This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

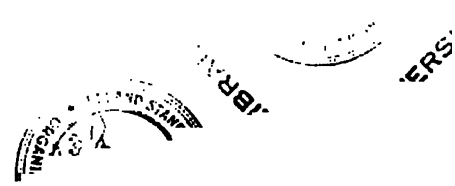

STANF
LIBRARIES

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

NYOLCZADIK KÖTET.

MONUMENTA

HUNGARIAE HISTORICA.

DIPLOMATARIA.

VIII.

MOUTER ... COLLECTION

MONUMENTA

HUNGARIAE HISTORICA.

DIPLOMATARIA.

VIII.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

ELSŐ OSZTÁLY.

NYOLCZADIK KÖTET.

PEST, 1862.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI, ÚGY GEIBEL, HARTLEBEN, KILIÁN EGYETEMI, LAMPEL, LAUFFER ÉS STOLP, OSTERLAMM, PFEIFER, RÁTH PESTI, HAAS BÉCSI KÖNYVÁRUSOKNÁL.

E

CODEX DIPLOM. ARPADIANUS CONTINUATUS.

ÁRPÁDKORI
ÚJ OKMÁNYTÁR.

A M. TUD. AKADEMIA TÖRT. BIZOTTMÁNYA

MEGBIZÁSÁBÓL KÖZZÉ TESZI

WENZEL GUSZTÁV,

M. AKAD. RENDES TAG.

HARMADIK KÖTET.

1261—1272.

PEST, 1862.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI, ÚGY GEIBEL, HARTLEBEN, KILIÁN EGYETEMI, LAMPEL, LAUFFER ÉS STOLP, OSTERLAMM, PFEIFER RÁHT PESTI, *HAAS BÉCSI KÖNYVÁRUSOKNÁL.*

DB932
M63
v. 8

1 cst. 1862 Emich Gusztáv magy. Akad. nyomdász

TARTALOM.

1261—körül.

		Lap
1.	IV. Béla király Liupoldot, Truslef testvérét, Semptey vármegye főispánjának kinevezi.	1
2.	IV. Béla király elintézi a pannonhalmi apátság és a székesfehérvári káptalan közti, a káptalannak Somogy megyében fekvő jószágainak tizedére vonatkozó egyenetlenségeket.	2

1261.

3.	István ifjabb király Echy grófnak földet adományoz Sóvár környekén.	4
4.	István ifjabb király megerősíti a deesi polgárok kiváltságait.	
5.	IV. Orbán pápa, a pannonhalmi apátság és a chorgói jánosrendiek közt, a somogy megyei tizedek tekintetében intézkedik.	7
6.	IV. Orbán pápa a pannonhalmi apátság s a veszprémi püspök és káptalan közti egyenetlenségek tekintetében intézkedik.	8
7.	IV. Orbán pápa a pannonhalmi apátság és a székesfehérvári káptalan közti egyenetlenségek tekintetében intézkedik.	9
8.	A passaui, olmüczi és prágai püspökök kötlevele, miszerint II. Otakar cseh királyt, ha a IV. Béla magyar királylyal kötött békeséget meg nem tartandaná, kiközösíteni fogják.	10
9.	Otto passaui püspöknek ugyanerről kiadott másik kötlevele.	11
10.	A székesfehérvári káptalan bizonyítja, hogy a Rad nemzetség nehány tagjai Tord nevű birtokukat a pannonhalmi apátságra átruházták.	12
11.	A somogyi sz. egyedi konvent bizonyságlevele, hogy Gergely pap Tord helységben lévő Buchmala nevű birtokát Favus pannonhalmi apátnak *bevallotta*.	14

Lap

12. A somogyi sz. egyedi konvent bizonyságlevele, hogy Chicholi Pál Chichol birtokának részét Favus pannonhalmi apátnak bevallotta. 15

1262.

13. IV. Béla király János viadornak Zagor vár földéből Batyna nevű birtokot adományozza. 16
14. IV. Béla király Szigligetért csere fejében a pannonhalmi apátságnak más birtokot enged által. 18
15. IV. Béla király helybenhagyja a győri káptalannak 1222-ki okmányát, mely a pannonhalmi apátsághoz tartozó Nyulas helység és lakosainak jogállapotáról szól. 20
16. IV. Béla király megerősíti Pikud nevű asszonynak intézkédését, mely által Tamásy és Péterd nevű birtokát a pannonhalmi apátságnak hagyományozza. 21
17. IV. Béla király a székesfehérvári káptalánnak ugyanazon intézkedésről készült okmányát erősíti meg. 22
18. István ifjabb király Mihály grófnak Patak várában egy toronyt adományoz. 24
19. IV. Orbán pápa Fülöpnek zágrábi püspöknek, ki esztergami érseknek postuláltatott, megengedi, hogy az esztergami egyház kormányát ideiglenesen átvegye. 25
20. A székesfehérvári káptalan bizonyságlevele, hogy Pykud, Cozmach özvegye, Tamási és Peturd nevű jószágait a pannonhalmi apátságnak hagyományozza. 26
21. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Széplak helységnek része, melyet János, Belid fia, Herbord grófnak, Osl fiának, elzálogosított, kellő időben ki nem váltatván, az utóbbinak tulajdonává vált. 27
22. Több mosonyi várjobbágyok Staraduna nevű szigetöket a győri káptalan előtt a pannonhalmi apátnak vallják be. . 28
23. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Dénes, baráthi lakos, Barát-Sukuróban fekvő szölejét a pannonhalmi apátságnak odaajándékozta. 29
24. A veszprémi káptalannak bizonyságlevele, a pannonhalmi apátság s Pongrátz és fiai közti jószágcseréről 30
25. Lőrincz országbirónak, a pannonhalmi apátság, s Pál és László mosonyi várjobbágyok közti, dorogi peres birtokra vonatkozó itélete. 31
25. Miklós nógrádi esperestnek, egyházi birtokra vonatkozó itélete. 33

1263.

27. IV. Béla a pápát értesíti, hogy közte és fia István közt a béke és egyetértés helyreállt. 34
28. IV. Béla király megerősíti a pannonhalmi apátság számára

Lap

Scynes nőnek II. Gejza király helybehagyásával 1146 tett adományát. 37

29. IV. Béla király meghatározza a füzedtői vendégek jogait és szabadságait. 38

30. IV. Béla király Geubulint, Lónárd fiát, Nádas nevű birtokkal adományozza meg. 39

31. IV. Béla király Endrét, beszterczebányai birót, ezen város szomszédságában lévő erdővel adományozza meg. . . . 40

32. Mária királyné, adománya a pannonhalmi apátság számára. 42

33. István ifjabb király, erdélyi vezér és a kunok ura, Inárcsi Tamást, Pált, Fenét és Ombot, kik a várjobbágyok azon osztályából eredtek, mely a főispánnak szállásadással tartozott, azon tekintetből, hogy a tatárok által feldult földükön éhségre jutva kibujdosni ne kénytelenítessenek, maradékaikkal együtt a tisztes várjobbágyok osztalyába emeli. 43

34. IV. Orbán pápa Timotheust zágrábi püspöknek határozza. 44

35. IV. Orbán rendelete, hogy az esztergami érseknek mindenki a szükséges utazási segítséget nyujtsa. 47

36. IV. Orbán pápa az esztergami érseknek meghagyja, hogy a szent föld segítségére működjék. 48

37. IV. Orbán más határozata ugyanazon ügyben. 54

38. IV. Orbán pápa a keresztes hadra menőket az apostoli széknek pártfogása alá veszi. 57

39. IV. Orbán pápa Magyarország főpapjait felszólítja, hogy a keresztes hadjárat előkészítésében az esztergami érseket segítsék. 57

40. IV. Orbán pápa az esztergami érseknek meghagyja, hogy Bessenyő (Bissenus) Mátyás mestert, veszprém megyebéli papot, egyházi javadalom elnyerésében segítse. 59

41. IV. Orbán pápa az esztergami érseket felszólítja, hogy gondoskodjék, mikép az aquinoi püspöknek, a neki Magyarországban oda rendelt jövedelem kifizettessék. . . 60

42. IV. Orbán pápa Mária magyar királyné számára megerősíti Posega várnak IV. Béla király általi adományát. . . 62

43. IV. Orbán megerősíti Béla szlavoniai herczeg számára IV. Béla királynak az ország több határvárat tárgyazó adományát. 63

44. IV. Orbán pápa Béla szlavoniai herczeget birtokával együtt az apostoli szék pártfogása alá veszi. 64

45. István prenesztei bibornokpüspök mint választott bírónak a soproni esperestségre vonatkozó itélete. 65

46. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy több birtokosok földeiket a pannonhalmi apátságnak eladták. 70

47. A nyitrai káptalan bizonyságlevele, hogy Endere gróf és

Lap

testvérei Proryuche birtokukat Rennáldnak elzálogosították. 71

48. Leustách özvegye a sághi konvent előtt bévallja azon Usud részbirtokot, mely iránt már férje Istvánnal és Victorral lépett egyességre. 72

1264.

49. IV. Béla király Ujhelyben és Potworchban fekvő földeket Favus pannonhalmi apátnak itél oda. 73

50. IV. Orbán pápa István prenestei bibornok-püspöknek a sopronyi esperestség ügyeiben hozott itéletét erősíti meg. . 74

51. IV. Orbán pápa a pannonhalmi apátnak meghagyja, hogy a sopronyi esperestség ügyében hozott itéletet végrehajtsa. 76

52. IV. Orbán pápa János győri esperestnek megengedi, hogy esperestségén kivül más egyházi javadalmat birhasson még. 78

53. IV. Orbán pápa a veszprémi püspöknek meghagyja, hogy Robertet, kinevezett valkói esperestet, esperestségébe igtassa. 79

54. IV. Orban pápa Eventius zágrábi kanonokot egyházi javadalmában megerősíti. 80

55. IV. Orbán pápa ugyanazon ügyben intézkedik. 82

56. IV. Orbán pápa István prenestei bibornokpüspök határozatát, mely által János győri esperestnek a zalai esperestséget oda rendelte, megerősíti. 83

57. IV. Orbán pápa Magyarország főpapjainak meghagyja, hogy a magyar királyi családnak a tatárokkali összeházasodását akadályoztassák. 84

58. IV. Orbán pápa Farkas mesternek, választott székesfehérvári prépostnak meghagyja, hogy négy holnap alatt Rómában jelenjen meg. 86

59. IV. Orbán pápa az erdélyi püspöknek meghagyja, hogy István papot, ki magát védelmezvén, emberölést elkövetett, az egyházi büntetés alól felmentse. 87

60. IV. Orbán pápa intézkedéze, hogy Endre pápnak a székesfehérvári káptalanban kanonokság adattassék. 88

61. IV. Orbán pápa Girold owadi (óvári) pap számára néhány kápolnának birtokát erősíti meg. 89

62. IV. Orbán pápa az esztergami érsekhez ugyanazon ügyben. 90

63 IV. Orbán pápának intézkedései a pogány kunok ellen. . 91

64. IV. Orbán pápa megerősíti IV. Béla királynak Vissegrád várát és Pilis megyét tárgyazó, Mária királyné számára tett adományát. 94

65. IV. Orbán pápa Béla szlavoniai herczeg számára megerősíti IV. Béla királynak az ország több végváraira vonatkozó adományát. 96

Lap

66. IV. Orbán pápa ugyanazon ügyben az esztergami érsekhez. 97
67. IV. Orbán pápa Béla szlavoniai herczeg számára megerősíti IV. Béla királynak egy másik adományát. 98
68. IV. Orbán pápa IV. Béla királynak Belin és Sz-Demeterre vonatkozó adományát leánya Anna, Radoszlaw galicziai herczeg özvegye, és fiai számára megerősíti. 99
69. IV. Orbán pápa a nyitrai püspöknek meghagyja, hogy káplánja Sixtus számára egyházi javadalomról gondoskodjék. 100
70. IV. Orbán pápa Istvánt ifjabb magyar királyt inti, hogy növérét Annát, galicziai özvegyherczegnét, birtokában ne háborgassa. 101
71. IV. Orbán pápa Egyed győrmegyei pap számára egy óbudai kanonokságról intézkedik. 103
72. IV Orbán pápa Bálint mestert esztergammegyei diákont születése törvénytelensége alól felmenti. 104
73. IV. Orbán pápa a bizoni püspök érdekében tett intézkedéseit módosítja. 105
74. A IV. Béla és fia István király által választott birák a budai káptalannak a cseh-toi ha ászó helyet, mely a zintai révnél fekszik visszaadni rendelik. 106
75. Fülöp esztergami érsek engedménye, hogy az erdélyi szebeni lelkészek számára az ottani esperestség legyen első folyamodáson egyházi hatósági. 107
76. István prenestei bibornok-püspök a pápa engedelméből Eventiusnak zágrábi kanonokságot adományoz. 108
77. István prenestei bibornokpüspök a pápa engedelméből saját unokaöccsének, János győri esperestnek, a zalai esperestséget adományozza. 110
78. István prenestei bibornokpüspök a pápa engedelméből Girold óvári papnak nehány kápolnát adományoz. 113
79. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Osl nemzetségü János a nejének Biburnak járó hitbér fejében Zupur nevü földet átengedte. 115
80. A hanti káptalannak varsányi föld osztályozásáról szóló bizonyságlevele. 116
81. IV. Béla király Hricsó várát Miklósnak, a Beych nemzetség ivadékának, adományozza. 118

1265. körül.

82. IV. Béla király a győri püspöknek megparancsolja, hogy a bakonybéli apátságot tizedjogában ne háborgassa. . . . 119

1265.

83. István ifjabb király megerősíti Lőrincz erdélyi vajdának 1248. Alvincz számára kiadott szabadságlevelét. . . . 120

1265. körül.

81. István ifjabb király Gragyssa nevű birtokra vonatkozó adománya. 1

1265.

85. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Kolochi Péter Koloch birtokát Herbort grófnak eladta. . . . . .
86. A vasvári káptalannak Hobay nevű föld határjárására vonatkozó bizonyságlevele. . . . . .
87. A vesprémi káptalan az Ilia nemzetség tagjai közt történt osztályról tesz bizonyságot. . . . . .
87. b. (173.) Uros István szerb király bizonyos követelés ügyében Raguza várost szólítja fel. . . . . .

1266.

88. IV. Béla király István ifj. királylyal kibékül. . . . . .
89. IV. Béla király megerősíti a pannonhalmi apátság számára a Runkára és Urukangra vonatkozó okmányokat. . . . .
90. IV. Béla király Monthus nevűnek Nográdban Olwár földének felét a már megvolt határlevél szerint adományozza ugy, hogy azt el ne idegeníthesse. . . . . .
91. IV. Béla király Baas mesternek Arlouch nevű földet adományozza. . . . . .
92. István ifjabb király békességet köt atyjával, IV. Béla királylyal. . . . . .
93. IV. Kelemen pápa a tihanyi apátságot az apostoli szék pártfogása alá veszi, egyszersmind annak jogait megerősítvén. . . . . .
94. IV. Kelemen pápa megerősíti a IV. Béla magyar király és fia, István ifjabb király közt ujonnan kötött békességet. . .
95. IV. Kelemen pápa rendelete, hogy Farkas mester, királyi alkanczellár, székesfehérvári prépostnak választatván, a pápa nevében megerősíttessék. 1
96. IV. Kelemen pápa Demeter mestert, az esztergami egyház főesperestjét, pápai káplánnak nevezi ki. . . . . .
97. IV. Kelemen pápa Istvánt, ujonnan választott kalocsai és bácsi érseket megerősíti. . . . . .
98. IV. Kelemen ugyanazon érdemben. . . . . .
99. Jegyzői bizonyítvány haszonbérlésről, Spalatoban. . . 1

1267.

100. IV. Béla megerősíti a pannonhalmi apátság népeinek törvénykezési szabadságat. 1
101. IV. Béla király megerősíti a Zazty-i kolostor birtokát. . . 1
102. IV. Béla király és törvényszékének itéletlevele, melyben Toplicza, Várna és Zsolna trencsini földek a perbe idézett

Péter honti főispánnak, testvéreinek és Detro ispán fiainak ítéltetnek meg. 156
103. IV. Béla király Sebestyént, szolgagyőri várjobbágyot megnemesíti. 158
104. IV. Béla király Gekmin és Tywan, liptói nemeseknek, a Liptó megyei Vidaföldét adományozza. 159
105. Szent Kinga vagyis Kunegunda, IV. Béla király leánya és Boleszló krakói herczeg neje, unokahugát Kunegundát II. Otakar cseh király nejét kéri, hogy férjét arra bírja, miképp IV. Béla királynak fia István ellen segítségére legyen. 161

1267. körül.

106. Kunegunda cseh királyné és IV. Béla király unokája nagyatyjának családi ügyekben válaszól. 162
107. Kunegunda cseh királyné nagyatyját IV. Bélát családi jólétéről értesíti. 163
108. Kunegunda cseh királyné anyját Annát, Ratiszlaw galiczíai király nejét kéri, hogy anyai szeretetét tőle meg ne vonja. 164
109. Kunegunda cseh királyné anyjának, Anna galiczíai királynénak, egy, mint látszik Galiczíában, kirabolt troppaui kereskedő ügyét ajánlja. 165
110. Kunegunda cseh királyné nagynénjét Ilonát, Boleszló kalisi herczeg nejét kéri, hogy kieszközölje, miképp huga Grifina őt meglátogathassa. 166

1267.

111. Domonkos gróf a Csák, és Lampert a Loya nemzetségből, peres ügyöket a budai káptalan előtt barátságosan egyenlítik ki. 167
112. Domonkos gróf a Csák, és Lampert a Loya nemzetségből azon barátságos egyességet, melyet a budai káptalan előtt kötöttek a székesfehérvári káptalan előtt véglegessen érvényesítik. 169
113. A hantai káptalan bizonyságlevele, hogy Korrard gróf a pannonhalmi apátságnak adományozta gugi birtokát. . . 170
114. A pécsváradi konvent bizonyságot tesz arról, hogy a szekszárdi apát Petörd nevezetű puszta földjét Baranya vármegyében, mely szemmérték szerint 20. ekényi lehetett, Bodor grófnak, Lőrincz nádor albirájának, 60 giráért örökre eladta s egyszersmind ezen föld határát részletesen leírja. 171
115. Spalato város községe sz. Lörincz templomára vonatkozó egyházi védjogát az ottani káptalanra ruházza által. . . 179

1268.

116. IV. Béla megengedi, hogy Pamlen és Péter csallóközi nenemesek Patonyban levő részjogukat 18 girán eladhassák 8
Jurk királyi tárnoknak és testvéreinek. 17

117. IV. Béla öt Ethei helységről szólló adományozását, melyet e helység udvarnokjainak tett az istenitéleten győztes Udvarnok helységbeliek ellenében, az utóbbiak javára megsemmiti. 1
118. IV. Béla király adománya a dunaszigeti boldog asszony kolostora számára. 18
119. Kunegunda cseh királyné nagyatyjának IV. Béla királynak köszönetet mond azon ajándékért, melyet ez férjének küldött. 18
120 IV. Kelemen pápa rendelete, hogy a Jádra mellett fekvő sz. Kozma és Dámián czímű benczekolostor a topliczai apátságnak alárendeltessék. 183
121. Lőrincz nádor és somogyi főispán birótársaival a királyné szabadosai által elfoglalt sz. György nevű földet, Sándor és Pál nemeseknek, kikhez örökségi jogon tartozott, visszaadja. 184
122. Lőrincz nádor és somogyi főispán birótársaival, a király szabadosai által elfoglalt Lapa nevű földet, Grab nemesnek, kihez örökségi jogon tartozott, visszaadja. 186
123. Lőrincz nádor és somogyi főispán birótársaival a királyné szabadosai által elfoglalt Leta nevű földet Barlabas és Kilián nemeseknek, kikhez örökségi jogon tartozott, visszaadja. 188
124. Lőrincz nádor és somogyi főispán birótársaival a királyné szabadosai által elfoglalt Bard nevű földet előbbi birtokosainak visszaadja. 190
125. Ugrin szörényi bán Dénest, Sadan nemzetségből, érdemei tekintetéből Peggen nevű birtokkal adományozza. . . , 192
126. Az erdélyi káptalan bizonyitja, hogy Luka, rokonai beleegyezésével, vejének Endrének Chungna nevű földe negyedrészét átengedte. 193
127. Endre hosszas perlekedés után Mikó és Detre fiaival a váczi káptalan előtt egyességre lép, ezeknek engedvén át Ladány részét, mely Endrére és növérének gyermekeire leánynegyed jogul szállott. 194

1269.

128. IV. Béla király a pannonhalmi apátságnak Dénesben lakó alatvalóit egyedül az apátság törvényhatósága alá helyezetteknek nyilatkoztatja. 196
129. IV. Béla király a pannonhalmi apátság alattvalóit adószabadságukban védi. 197
130. IV. Béla király Tamás mestert Puk nemzetségből Tét nevű földdel adományozza meg. 198
131. IV. Béla király Fülöp esztergami érseket Kór nevű földdel, mely a nyitrai várhoz tartozott, adományozza meg. . . . 200

Lap

132. István ifjabb király az erdélyi káptalannak újonnan adományozza oda szabad birtokul a tordai sóaknákat. . . . 201
133. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy gróf Erney és gróf Syke, Opur nemzetségből, több jobbágyaikat szabadokká bocsátották. 202

1270.

134. IV. Béla király, halála előtt, családját és hiveit II. Ottakar cseh királynak ajánlja. 204
135. Erzsébet bajor herczegné, IV. Béla király leánya, Kunegunda cseh királynéhoz atyjának haláláról. 205
136. Selmecz városnak IV. Béla király korában szerkeztett városi és bányajogkönyve. Év nélkül. 206
137. V. István király megerősíti a pannonhalmi apátság alattvalóit a sz. István királytól nyert adószabadságukban. . 228
138. V. István király megerősíti a panaonhalmi apátság alattvalói számára a sz. Istvántól nyert törvénykezési szabadságot. 230
139. V. István király megerősíti IV. Bélának 1269-ki a pannonhalmi apátság adószabadságáról ssóló okmányát . . . 232
140. V. István kírály a borsmonostori apátságnak adományozza a sopronmegyei tizedek huszadrészét. 233
141. V. István király megerősíti Fülöp mester fiai számára IV. Bélának Harka nevű földre vonatkozó 1257-ki adományát. 234
142. V. István király megerősíti Tamás hantai prépost számára IV. Bélának Nyulas nevű földre vonatkozó adományozását. 235
143. V. István király Máté aranymívesnek Zárberényben (a mai Vörösberényben) hatvan holdnyi földet adományoz. . . 237
144. Kunegunda cseh királyné nagyanyját Máriát, IV. Béla özvegyét családi ügyei tekintetében biztatja. 239
145. Ugyanaz ugyanahhoz hasonló tárgyban. 240
146. Ugyanaz ugyanahhoz hasonló tárgyban. 241
147. II. Otakar cseh király V. István magyar királylyal békességre lépni késznek nyilatkozik. 241
148. II. Otakar a kötött békességről kiadott okmánya. . . . 243
149. Anna, Ratizlaw galicziai király neje, vejét II. Otakar cseh királyt családi ügyeiről értesiti. 244
150. Máté erdélyi vajda Inuktelke nevű földet az egresi apátnak itéli oda. 245
151. Nána mester özvegye a margitszigeti apáczáknak hagyományozza Sóskut nevű földét, mely felett most Döme, Bezter fia egyezkedik az apáczák ügyvívőjével Miklóssal a budai káptalan előtt. 246

1271.

152. V. István magyar király II. Otakar cseh királylyal békességet kötvén, erről ünnepélyes okmányt ád ki. 247

153. V. István király a cseh haboruban elesett Pouka nevű hívének családját, Trencsin megyei birtokukkal együtt nemesíti. 256

154. V. István király Inárcsi Tamást, Pált, Fenét és Ombot, Jakab a székesfehérvári vár emberének fiait, kiket azon szolgálataikért, melyeket neki, mint erdélyi vezérnek még atyja Béla király életében tettek, Inarcson levő részbirtokukkal ugyancsak a fehérvári várjobbágyok sorába emelt volt, ezen állásukban, miután az ország kományára jutott, földeikkel ujolag megerősíti. 257

155. II. Otakar cseh király panaszlevele V. István magyar király ellen, hogy az 1270-ki békességet nem tartotta meg. 259

156. Kunegunda cseh királyné nagybátyjához V. István magyar királyhoz, a királyok közt tervezett találkozás tárgyában. 261

157. Kunegunda cseh királyné ugyanennek ajánlja testvérét, anyját és rokonait. 262

158. Kunegunda cseh királyné Erzsébet magyar királynéhoz ugyanazon tárgyban. 263

159. Kunegunda cseh királyné Farkas magyar barátot valamely római főpapnak ajánlja. 264

160. Magyarország főurai II. Otakar cseh királyhoz a békekötés tárgyában. 264

161. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy a puki monostor Gyarmat nevű birtokát Sándor mesternek eladta. - . . 265

162. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Tamás hantai prépost Nyulas nevű földét a pannonhalmi apátságnak eladta. 267

163. A veszprémi káptalan bizonyságlevele, hogy Favus prépost veszprémi birtokát Illésre, Pál fiára, Ajka nemzetségből, átruházta. 268

164. A veszprémi káptalan bizonyságot tesz arról, hogy Farkas, Deszmics fia, örök birtokából két ekényl földet a Rinya vize mellett (Somogy megyében) Rinyamelléki Györgynek és testvéreinek nyolcz márkáért örökre eladott. 270

1272.

165. V. István király megerősíti Endre beszterczebányai biró számára IV. Bélának 1263-ki erdőadományozását. . . . 272

166. V. István király Peerchen lévő birtokot magszakadás alapján adományoz Chepánnak, Szemere fiának. 274

167. Erzsébet királyné Guna nevű szakácsát és testvéreit nemességre emeli. 275

Lap

168. X. Gergely pápa megerősíti V. István magyar király számára az 1271-ki magyar-cseh békekötést. 276
169. X. Gergely pápa megerősíti II. Otakar cseh király számára ugyanazon békekötést. 278
170. X. Gergely pápa az esztergami érsekhez és a váczi püspökhez ugyanazon 1271-ki magyar-cseh békekötés ügyében. 279
171. Miklós és Adorján, Lukács leányainak férjei, azon földet, melyet feleségeik után leánynegyed, hitbér és jegyajándok fejében nyertek, bevallják a sághi konvent előtt Péter ispánnak, Mikó fiának. 281

1242—1272.

172. A sághi konventnek magánharcznak elintézéséről szóló bizonyságlevele. 282

1240—1272.

172. b (174) Uros István szerb király megerősíti a raguzaiak szabadalmait. 284
172. c (175) Uros István szerb király megerősíti a raguzaiak törvénykezési szabadságait Szerbiában. 285
172. d (176) Uros István szerb király megerősíti a raguzai kereskedők előbbi privilegiumát. 237
172. e (177). Uros István szerb király a raguzaiakra vonatkozó utasítása Tvartko zsupánhoz. 290
172. f (178) György kenéznek, Ulászló király vejének, izenete a békesség megtartása ügyében. 291
172. g (179) Uros István szerb királynak védlevele a raguzai kereskedők számára. 293

Függelék.

Olaszhon levéltárai a magyar történelem szempontjából. 295

ÁRPÁDKORI
ÚJ
OKMÁNYTÁR.
III.

1.

IV. Béla király Liupoldot, Truslef testvérét, Semptey vármegye főispányának kinevezi. 1261 körül.

Nos B(ela) Dei gracia Rex Hungarie commendantes memorie uniuersis significamus, quod sicut fideli nostro Trusleph Comitatum de Semptey contuleramus, sic eciam post mortem eiusdem Trusleph aduertendo fidelitatem suam et eciam seruicia fidelia, que frater suus Lyuppoldus vna cum fratre suo Petro nostre Maiestati exhibuerant indefesse, dictum Comitatum cum omnibus appendiciis et vtilitatibus eiusdem ipsi Lyuppoldo Comiti de nostro beneplacito duximus conferendum. Isto tamen interiecto, ut licet ipse castrum seu ad ipsum pertinencia fratribus seu cognatis suis possit relinquere, vendendi tamen seu alienandi non habeat potestatem; ipse tamen et ipsius heredes seu eciam successores nobis et nostris heredibus, sicut ceteri Regni nostri nobiles debita fidelitate exhibere seruicia teneantur. Concessimus eciam, ut populos sub castro seu in aliis villis ad ipsum pertinentibus, in causa furti, decimarum et monete nullus Judicum Regni, et in omnibus alijs causis debeat judicare; sed nec Comes Posoniensis, nec et Nitriensis, nisi sua persona tantum. Qui si in facienda justicia negligens esset aut remissus, non populi sui, sed ipse in nostra presencia, vel cui illud specialiter iniunxerimus, tenebitur conueniri. Vnde omnibus judicibus precipimus, et specialiter Posoniensi et Nitriensi Comitibus, ut ipsum et ad eum pertinentes homines seu populos non possint nec debeant judicare. Quas libertates ei ex nostra gracia concessas, sibi seruari tam in judiciis quam

in omnibus aliis premissis volumus illibatas. Datum Bude in Assumpcione Sancte Marie.

(IV. László király 1279-ki átiratából.)

2.

IV. Béla király elintézi a pannonhalmi apátság és a székesfehérvári káptalan közti, a káptalannak Somogy megyében fekvő jószágainak tizedére vonatkozó egyenetlenségeket. 1261 körül.

Bela Dei gracia Rex Ungarie vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in Domino Cum pacem, quantum in nobis est, cum omnibus habere debeamus et tenere; precipue tamen debemus intendere, vt intra Regni nostri terminos pax et concordia conseruetur et iurgiorum materia sopiatur. Cum igitur inter Albensem Ecclesiam et Monasterium Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie super decimis in Comitatu Simigiensi prouenientibus, quas Abbas in prediis et villis Ecclesie et Canonicorum Albensium vendicabat, et Albensis Ecclesia se ab onere decimarum immunem diceret, dudum fuisset exorta contencio; fuit in arbitros super eodem facto pluries compromissum, per quorum sentenciam lis non potuit definiri, quia eorum sentencie fuit ab altera parcium, que se grauari senciebat, contradictum; et demum negocium ad Sedem Apostolicam est deductum, vbi lite diucius perdurante, tandem causa in Ungariam est remissa, vt amicabilis composicio, si posset, fieret, que utrique parti complaceret. Quia vero vtriusque Ecclesie patronatus ad nos pertinere dinoscitur, eorum laboribus et expensis parcere cupientes, mediatores extitimus pacis et concordie inter eos reformande et composicionis faciende; et tandem Diuino auxilio de communi consilio et assensu Capituli Albensis Ecclesie et Decani, cui ex speciali commissione Sedis Apostolice generalis admini-

stracio Albensis Ecclesie tam in spiritualibus quam in temporalibus est concessa; de assensu eciam Abbatis et Conuentus Sancti Martini composuimus inter eos in hunc modum: Quod cum Albenses Canonici a suis populis non exigant, ad exportanda vina vel alias res decimales sigillum eorum dari non debeat, sed ad ea exportanda sigillum Abbatis Sancti Martini populis Albensis Ecclesie concedatur ad sua vina propria exportanda, fide tamen eorundem recepta, quod vinum alienum vel alias res decimales suo nomine non exportent. Preterea, quod Canonici vel populi seu serui eorum non recipiant segetes vel vina aliorum in horreis suis vel cellariis Abbati decimas debencium, ne sub eorum occasione decime Abbati ab aliis debite occultentur. Item quod omnes clerici Albensis Ecclesie, qualiscunque condicionis sint, exceptis ijs, qui sedent in terris ipsorum Albensium non decimalibus, decimales fiant. Item omnes possessiones Albensis Ecclesie in Comitatu Simigiensi constitute, quas post tempus arbitrij a venerabilibus patribus Roberto tunc Vesprimiensi, Gregorio Jauriensi, Jacobo Nitriensi Episcopis prolati acquisiuit, decimales fiant proptor possessiones, quas Cosmas Episcopus in eodem Comitatu eis dedit. Nos eciam eidem Monasterio, vt Albensem Ecclesiam ab ipsius impeticione possemus liberare, concessimus vicesimam decimarum nobis in Comitatu Simigiensi prouenientem; Capitulum vero Albensis Ecclesie vnanimiter et concorditer capellam de villa Bagat ad se libere pertinentem, et ipsam villam Bagat cum aliis tribus villis, foro et omnibus ad eandem villam Bagat pertinentibus Monasterio Sancti Martini contulerunt eo iure possidendam, quo ab antiquo ipsi possederunt. Huic autem composicioni Abbas et Conuentus Sancti Martini consenserunt, ac omni liti, iuri et accioni, que in hoc facto habebant vel habere videbantur, cesserunt et renunciarunt tam ipsi quam Albense Capitulum vnanimiter promittentes, se nunquam contra hanc formam composicionis processuros. Si que vero parcium contra id temere veniret, trecentas marcas argenti parti hanc composicionem obseruanti soluere teneretur. Datum in Zolun tercio Idus Iunij.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

3.

István ifjabb király Echy grófnak földet adományoz Sóvár környékén. 1261.

Stephanus Dei gracia Rex, primogenitus Illustris Regis Hungarie, Dux Transiluanus omnibus presens scriptum cernentibus salutem in eo, qui Regibus dat salutem. Circumspeccio Regum prouida condignis premiis se obsequentibus sic debet occurrere, ut alii eorum exemplo prouocati ad fidelitatis et seruiciorum studia forcius accendantur. Hinc est igitur, ut ad vniuersorum presencium posterorumque noticiam harum serie volumus peruenire, quod nos attendentes fidelitatem Echy Comitis et seruicia ipsius, que nobis pro suo posse diligenter impendit, exhibendo nobis et nostris delicias gratanter et deuote; ad supplicacionem eiusdem, vt idem ad obsequendum nobis abilior promciorque habeatur; quamdam terram in districtu predii nostri de Soouar existentem, vbi ecclesia ad honorem Beatissimi Ladizlai Regis est constructa, super qua quidem auceps Myco nomine de permissione carissimi patris nostri B(ele) Illustris Regis Hungarie antea residebat, ipsi Echy Comiti et per eum suis heredibus heredumque successoribus de Regia liberalitate contulimus perpetuo possidendam. In cuius terre corporalem possessionem eundem per fidelem nostrum Tecus Comitem de Sarus fecimus introduci. Cuius terre mete, prout ab eodem Tecus Comite percepimus, hoc ordine distinguuntur. Prima meta incipit in fluuio Taarcha ab oriente in ponte; et ibi exit in Scylospotoc, ibique eundo superius peruenit ad puteum Burcut; deinde in eadem valle per sinistrum eundo ascendit ad *berch*, vbi sunt tres arbores de *bikfa* cruce signate a parte meridionali; inde descendit in vallem Ereuspotoc; deinde vadit superius ad viam, que ducit ad duas metas antiquas ad partem aquilonis; abhinc reflectit se iuxta siluam in *berch*, venit in orientem vsque ad caput Toplo; et per riuulum Toplo descen-

dens per magnam vallem cadit ad fluuium Taarcha; et per eandem aquam descendens peruenit ad locum, vbi est portus subtus molendinum Michaelis; et ibi exit ad partem orientalem ad vnam viam, que vadit paululum per fenetum; et ibidem intrat Malacam, per quam itur ad fluuium Scukcha; et fluuius ille iterum cadit in Taarcha, et per Taarcham descendit inferius vsque ad predictum pontem, vbi prima meta fuit incepta, ibique terminatur. Ac vt huiusmodi nostra donacio robur obtineat perpetue firmitatis, presentes nostras litteras eidem contulimus, sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Benedicti Prepositi Scibiniensis, aule nostre Vice-Cancellarii, anno Domini MCCLX primo.

(Eredetie Eperjes szab. kir. város levéltárákan.)

4.

István ifjabb kirdly megerősiti a deesi polgárok kivdltsdgait. 1261.

Stephanus Dei gracia Rex, primogenitus Illustris Regis Hungarie, Dux Transilvanus. Ad Regiam pertinet Maiestatem precibus condescendere subditorum, ut numerus fidelium augeatur, et Regalis potencia lacius extendatur, cum Regis proprium sit, in multitudine populi gloriari. Hinc est, quod universorum presencium posterorumque noticie volumus fieri manifestum, quod accedentes ad nostram presenciam hospites de Desvar litteras Erney Bani quondam Transilvanie, super libertate eorundem obtentas nobis exhibuerunt, petentes a nobis suppliciter et deuote, ut ipsam libertatem eisdem nostro priuilegio dignaremur confirmare. Nos siquidem peticionibus eorundem inclinati, et ordinacionem Erney Bani dicti, dilecti et fidelis nostri inuiolabiliter uolentes observari, duximus annuendum; sed quia series ipsarum literarum erat inutilis, de verbo ad verbum scribi non fecimus; sed senten-

ciam ejusdem duximus inserendam. Quarum quidem sententia talis est, quod iidem hospites a iurisdicione Comitum de Zonuk, Curalium Comitum et jobagionum eiusdem castri penitus sint exemti ita, quod ipsos omnino non possint iudicare, sed iudicet eosdem villicus ipsorum, pro tempore constitutus, in causis omnibus inter ipsos exortis, causas autem, quas commode non posset terminare, nostro relinquat judicio decidendas. Similiter eciam causas extraneorum, si ibidem aliquas contingat habere, idem villicus valeat iudicare et non alius. Item iuxta libertatem de Zoloch et Zathmar ad exercitum nostrum uenire, et nobiscum exercituare teneantur. Ut autem hec ipsorum libertas salua semper permaneat et inconcussa, nec imposterum per quempiam ualeat uiolari, presentes nostras eisdem concessimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Prepositi Scibiniensis, aule nostre Vice-Cancellarii, anno Dominice Incarnacionis MCCLX primo.

(Teutsch és Firnhaber Urkundenbuch zur Geschichichte Siebenbürgens. I. k. 72. l.)

5.

IV. Orbán pápa a pannonhalmi apátság és a chorgói jánosrendiek közt a somogymegyei tizedek tekintetében intézkedik. 1261.

Urbanus Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio... Cantori Ecclesie Jauriensis salutem et Apostolicam benedictionem. Querelam dilectorum filiorum... Abbatis et Conuentus Monasterii Sancti Martini supra Pannoniam ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis Ordinis Sancti Benedicti recepimus continentem, quod Preceptor et fratres Hospitalarii Ierosolymitani de Chirgo Vesprimiensis Diocesis super quibusdam decimis et aliis rebus fidem non seruarint eisdem. Ideoque discretioni tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus acceptis ad latus tuum etiam aliis viris, causam inter partes easdem debito fine decidas, faciens quod decreueris per censuram Ecclesiasticam firmiter obseruari. Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint causa in prescripta, appellatione cessante compellos veritati testimonium adhibere. Datum Viterbij nono kalendas Octobris Pontificatus nostri anno primo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

6.

IV. Orbán pápa a pannonhalmi apátság s a veszprémi püspök és káptalan közti egyenetlenségek tekintetében intézkedik. 1261.

Vrbanus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri ... Episcopo Waciensi, et dilectis filiis ... Preposito Sancti Thome Strigoniensis et... Cantori Iaurinensis Ecclesiarum salutem et Apostolicam benedictionem. Querelam dilectorum filiorum Abbatis et Conuentus Monasterii Sancti Martini supra Pannoniam ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis Ordinis Sancti Benedicti recepimus continentem, quod venerabilis frater noster ... Episcopus et Capitulum Vesprimiense super quibusdam decimis et rebus aliis iniuriantur eisdem. Ideoque discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatinus partibus conuocatis audiatis eam, et apellatione remota fine debito decidatis facientes quod decreueritis auctoritate nostra firmiter obseruari. Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint causa in prescripta, appellatione cessante compellas veritati testimonium adhibere. Quod si non omnes hiis exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominos exequantur. Datum Viterbii III. mensis Octobris Pontificatus nostri anno primo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

7.

IV. Orbán pápa a pannonhalmi apátság és a székes-fehérvári káptalan közti egyenetlenségek tekintetében intézkedik. 1261.

Urbanus Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio... Cantori Ecclesie Iauriensis. Querelam dilectorum filiorum Abbatis et Conuentus Monasterii Sancti Martini supra Pannoniam ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis Ordinis Sancti Benedicti recepimus continentem, quod Prepositus et Capitulum Ecclesie Albensis Wesprimiensis Diocesis super quibusdam decimis et rebus aliis iniuriantur eisdem. Ideoque discretioni tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus partibus conuocatis audias eam et appellatione remota debito fine decidatis faciens quod decreueris per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari. Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, censura simili appellacione cessante compellas veritati testimonium perhibere. Datum Viterbii III. nonas Octobris Pontificatus nostri anno primo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

8.

A passaui, olmützi és prágai püspökök kötlevele, miszerint Otakar cseh királyt, ha a IV. Béla magyar királylyal kötött békességet meg nem tartandaná, kiközösiteni fogják. 1361.

Nos O. Pataviensis, B. Olomucensis et Pragensis Dei gracia Ecclesiarum Episcopi, omnibus presencium inspectoribus declaramus; nos promisisse et promittere bona fide, quod dominum nostrum, Dominum Regni Boemie, Ducem Austrie et Styrie, Marchionem Moravie ad observandum omnia illa et singula, que in instrumentis, inter dominum nostrum antedictum et dominum Regem Vngarie et Reginam ac ipsorum filios, mediantibus religioso viro fratre Ludovico de domo Teutonica, Commendatore domorum per Boemiam, et nobilibus viris Jacobo Pragensi Purcrauio, et Wokkone Marscalco Regni Boemie confectis continentur, omni diligencia inducemus. Si vero composicionem predictam per dominum nostrum vel suos contigerit uiolari, et idem dominus noster requisitus non emendaret infra IIII-tuor mensium spacium extunc ipsum denunciabimus excommunicacionis vinculo innodatum, quilibet nostrum in Dyocesi sua, terras eius ecclesiastico subiicientes interdicto. Et ad hoc faciendum quilibet nostrum iurauimus, et per virtutem prestiti sacramenti nos obligauimus, et obligamus presencium testimonio literarum, quibvs sigilla nostra duximus appendenda. Et vt premissa omnia suum sorciantur effectum, memoratus Regni Boemie Dominus, Dux Austrye, et Styrie, Marchioque Morauie, se et terras suas nostre iurisdictioni subiecit, renunciando priuilegiis omnibus pro sua persona vel terris suis omnibus a Sede Apostolica indultis, impetratis et impetrandis, super eo videlicet, quod persona ipsius excommunicari, vel terre sue interdici non possent absquo Sedis

Apostolice mandato, vel eius nuncio speciali. Datum Wienne anno Domini MCCLXI. pridie kal. Aprilis.

(A Monumentorum Boicorum Collectio nova, XXIX. kötete 2-ik része 174. l. után. *Csech.*)

9.

Otto passaui ptispöknek ugyanerröl kiadott másik kötlevele. 1261.

Otto Dei gracia Ecclesie Patauiensis Episcopus vniuersis Christi fidelibus hanc literam inspecturis salutem in Domino. Quia pacis tranquillitas et bonum concordie piis amplectenda sunt affectibus et sinceris; nos, qui pacis et concordie debemus esse modis omnibus sectatores, ad peticionem et instanciam Serenissimi domini O. Regis Bohemie, Ducis Austrie et Styrie, Marchionis Morauie, iurati promittimus bona fide, quod ipsum per nostram Dyocesin excommunicabimus et terram ipsius Austriam ecclesiastico supponemus interdicto, si idem, quod absit, formam concordie inter ipsum et dominum Regem Hungarie ordinatam, inxta quod in instrumentis ipsorum exinde confectis continetur, excesserit et attemptauerit violare. In cuius rei testimonium presentes literas nostro sigillo fecimus conmuniri. Datum Patauie anno Domini millesimo CCLXI., VII. Idus Aprilis.

(Ugyanonnan XXIV. köt. 2-ik r. 175. l. *Csech.*)

10.

A székes-fehérvári káptalan bizonyitja, hogy a Rad nemzetség néhány tagjai Tord nevü birtokukat a pannonhalmi apátságra átruházták. 1261.

Capitulum Albensis Ecclesie vniuersis Christi fidelibus presencium inspectoribus salutem in Domino sempiternam. Etsi humanam pietatem salutis desiderio, terroreque extremi iudicii prouocante omnes Ecclesias possessionibus ditare tenerentur vniuersi, illis potissimum elemosinarum largitate adesse debet vnusquisque, ad quos et donacio progenitorum, et recepcio devocionem auget ampliorem commodi temporalis. Ea siquidem consideracione Raad filius Emerici, Cornel filius Luca, et Corlat filius eiusdem de genere Raad coram nobis personaliter constituti proposuerunt, quod cum progenitores ipsorum in perpetuam elemosinam monasterio Beati Martini de Sacro Monte Pannonie excipiendo de quadam possessione sua Tord nuncupata quandum particulam contulissent, et postmodum ipsi Raad, Cornel et Corlat in spiritualibus et eciam temporalibus subsidium eiusdem monasterii suis in necessitatibus senserint vt patroni, adeo vt imminente quodam debito, Abbas et fratres eiusdem monasterij de pecunia monasterij dicto Raad viginti marcas, Cornelio vero et filio suo predictis sedecim marcas familiariter obtulerint, et in aliis plerisque eis beneficia innumera prestiterint; volentes pro receptis commodis ab ipso monasterio et vtilitatibus, et adhuc in futurum recipiendis merito remuneracionis brauio propensius respondere, totam predictam possessionem Tord metis circumquaque per ambitum uallatam, nihil iuris seu porcionis sibi reseruantes, cum omnibus vtilitatibus suis et pertinenciis, siluis videlicet, terris, fenetis, sitibus curiarum, piscinis et aliis eo omni iure, et sub eisdem metis, quibus ipsi et progenitores ipsorum pacifice possederunt et quiete, partim, vt diximus, pro summa pe-

cunie pretaxata, partim vero pro remedio anime sue et suorum progenitorum contulerunt et donauerunt monasterio Sancti Martini antedicto in perpetuum possidendam. Et ne processu temporis alicui cognatorum predictorum nobilium liceat predictam donacionem et collacionem aliqua occasione pretensa reuocare, sed vt hereditas et dotalicium sepius dicti monasterii permaneat inuiolabili firmitate roborata, ijdem nobiles a nobis instanter pecierunt ipsam donacionem nostro priuilegio confirmari. Quorum nos peticionem iustam et legitimam esse attendentes, in hac parte presentes concessimus litteras nostro sigillo communitas. Anno Domini M°CC° sexagesimo primo, tercio Nonas Frebvarii (így). Magistro Paulo Ecclesie nostre Electo aule Regie Vice-Cancellario, Gregorio Cantore, Feliciano Custode, Michaele Decano existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

11.

A somogyi sz. egyedi konvent bizonyságlevele, hogy Gergely pap Tord helységben lévő Buchmala vevő birtokát Favus pannonhalmi apátnak bevallotta. 1261.

Nos Conuentus Monasterii Sancti Egydii de Simigio vniuersis presentes litteras inspecturis significamus, quod Gregorius Sacerdos, quondam Vice-Archidiaconus Simigiensis constitutus coram nobis proposuit viua voce, quod quandam particulam terre nomine Buchmala empticiam de Rad filio Henrici de genere et de villa Rad in territorio ville Tord existentem cum omnibus pertinenciis, videlicet virgultis, fenetis, terris arabilibus et fundo curie seu aliis vtilitatibus suis, domino Fauo Abbati Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie pro quadam summa pecunie vendidisset in perpetuum possidendam, recepta eadem pecunia plenarie ab eodem, tali tamen interposita condicione, vt processu temporis nec ipse Gregorius Sacerdos, nec sui consanguinei ipsam particulam terre poterint impetere ab Abbate memorato. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem litteras nostras sigilli nostri munimine impressas concessimus. Datum anno gracie M°CC° sexagesimo primo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

12.

A somogyi sz. egyedi konvent bizonyságlevele, hogy Chicholi Pál Chichol birtokának részét Favus pannonhalmi apátnak beval-lotta. 1261.

Conuentus Monasterii Sancti Egydij de Simigio vniuersis presentes litteras inspecturis tam presentibus quam futuris salutem in eo, qui est salus omnium. Quoniam cuncta senescunt et omnia transeunt, expedit vt ea, que hic aguntur uiuaci litterarum testimonio confirmentur. Ad noticiam igitur vniuersorum serie presencium volumus peruenire, quod Paulus filius Benedicti de Chychol constitutus coram nobis proposuit viua voce, quod de terra suâ hereditaria in eadem villa Chychol sexaginta iugera terrarum arabilium et septem iugera sedes curiarum, cum medietate nemoris, quod est super easdem sedes curiarum, que medietas numero uiginti quinque iugera continet, domino Fauo Abbati Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie pro septem marcis argenti ponderati vendidisse perpetuo iure possidendam, et summam pecunie se habere confessus est. In cuius rei testimonium ad peticionem vtriusque partis litteras nostras sigilli nostri munimine roboratas concessimus anno Domini M°.CC°. sexagesimo primo- Datum pridie kalendas Septembris.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában)

13.

IV. Béla király János viadornak Zagor vár földéből Batyna nevü birtokot adományozza. 1262.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Ut collaciones Regum perpetuo perseuerent, litterarum solent testimonio communiri. Proinde ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod pugil Johannes filius Johannis, ad nostram accedens presenciam, nostre Celsitudini instantissime supplicauit, vt terram castri Zaguria Batina vocatam, terre sue hereditarie contiguam, ad tria aratra sufficientem, de plenitudine nostre gracie sibi dare dignaremur. Nos igitur consideratis ipsius seruiciis inpensis et inpendendis, dictam terram Batyna dicto J(ohanni) et per eum suis heredibus duximus conferendam, et eundem J. in possessionem terre prefate corporalem per Magistrum Moys tunc Comitem de Symigio, dilectum fidelem nostrum fecimus introduci. Cuius quidem mete, prout in litteris Lamberi Comitis, officialis Magistri Moys, cui perscripcionem metarum dictus magister Moys commiserat vice sua, contineri vidimus, hoc ordine distinguuntur. Prima meta incipit ex meridionali parte iuxta magnam viam, vbi est meta terrea, in qua est arbor silicis, cui eciam hereditaria meta dicti Johannis ex parte Bokouch terre sue, et meta Nicolai filii Gregorii associatur; deinde in eadem via minimine procedendo versus occidentem ex sinistra parte dicte vie est meta terrea, in qua est arbor que *cul* nuncupatur; deinde descendit in vallem, et ibi in nasu (igy) montis, qui Graduch nuncupatur, est meta lapidea; et de nasu montis ascendit minime, vbi est meta terrea, in qua est arbor ylicis juxta viam, ab altera parte vie secunda arbor est cruce signata, deinde de-

scendit in vallem ad quendam fluuium, qui Sarus Bur nominatur; deinde ascendit ad montem paruulum et directum, vbi est meta terrea, in qua est arbor quercus, et vadit in dorso cuiusdam montis versus septemtrionem per viam, et de eadem declinat ad monticulum et veniet (igy) in aliam viam iuxta vineam Johannis, vbi est meta terrea, in qua est pyrus; deinde descendit ad fluuium Bounam, et eum transeundo peruenit ad virgultum, venit ad metam terream; deinde per viam veniet ad alteram metam terream, vbi meta Nicolai terminatur; et ibidem iuxta eandem viam ex dextra parte est meta Martini filii Gurdina, et Cuzmicho; deinde veniet per laterem montis minime in virgulto versus meridiem ad hereditariam Johannis, que Dulga nuncupatur, peruenit ad primam metam, et ibi terminatur. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes dedimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Magistri Pauli Electi Albensis, aule nostre Vice-Cancellarii dilecti fidelis nostri, anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo, pridie kalendas Iulii, Regni autem nostri anno vigesimo VII°.

(Eredetie a Priberdi Jankovich család levéltárában. V. ö. Fejér Cod. Dipl VII. k. 3. r. 42. l.)

14.

IV. Béla király Szigligetért csere fejében a pannonhalmi apátságnak más birtokot enged által. 1262.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus tam presentibus quam futuris presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam volumus peruenire, quod cum insulam, que fuit Kaliani iuxta Balatinum, simul cum monte in eadem existente, aptam pro municione facienda, ipso Kaliano sine liberorum solacio decedente Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie sub eisdem metis et terminis, quibus idem Kalianus tenuerat, contulissemus; et venerabilis vir Fanus Abbas dicte Ecclesie, dilectus et fidelis, noster vtilitati Ecclesie inuigilans in predicto monte castrum bonum et vtile in magna summa pecunie construxisset; tandem postmodum placuit nobis predicto Abbati et Conuentui, vt ipsam insulam et castrum ad nos reciperemus pro concambio, sicque ad nos recipientes de voluntate Abbatis et Conuentus predictorum, ipsi Ecclesie Sancti Martini in commutacionem eiusdem villam et terram nostram de Bok existentem in Comitatu Zaladiensi sub eadem libertate et debito, sicut hospites in eadem existentes nobis tenebantur, prout in ipsorum priuilegio series libertatis ipsorum plenius declarat, et per easdem metas, prout iidem hospites ipsam terram tenuerunt; item terram Debreta nuncupatam Castri Nitriensis, inter Vag et Duduag existentem in metis, quibus castrum tenuit; item terram Alma Castri Simigiensis sitam iuxta terram eiusdemEcclesie Sancti Martini de villa Sacti Ladislai similiter in eisdem metis et terminis, quibus castrum tenuit et possedit, perpetuo duxi-

mus conferendas. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes dedimus litteras duplicis sigilli munimine roboratas. Datum per manus Magistri Farkasii Electi Ecclesie Albensis aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri. Anno Domini M°CC°LX° secundo, regni autem nostri vigesimo octauo.

Jegyzet. Ugyanazon cserére vonatkozik IV. Béla királynak egy másik szintén 1262-ki okmánya, melynek szövege a fenebbitől némileg eltér. Czélszerünek látszik tehát ennek is eltérő részét közleni.

„Bela stb., quod cum insulam, que fuit Kaliani stb. — *Monasterio* Sancti Martini de S. M. P. — contulissemus stb. — de voluntate Abbatis et Conuentus predictorum ipsi *Monasterio* S. Martini in commutacionem eiusdem villam et terram nostram de Bok existentem in Comitatu Zaladiensi sub eadem libertate et debito, sicut hospites in eadem existentes nobis tenebartur; *videlicet quod nec in furto, nec in decimis, nec in monetis, nec super aliis quibuslibet causis coram judice parochiali, nisi coram nobis et coram villico suo astare teneantur* duximus conferendam; *adiicientes, quod ultra id iidem populi de Bok ea gaudeant ad plenum libertate, qua vniuersi populi Monasterii Sancti Martini ex concessione Regum, prout in priuilegiis ipsius Monasterii plenius continetur, gratulantur. Ad hec populos congregandos ad terram Alma et Debreche, quas ex nouo ipsi Monasterio Sancti Martini in commutacionem castri contulimus, eadem similiter per omnia volumus gaudere libertate, qua gratulantur alii populi eiusdem Monasterii et superius est expressum.* In cuius rei stb. (Az okmány egyéb szövege a fenebbivel szóról szóra megegyez.)

(Mindkét okmánynak eredetie őriztetik a szent mártoni főapátság levéltárában.)

15.

IV. Béla király helybenhagyja a győri káptalannak 1222-ki okmányát, mely a pannonhalmi apátsághoz tartozó Nyulas helység és lakosainak jogállapotáról szól. 1262.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium saluatore. Ad uniuersorum noticiam tenore presenciam uolumus peruenire, quod fidelis noster Fauus venerabilis Abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie pro se et pro conuentu suo ad nostram accedens presenciam exhibuit nobis litteras Capituli Iauriensis confectas super terra Nulos, quam cum populis in eadem residentibus post collacionem Regiam Monasterio suo in concambium predii sui Knesa vocati de iobagionebus castri Musuniensis ordine iudiciario obtinuit; cum iidem, sicut in eisdem litteris contineri vidimus, super illa terra et libertate hominum residencium in eadem, contra dictum monasterium litem suscitassent, petendo a nobis instantissime, vt easdem ad maiorem certitudinem nostro dignaremur priuilegio confirmare. Nos itaque, qui ipsius monasterii nostri, utpote patronus, debemus inuigilare commodis et augmentis, litteras Capituli memorati super ipso facto ratas habentes et acceptas, ne super ipsa terra Nulos aut condicione hominum predictorum lapsu temporis — — — Abbas vel Monasterium Sancti Martini impeti valeat per aliquem, auctoritate presencium confirmandas duximus et ad iustam peticionem prefati Faui Abbatis easdem presentibus inserendas. Quarum quidem talis est:

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Trinitatis B. Prepositus et Capitulum Ecclesię Geuriensis etc. (Következik a győri káptalannak 1222-ki okmánya, mely olvasható Okmánytárunk I. kötetében 189. l. 109. sz. a.)

In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam pre-

esntes dedimus litteras sigilli nostri dupplicis munimine roboratas. Datum per manus magistri Farkasii Electi Albensis aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo. Regni autem nostri anno vicesimo octauo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

16.

IV. Béla király megerősiti Pikud nevü asszonynak intézkedését, mely által Tamásy és Péterd nevü birtokát a pannonhalmi apátságnak hagyományozza. 1262.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Ram Seruie, Gallicie, Lodomerie, Comanieque Rex omnibus tam presentibus quam futuris litteras presentes inspecturis salutem in omnium saluatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod nobilis matrona domina Pikud, filia Petri, relicta Cozmach filii Gug, una cum filia sua domina Albina ad nostram accedendo presenciam, cum careret solacio liberorum, a nobis instantissime postulauit, puod licenciam sibi daremus, vt quasdam terras suas Tamasy et Peterd nuncupatas, quarum unam videlicet terram Tamasy predictus pater suus in copula matrimoniali sibi contulerat, et aliam, scilicet terram Peterd, que sibi a prememorato marito suo relicta fuerat et possessa per eandem pacifice et quiete, conferre posset et donare Monasterio Beati Martini de Sacro Monte Pannonie pro remedio anime sue et mariti sui memorati ac filij Simonis, qui super dicta terra Peterd miserabíliter extitit interfectus. Verum quia secundum Regni nostri consuetudinem approbatam possessiones sine herede decedencium ad manus nostras de iure debent periinere, nec ipsa matrona de dictis terris quicquam ordi-

nare poterat, nisi ex concessione nostra, quam de huiusmodi factis quibusdam familiaribus et bene meritis facere consueuimus ex gracia speciali, nos cupientes utilitati dicti monasterii Sancti Martini Regia benignitate prouidere ut patronus, licet collacio predictarum terrarum ad nos de iure pertinere debuisset tanquam sine herede decedentis; tamen pium propositum dicte matrone attendentes in hac parte, et ipsam ad explendum seu faciendum propositum suum supradictum in collacione terrarum predictarum permittimus, et eciam nos, ad quem magis collacio ipsarum terrarum consuetudine Regni approbante de iure pertinebat, perpetuo contulimus monasterio supradicto sub eisdem metis et terminis, quibus ipsa matrona supradicta dignoscitur antea tenuisse. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes litteras dedimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farkasij Electi Albensis Ecclesie aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri anno Domini M°CC°LX° secundo, Regni autem nostri anno vicesimo octauo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

17.

IV. Béla király a székes-fehérvári káptalannak ugyanazon intézkedésről készült okmányát erősiti meg. 1262.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Comanieque Rex omnibus tam presentibus quam futuris litteras presentes inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod fidelis noster Fauus venerabilis Abbas Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ad nostram accedendo presenciam nobis significauit, quod filia Petri filii Comitis Leustachij relicta Cozmich filii Gug,

cum careret solacio liberorum, terras suas Tamasi et Petud nuncupatas monasterio Beati Martini in eleemosynam perpetuam coram Albensi Capitulo contulerit pacifice possidendas. Cum autem donaciones possessionum facte sine consensu Regio non possint perenniter stabiliri; ideo a nobis instantissime postulauit, quatenus iam dicte domine factas donaciones nostro dignaremur priuilegio confirmare. Verum quia idem monasterium speciali gaudet priuilegio, et cum nos aliunde pro incremento vtilitatis eiusdem in his et aliis esse fauorabiles debeamus, peticionem dicti Abbatis iustam esse omnino attendentes, premíssam possessionum collacionem gratam habentes, ipsam secundum formam litterarum Albensis Capituli, in quorum presencia earundem donacio facta fuerat, ipsi monasterio nostro auctoritate presencium duximus confirmandam. Quarum quidem litterarum Albensis Capituli tenor talis est:

(Következik a székes-fehérvári káptalan 1262-ki okmánya, mint alább 20. sz. a.)

Vt igitur prefatas possessiones dictum Monasterium nostrum possit perpetuo et pacifice possidere, in confirmacionem donacionis premisse presentes litteras in testimonium dari fecimus sigilli nostri duplicis munimine roboratas. Datum per manus magistri Farkasij Electi Albensis Ecclesie aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri. Anno Domini MCCLX. secundo, Regni autem nostri anno vicesimo octauo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

18.

István ifjabb király Mihály grófnak Patak várában egy tornyot adományoz 1262.

Nos Stephanus Dei gracia Rex primogenitus Illustris Regis Hungarie, Dux Transiluanus memorie commendantes significamus vniuersis presencium per tenorem: Quod nos quamdam turrim in castro nostro de Potok ex parte septemtrionali existentem, nondum prefectam, sub nostro nomine constructam Comiti Michaeli fitio Ubul fideli nostro perpetuo duxerimus conferendam. Ita quod eam perficiat ipse, idem perpetuo possideat, et filiis suis imposterum relinquendi liberam habeat facultatem; ita eciam, quod si Domino concedente Regnum fuerit in tranquillo, dictus Michael Comes et filii sui possessores dicte turris in nullo judicio Castellani ipsius castri adstare teneantur; si vero aliquid sinistri euenerit, quod tamen absit, iudicio Castellani ipsius castri adstare teneantur, sicut alii in eodem castro commorantes; et in cisternis partem habeant communiter cum eisdem. Preterea concessimus, quod cum idem Michael Comes vel sui filii victualia seu alia quecunque pro utilitate dicte turris et suorum ad ipsum castrum transferre voluerint, nullum tributum nullamque mulctam vel tricesimam in aliquibus locis tributorum dare teneantur. Datum in ponte Ruchard feria sexta post festum Sancti Georgii, anno Domini M°CC° sexagesimo secundo.

(Kaprinay kéziratából, 4. B. I. köt. 17. l.)

19.

IV. Orbán pápa Fülöpnek zágrábi püspöknek, ki esztergami érseknek postuláltatott, megengedi, hogy az esztergami egyház kormányát ideiglenesen átvegye. 1262.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri Philippo Episcopo Zagabriensi salutem etc. Presentatam nobis postulationem de te in Strigoniensi Ecclesia, pastoris destituta solatio, celebratam, per venerabilem fratrem . . . Episcopum Penestrinum, et dilectos filios nostros I. Portuensem Electum et O. Sancte Marie in Via Lata Diaconum Cardinalem, secundum laudabilem Ecclesie Romane consvetudinem examinari fecimus diligenter. Et licet compertum fuerit per examinationem huiusmodi, postulationem eandem concordem et canonicam extitisse; nosque noverimus, quod ex tuis magnificis meritis te maiora decerent, et amplioribus esses honoribus attolendus, tamen iura et statutum Sedis Apostolice super hoc edita servari volentes, admittere distulimus postulationem ipsam ad presens eam relinquentes, donec personaliter ad predictam sedem accesseris, in suspenso. Ceterum cum nolimus, quod eadem Ecclesia patiatur ob defectum regiminis aliquod detrimentum, propter urgentem necessitatem ac evidentem utilitatem ipsius te in procuratorem dicte Strigoniensi Ecclesie concedentes, curam et administrationem ipsius in spiritualibus et temporalibus tibi auctoritate presentium duximus committendam, fraternitati tue per Apostolica scripta mandantes, quatenus infra festum Sancti Iacobi Apostoli proximo futurum ad presentiam nostram personaliter accedere non postponas: alioquin procurationem et administrationem huiusmodi finire volumus eo ipso. Datum Viterbii III. Idus Ianuarii. Pontificatus nostri anno primo.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k 243. l.)

20.

A székesfehérvári káptalan bizonyságlevele, hogy Pykud, Cozmach özvegye, Tamási és Peturd nevü jószágait a pannonhalmi apátságnak hagyományozza. 1262.

Capitulum Albensis Ecclesie omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod constitutis coram nobis domina Pykud filia Petri filii Comitis Leustachij de genere Zak, relicta Cozmach filii Gug ab vna parte, fratre Bonifacio monacho monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie nomine et vice Abbatis et Monasterii supradicti ex altera, eadem Pykud terras suas, quarum vnam Tamasy vocatam a suo patre karissimo predicto Petro in matrimoniali copula secum traditam, et aliam Peturd nuncupatam a suo socero Petro Ecclesie nostre quondam Preposito fratre mariti sui dicti Cozmach sibi collatam, vt dicebat, easdem metis undique distinctas pro optinendo eterne salutis brauio et ob remedium animarum karissimi patris sui Petri antedicti et Cozmach mariti sui, et eiusdem Prepositi ac filii eiusdem domine nomine Symonis super eadem terra Peturd interfecti prenotato monasterio in eodem pleno iure, sicut ipsa domina possedit, contulit et donauit perpetuo possidendas, consenciente karissima filia sua dicta Albina uxore Petrus et permittente, et ipsam donacionem per predictam matrem suam factam personaliter pio desiderio coram nobis ad profectum approbante. Hoc interposito, quod si voluntati ipsius domine Pykud placuerit, apud ipsum monasterium conuersari, extunc sepedictum monasterium ad tempus uite sue, dando victum et vestitum sibi, utpote matrone piarum largicione elemosynarum ipsum amplexanti tenebitur prouidere. In cuius rei memoriam presentes conc essimus litteras nostro sigillo communitas. Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo

secundo, IIII-o Nonas Iunij. Magistro Paulo Ecclesie nostre Electo aule Regie Vice-Cancellario, Gregorio Cantore, Feliciano Custode, Michaele Decano existentibus.

(IV. Béla király megerősitő okmányaiból, lásd fenebb 17. sz. a.)

21.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Széplak helységnek része, melyet János, Belid fia, Herbord grófnak, Osl fiának, elzálogositott, kellő időben ki nem váltatván, az utóbbinak tulajdonává vált. 1262.

Capitulum Ecclesie Geuriensis omnibus Christi fidelibus presencium inspectoribus salutem in Domino. Nouerit vniuersitas vestra, quod cum Iohannes filius Belid porcionem in villa Zeplok ipsum contingentem, scilicet sextam partem, que decedente Nicolao filio Osl sibi fuerat deuoluta, nostrarum literarum testimonio, Comiti Herbordo filio Osl fratri suo pro viginti duabus marcis pignori obligasset, adueniente termino eiusdem possessionis redemcioni deputato, videlicet die Dominica, qua cantatur „Esto Michi"; nec idem Iohannes, nec aliquis consanguineorum suorum dictam possessionem redimere curauerint sex diebus coram nobis expectati. Vnde ex obligacione sua dicta possessio cum omnibus vtilitatibus et attinenciis suis eidem Comiti Herbordo et suis heredibus est perpetuata. In cuius rei memoriam perpetuam presentes dedimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Anno Domini M°CC°LX° secundo. Chepano Preposito, Jurkone Cantore, Hectore Custode existendo.

A. B. C. D.

(Az eredeti után *Csech.*)

22.

Több mosonyi várjobbágyok Staraduna nevü szigetöket a győri káptalan előtt a pannonhalmi apátnak valljak be. 1262.

Capitulum Ecclesie Geuriensis omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod constitutis coram nobis Stephano filio Petri pro se et pro filiis suis Stephano ac Iacobo, Michaele filio Guestred, Marcello filio Siluestri pro se et fratribus suis, Stephano et Nicolao, Pouca filio Iohannis de Vruzvar, Romano filio Voskan, Hermanno filio Sabus, Pousa filio Geyse pro se et pro Petk, Marco ac Nicolao filio Nicolai de villa Reugen, jobagionibus castri Musuniensis ex vna parte; et fratribus Bonifacio et Henrico monachis Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie nomine et vice Abbatis et Monasterii supra dicti ex altera, iidem Stephanus et consanguinei sui prenotati quandam insulam suam hereditariam Staraduna vocatam cum omnibus vtilitatibus et attinenciis suis, siluis videlicet, fenetis, terra arabili ac piscatura Danubii pro modo longitudinis ipsius insule eandem contingentis, a parte septemtrionali terre Strigoniensis Ecclesie, ville scilicet Pispuky, ab oriente vero et occidente terre eorundem virorum commetaneam, exceptis tribus insulis suis aliis, Camara, Eurem et Polonatu uocatis, vendiderunt prefato Abbati et monasterio pro quadraginta tribus marcis argenti coram nobis sibi plene persolutis iure perpetuo possidendam, assumentes et obligantes se, ut quicunque super eadem insula ac pertinenciis suis predictis dictum Abbatem et Monasterium impetere vel molestare processu temporis attemptaret, ipsos tunc eorum quilibet defendere et expedire tenebuntur propriis laboribus et expensis. In cuius rei testimonium ad peticionem parcium presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas, anno Domini m[illesimo] ducentesimo sexagesimo

secundo. Chepano Preposito, Iurkone Cantore, Hectore Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

23.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Dénes, baráthi lakos, Barát-Sukuróban fekvő szőlejét a pannonhalmi apátságnak oda ajándékozta. 1262.

Capitulum Ecclesie Geuriensis omnibus litteras presentes inspecturibus salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod constitutis coram nobis Wyda filio Dionisii, et Jacobo fratre eiusdem Dionisii de villa Barath ex una parte, et venerabili patre domino F(avo), Abbate Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ex alia; iidem Vida et Jacobus asseruerunt viua voce, quod prefatus Dionisius. cum adhuc plena corporis sospitate frueretur, quandam uineam suam empticiam in Baratsucurov in loco, qui Luk dicitur, existentem a meridie vinee nostre, ab occidente uero vineis Monasterii Sancti Martini contiguam, dicto Abbati et Monasterio pro anime sue remedio et perpetua elemosina contulit, et donauit, quam eciam donacionem ipsi Vida et Jacobus coram nobis ad plenum pio desiderio approbarunt. In cuius rei memoriam perpetuam presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo. Chepano Ecclesie nostre Preposito, Iurkone Cantore, Hectore Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

24.

A veszprémi káptalannak bizonyságlevele, a pannonhalmi apátság, s Pongrácz és fiai közti jószágcseréről. 1262.

Capitulum Wesprimiensis Ecclesie omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod constitutis coram nobis Marcello et Stephano filiis Pongracii pro se et pro fratribus suis, Johanne videlicet et Artolpho; ac pro predicto patre eorum ab vna parte, fratre Laurencio, Decano Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie nomine et vice Abbatis et Monasterii supradicti ex altera; ijdem Marcellus et Stephanus confessi sunt quandam terram suam hereditariam Juren vocatam certis metis undique distinctam, sicut in priuilegio domini Bele Illustris Regis Vngarie contineri vidimus, cum omnibus vtilitatibus et pertinenciis suis se dedisse seu tradidisse Abbati et Monasterio predictis in concambium cuiusdam terre ipsius Monasterii Hagmas vocate certis metis vndique distincte, iure perpetuo possidendam. Et quia prefata terra Juren maioris quantitatis et utilitatis existit, idem Abbas et Monasterium in additamentum predicte terre Hagmas soluerunt coram nobis decem marcas Marcello et Stephano supradictis. In cuius rei testimonium presentes concessimus litteras nostri sigilli munimine roboratas. Datum anno gracie M°CC° sexagesimo secundo. Venerabili in Christo patre Zlando Episcopo, Fano Preposito, Fabjano Lectore, Paulo Cantore, Joanne Custode Ecclesie nostre existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

25.

Lőrincz országbirónak, a pannonhalmi apátság, s Pál és László mosonyi várjobbágyok közti, dorogi peres kirtokra vonatkozó itélete. 1262.

Nos magister Laurencius Judex Curie domini Regis et Comes Zaladiensis tenore presencium omnibus quibus expedit significamus, quod Paulus jobagio castri Musuniensis de villa Durug pro se et Ladizlao fratre suo adstans contra Fauum Abbatem Monasterii Sancti Martini personaliter adstantem egerat coram nobis proponendo, quod idem Abbas de terra ipsorum in terra Durug versus terram Comitis Marci intra metas eorundem quadraginta iugera terrarum viribus suis occupata contra voluntatem eorum detineret, faciens jobagiones suos super eadem residere. E conuerso autem idem Abbas per ipsum Paulum sibi obiecta se fecisse denegans, obiecerat in contrarium, quod illa quadraginta iugera terrarum, que ijdem Paulus et Ladislaus nomine sue terre requirunt, fuerit terra Monasterii Sancti Martini ab antiquo, et quod ante aduentum Tartarorum et post semper iobagiones ipsius Monasterii Sancti Martini super eadem resedissent. Vnde auditis proposicionibus parcium ipsis Paulo et Ladislao super sua proposicione adiudicare probacionem volebamus. Sed idem Paulus probare non assumpsit, sed fratri (?) ipsius Abbatis et vnius nobilis de eadem provincia commisit. Vnde decreueramus, quod idem Abbas et Comes Conraldus de Gug, quem idem Abbas spontanea voluntate nominauit et assumpsit in quindena Natiuitatis Beate Virginis coram Capitulo Jauriensi contra Paulum et Ladislaum predictos, iurarent super eo videlicet, quod illa quadraginta iugera terrarum, que requiruntur per predictos, fuerit terra Monasterii semper et ab antiquo per ipsam Ecclesiam possessa. Tandem in octauis Sancti Martini predictus Abbas coram nobis constitutus exhibuit litteras Capituli Jauriensis hec verba continentes:

Nos Capitulum Ecclesie Jauriensis damus pro memoria, quod cum secundum continenciam litterarum magistri Laurencii Judicis Curie domini Regis Abbas Sancti Martini in quindenis Natiuitatis Beate Virginis contra Paulum et Ladislaum jobagiones castri Musuniensis de villa Durug super quadraginta iugeribus terrarum in terra Durug coram nobis prestrare debuisset sacramentum; tandem ipso die partibus coram nobis constitutis ijdem Paulus et Ladislaus eidem Abbati iuramentum relaxarunt, relinquentes pacifice predicta quadraginta iugera terrarum Abbati et Monasterio Sancti Martini perpetuo possidenda. Adiicimus eciam, quod eadem die Marcus Comes filius Mauricii coram nobis personaliter constitutus dictum Abbatem in commetaneum seu vicinum suum quoad predicta quadraginta iugera recepit et admisit spontanea voluntate, renuncians accioni, quam contra predictos Ladislaum et Paulum et eorum consanguineos super commetaneitate terre Durug intendebat.

Nos itaque eisdem litteris Capituli uisis et intellectis easdem litteras de verbo ad verbum presentibus inseren es, eadem quadraginta iugera terrarum, sicut in eisdem litteris Capituli uidimus contineri, Abbati et Monasterio Sancti Martini dimisimus pacifice et quiete possidenda. In cuius rei memoriam presentes Abbati supra dicto concessimus sigilli nostri munimine roborantes. Datum Posonii anno Domini M°CC° sexagesimo secundo in festo Beate Catherine Virginis

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

26.

Miklós nógrádi esperestnek, egyházi birtokra vonatkozó itélete. 1262.

Nos Nicolaus Archidiaconus Nevgradiensis memorie commendantes significamus omnibus presentibus et posteris presentem paginam inspecturis : Quod Boht, sacerdos Ecclesie Sancti Michaelis Archangeli de Kezv et uoluntate et permissione filii (igy) Ecclesie sue ex una parte; Karul uero patronus Ecclesie Omnium Sanctorum de Beren ex altera coram nobis constituti; idem Boht sacerdos dixit, de parochia sua quandam villam curui Johannis Beren uocatam per sacerdotem Ecclesie Omnium Sanctorum de Bereg (?, helyesben „Beren") contra iusticiam occupatam detineri; Karul uero illam dixit parochiam esse Ecclesie Omnium Sanctorum de Beren. Quod cum super hoc coram nobis diu fuisset questio ventilata, tandem postmodum dedimus scire ad fidem eorum, qua Deo tenentur, quibusdam sacerdotibus senioribus parochie nostre, scilicet Vicario nostro Ladomerio de Filek, Andre de Losunc, Endre de Dalan, Peuce de Chalan et Gregorio de Hvgog; si uilla curui Johannis, que dicitur Beren, ad Ecclesiam Sancti Michaelis Archangeli de Kezv iure pertineret, uel ad Ecclesiam Omnium Sanctorum de Beren. Qui postmodum ad nos redeuntes fideliter requisiti uiua uoce retulerunt, quod dicta uilla Johannis Beren uocata, ab antiquo esset parochia Ecclesie Omnium Sanctorum de Beren. Nos vero per uerba antedictorum sacerdotum sciendo ueraciter, predictam uillam Johannis Beren nuncupatam statuimus Ecclesie Omnium Sanctorum de Beren iure perpetuo possidendam; ita ut de cetero filii Ecclesie Sancti Michaelis Archangeli de Kezv, uel sacerdos eiusdem Ecclesie processu temporis racione sepe dicte uille Johannis nullam possint mouere questionem. Vt autem talis rei series sine obliuione uiuat apud posteros, ad robur perpetue firmitatis presentes

litteras sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum anno Domini M° CC° sexagesimo secundo.

(Eredetie a leleszi konvent levéltárában.)

27.

IV. Béla a pápát értesiti, hogy közte és fia István közt a béke és egyetértés helyreállt. 1263.

Sanctissimo patri ac domino U(rbano) Diuina prouidencia Sacrosancte Romane Ecclesie Summo Pontifici, Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, (Gallicie), Lodomerie (Cumanie) que Rex reuerenciam filialem et devota pedum oscula beatorum. Suscitata olim inter nos et karissimum filium nostrum Regem Stephanum discordia et materia questionis, ex qua in Regno nostro multa dispendia et discrimina timebantur, si durassent, provenire, venerabiles patres Strigoniensis et Colocensis Archiepiscopi ad sedandam huiusmodi discordiam interposuerunt cum efficacia partes suas, et tunc inter nos et ipsum filium nostrum de consensu et beneplacito utriusque partis grata et amicabilis composicio intervenit, quam de consilio et assensu Prelatorum, Comitum et Procerum nostrorum firmavimus hinc inde propriis iuramentis, et nostro, Prelatorum, Principum ac Baronum nostrorum sigillis fecimus roborari. Delato postmodum ad aures Vestre Sanctitatis huiusmodi discordie rumore, placuit Beatitudine Vestre ad nos et dictum nostrum filium religiosum virum, providum et discretum fratrem Velascum, Penitenciarium et Capellanum vestrum, transmittere ad pacem inter nos et concordiam faciendam et pariter reformandam: qui tamquam vir providus et discretus et circumspectus monita pacis et exhortaciones quamplures nobis faciens, cum multa instancia postulavit, et nos inducere nitebatur, ut cuiuslibet dissensionis errore fugato et rancore, si quis esset inter nos,

omnino deposito in pacem bonam et rectam, partibus communem et Sedi Apostolice acceptam deberemus nos et idem noster filius convenire: adiciens idem penitenciarius, quod nisi hoc faceremus, neglectis omnibus periculis et quibuscumque aliis contingentibus sinistris, que possent ei accidere hac de causa, nos ad hec per excommunicacionis in personas nostras et interdicti in terras nostras sentencias cohartaret. Ipso vero penitenciario ad hec multis racionibus et multa instancia insistente, ut pacem et concordiam huiusmodi faceremus, nos habito consilio Prelatorum et Procerum nostrorum, qui tunc temporis nobiscum aderant, sibi finale responsum dedimus in hunc modum: quod snfficiebat ei, si a nobis poterat optinere, et in nobis perficere et stabilire pacem, pro qua a Sede Apostolica ad nos fuerat destinatus. Melius enim erat firmare et certis penis vallare composicionem inter nos ordinatam de utriusque partis beneplacito et assensu, quam nos et filius noster volumus observare, et a qua non possumus sine reatu periurii et multo dispendio resilire; quam, ista interrupta, incheare tractatus alterius nove pacis, que perfici forsitan nunquam posset: et posset contingere, quod occasionem et causam in nobis maioris discordie generaret. Adicientes etiam, quod nos et idem filius noster ordinavimus, et iuramento firmavimus eandem composicionem vestro conspectui presentare, et ut confirmaretur per Sedem Apostolicam, deberemus concorditer supplicare, sicut in litteris super ipsa composicione confectis plenius continetur. Tandem idem penitenciarius ad corroboracionem pacis et concordie procedens, et multis persuasionibus salutaribus nos inducens in presencia venerabilis patris Archiepiscopi Strigoniensis, aule nostre Cancellarii, et discretorum virorum Magistri Farcasii, Electi in prepositum Albensem, Vice-Cancellarii nostri, Magistri Mutimerii Prepositi de Scypis, Magistrorum Demetrii Borsiensis et Ladizlai Huntyensis Archidiaconorum in Ecclesia Strigoniensi, Magistri Feliciani Custodis Albensis, fratris Marci Custodis Strigoniensis, fratris Antonii Gardiani de Lipha, fratris Pauli de Symigio, et fratris Alexii Ordinis Minorum, fratrum Marcelli, Petri et Theodori Lectoris Ordinis fratrum Predicatorum, et nobilium virorum Magistri Moys summi Camerarii karissimi filii nostri Bele Ducis, Comitis

Symigiensis et Vorosdiensis, Philippi Magistri Pincernarum nostrorum, Chak Magistri Dapiferorum domine Regine, Thome de Kerkou et Pouse Bacciniferorum nostrorum Comitum, Thome Comitis de Harasna, et Pobor Comitis Preconum, et aliorum quamplurium iuravimus in manus ipsius penitenciarii sacrosanctis evangeliis et ligno vivifice crucis corporaliter tactis, quod non molestabimus ipsum filium nostrum Regem Stephanum, nec Reginam iuniorem consortem suam, karissimam nurum nostram, nec homines suos, nec terras eorum, nec aliquem exercitum, vel expedicionem contra ipsos, vel contra terras eorum, vel sibi adherencium faciemus, vel a nostris fieri permittemus, et aliquas civitates aut castra, vel villas aut possessiones ipsorum aliquas non occupabimus, nec occupari a nostris permittemus; sed ea parte Regni nostri, possessionibus et reditibus, que pro nobis retinuerimus, sicut in ipsa composicione continetur, sumus et erimus contenti, quoad vixerimus, Domino concedente. Predictam eciam composicionem iuramentis nostris et supradicti filii nostri vallatam, ad beneplacitum et mandatum Beatitudinis Vestre, et Sedis Apostolice observabimus inviolabiliter bona fide et sine fraudo et dolo, et faciemus per nostros similiter observari. Et ut ostendamus probabiliter per effectum, quod ea, que in manibus dicti penitenciarii iuravimus, observabimus, et nunquam contraveniemus, submisimus et submittimus nos libenti animo et spontanea voluntate eidem penitenciario in hoc facto, videlicet ut ipse sentenciam excommunicacionis et suspensionis in nos et nostros, et interdicti in terras et capellas nostras, prout sibi videbitur, promulget: quibus sentenciis involvi et ligari volumus nos et nostros, si presumpserimus pacem et concordiam iam factam perturbare, vel contra iuramentum nostrum venire, vel composicionem infringere, vel ipsam in aliquo violare. In cujus rei testimonium presentes litteras nostro sigillo duplici, et Archiepiscopi Strigoniensis, et aliorum Baronum et fidelium nostrorum inscriptorum sigillis fecimus communiri. Datum aput Lypcha, anno Domini millesimo ducentisimo sexagesimo tercio, tercio Nonas Augusti.

(Az eredeti után Theiner id. m. I. k. 244. l.)

28.

IV. Béla király megerősíti a pannonhalmi apátság számára Scynes nőnek II. Gejza király helybenhagyásával 1146. tett adományát. 1263.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam tam presencium quam futurorum tenore presencium volumus peruenire, quod accedens ad nostram presenciam fideli noster Fauus Abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie presentauit nobis priuilegium Geyse Regis Secundi pie recordacionis, petens vt idem nostro Regali priuilegio renouare seu confirmare dignaremur. Cuius siquidem tenor talis est:

(Következik az 1146-ki okmány, mely olvasható I. kötetünkben 56. l. 24. sz. a.)

Nos igitur tenorem priuilegii eiusdem Geise Regis de uerbo ad uerbum recitantes nostro priuilegio inseri faciendo ad peticionem dicti Faui Abbatis presentibus duximus confirmandum. Actum per manus magistri Farkasii Electi Albensis aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo tercio, sexto kalendas Nouembris, Regni autem nostri anno vigesimo nono.

(Az eredeti után, mely a sz.-mártoni főapátság levéltárában őriztetik. *Czech.*)

29.

IV. Béla király meghatározza a füzedtői vendégek jogait és szabadságait. 1263.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie Cumanieque Rex vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire; quod cum ad terram Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie Fyzedtu vocatam hospites libere condicionis fecissemus pro nostro seu Regni nostri commodo congregari, de consensu et beneplacito Abbatis Monasterii supradicti eisdem hospitibus congregatis et congregandis talem ordinauimus seu statuimus libertatem, vt ijdem in festo Sancti Martini racione terragii Monasterio Sancti Martini soluerent duo pondera annuatim; in aliis autem obseruabunt libertatem Budensis Ciuitatis tam in facto villici, quam eciam circa judicia eo modo, vt omnes causas inter ipsos exortas villicus eorum pro tempore constitutus judicabit; hoc expresso, quod in causa sanguinis due partes judiciorum cedent Monasterio Sancti Martini, tercia parte villico remanente. Item quatuor molendina et tributum in Fyzedtu, que ab antiquo fuerunt eiusdem Monasterij, eidem Monasterio possidenda reliquimus pleno iure. Item illa duo molendina, que Abbas dicti Monasterii Heric, tunc temporis villico, ob merita seruiciorum contulit, idem Heric et sui heredes iure perpetuo possidebunt, ita quod nec villicus, qui pro tempore fuerit constitutus, in ipsis molendinis aliquam racione villicacionis sue habere poterit porcionem. Item si aliquis ex illis hospitibus heredum solacio destitutus nature debitum persoluerit, de omnibus bonis suis cuicunque voluerit, legandi, relinquendi seu disponendi liberam habeat facultatem iuxta sue beneplacita voluntatis. Item si quis ex dictis hospitibus contra villicum suum litem aggredi voluerit, eundem nonnisi ad

presenciam Abbatis Sancti Martini debeat conuenire, quem Abbas vna cum sex juratis eiusdem ville judicabit. Item statuimus, quod nullus Baronum nostrorum, vel alter aliquis super eosdem hospites descensum possit facere violentum. Preterea piscacionem, quam Monasterium Sancti Martini ibidem habuit et possedit, de beneplacito Abbatis eiusdem Monasterii dictis hospitibus perpetuo duximus conferendam. Item de tributo portus Danubii, quem nos ibidem duximus statuendum, due partes cedent hospitibus supradictis pro deliciis seu seruiciis nobis impendendis; terciam uero partem Monasterium percipiet antedictum; de omni autem tributo dicti portus decimam partem terrestres eiusdem terre percipient, per quorum terram transitum faciunt transeuntes. Vt autem concesse libertatis series inuiolabiliter obseruetur, nec per quempiam possit in irritum revocari, presentes dictis hospitibus concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farcasij Electi Albensis, aule nostre Vice-Cancellarij, dilecti et fidelis nostri; anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo tercio; Regni autem nostri anno vicesimo nono.

(Robert Károly király 1320-ki megerősitő privilegiumából, mely őriztetik a sz.-mártoni főapátság levéltárában.)

30.

IV. Béla király Geubulint, Lónard fiát, Nádas nevü birtokkal adományozza meg. 1263.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie Cumanique Rex omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris, presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus pervenire: quod cum Comes Geubulinus, filius Leonardi de Scepus grata no-

bis semper et acceptabilia servicia ac fervorem fidelitatis incessanter impendisset; nos ipsius serviciorum meritis condigna remuneracione Regia occurrere volèntes cum favore, quandam (terram) Nadas vocatam in Comitatu de Scepus cum utilitatibus suis ipsi Geubulino, et per eum suis heredibus, heredumque suorum successoribus, more Saxonum aliorum in Scepus commorancium de liberalitate Regia duximus conferendam, donacionis titulo perpetuo possidendam; et eandem sibi Detricus Comes de Scepus dilectus et fidelis noster de nostro mandato assignauit, sicut idem Detricus Comes nobis in suis litteris intimauit. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus literas sigilli nostri duplicis munimine roboratas. Datum per manus magistri Farcasii Albensis Ecclesie Electi, aule nostre Vice-Cancellarii, fidelis nostri; anno Domini M°CC° sexagesimo tercio, Regni autem nostri anno vicesimo nono.

(Erzsébet királyné 1280-ki megerősitő okmányából. *Czech.*)

31.

IV. Béla király Endrét, beszterczebányai birót, ezen város szomszédságában lévő erdővel adományozza meg. 1263.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie Cumanieque Rex vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Vt contractus, qui fiunt per consensum Regium, stabiles perseuerent, per litterarum solent testimonia roborari, vt inconcussum quippe permaneat atque firmum, quod Regio fuerit patrocinio communitum. Ad vniuersorum ergo tam presencium quam futurorum Christi fidelium noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod nos consideratis fidelitatibus et seruiciorum meritis Comitis Andree fidelis villici nostri de Byzterchebana, que nobis in conseruacione et ampliacione

ville nostre predicte cum omni feruore fidelitatis impendit, maxime in augmentacionem argenti fodinarum nostrarum de supra dicta villa, in quibus lucrum nostre Regie Majestatis non modicum augmentatur, acceptabiles exhibuerit famulatus, coram nostre Majestatis oculis meruit multipliciter complacere, quandam syluam et terram inter prenominatam villam nostram Byzterchebana et Lyptche existentem cum omnibus vtilitatibus et pertinenciis suis sub metis et terminis infrascriptis et a jurisdiccione et potestate Comitum de Zolum pro tempore constitutorum exceptam, eidem Comiti Andree et per eum suis heredibus heredumque suorum successoribus dedimus, donauimus et contulimus perpetuo et irreuocabiliter possidendam. Verum quia de statu et circumstanciis, qualitate et quantitate ejusdem sylue et terre veritas ad plenum nobis non constabat, dilecto et fideli nostro Ditrico Comiti de Zolum filio Comitis Myke dedimus in mandatis, vt qualitatem et quantitatem, circumstancias et statum dicte sylue et terre nobis fideliter intimaret. Qui postmodum cognita veritate nobis suis litteris intimauit, nostre Celsitudini dictam syluam et terram pertinere, et quod eandem statuisset Comiti Andree antedicto presentibus jobagionibus castri nostri, et aliis commetaneis et vicinis, nemine contradicente, juxta mandatum nostrum sibi super eo comissum. Cujus quidem sylue et terre mete hoc ordine defiguntur, prout per eosdem homines comprehense extiterunt atque vise. Prima meta incipit, vbi quidam riulus, qui Celnice nominatur cadit in fluuium Goron, et ibi sunt due mete terree; et ascendit directe per ipsum vsque ad caput ejusdem; et inde ascendit directe vsque ad magnum lapidem, qui est circa montanam, et de illo lapide directe vsque in piscinam que nominatur Gezerna; deinde vadit ad caput fluuii qui Lypche nominatur, et per ipsam aquam descendendo ascendit ad montem, vbi est lapis, qui Turschan nominatur, et de illo monte ad paruum montem pyrosum, et inde peruenit ad duas metas, quarum vna est arbor *tulgfa*, et alia est meta terrea, et descendit ad quandam vallem, vbi est riuulus, qui magna Ystubna nominatur, vbi sunt due mete terree; deinde descendit per eandem aquam vsque ad magnam viam Lipche, vbi sunt due mete terree, et descendit per eandem viam vsque ad lacum, qui

est retro montem Preboy, et per illum lacum descendit vsque in fluuium Goron, et transeundo ipsum fluuium ascendit versus orientem vsque ad riuulum qui dicitur profundus fluuius, et ascendit vsque ad caput ejusdem fluuii, et de eodem ascendit vsque ad cacumen montis, et descendit per verticem montis ejusdem vsque ad fluuium Mulsche nominatum, et transeundo eundem fluuium ascendit altum montem, qui est versus fluuium Mulscha, et descendit de eodem monte vsque in fluuium Goron; et ibi est quedam insula, et de eadem insula ascendit vsque ad riuulum Celnice prenominatum, et ibi terminantur. Vt igitur nostre collacionis series robur obtineat perpetue firmitatis, nec possit processu temporum per quempiam in irritum retractari, presentes eidem dedimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farcasii Zagrabiensis Electi, aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo tercio, Regni autem nostri anno vigesimo octauo.

(Besztercebánya városnak a kir. fiscus ellen használt permelléklete.)

32.

Mária királyné adománya a pannonhalmi apátság számára. 1263.

Maria Dei gracia Regina Hungarie vniuersis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam tam presencium quam futurorum harum serie volumus peruenire, quod cum dominus Rex de Monasterio Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie castrum Kyssin, quod nunc Vyuar nuncupatur, recepisset et in concambium eiusdem castri eidem monasterio prouidere teneretur, et nos eciam ab eodem Monasterio pro quibusdam necessitatibus nostris vrgentibus octingentas marcas fini argenti receperimus, et contra vim Tartarorum pro nobilibus

expenderimus; quasdam possessiones nostras, videlicet nouam villam iuxta Wag existentem, cum aliis tribus villis ad ipsam pertinentibus, videlicet villa Sceredahel, villa Lubo et villa Putuorch predicto Monasterio Sancti Martini tam pro concambio castri Kyscin, quam pro octingentis marcis ab eodem monasterio receptis ex voluntate domini Regis et nostro beneplacito cum omnibus utilitatibus et pertinenciis suis in eisdem metis, in quibus nos possedimus et in eadem libertate, secundum quod nos tenuimus, perpetuo iure contulimus possidendas; et quandocunque per Abbatem eiusdem Monasteriii fuerimus requisite, sepedictas possessiones cum aurea bulla domini Regis eidem monasterio per fidelem nostrum magistrum Mothmerium Prepositum de Scepes Cancellarium nostrum fecimus assignari. Vt autem hec nostra donacio seu collacio robur perpetue obtineat firmitatis, et nec per quempiam possit in irritum reuocari, presentes litteras noist as duplicis sigilli nostri munimine concessimus roboratas. Datum anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo sexagesimo tercio.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

33.

István ifjabb király, erdélyi vesér és a kunok ura, Inárcsi Tamást, Pált, Fenét és Ombot, kik a várjobbágyok azon osztályából eredtek, mely a főispánnak szállásadással tartozott, azon tekintetből, hogy a tatárok által földult földükön éhségre jutva kibujdosni ne kénytelenittessenek, maradékaikkal együtt a tisztes várjobbágyok osztályába emeli. 1263.

Stephanus Dei gracia junior Rex Hungarie, Dux Transsiluanus, et Dominus Cumanorum omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Solet Regia Celsitudo sic sibi seruiencium honera subleuare,

vt populus sibi seruiens merito et numero pariter augeatur. Proinde ad uniuersorum noticiam harum serie uolumus peruenire, quod accedentes ad nostram presenciam Thomas, Paulus, Feney et Omb de villa Inarch, filij videlicet iobagionum Castri Albensis, qui descensum Comiti suo dare consueuerant, nobis humiliter supplicarunt, vt cum eisdem per pestem Tartaricam desolatis misericordiam facere dignaremur. Nos igitur ipsorum fidelitates Regia pensantes pietate, ne propter prefatam inediam fugere compellantur, sed in ipsa terra per Tartaros desolata facilius possint commorari, benignitate solita eosdem de huiusmodi statu ipsorum eximentes in numerum et collegium honestorum iobagionum eiusdem Castri duximus transferendos, ita, ut tam ipsi quam ipsorum heredes, heredumque successores, in numerum et cetum honestorum iobagionum dicti Castri computari, perpetuo debeant gratulari. Et ut eorundem huiusmodi libertas a nobis concessa salua semper et inconcussa permaneat, nec in posterum possit in irritum per quempiam aliquatenus reuocari, presentes eisdem concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus dilecti et fidelis nostri venerabilis patris Smaragdi Archiepiscopi Colociensis Aule nostre Cancellarij, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo tercio.

(Eredetije bőrhártyán elhalványodott veres selyemről függő kettős pecséttel, melynek alakja kivehetetlen, kiváltságlevél alakban, van Nagy-Kőrösön az Inárcsi Farkas testvérek levéltárában. *Szabó Károly.*)

34.

IV. Orbán pápa Timotheust zágrábi püspöknek határozza. 1263.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio Timotheo Electo Zagrabiensi salutem etc. Rationis oculis intuentes commoda, que vacantibus Ecclesiis de salubri prouisione proueniunt,

reddimur corde solliciti, ut circa provisionem huiusmodi faciendam fructuose attentionis studium habeatur. Sane Zagrabiensi Ecclesia Episcopi solacio destituta, dilectus filius Prepositus et Capitulum ipsius Ecclesie convenientes in unum, Spiritus Sancti gratia invocata, dilectum filium Stephanum Capellanum nostrum, nepotem venerabilis fratris nostri . . . Episcopi Penestrini, Prepositum Ecclesie Pozoniensis, patientem in etate defectum, in Zagrabiensem Episcopum unanimiter et concorditer postularunt. Nos autem presentata nobis postulatione huiusmodi, provisionem et ordinationem eiusdem Zagrabriensis Ecclesie dicto Episcopo Penestrino duximus committendas. Et licet in eodem Stephano imperfectum etatis suppleret generis et morum nobilitas, matura discretio et scientia litteralis; tamen predictus Episcopus, nolens ad carnem et sanguinem habere respectum, de te, tunc Subdiacono et Capellano nostro, Archidiacono de Zala in Ecclesia Vesprimiensi et Canonico Zagrabiensi, predicte Zagrabiensi Ecclesie, auctoritate sibi a nobis in hac parte comissa, providit. Nos itaque de tua providentia et circumspectione plenam in Domino fiduciam obtinentes, huiusmodi provisionem, quam eidem Zagrabiensi Ecclesie cognovimus expedire, ratam et gratam habuimus, et eam auctoritate Apostolica duximus confirmandam, ac nihilominus te de fratrum nostrorum consilio et Apostolice plenitudine potestatis prefate Zagrabriensi Ecclesie prefecimus in Episcopum et pastorem, firma concepta fiducia, quod eidem Zagabriensi Ecclesie per tuum ministerium prosperitatis et honoris, Deo propitio, desiderata proveniant incrementa. Quocirca discretionem tuam rogamus et hortamur attente, mandantes, quatenus humiliter suscipiens impositum a Domino tibi onus, predicte Zagabriensis Ecclesie sollicitam curam geras, gregem dominicum in illa tibi commissum, doctrina verbi et operis informando; ita quod predicta Ecclesia tue diligentie studio spiritualibus et temporalibus, auctore Domino, proficiat incrementis. Datum apud Urbem Veterem VIII. Kal. Octobris (Pontificatus nostri) anno tertio.

In e. m. . . . Preposito et Capitulo Zagabriensi. Rationis oculis etc. ut in alia, verbis competenter mutatis, usque providit. Nos itaque attendentes, quod eidem Magistro Timo-

theo, quem nos et fratres nostri propter sue multiplicis evidentiam probitatis carum habemus plurimum et acceptum, clara morum et vite ac scientie merita suffragantur, et perhibetur testimonium, quod in spiritualibus et temporalibus sit laudabiliter circumspectus, huiusmodi provisione etc. usque incrementa. Rogamus itaque universitatem vestram et hortamur attente, mandantes, quatenus eundem Electum admittentes ylariter et honorifice pertractantes, sibi tamquam patri et pastori animarum vestrarum impendatis obedientiam et reverentiam debitam, ac eius salubribus mandatis et monitis efficaciter intendatis; ita quod ipse in vobis devotionis filios, ac vos consequenter in eo patrem invenisse benivolum gaudeatis. Alioquin sentenciam etc. Datum apud UrbemVeterum X. Kal. Octobris (Pontificatus nostri) anno tertio.

In e. m. Clero Zagrabriensis Civitatis et Diocesis. Rationis oculis etc. ut in secunda usque in finem. Datum ut supra.

In e. m. populo Zagrabriensis Civitatis et Diocesis. Rationis oculis etc. usque mandantes, quatenus eundem Electum tamquam patrem et pastorem animarum vestrarum admittentes ylariter etc. usque gaudeatis. Datum ut supra.

In e. m. Vasallis Ecclesie Zagrabriensis. Rationis oculis etc. usque mandantes, quatenus vos universi et singuli eidem Electo, vel procuratoribus suis eius nomine in hiis, in quibus tenemini intendere, ac de suis iuribus integre respondere curetis; ita quod vos predictum Electum vobis proinde constituatis favorabilem et benignum, nosque devocionem vestram possimus merito commendare. Alioquin sentenciam etc. Datum apud UrbemVeterum VIII. Kal. Octobris. (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestaiból, Theiner id. m. l. k. 245. l.)

35.

IV. Orbán pápa rendelete, hogy az esztergami érseknek mindenki a szükséges utazási segitséget nyujtsa. 1263.

Urbanus Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus universis Patriarchis, Archiepiscopis, et Episcopis, ac dilectis filiis Electis, Abbatibus, Prioribus, Capitulis, Conventibus et Collegiis Sancti Benedicti vel cuiuslibet alterius Ordinis, necnon Decanis, Archidiaconis, Prepositis, Archipresbiteris, et aliis Ecclesiarum Prelatis, ac Preceptoribus seu Administratoribus domorum Hospitalis et Templi ac Sancte Marie Theutonicorum exemptis et non exemptis, ad quos littere iste pervenerint salutem et Apostolicam benedictionem. Cum negotium terre sancte venerabili fratri nostro . . . Archiepiscopo Strigoniensi, viro utique probate fidei et examinate virtutis in Regno Ungarie de fratrum nostrorum consilio duximus specialiter committendum, universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta districte precipiendo mandantes, quatenus ipsum, immo potius nos in eo, ob reverentiam Apostolice Sedis et nostram in eundo, morando et redeundo suscipientes honore condigno, sibi extra suam Civitatem et Diocesim personaliter in predicto negotio laboranti pro se sexdecim equitaturis et vingintiquinque personis in necessariis, necnon in securo conductu providere curetis liberaliter et decenter: ita quod idem, quem nos et dicti fratres sue probitatis exigentibus meritis carum habemus multipliciter et acceptum, cum ad presentiam nostram, Deo dante, redierit, laudabile possit vestre promptitudini testimonium perhibere, ac nos exinde reddere in vestris utilitatibus promptiores: alioquin sententias, quas ipse per se vel per alios rite tulerit in rebelles, ratas habebimus, easque faciemus auctore Domino firmiter observari. Non obstantibus aliquibus Apostolicis indulgentiis seu privilegiis sub quavis verborum forma concessis, qui-

buscumque ecclesiasticis ordinibus, collegiis, universitatibus, vel personis, quod excommunicari, suspendi vel interdici nequeant, seu ad prestandas procurationes Legatis et Nunciis Sedis Apostolice coartari, sive quibuslibet aliis cujuscumque tenoris existant, que nulli suffragari volumus in hac parte, et quibusvis constitucionibus a predecessoribus nostris editis, seu consvetudinibus quibuslibet de procurationibus Nunciis dicte Scdis sub certis modis et condicionibus exhibendis. Datum apud Urbem Veterem Kalendas Octobris (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 246. l.)

36.

IV. Orbán pápa az esztergami érseknek meghagyja, hogy a szent föld segitségére működjék. 1263.

Urbanus Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem et Apostolicam benedictionem. Inter occupationes multiplices et immensas, quibus assidue angimur et distrahimur supra vires de subsidio terre Sancte vehementius cogitantes: ad hoc attenta sollicitudine et attentione sollicita instantius vigilamus, ut eiusdem terre succursui opportuno provideatur remedio, et crucis ac crucifixi negotium auctore Domino feliciter dirigatur. Nam licet nonulli predecessores nostri Romani Pontifices, grandis ad hoc diligentie studio ferventer institerint, nos tamen, qui statum illius terre presentialiter novimus, quique ipsius discrimina experientia palpavimus manuali, eo affectiosius cupimus eidem terre celeri et efficaci subsidio subvenire, quo terra eadem in graviori est hoc tempore necessitatis articulo constituta. Cum igitur nos centesimam omnium ecclesiasticorum preventuum Regni Ungarie usque ad quinquennium eidem terre de fratrum nostrorum consilio duxerimus conce-

dendam; fraternitati tue mandamus, quatenus huiusmodi centesimam annuatim usque ad predictum quinquennium per te vel per alium seu alios integre colligens, quicquid collectum fuerit, nuntiis eiusdem terre vel eorum procuratoribus seu alterius eorundem absque diminutione qualibet assignare procures, per eos in dicte terre subsidium convertendum. Contradictores autem, si qui fuerint, vel rebelles, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compescas; non obstante, si Prelatis, personis, Capitulis, Collegiis, Conventibus et locis aliquibus exemptis et non exemptis a Sede Apostolica sit indultum, quod ad exhibendum alicui subsidium pecuniarium minime teneantur, quodque ad id compelli non possint. Omnes autem de Regno predicto clericos et laicos, cuiuscumque conditionis, ordinis et dignitatis existant, qui olim pro dicte terre subsidio crucis signaculum assumpserunt, et motu proprio deposuerunt assumptum voto huiusmodi minime adimpleto, ut illud cum devotione resumant; illos etiam qui assumptum non deposuerunt, et qui ipsum assument deinceps, ut se sic studeant preparare, quod personaliter se conferant in succursum terre predicte, et quod interim huiusmodi crucis signaculum deferant, moneas efficaciter, et inducas eos ad redimendum vota sua, vel ad transfretandum censura simili, appellatione postposita, coercendo. Verum quia, sicut accepimus, nonnulli executores plerisque personis et locis ecclesiasticis, regularibus et secularibus, exemptis et non exemptis eiusdem Regni a memorata Sede concessi, super quibusdam concessionibus de redemptionibus votorum crucesignatorum, nec non de legatis datis, obventionibus, relictis subventioni terre predicte, ac aliis deputatis ad subventionem eandem in premisso Regno per nos et predecessores nostros Romanos Pontifices, seu alios de mandato Sedis predicte factis, modum in colligendis predictis excedant, aliasque in talibus pernitiose versentur; nos nolentes ista sub dissimulatione transire, ne in grave, quod absit, vergant eiusdem terre per subtractionem vel diminutionem prefati subsidii detrimentum; volumus, ut in predicto Regno omnibus executoribus eisdem, personis et locis deputatis a predicta Sede super huiusmodi concessionibus ex parte nostra firmiter inhibere procures, ne quoquomodo ad colligenda premissa

procedant, eos, si contra tuam inhibitionem procedere forte presumpserint, a presumptione huiusmodi per eandem censuram, appellatione postposita, compescendo. Et nichilominus, qua auctoritate, quibusque personis et locis, sub qua forma et in qua quantitate fuerint predicta concessa, et que et quot et in quibus locis ab eisdem executoribus fuerint collecta pro eis diligentius inquirens, ea nobis per tuas litteras studeas fideliter intimare. Nos enim concessiones predictas aliquem vigorem habere, ac illarum pretextu quicquam percipi nolumus, donec per tuam insinuationem sciamus super premissis plenius veritatem, ac de hijs, prout expediens fore viderimus, disponamus. Tu autem interim redemptiones, legata, relicta, data et obventiones huiusmodi per te, vel per alium, seu alios, quos de hoc ydoneos esse cognoveris, integre colligens, quicquid de hiis collectum fuerit, nuntiis dicte terre vel eorum procuratoribus seu alterius eorundum convertendum in ipsius terre subsidium, assignare totaliter non omittas. Omnes etiam crucesignatos et crucesignandos pro dicte terre subsidio, quos sub nostra et Apostolice Sedis protectione suscipimus, non permittas per te vel per alium seu alios contra immunitates et privilegia crucesignatis ab eadem Sede concessa, ab aliquibus indebite molestari, molestatores huiusmodi per eandem censuram, sublato cuiuslibet appellationis obstaculo, compescendo. Ad hec cum predicatio crucis in memorato Regno pro eiusdem terre succursu tibi per alias sub certa forma litteras sit commissa, nos volentes, ut negotium huiusmodi eo efficacius prosequaris, quo maiori per nos fueris auctoritate munitus, iniungendi libere per te vel per alium seu alios omnibus predicatoribus et executoribus crucis ecclesiasticis, secularibus et religiosis, pro terre sancte subsidio in dicto Regno a Sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis, ut in omnibus, que promotioni dicti negotii expedire cognoveris, tibi assistant, obediant, pareant et intendant; assumendi etiam aliquos Ecclesiarum Prelatos, aliosque religiosos et seculares eiusdem Regni, de quibus expedire videris, ut in hiis, que spectant ad ipsius negotii promotionem, tibi assistant, intendant et obediant, et tam predicatores et executores predictos, quam Prelatos aliosque religiosos et seculares huiusmodi ad hoc, si necesse fuerit,

auctoritate nostra, appellatione remota, cogendi; faciendi etiam quinque clericis, qui tecum in ipso negotio laborabunt, beneficiorum, prebendarum et ecclesiarum suarum proventus per te, vel per alium seu alios, cotidianis distributionibus duntaxat exceptis, integre ministrari, ac si in ecclesiis, quas seu in quibus ea obtinent, personaliter residerent, et contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendi, consuetudinibus vel statutis contrariis Ecclesiarum ipsarum, iuramento, confirmatione Apostolica, vel quacunque alia firmitate vallatis, nequaquam obstantibus, libera sit tibi de nostra permissione facultas. Presentium quoque auctoritate concedimus, ut predicatores crucis, quos ad id duxeris deputandos, ne huiusmodi eorum predicationibus impedimentum vel aliquod obstaculum ingeratur, questuariis universis et aliis quibuslibet et predicare volentibus, proponendi aliquid populo, dum ab ipsis predicatoribus crucis negotium proponetur, licentiam interdicere valeant ac compescere per censuram ecclesiasticam, sublato cuiuslibet appellationis obstaculo, temeritatem eorum, qui secus duxerint presumendum. Concedimus insuper tibi, ut cum ad aliquam villam vel ecclesiam Regni predicti ecclesiastico interdicto suppositam te declinare contigerit, possis interdictum huiusmodi suspendere, ac Divina officia, dum ibidem moram traxeris, in eadem Ecclesia propter crucis predicationem, exclusis excommunicatis, et hiis, qui causam interdicto dederint, celebrare ac facere celebrari. Et cum ad loca interdicta te declinare contigerit, crucesignandis, dummodo excommunicati non fuerint, nec causam dederint interdicto, audiendi te presente Divina officia in illis ecclesiis, in quibus possunt ex privilegiis Sedis Apostolice tunc temporis celebrari, licentiam valeas impertiri; preterea absolvendi per te vel per alium seu alios, eos, qui contra prohibitionem predicte Sedis vel Legatorum eius, Sepulchrum Dominicum visitarunt, ac illos, qui portaverunt ferrum, arma, lignamina et merces prohibitas Sarracenis, vel alias contra Christianos dederint eis consilium, auxilium vel favorem; quoslibet etiam clericos in prelaturis, dignitatibus vel personatibus constitutos, nec non presbiteros, qui contra constitutionem Ecclesie leges vel physicam audierunt, ab excommunicationum sententiis, quibus

propter hoc tenentur astricti; et dispensandi cum illis, qui excommunicati vel suspensi alias immiscentes se Divinis irregularitatem aliquam incurrerunt, dum tamen crucesignati existant vel crucem recipiant et in dicte terre subsidium personaliter transfretent, seu in propriis expensis alios illuc pro se ydoneos dirigant bellatores, aut alias partem de bonis suis prefato subsidio congrue iuxta tue et illorum, quibus hoc commiseris, discretionis arbitrium sumministrent; absoluendi quoque per te vel per alium seu alios, quos ad hoc ydoneos esse cognoveris, a voto crucis omnes crucesignatos hactenus in subsidium terre predicte, et cruce signandes deinceps, qui propter suorum infirmitatem aut debilitatem corporum inhabiles vel impotentes fuerint ad pugnandum vel transfretandum se in ipsius terre succursum, dummodo secundum proprias facultates velint redimere vota sua; commutandi quoque per te vel per alium seu alios in huiusmodi votum crucis vota peregrinationis et abstinentie illorum, qui pro dicto subsidio signum crucis assumpserint; et dispensandi cum quinquaginta clericis eiusdem Regni defectum natalium patientibus, dummodo non sint de adulterio vel incestu, aut de regularibus procreati, nec paterne incontinentie imitatores, sed bone conversationis et vite, aliasque eis merita suffragentur, ad dispensationis gratiam obtinendam, qui signo crucis assumpto transfretaverint personaliter in dicte terre subsidium, vel illuc bellatores ydoneos destinaverint, aut alias partem de bonis suis predicto subsidio congrue iuxta tue discretionis arbitrium ministrabunt, quod quilibet eorum huiusmodi non obstante defectu possit ad omnes ordines promoveri et ecclesiasticum beneficium obtinere, etiam si curam habeat animarum: absolvendi insuper durante commisso tibi huiusmodi crucis negotio per te, vel per alium seu alios ydoneos, iuxta formam Ecclesie omnes illos, quos pro violenta iniectione manuum in viros religiosos et clericos seculares, vel etiam pro incendio incidisse compereris in canonem sententie promulgate, dummodo iniurias et dampna passis satisfaciant competenter, et non sit adeo gravis et enormis excessus, quod propter hoc sit merito Sedes Apostolica requirenda, ac de mandato tuo vel illorum, quos ad hoc duxeris deputandos, signum crucis receperint in subsidium dicte

terre ituri personaliter, vel missuri illuc ydoneos bellatores, aut alias partem de bonis suis congrue iuxta tue et illorum, quibus hoc commiseris, pro huiusmodi subsidio discretionis arbitrium ministrabunt; et dispensandi cum clericis huiusmodi ligatis sententiis, qui se immiscuere Divinis, ac iniungendi eis penitentiam salutarem: absolvendi etiam ab excommunicationis vinculo iuxta formam Ecclesie illos, qui pro violenta iniectione manuum, et incendiis in promulgate sententie canonem inciderunt, et pro quorum gravi et enormi excessu Sedes foret merito requirenda predicta, dummodo iniurias et dampna passis satisfaciant competenter, et tales crucis assumpto signaculo ad mandatum tuum in subsidium dicte terre se duxerint personaliter transferendos, plenam et liberam concedimus auctoritate presentium facultatem. Nichilominus concedentes, ut clerici et laici Regni predicti crucesignati et crucesignandi, decimas non Ecclesiarum ratione pacifice detinentes, fructus earum perceptos hactenus in dicte terre subsidium convertere valeant per se ipsos, vel tibi aut illis, quibus hoc specialiter commiseris, secura conscientia exhibere, liberumque sit tibi dimittendi per te, vel per alium seu alios, clericis et laicis eisdem quintam partem decimarum huiusmodi perceptarum hactenus, ita quod ad aliam restitutionem earum minime teneatur; sed exinde remaneant penitus absoluti, dummodo decimas easdem Ecclesiis, ad quas spectare noscuntur, duxerint libere in posterum dimittendas. Ceterum volumus, ut premissa omnia et singula exequi libere valeas, non obstante, si personis vel locis aut ordinibus aliquibus a memorata sit sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, plenam et expressam ac de verbo ad verbum non facientes de indulto huiusmodi mentionem, et quibuslibet aliis indulgentiis, privilegiis, seu litteris ab eadem Sede obtentis vel in posterum obtinendis, per que predicta impediri, vel differi valeant, et de quibus seu quorum totis tenoribus mentionem fieri oporteat in nostris litteris specialem, et constitutione de duabus dietis edita in Concilio generali. Datum apud Urbem Veterem V. Nonas Octobris. (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 246. l.)

37.

IV. Orbán pápa más határozata ugyanazon ügyben. 1263.

Urbanus Episcopus Servus Servorum Dei venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. De summis celorum Dominus terram sue nativitatis et passionis aspiciens, dum per singulos dies in illa variis provocatur iniuriis, nec exurgit populus, quem ipse redemit, ad vindicandum crucis obprobrium, ex eo percipue non immerito addi ad doloremsuorum vulnerum reputat, quod locus ille sanctissimus, in quo ipsum celi Regem virgo puerpera genuit, continue vexationis lassatur angustiis et successivis dessidiis laceratur, nunc in illum Sarracenica furente sevitia; nunc in eundem furoris immanitate Tartarici sexui vel etati parcere nescia seviente. Ad hoc enim precipue filiorum lucis intentio tendere, circa id debent eorum assidue revolvi precordia, et sollicitudo versari, ut illius terre, quam in hereditatem sibi Dei filius preelegit, abhominationes expiare conentur, et potenti manu resistere polluentibus ipsam filiis tenebrarum. Hec profecto dissimulari non debent, vel obtusis auribus preteriri, ne redemptor noster cuncta providens, falli nescius, ingratitudinis vitio redemptos laborare comperiens, ab eis faciem iratus avertat, eosque velut indignos paterna gratia derelinquat. Non sint igitur filii devotionis immemores, quod ipse Christus in terra illa in forma servi carnem nostre mortalitatis indutus, crucis non metuit subire tormentum, ut mortem nostram moriendo destrueret, et vitam resurgendo fidelibus repararet. Quesumus, diligenter attendant, qualiter illa miserabilis regio depressa iacet, diris angustiata flagellis, quodque in eam pestis Tartarica supervenit, cuius tanto potius nimirum futuri vicinique formidantar incursus, quanto gravius ille sevus et dampnabilis Tartarorum populus terram, quam sue subicit servituti, intolerabilibus exactionibus opprimens, sic illius incolas torquet immaniter et affligit,

quod degentes sub eorum tyrampnide libentius metas mortis eligerent, quam sic vivendo tanta subire genera tormentorum. Exurgant itaque fidei zelatores ad defensionem dicte regionis, eiusdem redemptoris martyrio consecrate, nec ad id tepescant eorum animi, sed ferventibus desideriis accendantur. Hoc enim ipse Dei filius inter cetera sollicitudinis humane servitia gratissimum reputat, et ob id illa rependit premia, que principaliter affectare debemus et petere, dum in valle positi presentis miserie, indulta nobis excurrimus tempora servitutis. Cum igitur de te, quem habere credimus timorem Domini et amorem, quique multiplicibus donis virtutum preditus, laudabiliter scis et vales proficere, ubi labores impendis, magnam in Domino fiduciam habeamus, sperantes, ut in prosecutione presentis nègotii constanter militans, illud efficacibus studiis et plenis debeas affectibus promovere, fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente, in remissionem tibi peccaminum iniungentes, quatenus huiusmodi predicte terre statum Christi fidelibus in Regno Ungarie per te, vel per alium seu alios Ecclesiarum Prelatos et clericos, religiosos et seculares, cuiuscumque dignitatis vel ordinis fuerint, quos ad hoc ydoneos esse cognoveris, diligenter exponens, eisque proponens sollicite verbum Crucis, ipsos iuxta datam tibi a Domino gratiam intentis inducas monitis, et sedulis predicationibus exhorteris, ut cogitantes prudenter, quantum nunc indigeat ipsorum prefata terra succursu, ad subventionem eius promptis intendant animis et viribus totis exurgant, crucisque suscepto signaculo, illuc spiritualibus armis et materialibus premuniti, de Divina quoque sperantes potentia, cum festinatione procedant. Et ut circa id eo libentius et animosius intendant, quo exinde dona spiritualia temporalibus proculdubio preferenda perceperint potiora; nos de Omnipotentis Dei misericordia, et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, et illa, quam Deus nobis, licet indignis, ligandi atque solvendi contulit postestate, omnibus vere penitentibus et confessis, qui huiusmodi laborem in propriis personis subierint, et expensis, plenam suorum peccaminum veniam indulgemus. Eis autem, qui non in propriis personis illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis iuxta facultates et qualitates suas viros ydoneos (

stinaverint; et illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huius quoque remissionis volumus et concedimus esse participes iuxta quantitatem subsidii et devotionis affectum omnes, qui ad subventionem ipsius terre de bonis suis aliquam portionem, vel alias consilium et auxilium impenderiut opportunum. Volumus etiam crucesignatos illo privilegio illaque immunitate gaudere, que in generali crucesignatorum indulgentia continetur. Ut autem commissum tibi huiusmodi ministerium facilius et utilius exequi valeas, tibi et predictis, quos in hoc cooperatores elegeris, convocandi ob id quotiescumque et ubicumque videris expedire, cleros et populos locorum, in quibus te vel ipsos proponere contigerit verbum crucis, ut processionaliter cum devotione conveniant et predicationibus vestris intersint; Cleros eosdem ad id, si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellendi, ac pro eisdem predicationibus ferias, prout expedire videris, indicendi; concedendi quoque omnibus vere penitentibus et confessis, qui ad easdem convocationes et predicationes vestras accesserint, centum dierum indulgentiam plenam concedimus auctoritate presentium potestatem. Non obstantibus, si aliquibus cuiuscumque ordinis vel dignitatis existant, quod interdici, suspendi vel excommunicari nequeant, a Sede Apostolica sit indultum, et quibuslibet indulgentiis, privilegiis seu litteris ab eadem Sede obtentis vel obtinendis, per que predicta impediri vel defraudari possint, et de quibus specialem oporteat in nostris litteris fieri mentionem. Taliter igitur tu et alii, quibus huiusmodi predicationis officium duxeris committendum, mandatum Apostolicum super hoc exequi procuretis, quod palmam glorie, que bellum Dei gerentibus in retributionem ab ipso impenditur, vestra devotio consequi mereatur. Datum apud Urbem Veterem IIII. Nonas Octobris (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 249. l.)

38.

IV. Orbán pápa a keresztes hadra menőket apostoli székének pártfogása alá veszi. 1263.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Volentes omnes crucesignatos et crucesignandos in Regno Ungarie pro subsidio terre sancte singularis privilegii prerogativa gaudere, crucesignatis et crucesignandis huiusmodi, ut per litteras Apostolice Sedis vel Legatorum eius impetratas hactenus, quarum non sit auctoritate processum, et impetrandas in posterum, nisi dicte Sedis littere impetrande plenam et expressam fecerint de presentibus mentionem, extra Dioceses, in quibus ipsi et eorum bona consistunt, in causam trahi vel ad judicium evocari non possint, dummodo parati sint coram eorum ordinariis de se querelantibus exhibere iustitie complementum, auctoritate presentium indulgemus. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Datum apud Urbem Veterem X. Kal. Novembris (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 250. l.)

39.

IV. Orbán pápa Magyarország főpapjait felszólitja, hogy a keresztes hadjárat elökészitésében az esztergami érseket segitsék. 1263.

Urbanus Episcopus etc. venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis, ac dilectis filiis ceteris Ecclesiarum

Prelatis per Ungariam constitutis, salutem etc. Terram sanctam, quam unigenitus Dei filius, dominus Jesus Christus in proprium sibi patrimonium et hereditatem elegit, conspicientes feritate diversorum infidelium immaniter lacerari, vias et modos desideranter exquirimus, quibus eidem terre possint opportuna presidia nostro ministerio provenire. Quare de venerabili fratre nostro. . . . Archiepiscopo Strigoniensi, quem Dei timorem habere credimus et amorem, quique multiplicibus donis virtutum preditus, utiliter scit et valet, ubi labores impendit, plenam in Domino fiduciam obtinentes, predicationem crucis predicte terre subsidio in Regno Ungarie sibi per nostras litteras sub certa forma duximus committendam: cupientes ut negotium ipsum in manibus eius eo plenius Divina clementia faciente proficiat, quo magis insidet cordi nostro, et quo maiorem necessitatem ad presens eidem terre novimus imminere. Ideoque universitatem vestram rogamus et hortamur attente, vobis nichilominus in remissionem peccaminum iniungentes, quatenus prefato Archiepiscopo et aliis, quos in hoc ipse cooperatores elegerit, circa ipsius negotii prosecutionem ferventer assistere studeatis, habentes ipsum Archiepiscopum, immo potius nos in ipso, tamquam nobis intimum in eiusdem prosecutionem negotii favorabiliter in Domino commendatum; ita quod devotionem vestram commendare cum gratiarum actionibus merito valeamus, ac nichilominus exinde Divine retributionis vobis proveniat incrementum. Datum apud Urbem Veterem X. Kal. Novembris (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 251. l.)

40.

IV. Orbán pápa az esztergami érseknek meghagyja, hogy Bessenyő (Bissenus) Mátyás mestert, veszprém megyebéli papot, egyházi javadalom elnyerésében segitse. 1263.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Apostolice benignitatis affectum potissime circa illos debemus exponere, de quibus evidentie claritas innuit, quod sint digni speciali gratia et honore. Sane dilectus filius Magister Mathias Bissenus Clericus Vesprimiensis Diocesis, doctor nepotum venerabilis fratris nostri . . . Episcopi Penestrini, morum et scientie noscitur iuvari meritis, ut apud nos invenisse gaudeat favoris gratiam specialis. Hinc est, quod nos in ipso dictum Penestrinum Episcopum, qui eum nobis affectuosis precibus commendavit, honorare volentes, mandamus, quatenus prefato magistro in aliqua ecclesiarum Civitatis seu Diocesis, aut Provincie Strigoniensis Cathedrali, vel alia de prebenda seu beneficio ecclesiastico, etiam curam animarum habente, cuius proventus valorem annuum quindecim marcarum argenti attingant, si vacat ad presens, vel quamcito se facultas obtulerit, auctoritate nostra per te seu per alium providere procures, faciens eum in Ecclesia, in qua sibi provideri contigerit, ad prebendam vel beneficium huiusmodi, postquam sibi de ipso vacante provisum fuerit, in fratrem et in Canonicum recipi. Non obstante, si pro aliis in Ecclesia huiusmodi scripta nostra direximus, quibus eum volumus in assecutione huiusmodi prebende vel beneficii anteferri, sed quoad alia nullum preiudicium generari; aut si aliquibus a Sede Apostolica sit indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, quodque ad id compelli vel suspendi, ant interdici seu excommunicari non possint, et quod de beneficiis ad eorum collationem spectantibus nulli valeat provideri per ipsius Sedis litteras non facientes ple-

nam et exprcssam de indulto huiusmodi mentionem, sive qualibet alia prefate Sedis indulgentia, de qua cuiusque totc tenore debeat in nostris litteris plena et expressa mentic fieri, et per quam effectus huiusmodi gratie impediri valeat vel differri; seu quod idem Magister non est constitutus in sacris ordinibus, ad quos quamcito prebendam vel beneficium ipsum pacifice adeptus fuerit, prout eius onus exiget, est, sicut asserit, promoveri paratus; aut quod super provisione ipsius venarabili fratri nostro. . . . Quinqueecclesiensi Episcopo litteras nostras direximus, per quas, ut asserit, nullum commodum assecutus, renunciavit ipsis et processibus habitis per easdam. Contradictores etc. Nos enim nichilominus irritum decernimus et inane, si de prebenda et beneficio huiusmodi Apostolica seu quavis auctoritate secus con'igerit attemptari. Datum apud UrbemVeterem III. Idus Novembris, (Pontificatus nostri) anno III.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 251. l.)

41.

IV. Orbán pápa az esztergami érseket felszólitja, hogy gondoskodjék, mikép az aquinoi püspöknek a neki Magyarországban oda rendelt jövedelem kifizettessék. 1263.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Cum nos dilecto fili nostro R. Sancti Angeli Diacono Cardinali sub certa forma nostris dederimus litteris in mandatis, ut venerabili fratri nostro . . . Episcopo Aquinati, qui ab Ecclesia sua per inimicos Romane Ecclesie fugatus experiri cogitur insolita incommoda paupertatis, pro se et quinque personis ac tribus equitaturis provisionem congruam iuxta sue dispositionis arbitrium ab Eccle- et monasteriis Ungarie exemptis et non exemptis, Cister-

ciensis et Sancti Damiani Ordinum dumtaxat exceptis, usque ad triennium per se vel alium faceret assignari, ac idem Cardinalis in tua provincia in centum et quinquaginta libris Turonensibus de speciali mandato nostro, vive vocis oraculo sibi facto, ab Ecclesiis ac monasteriis in eadem provincia constitutis usque ad triennium annis singulis ordinaverit dicto Episcopo provideri, descernens dictas centum et quinquaginta libras per te iuxta singulorum locorum facultates taxandas, et eisdem ecclesiis ac monasteriis proportionaliter imponendas, prout in eiusdem Cardinalis litteris plenius dicitur contineri: nos ipsius Episcopi supplicationibus inclinati, quod ab eodem Cardinale super hoc factum est, ratum et firmum habentes, fraternitati tue per Apostolica scripta firmiter precipiendo mandamus, quatenus predictas centum et quinquaginta libras prefatis ecclesiis et monasteriis per te vel alium iuxta statutum et ordinationem Cardinalis predicti imponens ac colligi faciens, eas predicto Episcopo vel eius nuncio pro ipso facias assignari. Contradictores etc. Non obstante, si aliquibus a Sede Apostolica indultum existat, quod suspendi, excommunicari vel interdici non possint per litteras sedis eiusdem non facientes plenam et expressam de indulto huiusmodi mentionem, vel qualibet alia indulgentia sedis predicte, per quam effectus presentium impediri valeat vel differri, et de qua cuiusque tenore de verbo ad verbum oporteat in nostris litteris fieri mentionem, et constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Datum apud Urbem Veterem XV. Kal. Decembris. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 252. l.)

42.

IV. Orbán pápa Mária magyar királyné számára megerösiti Posega várnak IV. Béla király általi adományát. 1263.

Urbanus Episcopus etc. carissime in Christo filie Marie Illustri Regine Ungarie salutem etc. Justa desideria tue Celsitudinis, que per Dei gratiam vigilanter insistere dicitur operibus pietatis, auditu benigno suscipere et promptis delectamur affectibus adimplere. Sane tua et carissimi in Christo filii nostri B(ele) Illustris Regis Ungarie, viri tui, petitio nobis exhibita continebat: Quod cum idem Rex et tu ac multi nobiles Regni Ungarie propter timorem de Tartarica feritate conceptum ad loca maritima transitum fecissetis, tu iamdictis nobilibus positis in gravi necessitate compatiens, pro sustentatione ipsorum de tuis parafernalibus bonis non modicam expendisti pecunie quantitatem; demum vero idem Rex huiusmodi pietatis opus clementer attendens, Castrum de Possega ad eum pertinens in Ducatu Sclavonie constitutum, accedente demum ad id consensu carissimi in Christi filii nostri Stephani Regis Illustris primogeniti, ac nobilis viri Bele Ducis Sclavonie nati tuorum, necnon Prelatorum et Baronum supradicti Regni, tibi Regia liberalitate donavit, prout in patentibus litteris Regis eiusdem confectis exinde plenius dicitur contineri. Quare pro ipsius Regis et tua parte petebatur a nobis, ut donationem huiusmodi non obstantibus constitutionibus contrariis, que inter virum et uxorem donationes fieri prohibent, Apostolico curaremus munimine roborare. Nos itaque considerantes attente ius prohibite donationis huiusmodi non amare, nec tamquam inter infestos fore tractandum, sed tamquam inter maximo coniunctos affectu et solam timentes inopiam, quod profecto ad donatoris et donatarie magnificentiam respectu habito locum sibi non vendicat in hoc casu, donationem ipsam, sicut alias provide facta est, ratam et firmam habentes, eam non obstantibus

huiusmodi constitutionibus auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus Nulli ergo etc. nostre confirmationis etc. Datum apud Urbem Veterem XII. Kal. Januarii, (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theíner id. m. I. k. 254. l.)

43.

IV. Orbán megerősíti Béla szlavoniai herczeg számára IV. Béla királynak az ország több határvárát tárgyazó adományát. 1263.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio nobili viro B(ele) Duci Sclavonie, salutem etc. Pro fidei meritis, qua per Christi rutilare gratiam comprobaris, te libenter speciali favore prosequimur, et que tibi prosperitatem adiciant, liberaliter elargimur; firma credulitate tenentes, quod quanto gratiam grandiorem ab Apostolica Sede perceperis, tanto ei ferventiori studio te oportuno tempore studebis devotum per effectum operis exhibere. Sane petitio tua nobis exhibita continebat, quod carissimus in Christo filius noster B(ela) Rex Ungarie Illustris, pater tuus, diligenter attendens, quod de Nitria, de Posonio, de Musum et de Suprunio, castra Regni Ungarie in confinio eius sita, eidem Regno, si ea, quod absit, ad hostes pervenirent ipsius, gravia dispendia imminerent, et quod eadem castra per te utilius possent, quam per alium gubernari, ea tibi Regia liberalitate donavit, prout in patentibus litteris dicti Regis confectis exinde plenius dicitur contineri. Nos itaque tuis et prefati Regis supplicationibus inclinati, donationem huiusmodi sicut provide facta est, ratam et firmam habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo etc.

nostre confirmationis etc. Datum apud Urbem Veterum XII. Kal. Januarii, (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 254. l. V. ö. Fejér Cod. Dipl. VII. k. 5. r. 339. l.)

44.

IV. Orbán pápa Béla szlavoniai herczeget birtokával együtt az apostoli szék pártfogása alá veszi. 1263.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio nobili viro B(ele) duci Sclavonie, salutem etc. Pro fidei meritis, qua per Christi rutilare gratiam comprobaris, te libenter speciali favore prosequimur, et que tibi prosperitatem adiciant, liberaliter elargimur, firma credulitate tenentes, quod quanto gratiam grandiorem ab Apostolica Sede perceperis, tanto ei ferventiori studio et oportuno tempore studebis devotum per effectum operis exhibere. Hinc est, quod nos tuis et carissimi in Christo filii nostri B(ele) Ungarie Regis Illustris, patris tui, supplicationibus inclinati, personam tuam cum Ducatu Sclavonie ac de Olcha, de Bragna, Symigio, Sala et Ferreo Castris, nec non salibus aquaticis ad Ducatum ipsum spectantibus, aliisque iuribus et pertinentiis suis, que impresentiarum rationabiliter te obtinere proponis, sub protectione Apostolice Sedis et nostra suscipimus, districtius inhibentes, ne quis te persistentem in devotione sedis eiusdem super Ducatu, Castris et aliis supradictis temere impedire seu molestare presumat. Nulli ergo etc. nostre protectionis et exhibitionis etc. Datum apud Urbem Veterem XII. Kal. Januarii. Pentificatus nostri anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m I. k. 255. l.)

45.

István prenestei bibornokpüspök mint választott birónak a soproni esperestségre vonatkozó itélete. 1263.

In nomine Domini Amen. Orta dudum inter magistrum Ireneum Canonicum Jauriensem ex una parte, et venerabilem patrem dominum Episcopum Jauriensem ac magistrum Petrum Canonicum Jauriensem, nepotem et procuratorem ipsius Episcopi ex altera, super Archidiaconatu Supruniensi et occasione ipsius, quem idem magister Ireneus sibi collatum auctoritate Apostolica per venerabilem patrem . . . Archiepiscopum Colocensem canonice asserebat, materia questionis, et ea per appellationem ad Sedem Apostolicam devoluta, et coram reverendo patre domino G. Sancti Georgii ad Velum Aureum Diacono Cardinali, a domino Papa dato partibus Auditore, libellis hinc inde porrectis, placuit partibus, quod nos Stephanus miseratione Divina Penestrinus Episcopus inter eas componere deberemus. Quod ut efficacius fieret, obtinuimus specialiter super hoc a Sanctissimo patre domino nostro U(rbano) Papa IV. vive vocis oraculo plenam auctoritatem et liberam potestatem. Predictis itaque Ireneo et Petro in nostra presentia constitutis, et eodem Petro litteras prefati domini Episcopi Jauriensis suoque sigillo signatas in judicio exhibente, in quibus inter alia cont tinetur, quod in questione hujusmodi dictus Episcopus dacidem Petro transigendi, componendi et compromittendi speciale mandatum et liberam potestatem, prout in ipsis plenius continetur. Idem Petrus tam pro se ipso, quam nomine dicti mandati specialis, quod super hoc habebat, ex parte una; et dictus magister Ireneus pro se ipso ex altera, super huiusmodi questione sponte, libere ac absolute compromiserunt in nos sub pena ducentarum marcarum argenti, prout apparet

in instrumento publico confecto per infra scriptum notarium evidenter. Postmodum vero dictus Ireneus eidem Petro coram nobis libellos exhibuit in hac forma.

Coram vobis domino S. Dei gratia Episcopo Prenestino, arbitro a partibus concorditer electo, proponit magister Ireneus, Archidiaconus Supruniensis in Ecclesia Jauriensi, contra magistrum Petrum nepotem Domini . . . Jauriensis Episcopi, qui se gerit pro Archidiacono Supruniensi: quod cum dictus Archidiaconatus vacans per mortem quondam magistri Sauli, qui Archidiaconatum ipsum obtinuerat in dicta Ecclesia Jauriensi, auctoritate Apostolica canonice sibi sit collatus cum Capellis et omnibus iuribus, sicut idem magister Saulus tenuerat, licet decretum fuisset per dominum Papam irritum et inane, si quid fieret contra mandatum Apostolicum pro ipso magistro Ireneo directum, super providendo sibi in dicta Ecclesia de beneficio ecclesiastico cum cura vel sine cura, dignitate vel personatu, si tunc vacabat in Ecclesia Jauriensi, vel primo proximo vacatura, et prohibitio ac publicatio hujusmodi auctoritatis processisset in dicta Ecclesia Jauriensi; prefatus tamen magister Petrus Archidiaconatum ipsum temere postmodum procuravit sibi conferri, ipsumque occupavit et detinet occupatum in ipsius magistri Irenei preiudicium et gravamen. Quare petit predictum Archidiaconatum cum iuribus et pertinentiis suis et omnibus capellis, sicut prefatus magister Saulus tenuit, sibi per vos sententialiter adiudicari, et per vestram sententiam declarari ad ipsum Ireneum de iure spectare, cum fructibus et proventibus perceptis, et qui percipi potuerunt a tempore collationis predicte, et eundem P. condempnari sibi ad restitutionem omnium predictorum cum dampnis, expensis et interesse, que extimat CC. marcas argenti, et se vel procuratorem eius ipsius nomine in eiusdem Archidiaconatus possessionem induci, et defendi inductum, ipsique magistro Petro super hiis perpetuum imponi silentium, cum nullum ius habeat in eodem, petit expensas factas et protestatur faciendas, salvo iure etc.

Coram vobis domino S. Episcopo Prenestino, arbitro de consensu partium electo, et etiam de domini Pape mandato viva voce dato, proponit magister Ireneus Canonicus Jauriensis, Capellanus vester, contra dominum Episcopum

Jauriensem seu eius legitimum procuratorem, dicens: quod licet Archidiaconatus Supruniensis, qui per mortem magistri Saali vacavit, cum capellis et aliis suis iuribus et pertinentiis, sicut idem magister Saulus tenuerat, eidem magistro Ireneo canonice sit collatus auctoritate Apostolica; tamen dictus Episcopus de facto, licet de iure non posset, in elusionem mandati Apostolici prefatum Archidiaconatum Supruniensem Petro et Paulo nepotibus suis, capellas vero Hectori suo clerico et Custodi Ecclesie Jauriensis, ut dicitur, contulit in grave dampnum et preiudicium magistri Irenei predicti, propter quod idem magister Ireneus ad Sedem Apostolicam legitime appellavit: unde petit collationem predictam, que dicitur esse facta per dictum Episcopum dictis suis nepotibus et clerico, ac processum per eundem Episcopum super hoc habitum irritari, cassari, cassum, nullum et irritum nuntiari. Item petit dictum Episcopum sibi in dampnis et expensis factis et interesse occasione predictorum, que omnia extimat centum marcas argenti, condempnari, et expensas faciendas protestatur salvo iure etc. Item petit contra eundem Episcopum dicens, quod dominus Colocensis Archiepiscopus dictum Episcopum excommunicavit et excommunicatum publice nunciavit auctoritate Apostolica, pro eo quod impedivit, turbavit et molestavit, et se minus iuste opposuit dicto magistro Ireneo super Archidiaconatu predicto et capellis; sed dictus Episcopus Jauriensis excommunicationem bibens ut aquam, Divina celebrare, immo prophanare presumpsit, et presumit in anime sue periculum et scandalum plurimorum: unde petit predictam excommunicationis sententiam aggravari in eundem Episcopum, et suspendi ab administratione spiritualium et temporalium usque ad satisfactionem condignam, et eundem Episcopum canonica pena puniri, salvo iure etc.

Lite igitur super eisdem libellis legitime contestata coram nobis, exhibitis hinc inde ac inspectis processibus, actis, munimentis et rationibus coram nobis, et auditis, que eedem partes dicere ac proponere voluerunt, consideratis, que ad pacem, tranquillitatem et bonum statum utriusque partis provenirent, taliter inter easdem partes in scriptis sententialiter ordinamus, arbitramur, laudamus, componimus, pronunciamus, precipimus et mandamus. In primis videlicet

prefatos dominum Episcopum Jauriensem et Petrum ab impetitione ipsius Magistri Irenei super dicto Archidiaconatu Supruniensi sententialiter absolvimus, et decernimus absolutos, mandantes et ordinantes auctoritate predicta, quod idem Episcopus magistro Ireneo predicto de dignitate, vel personatu cum cura vel sine cura, que vel qui in Ecclesia Jauriensi vacat ad presens, vel proximo vacare contigerit post Preposituram Ecclesie Cathedralis, de qua dictus Episcopus, nisi velit providere, non teneatur, eidem provideat et providere sub pena in compromisso apposita teneatur; hoc adiecto, quod si huiusmodi dignitas vel personatus viginti quinque marcas argenti annui redditus vel ultra valeret, idem Episcopus de ipsa dignitate vel personatu eidem magistro Ireneo provideat et providere sub pena huiusmodi teneatur: si vero minus valerent redditus eiusdem dignitatis vel personatus, idem dominus Episcopus illud quod minus valeret, adimplere ac providere usque ad predictam summam viginti quinque marcarum argenti dicto magistro Ireneo, de capellis et redditibus capellarum ad suam collationem spectantium, teneatur et adimpleat, et provideat cum effectu, proventibus et fructibus prebende et capellarum, quas idem magister Ireneus in Ecclesia Jauriensi obtinet in dicta summa viginti quinque marcarum minime computandis. Quam provisionem dicto magistro Ireneo faciendam iuxta modum predictum, si prefatus Episcopus, cum se facultas obtulerit, noluerit vel neglexerit facere ac implere, nos dignitatem seu personatum et capellas hujusmodi collationi Sedis Apostolice per nos eidem magistro Ireneo, vel per alium seu alios faciende iuxta predictum modum auctoritate huiusmodi reservamus; decernentes ex nunc auctoritate predicta irritum et inane, si secus de dignitate vel personatu et capellis huiusmodi quavis auctoritate contigerit attemptari. Si vero ad presens eidem magistro Ireneo dictus Episcopus de dignitate vel personatu et capellis huiusmodi iuxta predictum modum cum effectu providere non posset, idem Episcopus et Petrus predictus, vel eorum alter insolidum singulis annis eidem magistro Ireneo, seu nuncio vel procuratori suo eius nomine ac pro ipso quindecim marcas boni argenti ad pondus Ungarie integraliter solvant, et solvere sub pena huiusmodi teneantur in

festo Resurectionis Dominice coram Conventu Monasterii Sancti Martini de Pannonia, quousque iuxta predictum modum eidem magistro Ireneo in Ecclesia Jauriensi de dignitate vel personatu, aut capellis huiusmodi predicti valoris viginti quinque marcarum argenti provideatur cum effectu. Qua provisione viginti quinque marcarum iuxta predictum modum facta magistro Ireneo prefato, et ipsius provisionis pacifica per dictum magistrum Ireneum possessione adepta, iidem dominus Episcopus et Petrus extunc a dicta pensione XV marcarum sint penitus absoluti; sed antequam ei sic in totum cum effectu provisum fuerit, et possessionem pacificam habuerit, dictas XV marcas persolvant ei annuatim, ut dictum est superius, et persolvere teneantur. Si vero prefatum dominum Episcopum debitum nature persolvere, vel ad aliam Ecclesiam transferri contingat, antequam dicto magistro Ireneo in dicta Ecclesia Jauriensi taliter sit provisum, idem magister Petrus de fructibus et proventibus ipsius Archidiaconatus dictas XV marcas argenti ad idem pondus in festo Resurectionis predicto eidem magistro Ireneo, nuncio vel procuratori suo eius nomine integre persolvat, et solvere sub pena huiusmodi teneatur, quousque iuxta modum predictum provideatur eidem, ut dictum est superius, cum effectu. Et hec omnia et singula sub pena et forma in compromisso apposita fieri, adimpleri et observari plenarie arbitrando precipimus et laudamus. Actum et pronunciatum apud Urbem Veterum in hospitio nostro; presentibus dictis Ireneo et Petro, et hiis testibus: Venerabili patre domino A. Dei gratia Episcopo Urgellensi, magistro Thimoteo Electo Zagrabiensi, magistro M. Decano Burgensi Electo Tholetano, et magistro Guilhelmo Preposito Sancti Antonini Placentini, et magistro V. Priore, Ortano Camerario nostro, Capellanis domini Pape, Thomasino Notario, Jacobino clerico, familiaribus nostris, et pluribus aliis testibus ad hoc specialiter vocatis et rogatis. Anno Domini MCCLXIII., Pontificatus domini Urbani Pape IIII. anno tertio, Indictione VI., die VII. intrantis Decembris.

In cuius rei testimonium presens publicum instrumenmet fieri fecimus, et sigilli nostri munimine roborari. Et ego Anlugus de Palliano, Sancte Romane Ecclesie Scriniarius,

predictis interfui et ea de mandato eiusdem domini Cardinalis subscripsi, et rogatus deliter publicavi.

(IV. Orbán pápa 1264-ki megerősitő bullájából, mint alább 50. sz. a.)

46.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy több birtokosok földeiket a pannonhalmi apátságnak eladták. 1263.

Capitulum Jauriensis Ecclesie omnibus, ad quos presens scriptum peruenerit salutem in Domino sempiternam, Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod constituti coram nobis Georgius filius Mychedeue. Benedictus filius Andree, et Thomas filius Bene presentibus et non contradicentibus cognatis et commetaneis suis, Kuup videlicet, Akur filio eiusdem, et Georgio filio Martini, proposuerunt asserentes, quod idem Georgius terram suam empticiam ad usum unius aratri sufficientem, Benedictus vero et Thomas memorati terram ipsorum hereditariam ad usum duorum aratrorum sufficientem Kusdeuch (vagy Kis-Dench) vocatam sitam iuxta terram Pothuorch, Ecclesie et Abbati Sancti Martini de Pannonia pro duodecim marcis argenti ab eodem Abbate coram nobis plenarie acceptis uendidissent iure perpetuo possidendas; ita tamen, quod si Abbas prefatus racione terrarum predictarum per quempiam molestaretur, Georgius, Benedictus et Thomas memorati ipsum expedire et defendere tenebuntur. Vt igitur huius rei series robur perpetue firmitatis obtineat, presentes litteras concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Anno ab Incarnacione Domini M°CC°LX° tercio Magistro Demetrio Lectore Ecclesie nostre existente.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

47.

A nyitrai káptalan bizonyságlevele, hogy Endere gróf és testvérei Proryuchi birtokukat Rennaldnak elzálogositották. 1263.

Capitulum Nitriensis Ecclesie omnibus ad quos presentes littere peruenerint salutem in Domino sempiternam. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod cum Comes Endere, et Beche filii Pomuen, presente et consenciente Bychen, fratre ipsorum, terram ad usum unius aratri sufficientem, secundum mensuram Regni consueratam (Igy), separatam per metas, de terra Proryuch, quondam fratris eorum, in territorio uille Endered existentem, iuxta fluuium Leuna, a parte terre Rennaldy, filii Rennaldy, eidem Rennaldo pro tribus marcis argenti, usque ad festum Sancti Martini coram nobis pignori obligassent, tali modo, quod si ipso termino Endere et Beche, ac Bychen, terram suam redimere non possent, ipsa terra, pro eisdem tribus marcis, in ius et proprietatem Rennaldy supradicti deuolueretur, iure perpetuo possidenda. Adueniente ipso termino Beche et Bychen terram suam redimere nolentes, Endere fratri ipsorum reliquerunt redimendam, qui, quia assumpto termino, uidelicet uigilia Sancti Andree, dictam terram redimere non potuit, Rennaldo superius memorato, acceptis quatuor marcis et dimidia, una cum tribus marcis, pro quibus ipsa terra fuerat obligata, ex consensu et uoluntate Bychen et Beche predictorum, per modum uendicionis, reliquit, iure porpetuo possidendam, ita tamen, quod si Rennaldus prefatus racione terre predicte per aliquos molestaretur, Endere memoratus ipsum tenebitur expedire. In cuius rei memoriam pleniorem presentes litteras concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Anno ab Incarnacione Domini M°CC°LX° tercio. Magistro Demetrio Lectore Ecclesie nostre existente.

(Eredetie bőrhártyán, szél. 8¼ dec. hüv., mag. 5½ dh., melyen a káptalan függő pecsétje még megvan, Ondrejovits László úr levéltárában. Közli *Ifj. Kubinyi Ferencs* úr.)

48.

Leustách özvegye a sághi konvent előtt bevallja azon Usud részbirtokot, mely iránt már férje Istvánnal és Victorral lépett egyességre. 1263.

A. B. C. D. E.

Lucas Divina miseracione Prepositus et Conventus Ordinis Premonstratensium Ecclesie de Saag omnibus Christi fidelibus salutem in Domino sempiternam. Prudens antiquitas adinvenit, res gestas fideli literarum testimonio commendare, ne in posterum nubilo oblivionis permittantur obfuscari. Ad noticiam igitur vniuersorum harum serie volumus pervenire, quod constituta coram nobis relicta Leustachij filij Bwgud cum filio suo Bugud vocato confessa est, maritum suum Leustachium vendidisse terram ad unum aratrum sufficientem de porcione sua in villa Vsud, consencientibus suis cognatis, videlicet Petro, Bogislao et Endech in nostri presencia, Stephano et Ictori perpetuo possidendam, qui ab antiquis temporibus in eadem villa Vsud residebant, et quinque marcas pro dicta terra Leustachium maritum in vita corporali plenarie accepisse a Stephano et Ictore supradictis, nondum tamen dictam terram metis vel terminibus (igy) disjunctam, sed quandocunque divisio terre in villa Vsud inter generaciones ordinata fuerit, dicta domina et filius suus Bugud, tenentur cum utili sessione mansionis et feneti iuxta quantitatem valoris terre unius aratri, curiculo (vel: circulo) metarum distinguere. Hoc interposito, quod quandocunque processu temporis placeret Stephano et I(ctori) terram dictam vendicioni exponere, pro tantisdem quinque marcis nominato Bugud vendere tenebuntur. Vt autem huius rey series robur optineat perpetuum, presentem paginam, sigilli nostri munimine fecimus roborari, Anno Domini M°CC° sexagesimo tercio.

(Bőrhártyán kelt metszett levél. Másolta Horvát István. *Érdy.*)

IV. Béla király Ujhelyben és Potworchban fekvő földeket Favus pannonhalmi apátnak itéli oda. 1264.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus tam presentibus quam futuris litteras presentes inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod cum Buthk filius Budicha, et Mortunus, ac alii cognati sui a villis monasterii Sancti Martini Vyhel et Potworch nuncupatis, intra metas earundem villarum terram quindecim aratrorum repeterent coram nobis, fuissetque super hoc inter partes diucius disceptatum; tamen quia auditis proposicionibus parcium inuenimus illam terram olim fuisse apud Comitem Ivankam filium Damana, et apud Reginam karissimam consortem nostram; postmodum habito consilio Baronum nostrorum qui in judicio nobiscum assedebant (igy), eo quod idem Buthke et cognati sui priuilegium suum super quantitate ipsius terre nequiuerunt exhibere coram nobis, racione preuia decreuimus, quod Fauus venerabilis Abbas dicti monasterii cum vno fratre suo et cum duobus nobilibus de vicinis seu comprouincialibus in octauis Beate Lucie Virginis coram Capitulo Nitriensi, super eo, quod dicta terra quindecim aratrorum fuerit villarum Vyhel et Pothworch prefatarum, prestare debeat sacramentum. Verum quia aduenieute termino ipsius sacramenti dicto Abbate cum vno fratre suo et duobus nobilibus parato ad prestandum sacramentum, prout per nos judicatum fuerat, prememoratus Buthk cum suis cognatis supradictis juramentum ipsius Abbatis et sociorum suorum non recepit, sicut in tenore litterarum iam dicti Capituli Nitriensis vidimus contineri, sentenciando decreuimus, ipsam eandem terram sepe dictis villis Vyhel et Pothworch perpetuo possidendam remanere. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes dedimus litteras

duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farkasii Electi Albensis aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini M°CC° sexagesimo quarto Regni autem nostri anno vicesimo nono.

(Eredetie a szentmártoni főapátság levéltárában.)

50.

IV. Orbán pápa István prenestei bibornok-pilspöknek a soproni esperestség ügyében hozott ítéletét erősíti meg. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio magistro Ireneo Canonico Jauriensi salutem etc. Ea que judicio vel concordia terminantur, firma debent et illibata consistere, et ne in recidive contentionis scrupulum relabantur, Apostolico convenit presidio communiri. Eapropter etc. communimus. Exhibita siquidem nobis tua petitio continebat, quod cum nos in causa, que inter te ex parte una, et venerabilem fratrem nostrum .. Episcopum et magistrum Petrum, nepotem et procuratorem ejus, Canonicum Jaurienses, super vacante Archidiaconatu Supruniensi in Ecclesia Jauriensi, ad collationem ipsius Episcopi pertinente, in quo tu et dictus magister vos jus dicebatis habere, ex altera orta exstitit, per appellationem tuam ad Sedem Apostolicam legitime devoluta, dilectum filium nostrum G. Sancti Georgii ad Velum Aureum Diaconum Cardinalem dedissemus partibus Auditorem, libellis tandem coram eo hinc inde porrectis, partibus placuit, quod venerabilis frater noster S(tephanus) Prenestinus Episcopus componeret inter eas, qui a nobis super hoc vive vocis oraculo plenam auctoritatem obtinuit et liberam potestatem. Te itaque ac eodem magistro Petro in ejusdem Episcopi Prenestini presentia constitutis, idem Petrus tam pro se quam pro dicto Episcopo Jauriensi, a quo transigendi, componendi et compromittendi speciale mandatum et liberam potestatem habe-

bat, nec non et tu pro te super huiusmodi questione sponte, libere ac absolute in prefatum Episcopum Penestrinum compromittere curavistis. Postmodum vero lite super libellis pro tua parte coram jam dicto Episcopo Prenestino porrectis legitime contestata, Episcopus ipse, inspectis processibus, actis, munimentis, et rationibus coram eo exhibitis, nec non auditis, que partes dicere ac proponere voluerunt, consideratis etiam que ad pacem, tranquillitatem et bonum statum utriusque partis facerent, supradictos Episcopum Jauriensem et magistrum Petrum ab impetitione tua super eodem Archidiaconatu Supruniensi sententialiter absolvit et absolutos esse decrevit. Supradicta quoque auctoritate nostra super provisione tibi facienda de dignitate vel personatu cum cura vel sine cura, que vel qui in Jauriensi Ecclesia tunc vacabat vel primo vacaret, ac de capellis et redditibus capellarum ad collácionem ipsius Episcopi pertinentium usque ad certum annuum valorem quamdam ordinationem te ac dicto magistro Petro presentibus edidit, dignitatem seu personatum et capellas huiusmodi tibi conferendas Apostolice donacioni reservans, et decernens irritum et inane, si secus de hiis quavis auctoritate contigerit attemptari, prout in publico instrumento confecto exinde ac sigillo ipsius Episcopi Prenestini signato plenius continetur. Nos itaque tuis supplicationibus inclinati, hujusmodi ordinationem, reservationem et decretum per eundem Episcopum edita, in hiis que te contingunt, rata et firma habentes, ea auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Tenorem autem ipsius instrumenti de verbo ad verbum presentibus fecimus annotari: qui talis est.

In nomine Domini Amen. Orta dudum stb. (mint fenebb 45. sz. a)

Nulli ergo etc. nostre confirmationis etc. Datum apud Urbem Veterem IIII. nonas Januarii, (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 255. l.)

51.

IV. Orbán pápa a pannonhalmi apátnak meghagyja, hogy az a soproni esperestség ügyében hozott itéletet végrehajtsa. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio . . . Abbati Sancti Martini de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti, Jauriensis Diocesis, salutem etc. Exhibita nobis dilecti filii magistri Irenei Canonici Jauriensis petitio continebat: quod cum nos in causa, que inter ipsum ex parte una, et venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum ac magistrum Petrum, nepotem et procuratorem eius, Canonicum Jaurienses, super vacante Archidiaconatu Supruniensi in Ecclesia Jauriensi, ad collationem ipsius Episcopi pertinente, in quo is et dictus magister se ius dicebant habere, ex altera orta extitit, per appellationem suam ad Sedem Apostolicam legitime devoluta, dilectum filium nostrum G. Sancti Georgii ad Velum Aureum Diaconum Cardinalem dedissemus partibus auditorem; libellis tandem coram eo hinc inde porrectis, partibus placuit, quod venerabilis frater noster S(tephanus) Prenestinus Episcopus componeret inter eas, qui a nobis super hoc vive vocis oraculo plenam auctoritatem obtinuit et liberam potestatem. Eo itaque, ac eodem magistro Petro in ejusdem Episcopi Prenestini presentia constitutis, idem Petrus tam pro se quam pro dicto Episcopo Jauriensi, a quo transigendi, componendi, ac compromittendi speciale mandatum et liberam potestatem habebat, nec non et idem pro se super hujusmodi questione sponte, libere ac absolute in prefatum Episcopum Penestrinum compromitterc curaverunt. Postmodum vero lite super libellis pro sua parte coram jamdicto Episcopo Prenestino porrectis legitime contestata, Episcopus ipse, inspectis processibus, actis, munimentis et rationibus coram eo exhibitis, nec non auditis, que partes dicere ac proponere voluerunt, consideratis etiam que ad pacem, tranquillitatem et bonum statum utriusque partis facerent, supra-

dictos Episcopum Jauriensem et magistrum Petrum ab impetitione sua super eodem Archidiaconatu Supruniensi sententialiter absolvit, et absolutos esse decrevit. Supradicta quoque auctoritate nostra super provisione sibi facienda de dignitate vel personatu cum cura, vel sine cura, que vel qui in Ecclesia Jauriensi tunc vacabat vel primo vacaret, ac de capellis vel redditibus capellarum ad collationem ipsius Episcopi pertinentium usque ad certum annuum valorem quandam ordinationem se ac dicto magistro Petro presentibus edidit, dignitatem seu personatum et capellas hujusmodi sibi conferendas Apostolice donationi reservans, et decernens irritum et inane, si secus de hiis quavis auctoritate contigerit attemptari, prout in publico instrumento confecto exinde ac sigillo ipsius episcopi Prenestini signato plenius continetur. Nos itaque ipsius Irenei supplicationibus inclinati, huiusmodi ordinationem, reservationem et decretum per eundem Episcopum edita in hiis, que ipsum contingunt rata et firma habentes, eadem auctoritate Apostolica duximus confirmanda. Ideoque discretioni tue mandamus, quatenus ordinationem, reservationem et decretum predicta in hiis, que pro eodem magistro I(reneo) faciunt, auctoritate nostra per te vel alium executioni demandes, contradictores etc. etc. compescendo. Non obstante, si dicto Episcopo Jauriensi aut aliquibus aliis a Sede Apostolica sit indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, quodque, ad id compelli vel suspendi aut interdici, seu excommunicari non possint, et quod alius nequeat de personatibus, dignitatibus, aliisque beneficiis ad ipsius Episcopi collationem spectantibus, aliquibus providere per ipsius Sedis litteras non facientes plenam et expressam de indulto hujusmodi mentionem, seu aliqua indulgentia Sedis eiusdem, per quam executio hujusmodi impediri valeat, vél differri, et de qua in nostris litteris fieri debeat mentio specialis. Datum apud Urbem Veterem IIII. Nonas Januarii; Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 258. l.)

52.

IV. Orbán pápa János győri esperestnek megengedi, hogy esperestségén kivül más egyházi javadalmat birhasson még. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio Joanni Archidiacono Jauriensi, nepoti venerabilis fratris nostri . . . Episcopi Penestrini salutem etc. Volentes tibi tue devotionis meritis, intuitu quoque venerabilis fratris nostri . . . Episcopi Penestrini, cuius nepos existis, gratiam facere specialem, tuis et eiusdem Episcopi precibus inclinati, devotioni tue, ut preter Archidiaconatum Jauriensis Ecclesie curam animarum annexam habentem, quem te canonice proponis adeptum, unicum aliud ecclesiasticum beneficium, etiam si sit personatus vel dignitas, et similis ei cura immineat, licite recipere, si tibi in Regno Ungarie canonice offeratur, et cum predicto Archidiaconatu retinere libere valeas, constitutione Generalis Concilii non obstante, auctoritate presentium indulgemus: proviso quod Archidiaconatus et beneficium huiusmodi debitis non fraudentur obsequiis, et animarum cura in eis nullatenus negligatur. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Datum apud Urbem Veterem II. nonas Januarii, (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m 1. k. 258. l.)

IV. Orbán pápa a veszprémi püspöknek meghagyja, hogy Róbertet, kinevezett valkói esperestet, esperestségébe igtassa. 1264.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Vesprimiensi salutem etc. Dilectus filius Robertus Subdiaconus noster, Cantor Ecclesie de Possega, Capellanus venerabilis fratris nostri . . . Episcopi Penestrini, in nostra proposuit presentia constitutus, quod venerabilis frater noster . . . Penestrinus Episcopus, cui conferendi per se, vel per alium aut alios personis idoneis beneficia ecclesiastica, personatus et dignitates cum cura et sine cura, que venerabilis frater noster Timotheus Zagrabiensis Episcopus, tunc electus, promotionis sue tempore in Regno Ungarie obtinebat, concesseramus per nostras sub certa forma litteras liberam facultatem, Archidiaconatum de Uulto (Valko), nec non Canonicatum et prebendam, quos idem Episcopus predicte promotionis tempore in Quinqueecclesiensi Ecclesia obtinet, cum omnibus iuribus et pertinentiis suis tibi predictarum litterarum auctoritate contulit, et providit de illis, teque de ipsis per suum annulum investivit, prout in instrumento publico inde confecto dictique Penestrini Episcopi sigillo signato plenius continetur. Nos itaque dicti Roberti supplicationibus inclinati, quod ab eodem Episcopo Prenestino factum est in hac parte, ratum et firmum habentes, id per nostras litteras duximus confirmandum. Quocirca fraternitati tue mandamus, quatenus per te, vel per alium seu alios, predictum Robertum, vel procuratorem suum eius nomine iuxta prefati instrumenti tenorem in corporalem possessionem Archidiaconatus et prebende predictorum auctoritate nostra inducens, et defendens inductum, facias eum in dicta Ecclesia ad Archidiaconatum ipsum admitti, et ad prefatam prebendam in Canonicum recipi, et in fratrem, non obstante certo ipsius Ecclesie Canonicorum numero iuramento, confirmatione Sedis Aposto-

lice, sive quacumque firmitate vallato, aut si in eadem Ecclesia direximus pro aliis scripta nostra, seu si Sedis predicte aut legatorum ipsius vel quacumque alia auctoritate in ea in Canonicos aliqui sunt recepti, vel ut recipiantur, insistant, quibus per hoc ad assecutionem aliorum beneficiorum, personatuum vel dignitatum nullum volumus preiudicium generari, aut si est aliquibus ab eadem Sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, et ad id compelli, quodque interdici, suspendi vel excommunicari non possint et quod de beneficiis et personatibus vel dignitatibus ad collationem eorum spectabilibus nulli valeat provideri per litteras Apostolicas, que de indultu huiusmodi plenam et expressam non fecerint mentionem, sive qualibet alia indulgentia dicte Sedis, per quam effectus presentium impediri valeat vel differri, et de qua in nostris litteris fieri debeat mentio specialis, seu quod idem Robertus alias beneficiatus existit. Contradictores stb. compescendo. Datum apud Urbem Veterem II. Idus Januarii. Anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 260. l.)

54.

IV. Orbán pápa Eventius zágrábi kanonokot egyházi javadalmában megerősíti. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio Eventio presbitero, Canonico Zagrabiensi, salutem etc. Que de Sedis Apostolice auctoritate procedunt, sue debent firmitatis robore muniri, ut et futuris temporibus valeant illibata consistere, et optata de illis possit utilitas provenire. Sane tua nobis exhibita petitio continebat, quod cum nos venerabili fratri nostro S(tephano) Penestrino Episcopo conferendi per se, vel per alium personis idoneis beneficia ecclesiastica, personatus et dignitates cum cura et sine cura, que venerabilis frater no-

ster Timotheus Zagrabiensis Episcopus promotionis sue tempore in Regno Ungarie obtinebat, ac faciendi personas ipsas ad beneficia huiusmodi, si in Ecclesiis collegatis existerent, in canonicos recipi et in fratres, nec non contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendi, liberam concessissemus per nostras litteras facultatem, demum idem Episcopus Prenestinus tibi Capellano suo auctoritate litterarum ipsarum canonicatum et prebendam, quos dictus Episcopus Zagrabiensis tempore sue promotionis in Zagrabiensi Ecclesia obtinuerat, per huiusmodi promotionem iamdicti Episcopi Zagrabiensis vacantes, cum domibus, curia, et omnibus iuribus, et pertinentiis suis contulit, et de ipsis providit, teque presentialiter investivit per suum annulum de eisdem; decernens irritum et inane, si secus de canonicatu et prebenda huiusmodi quavis auctoritate contingeret per aliquem attemptari, prout in publico instrumento confecto exinde, ac sigillo ipsius Episcopi Penestrini signato plenius continetur. Nos itaque tuis supplicationibus inclinati, quod ab eodem Episcopo Prenestino super premissis factum est, ratum et firmum habentes, id auctoritate Apostolica confirmamus stb. communimus. Tenorem autem ipsius instrumenti de verbo ad verbum presentibus fecimus annotari: qui talis est.

Stephanus stb. (István bibornokpüspök határozata következik alább 76. sz. a.)

Nulli ergo etc. nostre confirmationis etc. Datum apud Urbem Veterem XVII. Kal. Februarii. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 260. l.)

55.

IV. Orbán pápa ugyanazon ügyben intézkedik. 1264.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Colocensi, et dilecto filio Abbati de Toplica Cisterciensis Ordinis Zagabriensis Diocesis salutem etc. Que de Sedis stb. provenire. Sane petitio dilecti filii Eventii presbiteri Canonici Zagabriensis, Capellani venerabilis fratris nostri S. Episcopi Prenestini, nobis exhibita continebat, quod cum nos eidem Episcopo etc. Quocirca mandamus, quatenus dictum Eventium vel procuratorem suum eius nomine in possessionem canonicatus, prebende, domorum, iurium et pertinentiarum ipsorum, amoto exinde quolibet detentore, vos vel alter vestrum per vos, vel per alium aut alios, auctoritate nostra inducatis et defendatis inductnm, facientes eum in dicta Ecclesia in canonicum recipi et in fratrem, sibi stallo in choro et loco in capitulo cum plenitudine iuris canonici assignatis; non obstante statuto de certo canonicorum numero iuramento vel confirmatione Apostolica seu quacumque firmitate vallato, aut si pro aliis in dicta Ecclesia direximus scripta nostra, vel si Sedis Apostolice, vel legatorum eius aut quacunque auctoritate in ea in canonicos aliqui sint recepti, vel ut recipiantur, insistant, quibus propter hoc quo ad assecutionem aliorum beneficiorum, personatuum vel dignitatum seu prebendarum nolumus preiudicium generari, vel si aliquibus a Sede Apostolica sit indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, quodque ad id compelli vel interdici aut suspendi seu excommunicari non possint, et quod de beneficiis, personatibus vel dignitatibus seu prebendis ad collationem ipsorum spectantibus nulli valeat provideri per ipsius sedis litteras, non facientes plenam et expressam de indulto huiusmodi mentionem, seu qualibet alia indulgentia sedis eiusdem, de qua cuiusque toto tenore de verbo ad [illegible] oporteat in nostris (litteris) fieri

mentionem, et per quam effectus executionis huiusmodi impediri valeat, vel differri, aut si dictus presbiter alias beneficiatus existat. Contradictores etc. Datum apud Urbem Veterem XVII. Kal. Februarii. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 261. l.)

56.

IV. Orbán pápa István prenesztei bibornokpüspök határozatát, mely által János győri esperestnek a zalai esperestséget oda rendelte, megerősiti. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio Joanni Archidiacono Jauriensi, Capellano nostro, nepoti venerabili fratris nostri . . . Episcopi Prenestrini, salutem etc. In nostra proposuisti presentia constitutus, quod venerabilis frater noter . . . Penestrīnus Episcopus, cui conferendi per se vel per alium aut alios personis idoneis beneficia ecclesiastica, personatus et dignitates cum cura et sine cura, que venerabilis frater noster Timotheus Zagabriensis Episcopus tum electus promotionis sue tempore in Regno Ungarie obtinebat, concesseramus per nostras sub certa forma litteras facultatem liberam, Archidiaconatum Zaladiensem, necnon canonicatum et prebendam, quos idem Episcopus promotionis sue tempore in Vesprimiensi Ecclesia obtinebat, cum iuribus et pertinentiis suis tibi predictarum litterarum auctoritate contulit, et providit de illis, et dilectum filium Thomasinum notarium suum tuo nomine de ipsis per suum annulum investivit, prout in instrumento publico inde confecto dictique Penestrini Episcopi sigillo signato plenius continetur. Nos itaque tuis supplicationibus inclinati, quod ab eodem Episcopo Penestrino factum est in hac parte, ratum et firmum habentes, id auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patronicio

communimus. Tenorem autem ipsius instrumenti de verbo ad verbum presentibus facimus annotari; qui talis est:

Stephanus stb. (következik István bibornok-püspöknek határozata mint alább 77. sz. a.)

Nulli ergo nostre confirmationis etc. Datum apud Urbem Veterem V. Idus Martii, (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 263. l.)

57.

IV. Orbán pápa Magyarország főpapjainak meghagyja, hogy a magyar királyi családnak a tatárokkali összeházasodását akadályoztassák. 1264.

Urbanus Episcopus etc. venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis, aliisque Prelatis Ecclesiarum per Regnum Ungarie constitutis, salutem etc. Per facti evidentiam tibi et universitati fidelium de Regno Ungarie in populum deplorandum agnoscitur, qualiter dampnabilis feritas Tartarorum suam potentiam ad Christiane religionis exterminium experitur. Digne igitur non solum admiratione concuti, sed debemus etiam stupore perfundi, dum per aliquos fidedignos, corde tamen anxios et oculis lacrimosos, nobis asseritur, quod karissimis in Christo filiis nostris Bele Ungarie et Stephano primogenito eius Regibus illustribus a Tartarorum ipsorum calliditate subdola per quosdam fallaces ipsorum nuncios, vel potius exploratores pestiferos suadetur, ut iidem Reges eis parentele vinculo, vel quocumque alio amicabili federe studeant alligari, quasi astutia Tartarorum ipsorum Reges eosdem ita fore simplices arbitretur, ut nolint habere pre oculis, qualis in iamdicto Regno facta per ipsos olim fuerit effusio sanguinis innocentis. Ha Deus! que conuentio lucis ad tenebras, vel quid ad plebem catholicam et

devotam cum confidelium communione perfida seu dampnatorum hominum participatione dolosa, vel quid etiam lupos rapaces et perditionis ac dispersionis semper avidos cum pastoris eterni contumelia, et agni celestis offensa ovium gregi mitissimo applicari, vel columbas colubris couniri? Ha Deus! quid ad gentem impiam et a sancti nominis tui notitia penitus alienam? ad hoc intendere, ut redemptos glorioso pretio sui sanguinis sub quodam consanguinitatis vel affinitatis, aut confederationis amictu possint sue perfidie contagio maculare, ac in illam per consequens devenire potentiam, ut de Ungarie partibus et locis conterminis deleatur omnis tue reverentia maiestatis. Hac enim de causa utrique Regum ipsorum nostras dirigimus litteras inter alia continentes, ut sit eis in odium temporibus audivisse preteritis, vel in diebus audire futuris, quod gens tam spurcida, tam prophana, cum eis, aut cum aliquibus aliis personis eximiis Regni eiusdem commune quid habeant, nisi forte quod veniat ad Regis eterni cultum beatissimum, si tamen hoc ei desuper sit concessum, vel quod opportuno loco et tempore se videat sub vexillo sue celsitudinis, favente virtutis Divine subsidio ruinam irreparabilem incurrisse. Rogamus itaque universitatem vestram affectione, qua possumus, ac etiam sub pena excommunicationis, quam eo ipso, si contrafeceritis, incurratis, vobis per Apostolica scripta districtius inhibemus, quatenus huiusmodi parentelis et confederationibus iniendis, vel habendis tractatibus super hiis, et similibus inter ipsos, vestram omnino presentiam adimatis, ac nullum super hiis prestatis auxilium, consilium vel favorem; sed omni virtute, qua poteritis, tam indignis affectibus et iniquis operibus resistatis, ut Apostolice Sedi sit delectabile circa vos sue benevolentie gratiam ampliare, si agnoscat per effectum operis, quod in affecto vestro geritur, ut nihil a Regibus memoratis vel quibuscunque aliis in detrimentum catholice fidei, vel in iacturum fidelium presumatur. Datum apud Urbem Veterem V. Kal. Februarii, (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. l. k. 265. l.)

58.

IV. Orbán pápa Farkas mesternek, választott székesfehérvári prépostnak meghagyja, hogy négy holnap alatt Romában jelenjen meg. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio magistro Forcasio Electo in Prepositum Ecclesie Albensis ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, Vesprimiensis Diocesis, aule carissimi in Christo filii nostri . . . Regis Ungarie illustris Vice-Cancellario, salutem etc. Tue devotionis puritas efficaciter persuadet, quod tuis libenter intendentes profectibus ab hiis, que tibi dispendium possent affere, opportune subventionis remedio tuam studeamus personam favorabiliter preservare. Sane lecta coram nobis petitionis tue series continebat, quod licet tu, qui in Prepositum Albensis Ecclesie canonice, ut asseris, es electus, in votis habueris, pro petenda confirmatione huiusmodi electionis infra tempus Electis Ecclesiarum ad petendum electionum suarum confirmationis munus a iure statutum, ad Apostolicam Sedem personaliter te conferre; tamen discriminibus guerrarum, que in illis invaluere partibus, tibi super hoc impedimenti obicem opponentibus, nequis commode huiusmodi tuum in hac parte desiderium adimplere; super quo ne id tibi ad negligentie culpam futuris forsan possit temporibus imputari, per nostram provideri sollicitudinem suppliciter postulasti. Tuis igitur supplicationibus inclinati, tibi ad veniendum ad nostram presentiam pro dicte confirmationis tue munere postulando quatuor mensium spatium indulgemus; ita quod infra illud propter hoc ad sedem prefatam accedere tenearis. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Datum apud Urbem Veterem II. Idus Februarii, (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 266. l.)

59.

IV. Orbán pápa az erdélyi püspöknek meghagyja, hogy István papot, ki magát védelmezvén, emberölést elkövetett, az egyházi büntetés alól felmentse. 1264.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Ultrasilvano salutem etc. Accedens ad presentiam nostram Stephanus presbiter, lator presentium, tue Diocesis, nobis exposuit: quod cum quidam laicus maligno ductus spiritu armata manu ad hospitium eius accedens, eum occidere niteretur, idem presbiter ad defensionem suam quendam cultellum, quem portabat ad latus exerens, cum aliter non posset evadere, utebatur eo pro eodem laico terrendo comminatione, non ictu; ipse vero laicus ad eiusdem presbiteri mortem aspirans, se in cultellum ipsum impegit, sicque vulneratus ex illo diem clausit extremum; propter quod nobis humiliter supplicavit, ut providere super hoc igitur misericorditer dignaremur. Quocirca mandamus, quatenus inquisita super hoc diligentius et cognita plenius veritate, si rem inveneris taliter se habere, et quod dictus presbiter in necessitatem huiusmodi se culpa propria non ingessit, aliudque canonicum non obstat, cum eodem pesbitero, quod hoc non obstante in suis ordinibus ministrare valeat, et beneficium ecclesiasticum, quod curam animarum nullatenus habeat, obtinere, auctoritate nostra dispenses, prout secundum Deum anime sue saluti videris expedire. Datum apud Urbem Veterem Idibus Aprilis, (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 267. l.)

60.

IV. Orbán pápa intézkedése, hogy Endre papnak a székesfehérvári káptalanban kanonokság adattassék. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio . . . Preposito Ecclesie Strigoniensis etc. De dilecto filio Andrea clerico, nato dilecti filii Andree de Meniis laici Strigoniensis Diocesis, in etate tenera constituto, nobis datur intelligi, quod ipse Domino concedente, virum producere debeat moribus placidum et scientia gratiosum: hinc est, quod nos eum propter hoc gratiose prosequi ac favorabiliter intendentes discretioni tue mandamus, quatenus clericum ipsum per te vel per alium in Ecclesia Albensi Vesprimiensis Diocesis auctoritate nostra recipi facias in Canonicum et in fratrem, eique provideas de prebenda, si vacat ibidem ad presens, vel quam primum ad id obtulerit se facultas: non obstante statuto de certo canonicorum numero iuramento, confirmatione Sedis Apostolice aut alia quālibet firmitate vallato, seu si in Ecclesia ipsa sunt aliqui nostra vel alia quavis auctoritate recepti, vel ut recipiantur insistant, quibus auctoritate presentium nullum volumus preiudicium generari; aut si dilectis filiis Capitulo eiusdem Ecclesie vel aliquibus aliis a Sede predicta indultum existat, quod ad receptionem vel provisionem alicuius compelli, aut excommunicari, suspendi vel interdici non possint, vel quod alius nequeat de prebendis eiusdem aliquibus providere per litteras Apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, seu alia qualibet ipsius Sedis indulgentia, per quam effectus presentis gratie impediri valeat vel differri. Contradictores etc. Datum apud Urbem Veterem II. Kal. Maii, (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 267. l.)

IV. Orbán pápa Girold owadi (óvári) pap számára néhány kápolnának birtokát erősiti meg. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio Giroldo de Owad (Óvár ?) clerico Jauriensis Diocesis salutem etc. Hiis, que nostra auctoritate fiunt, ut firma permaneant, et illibata consistant, libenter adicimus Apostolici roboris firmitatem. Sane petitio tua nobis exhibita continebat, quod cum nos olim venerabili fratri nostro . . . Episcopo Penestrino conferendi personis idoneis beneficia ecclesiastica, personatus et dignitates cum cura et sine cura, que venerabilis frater noster Tymotheus, Zagabriensis Episcopus tunc Electus, cuius nepos existis, promotionis sue tempore in Regno Ungarie obtinebat et contradictores etc. compescendi, per nostras sub certa forma litteras concessissemus liberam facultatem; idem Episcopus Penestrinus Sancti Laurentii de villa Files, Sancti Demetrii de Boren, Omnium Sanctorum de Nigwan et Sancti Martini de Minore Mortin Capellas, quas idem Zagabriensis Episcopus tempore sue promotionis in Diocesi Jauriensi habuerat, et que tunc per ipsius promotionem vacabant, te ad ipsas idoneum reputans, tibi canonice contulit auctoritate huiusmodi litterarum, teque de ipsis providit ac te per suum annulum investivit; decernens irritum et inane, si secus de capellis eisdem a quoquam contingeret attemptari, prout in instrumento publico inde confecto et ipsius Episcopi Penestrini sigillo munito plenius continetur. Nos igitur tuis supplicationibus inclinati, quod super hoc ab eodem Penestrino Episcopo factum est, ratum habentes et firmum, illud auctoritate Apostolica confirmamus etc. communimus; tenorem ipsius instrumenti de verbo ad verbum presentibus inseri facientes, qui talis est:

Stephanus stb. (mint alább 78. sz. a.)

Nulli ergo nostre confirmationis etc. Datum apud Urbem Veterem XII. Kal. Julii. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 268. l.)

62.

IV. Orbán pápa az esztergami érsekhez ugyanazon ügyben. 1264.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Hiis, que nostra auctoritate fiunt, ut firma permaneant et illibata consistant, libenter adicimus Apostolici roboris firmitatem. Sane petitio dilecti filii Giroldi de Owad clerici Jauriensis Diocesis, nobis exhibita continebat, quod cum nos olim venerabili fratri nostro . . . Episcopo etc. confirmandum. Quocirca fraternitati tue mandamus, quatenus eundem Giroldum vel alium loco sui in corporalem earundem capellarum possessionem inducas, per te, vel per alium, et defendas inductum, amoto ab eis quolibet illicito detentore; non obstante, si scripsimus in partibus illis specialiter vel generaliter super provisionibus aliorum, quibus quoad assecutionem aliorum beneficiorum nolumus preiudicium generari; aut si aliquibus a Sede Apostolica sit indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius compelli, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint, et quod de beneficiis ad collationem eorum spectantibus nulli valeat provideri per litteras Apostolicas non facientes plenam et expressam de indulto huiusmodi mentionem, seu qualibet alia indulgentia dicte Sedis, per quam id impediri valeat vel differri. Contradictores etc. Datum apud Urbem Veterem XII. Kal. Julii. (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 269. l.)

63.

IV. Orbán pápának intézkedései a pogány kunok ellen. 1264.

Urbanus Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Strigoniensi et . . . Colocensi Archiepiscopis salutem etc. Pre nostris humiliter habentes oculis, qualiter fidei Catholice dignitatem instituerit virtus et sapientia Dei patris, quietem cordis seu tranquillitatem mentis habere non possumus, quando fidem ipsam impugnari vel deprimi nequiter persentimus: nostreque affectionis plenitudinem seu nobis infusam a Deo sincerissimam voluntatem ad hoc tota virtute dirigimus, ut defensionem ac exaltationem ipsius fidei sine mora magnifice procaremus. Sane carissimus in Christo filius noster B(ela) Illustris Rex Ungarie tanquam Princeps Catholicus, et in ampliationem Christiani nominis studiosus, pie considerans et prudenter advertens Regnum Ungarie consuetum numerosa multitudine fidelium abundare, propter incursum Tartarorum crudelium fuisse in cultoribus Catholice fidei, permittente Domino, graviter diminitum, ac super hoc volens de qualicunque remedio providere, cum providendi de alio competenti votiva sibi non occurreret promptitudo, Cumanos a cultu Catholice fidei alienos in Regnum ipsum ea, sicut asserit, conditione induxit, ut illi ex eis, qui pro exaltatione fidei ac restauratione Regni eiusdem devotis ibi mentibus susciperent incolatum, renasci fonte baptismatis et cultores perpetui deberent fieri Catholice puritatis. Sed ecce idem Rex, prout ex relatu sui nuncii specialis tristes accepimus, intentione sua laudabili enormiter remanet defraudatus, dum pauci de Cumanorum ipsorum maxima multitudine cum astutia multe fraudis ad ipsius Regni coloniam transeuntes, qui ad baptismale lavacrum pervenerunt, fidem dampnabiliter respuunt, quam in sacramento huiusmodi fallaciter susceperunt, reliquis, quorum numerus supra creditum est diffu

predictam fidem ita ducentibus in contemptum, quod ipsi non solum ad eam converti renuunt, prout ex premissa conditione tenentur, sed corporis et sanguinis Dominici sacramentum angelicis etiam potestatibus reverendum, habere derisui, sacerdotibus Christianis illudere, ecclesias in stabula commutare, ac etiam prophanare, nec non turpitudines horridas et nephandas in eis perpetrare presumunt: uxores autem Chistrianorum et virgines aliasque solutas mulieres de sacro fonte renatas vi opprimunt, ac eis nequiter abutuntur, Christianos passim et indifferenter perimunt, si a nemine in talis perpetracione flagitii videantur, aliaque tam horrida seu terribilia visu et indigna relatu committunt, quod in illa parte Regni predicti, que de ipsorum contagiosa presencia maculatur, fides labitur, libertas conculcatur Ecclesie, multisque pressuris et dispendiis Regie Serenitas afficitur dignitatis; propter quod imminet non immerito formidandum, ne prefatum Regnum processu temporis caderet a titulo Catholice claritatis, si, quod absit, spurcitia gentilium ibi pro suo voto dampnabili susciperet incrementum. Quare pro parte supradicti Regis instanter petebatur a nobis, ut super hiis providere de opportuno consilio et festino subsidio curaremus. Cum itaque Apostolici sollicitudo deposcat officii super tanta diversitate discriminum celere ac salubre remedium adhibere; nos qui potissime in mente gerimus, ut que ad salutem fidelium sunt Divinitus instituta, in suo robore conservemus, affectibus procurando promptis et liberis, ut evanescant omnia, que Divine sunt opposita beneplacito Maiestatis, fraternitati vestre per Apostolica scripta in virtute obedientie sub excommunicationis pena districte precipiendo mandamus, quatenus, si premissa veritate nituntur, vos vel alter vestrum universos Cumanos predictos per vos aut alios, sicut efficacius poteritis, moneatis, ut illi ex eis, quibus provenit perceptio gratie baptismalis, fidem Catholicam firmiter et reverenter observent; reliqui vero infra certum terminum eis a vestra prudentia prefigendum, iuxta conditionem predictam sacramentum baptismatis, fidemque prefatam devoto corde suscipere non omittant, predictis nequitiis et flagitiis a se penitus relegatis; ita quod illius felicitatis et glorie mereantur esse participes, ad quam iuxta providentiam conditoris

omnium soli perveniunt fidei Catholice professores, quamque Regis eterni benignitas post eius in alta celorum ascensionem mirabilem pervenire voluit suam collentes beatissimam Deitatem. Si vero ipsi cor suum posuerint adamantem, ita ut nec igne caritatis, nec memoria Dominice passionis, nec Divini verbi malleo confringantur, illumque contempnant agnoscere, sine cuius cultu celebri et devoto omnis labor amittitur, et nunquam ad celi patriam pervenitur; vos ex tunc contra huiusmodi baptizatos Cumanos ad observationem fidei compellendos, nec non contra reliquos universos, qui viam veritatis effugiunt et lucis aggregari filiis dedignantur, de Regno ipso eiusque finibus penitus expellendos, per vos et alios, in quorum labiis Divini eloquii gratia sit diffusa, verbum crucis tam in Ungaria, Polonia et Boemia, quam in Austria et aliis provinciis eidem Regno adiacentibus predicetis. Nos enim de Omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus vere penitentibus et confessis, qui propter hoc, crucis assumpto signaculo, negotium huiusmodi devota mente et pura conscientia prosequentur, illam concedimus veniam peccatorum, idemque privilegium elargimur, que transeuntibus in terre sancte subsidium in Generali Concilio a Sede Apostolica sunt concessa. Volumus autem, ut predicationi crucis, que auctoritate Apostolica fit pro subsidio Livonie, Curonie, Estonie ac Pruscie, nullum ex huiusmodi predicatione vestra preiudicium generetur. Vos itaque huiusmodi negotium sub fiducia vobis speciali commissum, sic sapienter et fideliter exequi studeatis, ut predictis Regi et Regno votiva exinde consolatio et nobis spiritualis multitudo letitie, ac vobis gratie Divine premium et favoris nostri proveniat incrementum. Datum apud Urbem Veterem II. Idus Julii, (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 269. l.)

64.

IV. Orbán pápa megerősíti IV. Béla királynak Vissegrád várát és Pilis megyét tárgyazó, Mária királyné számára tett adományát. 1264.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi, salutem etc. Justa desideria carissime in Christo filie nostre M(arie) Illustris Regine Ungarie, que per Dei gratiam vigilanter insistere dicitur operibus pietatis, auditu benigno suscipere et promptis delectamur affectibus adimplere. Sane ipsius Regine et carissimi in Christo filii nostri B(ele) Illustris Regis Ungarie, viri eius, exhibita nobis petitio continebat, quod idem Rex illa deploranda discrimina, que Regno Ungarie intulit impietas horrida Tartarorum, clementer attendens, provide ac pie disposuit, ut in locis convenientibus ipsius Regni faceret castra construi, per que fidelium posset salus et defensio procurari. Cum autem dicta Regina quendam montem tunc desertum in silva, que Pelys dicitur, existentem pro castro ad defensionem viduarum et orphanorum contra hostilitatem Tartaricam, que formidabilis imminebat, inibi construendo ab ipso Rege dari sibi cum instantia petivisset, idem Rex, qui etiam Baronibus et aliis suis fidelibus loca huiusmodi pro faciendis munitionibus concedebat, prefate Regine liberali dextra montem donavit eundem, in quo ipsa de auro et ornamentis suis propriis, sertis videlicet aureis et monilibus ac rebus aliis pretiosis, que secum de domo paterna portavit, castrum, quod Wyssegrad dicitur, fecit opere sumptuoso construi, ad quod necessitatis tempore vidue, orphani ac fideles alii receptacula propria non habentes possent confugere, et ab hostili rabie tamquam in domo refugii se tueri. Postmodum vero prefatus Rex, pensata magnitudine sumptuum, quos dicta Regina pro huiusmodi opere faceret, ei castrum ipsum cum Comitatu et districtu de Pelys Regia liberalitate, ac titulo donationis per-

petuo valiture dedit, tradidit, sicut montem concesserat memoratum, ductus illa consideratione potissime, quod cum eadem Regina quoddam monasterium in insula Danubii ad honorem Gloriose Virginis Marie construi fecisset de propriis bonis suis, Regie decebat Altitudinis claritatem, quod ipse sicut de aliorum bonorum suorum affluentia, ita et de suis liberis honorem dignum impenderet Maiestati omnium Conditoris. Sic etenim per inspirationem Dei mirificam factum esse conspicitur, quod idem Rex ad gloriam Regis et Regine celorum carissimam in Christo filiam nostram Margaritam, natam suam, obtulit Gloriose Virgini, suis laudibus in eodem monasterio perpetuo servituram. Et quia plurime generose virgines Regni predicti, fere centum numero, in monasterio ipso ad Divine laudis obsequium devote ac humiliter convenerunt, voluit Rex prefatus, ut huiusmodi ancille Christi urgente necessitatis tempore se in eodem castro recipere valeant, et in eius secretario virtutum Domino famulari. Porro ut libera disponendi ac ordinandi de ipso castro penes Reginam prefatam potestas remaneat et facultas, idem Rex de consilio Prelatorum et prefati Regni Baronum inter alia statuit ordinando, ut Regina ipsa predictum castrum uni ex dictorum Regis et Regine liberis, qui magis eidem Regine fuerit obsecutus, in vita donare vel in morte legare valeat, prout eius placuerit voluntati, sicut in patentibus litteris eiusdem Regis confectis exinde suaque aurea bulla munitis plenius continetur. Quare pro parte ipsorum Regis et Regine instanter petebatur a nobis, ut cum proventus ac redditus montis, Comitatus et Districtus ipsorum tempore donationis, concessionis et traditionis huiusmodi valorem quinquaginta marcarum argenti non excederent annuatim, donationem, concessionem et traditionem easdem, ac statutum et ordinationem huiusmodi, non obstantibus constitutionibus contrariis, que inter virum et uxorem donationes fieri prohibent, Apostolico curaremus munimine roborare. Nos itaque considerantes attente ius prohibite donationis huiusmodi non amare, nec tamquam inter infestos fore tractandum, sed tamquam inter maximo coniunctos affectu, et solam timentes inopiam, quod profecto ad donatoris et donatorie magnificentiam ac doni exiguitatem respectu habito, locum sibi non vendicat

in hoc casu, et quod etiam tam pie et honeste cause ad id Regem induxerunt eundem, donationem, concessionem et traditionem, statutum et ordinationem predictam, sicut alias provide facta sunt, rata et firma habentes, ea non obstantibus constitutionibus ipsis auctoritate Apostolica duximus confirmanda. Quocirca mandamus, quatenus dictam Reginam non permittas super premissis contra huius confirmationis nostre tenorem ab aliquibus indebite molestari, molestatores huiusmodi etc. compescendo. Non obstante, si aliquibus a Sede Apostolica sit indultum, quod suspendi vel interdici aut excommunicari non possint per ipsius sedis litteras non facientes plenam et expressam de indulto huiusmodi mentionem; sive aliqua ipsius Sedis indulgentia, per quam attributa in hac parte tibi iurisdictio impediri valeat aut differri, et de qua in nostris litteris fieri debeat mentio specialis. Datum apud Urbem Veterem Idibus Julii. (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 271. l.)

65.

IV. Orbán pápa Béla szlavoniai herczeg számára megerösiti IV. Béla királynak az ország több végváraira vonatkozó adományát. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio nobili viro B(ele) Duci Sclavonie salutem etc. Pro fidei meritis, que per Christi gratiam rutilare comprobaris, te libenter speciali favore prosequimur, et que tibi prosperitatem adiciant, liberaliter elargimur; firma credulitate tenentes, quod quanto gratiam grandiorum ab Apostolica Sede perceperis, tanto ei ferventiori studio te oportuno tempore studebis devotum per effectum operis exhibere. Sane petitio tua nobis exhibita continebat, quod carissimus in Christo filius noster B(ela) Ungarie

Rex Illustris, pater tuus, diligenter attendens, quod de Nitria, de Posonio, de Musum, de Supprio et Ferreum Castra Regni Ungarie in confinio eius sita, eidem Regno, si ea, quod absit, ad hostes pervenirent ipsius, gravia dispendia imminerent, et quod eadem castra per te utilius possent quam per alium gubernari, ea tibi Regia liberalitate donavit, prout in patentibus litteris dicti Regis confectis exinde plenius dicitur contineri. Nos itaque tuis et prefati Regis supplicationibus inclinati, donationem huiusmodi, sicut provide facta est, ratam et firmam habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus etc. Nulli ergo etc. nostre confirmatione etc. Datum apud Urbem Veterem Idibus Julii. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. l. k. 272. l.)

66.

IV. Orbán pápa ugyanazon ügyben az esztergami érsekhez.
1264.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Pro fidei meritis, qua per Christi rutilare gratiam dilectus filius nobilis vir B(ela) Dux Sclavonie comprobatur, cum libenter speciali favore prosequimur, et que sibi prosperitatem adiciant, liberaliter elargimur; firma credulitate tenentes, quod quanto gratiam grandiorem ab Apostolica Sede perceperit, tanto ei ferventiori studio se oportuno tempore studebit devotum per effectum operis exhibere. Sane petitio sua nobis exhibita continebat, quod carissimus in Christo filius noster B(ela) Ungarie Rex Illustris, pater suus, diligenter attendens, quod de Nitria, de Posonio, de Musum, de Supprio et Ferreum Castra Regni Ungarie in confinio eius sita, eidem Regno, si ea, quod absit, ad hostes pervenirent ipsius, gravia dispendia imminerent, et

quod eadem Castra per eum utilius possent quam per alium gubernari, ea ipsi Regia liberalitate donavit, prout in patentibus litteris dicti Regis confectis exinde plenius dicitur contineri. Nos itaque ipsius Ducis et prefati Regis supplicationibus inclinati, donationem huiusmodi, sicut provide facta est, ratam et firmam habentes, eam auctoritate Apostolica duximus confirmandam. Quocirca mandamus, quatenus prefatum Ducem non permittas super premissis contra huiusmodi confirmationis nostre tenorem ab aliquibus indebite molestari, molestatores huiusmodi etc. compescendo. Non obstante, si aliquibus a sede Apostolica sit indultum etc. specialis. Datum apud Urbem Veterem Idibus Julii. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 272. l.)

67.

IV. Orbán pápa Béla szlavoniai herczeg számára megerősiti IV. Béla királynak egy másik adományát. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio nobili viro B(ele) Duci Sclavonie salutem etc. Quia Deo et Ecclesie devotus esse dinosceris, personam tuam libenter prosequi volumus benigni exhibitione favoris. Hinc est, quod nos obtentu carissimorum in Christo filiorum nostrorum . . . Regis et Regine Ungarie Illustrium, quorum natus existis, tuis iustis supplicationibus annuentes, de Baragna, Vulco, Simigio, Zala et Olcha Castra cum iuribus et pertinentiis eorundem, nec non sales aquaticos ad Ducatum tuum Sclavonie, prout asseris, pertinentia, sicut ea iuste possides et quiete, tibi auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo etc. nostre confirmationis etc. Datum apud Urbem Veterem Idibus Julii. (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 278. l.)

68.

IV. Orbán pápa IV. Béla királynak Belin és Sz.-Demerre vonatkozó adományát leánya Anna, Radoszlaw galicziai herczeg özvegye, és fiai számára megerösiti. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilectis filiis nobili mulieri Agne vidue Ducisse Galitie, de Bosna et de Mazo Domine, ac nobilibus viris Michaeli et Bele natis eiusdem salutem etc. Cum a nobis petitur stb. Exhibita siquidem nobis vestra petitio continebat, quod carissimus in Christo filius noster B(ela) Ungarie Rex Illustris, pater tuus, filia Ducissa, quondam Radizlao, Duci Galicie, viro tuo, et tibi, predicta Ducissa, vestrisque heredibus in perpetuum quasdam terras et possessiones, que Belin et de Sancto Demetrio nuncupantur, cum iuribus et pertinentiis earum, sicut ad Regem spectabant eundem, liberali dextra concessit, tradidit et donavit, prout in patentibus litteris ipsius Regis confectis exinde suoque sigillo munitis plenius dicitur contineri. Nos itaque obtentu prefati Regis, et carissime in Christo filie nostre M(arie) Illustris Regine Ungarie, matris tue, prefata Ducissa, qui pro te vobisque, filii Michael et Bela, nepotibus suis, predicti Ducis filiis et heredibus, Apostolicam gratiam implorari fecerunt, vestris supplicationibus inclinati, quod ab eodem Rege super concessione, traditione et donatione huiusmodi provide factum est, ratum et firmum habentes, terras et possessiones predictas, sicut eas iuste ac pacifice possidetis, vobis auctoritate Apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo etc. nostre confirmationis etc. Datum apud Urbem Veterem Idibus Julii. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 273. l.)

69.

IV. Orbán pápa a nyitrai püspöknek meghagyja, hogy káplánja Sixtus számára egyházi javadalomról gondoskodjék. 1264.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Nitriensi salutem etc. Apostolice benignitatis affectum potissime circa illos debemus exponere, de quibus evidentie claritas innuit, quod sint digni speciali gratia et honore. Sane dilectus filius magister Sistus, Capellanus noster, scolasticus Strigoniensis, clericus et nuncius carissimi in Christo filii nostri B(ele) Ungarie Regis Illustris, morum et scientie meritis iuvari dinoscitur, ut a nobis gratiosa benivolentia foveatur. Cum itaque idem Capellanus Archidiaconatum, quem in Ecclesia Jauriensi pacifice se obtinere proponit, velit, sicut asserit, libere resignare; nos ei obtentu prefati Regis, nec non dictorum meritorum intuitu, volentes gratiam facere specialem, fraternitati tue mandamus, quatenus eidem Capellano in Zagrabiensi, vel aliqua Cathedrali, aut alia Ecclesia provincie Strigoniensis, de personatu vel dignitate cum cura, vel sine cura, et etiam de prebenda, si vacant ad presens, vel quam cito se facultas obtulerit, auctoritate nostra per te, vel per alium providere procures, faciens eum in Ecclesia, in qua ei duxeris providendum, in canonicum recipi et in fratrem, non obstante statuto de certo canonicorum numero, iuramento vel confirmatione Apostolica, seu quacunque firmitate vallato, vel si pro aliis ibidem scripta nostra direximus, quibus auctoritate presentium nolumus preiudicium generari, seu quod idem Capellanus alias beneficiatus existit; vel si aliquibus communiter vel divisim a Sede Apostolica sit indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, quodque ad id compelli, vel suspendi aut interdici seu excommunicari non possint, et quod alius de personatibus, dignitatibus, prebendis et beneficiis ad collationem vel electionem eorum spectantibus, nequeat aliquibus

providere per ipsius sedis litteras non facientes plenam et expressam de indulto huiusmodi mentionem; sive aliqua ipsius sedis indulgentia, per quam effectus huiusmodi gratie impediri valeat vel differri, et de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum in nostris litteris fieri debeat mentio specialis. Contradictores etc. Nos enim nichilominus irritum decernimus et inane, si secus de personatu vel dignitate ac prebenda huiusmodi Apostolica, vel quavis auctoritate alia a quoquam contigerit attemptari. Volumus autem, quod idem Capellanus, postquam personatum, vel dignitatem ac prebendam huiusmodi fuerit pacifice assecutus, Archidiaconatum resignet eundem, quem nos nichilominus ex tunc vacare decernimus eo ipso. Datum apud Urbem Veterem Idibus. (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestaiból, Theiner id. m. l. k. 274. l.)

70.

IV. Orbán pápa Istvánt ifjabb magyar királyt inti, hogy nővérét Annát, galicziai özvegyherczegnét, birtokában ne háborgassa. 1264.

Urbanus Episcopus etc. carissimo in Christo filio Stephano Regi, primogenito carissimi in Christo filii nostri B(ele) Illustris Regis Ungarie, salutem etc. Mente vigili et animo diligenti debet illa omnia tua devitare sublimitas, in quibus de aculeo iniquitatis agitur, et offensa Dei, ac pupillorum et orphonorum iniuria contineri videtur. Sane carissima in Christo filia nostra Agna vidua, soror tua, Ducissa Galitie ac de Bosna, et de Mazo Domina, et dilecti filii Michael et Bela orphani nati eius, gravi nobis conquestione monstrarunt, quod tu eos de Berez et Fizer Castris, ac Solomon et de Borsna villis, iuribusque et pertinentiis suis, que dicti Ducissa et orphani se diu iuste et pacifice asserunt possedisse,

contra iustitiam spoliasti, sicque ipse pro tua voluntate detines et eis restituere indebite contradicis. Quare ipsi et carissimus in Christo filius noster B(ela) Illustris Rex Ungarie, pater tuus, per nuntium specialem pro eis instanter postulari fecerunt a nobis, ut super hiis exhiberi sibi complementum iustitie faceremus. Nos itaque considerantes attente, quod de spoliatione et detentione huiusmodi non modicum tue fame deperit et saluti, maxime quia non solum predictos Ducissam et orphanos, sed etiam Regem ipsum cum superni Regis offensa, prout accepimus, graviter perturbasti, magnitudinem tuam attente rogandam duximus et monendam, quatenus provide considerans etc. exaltabit, ad sororis tue et orphanorum ipsorum iura vel ad quorumcunque bona fidelium te qui etc. inhiare, supradicta castra et villas cum iuribus et pertinetiis suis pro Divina et Apostolice Sedis ac nostra reverentia restituere affectu prompto et libero non omittas; ita quod tibi exinde Divine benedictionis ac nostre premium cum laudis humane preconio valeat provenire; alioquin cum patres orphanorum et judices viduarum simus a Domino constituti, eisdem Ducisse ac filiis, pro quibus in suis iuribus confovendis prefati patris tui benignitas etc. restituendum prefatis Ducisse et filiis castra, villas, iura et pertinentia memorata, monitione premissa, per censuram ecclesiasticam, sicut iustum fuerit, appellatione remota, compellaris. Datum apud Urbem Veterem XVII. Kal. Augusti. (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 276. l.)

71.

IV. Orbán pápa Egyed győrmegyei pap számára egy ó-budai kanonokságról intézkedik. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio . . . Preposito Ecclesie Sancti Georgii Strigoniensis salutem etc. Apostolice benignitatis affectum potissime circa illos debemus exponere, de quibus evidentie claritas innuit, quod sint digni speciali gratia et honore. Cum itaque, sicut dilectus filius magister Xistus Capellanus noster, clericus et nuntius carissimorum in Christo filiorum nostrorum B(ele) Regis et . . . Regine Ungarie Illustrium nobis asseruit, dilectus filius Egidius, presbiter Jauriensis Diocesis, secum pro ipsorum Regis et Regine obsequiis ad Apostolicam Sedem accesserit, et propter hoc non modicum laborarit, ac etiam commendatus de honestate morum et vite, nec non litterarum scientia, nondum sit assecutus beneficium ecclesiasticum, de quo commode possit sustentari, nos eundem presbiterum obtentu dictorum Regis et Regine paterna benevolentia prosequentes, discretioni tue mandamus, quatenus presbiterum ipsum, si est idoneus, in Ecclesia Budensi Vesprimiensis Diocesis, dummodo pro alio in eadem Ecclesia nondum direximus scripta nostra, facias auctoritate nostra per te vel per alium in canonicum et fratrem recipi, ac sibi de prebenda, si qua in Ecclesia ipsa vacat ad presens, vel quam cito se facultas obtulerit, providere procures. Non obstante statuto de certo canonicorum numero iuramento et confirmatione Apostolica seu quacunque firmitate vallato, aut si dilectis filiis Preposito et Capitulo eiusdem Ecclesie, ad quos canonicorum institutio in ea dicitur pertinere, a Sede Apostolica sit indultum, quod ad receptionem et provisionem alicuius minime teneantur, quodque ad id compelli vel suspendi, aut interdici seu excommunicari non possint, et quod alius nequeat de prebendis ad eorum collationem spectantibus aliquibus providere per ipsius Sedis litteras,

non facientes plenam et expressam de indulto huiusmodi mentionem, sive aliqua indulgentia Sedis eiusdem, per quam effectus huiusmodi gratie impediri valeat vel differri, et de qua in nostris litteris fieri debeat mentio specialis. Contradictores etc. compescendo. Datum apud Urbem Veterem X. Kal. Septembris, Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 277. l.)

72.

IV. Orbán pápa Bálint mestert esztergammegyei diakont születése törvénytelensége alól felmenti. 1264.

Urbanus Episcopus etc. dilecto filio magistro Valentino Diacono Strigoniensi salutem etc. Exemplo Domini, qui bonos benedictione prosequitur et dat virtutum meritis sue dona percipi largitatis, favore digno instruimur et eis adhibere subsidium, per quod honoris et fame suscipiant incrementum. Hinc est, quod cum sicut ex parte carissimi in Christo filii nostri B(ele) Ungarie Regis Illustris fuit propositum coram nobis, tu defectum natalium, quem de presbitero genitus et soluta pateris, studio bone conservationis et vite, litterarum scientia, et vite amplexu redimere dinoscaris, nos intuitu predicti Regis, qui per suum specialem nuntium Apostolicam pro te gratiam affectuosis precibus fecit implorari, volentes ut tu premium de probitate percipiens virtutum amplexui tempus deputasse preteritum et futurum adiicere delecteris, quod, huiusmodi non obstante defectu, in susceptis ministrare ordinibus et in presbiterum provenire ac beneficium ecclesiasticum, etiam si curam habeat animarum, et tibi alias canonice offeratur, obtinere valeas, maxime cum defectus ipse in illis partibus, sicut asseritur, sit occultus, tecum veris existentibus supradictis, Apostolica auctoritate de speciali gratia dispensamus; ita tamen, quod prout requiret onus beneficii,

quod deinceps obtinueris, te facias statutis temporibus ad ordines promoveri, et personaliter resideas in eisdem, alioquin huiusmodi gratia quoad beneficium ipsum nullius penitus sit momenti. Nulli ergo etc. nostre dispensationis etc Datum apud Urbem Veterem X. Kal. Septembris. (Pontificatus nostri) anno tercio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 278. l.)

73.

IV. Orbán pápa a bizoni püspök érdekében tett intézkedéseit módosítja. 1264.

Urbanus Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Olim tibi et venerabili fratri nostro Paulo Vesprimiensi Episcopo, tunc Preposito Ecclesie de Alba, super provisione venerabili fratri nostro . . . Episcopo Bisinanensi in certa quantitate pecunie usque ad certum temporis spatium in tua provincia facienda, nostras sub certa forma litteras dicimur direxisse. Prelati quoque et clerici eiusdem provincie partem quantitatis huiusmodi pecunie predictarum litterarum autoritate ipsis imposite dicto Episcopo solvere, ut accepimus, inceperunt. Postmodum vero pro quodam alio Episcopo de Regno Sicilie, super provisione videlicet sibi ab Ecclesiis et Monasteriis Ungarie facienda, nostras sub certa forma litteras ad certum executorem dicimur destinasse, qui pretextu litterarum huiusmodi ordinavit, ut eidem Episcopo in centum et quinquaginta libris Turonensibus deberet a monasteriis dicte provincie annuatim usque ad triennium provideri. Tuque, cui dictus executor asseritur commisisse, ut provisionem huiusmodi dicto Episcopo iuxta ordinationem suam infra certum temporis spatium assignares,

eam sibi fieri in eadem provincia mandavisti, quandam Prelati et clerici eiusdem provincie, quos ad dictam provisionem faciendam intendebas compellere, recusaverint ipsam eidem Episcopo assignare. Cum itaque intentionis nostre non fuerit, nec existat, ut in predicta provincia, in qua pro eodem Bisaniensi Episcopo scripsimus, et dicta sibi exhibetur provisio, ut superius est expressum, deberet alii Episcopo dicti Regni in provisione consimili provideri: nos volentes super hoc paterna sollicitudine providere, fraternitati tue mandamus, quatenus, si est ita, non obstantibus aliquibus litteris impetratis, cuiuscunque tenoris fuerint, vel etiam impetrandis, que de presentibus non fecerint expressam mentionem, in negotio provisionis eiusdem Episcopi in dicta provincia pretextu talis commissionis tibi facte ulterius non procedas, nec super ipsa provisione permittas Prelatos, Collegia seu alias personas Monasteriorum et Ecclesiarum eiusdem provincie aliquatenus molestari, contradictores et molestatores per censuram ecclesiasticam, appelatione postposita, compescendo. Non obstante, si aliquibus, quod excommunicari, suspendi vel interdici non possint, a Sede Apostolica sit indultum. Datum apud UrbemVeterem III. Nonas Septembris (Pontificatus nostri) anno tertio.

(IV. Orbán pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 278. l.)

74.

A IV. Béla és fia István király által választott birák a budai káptalannak a cseh-tói halászó-helyet, mely a zintai révnél fekszik, vissza adatni rendelik. 1264.

Nos Philippus Strigoniensis, Schmaragdus Colocensis Archiepiscopi, Rolandus Banus totius Sclavonie, Magister Mauritius Tavarnicorum Domini Regis — — — —, Ladislaus

Vayvoda Transylvanus, Magister Baas Iudex Curie Illustris Regis, iudices ab utrisque Regibus pro utilitate Regni deputati significamus quibus expedit universis, quod piscinam Ecclesie Budensis Chechtov*) vocatam portui Zyntha adiacentem, decreuimus restitui Ecclesie Budensi memorate a quocunque detentore sine aliqua difficultate iustitia mediante. In cuius rei memoriam perpetuam presentibus duximus sigilla nostra authentica apponenda. Datum in Insula Sancte Marie in Vigilia Ascensionis Domini, anno eiusdem 1264.

(A pannonhami konvent könyvtárában levő „Esztergomi oklevelek czím alatti gyüjteményből. *Ráth Károly.*)

75.

Fülöp esztergami érsek engedménye, hogy az erdélyi szebeni lelkészek számára az ottani esperestség legyen első folyamodáson egyházi hatósági. 1264.

Philippus miseratione Diuina Sancte Strigoniensis Ecclesie Archiepiscopus eiusdemque loci Comes perpetuus, aule Regis Cancellarius, vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Vestra nouerit vniuersitas, quod nos de gratia speciali, qua dilectos nobis in Christo filios Decanum et Plebanos de Scibinio, ad nos et Ecclesiam nostram immediate pertinentes, fovere, diligere et defendere tenemur eisdem indulsimus, vt nullus citationem, uel appellacionem, ad nos eciam ex legitimis causis interpositam contra aliquem uel aliquos eorum facere presumpmat, nisi prius Decano eorum secundum iuris ordinem requisito, et si idem Decanus in exhibenda iustitia insufficiens apparuerit, negligens uel remissus, vt tunc demum in huiusmodi casibus ad nostram presentiam licite citetur et etiam appelletur. In cuius rei testi-

*) A Tisza mellett.

monium presentes litteras concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum Strigonii, anno Domini M°. CC°. sexagesimo. IIII. intrante Maio die sexto.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens; I. k. 79. l.)

76.

István prenestei bibornok püspök a pápa engedelméből Eventiusnak zágrábi kanonokságot adományoz. 1264.

Stephanus miseratione Divina Prenestinus Episcopus dilecto capellano suo Eventio presbitero salutem in Domino. Noveris nos recipisse litteras Apostolicas sub hac forma:

Urbanus Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . . Episcopo Penestrino salutem et Apostolicam benedictionem. Tuam volentes honorare personam et per honorem tibi exhibitum aliis providere, conferendi per te vel per alium aut alios personis idoneis beneficia ecclesiastica, personatus et dignitates cum cura et sine cura, que dilectus filius Thimotheus Zagrabiensis Electus promotionis sue tempore in Regno Ungarie obtinebat, ac faciendi personas ipsas ad beneficia huiusmodi, si in Ecclesiis collegiatis fuerint, recipi in canonicos et in fratres, nec non contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendi; non obstante certo ipsarum Ecclesiarum canonicorum numero, iuramento, confirmatione Sedis Apostolice sive quacunque firmitate vallato, aut si direximus in ea pro aliis scripta nostra, seu si Sedis eiusdem vel Legatorum ipsius aut quacunque auctoritate in eis in canonicos aliqui sunt recepti, vel ut recipiantur insistant, quibus per hoc quoad assecutionem aliorum beneficiorum, personatuum vel dignitatum preiudicium

nullum fiat, aut si est aliquibus ab eadem Sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, et ad id compelli, quodque interdici, suspendi vel excommunicari non possint, et quod de beneficiis, personatibus vel dignitatibus ad collationem eorum spectantibus nulli valeat provideri per litteras Apostolicas, que de indulto huiusmodi plenam et expressam non fecerint mentionem, seu qualibet alia indulgentia dicte Sedis, de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum oporteat in nostris litteris plenam et expressam mentionem fieri, et per quam effectus presentium impediri valeat vel differri, aut quod eedem persone alias beneficiate existant, fraternitati tue liberam concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum apud UrbemVeterem VII. Kal. Octobr. (Pontificatus nostri) anno tertio.

Harum igitur auctoritate litterarum canonicatum et prebendam, que venerabilis pater Timotheus Zagrabiensis Episcopus promotionis sue tempore in Zagrabiensi Ecclesia obtinebat vacantia per promotionem ipsius Episcopi, tibi cum domibus, curia et omnibus iuribus et pertinentiis suis conferimus et providemus de ipsis, te investientes presentialiter per nostrum annulum de eisdem. Non obstante certo ipsius Ecclesie canonicorum numero iuramento, confirmatione Sedis Apostolice, sive quacunque firmitate vallato, aut si dominus Papa in ea pro aliis direxerat scripta sua, seu si Sedis Apostolice vel Legatorum ipsius, aut quacunque auctoritate in ea in canonicos aliqui sint recepti, vel ut recipiantur insistant, quibus per hoc quo ad assecutionem aliorum beneficiorum, personatuum, vel dignitatum preiudicium nullum fiat, aut si est aliquibus ab eadem Sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur et ad id compelli, quodque interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, et quod de beneficiis, personatibus vel dignitatibus ad collationem eorum spectantibus nulli valeat provideri per litteras Apostolicas, que de indulto huiusmodi plenam et expressam non fecerint mentionem, seu qualibet alia indulgentia dicte Sedis, de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum oporteat in nostris litteris plenam et expressam mentionem fieri, et per quam effectus presentium impediri valeat vel differri, aut si alias

beneficiatus existis; decernentes etiam auctoritate predicta irritum et inane, si secus de huiusmodi canonicatu et prebenda quavis auctoritate contigerit per aliquem attemptari. Actum in hospitio nostro apud UrbemVeterem, presentibus venerabilibus patribus Dei gratia A. Urgellensi et Timotheo Zagrabiensi Episcopis, fratre Bentevegna, fratre Gratia de Ordine Minorum, et magistro Roberto Cantore de Posega, domini Pape Subdiacono, capellanis nostris, Thomasino notario, Jacobino clerico et Guidone Bono familiaribus nostris, et pluribus testibus ad hoc specialiter vocatis et rogatis. Anno Domini MCCLXIIII. Pontificatus domini Urbani Pape IIII. anno tertio, Indictione VII. die primo Januarii. In cuius rei testimonium presens publicum instrumentum fieri fecimus et sigilli nostri munimine roborari. Et ego Angelus de Palliano Sancte Romane Ecclesie Scriniarius predictis interfui, et ea de mandato eiusdem domini Cardinalis subscripsi, et rogatus fideliter publicavi.

(IV. Orbán pápa megerősítő okmányából, mint fenebb 54. sz. a.)

77.

István prenesztei bibornokpüspök a pápa engedelméből saját unokaöccsének, János győri esperestnek a zalai esperestséget adományozza. 1264.

Stephanus miseratione Divina Penestrinus Episcopus dilecto nepoti suo Joanni Archidiacono Jauriensi, domini Pape Capellano, salutem in Domino. Noveritis nos recepisse litteras Apostolicas in hac forma:

Urbanus Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . . Episcopo Penestrino, salutem et Apostolicam be-

nedictionem. Tuam volentes honorare personam, et per honorem tibi exhibitum aliis providere, conferendi per te, vel per alium aut alios personis idoneis beneficia ecclesiastica, personatus et dignitates cum cura et sine cura, que dilectus filius Tymotheus Zagrabiensis Electus promotionis sue tempore in Regno Ungarie obtinebat, ac faciendi personas ipsas ad beneficia huiusmodi, si in Ecclesiis collegatis fuerint, recipi in Canonicos et in fratres, nec non contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendi, non obstante certo Ecclesiarum ipsarum Canonicorum numero iuramento, confirmatione Apostolice Sedis sive quacunque firmitate vallato, aut si direximus in ea pro aliis scripta nostra, seu si Sedis eiusdem vel Legatorum ipsius aut quacunque auctoritate in eis in Canonicos aliqui sunt recepti, vel ut recipiantur, insistant, quibus per hoc quo a assecutionem aliorum beneficiorum, personatuum vel dignitatum preiudicium nullum fiat, aut si est aliquibus ab eadem Sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, et ad id compelli, quodque interdici, suspendi et excommunicari non possint, et quod de beneficiis, personatibus, vel dignitatibus ad collationem eorum spectantibus nulli valeat provideri per litteras Apostolicas, que de indulto huiusmodi plenam et expressam non fecerint mentionem, seu qualibet alia indulgentia dicte Sedis, de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum oporteat in nostris litteris plenam et expressam mentionem fieri, et per quam effectus presentium impediri valeat vel differri, aut quod eedem persone alias beneficiate existant, fraternitati tue liberam concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum apud Urbem Veterem VII. Kal. Octobris (Pontificatus nostri) anno tertio.

Harum igitur auctoritate litterarum Archidiaconatum Zaladiensem, Canonicatum et prebendam, quos venerabilis pater Tymotheus Zagrabiensis Episcopus promotionis sue tempore in Vesprimiensi Ecclesia obtinebat, vacantes per promotionem ipsius Episcopi, tibi cum omnibus iuribus et pertinentiis suis conferimus, et providemus de ipsis, dilectum notarium nostrum Thomasinum tuo nomine investientes per nostrum annulum de eisdem. Non obstante certo ipsius Eccle-

sie Canonicorum numero iuramento, confirmatione Sedis Apostolice seu quacunque firmitate vallato, aut si dominus Papa in ea pro aliis direxerit scripta sua, seu si Sedis Apostolice vel Legatorum ipsius aut quacunque auctoritate in ea in Canonicos aliqui sint recepti, vel ut recipiantur, insistant, quibus per hoc quoad assecutionem aliorum beneficiorum, personatuum vel dignitatum preiudicium nullum fiat, aut si est aliquibus ab eadem Sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, et ad id compelli, quodque interdici, suspendi vel excommunicari non possint, et quod de beneficiis, personatibus vel dignitatibus ad collationem eorum spectantibus nulli valeat provideri per litteras Apostolicas, que de indulto huiusmodi plenam et expressam non fecerint mentionem, seu qualibet alia indulgentia dicte Sedis, de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum oporteat in nostris litteris plenam et expressam mentionem fieri, et per quam effectus presentium impediri valeat, vel differri, aut quod alias beneficiatus existas; decernentes etiam auctoritate predicta irritum et inane, si secus de huiusmodi Archidiaconatu, Cannonicatu et prebenda, quavis auctoritate contigerit per aliquem attemptari. Actum apud Urbem Veterem in hospitio nostro, presentibus venerabilibus patribus Dei gratia A. Urgellensi, et Tymotheo Zagrabiensi Episcopis, fratre Bentevegna, fratre Gratia de Minorum et magistro Roberto Cantore de Posega, domini Pape Subdicano, Capellanis nostris; Thomasino notario, Jacobino clerico et Guidone Bono familiaribus nostris, et pluribus testibus ad hoc vocatis specialiter et rogatis, anno Domini MCCLXIIII. Pontificatus domini Urbani Pape IIII. anno tertio, Indictione VII., die primo Januarii. In cuius rei testimonium presens publicum instrumentum fieri fecimus et sigilli nostri munimine roborari. Et ego Angelus de Palliano Sancte Romane Ecclesie Scriniarius predictis interfui, et ea de mandato eiusdem domini Cardinalis scripsi et rogatus fideliter publicavi.

(Orbán pápa megerősítő okmányából, melyet lásd fenebb 56. sz. a.)

78.

István prenesztei bibornokpüspök a pápa engedelméből Girold óvári papnak néhány kápolnát adományoz. 1264.

Stephanus miseratione Divina Penestrinus Episcopus dilecto sibi in Christo Giroldo de Owad (Óvár) Clerico Jauriensis Diocesis, nepoti venerabilis patris . . . Episcopi Zagrabiensis, salutem in Domino. Noveris nos recepisse litteras Apostolicas sub hac forma :

Urbanus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri . . . Episcopo Penestrino salutem et Apostolicam benedictionem. Tuam volentes honorare personam et per honorem tibi exhibitum aliis providere, conferendi per te, vel per alium aut alios personis idoneis beneficia ecclesiastica, personatus et dignitates cum cura et sine cura, que dilectus filius Tymotheus Zagrabiensis Electus promotionis sue tempore in Ungaria obtinebat, ac faciendi personas ipsas ad beneficia huiusmodi, si in Ecclesiis collegiatis fuerint, recipi in Canonicos et in fratres, nec non contradictores etc. compelli; non obstante certo Ecclesiarum ipsarum Canonicorum numero iuramento, confirmatione Sedis Apostolice sive quacunque firmitate vallato, aut si direximus in ea pro aliis scripta nostra, seu si Sedis eiusdem vel Legatorum ipsius aut quacunque auctoritate in eis in canonicos aliqui sint recepti, vel ut recipiantur, insistant, quibus per hoc quoad assecutionem aliorum beneficiorum, personatuum, vel dignitatum preiudicium nullum fiat, aut si est aliquibus ab eadem Sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur et ad id compelli, quodque interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, et quod de beneficiis, personatibus vel dignitatibus ad collationem eorum spectantibus nulli valeat provideri per litteras apostolicas, que de indulto huiusmodi plenam et expressam non fecerint mentionem, seu qualibet alia indulgentia dicte Sedis, de qu

cuiusque toto tenore de verbo ad verbum oporteat in nostris litteris plenam et expressam mentionem fieri, et per quam effectus presentium impediri valeat vel differri, aut quod eedem persone alias beneficiate existant; fraternitati tue liberam concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum apud UrbemVeterem VII. Kal. Octob·is (Pontificatus nostri) anno tertio.

Harum igitur litterarum auctoritate Capellas Sancti Laurentii de Villa Files, Sancti Demetrii de Boron, Omnium sanctorum de Nigwan et Sancti Martini de minore Mortin, quas venerabilis pater Timotheus Zagabriensis Episcopus promotionis sue tempore in Jauriensi Diocesi obtinebat, vacantes per promotionem ipsius Episcopi tibi conferimus, et providemus de ipsis cum omnibus iuribus et pertinentiis suis, teque de ipsis per nostrum annulum presentialiter investimus; non obstante certo ipsius Ecclesie canonicorum numero iuramento, confirmatione Sedis Apostolice sive quacunque firmitate vallato, aut si dominus Papa in ea pro aliis direxerit scripta sua, vel si Sedis Apostolice vel Legatorum ipsius aut quacunque auctoritate in ea in canonicos aliqui sint recepti, vel ut recipiantur, insistant, quibus per hoc quoad assecutionem aliorum beneficiorum, personatuum, vel dignitatum preiudicium nullum fiat, aut si est aliquibus ab eadem Sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, et ad id compelli, quodque interdici, suspendi vel excommunicari non possint, et quod de beneficiis, personatibus ad eorum collationem spectantibus nulli valeat provideri per litteras apostolicas, que de indulto huiusmodi plenam et expressam non fecerint mentionem, seu qualibet alia indulgentia dicte Sedis, de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum oporteat in nostris litteris plenam et expressam mentionem fieri, et per quam effectus presentium impediri valeat vel differi; decernentes etiam auctoritate predicta irritum et inane, si secus de huiusmodi Capellis quavis auctoritate contigerit per aliquem attemptari. Actum apud UrbemVeterem in canonica nostra anno nativitatis Domini MCCLXIII. mense Januario die octava intrante, presentibus Benedicto, Guidone Bono, et Jacobino familiaribus nostris et pluribus aliis ad hoc vocatis et rogatis testibus.

In cuius rei testimonium presens publicum instrumentum per Thomasinum infrascriptum notarium nostrum scribi et publicari mandavimus, et nostri sigilli appensione muniri. Et ego de Podio auctoritate Apostolice Sedis Judex et Notarius publicus, qui predictis interfui, de mandato predicti domini Cardinalis predicta scripsi et publicavi, et signo meo signavi.

(IV. Orbán pápa megerősítő okmányából, mint fenebb 61. sz. a.)

79.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Osl nemzetségü János a nejének Biburnak járó hitbér fejében Zupur nevü földet átengedte. 1264.

Capitulum Ecclesie Jauriensis, universis presencium inspectoribus salutem in Domino sempiternam. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod Johanne filio Stephani de generacione Osl ex una parte, et domina Bybur filia Stephani de Jakua uxore eiusdem Johannis ex altera coram nobis comparentibus, idem Johannes prefate domine Bybur uxori sue pro dote et rebus parafernalibus eiusdem dedit et assignavit quandam terram suam emptiçiam Zupur nominatam in Comitatu Supruniensi a quodam jobagione castri Supruniensis Hemirico nomine, sicut dycit, comparatam. Qua recepta ipsa domina super premissis dote et rebus suis parafernalibus esse asseruit se contentam. Verum in eodem instanti ipsa domina eandem terram Zupur vendidit Comiti Georgio filio Mauricij de Cherna, pro quo Stephanus filius Heym de Dwr comparuit coram nobis, receptis pro eadem sedecim marcis, perpetuo pacifice possidendam. Cuius quidem terre mete, sicut idem Johannes recitavit, hoc ordine distinguuntur. Incipit prima meta a plaga orientali in commetaneitate ville Chalad in quodam virgulto

et tendit ad Zupur villam jobagionum, ubi sunt due mete; hinc vergit versus meridiem ad Kyrsztyen villam Cruciferorum, et ibi sunt due mete; abinde venit ad septemtrionalem plagam, ad Ker villam jobagionum, ubi sunt similiter due mete; inde venit iterum ad orientem ad primam metam, ubi orditur, et ibi conterminium recipit ipsa terra. In cuius rei memoriam ad parcium peticionem presentes dedimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Anno gracie millesimo ducentesimo sexagesimo quarto; Chepano Preposito, Jurkone Cantore, Hectore Custode existentibus.

(Az eredeti hártyára van írva, róla veresés selyemzsinór függ, melyről a pecsét már leporlott; a felső szélén a szokott A. B. C. kötbetük fele részei. Közölte Paur Iván az Új M. Muzeumban 1855. I. k. 899. l.)

80.

A hanti káptalannak varsányi föld osztályozásáról szóló bizonyságlevele. 1264.

Capitulum Ecclesie Hantensis omnibus presentes litteras inspecturis tam presentibus quam futuris salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Johannes filius Petri de Wosian exhibuit nobis litteras magistri Laurencii Judicis nobilium Magistratus Zaladiensis in hac forma: Quod cum Nicolao — — — homine suo hominem nostrum mitteremus, coram quibus ipse Johannes terram Wosyan diuideret in duas partes, quarum vnam Paulus, Stephanus, Jacobus, Marcus et Matheus filii Posa, Thomas filius Chyrd et Dominicus filius Seeg sibi eligerent, altera parte supra dicto Johanni et suis fratribus remanente, prout iudiciali ordine fuerat prosecutum. Nos autem ad ipsius peticionem et iuris ordine deposcente pro maiori cautela vnum ex nobis transmisimus, qui ad nos re-

uersus cum Johanne, prefato Stephano et Dominico ex aduersa parte, in quorum disposicionem et factum in ipsius presencia Paulus, Jacobus, Marcus et Mattheus, Thomas et Dominicus voluntatem suam et verba commiserant, confessus est, quod ipsam terram prefatus Johannes diuiserit respectu vtilitatis sue in partem maiorem et minorem, de quibus nominati Stephanus et socii sui minorem partem ipsius terre pro faciliori et vtiliori statu elegissent, ampliori et laciori parte irreuocabiliter in forma pacis iam dicto Johanni cum suis fratribus, Petro videlicet et Nicolao in filios filiorem remanente. Cuius equidem diuisionis seriem et cursus metarum idem noster concanonicus ad hoc deputatus, vt diximus, presentibus partibus retulit seriatim. Prima meta angulosa incipit ab occidente in feneto et tendit ad partem aquilonis ad quandam metam terream, que scilicet meta terrea et angulosa procedendo iuxta terram filiorum Poca diuidit inter partem ipsius Johannis et cognatorum suorum prefatorum; abinde transit per montem, vbi sunt mete terree; exinde transeundo quandam vallem Tekeneud vocatam iterato ascendit in montem, vbi sunt due mete diuidentes inter partes; deinde vero procedit ad quendam collem Kumoloumal dictum, in cuius fine mete sunt iuxta viam ex parte orientis; deinde postmodum veniendo procedit per medium virgulti Monorud vocati descendendo ad vallem, vbi sunt mete terree et finales. Preterea diuiserunt parcium voluntate similiter in duas partes siluam quandam, que est sita ex parte Seech, de cuius medietas, que est ex parte vduornicorum, cesserit Johanni et fratribus suis supradictis, vt in terra, altera parte parti aduerse remanente. Ad robur igitur et statum irreuocabilem disposicionis et diuisionis pretaxate tenore nostrarum litterarum presencialium apposito eciam iudicium decem marcarum se partes coram nobis obligarunt, si que earum de hoc facto resiliret. Nos autem ad instanciam parcium presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas Datum anno Domini M°. CC°. LX°. IIII°. Hyacinto Preposito, Farcasio Lectore, Hanta Custode, Chya Decano existentibus.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

81.

IV. Béla király Hricsó várát Miklósnak, a Beych nemzetség ivadékának, adományozza. 1265.

(B)ELA Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Chorowacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris salutem in salutis largitore. Circumspeccio sollicitudinis omnium commodis invigilat subditorum; sed eos fauore prosequitur ampliori, qui se suis seruiciis a puericie sue temporibus deuouerunt, et sicut etatis incrementum, ita et virtutum profectum in domo Regia perceperunt. Cum igitur Nicolaus filius Pauli de genere Beych, nepos dilecti et fidelis nostri magistri Farcasii Electi in Prepositum Albensem, aule nostre Vice-Cancellarium, a puericie sue temporibus nostris fuerit obsequiis commendatus, bona indole pollens in puericia, meliori in adolescencia, optima in iuuentute, gratum nobis semper exhibuit seruicium et sedulum famulatum. Nos itaque ipsius merita attendentes, in recompensam nobis exhibiti famulatus Castrum Hrichou cum possessionibus, villis, vtilitatibus, pertinenciis et attinenciis suis, quod castrum et quas possessiones quondam Tolus filio Farcasii duxeramus liberalitate Regia conferendum et conferendas, et posthec ipso decedente sine herede ad manus Regias reciderunt, secundum Regni consuetudinem approbatam ipsi Nicolao, et per ipsum suis heredibus heredumque successoribus sub veris metis et antiquis contulimus, dedimus et assignauimus iure perpetuo, quiete et pacifice possidenda. In cuius castri et villarum collacionis memoriam et robur perpetuum presentes nostras dedimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis patris Ph(ilippi) Sancte Strigoniensis Ecclesie Archiepiscopi aule nostre Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini millesimo ducentesimo

sexagesimo quinto, in Kalendis Augusti, Regni autem nostri anno tricesimo.

Et ne aliqua suspicio de presentibus litteris oriri valeat, pro eo, quod, ut premisimus, Nicolaus, cui castrum et villas contulimus, magistro Farcasio Electo in Prepositum Albensem, aule nostre Vice-Cancellarium attinet, ad cautelam sigillum autenticum ipsius venerabilis patris Ph. Archiepiscopi Strigoniensis, Cancellarii nostri, iuxta nostrum duplex sigillum apponi ex certa sciencia fecimus et appendi.

(A bőrhártyán írt eredeti után, melyről a király és Fülöp esztergami érsek pecsétei függnek.)

82.

IV. Béla király a győri püspöknek megparancsolja, hogy a bakonybéli apátságot tizedjogában ne háborgassa. 1265. körül.

Bela Dei gracia Hungarie Rex venerabili patri D. per eandem Episcopo Jauriensi dilecto et fideli suo salutem et graciam plenam. Ex conquestione Conuentus Monasterii nostri de Beel intelleximus, quod vos nitimini contra iusticiam vsurpare decimas populorum suorum de Koyar, quas a tempore, cuius non extat memoria monasterium nostrum de Beel possedit pacifice ac possidet, et super hoc priores litteras, quas vobis miseramus, acceptare, sicut nobis dicitur, noluistis. Verum cum idem Monasterium ab antiquo semper fuerit in pacifica possessione et percepcione decimarum earundem, et tutum sit prescripcione, uosque super hoc et aliis ius vobis dicere non debeatis; volumus et mandamus paternitati vestre diligenter requirendo, quatenus ab huiusmodi indebita vsurpacione seu occupacione decimarum Monasterii nostri supradicti penitus desistatis. Si quid autem iuris vos habere creditis in eisdem, super hoc ordine judicario pote-

ritis experiri. Preterea de verberacione tributarij ipsius Monasterii nostri, quem enormiter verberari fecisse dicimini quod non credimus, eidem faciatis exhiberi congruam satisfaccionem et omnimodam. Aliud sicut nostram graciam charam habetis, non facturi, ne nobis de huiusmodi amplius querimonia dicti Conuentus porrigatur. Religionis enim humilitas et vestre virtus paciencie id requirit, quod non per violenciam, sed iuris observanciam ius vestrum et vestre Ecclesie requiratis, cum restringenda sit sub racione potestas; maxime vbi debet Maiestas Regia reuereri. Datum in Fyzegtu in festo Sancti Demetrii.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

83.

István ifjabb király megerősíti Lőrincz erdélyi vajdának 124[illegible] Alvincz számára kiadott szabadságlevelét. 1265.

Stephanus Dei gracia Rex Hungarie, Dux Transsilvanus, Dominus Comanorum universis tam presentibus quam futuris presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Cum in multitudine plebis honor Regum accendatur et accrescat, merito Regalis consueuit sublimitas hospites sibi subditos libertatibus premunire et reficere donatiuis. Hinc est igitur, quod ad universorum presencium posterorumque noticiam harum serie volumus pervenire, quod fideles hospites nostri de Wynch ad nos accedentes, nobis litteras dilecti fidelis nostri Laurencii, condam Waywode Transsilvani et Comitis de Wolkow, nunc Magistri Tavernicorum nostrorum presentarunt, petentes a nobis humiliter, ut libertatem ac consuetudinem ipsorum in eisdem litteris contentam, ab eodem Laurencio tempore sui Waiwodatus ordinatam nostro privilegio confirmare dignaremur. Nos siquidem

precibus ipsorum inclinati continenciam predictarum litterarum de verbo ad verbum rescribi facientes hijs duximus advocandam. Que talis est:

Nos Laurencius stb. (Lőrincz erdélyi vajdának 1248-ki okmánya olvasható Fejérnél Cod. Dipl. VII. k. I. r. 294. l.)

Nos vero predictam libertatem per singula approbantes presenti privilegio nostro duximus confirmandam; et ut ijdem hospites nostri de cetero congregentur et congregati facilius commorentur, omnes terras ipsorum, scilicet terram Vubul, sine herede decedentis, Marie Magdalene que Telukwynch dicitur, et terram Pad Saxonicam, et Pad Hungaricam, usque ad terram Capituli Albensis de parte Pokluspatak, preter terram Abbatis de Bezered, cum silvis, aquis, pratis et sessionibus villarum quocunque nomine censentur, que infra dictas terras includuntur, quas ab antiquo usque ad hec tempora, ipso Laurencio Magistro presente, se tenuisse asseruerunt, pacifice eisdem dimisimus possidendas, statuentes premissa per Banos nostros pro tempore constitutos inviolabiliter et misericorditer observari nil ultra libertatem ipsorum attemptari. Et ut hec libertas eorundem perpetuo perseveret, nec per quempiam valeat revocari, presentes eisdem hospitibus nostris de Wynch concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas, Datum per manus magistri Lodomerii, aule nostre Vice-Cancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° sexagesimo quinto.

(Zsigmond király 1421-ki megerősítő privilegiumából, Teutsch és Firnhaber Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens. I. k. 81. l.)

84.

István ifjabb király Gragyssa nevü birtokra vonatkozó adománya. 1265 körül.

Nos St(ephanus) Dei gracia junior Rex Hungarie, Dux Transsiluanus et Dominus Comanorum tenore presencium significamus vniuersis, quod Myke et Zalauth filijs Michaelis fidelibus nostris pro meritis seruiciorum suorum terram Gragyssa vocatam vacuam ad duo aratra sufficientem Castri nostri de Wngh iuxta terram hereditariam eorundem Bees vocatam existentem contulimus perpetuo possidendam. Datum in Bel quarto die post festum Assumpcionis Beate Virginis.

(IV. László király 1284-ki megerősítő okmányából.)

85.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Kolochi Péter Koloch birtokát Herbort grófnak eladta. 1265.

Capitulum Ecclesie Jauriensis omnibus presentes literas inspecturis, salutem in Domino sempiternam. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod Petro filio Petri de Coloch in Comitatu Soproniensi ex una parte, et Mark de Vönöcz seruiente nobilis viri Comitis Herbordj filii Osl pro eodem Comite Herbordo domino suo ex altera coram nobis personaliter constitutis, idem Petrus quandam particulam de terra sua hereditaria Coloch vocata ab

adem a parte orientali versus Sceplok distinctam, terram scilicet quatvor aratrorum in commetaneitate terre Pauli filii Martini a meridie, terre Sceplok prefate ab oriente, terre Marsl a septemtrione, et terre sue Coloch supradicte ab occidente, sicut asserit, existentem et in districtibus earundem commetaneitatum divisam undique certis metis, cujus quidem terre medietatem, terram scilicet duorum aratrorum asserit virgultosam, reliquam medietatem terre arabilem esse dicens, vendidit Comiti Herbordo memorato perpetuo pacifice possidendam pro decem et octo marcis, quas ab eo se confessus est plenarie recepisse, partim in estimatione, partim autem in negocio pro qualibet marca decem pensis denariorum Viennensium computatis. Assummendo, ut si quispiam dictum Comitem Herbordum occasione ipsius terre quatvor aratrorum inquietare voluerit, ipse eundem propriis laboribus et expensis debeat expedire. In cujus rei memoriam ad peticionem parcium presentes dedimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo sexagesimo quinto. Chepano Preposito, Jurkone Cantore, Hectore Custode existentibus.

(Az eredeti után. *Czech.*)

86.

A visvári káptalannak Hobay nevű föld határjárására vonatkozó bizonyságlevele. 1265.

A. B. C. D.

Nos Capitulum Ecclesie Sancti Michaelis de Castro Ferreo notum facimus tenore presencium universis, quod Alexander pro Agabith patre suo, et Egidio ac Suluyno filijs Pons, et pro se; item Stephano filio Pauli de Byk, ex debito in litteris Henrici Palatini, que nobis patuerunt, compre-

benso in nostre universitatis presencia constituti, terram unius aratri de terra Hobay ad tria aratra sufficienti retulerunt permisisse relinquentes Clementino in presenciarum posito filio Mixe de Hubay iuxta contencionem in duello coram nominato Palatino habitam post produccionem testium suorum, prout in eisdem litteris continebatur evidenter, in perpetuum pacifice et quiete possidendam. Partes itaque premisse unum ex nobis pro testimonio assumserunt ad ipsam terram unius aratri Clementino prefato devolutam metis certis abdicandam. Quibus redeuntibus cum ipso uno ex nobis pro testimonio destinato situacionem metarum ipsis docentibus didicimus in hunc modum: Quod prima meta incipit de commetaneitate predicti H(enrici) Palatini iuxta fluvium Repce a meridie, ubi in medio duarum ilicum est meta terrea; inde progreditur versus septemtrionem, et pervenit ad unam pirum meta cumulatam; inde vadit ad viam graminosam (ffies ut, jelenleg is megvan emléke, de a tagosztály létét megszüntette), que est in medio nemoris, ubi est meta terrea; abinde protenditur ultra quosdam fluvios *feketeeor* vocatos ad unum pratum, et ibi est meta in dumo ilico; inde vadit ad viam publicam, et ibi in dumo spineo est meta; abinde protenditur ad metas angulares, ex quibus regirat versus meridiem iuxta commetaneitatem cruciferorum de Buu pervenit ad fluvium antedictum, et metam antescriptam, ibique terminatur. Item ipsi Alexander et Stephanus tam pro se tam pro illis quibus aderant dixerunt ipsum Clementinum esse et eius predecessores verum et nobilem iobagionem castri et fuisse, sicut et ipsi sunt ac predecessores fuerunt eorundem, obligantibus eciam isdem Alexandro et Stephano se ac universos pro quibus astiterunt, Clementinum prefatum et eius successores ab omnibus impetere volentibus racione ipsius terre unius aratri per omnia defensuros. In cuius rei memoriam pleniorem presens scriptum contulimus nostro sigillo communitum. Anno gracie M-o CC-o LX-o quinto magisto Bonaventura preposito nostro, Oliverio Cantore, Ombud Custode, Marco Decano existentibus.

(Az eredeti után közölte Paur Iván az 1855-ki Magy. Sajtó 50. számában.)

87.

A veszprémi káptalan az Ilia nemzetség tagjai közt történt osztályról tesz bizonyságot. 1265.

Capitulum Wesprimiensis Ecclesie omnibus presens scriptum inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod accedentes ad nostram presenciam Comes Ipolitus, et Vgra filius eiusdem de genere Ilia ex vna parte, Leustachius et Stephanus cognati eorundem ex altera, in terris ipsorum, scilicet octo villarum hereditariis, quarum nomina sunt hec: Pathycha, Villa Sancti Martini, Zyluas, Enderelaka, Villa Sancti Johannis, Chekuneteluk, Ilia et Dombrod talem inter se diuisionem fecisse dixerunt, et ipsas terras talibus metis et terminis esse separatas: Prima meta incipit iuxta fluuium Zyluas de oriente sub quadam arbore, que wlgo *gemelchen* nuncupatur, et transit per terram fimosam, et directe per unam viam, tamen in medietate dictarum villarum scilicet Sancti Martini et Pethecha iungit aliam metam, deinde terciam; postea tendit ad arborem kercum per montem, et sub eadem arbore est meta supra et infra, et descendit per unam vallem, cuius nomen Chutuk, et per eandem ascendit ad montem, super quo tangit duas metas, scilicet nouam et antiquam; et inde vergit ad aquam Pathycha supradictam; et inde vadit ad arborem fagum, sub qua est meta, ubi equabitur cum aqua Pathycha sepedicta, et de eadem vadit ad partem meridionalem et tendens per eandem iungit unam vallem, et vadit iterato ad partem occidentalem, et inde in caput cuiusdam vallis, que wlgo Azov dicitur, in qua est meta, et postea tendit uersus occidentem vbi cadit in magnam viam; deinde versus meridionalem plagam, et tendens parumper iungit metam iuxta viam existentem, et inde tangit metam, que est secus eandem viam, et tantum meta et magna via easdem duas terras disscernunt ab Enderelaka, que est de

occidentali parte, et Sancti Johannis, que est de occidentali, et inde iungit metam secus eandem viam erectam; deinde tangit aliam, que est sita sub vna arbore que *berekune* nocitatur in Hungarico; postea vero protenditur ad unam metam iuxta viam supradictam, que est sub quadam arbore, que *gartan* nominatur; deinde iungit aliam arborem kercum, et ibi est meta a parte meridionali, et versus eandem tendit ad plagam occidentalem et descendit in fluuium Egrug, ubi tangit metam Gregorij, alia uero parte meridionali vadit ad aquilonem, et ibi disscernuntur due possessiones scilicet Checeneteluke et Sancti Johannis, et inde tangit duas arbores, quarum una fagus, sub qua sunt duè mete, una in terra, et altera in arbore; et transiens unam uiam vadit ad aquilonem, tendens per quandam siluam uersus aquilonem, ubi sunt due mete, una in terra et altera in arbore; et inde vadit ad arborem pomi, vbi iungit duas arbores, quarum una *byk* in Hungarico, Latine vero fagus nominatur, sub qua sunt due mete, una in arbore et altera in terra; et inde iungit arborem fagum, sub qua est una meta, et exit de silua ad campum, ubi est meta; deinde vadit ad arborem cerasi, ubi iungit arborem fagum, sub qua est meta; deinde tangit aliam arborem, cuius nomen *jegune* circa piscinam Sancti Johannis, et transiens viam, per quam itur ad ecclesiam, et ibi est meta, ubi tangit arborem kercum, sub qua est meta inter duas vineas Leustachii et ecclesie Sancti Johannis; deinde pertenditur ad arborem kerkum, sub qua est meta, et vadit ad duas arbores kercus, prope quas est meta, et transiens viam uadit ad arborem tyliam, et transiens vnam metam, in qua sunt due arbores, quarum una ylex et altera kercus, prope quas iungit metam, in qua est ylex, et tendit ad metam aliam, in qua est ylex; et iuxta metas terrarum Zend finiuntur mete quarum possessionum, scilicet Sancti Johannis et Chukuneteluk; ab aqua, que currit de Sancto Johanne exit ad unam metam de feneto Weren a parte meridionali, et tendens ad occidentalem plagam parumper, et ibi cadit in unam viam, que vadit versus aquilonem, tendens per unam siluam iuxta eandem viam, et de eadem tendit ad occidentem iungens unam metam, in qua est arbor sylex, et tendens vadit ad unam metam, in qua est arbor fagus iungens arbo-

rem pomi; deinde vadit ad arborem tyliam et asscendit in montem iungens metam, in qua sunt due arbores de ilice; et inde uadit ad tyliam ad Besenewzov, et ab eadem ad quandam pomum, et transiens per terram fimosam iungit fenetum, in quo est arbor, que wlgo dicitur *egur*, et transiens aquam nomine Gualaya, venit ad pratum ad partem occidentalem; et inde iuxta fenetum uadit ad meridionalem partem ad moleudinum Nulod; et ab illo vadit ad aquam Gualaya, et exiens de eadem aqua uadit ad partem meridionalem per riuulum Egrug, et ab eodem ad arborem tylie; ab illa autem ad pratum tendens ad arborem *egur* dictam, et transiens per tyliam venit ad arborem ylicis, de qua uadit per siluam ad occidentalem partem ad quandam pomum, de qua est ad arborem *jegune* dictam, de qua iungit duas metas; et hoc ordine distinctio metarum terminatur. Terra autem Pathycha ab aquilone pertinebit Comiti Ipolito et terram de Sancto Martino a parte meridionali Leustachius et Stephanus optinebunt. Item terram Zyluas Comes Ipolitus integraliter possidebit. Item terram Enderelaka Leustachius et Stephanus habebunt. Item terra de Sancto Johanne Comiti Ipolito est deuoluta; terram autem Chukuneteluke Leustachius et Stephanus possidebunt; et sicut mete disscernuntur mansionem Comes Ipolitus, que est in Ylia possidebit; mansionem seu locum cum loco Endere habebunt Leustachius et Stephanus. Adjecerunt eciam, quod ne ultra parcium in porcionem alterius partis racione concambij faciendi uel racione permutacionis seu quocunque alio modo contra partem alteram habere vel susscitare poterit accionem. In cuius rey testimonium presentes litteras concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M° CC° LX° quinto. Reuerendo in Christo patre et domino nostro Paulo Episcopo Ecclesie nostre, Fauuo Preposito, Paulo Cantore, Paulo Lectore, Johanne Custode existentibus.

(Eredetie a magyar nemzeti Muzeumban.)

88.

IV. Béla király István ifj. királylyal kibékül. 1266.

Nos Bela Dei gracia Rex Ungarie innotescimus uniuersis presencium per tenorem, quod carissimum nostrum filium Stephanum, Ducem Transilvanum, Dominum Cumanorum, recepimus ad plenam dileccionem nostram paternam et amorem sincerum, quo pater consueuit dilectum filium amplexari. Idem quoque Rex Stephanus nobis promisit exhibere in omnibus reuerenciam et obedienciam filialem. Preter illa igitur, que primitus inter nos et ipsum filium nostrum carissimum ordinata, statuta seu stabilita sunt, impresenciarum ordinamus mutuo consensu et communi voluntate, quod omnes cause tam ciuiles quam criminales, que homines ad nos spectantes hominibus Regis Stephani, carissimi filii nostri, moverint, vel homines ad ipsum Regem Stephanum spectantes moverint contra nostros, nos ipsi, et non alii judices nostri aut Barones cognoscemus et iudicabimus, assidente nobis Barone eiusdem Regis Stephani, quem ad hoc specialiter duxerit deputandum. Similiter autem Rex Stephanus, carissimus filius noster, omnes causas tam criminales quam ciuiles in suo regimine emergentes, que vel homines ad ipsum spectantes moverint contra nostros, vel e converso nostri moverint contra suos, ipse idem Rex Stephanus cognoscet et iudicabit, et non alii judices sui vel Barones, assidente sibi nostro Barone ad hoc specialiter deputato. Hoc expresso, quod nec nos mittemus, nec predictus filius noster Rex Stephanus mittet procuratores, vel promotores seu propositores proponendarum vel exercendarum litium vel causarum, sed principales persone factum proponant et suam iusticiam prosequantur, et nos et filius noster carissimus causas propositas secundum racionabilem, et approbatam Regni nostri consuetudinem iudicabimus et sentencialiter dirimemus. Providentes eciam subiectorum nostrorum commodis, statuimus, ut omnes cause hinc

emergentes in tribus terminis tantummodo et non pluribus, videlicet in media Quadragesima, in festo Nativitatis Beate Virginis, et in festo Sancti Nicolai per nos et per ipsum Regem Stephanum filium nostrum carissimum tractentur, iudicentur et decidantur modo superius comprehenso, iudiciis, in quibus partes condempnate fuerint, suis ordinariis reservatis. Item cum citacio fieri debet domini terrarum seu possessionum, officiales, iudices seu villici, non ville, non omnes vel plures de villa, vel ciues sunt ad iudicium evocandi: et si qui fures vel malefactores fuerint nominati in villis seu possessionibus, quibus presunt, ipsi vel eos statuent in iudicio, vel pro eis respondere tenebuntur. Ordinavimus etiam, quod super populos Baronum servientum Regis Stephani, carissimi filii nostri, nullam collectam racione lucri Camere, vel aliquo alio pretextu faciemus, aut fieri permittemus, nec victualia aut aliquid nomine victualium exigemus aut exigi patiemur. Ad opus etiam castri vel castrorum edificandi vel edificandorum eos non compellemus, nec eis huiusmodi operis seu edificii nomine collectam aliquam indicemus. Evecciones eciam vel vecturas ab eis nullatenus requiremus, nec aliquatenus imponemus. Descensum eciam super populos Baronum vel seruientum ipsius Regis Stephani, carissimi filii nostri, non faciemus, nec aliquid descensus nomine exigemus; sed si casualiter in villis aliquorum Baronum vel servientum ipsius Regis Stephani descendere nos contingat, victualia, fenum, stramina et ligna, sine quibus esse non possumus, ad plenum persolvemus et persolvi faciemus. Ceterum si aliquis Baronum nostrorum contra ordinacionem nostram super populos, aut villas Baronum seu servientum Regis Stephani descensum fecerit, expensam factam vel dampnum datum cum pena dupli tenebitur resarcire. Que omnia et singula carissimus filius noster Rex Stephanus Baronibus et servientibus nostris, in suo regimine constitutis, ad plenum observabit, faciet et attendet. Promisimus insuper predicto filio nostro carissimo, quod nec nos, nec domina Regina, consors nostra carissima, alliciemus, sollicitabimus, aut recipiemus Cumanos, Barones, servientes vel aliquos homines suos preter rusticos et villanos: qui filius noster similiter promisit nobis non sollicitare, allicere et recipere

Barones, servientes, nobiles et alios homines nostros prete
ruricolas inhabitandi gratia transmigrantes. Adiectum ecia
est premissis, quod si aliquis vel aliqui a nobis, vel a Regn
nostro ad filium nostrum predictum vel ipsius regimen, v
econverso de filio nostro vel eius regimine ad nos, vel a
Regnum nostrum perpatrato aliquo maleficio se transferr
vel transferrent, et nos et predictus filius noster, alterut
nostrum alterutri de huiusmodi facinorosis hominibus ius
ciam, satisfaccionem et emendam faciet, et prestabit, requ
situs. Promittimus eciam una cum domina Regina, carissim
consorte nostra, Duce Bela, filio nostro predilecto, et domi
Anna Ducissa, filia nostra carissima, concordiam, pacem
unionem habitam, initam et conventam cum Rege Stephan
filio nostro carissimo, habere, tenere et inviolabiliter obse
vare, cum suis cognatis et amicis, nec eos, terras ipsorn
vel homines ad eos spectantes offendere, ledere vel in aliq
molestare: et idem Rex carissimus filius noster promis
quod nec ipse, nec sui cognati, vel amici nos, dominam E
ginam, consortem nostram carissimam, matrem suam, Duce
Belam, filium nostrum predilectum, fratrem suum, domina
Annam Ducissam, sororem suam, Ducem Belam, filium eiu
dem, Regem Boemorum, generum ipsius et nostrum, Bolizlau
Cracovie, Bolyzlaum Gnezdensem, Lynzuyk filium Duc
Cazmerii Duces, nec terras ipsorum vel homines ad eos sp
ctantes, et quoslibet alios nobis adherentes molestabit, tu
babit vel aliquatenus impugnabit. Ordinavimus eciam cu
eodem carissimo filio nostro, ut possessionum, terrarum B
ronum, nobilium, ecclesiarum, monasteriorum hinc inde a
latarum celeris fiat restitutio per nos in Regno nostro, eiu
dem filii nostri homine presente; in regimine vero filii nos
Regis Stephani per ipsum filium nostrum, homine nostro pr
sente, dummodo constet, terras et possessiones, que abla
dicuntur, eorum fuisse, qui se asserunt eis indebite spoliat
Ut autem premissa et singula premissorum illibate et invi
labiliter observentur nos et predictus filius noster, venerab
patre (Philippus) Strigoniensi Archiepiscopo presente et c
dicem Evangeliorum tenente, iuramus corporaliter tactis S
crosanctis Evangeliis et Vivifice Dominice Crucis ligno. A
superhabundantem eciam cautelam prefatus venerabilis p

ter Strigoniensis Archiepiscopus, nobis volentibus et cum instancia requirentibus, tulit in scriptis sentenciam excommunicacionis in nos presentes processu temporis omnium, vel cuiusvis articulorum in premissis comprehensorum violatores, transgressores, temeratores et quovis ingenio contemptores: ita ut si aliquis nostrum contra ordinacionem premissam venerit, et in sentenciam per ipsum Strigoniensem Archiepiscopum prefato modo latam inciderit, non de novo per prefatum Archiepiscopum excommunicari debebit, cum ipso facto iam sit excommunicatus, sed excommunicatus denunciari publice et periurus; et ipse Archiepiscopus impresenciarum constitutus, nobis petentibus, promisit firmiter sine delectu alterius partis denunciacionem huiusmodi, cum transgressor apparuerit, se facturum. Actum et datum in Insula Beate Virginis anno ab Incarnacione Domini M. CC. LXVI. Indiccione VIIII., nono die Marcio exeunte. In cuius rei testimonium et robur perpetuum presentes litteras nostro et carissimi filii nostri sigillis duplicibus ex certa sciencia fecimus communiri. Nos eciam Phylippus miseracione Divina Archiepiscopus Strigoniensis, aule Regie Cancellarius, ad instanciam et peticionem prefatorum Illustrium Regum Ungarie presenti carte sigillum nostrum autenticum opponi fecimus et appendi.

(IV. Kelemen pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 284. l.)

89.

IV. Béla király megerősíti a pannonhalmi apátság számára a Runkára és Urukangra vonatkozó okmányokat. 1266.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presencium inspectoribus salutem in salutis largitore. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod accedens ad nostram presenciam Bonifacius Abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie exhibuit nobis duo priuilegia Capituli Jauriensis, vnum super facto terre Vrunkang, aliud super factis terrarum Renka et Asuan vocatarum confecta, petens a nobis humiliter, vt eadem priuilegio nostro dignaremur confirmare. Quorum siquidem privilegiorum tenor talis est:

Capitulum Ecclesie Jauriensis stb. (Lásd a győri káptalan 1245-ki okmányát okmánytárunk II. kötetében, 254. l)

Vniuersitas Capituli Geuriensis stb. (Lásd a győri káptalan 1216-ki okmányát okmánytárunk I. kötetében, 139. l.)

Nos itaque peticionibus predicti Abbatis Sancti Martini Regio inclinati cum fauore dicta duo priuilegia Capituli Jauriensis presentibus inserta auctoritate presencium duximus confirmanda. In cuius rei memoriam presentes eidem concessimus sigilli nostri duplicis munimine roboratas. Datum per manus magistri Farkasij Albensis Ecclesie Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini M°. CC°. LX°. sexto, Regni autem nostri anno tricesimo primo.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

90.

IV. Béla király Monthus nevűnek Nógrádban Olwár földének felét a már megvolt határlevél szerint adományozza úgy, hogy azt el ne idegeníthesse. 1266.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presencium noticiam habituris salutem in omnium saluatore. Ad vniuersorum noticiam tam presencium quam futurorum harum serie volumus peruenire, quod ad nostram accedens presenciam Monthus fidelis noster petiuit a nobis humiliter suplicando, ut in quadam terra Olwar vocata, sita in Comitatu Neugradiensi prope aquam Ipul, que erat armigerorum nostrorum wulgariter *fegwernuk* vocatorum, sibi prouidere de benignitate Regia dignaremur. Nos itaque ipsius Monthus fidelis nostri peticionibus acquiescentes, consideratisque seruiciis eiusdem, que nobis a puericie sue temporibus fideliter impendit — — dietatem ipsius terre superioris Olwar ad nos receptam in Comitatu Neugradiensi existentem, et non medietatem illius terre Olwar, que est in Comitatu Hunthensi, alia medietate ipsius terre armigeris nostris ibidem existentibus relicta, certis metis a terra dictorum armigerorum nostrorum distinctam eidem Monthus fideli nostro et per eum suis successoribus perpetuo et irreuocabiliter duximus conferendam; ita tamen, quod nec per formam vendicionis, vel aliquo alio modo eam valeat alienare. In cuius terre possessionem — — — Monthus per Farcasium filium Jacou fidelem nostrum fecimus introduci. Mete eciam terre predicte, prout in litteris Prep(ositi de) Saag nobis patuit, hoc ordine distinguntur: Prima meta incipit a capi(te fl)uuy Rakouch, ubi est pirus, sub qua est meta lapidea; inde per fluuium descendit et vadit per medium dicte ville Olwar, et in fine eiusdem ville est meta terrea iuxta eundem fluuium; inde endit v(ersus or)ientem per modicum *berch*, et ibi in arbore *cher* est meta terrea; inde vadit et transit vnam vallem, et

ibi est meta — —; inde descendit per modicum *berch*, et venit ad duo flumina coeuncia in unum, quorum alterum Zabalaza nuncupatur, et ibi est meta terrea sub pomo; ex hinc per eundem fluuium Zabalaza descendit, et venit ad unam metam terream, que est sub arbore ylicis; inde descendit per magnum *potok*, et modicum eundo tendit versus meridiem, et cadit in unam antiquam viam, et in eadem eundo venit ad arborem piri, sub qua est meta terrea; inde versus meridiem magnum spacium eundo venit ad fluuium unum nomine Lyzkouch; inde transeundo eundem fluuium Lyzkouch venit ad quatuor metas terreas, in quarum duabus sunt due arbores ylicis; inde descendit versus occidentem et cadit in Warpathaka, ubi est frutex salicis; inde vadit per unam uiam versus villam, et ibi cadit in vnam uiam herbosam, in qua cadit in Rumluthpatak; inde per Rumluthpatak uadit superius versus occidentem, et descendendo transit fluuium Rakouch, et ibi sunt tres arbores ylicis, sub quibus sunt tres mete terree; et inde asscendendo unum *berch* reuertitur ad caput Rakouch, ubi prius inceperat; et sic terminatur. Vt igitur collacio per nos facta robur perpetue firmitatis obtineat, eidem Monthus presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farcasij Albensis Ecclesie Electi aule nostre Vice-Cancellarij dilecti et fidelis nostri. Anno Domini M°. CC°. LX°. sexto, Regni autem nostri anno tricesimo primo.

Jegyzet. Úgy látszik, osztálykor széltében ketté szelt bőrhártya, melynek alúl fölhajtott hasadékaiból függött pecsét eltünt. Berch annyi, mint bérez.

(Eredetie a kékkői levéltárban : Fasc. I. n. 2. *Érdy.*)

91.

IV. Béla király Baas mesternek Arlouch nevü földet adományozza. 1266.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in vero Salvatore. Quamquam Regia sublimitas munificencie sue manus porrigere debeat suis subditis universis, eo amplius in illos consuevit specialius gratuitis prosequi donativis, qui perspicacibus serviciis prerogativa suorum effulgent clarius meritorum. Proinde ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire; Quod magister Baas fidelis noster ad nostram accedens presenciam proposuit a Pouca genero Georgii, Judei baptisati, quem dixit sine heredum solacio decessisse de terra Arlouch ad duo aratra separatam certis metis se dudum empcionis titulo possedisse, quam demum post obitum ejusdem Pouce ipse magister Baas de terris castri nostri Trinchiniensis scivit esse; suplicans instanter, quod cum ipse propter dicti Pouce decessum, qui, ut premissum est, obiit sine solacio liberorum; si eadem terra repeteretur per aliquem ab ipso, contra neminem nomine expeditorio processum habere posset, nec pecunia sua, si eadem terra evinceretur ab ipso, sibi posset restaurari, nos eandem sibi et suis heredibus, cum sit terra castri nostri Trinchiniensis, ex liberalitate Regia conferre dignaremur. Nos igitur attendentes, prefatum magistrum Baas nobis et Regno nostro obsequiosum multipliciter extitisse, quod prolixum esset enarrare per singula, et posse impendere servicia in futurum, dictam terram duorum aratrorum, in cujus pacifica possessione ipse magister Baas existebat, exemptam a castro Trinchiniensi, eidem magistro Baas et suis heredibus heredumque suorum successoribus donauimus et reliquimus perpetuo et pacifice possidendam. In cuius donacionis perpetuam firmitatem presen-

tes dedimus litteras sigilli nostri duplicis munimine roboratas. Datum anno ab incarnacione Domini 1266-o, Idibus Marcii, Regni autem nostri anno 25-o.

(Az eredeti után; Horvát István kézirataiból, ki ezen ományt 1266-ra teszi. Mi az 1260-ki évet helyesbnek tartjuk. L. Okmánytárunk II. kötetét 319. l.)

92

István ifjabb király békességet köt IV. Béla királylyal. 1266.

Nos Stephanus Dei gracia junior Rex Ungarie, Dux Transilvanus, Dominus Cumanorum, innotescimus uniuersis presencium per tenorem, quod nos promisimus carissimo patri nostro, Bele Dei gracia Illustri Regi Ungarie, exhibere in omnibus reverenciam et obedienciam filialem. Idem quoque dominus Rex, carissimus pater noster, recepit nos ad plenam dileccionem suam paternam et amorem sincerum, quo pater consvevit dilectum filium amplexari. Preter illa igitur, que primitus inter nos et ipsum patrem nostrum carissimum ordinata, statuta seu stabilita sunt, impresenciarum ordinamus mutuo consensu et communi voluntate, quod omnes causas tam civiles, quam criminales, quas homines ad nos spectantes hominibus domini Regis, carissimi patris nostri, moverint, vel homines ad ipsum Regem patrem nostrum spectantes moverint contra nostros, nos ipsi, et non alii judices nostri, aut Barones, cognoscemus et judicabimus, assidente nobis Barone eiusdem patris nostri, quem ad hoc specialiter duxerit deputandum. Similiter autem idem Rex, carissimus pater noster, omnes causas tam criminales quam civiles in suo Regno emergentes, que vel homines ad ipsum spectantes moverint contra nostros, vel econverso nostri moverint contra suos, ipse idem dominus Rex pater noster cognoscet, et iudicabit, et non alii sui judices vel Barones, assidente sibi

nostro Barone ad hoc specialiter deputato. Hoc expresso, quod nec nos mittemus, nec predictus pater noster mittet procuratores vel promotores, seu propositores proponendarum vel exercendarum litium vel causarum, sed principales persone factum proponant et suam iusticiam prosequantur; et nos et idem pater noster carissimus causas propositas secundum racionabilem, et approbatam Regni nostri consuetudinem iudicabimus et sentencialiter dirimemus. Providentes eciam subiectorum nostrorum commodis statuimus, ut omnes cause hinc inde emergentes in tribus terminis tantummodo et non pluribus, videlicet in media Quadragesima, in crastino Nativitatis Beate Virginis, et in crastino Beati Nicolai, per nos et per ipsum dominum Regem patrem nostrum carissimum tractentur et decidantur, modo superius comprehenso, judiciis in quibus partes condempnate fuerint, suis ordinariis reservatis. Item cum citacio fieri debet, domini terrarum seu possessionum, officiales, judices seu uillici, non ville, non omnes, vel plures de villa, vel cives sunt ad judicium evocandi: et siqui fures vel malefactores fuerint nominati in villis seu possessionibus, quibus presunt, ipsi vel eos statuent in judicio, vel pro eis respondere tenebuntur. Ordinavimus eciam, quod super populos Baronum servencium domini Regis, carissimi patris nostri, nullam collectam racione lucri Camere, vel aliquo pretextu faciemus aut fieri permittemus, nec victualia aut aliquid nomine victualium exigemus, aut exigi patiemur. Ad opus eciam castri vel castrorum edificandi vel edificandorum eos non compellemus, nec eis huiusmodi operis seu edificii nomine collectam aliquam indicemus Evecciones eciam, vel vecturas ab eis nullatenus requiremus, nec aliquatenus imponemus. Descensus eciam, super populos Baronum vel serviencium ipsius domini Regis carissimi patris nostri non faciemus, nec aliquid descensus nomine exigemus; sed si casualiter in villis aliquorum Baronum vel serviencium ipsius domini Regis patris nostri descendere nos contingat, victualia, fenum, stramina et ligna, sine quibus esse non possumus, ad plenum persolvemus et persolvi faciemus. Ceterum si aliquis Baronum nostrorum contra ordinacionem nostram super populos aut villas Baronum seu serviencium domini Regis patris nostri descensum fecerit, expensam factam vel

dampnum datum cum pena dupli tenebitur resarcire. Que omnia et singula idem carissimus pater noster Rex Bela Baronibus et servientibus nostris in suo Regno constitutis ad plenum observabit, faciet et attendet. Promisimus insuper predicto patri nostro carissimo, non sollicitare, allicere et recipere Baronos, servientes, nobiles et alios homines suos, preter ruricolas inhabitandi gracia transmigrantes. Qui pater noster promisit nobis, quod nec ipse, nec domina Regina mater nostra, nec Bela Dux, frater noster predilectus, nec eciam domina Anna Ducissa, soror nostra carissima, allicient, sollicitabunt, aut recipient Cumanos, Barones, servientes, vel aliquos homines nostros, preter rusticos et villanos. Adiectum eciam est premissis, quod si aliquis vel aliqui a nobis vel a regimine nostro ad patrem nostrum predictum vel ipsius Regnum; vel econverso de patre nostro vel eius Regno ad nos, vel ad regimen nostrum perpetrato aliquo maleficio se transferret vel transferrent, et nos et predictus pater noster, alteruter nostrum alterutri de huiusmodi facinorosis hominibus iusticiam, satisfaccionem et emendam faciet et prestabit requisitus. Promittimus eciam, quod nec nos, nec nostri cognati et amici, dominum Regem patrem nostrum, dominam Reginam, matrem nostram carissimam, Ducem Belam, fratrem nostrum predilectum, et dominam Annam Ducissam, sororem nostram, Ducem Belam filium eiusdem, Regem Boemorum generum ipsius et nostrum, Bolyzlaum Cracovie, Bolyzlaum Gnezdensem, Lyznyk filium Ducis Cazmerii Duces, nec terras ipsorum et homines ad eos spectantes, et quoslibet alios adherentes eis, molestabimus, turbabimus aut impugnabimus ullo modo. Et idem dominus Rex carissimus pater noster promisit una cum domina Regina, matre nostra carissima, Duce Bela, fratre nostro predilecto, et domina Anna Ducissa, sorore nostra carissima concordiam, pacem et unionem habitam, initam et conventam, nobiscum habere, tenere et inviolabiliter observare, cum nostris cognatis et amicis. Ordinavimus eciam cum eodem carissimo patre nostro, ut possessionum, terrarum Baronum, nobilium, Ecclesiarum et monasteriorum hinc inde ablatarum celeris fiat restitucio per nos in regimine nostro, eiusdem patris nostri homine presente; in Regno vero patris nostri, Regis Bele, per ipsum

patrem nostrum, homine nostro presente; dummodo constet, terras et possessiones, que ablate dicuntur, eorum fuisse, qui se asserunt eis indebite spoliatos. Ut autem premissa et singula premissorum illibate et inviolabiliter observentur, nos et predictus pater noster, venerabili patre . . . Strigoniensi Archiepiscopo presente et codicem Evangeliorum tenente iuravimus corporaliter tactis Sacrasanctis Evangeliis et vivifice Dominice Crucis ligno. Ad superhabundantem eciam cautelam prefatus venerabilis pater Strigoniensis Archiepiscopus, nobis volentibus et cum instancia requirentibus, tulit in scriptis sentenciam excommunicacionis in nos presentes processu temporis omnium, vel cuiusvis articulorum in premissis comprehensorum violatores, transgressores, temeratores, et quovis ingenio contemptores: ita ut si aliquis nostrum contra ordinacionem premissam venerit, et in sentenciam per ipsum Strigoniensem Archiepiscopum prefato modo latam inciderit, non de novo per prefatum Archiepiscopum excommunicari debebit, cum ipso facto iam sit excommunicatus, sed excommunicatus denuntiari publice et periurus. Et ipse Archiepiscopus impresenciarum constitutus, nobis petentibus, promisit firmiter sine delectu alterutrius partis denunciacionem huiusmodi, cum transgressor apparuerit, se facturum. Actum et datum in insula Beate Virginis, Anno ab Incarnacione Domini MCCLXVI., Indiccione VIIII., nono die Martio exeunte. In cuius rei testimonium et robur perpetuum presentes litteras nostro et carissimi patris nostri sigillis duplicibus ex certa sciencia fecimus communiri.

Nos eciam Phylippus miseracione Divina Archiepiscopus Strigoniensis, Aule Regie Cancellarius, ad instanciam et peticionem prefatorum Illustrium Regum Ungarie presenti carte sigillum nostrum apponi fecimus et appendi.

(IV. Kelemen pápa megerősítő okmányából, mint alább 94. sz. a.)

93.

IV. Kelemen pápa a tihanyi apátságot az apostoli szék pártfogása alá veszi, egyszersmind annak jogait megerősítvén. 1266.

Clemens Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Abbati Monasterii de Tykhon eiusque fratribus tam presentibus quam futuris religiosam vitam professis inperpetuum. Religiosam vitam eligentibus Apostolicum conuenit adesse presidium, ne forte cuiuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito reuocet, aut robur, quod absit, sacre Religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filij, vestris iustis postulacionibus clementer annuimus, et monasterium de Thikon Wesprimiensis Diocesis, in quo Diuino estis obsequio mancipati, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti priuilegio communimus. Imprimis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Dei et Beati Benedicti regulam in eodem monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obseruetur. Preterea quascunque possessiones, quecunque bona idem monasterium in presenciarum iuste ac canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblacione fidelium, seu aliis iustis modis prestante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus illibata permaneant, in quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum, in quo prefatum Monasterium situm est, cum omnibus pertinenciis suis, cellam monachorum, que Vruzku vulgariter nominatur, cum terris, vineis, possessionibus et omnibus pertinenciis suis, Sancti Michaelis, Sancti Dominici, Sancte Marie Magdalene et Sancte Elysabeth capellas cum omnibus pertinenciis earundem, (castrum ipsius monasterii, nec non) villam Apaty et insulam (insuper), que appellatur Thykon cum omnibus pertinenciis suis, portum supra lacum, qui Balatin (nominatur et vsum pis-

candi, cum quibusuis piscaturis, quas) in eodem lacu habetis, villas novas et predium, quod vocatur Ozofev, terras et possessiones, quas habetis in villa Kuesd, predium de Eurmeus, terras sitas in villa Vduory, predia que de Dergvche, de Vasyl, de Pylip et de Wrskaal vulgariter nominantur cum omnibus pertinenciis eorundem, villam, que Thovsoch dicitur, terras et possessiones, quas habetis in villa Berend, villam Scevleus nominatam sitam iuxta locum, qui dicitur Apathasumlo, terras et possessiones, quas habetis in villa Scevlevs apud Vesprim, predium quod Popsuka vulgariter appellatur, et jus patronatus, quod in Ecclesia Sancti Michaelis loci eiusdem habetis, predium de Vylach cum jure patronatus, quod in Capella Sancte Margarethe sita in eodem predio optinetis; predia de Keyk et de Arach wlgariter nominata; insulam que appellatur Losta cum omnibus pertinenciis suis; villam, possessiones et terras de Kodork; villam et predium de Somthod, predium de Zaraztho, predium et villam de Gesnov vel Apaty iuxta Fyzeg, predium de Telky, terras et possessiones, quas habetis in villa Chopulch et Lapa, predium de Gamas, villam Job (Gos v. Dob), terras et possessiones, quas habetis in villa Sag iuxta Jocha, de Chichol, et de Kup, predia (et) villam Mortus iuxta Buchac, predium de Vmkutha et terras quas habetis in villa Barand iuxta Tholna, et villam de Fod, villam et predium de Besenev in partibus Budrogh cum iure patronatus, quod ibidem in Capella Sancte M(arie) habetis, lacum mortuum cum omnibus terris ad ipsum pertinentibus, Homukevt (v. Homuke) terras et possessiones, que vocantur Celun; annuimus redditum denariorum, quem habetis in loco, qui Symigium wlgariter nominatur, annuos redditus denariorum in portibus et mercatis de Tolna et de Pest, et mille zuanos salis, quos in Alba singulis annis percipitis a salinariis de Zalach; terras quoque et possessiones, quas bone memorie Rex Ungarie Andreas vobis et Monasterio vestro commisit intuitu pietatis, et quicquid iuris in Strigoniensi, Vesprimiensi, Colochensi, Quinqueecclesiensi et Canadiensi Diocesibus optinetis cum terris, pratis, vineis, nemoribus, vsuagiis et pascuis in bosco et plano, in aquis et molendinis, in viis et semitis, et omnibus aliis libertatibus et immunitatibus suis. Sane nonalium vestrorum, que propriis

manibus et sumptibus colitis, de quibus aliquid hactenus non percepit, siue de vestrorum animalium nutrimentis, nullus a uobis decimas exigere vel extorquere presumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos a seculo fugientes ad conuersionem recipere et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum uestrorum post factam in Monasterio vestro professionem fas sic sine Abbatis sui licencia, nisi arctioris religionis optentu de eodem loco discedere; discedentem vero absque communi litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terre fuerit, liceat vobis clausis ianuis, excommunicatis et interdictis exclusis, non pulsatis campanis, suppressa voce Diuina officia celebrare; dummodo causam non dederitis interdicto. Crisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad ordines fuerint promouendi, a Diocesano suscipiatis Episcopo, si idem Catholicus fuerit et gratiam et communionem Sacro Sancte Romane Sedis habuerit, et ea vobis voluerit sine prauitate aliqua exhibere. Prohibemus insuper, ut infra fines parochie vestre, si eam habetis, nullus sine assensu Diocesani Episcopi et uestro Capellam seu oratorium de nouo construere audeat, saluis priuilegiis Pontificum Romanorum. Ad hec nouas et indebitas actiones ab Archiepiscopis, Episcopis, Archidiaconis seu Decanis, aliisque omnibus ecclesiasticis secularibusue personis uobis omnino fieri prohibemus. Sepulturam quoque illius loci liberam esse decernimus, vt eorum deuocioni et extreme voluntati, qui se illic sepeliri deliberauerint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, aut etiam publici vsurari, nullus obsistat; salua tamen iusticia illarum Ecclesiarum, in quibus mortuorum corpora assumpmuntur. Decimas preterea et possessiones ad ius Ecclesiarum vestrarum spectantes, que a laicis detinentur, redimendi et legitime liberandi de manibus eorum, et ad Ecclesias, ad quas pertinent reuocandi libera sit uobis de nostra auctoritate facultas. Obeunte vero te, nunc eiusdem loci Abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibidem qualibet surreptionis astutia seu violentia proponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum maior pars consilii sanioris secundum Deum et Beati Benedicti regulam

prouiderint eligendum. Paci quoque et tranquillitati uestre paterna imposterum sollicitudine prouidere uolentes, auctoritate Apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarum uestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem themere capere vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Preterea omnes libertates et immunitates a predecessoribus nostris Romanis Pontificibus Monasterio vestro concessas, nec non libertates et exempciones secularium exactionum a Regibus et Principibus vel aliis Christi fidelibus rationabiliter vobis indultas, Apostolica auctoritate confirmamus et presentis scripti priuilegio communimus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prefatum Monasterium temere perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integre conseruentur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt vsibus omnino profutura, salua Sedis Apostolice auctoritate et Diocesani Episcopi canonica iustitia. Si que igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptauerit, secundo tertioue commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se Diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo Corpore te Sanguine Dei et Diuini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districte subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua iura seruaturis sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bone actionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis inueniant. Amen.

(P. H.) (Pápai jegy)

† Ego Clemens Catholice Ecclesie Episcopus.

† Ego Odo (?) Tusculanus Episcopus ss.

† Ego Stephanus Prenestinus Episcopus ss.

† Ego — — — — — — — — — Episcopus ss.

† Ego Ancherius — — — — — — — — — — presbiter Cardinalis ss.

† Ego Gilbertus tt. Sancti Marci presbiter Cardinalis ss.

† Ego — — — — — — — Diaconus Cardinalis ss.
† Ego Johannes tt. Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconus Cardinalis ss.
† Ego — — — — — — — — — — in Cosmidin Diaconus Cardinalis ss.
† Ego — — — — — — — — — — — — — — Diaconus Cardinalis ss.
† Ego — — — — — — — — — Sancti Eustachii Diaconus Cardinalis ss.

Datum Viterbij per manus magistri Michaelis Sancte Romane Ecclesie ViceCancellarii III. Idus Januarij Indictione X, Incarnationis Dominice M° CC° LX° sexto, Pontificatus vero domini Clementis Pape IIII. anno secundo.

(Az eredeti és Lodomér esztergami érsek 1297-ki átirata után, melyek a sz. mártoni főapátság levéltárában őriztetnek. V. ö. Fejér Cod. Dipl. VI. k. 2. r. 87. l.)

94.

IV. Kelemen pápa megerősíti a IV. Béla magyar király és fia, István ifjabb király közt újonan kötött békességet. 1266.

Clemens Episcopus seruus seruorum Dei. Ad eternam rei memoriam. Regis eterni filius pacem humano generi redditurus, quod in primi transgressione parentis iram meruerat Dei patris, in signum federis, velut arcus in nubibus poni voluit, cum assumptum corpus ex virgine, mortis exponens supplicio in vivifice crucis ligno, dictas in carne propria solvit inimicitias, que in celis sunt et in terris, pacificans, ac hiis, qui prope pacem annuntians, et qui longe, quam, ut mortalibus carior haberetur, eum ex mundo transiturus ad patrem, electis suis suum disponeret testamentum, hiis, qui secum in suis temptationibus permanserunt, suis videlicet

commensalibus et discipulis prelegavit, quamque resurgens a mortuis et eisdem geminata pronunciacione commemorans, eo magis ab omnibus amplectandam edocuit, quo celebrius, quo frequencius primitivis Ecclesie Sancte patribus voluit commendare. Unde nos ipsius in terris eius dispositione Vicarii, licet immeriti, specialiter constituti, digne pacem Christianis omnibus affectamus, et circa ea solliciti sumus plurimum et attenti, per que, Deo propitio, provenire valeat, ac summotis obstaculis, illibata servari, superadunatis voluntatum divisionibus libenter adicientes Apostolicam muniminis firmitatem, ut tranquillitas nostro roborata presidio intemerata consistat et inviolabiliter observetur: precipue vero cum inter Reges agitur sic annexos, quod naturale fedus vix permittit inter eos scintillam discordie suspicari. Sane dudum inter carissimos in Christo filios nostros, Belam et Stephanum, primogenitum ipsius, Ducem Transilvanum, Reges Ungarie Illustres, gravi discordia suscitata, tandem iidem Reges Divina cooperante gratia inter se ad pacem et concordiam devenerunt, certis pactis inter eos initis, ad quorum observationem predicti Reges super hoc astrinxerunt se, ab eorum alterutro corporali prestito iuramento, prout in litteris inde confectis Regiis sigillis munitis plenius continetur. Nos itaque Regum ipsorum supplicationibus inclinati, quod super hoc ab eis factum est, ratum et firmum habentes, id auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus: ita tamen, quod per hoc libertati ecclesiastice et iurisdictioni personarum ecclesiasticarum nullum preiudicium generetur. Tenores autem litterarum ipsarum de verbo ad verbum presentibus fecimus annotari; qui tales sunt.

Tenor litterarum ipsius Regis Bele talis et:

Nos Bela Dei gracia Rex Ungarie stb. (mint fenebb 88. sz. a.)

Tenor vero litterarum eiusdem Regis Stephani est talis:

Nos Stephanus Dei gracia Junior Rex Ungarie etc. (mint fenebb 92. sz. a.)

Nulli ergo etc. nostre confirmationis etc. Datum Viterbii X. Kal. Julii (Pontificatus nostri) anno secundo.

In e. m. pro Stephano juniori Rege Ungarie sunt obtente-

(IV. Kelemen pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 284. l.)

95.

IV. Kelemen pápa rendelete, hogy Farkas mester, királyi alkanczellár, székes-fehérvári prépostnak választatván, a pápa nevében megerősítessék. 1266.

Clemens Episcopus etc. venerabilibus fratribus .. Archiepis copo Strigoniensi et Tymotheo Zagrabiensi Episcopo, salutem etc. Ad nostrum pervenit auditum, quod Prepositura Albensis Ecclesie, ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, olim vacante, dilecti filii Capitulum eiusdem Ecclesie magistrum Farchasium, Vice-Cancellarium carissimi in Christo filii nostri B(ele) Regis Ungarie Illustris, in Prepositum ipsius Ecclesie, prout spectabat ad eos, canonice ac concorditer elegerunt: sed idem Electus confirmationem electionis huius petiturus, iuxta felicis recordationis Urbani Pape predecessoris nostri beneplacitum, ad Sedem Apostolicam accedere pretermisit, sicut nec ipse commode potuit, qui ratione commissi sibi vicecancellarie officii circa memorati Regis erat negotia occupatus. Nos autem Regis obtentu predicti, qui pro ipso Vicecancellario suo Apostolicam in hac parte gratiam specialiter attenta precum instantia implorat, eundem Vicecancellarium super hoc intendentes prosequi gratiose, mandamus, quatenus postquam negotium Zagabriensis Ecclesie iuxta formam, que tibi, frater Archiepiscope, per alias nostras traditur litteras, fuerit expeditum, quod vehementer cordi nostro inherens ad effectum perduci optamus celeriter expectatum, si examinatione diligenti premissa, electionem ipsam inveneritis de persona ydonea celebratam, que alias asseritur canonica extitisse, non obstante, quod predicta confirmatio infra tempus debitum ab eadem sede postulata non extitit, auctoritate nostra electionem confirmetis eandem, ac ipsum Electum pro eiusdem Ecclesie haberi Preposito et tractari, sibique in hiis obediri ac intendi, que ad Prepositi Ecclesie ipsius officium

pertinent faciatis, recepturi ab eo pro nobis et Ecclesia Romana fidelitatis solite iuramentum iuxta formam, quam vobis sub bulla nostra mittimus interclusam. Formam autem iuramenti, quod ipse prestabit, nobis de verbo ad verbum per eius patentes litteras suo sigillo signatas per proprium nuntium quantocius destinetis. Alioquin eadem electione rite cassata, inhibeatis auctoritate nostro Capitulo supradicto, ne ad electionem vel postulationem aliquam de Preposito in Ecclesia ipsa procedant, cuius provisionem nobis specialiter reservantes; decernatis auctoritate predicta irritum et inane, si secus contra reservationem huiusmodi fuerit attemptatum; quicquid super hiis egeritis, vestris litteris harum seriem continentibus, absque more dispendio, nobis fideliter intimantes. Datum Viterbii IIII. Nonas Julii. (Pontificatus nostri) Anno secundo.

(IV. Kelemen pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 287. l.)

96.

IV. Kelemen pápa Demeter mestert, az esztergami egyház főesperestjét, pápai káplánnak nevezi ki. 1266.

Clemens Episcopus etc. dilecto filio magistro Demetrio Archidiacono in Ecclesia Strigoniensi, Subdiacono nostro, salutem etc. Gratum sentientes de fama tue probitatis odorem, ad tui honoris augmentum eo plenius et efficacius invitamur, quo clara devotione refulgens, horum consideraiione promereris attolli nominis titulo dignioris. Tuam itaque personam paterno prosequentes affectu, eamque intendentes favoris Apostolici gratia prevenire, te Capellanorum nostrorum consortio duximus aggregandum, ut tanto libentius de cetero cultui virtutum intendas, quanto exhibitus tibi honor potioris tibi onus maturitatis indicit, quantoque te decet no-

stris et Apostolice Sedis obsequiis familiarius adherere. Super hoc autem presentes litteras tibi duximus in testimonium concedendas. Datum Viterbii VIII. Idus Julii. (Pontificatus nostri) anno secundo. —

(IV. Kelemen pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 288. l.)

97.

IV. Kelemen pápa Istvánt, ujonan választott kalocsai és bácsi érseket megerösíti. 1266.

Clemens Episcopus etc. dilecto filio Stephano Colocensi et Bachiensi Electo, salutem etc. Colocensi et Bachiensi Ecclesiis, que auctoritate Apostolica sunt unite, pastoris solatio destitutis, dilecti filii Capitula earumdem Ecclesiarum per viam compromissi ad provisionem ipsarum Ecclesiarum unanimiter procedentes, te tunc Capellanum nostrum et Posoniensem Prepositum, Bononie litterarum studio insistentem, in ipsorum Ecclesiarum Archiepiscopum et pastorem concorditer elegerunt. Licet autem, presentato nobis decreto electionis huiusmodi, procedere intenderemus ad examinationem ipsius, quia tamen quorundam Canonicorum earundem Ecclesiarum litteras recepimus continentes, quod ante electionem ipsam quedam alia in eisdem Ecclesiis de Magistro Demetrio Archidiacono de Bors in Ecclesia Strigoniensi celebrata fuerat electio, in cuius fraudem et preiudicium postmodum ad secundam electionem de te extitit de facto prima non cassata processum, nos volentes in hiis cum debita maturitate procedere, ut examinata veritate, unicuique ius suum servaretur illesum, festum Beati Nicholai proximo preteritum terminum peremptorium duximus prefigendum, ut quicumque vellet huiusmodi primam electionem defendere vel aliam impugnare, compareret per se, vel per procuratores

ydoneos coram nobis. Cumque predicto elapso termino nullus se nostro conspectui presentasset, qui vel electionem, que dicebatur, vel forsitan fingebatur facta de dicto Demetrio, prosequeretur, vel reliquam impugnaret, nos electionem de te, ut premittitur, factam examinavimus diligenter, et tandem dum nos ad persone merita referremus, considerationis nostre sollicitudini fidelis memoria obtulit, qualiter tu dudum tempore felicis recordationis Urbani Pape predecessoris nostri, a Zagabriensis Ecclesie tunc vacantis Capitulo postulatus, examinationis discussionem sollicite subiisti, et licet in huiusmodi examine in litteratura fueris inventus et extimatus ydoneus, nichilominus postmodum studio moram Bononie extunc continuando vacasti; propter quod non indigne presumimus, sed et verisimiliter credimus ex tanti successu temporis in studii labore transacti, non in otii torpore deducti, tue scientie plurimum accrevisse. Illud etiam de nostra memoria non abolevit oblivio, quod licet predecessor ipse postulationem huiusmodi propter defectum dumtaxat etatis tue non duxerit admittendam, idem tamen predecessor attendens, quod tu nobilitatem generis morum honestate nobilitans, et etatem ipsorum maturitate preveniens defectum huiusmodi virtutibus redimebas, Apostolica tecum auctoritate dispensans concessit tibi, ut ad Episcopalem, Archiespiscopalem, et quamcumque aliam posses eligi dignitatem, teque eligibilem de plenitudine potestatis reddidit, defectu non obstante predicto. Et quamquam eodem predecessore morte prevento littere super huiusmodi dispensatione confecte bullate non fuerint, nos tamen, prout Domino placuit, postmodum ad apicem Summi Apostolatus assumpti, quod taliter per predecessorem ipsum circa dispensationem eandem factum fuerat, de quo nobis constitit, approbantes tibi super hoc litteras Apostolicas duximus concedendas. Hec igitur provide attendentes, et sperantes, quod tu post predicti tempus examinis non solum moribus et scientia creveris, sed et alias de virtute profeceris in virtutem, electionem de te factam, quia eam invenimus canonice et de persona idonea celebratam, de fratrum nostrorum consilio confirmantes, te memoratis Colocensi et Bachiensi Ecclesiis in Archiepiscopum prefecimus et pastorem, sperantes firmiter, quod actus tuos, illo dirigente,

qui novit, et regimen tuum in eisdem Ecclesiis eo prosperum faciente, qui potest, per tuum ministerium spiritualiter et temporaliter status exaltabitur earundem. Quocirca mandamus quatenus iniunctum tibi onus humiliter et devote suscipiens, sic illud sollerter exerceas, quod tandem villicationis tibi comisse redditurus tremendo Judici rationem, talenta credita duplicata ei, que credidit, representes, sicque super gregem cure, tue creditum sollicitas studeas custodire vigilias, quod una cum ipso merearis, eodem veniente sponso, ad paratas ipsius agni nuptias intriore. Datum Viterbii III. Idus Decembris. (Pontificatus nostri) anno secundo. —

(IV. Kelemen pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 291. l.)

98.

IV. Kelemen ugyanazon érdemben. 1266.

Clemens Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Waciensi salutem etc. Colocensi et Bachiensi Ecclesiis, que auctoritate Apostolica sunt unite, pastoris solatio destitutis, dilecti filii Capitula earundem Ecclesiarum per viam compromissi ad provisionem ipsarum Ecclesiarum unanimiter procedentes, Stephanum tunc Capellanum nostrum et Posoniensem Prepositum, Bononie litterarum studio insistentem, in ipsarum Ecclesiarum Archiepiscopum et pastorem concorditer elegerunt. Licet autem, presentato nobis decreto electionis huiusmodi, procedere intenderemus ad examinationem ipsius, quia tamen quorundam Canonicorum earundem Ecclesiarum litteras recepimus continentes, quod ante electionem ipsam quedam alia in eisdem Ecclesiis de magistro Demetrio, Archidiacono de Bors in Ecclesia Strigoniensi celebrata fuerat electio, in cuius fraudem et preiudicium postmodum ad secundam electionem de ipso Stephano extitit de facto prima non cassata

processum, nos volentes in hiis cum debita maturitate procedere, ut exanimata veritate, unicuique ius suum servaretur illesum, festum Beati Nicholai proximo preteritum terminum peremptorium duximus prefigendum, ut quicumque vellet huiusmodi primam electionem defendere, vel aliam impugnare, compareret per se vel per procuratores ydoneos coram nobis. Cumque predicto elapso termino nullus se nostro conspectui presentasset, qui vel electionem, que dicebatur vel forsitan fingebatur facta de dicto Demetrio, prosequeretur, vel reliquam impugnaret, nos electionem de ipso Stephano, ut premittitur, factam examinavimus diligenter, et tandem dum nos ad persone merita referremus, considerationis nostre sollicitudine fidelis memoria obtulit, qualiter idem dudum tempore felicis recordationis Urbani Pape, predecessoris nostri a Zagabriensis Ecclesie tunc vacantis Capitulo postulatus, examinationis discussionem sollicite subiit, et licet in huiusmodi examine in literatura fuerit inventus et extimatus ydoneus, nichilominus postmodum studio moram Bononie extunc continuando vacavit, propter quod non indigne presumimus, sed et verisimiliter credimus ex tanti successu temporis in studii labore transacti, non in otii torpore deducti, eius scientie plurimum accrevisse. Illud etiam de nostra memoria non abolevit oblivio, quod licet predecessor ipse postulationem huiusmodi propter defectum dumtaxat etatis ipsius Stephani non duxerit admittendam, idem tamen predecessor attendens, quod idem nobilitatem generis morum honestate nobilitans, et etatem ipsorum maturitate preveniens, defectum huiusmodi virtutibus redimebat, Apostolica cum eodem auctoritate dispensans, concessit eidem, ut ad Episcopalem, Archiepiscopalem et quamcunque aliam posset eligi dignitatem, eumque eligibilem de plenitudine potestatis reddidit, defectu non obstante predicto. Et quamquam eodem predecessore morte prevento littere super huiusmodi dispensatione confecte bullate non fuerint, nos tamen, prout Domino placuit, postmodum ad apicem summi Apostolatus assumpti, quod taliter per predecessorem ipsum circa dispensationem eandem factum fuerat, de quo nobis constitit, approbantes ipsi Stephano super hoc litteras Apostolicas duximus concedendas. Hec igitur provide attendentes, et sperantes, quod idem

Stephanus post predicti tempus examinis non solum moribus et scientia creverit, sed et alias de virtute profecerit in virtutem, electionem de eodem factam, quia eam invenimus canonice et de persona ydonea celebratam, de fratrum nostrorum consilio confirmantes, eundem memoratis Colocensi et Bachiensi Ecclesiis in Archiepiscopum prefecimus et pastorem, sperantes firmiter, quod actus eius, illo dirigente, qui novit, et regimen ipsius in eisdem Ecclesiis eo prosperum faciente, qui potest, per eiusdem ministerium spiritualiter et temporaliter status exaltabitur earundem. Quocirca mandamus, quatenus vos vel alter vestrum per vos, vel per alios, vel alium in Ecclesiarum predictarum ac iurium et pertinentiarum ad ipsum Electum earundem Ecclesiarum ratione spectantium auctoritate nostra inducatis, et defendatis inductum, amoto ab eisdem Ecclesiis, iuribus et pertinentiis quolibet illicito detentore, facientes nichilominus prefato Electo a suis subditis obedientiam et reverentiam debitam exhiberi, ac sibi de ipsarum Ecclesiarum fructibus, proventibus et obventionibus, ac iuribus quibuscumque integre responderi contradictores etc. Non obstante, si aliquibus cuiuscumque conditionis existant, vel etiam dignitatis, a Sede Apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per ipsius Sedis litteras, non facientes plenam ac expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, aut qualibet alia ipsius sedis indulgentia, per quam effectus presentium impediri valeat quomodolibet vel differri. Datum Viterbii III. Idus Decembris. (Pontificatus nostri) anno secundo.

(IV. Kelemen pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 292. l.)

99.

Jegyzői bizonyítvány haszonbérlésről, Spalatoban. 1226.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno a Nativitate eiusdem millesimo ducentesimo sexagesimo sexto, Indictione nona, die quartadecima intrantis Aprilis. Regnante domino Bela Serenissimo Rege Ungarie; tempore domini Rogerii Venerabilis Spalatensis Archiepiscopi, domini Rolandi Illustris tocius Sclavonie Bani et Comitis Spalatensis, Miche Madis, Dobri Dliscize et Kamurcii Petri Judicum, Dragan. Radomiri conduxit et accepit ad pastinandum a Duymo Kassarij terram suam, quam habebat in Dilato, promittens ipse Dragan bene et fideliter pastinare totum illud ex ipsa terra, quod est a terra Duvini Derse usque ad vites Stanchi Drage in eadem terra plantatas; videlicet anno quolibet, sine Divino vel iusto impedimento bene et fideliter secundum bonam consuetudinem Spalatensis Civitatis laborare, scilicet semel in anno potare et vitibus duabus zappare, et de omnibus fructibus, quos in ipsis vitibus, quas plantaverit, et eciam in terra Dominus ei dederit, integre terciam partem ipsi Duymo dare et assignare convenit, et sibi duas partes tum modo detinere, non habendo potest ipse Dragan dictam terram, donec tota a terra Duymi Derse usque ad vites dicti Stanchi pastinata non fuerit, dimittendi, neque eam ei dictus Duymus, dum vites duraverint, subtrahendi; promittens et dictus Duymus dare et solvere ipsi Draganno in adiutorium pastinandi pro quolibet uretero vitium quem pastinaverit, antequam ipsum incipiat pastinare, solidos quadraginta denariorum parvorum. Et hec omnia supradicta predicti Duymus et Dragan ad invicem attendere et observare compromiserunt, et in nullo contra facere vel venire sub pena decem libratum denariorum parvorum, quas pars contra veniens parti alteri observanti dare et soluere teneatur cum bonorum suorum, scilicet Duymi, et bonorum atque persone dicti Dragani obligacione. Ac-

tum in domo mei Notarii; presentibus Leonardo Drascarij, Stephano Justi, Stanco Drage testibus et aliis.

Ego Jacobus Petri conscius examinaui.

Ego Magister Franciscus Imperiali auctoritate Notarius, et nunc Communis Spalati Juratus hiis omnibus rogatus interfui, et uoluntate utriusque partis, dicto Dragonno simile faciens instrumentum, scripsi et roboraui.

(Jegyzői hitelesítés).

(Hiteles má olat a bécsi császári titkos levéltárban.)

100.

IV. Béla megerősíti a pannonhalmi apátság népeinek törvénykezési szabadságát. 1267.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie Cumanieque Rex omnibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad vniuersorum Comitum notitiam, Posoniensis videlicet, Nitriensis, Jauriensis, Komaromiensis, Zaladiensis, Vesprimensis, Tholnensis, Simigiensis, seu omnium aliorum Judicum, ad Vice-Judicum harum serie volumus peruenire: Quod accedens ac nostram presentiam fidelis noster Bonifacius Abbas Monasterij Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie, priuilegium Sancti Regis Stephani, confirmatum per priuilegium felicis memorie patris nostri nobis presentavit, quorum inspecto tenore cognouimus, concessum extitisse, ut populos dicti Monasterij nullus judicum, preter Regiam Majestatem et eum, quem Abbas illius Monasterij eliget, presumat aliquatenus iudicare. Vnde cum priuilegia Ecclesiarum, et maxime istius Monasterij, quod dilectione amplectimur speciali, nullatenus infringere, sed potius inviolabiliter in-

tendamus conseruare, volumus et precipimus firmiter et districte, quatenus nullus vestrum populos sepe dicti Monasterij nec in furto, nec in decimis, nec in facto monete, vel in aliquo presumat judicare, quos a jurisdiccione omnium judicum per priuilegium Sancti Regis Stephani exemptos, judicio tantummodo nostro in omnibus causis reseruamus judicandos, vel ejus, quem elegerit Abbas dicti Monasterij secundum tenorem priuilegii antedicti. In cuius rei memoriam et firmitatem presentes dedimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farkassij Prepositi Albensis, aule nostre Vice-Cancellarij, dilecti et fidelis nostri. Anno Domini M.° CC.° sexagesimo septimo, Regni autem nostri anno tricesimo secundo. VI. Idus Marcii.

(Eredetie a sz. márioni főapátság levéltárában. Ezen privilegiumot megerősitették V. István 1270. VII. Idus Novembris, IV. László 1273. XVI. Kalendas Augusti, Robert Károly 1327. 13-o Kalendas Februarii, II. Ulászló Budán február 13-kán 1494. és I. Ferdinánd Budán die Dominico in festo Beati Antonii 1527.)

101.

IV. Béla király megerösíti a Zazty-i kolostor birtokát. 1267.

Bela Dei gracia Hungarie stb. — — Rex stb. — — quod Comes Pued filius Artolphi de genere Aba priuilegium Sancti Regis Ladizlai progenitoris nostri super possessionibus Monasterii de Zazty, cuius idem Comes Pued est patronus — — — — — exhibendo, idem priuilegium, cum per nimiam vetustatem et temporis diuturnitatem esset quasi penitus consumptum, — — — ne dicto Monasterio cum processu temporis periculum exin prouenire possit — — — — confirmari petierit stb. (Következik szent László privilegiuma, melyet Okmánytárunk I. kötetében a 24. lapon közöl-

tünk, és melyet IV. Béla király megerösit.) Datum per manus magistri Farcasij Prepositi Albensis, aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° sexagesimo, Regni autem nostri anno tricessimo secundo.

(Az eredeti után, melynek függő pecsétje már lemálott. *Czech.*)

102.

IV. Béla király és törvényszékének itéletlevele, melyben Toplicza, Várna és Zsolna trencsini földek a perbe idézett Péter honti főispánnak, testvéreinek és Detre ispán fiainak itéltetnek meg. 1267.

Béla Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad uniuersorum tam presencium quam futurorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod cum magister Jacobus Comes Trinchyniensis, magister Paulus ensifer noster, et Michael frater eorundem, filij quondam magistri Michaelis, Petrum Comitem Huntensem et fratres eiusdem, videlicet Othouch et Mykou, filios Comitis Mykou, nec non eciam filios Detrici Comitis, super prossessionibus seu terris Toplucha, Warna et Sylna uocatis in Comitatu Trinchiniensi existentibus, coram nobis traxissent in causam, et ijdem magister Jacobus ac fratres sui, ipsas terras seu possessiones ex donacione et priuilegio felicis recordacionis Andree Regis, karissimi patris nostri, ad se assererent pertinere, dicti uero Petrus Comes ac fratres sui easdem possessiones sibi in concambium seu commutacionem possessionum suarum, Arwa uidelicet cum castro ibidem existente, Werbuce in Lyptou, Turbuzton, Bene, Muthnatureh, et Turnouk in Turuch, uoca-

tarum per nos collatas fuisse proponerent, et super hoc priuilegium nostrum cum bulla aurea exhibuissent coram nobis, et super hijs fuisset ducius disceptatum; tandem nobis cum karissimo filio nostro Bela, Duce tocius Sclauonie, pro tribunali sedentibus, et assidentibus nobis Baronibus nostris, Henrico videlicet Bano tocius Sclauonie, Laurencio Palatino Comite Symigiensi, venerabili patre Paulo Episcopo Wesprimiensi, aule domine Regine karissime consortis nostre Cancellario, Erney Bano Judice Curie nostre, Comite Castri Ferrei, Chak Bano Comite Zaladiensi, et Stephano Comite Posoniensi ac Judice Curie domine Regine; idem magister Jacobus Comes Trinchiniensis, ac magister Paulus et Michael fratres eiusdem, in nostra et predictorum Baronum nostrorum constituti presencia de iure suo diffidentes, cesserunt omni liti et accioni, quam super terris seu prossessionibus memoratis contra Petrum Comitem Huntensem et fratres suos antedictos, nec non eciam contra filios Detrici Comitis mouerant in figura judicij coram nobis. Propter quod nos predictas possessiones Toplycha, Warna, et Silna uocatas, cum omnibus utilitatibus et pertinencijs suis, et metis ac terminis sub predicta aurea bulla nostra contentis, diffinitiue sententiando dimisimus memoratis Petro Comiti et fratribus suis, sicut hactenus tenuerant, perpetuo et pacifice possidendas, magistro Jacobo et fratribus suis sepedictis ac ipsorum heredibus perpetuum super hijs silencium imponentes; ita, quod si idem magister Jacobus uel fratres sui prenotati, aut ipsorum heredes ullo unquam tempore super predictis possessionibus, uel earum aliqua, contra prefatos Petrum Comitem et fratres suos, nec non eciam filios Detrici Comitis, aut eorum heredes questionem aliquam suscitauerint, tanquam calumpniatores puniantur. Decernentes nichilominus omnia instrumenta, priuilegia, tam predicti patris nostri quam eciam aliorum, seu quelibet munimenta, que idem magister Jacobus uel fratres sui super predictis possessionibus ullo unquam tempore exhibuerunt, esse cassa et irrita et omni robore caritura, et auctoritate presencium reuocata, ac penitus anullata. Hoc adiecto, quod quandocumque idem magister Jacobus, uel fratres sui, aut eorum successores huiusmodi instrumenta in judicio uel extra judicium exhibere attemptauerint, tanquam falsarij puniun-

tur. Adicimus eciam, quod magistro Jacobo et fratribus suis antedictis, graciam in hoc fecimus specialem, quod eos pro eo, quod super predictis possessionibus Petro Comiti et fratribus suis prenotatis iniuste litem mouerant, ad penam dupli earundem possessionum non duximus condempnandos. Vt igitur huius rei series firma semper et inconcussa permaneat; nec processu temporis ualeat retractari, presentes eidem Petro Comiti et fratribus suis concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magi, stri Farcasij Prepositi Albensis aule nostre ViceCancellarii dilecti et fidelis nostri. Anno Domini M-° CC-° LX-° Septimo. Regni autem nostri anno tricesimo secundo.

Jegyzet. Szép bőrhártya, melynek alúl fölhajtott hasadékaiból vörös és sárga sodrott selyemről azon pecsét töredéke függ, mely Pray (De Sigillis. Tab. V. fig. 2) munkájában látható. A kékkői levéltárban: A L. n. 9. *Érdy.*

— ———

103.

IV. Béla király Sebestyént, szolgagyőri várjobbágyot megnemesíti. 1267.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris salutem in salutis largitore. Ad uniuersorum noticiam harum serie uolumus peruenire, quod nos Sebastianum filium Zolut de uilla Aranyas supra Comaromium, solutorem quinque ponderum ad Castrum Zolgageuriense, pro fidelitate nobis obseruata, quam idem tam in exploracione, quam in aliis, exponendo se mortis periculis, fideliter exhibuit et impendit, ipsum et suos heredes cum terra eundem Sebastianum, et non alios fratres suos contingente, de numero ipsorum castrensium solven-

cium quinque pondera, ad numerum et libertatem seruiencium Regalium duximus transferendum. Volentes, quod nullus eundem Sebastianum uel suos heredes racione pristine seruitutis impetere audeat, seu eciam aliquatenus perturbare; sed libere in numero seruiencium more (igy) Regalium commoretur. Vt igitur huius nostre translacionis eidem Sebastiano facte series robur obtineat perpetue firmitatis, presentes dedimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farkasii, Prepositi Albensis, (aule nostre) Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri. Anno Domini M.° CC.° sexagesimo septimo, Regni autem nostri anno tricesimo secundo. —

(A sz. mártoni főapátság levéltárában őrzött u. n. vörös könyvből, mely a XIII. században íratott.)

104.

IV. Béla király Gekmin és Tywan, liptói nemeseknek, a Liptó megyei Vidafeldét adományozza. 1267.

(B)Ela Dei gracia Hungarie, Dalmatie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis, salutem in omnium saluatore. Ad vniuersorum tam presencium quam futurorum noticiam harum serie uolumus peruenire: Quod Gekminus et Tywan de uilla Oloscy, nobiles de Lyptou, ad nostram accedentes presenciam, quandam terram Vide, sine herede decedentis, Vidafelde uocatam, in Lyptou existentem, a nobis pecierunt sibi dari. Verum quia de qualitate et quantitate ipsius terre, vtrum nostre sit collacioni pertinens nec ne, nobis ueritas non constabat, fideli nostro Mychaeli Comiti de Zoulum nostris dedimus in mandatis, ut de qualitate et quantitate ipsius

terre sciret et inquireret omnimodam ueritatem, et si nostre collacioni pertinentem inuenerit, extunc in hijsdem metis et terminis, quibus per priores possessores suos limitata fuerat et possessa, statueret et assignaret eisdem Gekmino et Tywan sine iuris preiudicio alieni, reambulando presentibus commetaneis et vicinis eiusdem, si non fuerit contradictum, contradictores autem, si qui fierent, ad nostram presenciam euocaret. Qui quidem Comes Michael nobis rescripsit, quod eandem terram inuenisset nostre collacione pertinentem, et presentibus omnibus commetaneis ac vicinis ipsius terre et non contradicentibus, statuisset et assignasset Gekmino et Tywan antedictis. Nos itaque qui ex officio susscepti regiminis metiri debemus merita singulorum, et unicuique secundum suorum seruiciorum merita Regio occurrere cum fauore, considerantes et attendentes fidelitates et seruiciorum merita ipsorum Gekmini et Tywan, quod nobis in diuersis Regni nostri expedicionibus inpenderunt, et specialiter propter conseruacionem castri nostri de Lyptou, in qua opera fidelitatis inpendere studuerunt indefesse, prout per eundem Comitem Michaelem nobis constitit euidenter, ipsam terram Vidafelde, cum omnibus utilitatibus, et pertinencijs suis vniuersis, quibus per Vida prenotatum detenta fuerat et possessa, eisdem Gekmino et Tywan, et per eos suis heredibus, heredumque suorum successoribus dedimus, donauimus et contulimus, iure perpetuo et irreuocabiliter pacifice possidendam. Cuius quidem terre mete, sicut in litteris ipsius Comitis Michaelis continetur vidimus, hoc ordine distinguuntur. Prima meta incipit a parte orientali iuxta fluuium Wag, et ibi sub salice est meta; inde uadit ad terram planiciem ad partem meridionalem usque publicam uiam; et ibi saliendo ipsam uiam, tendit ad riuulum Lobila, et ibi contiguatur terre ville Paluga; et ibi transiendo ipsum riuulum ascendit super *nirfa*, ad *berch* et ibi est meta; inde asscendit per terram Lyguet vocatam usque terram Comitis Andree filij Alberti; hinc reflectitur ad occidentem ad uallem, et ibi contiguatur terre Fyotha; hinc descendit ad septemtrionem usque metas et terminos ville Solumus; inde cadit ad Azcupatak uocatum, et descendit ad predictum riuulum Lobila, et per cursum ipsius fluuij descendis ad fluuium Wag; hinc asscendit per flu-

sium Wag ad priorem locum; et sic terminantur mete terre supradicte. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras sigilli nostri duplicis munimine roboratas. Datum per manus discreti viri magistri Benedicti Orodiensis Ecclesie Prepositi, aule nostre ViceCancellarij, dilecti et fidelis nostri; anno Domini M° CC° sexagesimo septimo, Regni autem nostri anno tricesimo secundo, XIIII. Kalend. Januarij.

Jegyzet. Eredetie bőrhártja, melynek alúl fölhajtott hasadékaiból a már eltűnt kettős pecséte zöld és ibolya szinü selyemről függött. A liptói Regestrumba bejegyeztetett. (Magyar történelmi tár IV. k. 10. l.) A Hunt-Pázmántól eredett Kubinyi nemzetség levéltárából. (Genealogia Familiae de Felső Kubin. Editio altera. Pesthini, 1824. 4-r) *Érdy.*

105

Szent Kinga vagyis Kunegunda, IV. Béla király leánya és Boleszló krakói herczeg neje, unokahugát Kunegundát, II. Otakar cseh király nejét kéri, hogy férjét arra bírja, mikép IV. Béla királynak fia István ellen segítségére legyen. 1267.

Forsitan non latet Vestram dilectionem adversitas injuriosa, quam sustinet carissimus dominus et pater noster atque vester B(ela) inclytus Vngarorum Rex, cujus dolor multiplex est, quia in aetate utique jam matura, ubi quiescere deberet, sublevatus baculo senectutis, de solio suo pellitur fraudatur suis fidelibus, quorum perplures caesi subcubuerunt, Majestatis suae justiciam defendentes. Et ecce quia tacti doloris sui amaritudine, quam ut dignum est propter justitiam veri patris et domini reputamus propriam, una cum dilecto domino et marito nostro carissimo scribimus, hortamur et supplicamus Dilectioni Vestrae, quatenus compatientes inso-

litis et injustis serenissimi domini et patris vestri ac nostri dolorum persecutionibus, inducere monitis, persuasionibus atque consiliis maritum vestrum dignemini ad succurrendum in forti brachio et armato contra temeritatem filii, paternae gloriae titulum infirmantis; maxime cum dilectus dominus et maritus noster carissimus non parcendo personis, laboribus aut expensis, id ipsum faciendo omnes vires suas fideliter exponere sit paratus.

(Palacky Ferencz; Über Formelbücher. A cseh tudós társaság értekezéseiben, ötödik folyam II. köt. Prága 1842. 279. l.)

106.

Kunegunda cseh királyné és IV. Béla király unokája, nagyatyjának családi ügyekben válaszol. 1267. körül.

Gaudemus, sicut innatae carnis et sanguinis requirit debitum, pater reverende et domine carissime! de vestris jocundis successibus et salute, referentes immensas grates Vestrae Serenitati, quod nostra desideria tali solamine dignemini frequentare. Nos quoque, quia per Dei gratiam sanae sumus, hoc ipsum vobis in gaudium nuntiamus. Gratulamur etiam in his, quae grata vobis sunt, scilicet de impraegnatione nostrae sororis carissimae, uxoris domini Belae vestri filii, fratris nostri, et quemadmodum petivistis, orari pro ipsa bono animo faciemus; supplicantes in idem, ut et vos pro nobis orari similiter faciatis. Quod autem nuntiastis nobis inquiri a domino et marito nostro carissimo, cur nuntios et legationes carissimae dominae et matris nostrae non libenter recipiat: sine ejusdem requisitione super hoc vobis brevis sit responsio, quod si eadem domina et mater nostra carissima, quemadmodum vos et alii nostri carnales facitis, dominum nostrum et maritum alloquiorum gratiosis et favora-

bilibus legationibus visitaret, scimus equidem veracissime, quod hoc per omnia fore(t) gratum.

(Palacky u. o. 282. l.)

107.

Kunegunda cseh királyné nagyatyját IV. Bélát családi jóllétéről értesíti. 1267. körül.

Etsi procul sumus a Vestrae Dilectionis oculis constitutae, excitat cordis nostri memoriam carnalis fidei conjunctio, cujus cursu curritabimus quamdiu vivimus, ignitae caritatis incendio supradictae. Est igitur cordi nobis semper scire de salute vestra et de temporalium circumstantiarum singulis et utinam prosperis successibus. Significantes Vestrae Paternitati in gaudium vice versa, quod nos cum domino et marito nostro carissimo ac filia nostra dilecta per Dei gratiam sanae sumus, hoc ipsum vobis et vestris, pater et domine, per omnia exoptantes.

(Palacky u. o. 282. l.)

108.

Kunegunda cseh királyné anyját Anndt, Rasztiszlaw galicziai király nejét kéri, kogy anyai szeretetét tőle meg ne vonja. 1267. körül.

Merito filiae cor scinditur in dolores, cum se videt materni affectus desiderabili gaudio desolatam. Ad instar ejusdem, domina et mater carissima! scisso corde tradimur in lamenta, et ad Dei misericordiam suspiria mittimus, lacrymas effundendo pro eo, quod nos videmur ex materna pietate vestra cadere in contemptum, consideratione habita in dilectionis respectum, quem habetis ad alios pueros vestros et consanguineos evidentia tam favorabili cum effectu; quod non dicimus invidendo, sed potius infortuniorum nostrorum injurias detestando, que etiam nos aliquando induxerunt, quod vobis pro dulcibus amara scripsimus, quibus tamen filialis amoris reverentia non consensit. Quid enim displicet materno affectui in filia solemni conjuge decorata, quem tota ipsius parentela in gloriam elevat et sublimat? Ah, cogimur iterum maternas injurias deplorare, quod nullum adhuc de affinitate nostri aliquibus beneficiis honorastis, ut saltem cognovissent vos matrem in nobis exule filia veneratam; cum tamen fama publica vos coronet, quod etiam benefacitis extraneis et ignotis. Dicamus ergo hucusque nostram in hoc inprudentiam puerilem arguistis. Sed hoc modo projiciatis, domina reverenda! praetendentes, quod modo adolevimus, et vestras despectiones naribus sapimus ubertatis; et nolite amplius contemnere vestram filiam exilio deputatam. Sed hoc possumus forte potius ascribere culpae nostrae, quam Deus in nobis exigit flagellari, quam quod maternae dilectionis contemtum cum gravi contra nos lacrymarum discordia disputemus. Petentes, quatenus adhuc circa nos vestrae pietatis viscera non tepescant; quia si secus fieret, cogeremur eligere vice

vestra, qui aequo libramine filios et filias in se non despicit, confidentes, quod etiam nos sperantes de sua gratia non dimittat.

(Palacky u. o. 281. l.)

109.

Kunegunda cseh királyné anyjának, Anna galicziai királynénak, egy, mint látszik Galicziában, kirabolt troppaui kereskedő ügyét ajánlja. 1267. körül.

Miramur, mater et domina, qua excessuum commissione hoc apud Vestram Dilectionem demeruisse judicemur, (quod) indignas Vestra Maternitas nos fecerit visitandi per suas literas, quibus multum noster animus desiderat consolari. Gaudemus tamen, ut oportet, ex affectu caritatis debito, toto corde, toto animo, de universis vestris prosperitatibus et salute; si haec per Divinam providentiam circa vos et vestros pro vestris desideriis prospere et salubriter disponuntur; scientes quod et nos, et maritus noster carissimus ac filia nostra unica, per Divinam gratiam in ipsius laude pace tranquilla fruimur et salute. Et quia in omni plenitudine favoris, amoris et gratiae prosecutione ex parte domini et mariti nostri carissimi gratulamur, omni parte nobis et vobis ac vestris praecavere vellemus, ne hujus oppositum evenire posset nobis quomodolibet incidenter. Ecce enim ex querimonia lacrymabili valde cognovimus praesentium exhibitoris, non ultimi civis carissimi domini et mariti nostri, Al. de Opavia, quod in terra vestra quidam de vestris comitibus ipsum magnis et multis rebus ipsius spoliaverunt enormiter mobilibus et immobilibus; quas requirendo, quamvis magnas expensas fecerit, rehabere non potuit usque modo. Ad praecavendum ergo ampliori malo, quod ex hoc posset succedere, haec gra-

vamina deduci non permisimus ad notitiam nostri domini carissimi et mariti, sed existimavimus hoc posse per nostra monita apud Vestram Dilect., mater et domina carissima! pertractare; supplicantes ex affectu Vestrae Dnâoni, quatenus Vestrae Dilectionis et proprii vestri honoris causa, ne impotens praeceptrix vestrorum judicemini, memorato Al. civi sic adesse dignemini, ut ablata ex integro rehabeat, et regratiari vobis potius quam conqueri de tantis injuriis amplius compellatur. Nos quoque de specialis caritatis gratia hoc maternae largitionis pro munere gratuito semper gratanter memores volumus amplexari.

(Palacky u. o. 281. l.)

110.

Kunegunda cseh királyné nagynényét Ilondt, Boleszló kalisi herczeg nejét kéri, hogy kieszközelje, mikép huga Grifina ötet meglátógathassa. 1267. körül.

Laetari et gaudere tenemur, et utique sic facimus, quandocunque boni status et salutis vestrae prosperae relatione aliqua veridica consolamur; unde si secundum desideria vestra cuncta circa vos aguntur prospera, tamquam de propriis attentissime gratulamur. Rogantes cum fiducia, ut inducere dignemini dominum et maritum vestrum carissimum, quod nobis vos liceat videre personaliter posse; habemus enim multa digna relatu vobis mutuo et occulte; et maxime, ut in vestra rara et desiderabili praesentia nostra concupiscentia satietur. Ceterum quia, sicut scitis, nos quasi omnibus orbatam esse carnalibus, ex imo cordis supplicandum Dilectioni Vestrae duximus, quatenus causa nostrae dilectionis inducere per vestras literas dignemini dominam et sororem vestram

carissimam, Ducissam Cracoviensem, materteram nostram, ne in veniendo ad nos carissimam sororem nostram quomodolibet debeat impedire, ut ejus consolemur praesentia, cui semper desideravimus summopere commanere.

(Palacky u. o. 285. l.)

111.

Domonkos gróf a Csák, és Lampert a Loya nemzetségből, peres ügyöket a budai káptalan előtt barátságosan egyenlítik ki. 1267.

Nos Capitulum Budensis Ecclesie damus pro memoria, quod Comes Dominicus filius Petri Comitis ab vna parte, et Lampertus filius Ruzbord ex altera coram nobis personaliter comparentes retulerunt pariter et concordarunt, quod causa, que inter ipsos super possessionibus Ipoliti nepotis Mohor, que dominus Bela Illustris Rex Hungarie domino Comiti Dominico pro annunciacione gaudii de natiuitate Stephani Regis primogeniti sui et pro seruiciis ejus donauerat, que idem Lampertus jure possessionem suam hereditariam ab ipso Comite Dominico coram domino Rege Bela requirebat, taliter esset composita et sopita, quod dictus Comes Dominicus possessiones hereditarias dicti Ipoliti dedit et assignauit memorato Lamperto quiete et pacifice possidendas. Quarum possessionum nomina sunt, videlicet villa Chulman; villa Wrauti; item villa Lauka; et terra cuiusdam ville Patrim vocate, que est inter villam Bagiam et villam Onth. Item idem Comes Dominicus dedit et assignauit ipsi Lamperto quandam particulam terre, quam dictus Ipolitus in villa Zechehe possidebat. Prefatus vero Lampertus quandam possessionem Vjlok vocatam, quam auus dicti Ipoliti, sicut dicit, jure empcionis possidebat, cum omnibus prediis et pertinen-

ciis suis in eisdem metis, quas dicunt in litteris domini Regis contineri, que mete separant et distingnunt ipsam possessionem Vjlok ab aliis possessionibus Ipoliti antea dicti, Comiti Dominico supra dicto reliquit et dimisit pacifice et perpetuo possidendam; se taliter obligando, quod si aliquis de generacione sua dictum Dominicum super ipsa possessione Ujlok vellet impetere, Lampertus eundem et suos heredes tenebitur expedire. Pretcrea dictus Comes Dominicus obligauit se soluturum ipsi Lamperto sexaginta marcas in argento mercimoniali, de quibus viginti marcas soluet in octauis Sancti Martini; item viginti marcas iu octauis Natiuitatis Domini; et viginti marcas in octauis purificacionis Beate Marie Virginis. Et si aliquem predictorum terminorum negligeret in soluendo, soluere tenebitur cum pena dupli. Adjectum est eciam per presentes, quod si aliqua questio super — — — quare de ipsis possessionibus per aliquem mouebuntur, quelibet parcium se pro sua parte tenebitur expedire. Et sic placuit utrisque partibus, quod omnis contencio, que inter Comitem Dominicum et fratres suos, videlicet Simonem Comitem et Michaelem et Comitem Beere, et inter predictum Lampertum ei Blasium fratrem ejus, qui personaliter huic ordinacioni consensit, uertebatur actenus super duello, destruccione, damnis ac injuriis, omnino est sopita. Et solucio pecunie antedicte de voluntate parcium in terminis prenotatis debet fieri coram Capitulo Albensi; cujus Capituli litteris priuilegiatis pars utraque facta solucione pecunie supradicte se in perpetuum obligant. Item postea adjectum est, quod si qua parcium de hac forma iutro prouocata resilierit, penam centum marcarum pacietur. Datum et actum in die Mathei Apostoli anno Domini M. CC. LXVII.

(A székes-fehérvári káptalan ugyan 1267-iki átíratából; mint alább 112. sz. a.)

112.

Domonkos gróf a Csák, és Lampert a Loya nemzetségből azon barátságos egyességet, mellyet a budai káptalan előtt kötöttek a székes-fehérvári káptalan előtt véglegesen érvényesítik. 1267.

Capitulum Albensis Ecclesie omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Comes Dominicus filius Comitis Petri de genere Chak ab vna parte, et Lampertus filius Ruzbord de genere Loya ex altera coram nobis personaliter constituti exhibuerunt litteras Capituli Budensis Ecclesie in hec verba:

Nos Capitulum Budensis Ecclesie stb. (m. fenebb 111. sz. a.)

In partibus prefate composicionis — — — et eandem ratam atque firmam habere uolentibus terminos solucionum predictarum, aduenientibus ipsis sexaginta marcas in argento mercimoniali dictus Comes Dominicus prefato Lamperto ad plenum persoluit coram nobis, eadem possessione Vjlok, que ipsum Mohor et Ipolitum ejus nepotem tam empcionis, quam acquisicionis titulo, vt dixerunt, contingebat, cum suis vtilitatibus et pertinenciis in suis metis antiquis et terminis dicto Comiti Dominico in perpetuum remanente, obseruata obligacione expeditoria superius annotata, ad quam se idem Lampertus nunc obligauit, sic eandem replicando; quod quicunque dictam possessionem Vjlok, seu aliquid ex eadem aut ex ejus pertinenciis de generacione Comitis Lamperti ab ipso Comite Dominico et ab ejus heredibus repeteret, ipse Lampertus et sui successores semper et vbique expedire tenentur suis laboribus et expensis, prefatis possessionibus hereditariis, villis videlicet supra notatis et terra ville predicte, ac ipsa porcione terre de Zechehe dicto Lamperto per ipsum Comitem Dominicum statutis nunc remanentibus eidem in perpetuum modo prenotato, illo in articulo quoad ipsas villas, terram ville predicte et porcionem terre de Ze-

chehe integris permutatis; eo interposito, quod litteras s
in execucione et processu predictorum negociorum quas
que partes habuerint siue confectas continencie inter se
per prefixis et singulis premissorum, inanes reliquerunt,
quidem quemlibet ipsorum concernerent questiones aliu
suscitande reseruant. Vt igitur premissa omnia robur obt
ant perpetue firmitatis presentes ad peticionem parciu
testimonium premissorum dedimus litteras pendenti no
sigillo communitas. Anno Domini M. CC. LXVII., XVI.
lendas Marcii, Magistro Farcasio Ecclesie nostre Prepo
Aule Regie ViceCancellario, Mike Cantore, Feliciano Cust
Michaele Decano existentibus.

(Horvát István kézirati gyűjteményéből. Az okmány eredetie ör
tik a gr. Zay család levéltárában.)

113.

*A hantai káptalan bizonyságlevele, hogy Korrard gróf a p
nonhalmi apátságnak adományozta gugi birtokát. 1267.*

Capitulum Ecclesie Hantensis omnibus presens scripi
inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad universoi
noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod Comi
(igy) Corrardus, filius Kulchey de Guug, in nostra perso
liter presencia constitutus confessus est viva voce, quod terr
suam, et domos suas sitas intra Guug, exemptas, et sepa
tas a cognacione sua pacifice ab antiquo ex permissione
mine uxoris sue, que ordinem et abitum Abbatissarum Ec
sie Beate Virginis de Vesprimio assumpsit, et elegit, Ec
sie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie contulisset j
hereditario in perpetuum possidendas; in qua idem Cor
Corrardus Divino nutu ammonitus, et instructus, monac
lem habitum se professus est assumpsisse. Requisitus eci

ipse idem Corrardus per nos presente fratre Gregorio, tunc tempore Magistro Curie inferioris Ecclesie Sancti Martini supradicte, utrum per fratres suos et generacionem suam contradiccio, seu signum impedicionis racione terre et domorum fuerit imposita, vel illata; dixit, quod in nullo ab aliquo fuerit impeditus. Ne igitur per quemquam ipsius donacio et disposicio salutaris processu temporum possit irritari, et maliciosa persecucione defraudari, ad instanciam et peticionem condignam jam dicti Comitis Corrardi presentes concessimus litteras sigilli nostri muninime roboratas. Datum anno Domini M°. CC°. sexagesimo septimo. Simone Preposito, Azaria Cantore, Hanta Custode, Michaele Decano existentibus.

(Eredetie a szent mártoni főapátság levéltárában.)

114.

A pécsváradi konvent bizonyságot tesz arról, hogy a szekszárdi apát Pétörd nevezetü puszta földjét Baranya vármegyében, mely szemmérték szerint 20 ekényi lehetett, Bodor grófnak, Lőrincz nádor albirájának, 60 giráért örökre eladta, s egyszersmind ezen föld határát részletesen leírja. 1267.

Conuentus Monasterij Waradiensis vniuersis Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod vir religiosus, frater Filius, Abbas Monasterij Saxardiensis, frater Martinus Custos, frater Petrus de Conuentu Saxardiensi pro se, et pro toto Conuentu Saxardiensi cum procuratorijs litteris eiusdem Conuentus, Comes Zach officialis dicti Monasterij de Saxard, Gyalmaz, Bagza, Nicolaus filius Peka, Mykou filius eiusdem, Timotheus, Kelemen, Zeme, Emericus

filius Comitis Zach, Iwanka de Wrus, et Johannes frater eiusdem, jobagiones eiusdem Monasterij Saxardiensis, pro se et pro omnibus alijs jobagionibus eiusdem Monasterij, similiter cum procuratorijs litteris ipsius Conuentus, ab una parte; item nobilis vir Comes Bodur filius Pouse, Vice-Judex Laurencij Palatini ab altera, coram nobis personaliter comparentes, prefatus Filius, fratres predicti, pro se et pro toto Conuentu Saxardiensi, ac prenotati officialis et jobagiones dicti Monasterij nomine suo, ac vice omnium aliorum jobagionum eiusdem Monasterij, quandam terram ipsius Monasterij Saxardiensis, Peturd vocatam, in Comitatu de Baranya existentem, adhuc ante tempus insultus gentis Tartarice vacuam et desertam, ac habitatoribus penitus destitutam, nullam aliam vtilitatem, preter quandam paruulam Capellam, in eadem terra Peturd sub honore Beate Virginis Marie constructam, et preter siluam desertam in se continentem, quam quidem terram Peturd per Comitem Boch de genere Bechegregor, nobili domine vxori sue pro sua dote et rebus suis parafernalibus traditam, seu eciam assignatam, eadem nobilis domina matrona pro sue anime remedio dicto Monasterio Saxardiensi dudum noscebatur in perpetuum possidendam assignasse et donasse, ex permissione pie memorie (!?) domini Regis Bele, et ex consensu ac assensu reuerendissimi patris domini Philippi Strigoniensis Archiepiscopi, prout in eorundem patentibus litteris exinde confectis nobis exhibitis et perlectis plenius vidimus contineri, presentibus eciam magistro Macha filio Mychaelis homine domini Regis et religioso viro fratre Thoma, Abbate de Felduar, homine domini Philippi Strigoniensis Archiepiscopi per eosdem ad circumdandam et reambulandam ipsam terram Peturd, coram suis vicinis et conmetaneis sub veteribus metis, et ad estimandum eandem cum suis vicinis coram vno ex nobis fratre destinatis, vicinis quoque ipsius terre Peturd, videlicet Comite Dyonisio filio Petri de genere Bechegregor de Felwrus, Georgio filio Nicolai de Peturd, Nicolao et Petro filijs eiusdem, Petro et Nicolao filijs Leustachii de Zapud, ac Stephano filio Petri de Korunzo, patrono Monasterij de Bata, presencialiter astantibus, permittentibus et consencientibus ac non contradicentibus, prenominato Comiti Bodur pro sexa-

ginta marcis, de quibus idem Comes Bodur vnam vineam suam in Saxardia in territorio Monasterij eiusdem, in medio vinearum predicti Abbatis Saxardiensis adiacentem, quam quidem vineam a Baal vinitore nostro ex nostra permissione idem Comes Bodor noscebatur precio comparasse, pro sex marcis, racione concambij ipsius terre Peturd assignando, et quinquaginta quatuor marcas in denarijs, prenotatis Abbati, fratribus, officiali et jobagionibus Monasterij Saxardiensis ipsam pecuniam cum predicta vinea ad se recipientibus persoluit integriter coram nobis, et per eundem Comitem Bodur suis heredibus heredumque suorum in posterum successoribus, jure perpetuo et irreuocabiliter possidendam, tenendam pariter et habendam vendiderunt coram nobis, eo quod ex precio ipsius terre Peturd Monasterio Saxardiensi maius commodum et maior vtilitas succedere videbatur, quam si vacua permansisset et deserta, ab inpetitoribus eciam quibuslibet occasione dicte terre Peturd iam vendite, predicti Abbas, fratres, officialis et jobagiones Monasterij Saxardiensis cum eorum successoribus suis proprijs laboribus et expensis Comitem Bodur prenotatum et eius posteritates expedire et saluare assumpmentes. Hoc non pretermisso, quod si ijdem Filius Abbas, fratres de Conuentu, officiales et jobagiones Monasterij Saxardiensis, aut successores eorundem ipsam terram Peturd iam venditam, ab eodem Comite Bodur, vel ab eiusdem successoribus requirere aut repetere attemptauerint quandocumque, dicto Comiti Bodur, et eius posteritatibus preter judicem, ante litis ingressum, sexaginta marcas denariorum persoluere, et insuper contra Comitem Bodur et posteritates ipsius sine strepitu alicuius judicij pene calumpnie subiacere teneantur, prout assumpserunt coram nobis. Cursus autem metarum dicte terre Peturd prefato Comiti Bodur vendite, vsui viginti aratrorum, sicut ex visu oculorum datur considerare, sufficientis, prout Magister Macha, homo domini Regis, Thomas Abbas de Felduar, homo domini Strigoniensis Archiepiscopi, et vnus ex nobis frater, ad circumdandam, reambulandam et estimandam dictam terram Peturd cum eisdem hominibus domini Regis et domini Archiepiscopi per nos transmissi Regio mandato, nobis in scriptis reportando predictis partibus vel vicinis ipsius terre Peturd

presentibus coram nobis perlegi fecerunt seriatim, eiusdem vicinis in nullo contradicentibus, sed pocius consencientibus in hac parte, taliter distinguuntur. Prima eciam et capitalis meta incipit ab oriente in capite cuiusdam sicce vallis, inter valles processus egreditur ad aquilonem a capite cuiusdam putei *Chabakuta* vocati vbi sunt tres mete terree capitales, prope quatuor arbores *magyal* posite, vbi est terra Monasterij Saxardiensis Kuesd (ma Kövesd) vocata, et terra Comitis Dyonisij filij Petri Felwrus (Fel Örös?) dicta, eidem terre Peturd vicinantes; quarum quidem trium metarum vna separat Monasterio Saxardiensi, altera Comiti Dyonisio et tercia Comiti Bodur; inde iuxta terram Felvrws ab oriente remanentem, progreditur directe versus meridiem ad lacum Gyoznoufertes (Disznófertös) vocatum, in quo laco aqua pluuialis stagnare consueuit, vbi sunt due mete terree, quarum vna separat terre Felwrws, altera Comiti Bodur; deinde reflectitur versus occidentem, eundoque directe ad occidentem, iuxta terram Felwrws, a meridie remanentem, venit ad quoddam fosstatum longum *aruk* dictum, vbi sunt due mete terree, quarum vna separat terre Felwrws, altera Comiti Bodur; abinde iuxta ipsum fossatum in vicinitate terre Felvrws a meridie remanentis eundo directe versus occidentem descendendoque ad quoddam nemus in valle situm, et transeundo ipsum nemus asscenditur ad quendam *berch*, vbi sunt tres mete terree, vbi vicinitas terre Felvrws vocate terminatur, et adiungitur terre Comitis Bodur, Peturd vocate, vicinitas terre Georgij filij Nicolai de Peturd, Nicolai et Petri filiorum eiusdem, eciam Peturd vocate, a meridie existentis; quarum vero trium metarum vna separat terre Felvrws, altera predicto Georgio et filijs suis, tercia Comiti Bodur; inde descendendo per terram arabilem ad vallem, et iuxta teram Georgij et filiorum suorum a meridie remanentem inter arbores fructiferas eundo directe versus terram Zapud (Szapod) vocatam, scilicet ad occidentem asscenditur per locum Zurdukut (Szurdok-út) vocatum, vbi in capite ipsius Zurdukut sunt due mete terree, vna Georgio et filijs suis, altera vere Comiti Bodur separantes; abhinc iuxta terram Georgij et suorum filiorum a meridie remanentem eundo directe versus terram Zapud ad occidentem venitur ad

tres metas terreas angulares, vbi relinquitur vicinitas terre Georgij et filiorum suorum, et terra Petri ac Nicolai filiorum Leustachij Zapud vocata, sita ab occidente, incipit tenere vicinitatem cum terra Comitis Bodur, quarum quidem trium metarum vna separat Georgio et filijs suis, altera filijs Leustachi, tercia vero Comiti Bodur; hinc iuxta terram Zapud ab occidente remanentem declinatur versus septemtrionem, eundoque per fossatum quoddam *aruk* dictum vadit ad duas metas terreas, terre Zapud et Comiti Bodur separantes, adhuc in vicinitate terre Zapud ab occidente remanentis, per geminatas metas terreas in octo locis nouo positas, terre Zapud et Comiti Bodur separantes, in magno spacio eundo directe versus septemtrionem venitur ad tres metas terreas angulares, quarum vna separat terre Zapud, cuius vicinitas illic terminatur, altera terre Monasterij de Bata Apaty (Apáti) vocate, que cum sua vicinitate ipsam terram Comitis Bodur in modico attingit, et silue Regali Mooragy (Morágy) nuncupate, tercia vero Comiti Bodur; abhinc relinquendo vicinitatem terre Apaty, in vicinitate silue Moraag ab aquilone remanentis, regreditur versus orientem, venitque ad duas metas terreas iuxta quandam vallem existentes, inter siluam Moraag et inter Comitem Bodur separantes; hinc descenditur in vallem versus orientem, iuxta siluam Morag ab aquilone sitam, saliendoque versus orientem, ipsam vallem in ascendendo in montem siue *berch*, in vicinitate silue Moraag ab aquilone remanentis, in eadem *berch* sunt due mete terre inter siluam Morag et inter Comitem Bodur separantes; inde itur versus orientem, ad duas metas terreas separantes inter siluam Morag et Comitem Bodur; exinde vadit adhuc versus orientem ad duas metas terreas in fine eiusdem *berch* sitas, inter siluam Moraag et inter Comitem Bodur separantes; abinde in vicinitate silue Morag, ab aquilone existentis, eundo versus orientem venitur ad duas metas terreas, similiter inter siluam Morag et inter Comitem Bodur destinguentes; deinde iuxta siluam Morag itur versus orientem, veniturque ad tres metas terreas angulares iuxta quoddam fossatum *aruk* vocatum, sitas, quarum vna inter siluam Morag, cuius vicinitas illic terminatur, altera inter terram Kuesd superius nominatam, cum qua incipit tenere vici-

nitatem, tercia inter Comitem Bodur distinguentes (i g y), de quibus tribus metis descenditur in quandam vallem versus orientem in vicinitate terre Kuesd, et ibidem in ipsa valle sunt due mete terree eidem terre Kuesd et Comiti Bodur separantes, de ipsa quoque valle asscendendo versus orientem ad finem cuiusdam gracilis *berch* iuxta terram Kuesd venitur ad duas metas terreas distinguentes inter terram Kuesd et inter Comitem Bodur; inde adhuc iuxta terram Kuesd eundo versus orientem saliendo quendam tenuissimam *berch*, et adhuc ascendendo quoddam *zurduk* vel *horhag*, transito ipso *horhag*, super ipsum *horhag* sunt due mete terree, inter terram Kuesd et inter Comitem Bodur distinguentes; hinc in vicinitate terre Kuesd reflectitur versus meridiem, et eundo iuxta vallem directe versus meridiem, terram tamen Kuesd illic ab oriente relinquendo, venitur ad duas metas terreas separantes inter terram Kuesd et inter Comitem Bodur; inde iuxta terram Kuesd versus meridiem adhuc directe eundo vaditur ad duas metas terreas distinguentes similiter inter terram Kuesd et inter Comitem Bodur; abhinc iuxta terram Kuesd ab oriente remanentem, adhuc versus meridiem in magno spacio procedendo reuertitur ad tres metas capitales seu eciam principales, ibique terminatur. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem, ad peticionem parcium predictarum presentes litteras cum alphapeto intercisas concessimus sigilli nostri munimine roboratas Datum anno Domini M-mo ducentesimo LX-mo septimo, mense Februario. Valentino Decano, Bonifacio Custode et Petro Cantore existentibus, ceterisque fratribus vna nobiscum Deo famulantibus jugiter ac deuote.

(Garai Miklós nádornak 1380-ban kelt itéletleveléből, melynek eredetije a B. Wesselényi család levéltárában van. *Szabó Károly.*)

115.

Spalato város községe sz. Lőrincz templomára vonatkozó egyházi védjogát az ottani káptalanra ruházza által. 1267.

In nomine Dei eterni Amen. Anno Incarnacionis ejusdem millesimo ducentesimo sexagesimo septimo, Indiccione decima, die quarto decimo mensis Octobris. Regnante domino nostro Bela Serenissimo Rege Ungarie; temporibus domini Johannis venerabilis Spalatini Archiepiscopi, domini Rolandi Incliti Comitis; Duimi Cassarii, Gregorii Grube, Dobri Madri Judicum. Nos predicti Judices una cum nostro consilio ac universa Communitate Spalatina per presens instrumentum volumus ad cunctorum noticiam pervenire, quod vacante Ecclesia Sancti Laurencii de Platea, nos qui veri patroni seu fundatores ipsius Ecclesie sumus, utpote in quorum fundo eadem Ecclesia fundata est et constructa, cum constet nullos alios habere patronos, eligimus vos, Thomam Archidiaconum cum universo Capitulo Ecclesie Beati Domnii, transferentes in vestram Universitatem totam nostram jurisdiccionem, quam in eligendo habemus, ut quesita et obtenta investicione seu confirmacione, que ad jus domini Archiepiscopi spectare dinoscitur, ipsam Ecclesiam habeatis et possideatis in perpetuum, ordinantes et disponentes de ipsius possessione seu restauracione, sicut vobis melius videbitur, ad honorem Dei et ipsius Ecclesie statum vel commodum absque alicujus retraccione et contradiccione. Actum in Ecclesia Beati Domnii die Dominico ante missam coram omni populi multitudine omnibus consencientibus et sibi placere proclamantibus ibidem astantibus cum predictis Judicibus, nobilibus viris Micha Madii, Johanne Cigad, Johanne Vitalis, Drago Stephani, Alberto Jancii, Petro Cerneche, Camurcio Petri, Marino Gaudii, Grupto Gatule et pluribus aliis.

Ego Joseb Petri conscius examinavi.

Ego vero domnus Lucas Canonicus et juratus Notarius

Spalatinus his omnibus interfui et rogatus ab utraque parte, ut audiui, scripsi et consueto signo roboravi.

(Hiteles másolata a bécsi császári titkos levéltárban.)

116.

IV. Béla megengedi, hogy Pamlen és Péter csallóközti nemesek Patonyban levő részjószágukat 18 girán eladhassák Jurk királyi tárnoknak és testvéreinek. 1268.

BEla Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris, quibus presentes ostendentur, salutem in Domino. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod accedentes ad nostram presenciam Pamlen et Petrus, filij Zeghen nobiles de Chollokuz, a nobis pecierunt, vt quandam particulam terre eorum hereditarie, quam sufficientem vsui vnius aratri et culture habent in terra Potun, quia pro eorum inopia circumiacencium malicijs vicinorum suorum non valent resistere, qui ad dictam terram eorum maliciose in suum vsum de eorum proprietate penitus vendicarunt prebentibus nobis Regium consensum, venderent emptoribus, qui eam possent comparare. Verum quia ipsa terra uicinior erat terris Jurk Tauarnici nostri et fratrum suorum, Vdus videlicet, Bene et Benedicti, jobagionum vduornicorum nostrorum de Potun, ipsam terram vnius aratri, in qua esse dicuntur centum iugera arabilium terrarum preter fenetum, dicto Jurk et fratribus suis preno. minatis nobis permittentibus, volentibus et consencientibus ijdem filij Zeghen, requisitis omnibus alijs vicinis suis et permittentibus, sicut per litteras Capituli Posoniensis nobis constitit, uendiderunt pro decem et octo marcis receptis plenius ab eisdem coram Capitulo Posoniensi, sicut in eiusdem Capituli litteris uidimus, perpetuo possidendam, et habendam. Et mete eiusdem terre, prout in litteris dicti Capituli

continentur hoc ordine destinguntur: Prima meta incipit a parte occidentali a quodam trunco salicis, qui est iuxta paludem Semlycus uocatam, ubi sunt due mete antique; abinde procedit iuxta terram filiorum Begkez (Bégzen) in quadam semita uersus uillam eorundem cum duabus metis, donec ueniatur ad duas metas antiquas, que sunt prope villam eorumdem filiorum Beskez (így); deinde procedendo in longitudine unius iugeris terram filiorum Beskez, relinquit et adiungitur terre predicti Jurk et generacionis sue; abinde directe procedit uersus orientem et uenit ad quandam paludem *ag* uocatam, vbi sunt quatuor mete antique, quarum una similiter est filiorum Zeghen, altera uero Jurk et generacionum suarum; abinde procedit in terra filiorum Zegen (így) directe uersus orientem in longitudine unius iugeris metis antiquis dupplicatis, donec ueniatur ad caput cuiusdem paludis, que *lapsar* uocatur, ubi predicta palus *ag* adiungitur predicte paludi *lapsar*, et ibi in quadam area, sita inter ipsum fluuium diuisum, sunt due mete antique; abinde iuxta terram eorum Jurk et generacionum suarum procedit uersus meridiem, donec ueniatur ad priorem paludem Semlicus uocatam, ubi sunt due mete antique, et transeundo paludem, terram generacionum Jurk conterminatur terre ville Lokluchey; abinde iuxta terras ville Lokluchey, remanente ipsa palude in terra filiorum Zegyn (így), protenditur iuxta eandem paludem uersus occidentem, donec ueniatur ad metas ville Gala, vbi sunt quatuor mete antique; dein uenit ad priorem locum Semlitus uocatum, et ibi mete ipsius terre terminantur. In cuius rei testimonium perpetuamque firmitatem presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Demetrij Ecclesie Albensis Electi, aule nostre ViceCancellarij. Anno Domini M° CC° LX° octauo; Regni autem nostri anno tricesimo tercio.

(Szakadozott hártyán szép fekete betükkel írva; de az okmány már annyira elromladozott, hogy csak más szám segítségével lehetett teljesen leírni. Veressárga selymen a pecséttöredék. Pozsonykáptalan országos levéltár. Capsa XII. Fasc. 1. Nr. 1. *Knaus Nándor.*)

117.

IV. Béla öt Ethei helységről szóló adományozását, melyet e helység udvarnokjainak tett az istenitéleten győztes Udvarnok helységbeliek ellenében, ez utóbbiak javára megsemmiti. 1268.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus, tam presentibus, quam futuris, salutem in Domino. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod licet iura vduornicorum nostrorum de Vduornuk, arundinetum videlicet Saac uocatum, pratum et piscaturam, que per examen duelli ijdem vduornici nostri de Vduornuk coram H. Palatino, Comite Posoniensi de vduornicis nostris de quinque villis Ethey obtinuerant, prout per priuilegium eiusdem H. Palatini patet, obtinuerant, vduornicis nostris de quinque villis Ethey contulerimus; post cause tamen cognicionem, et inspecta rei certitudine, dicta iura, arundinetum videlicet, pratum et piscaturam dictis vduornicis nostris de Vduornuc, ad quos prius pertinebant. restituenda duximus et reddenda, reuocantes et irritas pronunciantes omnes litteras nostras et priuilegia, auctoritate quarum vduornici nostri de dictis quinque villis Ethey arundinetum, pratum et piscaturam possidebant. In cuius rei memoriam pleniorem et maiorem firmitatem, ne processu temporum in irritum ualeat retractari, presentes concessimus litterras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Demetrij Electi Ecclesie Albensis, aule nostre ViceCancellarij, dilecti et fidelis nostri. Anno Domini 1268. Regni autem nostri anno tricesimo tercio.

(Eredetie a Kondé család levéltárában. *Knaus Nándor.*)

118.

IV. Béla király adománya a dunaszigeti Boldog Asszony kolostora számára. 1268.

Bela Dei gracia Rex Hungarie etc. vniuersis Christi fidelibus presencium inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod cum nos ad provisionem et vtilitatem Monasterii Ecclesie Beate Virginis de Insula Regio cum fauore inuigilare velimus, quandam terram nomine Vj-Bech vocatam, cum palacio super eadem existenti, dicto Monasterio de Insula duximus conferendam. Sed quia de ipsius terre qualitate et quantitate ad plenum nobis non constabat, misimus ad dictam terram Prepositum Budensem, et Magistrum Ambrosium, Comitem Capelle domine Regine charissime consortis nostre, dilectos et fideles nostros; qui postmodum in suis literis nobis rescripserunt, quod ipsa terra vacua esset, et vicina terre ipsius Monasterii Jenew vocate, et eandem cum palacio in ipsa terra existenti, predicto Monasterio statuissent de precepto nostro et mandato. Nos itaque assignacionem ipsius terre factam per Magistrum ac Prepositum predictum, et Ambrosium Magistrum prefatum, ratam habentes atque firmam, ipsam terram, quemadmodum Magister ac Prepositus, et Magister Ambrosius prefati assignauerunt eidem Monasterio Beate Virginis, dedimus, contulimus et donavimus perpetuo possidendam. Datum anno ab Incarnacione Domini M° CC° sexagesimo octavo.

(Régi hiteles másolat után.)

119.

Kunegunde cseh királyné nagyatyjának IV. Béla királynak köszönetet mond azon ajándékért, melyet ez férjének küldött.

De tentorio, misso domino et marito nostro carissimo, pro eo et cum eo Vestrae Paternitati immensas gratiarum referimus actiones, excusantes nuntium vestrum, praesentium exhibitorem, quod idem tentorium, nobis prohibentibus, non perduxit usque ad praesentiam domini et mariti nostri carissimi, quia idem dominus et maritus noster de peregrinatione, quam agebat versus Pruteniam, in reditu jam jam fuit. Quare Paternitatem Vestram requirimus et rogamus, quatenus eidem nuntio vestro indignari non velitis, imo excusatum habere potius super eo, quod praediximus in praemissis.

(Palacky, Über Formelbücher, 283. l.)

120.

IV. Kelemen pápa rendelete, hogy a Jádra mellett fekvő sz. Kozma és Damian czimü benczekolostor a topliczai apátságnak alá rendeltessék. 1268.

Clemens Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Jadrensi salutem etc. Ex tenore litterarum, quas dilecti filii . . . Abbas et Monachi Monasterii Sanctorum Cosme et Damiani de Monte Jadrensi, Ordinis Sancti Benedicti, nobis destinare curarunt, accepimus, quod Monasterium ipsum per incuriam et malitiam degentium in eodem adeo in spiritualibus et temporalibus est collapsum, ut nulla spes penitus habeatur, quod de suo possit ordine reformari. Quare humiliter per easdem litteras postulabant a nobis, ut Monasterium ipsum cum suis membris de Cisterciensi reformari Ordine faceremus. Nos itaque de tua circumspectione confisi, fraternitati tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, cum ab eisdem Abbate et Monachis super hoc fueris requisitus, dictum Monasterium cum membris eisdem, si Capituli tui ad hoc accedat assensus, de predicto Cisterciensi ordine auctoritate nostra reformans, illud Monasterio de Topliza eiusdem Cisterciensis Ordinis Zagrabiensis Diocesis, si videris expedire, submittas. Contradictores etc. Non obstante, si aliquibus a Sede Apostolica sit indultum, quod suspendi vel interdici aut excommunicari non possint per litteras dicte Sedis facientes plenam et expressam de indulto huiusmodi mentionem. Datum Viterbii Idibus Junii. (Pontificatus nostri) anno IIII.

(IV. Kelemen pápa Regestáiból, Theiner id. m. 1. k. 293. l.)

121.

Lőrincz nádor és somogyi főispán bírótársaival a királyné szabadosai által elfoglalt Szent-György nevü földet Sándor és Pál nemeseknek, kikhez örökségi jogon tartozott, visszaadja. 1268.

Laurencius Palatinus et Comes Symigiensis vniuersis Christi fidelibus presencium noticiam habituris salutem in Domino. Ad vniuersitatis uestre noticiam volumus peruenire, quod cum nos dominus noster Illustris Bela Rex Hungarie ad reuocandas terras ac alia iura nobilium per udvornicos et castrenses populos domine Regine ac alios cuiuslibet condicionis homines occupata, ad Comitatum Symigiensem transmisisset, et quinque homines de nobilibus ipsius Comitatus electos per omnes nobiles de eodem Comitatu, Johannem Comitem scilicet filium Ysip, Stephanum filium Deers, Gregorium filium Juharus, Cosmam de Kuazna, et Thomam de Vyslou nobis in socios deputasset, et ijdem quinque nobiles socij nostri iureiurando, tacto Sancto et viuifice Crucis ligno Domini, domino Regi promisissent, quod non aliud nisi iura nobilium indebite per condicionarios occupata restituerent et eciam secundario nobis tactis sacrosanctis reliquijs et evangelio supra filios filiorum suorum iurassent illud idem, et recepta tali caucione processissemus ad preceptum domini Regis supradictum; Alexander et Paulus filij Dominici de populis domine Regine de villa Marchodov vocata quandam terram suam hereditariam Sengurg vocatam, sufficientem ad unum aratrum et dimidium, sicut per visum considerare potuimus receptam et violenter occupatam esse dicebant coram nobis et coram coniudicibus nostris predictis, et formam inquisicionis petierunt sibi reddi. Verum cum nos ad ipsam inquisicionem processissemus, sciuimus ueraciter, dictam terram fuisse de iure hereditario nobilium predictorum; ad maiorem tamen cautelam ipsos Alexandrum et Paulum, fratrem eius, super predicta terra constitutos ad personas suas et ad

filios filiorum suorum cum duobus nobilibus sibi consimilibus iurare fecimus super eo, quod illa terra, quam reambulauerunt, fuerit ipsorum hereditaria, et per dictos populos domine Regine indebite occupata. Cum itaque diligentissima inquisicione facta, et recepta iuratoria caucione, ut prediximus, inuenissemus dictam terram de iure hereditario fuisse nobilium predictorum, eandem terram exclusis populis domine Regine de eadem, restituimus hereditario iure perpetuo possidendam, et metas, sub quibus ijdem nobiles possidere debeant ipsam terram, fecimus eleuari. Mete autem hoc ordine distinguntur: Prima meta ipsius terre incipit a parte orientali iuxta fossatum Yztizal, ubi est meta sub arbore *bykfa* wolgariter dicta; de inde vadit versus septemtrionem, et venit ad unam arborem *naar*, sub qua est meta; de inde tendit versus occidentem, et venit ad unam pirum, sub qua est meta; de inde adhuc eundo ad eandem plagam, venit ad unam metam terream; de inde venit ad arborem *gertan*, sub qua est meta; de inde procedit versus meridiem, et venit ad unam arborem *gertan*, sub qua est meta; de inde adhuc tendendo ad eandem plagam, venit ad unam arborem cerasi, sub qua est meta; de inde progreditur iterum ad meridiem, et venit in planicie ad unam metam terream; et abhinc tendit versus orientem et venit ad fluvium Yztizal, ubi est meta; de inde autem procedendo iuxta ipsum fluvium ad eandem plagam venit ad priorem vnam metam, et sic terminatur. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus litteras sigilli nostri et sigillorum sociorum nostrorum munimine roboratas. Datum per manus Magistri Sebastiani Cantoris de Posoga, et Canonici Albensis, Prothonotarij nostri, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo octavo.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya, mellynek alúl fölhajtott hasadékaiból hat pecsét függött, de elenyészett. Másolta Horvát István. *Érdy.*

122.

Lőrincz nádor és somogyi főispán bírótársaival, a királyné szabadosai által elfoglalt Lapa nevű földet, Grab nemesnek, kihez örökségi jogon tartozott, visszaadja. 1268.

Laurencius Palatinus et Comes Symigiensis universis Christi fidelibus presencium noticiam habituris salutem in Domino. Ad universitatis uestre noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod cum nos dominus noster Illustris Bela Rex Hungarie ad revocandas terras ac alia iura nobilium per udvornicos, castrenses, et populos domine Regine ac alios cuiuslibet condicionis homines occupata ad Comitatum Symigiensem transmisisset, et quinque homines de nobilibus ipsius, comitatus electos per omnes nobiles de eodem Comitatu, Johannem scilicet Comitem filium Isyp, Cosmam de Kuazna, Stephanum filium Deers, Gregorium filium Iharus, et Thomam filium Mortun de Wislov nobis in socios deputasset, et ijdem quinque nobiles socij nostri iureiurando tacto sancto et uiuifice Crucis ligno Domini, domino Regi promisissent, quod non aliud nisi iura nobilium indebite per condicionarios occupata restituerent, et eciam secundario nobis tactis sacrosantis reliquijs et evangelio supra filios filiorum iurassent illud idem, et recepta tali caucione processissemus ad preceptum domini supradictum; Grab filius Benedicti de genere (Ratho)lt (?) de populis domine Regine de villa Kethyl quandam particulam terre sue hereditarie, quam de terra sua La(apa) vocata receptam et violenter occupatam esse dicebat coram nobis et coram coniudicibus nostris predictis, petivit per formam inquisicionis sibi reddi. Verum cum nos ad ipsam inquisicionem processissemus, scivimus veraciter, dictam particulam terre fuisse de iure hereditario Grab antedicti; ad maiorem tamen cautelam ipsum Grab super predicta particula terre personaliter constitutum ad personam suam et ad filios filiorum suorum iurare fecimus orribili iu-

ramento super eo, quod illa particula terre, quam reambulauit, fuerit ipsius hereditaria, et per dictos populos domine Regine indebite occupata. Cum itaque diligentissima inquisicione facta, et recepta iuramentaria caucione, ut prediximus, inuenissemus, dictam particulam terre de iure hereditario fuisse Grab antedicti, eandem ipsi Grab exclusis populis domine Regine de eadem restituimus hereditario iure perpetuo possidendam, et metas, sub quibus idem ipsam particulam terre possidere debeat, fecimus eleuari. Mete autem hoc ordine distinguntur: Prima meta incipit a parte meridionali iuxta terminos terre Thome filij Thome iuxta quandam viam, ubi sunt mete; de inde vadit in eadem via versus septemtrionem et veniet ad duas metas terreas; de inde adhuc vadit versus septemptrionem ad finem unius silve, ubi sunt mete terree; de inde adhuc versus septemtrionem eundo descendit ad caput unius vallis, ubi sunt tres mete, et ibi coniungitur silve ipsius Grab, et sic terminantur. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus litteras sigilli nostri et sigillorum sociorum nostrorum munimine roboratas. Datum per manus magistri Sebastiani Cantoris de Posoga, et Canonici Albensis, Protonotarij nostri. Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo octavo.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya, mellynek alúl fölhajtott hasadékaiból hat pecsét függöt, de elenyészett. Másolta Horvát István. *Érdy.*

123.

Lőrincz nádor és somogyi főispán bírótársaival, a királyné szabadosai által elfoglalt Leta nevű földet Barlabas és Kilián nemeseknek, kikhez örökségi jogon tartozott, visszaadja. 1268.

Laurencius Palatinus et Comes Symigiensis vniuersis Christi fidelibus presencium noticiam habituris salutem in Domino sempiternam. Ad uniuersitatis uestre noticiam tenore presencium uolumus pervenire, quod cum nos dominus noster Illustris Bela Rex Hungarie ad reuocandas terras ac alia iura nobilium per vduornicos, castrenses, populos domine Regine et alios cuiuslibet condicionis homines occupata, ad Comitatum Symigiensem transmisisset, et quinque homines de nobilibus ipsius Comitatus electos per omnes nobiles de eodem Comitatu; Johannem Comitem filium Isyp, Cosmam de Koazna, Gregorium filium Juharus, Stephanum filium Deers et Thomam de Wyzlou nobis in socios deputasset, et ijdem quinque nobiles socij nostri iureiurando, tacto sancto et uiuifice Crucis ligno Domini, domino Regi promisissent, quod non aliud nisi iura nobilium indebite per condicionarios occupata, restituerent, et eciam secundario nobis tactis sacro sanctis reliquijs et euangelio super filios filiorum suorum iurassent illud idem, et recepta tali caucione processissemus ad preceptum domini Regis supradictum; Barlabas et Kylianus, filij Johannis, nobiles de Symigio de pastoribus domini Regis de Gadan quandam particulam terre sue hereditarie Leta vocate, continentem in se quinquaginta iugera, sicut per visum considerare potuimus, receptam et violenter occupatam esse dicebant coram nobis et coram coniudicibus nostris predictis, et per formam inquisicionis petiuerunt sibi reddi. Verum cum nos ad ipsam inquisicionem processissemus, scivimus veraciter, dictam terram fuisse de iure hereditario nobilium predictorum, ad maiorem tamen cautelam ipsos nobiles Barlabam scilicet et Kylianum super predicta terra per-

sonaliter constitutos, ad personas suas et ad filios filiorum suorum iurare fecimus super eo, quod illa terra, quam reambulaverunt, fuerit ipsorum hereditaria, et per predictos pastores indebite occupata. Cum itaque diligentissima inquisicione facta, et recepta iuratoria caucione, ut prediximus, invenissemus dictam terram de iure hereditario fuisse nobilium predictorum, eandem ipsis nobilibus restituimus hereditario iure perpetuo possidendam, et metas, sub quibus ijdem nobiles possidere debeant ipsam terram, fecimus eleuari. Mete autem ipsius terre hoc ordine distinguntur: Prima meta incipit a parte occidentali, et iuxta quandam silvam sunt due mete; deinde uadit ad partem orientalem et peruenit ad duas metas terreas; de inde declinat ad partem meridionalem, et peruenit ad duas metas, in quarum una est arbor piri et alia terrea; de inde flectitur iterato ad partem orientalem et peruenit ad duas metas terreas; dein declinat ad partem septentrionalem in quadam ualle, et pervenit ad dus metas, in quarum una est arbor salicis et in alia arbor *rakacia;* de inde peruenit ad duas metas, quarum una est terrea, et in alia est arbor *racatia* uulgariter vocata, et ibi mete ipsius terre terminantur. In cujus rey memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus litteras sigilli nostri et sigillorum sociorum nostrorum munimine roboratas. Datum per manus magistri Sebastiani Cantoris de Pasaga et Canonici Albensis, Prothonotarij nostri. Anno Domini M°. CC°. sexagesimo octavo.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya, mellynek alúl fölhajtott hasadékaiból hat pecsét függött, de elenyészett. Másolta Horvát István. *Érdy.*

124.

Lőrincz nádor és somogyi főispán birótársaival a királyné szabadosai által elfoglalt Bard nevű földet előbbi birtokosainak visszaadja. 1268.

Laurencius Palatinus et Comes Symigiensis vniuersis Christi fidelibus presencium noticiam habituris salutem in Domino. Ad universitatis uestre noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod cum nos dominus noster Rex Illustris Bela Rex Hungarie ad reuocandas terras ac alia iura nobilium per vduornicos, castrenses et populos domine Regine ac alios cuiuslibet condicionis homines occupata ad Comitatum Symigiensem transmisisset; et quinque homines de nobilibus ipsius Comitatus electos per omnes nobiles de eodem Comitatu, Johannem scilicet Comitem filium Ysyp, Cosmam de Kuazna, Stephanum filium Dios, Gregorium filium Iharus, et Thomam filium Mortunus de Vislov nobis in socios deputasset, et ijdem quinque nobiles socij nostri iureiurando tacto Sacrosancto et uiuifice Crucis ligno Domini, domino Regi promisissent, quod non aliud, nisi iura nobilium indebite per condicionarios occupata restituerent, et eciam secundaris nobis tactis sacrosanctis reliquiis et Euangelio supra filios filiorum suorum iurassent illud idem, recepta tali caucione processissemus ad preceptum domini supra dictum; Ipolitus Comes, Vgra, Nicholaus, Valens, et Ipolitus, filij eiusdem Ipoliti Comitis, nobiles de Elya per Boda jobagionem uduornicorum de Villa Bard, quandam terram suam hereditariam Bard vocatam, receptam et uiolenter occupatam esse dicebant coram nobis, et coram coniudicibus nostris predictis, et per formam inquisicionis petiuerunt sibi reddi. Verum cum nos ad ipsam inquisicionem processissemus, sciuimus veraciter, dictam terram fuisse de iure hereditario nobilium de Elya predictorum. Ad maiorem tamen cautelam ipsos nobiles de Elya super predicta terra personaliter constitutos ad

personas suas et ad filios filiorum suorum jurare fecimus orribili iuramento super eo, quod illa terra, quam reambularunt, fuerit ipsorum hereditaria, et per dictum jobagionem vduornicorum indebite occupata. Cum itaque diligentissima inquisicione facta, et recepta iuratoria caucione, ut prediximus, inuenimus, dictam terram esse iure hereditario] nobilium de Elya predictorum, eandem ipsis nobilibus excluso ipso jobagione vduornicorum de eadem restituimus hereditario jure perpetuo possidendam, et metas, sub quibus ijdem nobiles ipsam terram possidere debeant, fecimus eleuari. Mete autem hoc ordine distinguuntur : Prima meta incipit a parte meridionali iuxta aquam Barduuelg, ubi sunt due mete ex utraque parte aque; deinde vadit ad septemtrionem ad unam vallem Kutsov vocatam, ubi sunt due mete; deinde vadit ad caput ipsius Kutsov, ubi sunt due mete, et ibi separatur a terra castrensium de Bard; de inde eundo semper versus septemtrionem vadit ad duas veteres metas ad unam viam, ubi sunt tres mete angulares, et ibi separatur de terra ciuitatis Symigiensis; deinde in ipsa via flectitur versus occidentem usque ad magnam viam, ubi est meta antiqua; de inde de ipsa magna via declinat ad unam viam, que ducit versus occidentem ad locum, qui dicitur *horhfw*, vbi sunt due mete; deinde descendendo in capite ipsius *horhfw* uersus occidentem vadit ad unam viam, ubi sunt due mete; de inde vadit uersus occidentem usque dum cadit in aquam Hydus, ubi sunt due mete in arboribus; de inde in ipsa aqua Hydus uadit uersus meridiem, et ibi exit ad caput unius *berch*, ub sunt due mete, et ibi separatur de terra ville Virtus; de inde asscendit ad unam antiquam metam, et ibi sunt due noue mete; de inde uadit uersus meridiem ad duas veteres metas et ibi sunt due noue mete; de inde vadit ad locum Wertis hurh uocatum, ubi sunt due mete; de inde vadit uersus orientem ad caput unius vallis, ubi sunt due mete, et ibi separatur de terra vduornicorum de Bard; de inde haduc (igy) uadit versus orientem in campo, ubi sunt due mete; de inde uadit ad caput unius vallis, ubi sunt due mete in arboribus piri; deinde vadit versus orientem, et cadit in aquam Hidus, ubi sunt due mete in arboribus, piro et pomo; de inde exiens de aqua Hydus vadit usque ad illum locum, ubi una aqua,

que venit de ponte Dumbul cadit in aquam Hydus, et ibi sunt due mete; de inde in eadem aqua vadit superius, usque dum cadit ad priorem metam, et ibi separatur de terra castrensium de Bard, et de terra vduornicorum de Bard, et sic terminantur. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concesssimus literas sigilli nostri et sigillorum sociorum nostrorum munimine roboratas. Datum per manus magistri Sebastiani Cantoris de Posoga et Canonicy Albensis, Protonotarii nostri. Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo octauo.

(Eredetie bőrhártyán, melyről hat pecsét függöt, a nemzeti muzeum kézirattárában.)

25.

Ugrin szörényi bán Dénest, Sadan nemzetségből, érdemei tekintetéből Peggen nevü birtokkal adományozza. 1268.

Nos Wgrinus filius — — Banus de Sceurin ex dilectione (Bele) Dei gracia Illustrissimi Regis Hungarie significamus vniuersis tam presentibus quam futuris presens scriptum inspecturis salutem in salutis Largitore. Quoniam — — dominos virtutum dono decoratos suis subditis et seruientibus munerabiles necessario esse oportet et fauorabiles, et maxime illis, in quorum fuit cordibus fidelitas sibi visa manifesta, et in omnibus causis fortune suum caput pro suo domino ponere non neglexit. Igitur ea de causa, quia in magistro Dyonisio filio — — de genere Sadan nostro seruienti omne fidelitatis seruicium fuit nobis impensum, et per nos manifeste visum; et quia in omnibus causis fortune pro nobis suum caput, sicut personaliter inspeximus, fuit impositum, concessimus eidem duas villas Peggen nuncupatas in Comitatu Neugradiensi constitutas vna cum vtilitatibus omnibus ad se pertinen-

tibus cum veteri meta, sub qua noster auus et pater ac nos possedimus, pro suis seruicijs fideliter nobis inpensis, sibi et per eum suis heredibus heredumque successoribus perpetuo et irrenocabiliter possidendas. Ita tamen, quod si qnislibet nostrorum filiorum ab eodem acquireret (igy), cum nostra malediccione auferre non posset; similiter et si quislibet nostrorum cognatorum tam ex nostro genere, quam alius aliquis noster propinguus, sev alienus aliquis requirere ab eodem uel a suis heredibus heredumque successoribus intenderet, nobis uiuente a nostra propria persona requirat; post obitum vero nostri de aliis nostris possessionibus querere debeat pro Peggen suprascriptis; eo quod magistro Dyonisio predicto pro suis fidelitatibus nobis ab adolescencia sua exibitis libere concesserimus et secure Peggen prenotatas. Datum in Halmas in possessionibus Ecclesie Colochn. (Colocensis), anno ab Incarnacione Domini M° CC° LX° octauo.

(Eredetie a győri káptalan levéltárában.)

126.

Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Luka, rokonai beleegyezésével, vejének Endrenek Chungna nevü földe negyedrészét átengedte. 1268.

Nos vniuersum Capitulum Albensis Ecclesie Transiluane Beati Michaelis significamus cunctis tenorem presencium inspecturis, quod constitutis coram nobis Luka cum tribus cognatis suis, nomine Kama, Nykon et Olyuerio ex una parte, ex altera uero Andrea, genero ipsius Luka, idem Luka protestando asseruit, quod de uoluntate et consensu prenominatorum cognatorum suorum, sicut idem in nostri presencia confessi sunt, predicto Andree, genero suo ac suis heredibus, racione filie sue, quam habet in vxorem, quartam partem

de empticia terra Chungus uocata, quam possidebat, cum iam dictis cognatis suis contulisset, perpetuo possidendam et habendam, ad eius uoluntatem super ipsa quarta parte exequendam, siue dandi aut uendendi, uel testandi. Vt igitur huius rei series irreuocabiliter robur perpetue firmitatis obtineat, presentes dedimus literas sigilli nostri munimine roboratas. Nicolao Preposito, Alberto Cantore, Andrea Custode, magistro Casmerio Decano existentibus. Datum anno Domini M°. CC. sexagesimo octauo.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens I. köt. 89. l.)

127.

Endre hosszas perlekedés után Mikó és Detre fiaival a váczi káptalan előtt egyességre lép, ezeknek engedvén át Ludány részét, melly Endrére és nővérének gyermekeire leány-negyedjogul szállott. 1268.

A B C

Capitulum Ecclesie Waciensis omnibus quibus presentes ostendentur salutem in omnium Saluatore. Ad uniuersitatis uestre noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod Endre filius Andree de Neugrad ex una parte, Agolch, Miko filij Miko pro se et pro fratre suo Petro Comite et pro filijs Detrici, videlicet Miko, Alexio et Detrico, ut dicebant, ex altera coram nobis personaliter astiterunt et proposuerunt uno ore et pari animo: Quod cum prefatus Endre super quadam terra sua nomine Ladan hereditaria Detricum et predictos filios Miko traxisset in causam, et quamdiu ipsa causa coram Stephano Illustri Rege Hungarie inter eos fuisset uentilata, tandem mediantibus uiris probis inter se taliter

conuenerunt; quod sepe dictus E. prefatam terram Lodan seu porcionem suam in ipsa, et porcionem Hozug,. Benedicti, Zoltani et Stephani filiorum sororis sue, qui (igy) ipsam porcionem suam in ipsa terra racione quarte habuerat de predicto Endre, dimisit eisdem filijs Miko et Detrici perpetuo possidendam. Cuius terre prima meta incipit ab oriente in capite vallis que Pith uocatur, et ibi est meta sub arbore quadam, que uulgariter dicitur *tuulgfa;* et inde uenit uersus occidentem, in fine arbuste est terrea meta; et inde procedendo inter spinas habentur due mete, et descendendo in planicie sunt due mete, inferiusque in medio uille est meta; et inde uenit ad finem stagni quod *Keerchen toua* uocatur; et inde descendit in *saros potok* quem nominant Heer; et sic desscendendo peruenit ad *Laz potoka*, et ibi sunt mete terree; et inde per terram equalem peruenit usque ad *suuth tuulgfa,* et ibi cadit in flumen Ypul, et per ipsum flumen asscendendo transit portum; et inde uersus septemtrionem tendit, et ibi est meta sub arbore *tuulgfa*, uaditque per pratum, ibi est meta, et uadit per nemus, et in medio nemoris in arbore quadam habetur signum in modum crucis et ultra ilulgus (igy) in planicie est meta; et inde procedendo in fine minimi nemoris est meta sub arbore, ibique cadit in *nergues potok,* asscendendoque peruenit et transit per sessum (igy) uille, et uenit per uiam usque ad arborem pirus, ibique cadit in magnam uiam; et pusillum transscendendo transit uiam, que uenit de Sokol, ibi est meta; et descendendo iuxta *Keercen potoka* uadit inferius, et secundario cadit in *nergespotoka,* et procedendo per *nerguespotok* exit ad sinistram partem tendendo usque ad *kutfeu;* et inde asscendit per uallem, peruenit usque ad Mathias Bigi, et est ibi meta, uaditque inde ad unum monticulum, qui uocatur Lehonia, et est ibi meta; et per eundem monticulum peruenit usque ad fossatam uulpinam, quam *rouosluk* uocant; descendendo transit *Brekere potoka;* et inde asscendendo uenit ad monticulum, qui uocatur Nerce, ibi est meta; et inde uadit per *beerch*, et peruenit usque ad primam metam; et sic cunctis metis designata dicta terra Lodan determinatur. Obligauerunt eciam partes se, ut quelibet earum terram, quam contulit altera, et alter alteri inuicem, ab omni materia litis con-

seruare apud eumque propriis expensis et laboribus teneatur. In cujus rei testimonium presentes contulimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M°. CC°. LX°. octauo. Gregorio Preposito, Jona Lectore, Matheo Cantore, Paulo Custode in Ecclesia Beate Virginis Deo deuote ministrantibus.

Jegyzet. Bőrhártyára írott metszett levél, mellynek alúl fölhajtott hasadékaiból vörös és zöld selyemről függő monorú pecséte ekkorig kiadatlan. A váczi káptalannak csak két pecséte van kiadva: 1457. és 1700. évekből. (Magyar történelmi tár. II, 75. l. 55. 56.) Ez 189. évvel régibb. (A kékkői levéltárban. AL. n. 10.) *Ér dy.*

128.

IV. Béla király a pannonhalmi apátságnak Dénesben lakó alattvalóit egyedül az apátság törvényhatósága alá helyezetteknek nyilátkoztatja. 1269.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus tam presentibus quam futuris presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam harum serie uolumus peruenire: Quod nos inherentes felicibus Sacratissimi Regis Stephani progenitoris nostri vestigiis et priuilegium libertatis seu exempcionis populis monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ab ipso Sancto Rege Stephano pie et salubriter ab antiquo concessum ex specialis dileccionis fauore, quo predictum monasterium Sancti Martini pre ceteris monasteriis et Ecclesiis Regni nostri amplexamur, ad quosdam alios ejusdem monasterii populos extendentes, villam seu terram ipsius monasterii Dijenus nuncupatam in Comitatu Posoniensi in Chyalloukus existentem ad instar predicti priuilegii Sancti Regis a jurisdiccione Comitis

seu Curialis Comitis Posoniensis qui pro tempore fuerint, in omnibus et per omnia perpetuo duximus eximendam. Itaque de cetero populi in eadem villa seu terra Dijenus existentes nec racione furti, nec racione decimarum, nec racione monete aut aliquo alio modo judicio predicti Comitis vel Curialis Comitis Posoniensis adstare teneantur vel compelli possint ant debeant ullo modo, sed nostro tantum judicio debeant subjacere. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes dedimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Demetrii Albensis Ecclesie Prepositi Aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri. Anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo sexagesimo nono, decimo Kalendas Aprilis Regni autem nostri anno trigesimo quarto.

(Mátyás király 1468-ki, és II. Ulászló király 1510-ki átirataiból.)

129.

IV. Béla király a pannonhalmi apátság alattvalóit adószabadságukban védi. 1269.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus tam presentibus quam futuris presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Regalis pietatis prouidencia uniuersis vniuersaliter et singulis singulariter, non solum maioribus, verum eciam et minimis abesse non debet in suis iuribus, sed adesse; ita quod unicuique reddens quod suum est, bone rei daus consultum, et temporalem remuneracionem et eternorum reportet augmentum merito premiorum. Hinc est, quod ad uniuersorum tam presencium quam futurorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod populos condicionarios Ecclesie Beati Martini de Sacro Monte Pannonie in

Regno nostro vbicunque existentes, per diuersarum talliarum et collectarum exactores et collectores contra suam consuetam libertatem multipliciter aggrauatas, voluimus et volumus releuare, ita quod quascunque tallias, exacciones et collectas per Regnum nostrum, sicut consuevimus, faciemus, ipsi non nisi dimidiam collectam soluere teneantur, siue fuerint in denariis siue in victualibus siue in aliis; dummodo sint collecte non referat, quocunque nomine censeantur. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Demetrii Albensis Prepositi aule nostre Vice Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini M°- CC°- LX°- nono, tercio Kalendas Nouembris, Regni autem nostri anno trigesimo quarto.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

130.

IV. Béla király Tamás mestert Puk nemzetségből Tét nevü földdel adományozza meg. 1269.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris salutem in Domino. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire: Quod magister Thomas (de genere) Puk janitor noster ab etate tenera et indole sue juventutis cum feruore sue fidelitatis et animi sui desiderio ea nobis in magnis et arduis Regni nostri negociis impendit seruicia, que nostre voluntati plurimum placuerunt et nostro Regno admodum fuerunt fructuosa. Quibus consideratis idem ad nostram accedens presenciam nobis humillime supplicauit, et peciit a nobis, vt quandam terram, que olim fuit Bissenorum, Teth

vocatam, sufficientem culture trium aratrorum vel paulo plus, cum omnibus vtilitatibus suis ad ipsam terram pertinentibus pro seruiciis et fidelitatibus suis nobis et Regno nostro impensis sibi conferre de nostre gracie plenitudine facere dignaremur. Verum quia de qualitate et quantitate dicte terre nobis ad plenum non constabat aliqua certitudo, magistro Ectori, Custodi Ecclesie Jauriensis dedimus in preceptis, vt scita omminoda veritate terre predicte qualitatem rescriberet et eciam quantitatem. Qui nobis rescripsit, quod dicta terra Teth esset sufficiens usui et culture trium aratrorum vel paulo plus, et ipsa eadem esset sita in parte orientali juxta terram Comitis Oliuerii de Puk, et a parte septemtrionali juxta predium monasterii magistri Mauricii, et a parte occidentali juxta predium magistri Alexandri. Quam nos sub suis veteribus metis et antiquis cum omnibus suis vtilitatibus dicto magistro Thome, dilecto et fideli nostro, licet a nobis plura mereretur, de plenitudine nostre gracie dedimus, donauimus, contulimus jure perpetuo possidendam et habendam. In cujus rei testimonium, vt hujusmodi nostra donacio inuiolabilis et irreuocabilis possit permanere, presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Demetrii aule nostre Vice Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo nono, Regni autem nostri anno tricesimo quarto.

(Horvát István kézirataiból a nemzeti muzeumban.)

131.

IV. Béla király Fülöp esztergami érseket Kér nevű földdel, mely a nyitrai várhoz tartozott, adományozza meg. 1269.

Bela Dei gracia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris salutem in salutis largitore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod nos recensentes meritoria obsequia et obsequiosa merita venerabilis patris Philippi Archiepiscopi Strigoniensis aule nostre Cancellarii, dilecti et fidelis nostri, que nobis et Regno nostro in diuersis nostris et Regni nostri negociis fideliter et laudabiliter in omnibus studuit exhibere, propter que volentes eidem occurrere Regio cum fauore, ad ipsius instanciam et peticionem quandam terram castri Nitriensis Keer vocatam iuxta fluuium Nitra sitam cum suis vtilitatibus sub metis infrascriptis dedimus, donauimus et contulimus ex Regia munificencia predicto venerabili patri Archiepiscopo perpetue donacionis titulo possidendam; eandem sibi per dilectum et fidelem nostrum Chak Banum, Comitem Nitriensem assignari facientes. Mete autem ipsius terre, prout in litteris eiusdem Chak Bani vidimus contineri, hoc ordine distinguuntur: Prima meta incipit iuxta fluuium Nitra sita a parte orientali iuxta villam Abbatis scilicet (de) Zubur Keer vocatam; et inde vergit ad partem meridionalem, et peruenit vsque ad villas domini Regis et domine Regine Kesu vocatas, inter quas sunt noue mete iuxta veteres metas numero nouem; deinde tendit et peruenit ad partes septemtrionales, iuxta terram Teryan vocatam ab vna parte, et Keer ab altera sunt tres noue mete erecte similiter iuxta veteres metas; item exinde ascendit iterum, et peruenit ad terram nobilium Berench nuncupatam, et iuxta terram ipsam per tres metas progrediendo et descendendo iuxta fluuium Nitra antedictum sunt tres mete singulariter erecte; et ibi termi-

nantur. Vt igitur huiusmodi nostre donacionis, seu collacionis series robur obtineat perpetue firmitatis, nec per quempiam lapsu temporum in irritum valeat reuocari, presentes eidem venerabili patri concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Demetrij Prepositi Albensis aule nostre Vice-Cancellarij dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° sexagesimo nono, Regni autem nostri anno tricesimo quarto.

(Hevenesi kézirati gyüjteményének, mely a pesti egyetem könyvtárában találtatik, LXI. kötetében 431. l.)

132.

István ifjabb király az erdélyi káptalannak ujonan adományozza oda szabad birtokul a tordai sóaknákat. 1269.

Nos St(ephanus) Dei gracia Rex Hungarie significamus tenore presencium vniuersis, quod visa paupertate Capituli Transilvani donavimus eidem ex nouo salifodinam de T o r d a liberam et exemptam ab omnibus officialibus nostris, et ab omnibus woyauodis ac officialibus eorundem; relaxauimus insuper eidem Capitulo omnem collectam Regalem a populis suis, pro tempore quouis prouenientem, perpetuo et inconcusse promittentes, ut quandocunque presentes nobis fuerint reportate, priuilegium nostrum super eisdem donacionibus ipsi Capitulo concedemus. Datum Bude in octavis Georgii martiris, anno Domini M°CC°. LX. nono.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens, I. k. 91. l. Fejér ezen okmányt IV. Bélának tulajdonítja, és különben is hibásan közli; Cod. Dipl. VII. k. 4. r. 135. l.)

133.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy gróf Erney és gróf Syke, Opur nemzetségből, több jobbágyaikat szabadokká bocsátották. 1269.

A. B. C.

Capitulum Ecclesie Geuriensis vniuersis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in Domino. Vniuersorum noticie tenore presencium declaramus, quod constitutis in nostri presencia Comite Erney, Comite Syke filio Leonardi de genere Opour pro se et generacione sua ab una parte, Chama filio Latibur de Zaka, Syxto Decano Posoniensi ex altera, iidem Erney et Syke Comites proposuerunt, quod Saulum et tres filios suos, Solduz scilicet, Benedictum et Johannem, jobagiones dicti Chama; item Isaak, Abraham, et Jacobum, filios Hythus, Paulum filium Ysip, jobagiones Capituli Posoniensis de villa Apka, de quibus tres personas, Saulum videlicet, Ysip et Hythus antedictos, dum adhuc nec uxores, nec heredes haberent, dictus Comes Syke, recipiens ab eis decem marcas, sicut partes retulerunt, donauerat libertati, ipse Comes Erney fecerat impediri, et in presencia Comitis Stephani Vicejudicis Curie domini Regis repetebat tanquam suos hereditarios libertinos, et postmodum ex permissione prefati Comitis Stephani ad talem composicionem et concordiam, mediantibus et reformantibus viris ydoneis, deuenerunt, prout per litteras ipsius Comitis Stephani nobis constitit euidenter, ut prenominati Saulus et filij sui, filius Ysip et filij Hythus soluerent dicto Comiti Erney coram nobis in festo Beati Johannis Baptiste duodecim marcas, decem pensis pro marca computatis, et sic perpetua libertate fruerentur. Quo termino adueniente predicti Syxtus Decanus et Chama soluerunt ipsi Comiti Erney coram nobis tredecim marcas et dimidiam, decem pensas pro marca computando,

duodecim marcas scilicet racione predictorum Sauli et filiorum suorum, racione filiorum Hythus et filij Ysip prefatorum, marcam uero et dimidiam pro Benedicto filio Ysip antedicti; qui Benedictus tempore presentis litis presens non fuerat, prout partes recitarunt, vt si redierit, seu ubicunque manere uoluerit, perpetua gaudeat libertate. Quibus receptis idem Comes Erney omnino contentus, vna cum eodem Comite Syke coram nobis reliquerunt predictos Saulum et filios suos, filios Ysip, et filios Hithus suprascriptos in hac parte expeditos, et vniuersaliter absolutos, vt ipsi et tota ipsorum successiua posteritas liberam ubicumque uolierint (igy) manendi habeant facultatem; assumentes, ut quicunque ipsos, seu heredes eorum racione libertatis sue impeteret, ipsi Erney et Syke Comites ac heredes ipsorum expedire tenebuntur propriis laboribus et expensis. Vt igitur presens libertas salua et inconuulsa in perpetuum obseruetur, presentes dedimus litteras sigilli nostri munimine roboratas, anno Domini M° CC° LX-mo nono. Chepano Preposito, Jurkone Cantore, Hectore Custode Ecclesie nostre existentibus.

(A pozsonyi káptalannak ugyanazon évi átiratából, mely őriztetik a pozsonyi káptalan országos levéltárában, Capsa XIV. Fasc. 1. Nr. 7. *Knaus Nándor.*)

134.

IV. Béla király, halála előtt, családját és híveit II. Otakar cseh királynak ajánlja. 1270.

Cum, fili dulcissime, manus Excelsi Regis nos tam gravi tetigerit infirmitate, ut tributum extremae diei solvere debeamus, spem vivendi penitus renuntiando: vestrum dulcem affectum et animum, quem erga nos semper habuistis et habere voluistis, praesentibus petimus ex tota cordis intentione, quatenus si Domino invocante viam universae carnis in infirmitate praesenti nos ingredi contigerit, nostram consortem carissimam, Reginam Ungariae, et filiam nostram dulcissimam, matrem vestram dilectissimam, ac omnes nostros Barones, qui fuerunt perseverantes in fidelitate, cum ad vos refugium habuerint, amplexu paterno recipiatis, consilium et auxilium opportuno tempore eisdem impendentes, cum ad vestra confinia post nostrum decessum contigerit eosdem devenire, secundum vota mutuae dilectionis saepius inter nos habita, sicut scitis, ut ex hoc facto noster animus in coelesti paradiso simul conjungi et gaudiis aeternis perfrui mereatur, et Dominus, qui nos tam dulciter conjunxerat et beneficiis et obsequiis familiaribus inpensis, per dilectionem inter nos habitam glorietur. Praedicta a vobis, dulcissime fili petimus, laborantes in lecto, tamquam in ultimo testamento.

(Palacky, Über Formelbücher, 268. l.)

135.

Erzsébet bajor herczegné, IV. Béla király leánya, Kunegunda cseh királynéhoz atyjának haláláról. 1270.

Lacrymosa doloris moestitia, qua sumus ex obitu carissimi domini et genitoris nostri Regis Ungariae Serenissimi felicis memoriae, tu pro nepte et nos pro filia, exorbatae, pari compassionis perturbatione vulneravit intima cordis nostri, et quod magis nos perturbat est, quod a primaeva aetate te et carissimam sororem nostram matrem tuam visitandi nobis non dedit copia facultatem. Unde petimus, carissima matertera! ut ad hoc nitaris efficacia diligenti, si possis inducere filiali exhortatione praedictam sororem nostram, ut nos praesentiali visitatione possemus invicem salutare, ad quod aspiramus toto desiderio cordis nostri, sperantes dilectione mutua similiter nos teneri.

(Palacky u. o. 280. l.)

136.

Selmecz városnak IV. Béla király korában szerkeztett városi és bánya-jogkönyve. Év nélkül.

In dem namen der heiligen dreifaltigkeit Amen. Allhienach volgent gemaine Statt vnd Perckrechtt der erbern vnd löblichen Stat Schebnitz, von ettlichen Durchleuchtigesten Herren vnd Kwnignn von Hungarnn etc., den got genadig sey, begabtt vnd begnadet, vnd nochmalen von dem Allerdurchleuchttigisten Fursten vnd Herrnn Herrnn Bela, auch Kwnig zu Hungerrn etc. löblicher gedechttnis, aus besundernn gnadnn der eegedachttnn Statt Schebnitz vnd allen Inwonern daselbenes zw merung vnd ewigen aufnemen genadiglich bestatt vnd confirmiret hat obbestimbte Statt vnd Perckrecht vestiglich gebotten, stat, vest vnd unzubrochn zehallttnn, dawider auch nicht handelnn in chein weg noch weise.

Gemayne Stattrechtt etc.

Wir Bela von Gottes Genadnn zu Hungernn, Dalmacien Croacien etc. Kwnig. Verkwnden allenn vnd ieglichn, die diesenn gegenwärtigen brief onsehnn, hörnn oder lesnn hail vnd genad. Seintdemall das kwniglich Maiestat wol onzymbtt seines lanndes nwtz vnd czunemung fleissiglich zu bewarenn, so wellen wir vnnsernn getrewnn Perklewttnn vnserer Stat Schebnitz, vnd anderen vnsernn Perglewttnn in vnnserm Land zu Hungernn ein ewige huett machen vnd ein beschirmung, dendagnn die nw lebenn, vnd den die noch In gebornn werdnn, von vnnserm kwniglichnn gewalt vnd freyem willen, vnd geben In vnd verleihenn Recht vnd Freyheitt, als hernoch geschribenn stet, die der heilignn kron, vnd irem nwtz wol fuegnn vnd frwmmen; domit wir sie begnaden vnd bestetignn, an alles widersprechn, ewiglichen mit vnnserer Maiestate, also das kein Lanntherr, noch kein Edellman, noch kein Ritter, noch kein LanntRichtter, noch kein gehochtter mon,

geistlich noch wernnttlich, die zu vnnserm Reich gehören, keynen freuel noch gewallt begeen, in keiner vnnserer perckstettnn keinen mennschnn onlawffnn, noch vahnn, noch on keynen geschefft hynder, on desselben StatRichters vrlab, vnd seiner gesworen. Vnd auch ob ein Perckmon oder Burger gegenn dem andernn icht zw klagnn hat, für dem Richter vnd für dem Gericht sol das geschehnn, vnd sol sein recht suchnn, als anndere Lewtt. So wellen wir auch vnd gebieten, was der Richter von der Statt vnd geschworen Burger ordennt, vnd schaffn, das der Gemain gut ist vnd nwtz, das das staat vnd vnzebrochnn pleibe vnd gehallttnn werde von allen lewttnn. So wellen wir auch vnd gebietnn vestiglich zu behallttnn, ob ein mon einen todslaag begienng, oder also grose missetatt, so soll kein LanntRichtter, noch keiner vnser ambttlewtt keinen Gewalt on seinen guett, farund oder vnfarunde begeenn, noch der Richtter noch die gesworen von der Statt, wie wol er doch schuldig vnd vorfluchttig worden say, sonder sein hawsfraw vnd ire erbnn sollen es besitznn mit frid vnd mit gemach.

(1.) ¶. So zwischn zwaien eelewtn eins, od. fremde mit tod verschiednn.

Von sonderlichnn genadnn des Allerdurchleuchtigistnn Furstnn vnd herrn herrn kwnig Wele, wir Gesworne von der Statt Schebnitz habnn vns also miteinander also verpflicht, vnd mit eynickeit also gegnn einander verpwndnn: Wer wnnder vns sterbe vnd ein hawsfraw hinder sein läst vnd erbnn, das weder der Richter noch kain anderer mon sol sich vnnsers guets vnderwindnn, sondern es sol inn der hawsfrawnn gewalt beleibnn, vnd in irer erbnn. ¶. Ist oder das sich die hawsfraw vorendertt, so behellt sie ein fraies drittail, so alle Schuldt bezalt ist. Ist aber das iemandes stirbt on hawsfraw vnd on kynnd, vnd nicht gescheft von seinem freyem gutt geton hatt, alles sein guet gefellet darnoch auff seyn nechst geporne Frewnnde mit erbschafft. ¶. Hatt er oder der erbnn keinen vnd gepornn Frewnnde, so sol mon mit seinem guet also twen; mon sol es in drey tailen, das erste tail sol man geben für sein seel, das ander tail, das man weeg vnd Brucknn domit pesser, das dritte tail on der Statt nwtz; vnd das

alles sol beschehnn mit der geswornnen wissnn, vnd das irer drey zwm mynstn dabey sein. ¶. Wo ein mensch stirbt, das ze seinen tagnn kemmen ist, was der mit seinem guete schafft für ersamen, vnd vnuorsprochenn lewttnn, oder für den gesworen vnd einem briester, das soll statt beleibnn. ¶. Ist das ein frembder mensch stirbt vnd von seinen guet nichts schaft, die geswornen von der Stat sollen sich seines guets underwinden, vnd sollenn es behaltnn vnder der Statt Insigll Jar vnd tag; vnd kwmbt inn derselbnn frist yemond seiner Frwnnde oder sein Gesellnn mit gewisnn worzeichnn, der nem dasselbe guet noch der Stat Recht, kombt oder niemant in Jares Frist, so sol man das guet in drey tail tailenn als obnn gesprochnn ist. ¶. Ein iglicher gast hat frey willkwr, das er sich lest begrabnn, wo er wil.

(2) Von aigner willkwr.

Eyn ieglich mensch, der zuseinen tagnn kemmen ist, der mag seinen willen wol habnn mit seinen guet, domit zutuen, was er wil. Vnd ob es halt sein hawsfraw widersprech, oder seine kinder, so bleibtt doch der Gewallt an seiner Willkwr. Hatt er aber seiner hawsfrawnn sein gut zw morgnngab gehnn für erbernn lewttnn, das tarr er nicht verkawffnn noch onwerdnn on seiner hawsfrawnn willnn. ¶. Yedoch käm es also, das er von vngelück in armuet viel, das er nicht vorhanndnn hette, domit er sich vnd sein hawsfraw vnd seine kinder erneren mocht, wann dasselbe guet; ee dann er dann mwst petlln geen, so mag er das noch irer baider frwnnd Raat versetzen auf ein frist; wiewol das wider sein hawsfraw ist.

(3) Von kirichferttnn vber landd.

Wellich mensch willnn hat zu ziehnn auf gotesweg, als gen Rom, zw Sannd Jacob gen Compastell, oder wo das hin wer, in gottes fertt, daran mag In sein hawsfraw wol irren, vnd hindernn; ausgenommen on vber meer allein, als do ist gen Iherusalem; czu dem heilignn grabe der fartt mag sie Inn nicht erweren.

(4) Von kewffnn, kaufmanschaft, gewicht.

Die geschwornen in einer ieglichnn Statt sind des gepwanden, das von kewffnn vnd von kaufmonschaft vnd von Masse vnd aller Hanndll geschefft, die czu dem gemainem frwmen vnd Fride gehorennt, getrewlichnn vnd ordenntlichnn betrachttnn mit des Richtters hilff; vnd was sie dann en denselbnn dingnn setznn vnd schaffnn, des sol sich niemands wernn oder widersprechnn, vnd die pues die sye darber setznn, die sollenn die leidnn, die sie vorwurchen.

(5) Von vnrechter maas, elln vnd gewicht.

Wir wellen, das welich mensch, es say weib oder mon das mit vnrechter maas fwndnn wirt, sye sey trewg oder feuchtt, oder mit vnrechter Elln, Waag oder gelött, der sol den gesworenn ein marck gebnn; wirdet er zu dem anndernn mal begriffnn, so sol er czwu Marck gebnn; wirtt er zu dem drittnn mal daran begriffnn, so ist er bestanndnn mit der hannt, oder er löse sie mit zehnn Marcknn, der gefallenn czwei tail dem Richtter vnd das dritte tail den Gesworenn, also verr mon in begenadnn wil.

(6) Das kein kammergraff, oder ander, on den Richtter in keinen haws Feelscher oder ander vbltater czesuchnn hab.

Wir gesworne habnn gesacz, das kein Cammergraff, noch kein anderer monn in keines mannes haws suchnn sol, oder suchnn haissnn weder Felscher oder falsche Mwnncz, oder andere verpottne dynng, Im helffnn denn der Richtter vnd die Gesworen von der Statt. Ist oder, das der kammergraf vnd seine knecht wider das vorgesprochnn Recht, in eines monnes haws icht vindet, weder der schuldige, noch der wirt anntwurttnn Im darumb. Ist oder das sie iemant on dem Marck begriffnn, vnd der gesworenn nicht mwgnn gehabbn, so sollen sie einen frumen mon oder czwen darczu nemen, die sein helffnn hwttnn, das er nicht von Im werffe, vnd auch das Im icht werd zugestossnn vnczt so lannge, das der Richtter vnd gesworenn werdnn darzubracht.

(7) Wie vnd wenn man Richtter vnd Bürger seczenn, auch wie sie swern vnd richtin sollen dem armen, alls dem reichnn.

Von besunderlicher befelung vnnseres Allergenedigistenn herrn des Kwnigs czymbt vns geswornen, des Jars mit den ellternn der gemain ierlichnn auf vnnserer Frawnntag der lichttwey zu erwellen vnd zu seczen einen Richtter der Statt, einen erbernn mon, der das Jar ist im Raat gesessnn, also hatt denn der Richtter mit viernn des alltnn Rats, die Im darczu gefallenn, den ganczen Raat zu seczenn, vnd zu bestetignn; vnd der Richter alsopald er das gericht empfecht, so sol er swernn, das er das rechte gericht wider durch laid, noch durch lieb, noch durch forcht, noch durch gabe czu brechnn, sonder dem armen, als dem reichen sol er richttnn, als es die ee gesaczt hat; vnd desselben geleichnn sollen auch die Burger twenn. ¶. Ist das die gesworen iemandnn besagnn vnd sich dann der Richtter mit dem gericht sammelt, vnd ichtt pös daraus käm, dye geswornen beleibnn vnschuldig, vnd der Richtter beleibt in der schult. Ist oder, das der Richtter czwm andermal vermonet wirtt von den geswornn, vnd darnach zu dem dritten mal, vnd nicht richt, also, das iemant schednn daraus erstennt, das sol der Richtter pessernn, als derselb schuldige.

(8) Wenn man vber einen Richter vor den rechtin klagt, so sol er aufsteen, einen andern Richter seczenn, sich veranttwurttnn, vnd einem iglich einen vorsprech erlawbnn.

Vnd geschicht es einem menschnn not, das er zu klagnn hatt zu dem Richtter vor gericht, der Richtter sol der geswornen einn on sein statt seczenn, vnd er sol aller klag antwurttnn, als ein ander mensch; will er aber nicht anttwurttnn, die geswornen sollen sprechnn, das er das mwes tuen, als die ee gesprochen hat „was du wilt das mon dir twe, das twe anndernn auch", das ist ein rechts Recht. Vnd ob iemant für Recht käm, der sein selbs Red nicht vollfwrnn kwnd oder wold, vnd ein anderer erberer mon noch bete sein wort rednn würde, vnd der Richtter fraget den, des wortt er rednn sol: Ist das dein wortt, was der redt von deinen wegnn. Spricht er: Yo es ist mein wurt, dieselbige red; bleibt auch stätt.

(9) Wer umb geltschuldtt beklogt wirtt.

Vnd wer zw einem klagt umb geltschud, vnd In zum rechttnn fürgeboten wirt, vnd kwmbt er fwr, vnd laugent, das er ihm nicht schuldig sey, der sol das Recht darfür twen, von demselbignn tag vber vierczehnn tag mit seinen Aid, darnoch die schuld gros ist oder klein. Ist aber, das er Im bekennt, so sol er Im auch genweg tuen in vierczehnn tagn mit pfannt vnd mit pfennign, domit er des seinen om nechstn bekwmmen mwge. Ist das iemant umb gellt beklagt wirt, der mag sich pas werrn, mit den ayd, denn das In der onklager mit dem aid vberwindnn mwge.

(10) Mer eins von gelltschultt wegn.

Ist aber ein mon, der vil beczalnn sol, vnd hat nicht wormit er beczal, dann von seinem Erb, vnd das er dasselbige vorsecz vor dem Richtter, vnd vor den gesworenn, vnd dem das geseczt wirtt, der soll es haldnn Iar vnd tag, vnd lost mon es nicht inn den Czeittnn, so haist mon es aufbietnn drey Rechtteg, das ist drey vierzehnntag, vnd wirt es aber nicht gelöst, oder verkawft, so sol der, dem die Erb verstanndnn sein mit des Rates wissnn, die Erb hingebnn, oder verkauffn, noch dem bestn als er mag ongefeer, vnd das vberige annttwurrttnn, do es hin gehört. Mag er aber nicht ein kawfmon gehabnn, so mag er den, des die pfant gewesun sind, oder einen andernn, umb einen Czynns darinnen lassnn also lanng, hincz das er beczallt wirdet; vnd ob iemant inn der Zeytt kwmbt, vnd kawffnn wil, dem mag er es wol verkawffnn mit raat als oben geschribnn stett. Wold oder der Porgmaister es niemandnn lassnn umb einen czins, so sol Im alsouil abgeen on seiner schuld, als es hette mwgnn tragnn, vnd alsouil das erb darumb verdorben ist, vnd das nach erberen lewt erkanntnys. Wil sein oder der porgmaister nicht einpernn, so sullen das gesworenn vnd vngeswornn schecznn die darczw vernemen, vnd wil er Inn daran nicht lassnn genwgnn, so mag ein anderer inn die Schaczung tretnn, wer do wil mit den rechttnn. Auch mag der porgmaister die pfannt fürpaser seczen als tewer als sie Im stentt.

(11) Wer erb kawft, der sal sie vor dem Rat aufnemen.

Ber einem sein Erb oder sein aignn verkawft, der sol Im das aufgebnn für dem Raat vnd für dem Richtter; vnd der sie kauwfft, der sol darüber Gewisheit nemen, vnder der Statt Insigll, darumb das Im hinfür kein hindernis daraus mwg ersteen, darumb sol er ein genwgnn twen dem Ratt vnd dem Statschreiber noch dem Stattrechttnn.

(12) Ein ieder sol mit willn des Richtters sein sach lassn verhornn.

Ber sein klag zewgt on die geswornen, vnd das sie Im gestennt für dem Richtter, die klag behelt ir recht, vnd ob es vmb ein grosse sach ist, oder umb ein geltibde, die für den gesworenn geschehnn sind, wenn sie von dem Richtter gesennt sind, oder das es mit peet von Im gehabt ist, vnd das in ernnstnn sachnn vnd nicht in leichtfertignn wortnn, als inn hewsernn vnd auf dem Marck. Wil oder der sein nicht geratnn, den die Bürger besagnn, sie mwssnn es auf In behaldnn mit dem Aid.

(13) In welcher mas ein gesworner verhandelt darnach sal er gestraft werdnn.

Belicher der Geswornen missetut, der sal darumb anttwurtnn für dem Richtter, vnd für dem gerichtt, als ein anderer mon, vnd sol auch nichts anders mwtnn noch begernn, wenn was er verewürchet hat, das sol er mit dem Rechtnn vorpuessnn.

(14) Weliche der geswornen vrtail straffnn.

Ber von einem gesworen ein Vrtail strafft vnd spricht, er welle es pessers gebnn, vnd tut er das allzuhannt nicht, was czerung darauff vorczert wirdet, die sol er gelltnn; vnd ist darüber bestandn dem Richtter vnd dem Rate einer swarnn puess noch Irem willenn.

(15) Von den die do appellirn rechtlich oder vnrechtlich.

Wenn die gerechtickait, vnd volles Recht für dem Richtter vnd für den Gesworen geton wirt, vnd er darüber

mit vnrecht zu den Stetnn vnd zw dem Tarnacklmaister, oder on den Kwnig sich vorrueffet, der ist bestanndnn dem Richtter vnd dem Raate einer swarnn pues. Tuet Im oder der Richter, vnd die Gesworen nicht volles Recht, so dinget er freilichnn on die obgeschriben Richter.

(16) Wie ein Gottschennter sal bestraft werdnn.

Wir Gesworen habnn alle aintrechtiglich betracht: Wer got vnd sein werde mueter, oder seine heilignn, oder der heilignn kristennheit vbll spricht, das der noch geistlichnn Rechtnn sybnn Sunttag vor der Processio schemlichn vnd vnplöst bis auf die gwrrtl, vnd parfuesz vmb die pfarrkirchnn sol umbgetribnn, vnd gestrichnn werdnn.

(17) Von czawbrernn, vnd Czaubrerin.

Vnd all Czawbrer vnd Czaubrerinen, die mit warer tatt begriffnn werdnn, die sol mon verprennen.

(18) Wer Richtter oder gesworn Bürger fraflich smecht.

Wer den Richtter vnd Bürger für dem Rechttnn straft oder irer einen freflichn schillt, der sol drey Marckhteg sten auf dem Pranger, vnd sol offennlich sprechnn vor allen lewttnn: Was Ich gerett hab von dem Richtter oder Gesworen, das hab ich gelognn als ein pöswicht. Vnd sol sich selbs mit sein selbs hant on das maul slagnn. Vnd geleicher weis auch der, der von erbernn Leuttnn, frawnn vnd Jwngfrawnn gelognns redt wider Eer.

(19) Von diebn, Rawbernn, Mördernn, Prennern vnd andern vbeltetern etc. wes todes ein ieder verschultt, vnd leidnn sol.

Wer umb diberei, oder umb Rawb gefanngnn vnd warhaftig vberweist wirtt, den sol mon hengen. Wer mit Rawb vnd Mord begriffen wirt, den sol mon slaiffnn vnd radbrechnn. Wer umb Brannt gefangen vnd vberczewgt wirt mit warheit, den sol man prennen. Vnd wer mitt Pranntt drewt, den sol mon auch prennen. Oder wer in prwnnst stilt, das do sechs pfennig wert ist, den sol mon henngen. Oder wer einen wundet so es prennt, vnd der vberwundnn wirt mit erberer czewgnis, den sol mon entthawbttnn. Oder wer ein swertt

vber einen rückt, die weil es prennt vnd des vberzewgt wirt, dem sol man die hannt abslahnn.

(20) Von flüchtign Rosse, wie man damit hanndeln sol.

Ist das ein Ros oder ander tyer oder viech irr wirt, vnd wer das aufhelt, der sol daz kwnd twn dem gericht innwendig dreien tagnn, vnd das gericht sol dass lassen rweffen drey Marcktäg, vnd kumbt dann niemants der sich darumb an nymbt, das mag man behalltnn zu nwcz der Stat vnd der kirchnn; vnd wirt das nicht geoffnnwart dem gericht, vnd wirt also gehaltnn, der on eines diebes statt.

(21) Von Kirichpruchlinn.

Ein iglicher kirchnnpruchll, der do stillt in einer kirchnn vnd domit begriffnn wirt, den sol man radbrechnn oder prwen.

(22) Das niempts auf kirchngut leihn oder behaltn sol.

Bir Gesworne habnn gesaczt das kain kawfmon noch kromer noch leykeb noch kein ander mensch kein ding das zu der kirchnn gehortt, zu pfant nem oder zu behalttnn, denn mit gewissener vrkund; wer über das tuet, den sol mon also puessnn, hot er genomen eines guldein wert, so geb er einen guldein, vnd wirt er zum drittnn mal begriffnn, so sol mon Im die hannt abslahnn.

(23) Wer ein Jwnckfrawn oder frwn notpfrengt.

Wir Gesworne wellen auch vestiglich, wer ein mait oder ein weyb nottzeget, das mon den enthawppnn sol. Mon sol In oder also vberwindnn, ist das die mait oder das weib klaget, das sie auf dem felde gelaidigt, say Ir genweg ein geczewg, er say ein hirrt oder ein annder mon, inn der statt genwg ir mit czwen geczewgnn. Ist oder das die maid oder die fraw mit czurissem gewande klagt vnd zustrawbtnn horn, oder pluetnnde oder nicht, vnd nicht geczewgnn hat, der vber den sie gericht begertt der mag sich enttschuldignn mit czwaien geczewgnn. Beklagt sie In aber mit ganczen gewanntt vnd nicht plutende, er berett sich sein alein. Klagt oder ein gemaines weib, das sie gelaidigt sey, vnd der, den sie beklagt für gerichtte darumb stet, der Richter sol ir richt en

(24) Wenn einer sein weib czu tod slechtt.

Slech aber einer sein weib zu tod von vnschuldt, den sol mon richtnn als einen andernn mörder.

(25) Wer dieb vnd Rawber behawset

Ber besagt wirt, das er schedliche lewt, als diebe vnd scheher oder ander pös volck oder wer sie sein, vnd zu dem ersten mal gemonnt wirt darumb, mag er sich alain beredn vnd beschonen; czu dem andermal selb dritte; czu dem drittn mal selb vierde; wirt er zu dem vierdnn mall besagt, mon sol vber In richtnn als vber ein dieb aber als vber einen schacher.

(26) Wenn einer einem sein tochter empfurt.

Wer einem sein tochtter empfwrtt vnd domit aufgehalltnn wirdet, das sol also gerichtt werdnn. Der Richtter sol die Gesworenn sammen, vnd der Jwngfrawnn frewnnde, vnd sol die maid inn die mytte stellnn, frey vnd on alle drawng vnd vnbeczwungentlich, vnd das der mon do gegenwürtig stee der sie empfurt hatt, vnd sie beger noch irem freyen willen czu wenn sie wil. Gett sie nw czu dem manne, do gehörtt kein rechtt vber, geet sie aber czu den frewnnden, so sol man dem mon das Hawb abslahnn.

(27) Wer einem seinen Swn oder tochtter verrett.

Ber einem menschnn seinen sone oder tochtter verrett, das er verkawfft wirt, oder vorandert wirtt on seiner Frwnnd willnn, den mon sol man raadprechnn der es geton hat, vnd das weib trenncken.

(28) Von Spilernn.

Keines menschnn swn noch frwnnde, der nicht seines protts lebt, der mag nicht mer verspilen, den das er mit dem gwrttll umbfanngen hat, vnd wer Im mer mit spil ongewinnet, des ist er vngewertt. Wer dem andernn ongewinnet mit falschnn würfflnn, vnd des vberwundnn wirt mit czwein geczewgnn, der denn verlornn hat, der anttwurt dem gewinner nichts nicht darumb, vnd man sol den felscher die würfll durch die hannt slagnn.

(29) Von haimsuchern.

Wir Gesworne wellen auch alle gemainklichnn, das dys stett beleib, das mon einen iglichnn haimsucher enthaubpnn sol. Er sol aber also vberwundnn werdnn. Den wirtt der do geheimsucht wirt, der sol habn seines haws czwen czewgnn; mag er der nicht gehabnn, so hab er einen vber wege vnd den anndern seiner nachpernn, oder einen andern erbernn frwmmen mon; vnd behelt er den haimsucher tod oder lebenntig in seinem haws, oder vberwindet er In mit zwen Geczewgnn als vor gesprochnn ist, oder mit einem, der Gesworen ist, er prenngt Im mit vrtail darczu, das mon Im das hawbt abslecht. Ist aber das der haimsucher entflewet, oder entrynt, vnd sich von der haimsuchung entschuldign wil, das mag er tuen mit siben frumen mannen auf dem krewcz, oder mit einem gesworen; wirt oder ein einfelttige besuchung geklagt, des berett sich ein mon alein auff dem Krewcz.

(30) Von todslegnn vnd von Nottweer.

Wer umb einen todslag einfeltiglich beklagt wirtt, der berett sich alein auf dem krewcz; vnd welich gesessnn mon dreissig marck wert Erb hat, der mag wol parg werden für einen todslag; vnd wer umb einen todslag besagtt wirtt, vnd sich des selbsibende vnuersprochen mannen beredn wil, das mag er twn inn der maas also, das er des ersten swer, das er vnschuldig sey, so sullen drey swernn, das sie In vnschuldig gesehnn habnn der sachnn halbnn. So sollen die lecztnn drey swernn, das die vodernn vier recht geswornn habnn. ¶. Also sullen auch die swernn vnd gericht werdnn, die von notwer ires lebnns ein todslag begeen.

(31) Wer nmb einen todslag verczelet wirtt.

Ber umb einen Todslag verczelet wirt, der sol on alle widerred aus der Statt sein ein Jar, vnd so das Jar ein end hat, vnd er daz on seiner frwnd huld hat, so sol er genad erwerbnn on dem Richtter vnd an dem Gesworen. Darnoch mag er kwmmen zu uorrichttung vnd zu swnung noch Ratt des Rates, vnd der Frwnnde, vnd wer in einer statt, die des Kwnigs ist, verczelet wirtt, der ist in allen vorczellt, vnd

kein Lanntherr noch kein Edllmon, noch kein Richtter, noch kein lantrichtter sol daran freuelnn, das er kein frist noch behald in keiner Statt habe. Wurd abor einer also gefanngen, den sol man vorrechte verderbnn on dem Leibe.

(32) Der von volheitt wegnn vmb einen todslag beklagt wirtt vnd von wundnn,

Der von volheit wegn on einen todslag besagt wirt, vnd des nicht mag vberweist werdnn mit erberm gezewgnn, des mag sich der allein entschuldignn auf den krewcz. Wer von einen wirt gewundet oder in ander weis gelaidigt, vnd darnoch in dreien tagnn noch umbewundnn noch umb volheit niemandnn beklagt, den mag auch fürpaser niemands umb die sach beklagnn. ¶. Wer den andernn freflich oder hochfertiglich onlawft, vnd in vorseret oder wundet oder swst vbll hanndllt, vnd das sich derselbige weert, vnd sichselbs vnd sein gut vor Im fristet vnd denselbnn onlawffer czu tod slecht, in einem haws oder darfür, vnd bewertt das mit erberer geczewgnis das mon In ongeloffnn hat, das er sich wernn mwst, vnd leidet darumb kein pues.

(33) Wer eins Richtters gebotnen Frid bricht.

Der den frid der In gebottnn wirt von dem Richtter mit offnnwarn werchnn bricht, als wundnn oder todsleg sei, die mon mit frummen lewttnn beczewgnn mag, oder mit einen gesworen, der ist bestanndnn mit seinen halls, ob er das freflich tuet; bringt er In aber mit bösnn wortnn darzu, darumb hat mon In zu straffnn noch des Richtters vnd geswornen wil. ¶. Vnd auchgleicherweisder anndernerbar lewtte vbllhanndltt.

(34) Wer on Marcktägnn den Frid brichtt.

Wer den frid on den Marcktag brichtt mit wundnn, vnd wirtt er des vberczewgt mit erberer czewgnis, so sol man Im die hannt abslahnn. ¶. Wer desselbnntages ein swertt czugt auff eines anndernn schadnn, vnd Im doch nicht schadet, vnd wirt des vberwundnn, den straf mon mit gefenncknis nach genadnn der herrnn. ¶. Wer sein gewer rwcktt für den Geswornen, oder irer einem enttweicht, der sol gestrafft werdnn als iczund gesprochnn ist. ¶. Wer begriffnn wirt mit verpott-

ner gewer, der ist der obgesprochenn puess verfallnn, vnd das Geweer ist verlornn.

(35) Wer einem seine Fruchtt dieplich stylit vnd von viech schadnn.

Ber einen seine frucht von seinen erbnn nimbt dieplichnn, vnd wirtt domit begriffnn mit beweysung, der ist darumb ein hannt verfallnn. ¶. Wirt er aber bei nachtlicher czeitt begriffnn, mon sol vber In richtnn als vber einen dieb. ¶. Vnd ob ein mon viech begreift in seinen Früchttnn, der sol das bezallt nemen noch erberen lewt erkanntnis, vnd behalt dieweil das Viech zw worzeichnn.

(36) Von pfenttnn vmb Czinns.

Ein iglich mensch pfenndet wol mit Rechtte on des Richtters wissnn vnd der Geswornen vmb seyn Czins, vnd wil der czinser das Pfanntt nicht losnn, so sol er mit des Richtters wissnn vnd der geswornen das pfant verkwmmernn vnd In auf die nochfartt weisnn.

(37) Von sechserlay sachn wegn verlewst nyemant seine rechtt.

Es sind auch sechs erhafftige nott, domit einer seines Rechtnns nicht verlewset, der zu gesecztttnn rechttegnn von dem Richtter zwm rechttnn nicht kemen mag. Das erste eines lanndes herr, oder sein gewalttrager, mag ein igliche sach wol gehindernn. Das annder, Fewr oder vbrige wasser nott. Das dritte eines gemain lanndes vnfrid. Das vierde gefennknys oder Rawb auf demselbignn wege. Das fwnnfte merklich vnd bewerlich krannckttwmb. Das sechste des vaters oder mueternn oder der Hawsfrawnn tod; vnd die sachn alle, die vorgenannt sind, die sollen vestiglich vnd stätiglich gehaltnn werdnn.

(38) Wenn eyner den annderrnn lembtt.

Wer dem andernn ein gerürlich glid vorsneidet, oder abslecht oder abwirfft, als ein awg, oder nasnn, oder ein hannt, oder ein finger, oder ein fues oder ein ander erlich glid, vnd darumb beklagt wirt, der berett sich desselbnn

selbvierder mit vnvorsprochnn mannen auf den krewcz, vnd felen sie mit dem Ayde, so ist er der sachnn vorfallnn.

(39) Mer von Leem.

Und ist das iemantt einem ein glid vnnwcz macht, dass ein leem gehaissnn mag werdnn, mit welicherlay das geschicht, vnd darüber nicht gezewgnis ist des gelaidigtnn, wil sich der becklagte des beredn, er mwes darfür swernn selbdritter; vnd wirt er umb ein volleist darumb besagt, er berett sich des allein auf den krewcz. Ist das ein mon für Angesicht eines gesworrnn mons einen menschn wundet, vnd darumb für gericht wirt beklaget, vnd ist derselb mon genad vindet on dem, den er gelaidigt hatt, vnd des Gerichtes hold nicht gewynnet von vbermwt wegnn, der ist bestanndnn mit einer Hannt. Vnd mer ist das, das ein mon umb eynen Mawlslag wirt beklagt mit beweisung eines geswornens, mit vrtail sol er sicznn vier Wochnn im dem Stock, oder sey von der Statt Jar vnd tag.

(40) Von Pfanttn.

Sylbereyne pfannt, hewser, hwttnn, Mwlen vnd ander erb, die geseczt werdnn, die sol man haltnn Jar vnd tag, noch gerechttickeit der Statt. Oder andere pfanntt, als Röck, Mennttll, Swert vnd dergeleich, sol man haltnn drey vierczehnntag, vnd darnoch schecznn, was die wert sein, vnd so ichtts vberblib, dauon sol dem ein benwgnn geschehnn, des dye Pfannt gewesnn sein.

Item all esswnde pfannt, die sol man haltnn on den drittnn tag. Item alle pfannt, wye die geheissnn sind, die on lidlon geseczt werdnn, die sol man halttnn also lanng, bys einer mag vngessnn seyn. Doch also, das er den on dye stat weis, des die pfannt sind; vnd das die pfanntt von der Stat nicht kemmen sollnn.

Wie noch volgennt Perckrecht der Stat Schebnicz.

Wir gesworen von der Schebnicz von besunderlicher befelung vnd gwnnst des Allerdurchleuchtigistnn Fürstnn vnd herrn herrnn Bela kwnigs zu Hungernn etc. So wir aigentlich betrachtennde geseczt habnn die gemainen Stett Rechtt; nw czimbt vns vnd ist notturfft zw beschaidnn vnd zw setznn die Perckrecht der aigenschafft noch irem wesen wir hernoch erczellnn wollnn. So dem perge vnd stollnn sollnn gemessnn werdnn noch lachtternn vnd lehnn, so ist zw wissnn, das das Percklochter behellt vnserer Statt elle drey, vnd sybnn lachtter behalltnn ein lehnn.

(1) Wie man perckwerch emphahn, haltn vnd pawn sol.

Nw secz wir zwm erstnn: Wie vnd von wem mon perckwerch empfahnn sol vnd zw welicher czeitt. So ist zu wissnn, das der Richter vnd der Rate einer iglichen Perckstatt hat zu setznn einen gesworen Perckmaister, vnd der sol seinen sold habnn von der kammer des kwnigs. Auch so habnn sie zu seeznn einen gesworen tailer, noch der Statt nwcz, als verr als sye unuersprochnn lewt sein.

(2) Ein gemaine Regll der Perckwerch.

Alle Perckwerch, es sind Schechtt oder Stollem, die yemandn verliehn werdnn vnder der Stat Insigll, die sullen stett beleibnn on alle wiederrede.

(3) Der new perckwerch aufbringt vnd vindet.

Bo ein perg gefundnn wirtt der nye entgenczt ist, oder ein stolln wirtt ongenomen, auf den mon Genng oder Erczt findet, vnd beweist das mit dreien Marcknn Silber für dem Ratt der Statt, vnd dem Perckmaister, der behelt das Perckrecht auf jede seittnn dem ganng nach vierdhalb lehnn, vnd das sol er bewernn mit seinen schechttnn, in das hangunde ein lehnn, vnd inn das Ligunde ein lehnn. Vnd wenn man Im sein schechtt ausgezaichennt, die er pawen sol, darnoch so hat

ein iedermon Recht zu pawen, der do pawen wil oder mag, aufzuslahnn scheibliche lehnn; also doch, das einer den anndernn weich ein lehnn, vnd der eeste aufgeslagnn schacht hat dass lehnn auf die annderrn schechtt; vnd ob ichte freies entczwischn were, vnd ob ein tail dasselbe gewinn mit slegll vnd mit eysnn, das gewinnt Im niemant on, denn der Graff mit der vberschar vnd mit einem schacht. Vnd ein iglicher gemessener perg in den sibnn lehnn sol von recht zwm mynstnn hebnn drey schecht, vnd in iglichem lehnn drey ortter, vnd in iglichem lehnnschaft ein orrt, vnd mon mag In fürpaser hoher nicht betwingen. Wer oder pawt in ainem stollnn der nicht erbhaftig ist, vnd iecz fwnnd ercz oder geng, die der mos wert sind; man sol in von der Statt, do er das ercz fwnndnn hatt, messnn für sich virdhalb lehnn, vnd hinder sich virdthalbs, als obnn gesprochnn ist, also ob er den stollnn rechtlich emphangen hatt.

(4) Wie mon verlegene schecht oder stolln verleihn sol.

Ein Perg oder ein Stollnn die gemessnn sind, vnd darnoch wust vnd vnpawhaft gesehnn werdnn, die sol mon kwnndnn offennlich, sechs Suntag, das die kwmmen, der die Perckwerch sind gewesnn. Ist oder das der sibennt Sontag fürkumbt, vnd das mon niemandn do arbeittnn findet, so habnn die gesworen vnd der Perckmaister das frey zu uorgebnn wer do kumbt.

(5) Vom rechtt der Erbstollnn.

Ein erbhaftiger Stollnn behelt sein Recht, also ist das der, der den stolln pawt, seyn wasserseyge recht vnd beschaidenttlichnn auffuert, vnd sein lichttlocher zw rech fertigt, vnd in Jares frist on seiner Stolwant eines lachtters lanng arbeit mit beweisung, so behelt er den stollnn mit allem rechttnn. Ist das ein perg den andernn hindert mit wassers not, das swllen die Gewerknn dem gerichte vnd dem pergmaister drey tag vestiglich kwnd twn, vnd als die drey tag enndhabnn vnd vndernemen sie es nicht, so aigent man den saumendignn perg mit Recht den perg czu, den er gehindert hat. Vnd arbeit iemands in einem stollnn mit der Rates vnd perckmaisters gwnnst, vnd kwmbt on einen ge-

messen perg oder in ein Czech, vnd findet lewt darinn arbeittnn, er mag nicht hindersich gefarnn, nwr mit irem willen. Ist es aber das sie Imb gwnnen, so soll er farnn eines lachters lanng, das im doch on seinem rechttnn nicht schade. Das recht ist also, was er inn der czechnn mit seinem stolln vber sich gehawen mag, vnd was er des geniessnn mag, das behelt er freilich, also ob in dem vorgenanttnn lehnn aigen arbait ist. Er sitzt auch mittnn on dem lehnn on das tiefste, vnd was (er) mit einer krazn oder keylhewm vnder sich gehawn mag, das gehört on seinen nwtz; oder die Gewerknn desselbignn lehens nwtzvnd denselbignn Stollnn mitsamb Im, ydoch so behellt er doch das virde tail der Samkost zw seinen stollnn. Wer ein stolln onhebt mit des Rates, oder perckmaisters gwnst, als vorgesprochnn ist, vnd das ein anderer für In kumbt aus der rechtnn mas virdhalb lehns durch einen andern stollnn, oder durch einen Schacht, vnd des erstnn erczt findet, das er bezewgnn mag mit fürsichtignn dingen, der erst behellt das man Im sybnn lehnn messnn mues. Vnd ist, das in einem perge oder in einem stollnn, on dem hanngnndnn oder on dem lignndn Ertzt fundnn wirt, do mon on zweiflt, ob es aus derselbnn lehnmas say, oder darinn, vnd baidenthalb ein krieg vnder den gewercknn ist, wer das ertz behaldnn sol; so sol man dartzu kysnn drey erber mannen, die czu keinem tail gehörnn, vnd auch nicht tail mithabnn, vnd den virdnn mon von des Grafnn tail, das die vier mannen ob dem Raasnn ein wincklmas nemen, vnd recht besehnn, ob man den krieg zwischnn In mög verrichtnn. Mag das denn nicht gesein, so mwes man die czwen genng zwhawf farnn mit einem durchslag, vnd in dem durchslag sollen die vier genannten mannen aber ein winklmas cziehnn, vnd sullen sie mit dem rechttnn aufweisnn; also sol es dann stet pleiben. Yedoch die das erczt fwndnn habnn, vnd die do gegnn In arbeittnn auch noch dem Erczt, sullen dieweil vast noch dem Erczt werbnn; vnd was do gehawn wirt on baidnn tailen, das sol pleibnn lignn czu dem rechttnn in verpott; vnd wem es dann czugesprochnn wirt von den vier mannen, den sol es volgn.

(6) Von ertrwnken vnd erstickttnn Czechnn.

Auch wo der stickt vnd ertrwnknn czechnn sind, die kein rad noch Gepl geweldignn kon, oder gewynnen, vnd wirt das mit dem Erbstollnn gewunnen, vnd wil er sein Recht darczu habnn, das ist, alles das, das er gewinnt, vnd trewgt, vnd darczu onnemet, das do frey ist, mitsambt der Sol, das gibt man Im darczu. Vnd ob iemant darbey pawt, ir sind vil oder wenig, vnd ob das der Stollnn trewgt, so sol mon dem stolln dienen, mit dem sibenttnn, als obnn gesprochnn ist.

(7) Von fréyen schechttnn vnd Lehnnschefftnn.

Item solst dw wissnn, wo frey Czechnn sind vnd frey Lehnnscheft, do hat recht ein Erbgewerck vier löcher, vnd ein lehnnhewer soll weichnn dem Erbgewerck vierdhalb lachter.

(8) Wo zwen stollnn czwhawf kemmen.

Do czwen stollnn zwhawf kwmmen mit durchslegnn, die wern sich mit dreien virtailen eines lochters, das einer dem anndern weichnn mwes.

Vnd darnach hawet ein yglicher wideran, vnd was er gewinnet mit Slegll vnd mit eysnn, also das In dye maas nicht kon erraichnn der dreyer virtail, das beheltt er mit dem rechttnn.

(9) Eines suchstolln gerechttickeitt.

Bo ein suchstollnn aufgeslagnn wirt in einem gannczнn perg, der vnuorprochnn ist, vnd ob er findet einen ganng, also das mon erkennt das er dem lannd nwcz brengen mag, es sey Silber, oder golt, oder ander Genng, derselbig stolnn sol vngehindert sein aller schecht halbnn, vnd sol frey sein durch alle lehnn vnd geng, gegnn dem lehnn on schadnn, als eines suchstollnn recht ist.

(10) Wo czwey lehnn zwhawff schlachnn.

Auch wenn czway lehnn zwhauff slahnn yn einem freien, so sol einer dem andern weichnn drei virtail eines locht-

ters, vnd ein yeder weer sich durch mit Slegll vnd mit Eysnn des bestnn als er mag oder kon.

(11) Von Richttschechttnn vnd leegnnschechttn.

So ein schacht niderfellt auf einen flachnn gannng, wie wol das er nwcz bringt, vnd kwmbt ein anderer auf das hannggnnde, vnd weicht Im ein lehnn als recht ist, vnd kwmbt ee vnd vndertieft den, das brengt die flache Marschaid, so hatt der Richtschacht die Zol, vnd der lege die first. Oder kwmbt der legeschacht, ee das Im sein sail nochuolgnn mag, so hat der Richtschacht sein mwe vnd arbeit verlornn.

(12) Von Maarscheid stemplnn.

Auch wo mon Maarscheid stempfll czwischnn den lehnn legt, oder gelegt werdnn, vnd wer die pricht oder ausslecht mit frefll oder mit wissnn, der hat leib vnd guet verlornn. Vnd wenn mon Marscheid Stempfll legnn wil, darczu gehören czwen gesworn Bürger, vnd der perckmaister, vnd ein iedertail sol niderlegnn für die mwe die sie do habnn.

Mer ist czu wissnn, wenn mon lehnnschaft verleicht auf einen gewissen tag, die mag mon nicht widernemen für demselbignn tag. Ist es aber, das einer die lehnnschaft wider habnn wil, so sol er dem halbe tail gebnn dem er die lehnnschafft verlichnn hat derselbignn tail.

(13) Von Schwrrffnn.

Mer habnn wir geseczt, das ein schwrf freywng habe bys on den drittn tag; vnd wirtt er denn nicht gepawt, so mag mon In vergeben mit Rechtte, wer da kwmbt vnd In begerrtt.

(14) Von fristung der perckwerch.

Swnderlich wellen wir, das alle gemaine perckwerch die durch peschwernus nicht mognn gepawt werdnn, das sie fristung mögnn erwerbnn von dem Raate vnd dem perckmaister, ye vierczehnn tag also oft es not geschicht. Vnd wer das verlast, vnd sich vorleitt, so mag mon es on dem XV^{tn} tag vorleihnn, wer do kumbt vnd sein begertt; ausgenomen Erbperckwerch vnd Erbstollnn als obnngeschribnn stet. Vnd besunderlich von grosser genaden wegenn der heiligenn

Czeitt, als zw Osterrnn, phingstnn vnd Weinnachttnn habnn alle vnd iegliche perckwerch frey vierczehnntag darnoch, das mon kein perckwerch belegnn mag, das do vor gepawt ist: sonder newe perckwerch mag mon alle czeitt belegnn vnd empfahnn.

(15) Von lehnnscheffttnn.

Nyemand man (mag) eines anndern tail vorleihnn wider seinen willenn. Ist oder, das mon vorleihnn wil, in einer Czech oder in einem Stolln, so sol der Perckm aister den Gewercknn zwsammen auf den perg gepietn auf einen gewissnn tag; vnd das dann also verliehnn wirt, vnd vorschribn, das hat kraft, Ist oder das die drey schicht darkem men, vnd die virde nicht. oder fwnnff Achttail nicht die virde schicht, noch die fwnf achttail mögn nicht gehinderrnn; die anndernn mognn (sie) vorleihnn wem sie wellnn.

Ist das Percklewt nebnn einander pawen, es sey on pergnn, stollnn, lehen, oder lehenscheftnn, einer mag dem andernn enthawen vnd ongewinnen seiner geng, oder seines Ercz, des maiste als er mage, bys das sie gegnneinander durchslahnn. Vnd so das geschicht, so sullen sie on paidnn tailen von dem durchslag enttweichnn, bys das die geschworenn, vnd der Perckmaister darzw kwmmen, vnd einen iglichnn beschaidnn, wo er inn dem seinen mag arbaittnn on hindernis.

(16) Von hwttn vnd Mwln auf frembdn hottarrn.

Ist das iemant hwttnn oder Mwllnn pawet auf eines herrnn aigen, do das perckwerich auf leit, es sein halt gaistliche oder weltliche herrn, so ist das perckwerchs freiheit, das er keiuen Czins dauon nemen sol. Auch auf welichs herrn aignn perckwerch fwndn wirt vnd gemessnn, derselb herr nymbt dauon das dritte tail der Vrbar, vnd was dasselbig perckwerich holcz bedarff ynn die gruebnn vnd zu allerlay notturfft, das sol vnd mag In derselbig herr mit nichte nicht werenn.

(17) Von verpott des Ereztt auf dem perg.

Es mag kein mon dem anndern Genng noch Ercz auf dem perg verpietnn umb kein geltschuld, wenn allein vmb die Samkost. Auch mag vnd sol keiner dem andernn sein

guet inn der kammer oder in dem Schaidgadnn verpietnn. ¶. Item so mag auch keiner dem anndernn sein klait oder anders, das man machnn sol, verpiettn bei sneidern, Scherernn oder schuesterrnn.

(18) Von czwayen schechttn auf eynem gang.

Item so czwen schechtt sein auf eynem ganck, vnd kwemen auf dem gannck zusammen, vnd der jwngnst schacht slwg keestnn, oder maweret, so sol man die kestnn vnd Mewer weg rawmen, vnd darnoch sol dem eldestnn schacht sein lehnn geczohnn werdnn.

(19) Von ablawffnn dor perckwerich.

Es sol, noch kan dheiner dem andernn seinen schacht oder stollnn ablawffnn zw heilignn Zeittnn, nachttiglich oder taglich, es sey durch ganng oder durch prwch.

Item es mag auch keyner dem anderrnn sein perckwerich, es seyn schecht oder stollnn, durch lawtter prwch ablawffnn. Wer oder sach, das sye durch prwch czwsammen kemmen, so sol allweg dem eldestnn schachtt sein lehnn geczognn werdnn.

Jegyzet. Hazánk ezen nagy érdekű és régi városi jogkönyvének négy példánya találtatik Selmecz város levéltárában. Ezeknek egyike valóságos díszpéldány, kötete ezüsttel gazdagon ékítve; másikára regenten a városbiró hivatalos esküjét letette, az ott olvasható formula szerint: „Ich swer Gott, vnd vnser lieben frawen, vnd allen „Gottis heyligen vnd vnserm gnedigem herren dem konig, vnd vnser „gnedigen frawen der koniginn; allen getrewen lantherren, der gan„tzen gemain Arm vnd Reich eyn rechter Richter czusein, vnd eyn „Recht czestercken, eyn Vnrecht czuckrencken; alzo helff mir Gott vnd „das heylig Evangely.“ Mindkettő, a betük formája és az irás külső jelenségei után itélve, a XIV. század első felében íratott meg. A harmadik II. Ulászló megerősítése, kelt Budán Judica vasárnapján 1513; a negyedik III. Ferdinánd megerősítése, kelt Pozsonyban junius 22-kén 1655. Kiegészítés végett még ide iktatjuk azon szakaszokat is, melyekkel utóbb a selmeczi bányajog megtoldatott, s melyek annak, ha nem is egykoru, még is igen régi részét képezik t. i.

„Von czwayen schechtn die czwsammen kommen."

„Item so czwen schecht sein auf eynem gang, vnd eyner kăm durch ganges ein lochter, es wer auf dem gang durch fwrstnn, oder durch striff, vnd keme dem anndernn in sein Czech, vnd fwnde nyemant darinnen, vnd fwr czu dem schachtt aus; so pleibt Im der schacht mit recht. Fwnde er oder iemants darinnen, dem sol er des perckmaisters czaichnn gebnn, vnd sol darnoch dem eldestnn schacht sein lehnn gezognn werdnn.

„Item so ein schachtt aufgeslagnn wirtt auf eynem flachnn ganngt der do sein lehnn hatt, vnd ein anderer slechtt auf auf das hangnnde, vnd weicht Im aus dem lehnn, vnd synckt hinab, vnd pricht aws in das ligwnde, vnd sucht den ganng, vnd vindet den ganng, vnd macht ein loch auf dem lehnnschacht, vnd der lehnnschacht wer nicht gerecht, so sol man weichnn von dem loch drey virtail, vnd weren sich darnoch mitt Slegll vnd mit eysnn so lanng, hinz der lehnnschacht gefertigt wirdet; vnd so das geschicht, so sol Im der schlag weichnn aus seinem lehnn, den er auf In getribnn hatt, vnd hat hynfür kein recht nicht mehr.

„Item als in dem obernn drittnn artikell gemeltt ist, so czwenn schechtt werenn auff eynem ganng, vnnd eyner kam durch ganczes ein lochtter, es wer auff dem ganng, durch Fyrstnn oder dwrch Striff; vnnd quem dem andrnn in sein czech, vnnd fund nymantt dorynnenn, vnnd fur czw dem schachtt aws, so bleybtt im der schachtt mit Rechtt. Dobey sol man merkenn, so sach wer, das eyner quem mit eynem schachtt herab, vnd quem eynem in sein czech, vnnd der ganng wer hyn gehawenn, vnnd fwnnd nymannt darynnenn, vnd fur zw dem schachtt aws, so bleybt Im der schachtt gleich so wol, als quem er dwrch gannczes drey vyrttl, als obenn bemeltt ist. Er sol aber mit sein selbes krafft aus farenn, vnnd nichtt mitt frembder hwlff.

„Item nachdem an dem tag ein iglicher eyner dem anndernn eyn lehnn weichnn sol, also das er ein frey lehnn hab vonn eynem schachtt oder schwrff zw dem anndernn, in solcher Mass vnnd Formb sol es in denn grwbnn vnnd czechnn auch geschehnn, das eynem yglichenn ein gerichtt gestraktt lehenn sol geczogenn werdenn. Vnd ab ettlich krwmb verhanntnn werenn, dy sollenn dy Hernn des Raattes mit dem Perckmeister abbnkellnn vnn abseygerrnn, vnnd darnach ein rechtt gestraktt lehnn geczogenn werdnn.

„Item als vornn an dem drittnn platt stett (11), so ein schachtt nie-

derfellt auff einem flachnn ganng, wy wol das er nucz bringtt; vnd kwmbtt eyn annder auf das hanngennd, unnd weychtt ein lehnn als recht ist, vnnd kwmbt ee vnnd vnndertifftt den, das brenngtt dy flache Morscheytt; dyselbe flache morcheytt zol genn durch, vnnd an so lanng, bys ein anndrer schachtt von newenn herab quem auf demselbenn ganng. So sol denn aber geschehnn was do Rechtt ist.

„Item so ein hanngennd vnnd ein ligenntt schacht auff eynem ganng zwsamenn quemenn, vnnd der hanngenntt schachtt hett das lehnn, so secztt er den ligenntt schachtt auf, also hoch er mitt seynem lehnn geraychnn mag. Erreychtt er aber mitt seynem lehnn den tawbenn stein, so hatt der ligenntt schachtt nitt weytter czw pawenn.

„Item du salt wissen, wo freye tsechen vnd lehenschafft is, do hot Recht ein Tribgewerk fier lochtter, vnd ein lehenhewer sall weichen dem Tribgewerk zwen lochter. Wo tzuen Stolln tzuhauff komen mit durchschlegn, dy weren sich mit dreyen fiertailen eines lochters, das einer dem andern weichen musz. Vnd darnach hawet ein itzlicher wideran, vnd was er gewinnet mit schlegl vnd mit Eysen, also das in dy moss nicht chan errachen der dreyer fiertail, das pehelt er mit rechte.

„Item wo zwey Erbstolln zw hauf kommen mit Durchschlägen, vnd der, der den Durchschlag in den andern stolln gemacht hat, fuend niemand in der Zech oder Stolln, vnd fuer zw dem Stolln aus, so bleibt im der Stolln mit Recht, gleichsowol als ein schacht. Wo aber ein Schacht käm mit durchslägen auf ein Stolln, vnd fuer zu dem Stolln aus der mag den Stollnn nichts angewinnen; dergleichen auch einen suechstollen, dann solch ablaufen ist den Stollen anschädlich."

Végre még megjegyezzük, hogy Selmecz városi és bányajoga csaknem szóról szóra megegyez Iglau morvaországi város latin nyelven szerkeztett régi jogával, melyet I. Venczel cseh király és Premiszlaw morvai őrgróf megerősítettek, és melynek ekképeni feljegyzési idejét a kritika 1249—1251 években határozta meg. (Ennek szövege olvasható Dobner Gelásznál, Monumenta Historiae Bohemiae, IV. köt. Prága 1779. 205. l., és a raigerni benedekrendiek munkájában, Jura primaera Moraviae, Brünn 1781.). A selmeczi városi és bánya-jogkönyvet e munka kiadója tette közzé a bécsi Jahrbücher der Litteratur czimü folyóiratban (CIV. kötet 1843. Értesítő 1—21. ll.), és ujabb irásmódot használván Kachelmann János, Geschichte der ungarisrhen Bergstädte und ihrer Umgebung, II. füz., Selmecz 1855. 177—192. ll.

137.

V. István király megerösíti a pannonhalmi apátság alattvalóit a sz. István királytól nyert adószabadságukban. 1270.

Nos Stephanus Dei gracia Rex Hungarie significamus collectoribus in Comitatu Vesprimiensi constitutis, Comiti curiali et jobagionibus castri eiusdem tenore presencium vniuersis, quod cum causa devocionis diuertissemus Ecclesiam Beati Martini de Sacro Monte Pannonie preciosi Christi confessoris visitare, venerabilis vir Bonifacius Abbas et fratres eiusdem Ecclesie condicionarios populos suos ac alios omnes per diuersos collectarum exactores miserabiliter fuisse aggrauatos nobis conquerendo significare curarunt, petentes vt propter anime nostre salutem ipsis populis sic miserabiliter aggrauatis et afflictis releuacionis remedium ex suscepte sollicitudinis officio adhibere degnaremur, priuilegium Sancti Regis Stephani predecessoris nostri exhibendo. Cuius tenore perlecto, quia comperimus euidenter et fide oculata inspeximus in eodem, ex forma indulti eiusdem sanctissimi predecessoris nostri ipsum monasterium et Ecclesie populum ab omni inquietudine semotum; nos eiusdem sanctissimi Regis Stephani felicibus vestigiis inherentes concessimus statuendo, quod quemadmodum a judicio et potestate ac jurisdiccione omnium judicum, et vniuersorum judicum parochialium seu vicejudicum ac curialium comitum eorundem ex forma priuilegii supra dicti expediti sunt penitus et exempti; ita eciam a vexacionibus, molestiis, inquietacionibus et grauaminibus, que per collectores tam victualium quam denariorum seu quarumlibet aliarum manierum possent eis imponi, mandari et iuberi, expediti habeantur penitus, more populorum Ecclesie Albensis, et exempti; ita tamen, quod svnquam in Regno nostro generaliter, vel in aliquibus proi uinciis siue Comitatibus, in quibus fuerint populi monasterii supra dicti, specialiter collectam aliquam in denariis, lignis

aut victualibus, sicut consuetum est, facere nos contingat. Abbas monasterii eiusdem, quicunque fuerit pro tempore, aut Decanus, vel aliqui maiores vel pociores de fratribus siue officiales ipsius ad nos personaliter accedere debeant, recepturi et audituri ac facturi ordinacionem nostram, quam super facto collectarum huiusmodi facere et ordinare nobis videbitur iuxta qualitatem temporis cum eisdem de misericordie lenitate, ne populo ipsius Ecclesie per grauamina huiusmodi ad nimiam paupertatem et exinanicionem vite extremam redacto, in ea per subtraccionem alimentorum Diuine laudis organa suspendantur. Vnde volumus et fidelitati vestre precipimus firmiter et stricte, quatenus populos eiusdem monasterii vltra id nullus vestrum debeat vel presumat molestare, nec aliter facere presumatis. Datum apud monasterium Sancti Martini in octaua Omnium Sanctorum anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

138.

V. István király megerősíti a pannonhalmi apátság alattvalói számára a sz. Istvántól nyert törvénykezési szabadságot. 1270

Stephanus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum Comitum noticiam, Posoniensis videlicet, Nytriensis, Jauriensis, Kumarumiensis, Zaladiensis, Wesprimiensis, Tholnensis, Symigiensis seu omnium aliorum Judicum ac Vicejudicum harum serie volumus peruenire, quod accedens ad nostram presencium fidelis noster Bonifacius, Abbas Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte

Pannonie priuilegium Sancti Regis Stephani confirmatum per priuilegium felicis memorie patris nostri nobis presentauit; quorum inspecto tenore cognouimus concessum extitisse, vt populos dicti Monasterii nullus judicum preter Regiam Maiestatem et cum, quem Abbas illius Monasterij eligit, presumat aliquatenus judicare. Vnde cum priuilegia Ecclesiarum, et maxime istius Monasterii, quod dileccione amplectimur speciali, nullatenus infringere, sed pocius inuiolabiliter intendamus conseruare, volumus et precipimus firmiter et districte, quatenus nullus vestrum populos supradicti Monasterii nec in furto, nec in decimis, nec in facto monete vel in aliquo presumat iudicare, quos a jurisdiccione omnium judicum per priuilegium Sancti Regis Stephani exemptos, judicio tantummodo nostro in omnibus causis reseruamus judicandos, vel eius, quem elegerit Abbas dicti Monasterii secundum tenorem priuilegii antedicti. In cuius rei memoriam et firmitatem presentes dedimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Prepositi Orodiensis aule nostre ViceCancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° septuagesimo, Regni autem nostri anno primo.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

139.

V. István király megerősíti IV. Bélának 1269-ki, a pannonhalmi apátság adószabadságáról szóló okmányát. 1270.

Stephanus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus tam presentibus quam futuris presentem paginam inspecturis salutem in salutis largitore. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod cum propter deuocionis nostre feruorem Monasterium Beati Martini de Sacro Monte Pannonie diuertissemus visitare, venerabilis vir Bonifacius, Abbas Monasterii eiusdem inter cetera ipsius Monasterii priuilegia exhibuit nobis priuilegium domini Bele Illustris Regis Hungarie felicissime recordationis, karissimi patris nostri, datum super libertate condicionariorum ipsius Monasterii, quantum ad collectarum soluciones, continens hunc tenorem:

Bela D. g. Hungarie stb. Rex stb. (következik IV. Béla király 1269-ki okmánya mint fenebb 129. sz. a.)

Nos itaque ex officio suscepti regiminis nostri vnicuique, quod suum est, reddere cupientes, quamquam vniuersis debeamus manus Regalis munificencie aperire, Ecclesias tamen Dei et populos illis subiectos in suis volentes antiquis libertatibus indempniter conseruare, predecessorum nostrorum vestigiis inherendo, iam dictum priuilegium presenti pagine de verbo ad verbum inseri facientes, ratum habentes confirmamus, volentes et solempni edicto statuentes, ut condicionarii eiusdem Ecclesie Beati Martini in Regno nostro vbicunque existentes ad omnes collectas, tallias et exacciones, quas per Regnum nostrum, sicut consueuimus, facere nos contingat, siue fuerint in denariis, siue in virtualibus, siue in aliis, dummodo sint collecte, dimidiam collectam soluere teneantur, nec ijdem condicionarii per collectores occasione aliquarum collectarum ad amplius cogi valeant et compelli.

Jn cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Orodiensis Ecclesie Prepositi, aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini M.° CC.° septuagesimo, sexto Idus Nouembris, Regni autem nostri anno primo.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

140.

IV. István király a borsmonostori apátságnak adományozza a sopronmegyei tizedek huszadrészét- 1270.

Nos Stephanus Dei gracia Rex Vngarie siquificamus tenore presencium vniuersis, quod in largicione elemosinarum sperantes salutem animarum et Regiminis nostri statum pacificum promereri, cum non solum arma, verum eciam preces pie viuencium tueantur Regnum et Regium Diadema, totam vicesimam decimarum tam in blado, quam in uino per totum Comitatum Supruniensem contulimus Monasterio fratrum Ordinis Cysterciensis de Monte Sancte Marie perpetuo et pacifice possidendam, et hoc eidem Monasterio nostro faciemus priuilegio confirmari, cum presentes fuerint reportate. Datum Jaurini quinto die post festum Omnium Sanctorum anno Domini M° CC° LXX.°

(Az eredeti után. V. ö. Fejér Cod. Dipl. V, k. I. r. 40. l.)

141.

V. István király megerösíti Fülöp mester fiai számára IV. Bélának Harka nevü földre vonatkozó 1257-ki adományát. 1270.

Stephanus Dei gracia Huugarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus tam presentibus quam futuris presentem paginam inspecturis salutem in salutis largitore. Ad uniuersorum noticiam harum serie uolumus pervenire, quod Stephanus et Symon filii magistri Philippi, adhuc in etate tenera constituti una cum domina matre eorum ad nostram accedentes presenciam, obtulerunt nobis priuilegium domini Bele Illustris Regis Vngarie clare recordacionis, carissimi patris nostri super terra Harka confectum petentes ut idem ratum habere et nostro dignaremur privilegio confirmare. Cujus quidem privilegii tenor tali, est:

Bela Dei gracia stb. (következik IV. Béla király 1257-ki okmánya, melyet közzé tettünk okmánytárunk II. kötetében a 284. lapon.)

Nos itaque peticionibus eorundem favorabiliter annuentes, considerantesque ipsam collacionem carissimi patris nostri legitime esse factam, eandem collacionem ratam habuimus, et ipsum priuilegium de uerbo ad uerbum insertum presentibus confirmamus duplicis sigilli nostri munimine roborando. Datum per manus magistri Benedicti Orodiensis Prepositi, aule nostre Vice-Cancellarii, dilecti et fidelis nostri. Anno Domini M.° CC.° LXX.°, Regni autem nostri anno primo.

(Eredetie Sopron sz. k. város levéltárában.)

142.

V. István király megerősíti Tamás hantai prépost számára IV. Béldnak Nyulas nevű földre vonatkozó adományozását. 1270.

Stephanus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui Regibus dat salutem. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Deo propicio nobis ad Regni solium sublimatis magister Thomas, Prepositus Hantensis, noster clericus specialis, ad nostram accedens presenciam nobis humiliter supplicauit, ut quandam terram Castri Musuniensis Nulos vocatam, quam ab merita seruiciorum suorum dominus Rex karissimus pater noster eidem contulerat, collacionem antedicti karissimi patris nostri ratificando sibi eciam nunc conferre de nostre gracie plenitudine dignaremur. Et licet idem magister Thomas propter multiplicia seruicia et fidelitatis opera karissimo patri nostro, domino Regi felicis memorie, et pariter nobis exhibita apud nostram Magnificenciam maiora mereretur, quia tamen super collacione eiusdem terre priuilegium ipsius patris nostri, quod propter anticipacionem mortis eiusdem domini Regis non potuit impetrasse, nobisque de quantitate et qualitate eiusdem terre, et vtrum sine magno grauamine ipsius castri eandem nobis conferre liceat nec ne, veritas non constabat, peticionibus ipsius magistri Thome condescendere attendentes, fideli nostro B. Abbati Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie, vt prenominatam terram cum suis vtilitatibus memorato magistro Thome statueret, et circumstancias metarum nobis rescriberet, nostris dedimus liiteris in mandatis. Qui quidem nobis rescripsit, predictam terram Nulos ad decem aratra, et supra ipsam viginti quinque vineas inuenisse, et ipsi magistro Thome cum suis vtilitatibus nullo contradictore existente, sicut nostrum mandatum habuerat, ita-

tuisse sub metis et terminis infrascriptis. Considerantes igitur fidelitates et obsequiosa merita eiusdem magistri Thome, Corone Regie exhibita fideliter et impensa, benivolencia Regia circumspecte, propter que ampliori remuneracione fuerat refouendus, iam dictam terram Nulos cum omnibus suis vtilitatibus, vineis et pertinenciis, prout predictum castrum possidebat, ab eodem castro penitus exhimendo ex Regia munificencia contulimus, donauimus et tradidimus ipsi magistro Thome perpetuo et irrevocabiliter possidendam, concedentes eidem ex gracia speciali, vt eandem tenendi seu conferendi inter viuos aut in morte iuxta sue libitum voluntatis liberam habeat facultatem. Mete autem dicte terre, prout in litteris supradicti Abbatis vidimus contineri, hoc ordine distinguuntur. Prima meta incipit ab oriente iuxta terram Monasterii Sancti Martini, et vadit cum binis metis ad meridionalem partem iuxta eandem terram Monasterii; et inde ad occidentalem partem ad terram ville Posnem populorum domine Regine; et inde flectitur ad septemtrionem tenendo metas cum populis castri Jauriensis et tauarnicorum domini Regis; exinde venit iterum ad primam metam tenendo binas metas iuxta terram Monasterii Sancti Martini, et hic cursus metarum dicte terre terminatur. Vt igitur huius nostre donacionis seu collacionis series robur obtineat perpetue firmitatis, nec in poste rum per quempiam in irritum reuocetur, presentes eidem magistro Thome concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Orodiensis Prepositi, aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo septuagesimo, Regni autem nostri anno primo'.

(Zsigmond király 1390-ik átiratából, melynek eredetie őristetik a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

143.

V. István király Máté aranymívesnek Zárberényben (a mai Vörösberényben) hatvan holdnyi földet adományoz. 1270.

Stephanus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Matheus aurifaber noster ad r ostram accedens presenciam, nobis humiliter supplicauit, vt sibi de terra Salomonis filii Feleh, olim sine herede decedentis, prouidere de benignitate Regia dignaremur, dicens eandem terram in terra ville Zarberyn sitam esse, et per populos dicte ville occupatam detineri. Nos itaque, quia terra seu possessio nobilis hominis sine herede decedentis ad manus Regias deuolui debet, peticionibus eiusdem aurifabri nostri annuere volentes, fidelibus nostris Preceptori et Cruciferis de Alba, vt de ipsa terra, vtrum ips ius Salomonis fuerit, et eodem sine herede decedente absque collacione Regia per populos eiusdem ville sit detenta, ab omnibus comprouincialibus et vicinis diligenter inquirerent, nostris litteris dedimus in mandatis. Qui quidem in fide Deo et Corone debita rescripserunt nobis, eandem terram fuisse hereditariam prefati Salomonis sine herede decedentis, sicut ab omnibus comprouincialibus diligenter inquirere potuerunt, et per populos ipsius ville Zarberin sine racione aliqua esse detentam vsque modo. Volentes igitur peticionibus ipsius aurifabri nostri ob merita seruiciorum suorum nobis fideliter impensorum Regio occurrere cum fauore, Petrum filium Georgij, seruientem nostrum, cognita huiusmodi veritate de facto dicte terre, vt ipsam terram Salomonis cum omnibus iuribus et vtilitatibus suis sub testimonio eorundem cruciferorum de Alba prefato aurifabro nostro statuat, duximus transmittendum. Statuta sunt siquidem per hominem nostrum sub testimonio Crucife

rorum predictorum eidem Matheo aurifabro sexaginta jugera terrarum simul cum locis vinearum et sessionum nomine juris Salomonis superius memorati nemine contradicente; ostendentibus eisdem nobilibus et alijs populis de Zarberyn, et assumpmentibus, quod si quid plus de terra porcionem ipsius Salomonis contingente imposterum scire possent, id Matheo statuerent supradicto, prout in litteris predictorum cruciferorum de Alba vidimus contineri. Volentes quippe prefatum Matheum aurifabrum nostrum et suos heredes eandem terram Salomonis cum omnibus vtilitatibus, juribus et pertinenciis suis, quibus idem Salomon jure hereditario dinoscitur possedisse, perpetuo et irrevocabiliter possidere, presentes sibi, et per eum suis heredibus concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Orodiensis Prepositi, aule nostre Vice-Cancellarij, dilecti et fidelis nostri. Anno ab Incarnacione Domini M° CC° septuagesimo, Regni autem nostri anno primo.

(Ezen jogtörténetileg igen érdekes okmány eredetie őriztetik a veszprimi káptalan levéltárában.)

144.

Kunegunda cseh királyné nagyanyját Máriát, IV. Béla özvegyét családi ügyei tekintetében biztatja. 1270.

Visitatione literarum vestrarum consolatae, mater et domina! in quibus cognovimus, vos bene valere et congaudere saluti nostrae ac filiae nostrae carissimae, dignas Vestrae Dilectioni grates referimus; condolentesque singulis et universis vestris incommodis, quae sicut mandastis nobis, per Regem St. machinantem vobis malum quomodolibet disponuntur, non dubitamus, quin omnem opem et operam cum diligentia, consilium et juvamen curabimus adhibere, sicut tenemur ex debito, circa dominum et maritum nostrum dilectum, quod in omnibus vobis assistere debeat toto posse et viribus omni vice. Et iterum supplicamus, ut ad videndam carissimam dominam et matrem nostram, in veniendo ad nos quantocius poteritis, causa nostrae dilectionis dignemini ordinare.

(Palacky, Über Formelbücher, 283. l.)

145.

Ugyanaz ugyanahoz hasonló tárgyban. 1270.

Gaudio magnae consolationis nostri cordis desideria inflammantur, quotiescunque de salute vestra et aliis vestris prosperitatibus renovatione literarum vestrarum sedula visitamur, hoc ipsum nos et nostros comitari Vestrae Dominationi jocundis animis nuntiantes. Verum quia patet relatione scriptorum Vestrorum de infortunio carissimi fratris nostri domini M., ne videamur Vestram Dilectionem offendere, nec non petere pro eodem, sicut in prioribus literis nostrum vobis aperimus animum, suppliciter insistentes pro ejusdem pace et commodo reformandis. Verumtamen Vestra Serenitas animadvertat perspicacius, quid aliud quam quod potest, angustiato injuriose restat agere, cum implorans humiliter gratiae debitum nequeat adipisci. Propter quod non miremini, si compulsus aliud cogatur facere, quam vobis sit placitum et sibi expediens. Quia hoc est poetico turbatus corde forsitan:

Est quodam prodire tenus, si non datur ultra.

Igitur mater et domina! clementiae Vestrae bonitas Vestrum compescat animum misericorditer in praescriptis, quia fortius saepius fastigium post prospera excidium praetendit, ut hunc quem modo fortuna mobilis defraudavit, conversa faciliter, lacrymantem efficere poterit jocundari.

(Palacky u. o. 283. l.)

146.

Ugyanaz ugyanahoz hasonló tárgyban. 1270.

Gaudere nos oportet, multiplicatis nobis gaudiorum solatiis, quibus vestris scriptis noster animus excitatur. Semper enim diligimus, nec desinemus diligere, ut audita sanitate vestra quotienscunque hoc fuerit, cordetenus consolemur. Sed ecce fortunae succedente fastigio, qua victorem cognovimus existere carissimum fratrem nostrum de suis persecutoribus, amplius multiplicatur nobis non immerito materia gaudiorum. Super qua relatione nobis, mater et domina, grates vobis referimus omnimodas ex affectu.

(Palacky u. o. 284. l.)

147.

II. Otakar cseh király V. István magyar királylyal békességre lépni késznek nyilatkozik. 1270. Octoberben.

Amator pacis, Rex pacificus et aeternus filios sanctae matris Ecclesiae, quos redemptos pretioso sanguine in unitate fidei Catholicae counivit, etiam in caritatis dilectione mutuaeque pacis observatione disposuit atque voluit esse unnm, ut idemtitatem fidei idemptitas sive unio concordiae sequeretur, et eos, quos una conjunxit fides mentium, dissensus non divideret actionum. Et certe quidem, licet ad tanti dispositoris exemplar pacem diligere et servare teneantur singuli Christiani nominis professores, tamen hos, quos Divina

providentia in dignitatem archae locavit Regali diademate insignitos, decet tanto amplius fore pacis et concordiae zelatores, quanto se cognoscunt honoris et sublimitatis apicem altius conscendisse, ut ab ipsis tamquam a lucernis suppositis, pacis et justitiae lumen refulgeat, et eorum concordia personis inferioribus imitationis transeat in exemplum. Eapropter acuta consideratione pensantes, et in pectoris nostri archa diligentius revolventes, quod ex Divina clementia Regni et terrarum gubernacula teneamus, in throno Regio collocati, ne lumen pacis, quo lucere debeamus aliis, tenebrae sint, cum domino St(ephano), Serenissimo Rege Ungarorum, cum quo tam consanguineitatis quam affinitatis fibula in amicitia nos connectit, et alterutrum nos invitant ad concordiae unionem, pacem plenam et perpetuam promittimus observare, quam per nos vel per nostros nullo umquam tempore aliqua dissensionis corruptela discidii zizania violari volumus aliquatenus vel corrumpi. Et ut haec quidem pacis foedera possent personis intermediis fortius couniri : ecce nobis et praedicto Rege St. in insula juxta Pozonium et Potinburch pariter constitutis, in octo personas, quibus arbitrandi plenariam dedimus facultatem, per nos hinc et inde exstitit compromissum, talibus tamen conditionibus interjectis. stb.

(Palacky u. o. 301. l.)

148.

II. Otakárnak a kötött békességről kiadott okmánya. 1270. Octoberben.

Nos Ottakarus etc. tenore praesentium protestamur, quod licet ad aeterni Regis exemplar, qui pacis auctor est, institutor pariter et amator, concordiam ex puris amemus affectibus, et pacem, quam ipsius dispositio provida cum caritatis osculo nobis dedit et reliquit jugiter observandam cum omnibus Christianae fidei professoribus servare desiderantibus votis et votivis desideriis affectemus : tamen affectu ardentiori appetimus et desideramus desiderio ampliori, ut praecipue cum illis, quos nobis sanguinis conjunctio counivit, valeamus in pacis unione et debito dilectionis fervore sicut decet sedulo permanere. Eapropter diligentius intuentes et attenta consideratione pensantes, quod una cum domino St. Serenissimo Rege Ungarorum etc. non solum unicus sed duplicatus familiaritatis funiculus in amicitia nos constringit, et quod tam consanguinitas quam affinitas ad concordiae oscula alterutrum nos invitant, animum praebemus et praebere volumus ad omnia, quae inter ipsum et nos pacem et concordiam mutuam sapere dinoscuntur. Cujus siquidem pacis seu concordiae unio, ut interjecto aliquo temporis intervallo amplius uniatur, firmetur firmius et fortius solidetur, quolibet rancoris symptomate resecato : ecce treugas absque omni fraude et dolo a festo Sancti Martini proximo affuturo per duos annos cum ipso statuimus; quas per nos et per nostros fideliter promittimus observare ; hujusmodi nempe treugis venerabiles patres dominos, Salzeburgensem Archiepiscopum etc. aliosque fideles et fautores nostros ex parte nostra nominatim et speciatiter includendo. Quas profecto treugas, ad majorem observantiam earundem, conditionibus etiam vallavimus infra scriptis, videlicet quod si quis eas ex nobis forsitan violarit, ex ipso facto excommunicationi summi Ponti-

ficis et dominorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum omnium debeat subjacere, et nihilominus fidei violator et Rex carens veritate, quae potissima debet esse socia Regiae Majestatis, a cunctis Christi fidelibus reputari et tanquam infamis et perjurus, cui potestates dignitatis patere non debent, secundum canonicas et legales sanctiones infamiae dispendio subjacere.

(Palacky u. o. 301. l. Ugyanazon békességről V. István magyar király is adott ki akkor formaszerinti okmányt, mely nyilván ugyanaz, melyet hibás évszámmal közöl Fejér Cod. Dipl. V. k. I. r. 127. l.)

149.

Anna, Ratiszlaw galicziai király neje, vejét II. Otakar cseh királyt családi ügyeiről értesíti. 1270.

Magno gaudio, magna consolatione cor nostrum extollitur in laetitia, quia vestri favoris et benivolentiae gratia nos filialiter contemplando, visitatione literarum vestrarum et nuntiorum consolamini frequentia salutandi, pro quo vobis in plenum regratiari non possumus, fili care; gaudentes super omnia de vestris prosperitatibus et salute, de quibus laetamur tamquam de propriis teste Deo. Sciat etiam Vestra Dilectio, quod dilecta filia nostra, vestra conjux, per Dei gratiam convaluit aliquantum, excepto hoc, quod in uno dolet latere, et vestra visione una nobiscum exspectat cum desiderio refoveri. Nos itaque considerantes animadversione sollicita vos vinctos amoris unione alterius ad alterum plenitudine sincera gaudere in mortem et mori: proinde jam amplius in gaudio nos delectat (igy). Super omnia supplicantes, ut pro amore ejusdem carissimae vestrae conjugis, nostrae quoque dilectionis intuitu, hac vice vestram nobis desideratam praesentiam quantocius offeratis.

(Palacky u. o. 269. l.)

150.

Máté erdélyi vajda Inuktelke nevü földet az egresi apátnak ítéli oda. 1270.

Nos Matheus Vaiuoda Transylvanie et Comes de Zonuk memorie commendamus. Siquidem nos terram Inukteluke parcium istarum ex donacione Regia olim Comiti Andree collatam, ast eo sine seminis solacio a uiuis excedente, inter Comitem Cephanum fratrem dicti Comitis Andree et Abbatem Beate Marie Virginis de Egres parcium earundem Transiluanarum controversam, eidem Abbati judicaliter adiudicandam decreuimus, hinc eundem ab omni ulteriori Comitis Cephani impeticione juris absolutum reddimus, perpetuum silencium Comiti Cephano ex mandato domini nostri Regis imponentes. Datum in Sancto Emerico in octauis judiciorum festi Beati Michaelis Archangeli, anno Domini M°. CC°. septuagesimo.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens, I. k. 95. l.)

151.

Nána mester özvegye a margitszigeti apáczáknak kagyományozza Sóskut nevü földét, mely felett most Döme, Bezter fia egyezkedik az apáczák ügyvivőjével Miklóssal a Budai káptalan előtt. 1270.

Nos Capitulum Budensis Ecclesie significamus, quod fratre Nicolao, procuratore sororum de Insula Sancte Marie pro eadem Ecclesia ab una parte, et Demetrio filio Bezter de genere Oanabezter de villa Berkij ex altera, coram nobis personaliter constitutis, proposuerunt, quod in causa, quam dictus Demetrius pro quadam terra Souskut vocata contra memoratas sorores de Insula Sancte Marie mouerat, quam terram nobilis matrona relicta videlicet magistri Nane, Ecclesie Beate Marie Virginis de insula antedicta pro remedio anime sue legauerat, taliter conuenissent, quod predictam terram prenominatus Demetrius cum suis omnibus vtilitatibus, quas de proprijs laboribus et expensis in ipsa terra parari fecerit, usque ad tempora uite sue possidebit; defuncto uero Demetrio absque beredum successione, eadem terra in ius Ecclesie Beate Marie de insula deuoluetur; si autem idem Demetrius filium superstitem habuerit, si eidem filio placuerit, terram antedictam cum omnibus super eadem terra hedificatis uel plantatis, prout eadem terra fuerit tunc temporis estimata, liberam habeat redimendi facultatem, tocius terre precio memoratis sororibus in solidum persoluto. Super quo facto, partibus sic uolentibus et petentibus literas presentes concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Ambrosij Scolastici Budensis, anno Domini M° CC° LXX° Nicolao Cantore, Petro Custode, Bedeu Decano Zoela sacerdote, Damiano et Petro magistris, ceterisque Canonicis existentibus.

(Hártyán szépen irva. A pecsét fehér selymen függ. — Rakovszky ur gyüjteményéből. — Kiadta,de hibásan, Fejér Cod.Dipl. V. k. I. r. 88. l. *Knauz Nándor.*)

152.

V. István magyar király II. Otakar cseh királylyal békességet kötvén, erről ünnepélyes okmányt ád ki. 1271.

Stephanus Dei gracia Ungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex vniuersis presencium noticiam habituris salutem in salutis auctore. Licet eterni Regis imperio generali post celi et terre transitum, teste veritate evangelica, duraturo parere deceat universos; specialius tamen personas sublimitate Regia decoratas ipsius preceptum in pace, que caritatis est vinculum, observanda mentis sue habere continue convenit in archivis, subtili consideracionis libramine attendendo, quod ex ea et per eam eisdem quies corporis, animi tranquillitas e-subiectis votiva opulencia prebeatur; presertim cum eterni Regis filius in sinum patris, unde venerat, regressurus, Apostolici ordinis cetui, per quem orbem instrui voluit vniuersum post salutaria precepta pacem servandam reliquerit et tenendam. Que etsi ex mandati celestis latitudine ad universos et in uniuersos intensionis sue extendere solcat incrementa, tamen eo ampliori sinceritate inter eos eandem decet esse radicatam, quos multiplicis attinencie unio copulat et connectit. Proinde noverint uniuersi, quod post longa guerrarum discrimina, que inter dilectum Othaccarum Regem Boemie Illustrem, Ducem Austrie, Stirie, Carinthie, Marhionem Moravie, Dominum Carniole, Marchie, Egre ac Portus Naonis, carissimum cognatum nostrum ex parte una, et nos ex altera suscitata fuerant suggerente humani generis inimico, cum nos pro votive pacis puritate reformanda dilectos fideles nostros, dominum Paulum Episcopum Vesprimiensem, Egidium Summum Camerarium aule nostre, Rolandum, Banum magistrum Benedictum Prepositum Orodiensem, aule nostre ViceCancellarium, Barones Regni nostri, misissemus, dato eisdem pleno, sufficienti et legali mandato, ut convenientes cum Prelatis et Baronibus Regni Boemie, domino Brunone

Episcopo videlicet Olomucensi, fratre Hartperno Ministro Ordinis fratrum Minorum per Austriam, Hartlibo Camerario, Bohussone Marschalco, Nezemizel Pincerna Moravie, a predicto Rege Bohemie similiter cum pleno mandato destinatis, tractare et ordinare et diffinire possent omnia ad reformationem pacis facientia, que nos ipsi, si presentialiter cum ipso Rege Boemie convenissemus, ordinare et diffinire possemus pro nostri quiete animi ac nostrorum tranquillitate subiectorum; iidem Barones nostri considentes cum predictis Baronibus Regni Boemie ordinaverunt et assumpserunt iuxta mandati traditi sibi formam: Vt de cetero perpetua pax inter nos et ipsum Regem Boemie debeat observari, nec eidem Regi vel suis turbationes vel molestias inferemus, vel inferri per nostros paciemur, includentes eidem paci, et eadem vallantes Regna nostra, videlicet Ungariam, Dalmaciam, Croaciam, Ramam, Serviam, Galliciam, Lodomeriam, Comaniam, Bulgariam, totumque Ducatum Sclavonie, cum omnibus attinenciis eorundem, secundam signa, distincciones et metas antiquas, prout eciam progenitores nostri et antecessores Reges Ungarie usque tempus vite domini Bele gloriose memorie patris nostri possederunt et tenuerunt. Verum si termini hinc inde fuissent avulsi, vel mutati, venerabiles patres, dominus Archiepiscopus Strigoniensis et Episcopus Olomucensis, Deum et justiciam habentes pre oculis, super ipsisterminis et limitibus cognoscent, et id, quod legitime diffini- verint, per censuram ecclesiasticam partes facient observare: hoc adiecto; ut occasione terminorum seu limitum, de quibus dicti Archiepiscopus et Episcopus cognoscent, pacis puritas inter Regem Boemie et nos non turbabitur, nec nos cum eodem Rege relabimur in guerrarum discrimina recidiva. Pace huiusmodi inter nos et ipsum Regem reformata, et caucionibus tam litterarum autenticarum, quam iurisiurandi religione firmata, ut eadem robore subsisterre valeat firmiori, infra terminum inter Illustrem Regem Boemie et nos statuendum pro pacis multiplici firmitate, eidem Regi Boemie dari procurabimus et faciemus litteras magnifici domini Karuli Illustris Regis Sicilie, Ducatus Apulie, Principatus Capue et Comitis Forqualquerii, necnon litteras domini H., incliti Ducis Bawarie, presenti pace ex parte nostra inclusorum, super eo, quod

iidem paci, convencione seu composicioni nunc factis per nos et nostros Barones adhibebunt consensum, connivenciam et opitulacionem omnimodam inviolabiliter observandam; eo expressim cauto, tam in litteris Regis Sicilie, quam Ducis Bawarie predictorum, ut si nos pacem contingat, quod absit, infringere vel turbare, ex tunc iidem Rex et Dux nobis non assistent auxilio, consilio vel favore, sed se a nobis penitus separabunt: Rex autem Boemie sub eadem seu consimili forma nobis dari faciet litteras magnificorum virorum domini Henrici Misnensis et domini Ottonis Brandenburgensis Inclitorum Marchionum, cognatorum et amicorum suorum sub ea forma, ut si Rex Boemie aliquid contra pacem fecerit vel attemptarit, violando seu infringendo eandem, extunc iidem Marchiones a societate et amicicia Regis Boemie se penitus retrahentes, eidem contra nos non impercientur consilium, auxilium et favorem, et hoc expressim continebitur in eorundem Marchionum patentibus litteris, sigillis eorum autenticis pendentibus consignatis, que, ut dictum est, infra terminum per dictum Regem Boemie et nos moderandum nobis debent assignari. Ceterum quia quedam castra intra limites Regni nostri constituta, quorum principale dominium ad nos pertinet, Kuzeg videlicet, de Monte Sancti Viti, Slonuk, Perstan, de Chertus ac castra Farkasii de Zaguria, que Henricus, et duo castra Stago vocata, que Johannes filius eiusdem Henriei, ac castrum Dobra, quod Nicolaus et Stephanus filii Pauli, et castrum Row vocatum, quod Merch filius Gianur, qui a nobis transfugentes se ad Regem Boemie transtulerunt, detinent occupata, iuxta ordinacionem Baronum nostrorum et ipsius Regis Boemie recuperanda et habenda, de sua bona voluntate deseruit Rex predictus; adiciendo et expresse cavendo, quod detentores predictorum nec per Theotonicos, nec per Bohemos idem dominus Rex Boemie iuvabit vel iuvare permittet palam vel occulte, et nominatim non patietur eos iuvari contra nos in ipsis castris detinendis per homines, quos ipsis, Henrico scilicet et Johanni filio eiusdem, Nicolao et Stephano filiis Pauli, Laurentio filio Petri concessit, postquam se a nobis ad ipsum Regem Boemie cum ipsis castris transtulerunt; promittendo firmiter iuxta eorundem Baronum ordinacionem, quod de Regis Boemie castris nullum

nocumentum hominibus Regni Hungarie inferri pacietur Rex predictus per supradictos Henricum, Johannem filium eiusdem, Nicolaum et Stephanum filios Pauli, et socios eorundem, et adherentes eisdem; hoc expresse declarato, quod si iidem dampna, iniurias vel depredaciones aliquas hominibus Regni nostri quolibet ingenio, fraude vel machinamento inferre presumpserint, et super hoc Regi Bohemie per Hartlebum Camerarium, qui secundum formam composicionis impresenciarum facte ad investigandum et inquirendum hominem suum, cui super premissis credi debet, transmittere tenetur, facta fuerit certa fides, extunc eosdem omnibus possessionibus in quacumque parte Regni sui vel terrarum suarum, ab ipso domino Rege Boemie concessis et datis, spoliabitur et privabitur, nullo regressu temporis ad possessiones easdem reservato. Et ut expresse appareat, eosdem per ipsum Regem Boemie in sua malicia non foveri, ipsos sic privatos predictis possessionibus ubicumque ab eodem Rege datis et concessis, de Regni et Ducatuum suorum et terrarum sibi adherencium partibus excludere tenebitur, utpote pacis necessarie turbatores. Promittimus eciam secundum ordinacionem predictorum Baronum, quod non recipiemus in graciam nostram Henricum, Johannem, Stephanum, Nicolaum et Laurencium filium Petri, ac complices eorumdem supradictos cum castris et municionibus ab eodem Rege Boemie eisdem traditis et concessis in Regno et terris suis, vel in posterum concedendis. Sane quia per infideles et transfugas huc illuc inter mundi Principes discurrentes seminari solent pestifera pacis turbancia puritatem, que interdum ipsis Principibus non tam temporalis tranquillitatis commodum, quam vite future subsidia per guerrarum discrimina adimunt oportuna: promittimus iuxta ordinacionem predictam non receptare infideles ex parte ipsius Regis Boemie ad non transfugentes, nec eis subsidium vel benignitatem aliquam impertiemur; sed ipsos pocius tamquam male meritos excludemus, nec per nostros amicos vel subditos receptari vel foveri aliquatenus paciemur. Porro quia multiplex tanquam sanguinitatis vel affinitatis affeccio ad correlativum amorem nos possunt et debent mutuo incitare, pro observacione pacis nunc facte, et in posterum durature promittimus et assumimus, ut si aliqua

temporum processibus successivis contigerit suboriri hinc inde, que turbare possent pacis et concordie unionem, pace eadem nunc facta in suo robore permanente, super gravioribus, que ex parte hominum nostrorum contra homines Regis Boemie attemptata fuerint sive facta . . . Strigoniensis Archiepiscopus tam ordinaria iurisdictione, quam ex ipsius iurisdiccionis in eos, qui eidem Archiepiscopo subiecti non sunt, prorogacione nunc facta cognoscet, et que iudiciaria maturitate servata invenerit perperam attemptata, seu facta in preindicium Regis Boemie et hominum suorum, diffinitiva senteneia reformabitur : postquam de cause meritis cognoverit, ut est iuris, et que diffiniverit, per censuram ecclesiasticam faciet observari, cum id nostri et ipsius Regis Barones ordinaverint iuxta traditam sibi formam, et nos ac ipse Rex Boemie assumpserimus, approbaverimus, emologaverimus premissa omnia et singula spontanea voluntate. Si vero aliqua praviora per homines Regis Boemie vel Barones eiusdem attemptata fuerint sive facta, per que nobis et hominibus Regni nostri posset preiudicium generari, super hiis venerabilis pater dominus Bruno Episcopus Olomucensis ex ordinaria iurisdiccione, quam omnes Barones et homines Regis Boemie in se prorogaverunt, cognoscet iuxta formam articuli proximo expressi, et quod diffinierit, execucioni mandabit, contradictores per censuram ecclesiasticam districtius compescendo. Et in huiusmodi cognicionibus, diffinicionibus et execucionibus causarum procedent iidem Archiepiscopus et Episcopus, Deum et justiciam habentes que oculis, postpositis gracia, timore, odio et favore. Iidem quoque Archiepiscopus et Episcopus in personam Regis Boemie atque nostram singuli singulatim promulgandi excommunicacionis sentenciam plenam habeant facultatem : cum nos et ipse in premissis subiecerimus personas nostras iurisdiccionibus eorundem. In minoribus vero causis, que hinc inde inter nostros et ipsius Regis homines emerserint, circa confinia Moravie duo ex parte nostra, videlicet Comes Pozoniensis et (Comes) Nitriensis, ex parte Regis Boemie Camerarius Moravie et Burcravius de Brumore ; circa confinia Austrie ex parte nostra Comites Supruniensis et Musuniensis, ex parte Regis Boemie Castellanus de Haslar et Castellanus Nove Civitatis, Judices provin-

ciales; circa confinia Stirie ex parte nostra Comites Castriferrei et de Zala, ex parte Regis Boemie Capitaneus et Notarius Styrie; circa confinia Karinthie, Carniole et Marchie ex parte nostra Banus tocius Sclavonie, et ex parte Regis Boemie Capitaneus Karinthie, Carniole et Marchie deputabuntur, qui querelantibus hinc inde iusticie faciant complementum; et id quod fecerint, tam ipsius Regis Boemie, quam nostra auctoritate faciant observari. Quod si aliqui ex ipsis fuerint diem functi, successores ipsorum dignitatis hereditarii vel per alterutrum Regum substituti fungentur vice et partibus eorumdem. Item si inter amicos Regis Boemie et nostros aliqua discordia fuerit suscitata, pro causa huiusmodi contra pacem promittimus non venire: sed discordantes studebimus, si poterimus, ad pacem et concordiam revocare. Alioquin causa inter nos et ipsos discordantes exorta Archiepiscoporum et Episcoporum iudicio vel ordinacioni relinquitur, quam ipsi recipiant, et eidem parebunt sive stabunt. Quod si amici nostri hoc renuerint adimplere, nullum consilium et auxilium eisdem impendimus contra Regem Boemie supradictum. Si vero, quod absit, Rex Boemie pacis violator ex quacumque causa propria, vel amicorum suorum ac hominum terre sue inventus fuerit, vel turbator, ipso facto incidit in sentenciam excommunicacionis, quam ex nunc venerabiles patres Pataviensis, Olomucensis et Pragensis Episcopi tulerunt solempniter et in scriptis; et quod eadem sentencia teneat et astringat violatorem pacis et concordie cum effectu, ipse Rex Boemie subiecit se iurisdiccioni ipsorum Episcoporum, non obstantibus aliquibus litteris, indulgenciis seu privilegiis a Sede Apostolica impetratis vel in posterum impetrandis. Preterea ut multiplicatus funiculus pacem faciat pleniorem, Archiepiscopi Regni nostri iurauerunt, quantum in eis est, pacem presentem inter nos et ipsum Regem ordinatam tenere et servare, et nos inducere iuxta promissionis a se facte formam ad eandem mutuo observandam, et ad tenendum ea, que impresenciarum promisimus et promittimus, spopondimus et spondemus, sicut in ipsorum litteris plenius continetur. Promiserunt eciam per idem iuramentum et premittunt, quod si nos, quod absit, pacem infringere contigerit, vel ea, que in presens placitum sunt deducta, violare, iidem

Archiepiscopi et Episcopi et Regni nostri Barones nos deserent, et Regi Boemie adherebunt ex debito prestiti iuramenti. Verum si Regem Boemie pacem vel ea, que in placitum devenerunt, infringere contigerit vel turbare, Episcopi terrarum suarum et Barones eiusdem iuxta formam presentis composicionis et ordinacionis eum deserent, et nobis adherebunt ex debito prestiti iuramenti, sicut in ipsorum patentibus litteris continetur. Item Archiepiscopus Strigoniensis, qui ordinarius noster existit, et Archiepiscopus Colocensis, Aule nostre Cancellarius, et Suffraganei eorumdem, ex Baronum nostrorum voluntate exnunc sentenciam excommunicacionis promulgarunt, quam si nos, quod absit, pacem transgredi contigerit, ipso facto incurremus; et nichilominus iidem Archiepiscopi et Episcopi totum Regnum nostrum ecclesiastico subicient in suis Diocesibus interdicto, non obstantibus litteris seu indulgenciis impetratis vel in posterum impetrandis. Electus eciam Salzburgensis et venerabiles patres Pataviensis, Vrisingensis et alii Prelati Regni et terrarum suarum consimilem excommunicacionis sentenciam in scriptis solempniter tulerunt, quam ipse Rex Boemie ipso facto incurret, si transgessor pacis extiterit vel turbator. Et si in hac parte Archiepiscopi predicti tam Regnorum nostrorum, quam suorum negligentes in exequendis premissis extiterint vel remissi, punientur a dominis Cardinalibus, quorum jurisdiccioni se in hac parte subiecerunt, tamquam iuramenti prestiti transgressores. Barones insuper Regni nostri, Mois videlicet Palatinus, Comes Supruniensis et Judex Comanorum; Egidius Summus Camerarius aule nostre, Comes Pozoniensis; Nicolaus Judex Curie nostre, Comes Simigiensis; Joachinus Banus tocius Sclavonie; Mathias Woywoda Transilvanus et Comes de Zonuk; et Laurencius Banus de Zeurino et Comes de Doboca; Rolandus Banus; Petrus Magister Dapiferorum nostrorum, Comes de Swek (?); Albertus Magister Agazonum nostrorum, Comes Stibiniensis; Philippus Magister Pincernarum nostrorum; Ernerius Banus, Comes Worosdiensis; Porach Banus, Comes Zaladiensis; Michael Comes Nitriensis; Paulus Banus Comes Bathiensis; Dionisius Comes de Morocha; Magister Andreas Comes de Reuche; et Petrus Comes de Zana, ac alii quamplures iuraverunt, quantum in eis est,

pacem nunc factam fideliter observare, et nos inducere iuxta posse bona fide ad premissa nostra ac sua servanda, suis super hoc Regi Boemie litteris traditis et concessis. Ad hoc ut concordie et amoris dulcedo inter ipsum Regem Boemie et nos propagines suas faciat longiores, ordinatum extitit a predictis Baronibus Regis Boemie et nostris ad tractatum presentis pacis specialiter deputatis, ut idem Rex Boemie Lombardum Stephanum, nepotem Marchionis Estensis, et nos Philippum Electum Aquilegensem a nostra societate excludere deberemus. Nos itaque iuxta placita et ordinacionem Baronum nostrorum iuramento firmatam exclusimus et excludimus a nostra societate et amicicia omnimodis eundem Philippum, non obstantibus litteris concessis eidem, et promissionibus sibi factis; eidem itaque non assistemus consilio, auxilio et favore: cum idem Rex Boemie Stephanum predictum similiter excluserit de sua societate, familiaritate et amicicia, et penitus removerit; seu omnino et specialiter assumpserit, non receptare vel fovere eundem in suis et amicorum suorum finibus sive terris, promittens eum excludere et excludi facere de eisdem. Exclusimus eciam et excludimus Wilhelmum de Sarfenberch et Nicolaum de Lebenberch a nostro servicio, gracia et favore, promittentes in defendendis et detinendis castris ipsorum contra Regem Boemie et suos non iuvare. Item renunciamus iuri et accioni, quod et que videbantur nobis competere, seu eciam competebant in Ducatibus Stirie, Karinthie, Carniole et Marchie, nullam de cetero nostro vel heredum nostrorum nomine contra ipsum Regem et suos heredes moturi materiam questionis. Renunciamus insuper juri et accioni nobis et nostris heredibus competentibus de insigniis Regalibus; corona videlicet, gladio, monili, sella, scutellis et aliis clenodiis ac thesauro delatis per dominam Annam in Regnum Boemorum. Item predicte ordinacioni et paci includi volumus et includimus excellentes dominos, Philippum Francorum et Karulum Sicilie Reges Illustres; Karulum juniorem Primogenitum ipsius Regis Karuli, generum nostrum; Michaelem Angelum Paleologum Imperatorem Grecorum; Andronicum juniorem Imperatorem Grecorum, generum nostrum; Bouzlaum Cracovie et Sandomerie Boislaum Maioris Polonie; Henricum Bawarie Inclitos Duces,

generos nostros; Belam Ducem de Mac..ow et de Bozna, fratrem nostrum; Urossium Regem Servie, et Stephanum filium eius, juniorem Regem Servie, generum nostrum; Swetizlaum Imperatorem Bulgarorum; et Leonem generum nostrum, Ruthenorum Ducem; Mitizlaum fratrem eiusdem; et Wazulem filium Wazule Duces Rutenorum; aliosque fideles fautores et familiares nostros cum filiis, omnibus terris, Regnis, Ducatibus, iuribus ac possessionibus eorundem. Insuper promisimus et promittimus iuxta ipsorum Baronum nostrorum ordinacionem, quod a dominis Cardinalibus, vacante nunc Sede Apostolica, obtinebimus, transmissis nostris nunciis, confirmacionem pacis nunc facte; hoc adiecto, quod nostri et ipsius Regis Boemie nuncii circa festum Sancti Michaelis nunc venturum iter arripient, et in festo Omnium Sanctorum proximo sequenti se dominorum Cardinalium conspectui presentabunt; et confirmacionem nostris sumptibus et expensis obtentam faciemus ipsi Regi Boemie assignari. Idem autem Rex per suos nuncios impetrabit consimiles confirmacionis litteras, suis expensis et sumptibus nobis dandas. Creato vero Papa, confirmacionem sub simili vicissitudine alterutri nostrum dandam faciemus, largiente Domino, impetrari. Dampna autem illata hinc inde compensacione mutua sunt sublata, iuxta ordinacionem sepius memoratam. Ut igitur premissa universa et singula per nos inviolabiliter observentur, nec successivorum mutacione temporum infringi valeant, vel aliquatenus vacillare, iuravimus et iuramus tactis Sacrosanctis corporaliter Evangeliis, multorum Sanctorum reliquiis, et vivifice Crucis ligno, ut transgressor promissorum propter infamie notam, quam ex transgressione iuramenti incurret, Divine acrimoniam senciat ulcionis, ut cum Chore, Datan et Abyron recipiat porcionem, Dei Omnipotentis et gloriose Virginis et Sanctorum omnium suffragiis destitutus. In cuius rei testimonium ac perpetuam memoriam, ac munimen presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum et actum in castris apud Posonium, anno Domini MCCLXXI. Regni autem nostri anno secundo, V. Nonas Julii.

(X. Gergely pápa 1272-ki megerősitéséből, Theinernél, Monumenta Hist. Hung. Sacr. I. köt. 299. l. Töredékét közzé tette már Fejér Cod. Dipl. V. k. I. r. 124. l.; lásd ugyan Fejér munkáját VII. k. 5. r. 378. l.)

153.

V. István király a cseh háboruban elesett Pouka nevü hívének családját, Trencsin megyei birtokával együtt nemesíti. 1271.

(S)tephanus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Comanie, Bulgarieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium saluatore. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod cum contra Regem Boemie armatam miliciam mouissemus pro nostra et Regni iniuria propulsanda, ibique Diuina opitulante clemencia contra eundem Regem Boemie nobis victoria celitus arrisisset, ac demum in Regnum eiusdem Regis Boemie destinassemus quandam nostrorum militum legionem; eisdem sub castro Bruno preliantibus laudabiliter, inter reliquos Pouca filius Moghud de Garna in Comitatis Trinchiniensi occubuit fideliter dimicando. Nos igitur attendentes, quod hij qui in acie pro patria moriuntur, uiuere intelliguntur per gloriam, uolentes eiusdem Pouce obsequia graciosa in suis superstitibus et posteris benignitate Regia compensare, ad supplicacionem nichilominus Moghud patris eiusdem Pouce, ipsum Moghud et filium eius, cum terris ipsorum, in quibus actenus resederunt, Lyzko et Guarna uocatis, exemptis a castro Trynchiniensi in numerum seruiencium Regalium sub metis antiquis, sicut ante pacifice possederunt, duximus transfferendos. Vt igitur huius nostre concessionis series irretractabiliter perseueret, presentes ipsi Moghud et Michaeli filio suo concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Prepositi Orodiensis, aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° septuagesimo primo, Regni autem nostri anno secundo.

(Eredetie a Nemzeti Muzeum kézirati gyüjteményében.)

154.

V. István király Inárcsi Tamást, Pált, Fenét és Ombot, Jakab a székes-fehérvári vár emberének fiait, kiket azon szolgálataikért, melyeket neki mint erdélyi vezérnek még atyja Béla király életében tettek, Inárcson lévő részbirtokukkal ugyancsak a fehérvári várjobbágyok sorába emelt volt, ezen állásukban, miután az ország kormányára jutott, földeikkel együtt ujólag megerösíti. 1271.

Stephanus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam tam presencium quam futurorum harum serie uolumus peruenire: Quod cum Thomas, Paulus, Fene et Omb, filij Jacobi castrensis castri Albensis de villa Inarch, nobis adhuc eo tempore, quo superstite karissimo patre nostro Bela Rege Hungarie inclite recordacionis Ducatum Transiluanum tenebamus, diu et cum omni fidelitate seruiuissent indefesse, nos eos propter ipsorum meritoria obsequia ab officio seu condicione castrensium, ex quibus, ut premisimus, originem duxerant, exhimendo, in numerum et libertatem nobilium jobagionum eiusdem castri cum terris ipsorum porcionem eorundem in dicta villa Inarch contingentibus duximus transferendos, nostrum eis super hoc priuilegium concedendo. Verum cum postmodum nos Domino propicio plenum Regni gubernaculum adepti fuissemus, seruicia eorundem Thome, Pauli et fratrum suorum pedictorum in memoriam reuocantes, nos eosdem Thomam, Paulum, Fene et Omb, propter ipsorum seruicia meritoria nobis fideliter exhibita et inpensa, de benignitate Regia, prout eos tempore Ducatus nostri transtuleramus, reliquimus et transtulimus, ymmo translatos dimisimus in ipso eodem jobagionatu castri simul cum terris ipsorum perpetuo pormanere; volentes

de cetero ipsi et ipsorum heredes heredumque suorum successores in numero et jobagionatu dicti Castri computabiles habeantur. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes dedimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Prepositi Orodiensis, aule nostre ViceCancellarij, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M.° CC.° septuagesimo primo, Regni autem nostri anno secundo.

(Eredetie bőrhártyán kiváltságlevél alakjában van Nagy-Kőrösön az Inárcsi Farkas testvérek levéltárában. Pecsétje, mely vörös selyemről függött, elveszett. *Szabó Károly.*)

Jegyzet. Ugyan az Inarcsi Farkas testvérek levéltárában találtatik egy másik okmány eredetie is, mely a fenebbivel szóról szóra megegyez, de csak nyilt levél alakjában. Ennek hátára nyomott pecséte is elveszett.

155.

II. Otakar cseh király panaszlevele V. István magyar király ellen, hogy az 1270-ki békességet nem tartotta. 1271.

Grande scelus, nefandum crimen et detestabilem perfidiam, per Stephanum Regem Ungariae in Christianum populum perpetratam, ad aures vestras deferimus cum querela, utpote ad eorum, qui Christiani Principes estis, et qui merito ad compassionis dolorem excitari debetis ex traditione filiorum Sanctae Matris Ecclesiae et jactura nominis Christiani Ecce enim cum eodem Rege St. treugas nunc a festo Beati Galli usque ad festum B. Martini, et abinde per duos annos continuos duximus statuendas, quae ad stabilem observantiam earumdem tam nostris quam ipsius, quam etiam Archiepiscoporum, Episcoporum et Baronum in terris utriusque nostrum morantium literis vel promissionibus fuerant stabilitae, interpositis corporalibus fidei sacramentis vicibus repetitis, et authenticis privilegiis super eo praestitis hinc et inde. Sed ipse Rex St., cujus stabilitas est, esse instabilem, et fides, perfidiae deservire, sicut patet ex operum argumentis, non renunciatis treugis, nobis non diffidatis, nobis non praemunitis, nobisque nil tale timentibus, sed de partibus Karinthiae, Carnioliae, et Marchiae, ubi quosdam infideles nostros, qui se contra nos in rebellionem erexerant, ad nostrae retraximus dominium potestatis, sub treugarum praetextu secure versus Austriam dirigentibus iter nostrum, spicula non ultra dissimulans perfidiae, quae etiam in suis parentibus exercuit aliquando, fidem datam violans, promissiones irritans, concessa privilegia vilipendens, dictam terram nostram Austriae fraudulenter invasit, in ipsa proh dolor per Comanos et alios infideles Christi effundens profluvium sanguinis Christiani. O quis Christianus Princeps digne non compatiatur? O quis Catholicae religionis zelator merito poterit non dolere? quod manus barbara, manus canina, in locis diversis

sacram pedibus conculcavit eucharistiam, sacerdotes tormentorum affecit martyriis, devastavit ecclesias, sanctuaria profanavit, virgines et juvenes abduxit captivitati perpetuae redigendos et nocenter effudit sanguinem innocentum, non parcens conditioni, sanguini, sexui vel aetati. Quare profecto vos rogamus attentius et hortamur, ut velitis, si non nobis, saltim Christianis, quorum sanguis effusus est in creatoris contumeliam, condolere. Adhaec etiam, ut immanitas criminis vos ad compassionem excitet ampliorem, ad id vestrae discretionis acclinetis acumen et interiores cordis oculos diligentius convertatis, quod si nos, quod absit, qui murus vester sumus contra perfidas nationes, corruerimus, et paries nostrae potentiae fuerit perforatus, vos de cetero sciatis consimilis jucturae periculo subjacere; nam sicut describit auctoritas, „Res tua tunc agitur, paries cum proximus ardet," quoniam mala vicina et imminentia, si eisdem non tempestivis remediis obvietur, laedere ac nocere facilius consueverunt. Ut igitur formam privilegiorum super treugis hujusmodi confectorum, quam ad noticiam domini Papae, Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum et omnium Christianorum deferre volumus, ut nostram innocentiam et inauditam injuriam nobis factam audiat totus mundus, atque etiam ut singulas conditiones, quibus treugae eaedem sunt vallatae, plenius cognoscatis, ecce vobis de verbo ad verbum transscriptum mittimus eorumdem, sigilli nostri munimine roboratum.

(Palacky, Über Formelbücher, 275. l.)

156.

Kunegunda cseh királyné nagybátyjához, V. István magyar királyhoz, a királyok közt tervezett találkozás tárgyában. 1271.

Exultare et laetari carnalis unio caritatis alterius ad alterum mutuo nos excitat et invitat in cunctis prosperis et gratuitis (igy) successibus nostri pariter et nostrorum promptius, quod cum desiderio cordis et animi audire semper nos delectat bonum statum vestrum et salutem corporis vestri ac vestrae uxoris, nostrae sororis carissimae, puerorum quoque vestrorum; quia haec et alia quaecumque gaudia vestra et solatia propria, sicut expedit, per omnia reputamus; summe difidentes (igy), quin imo sperantes firmiter vice versa, haec eadem nostra esse similiter vobis cordi. Quae annuncianda vobis duximus in praesenti, quia videlicet et nos cum dilecto domino et marito nostro ac nostris filiabus carissimis in jocunditate et laetitia vivendo salubriter per Dei providentiam in omuibus prosperamur. Verum quia scripsistis aliquando dilecto domino nostro et marito, super habendo secum personaliter colloquio, ad conferendum, quae mutuo vos contingerent elterutrum ardua negotia, vel saltem ut haec eadem pertractarentur per suos et vestros fideles Barones missos a latere vestri hinc et inde, si convenire occupati forsitan personaliter non possetis, multis arduis obstantibus impedimentis, cum convenire hactenus nequiveritis ad invicem personaliter, restat, sicut scripsistis sibi aliquando, si placitum adhuc vobis fuerit, ut fideles nostri et vestri conveniant quando volueritis, et pertractent loco vestri singula quae tractanda habueritis facta vestra.

(Palacky u. o. 286. l.)

157.

Kunegunda cseh királyné ugyanennek ajánlja testvérét, anyját és rokonait. 1271.

Vestri nobis retulerunt nuntii, conquerentes ex parte vestra de carissimo fratre nostro; cujus etiam scripta et nuntium recepimus, conquerentem nobis cum lacrymis, quod omni affectu et desiderio cordis plenae fidelitatis et constantiae vobis potius quam alicui alteri usque in mortem paratus servire numquam desisteret, dummodo in suis angustiatus necessitatibus, quae proh dolor! multae et magnae sunt, vestro favore et auxilio foveatur. Et quia hoc hactenus sibi defuit circa vos, quid aliud restitit anxiato, nisi ut se reciperet, ubi posset utcumque vitam inopem defensare. Igitur afflictum non culpando, qui sanguis et caro vestra, potius sibi compati dignemini misericordiae visceribus,quam persequi et conqueri de eodem. Placeat Vestrae Dilectioni carissimae supplicantes nos exaudire favorabiliter de eodem, et placato animi vestri gravamine, ipsum, ut praemisimus, ad vestra velitis obsequia revocare, juxta proverbium sapientis : ignotum tibi tu noli praeponere notis. Sic igitur assit sibi revocato vestra benignitas, ut carissimae dominae et matris nostrae, ac aliorum nostrorum et vestrorum carnalium per vestram industriam graciae reformetur. His enim bonis operibus honor et gloria clarescet lucidius famae vestrae, nobis quoque numquam possetis gratius beneficium exhibere. Cogimur etiam imputare vobis amicabiliter, quod nos salutationis et visitationis vestrae inmeritas facitis sine causa : sed regratiamur affectuose carissimae sorori nostrae, vestrae conjugi, quae salutando nos amicabiliter per suas litteras visitavit.

(Palacky u. o. 284. l.)

158.

Kunegunda cseh királyné Erzsébet magyar királynéhoz ugyan azon tárgyban. 1271.

Dilectioni vestrae, soror carissima, sincerissime regratiamur, quod nos vestris literis et nuntio dignata estis affectuosissime salutare, de nostra salute et filiae nostrae carissimae sospitate congaudentes. Gaudemus et nos de salute mariti vestri carissimi atque vestra bona fide; petentes, soror carissima, ex parte vestra hoc nobis concedi pro magno beneficio et amore, ut omnibus persuasionibus et precibus, sicut potestis, inducere dignemini maritum vestrum et dominum, ut compassus afflictionibus carissimi fratris nostri, promtum et paratum ad sua se exponentem obsequia et mandata, revocare dignetur favorabiliter, complectendo potius eum, quem carnis et sanguinis debitum sibi stringit; maxime, cum ex hoc illustretur famae suae titulus longe lateque ampliori gloria et honore. Nos quoque, quamdiu vivimus, vobis et sibi ex hoc singularibus volumus beneficiorum meritis complacere. Instet igitur vestra bonitas, soror carissima, ut procurante vestro suffragio idem frater carissimus noster revocatus, carissimae dominae et matris nostrae ac aliis nostris carnalibus favori et gratiae reformetur.

(Palacky u. o. 284. l.)

159.

Kunegunda cseh királyné Farkas magyar barátot valamely római főpapnak ajánlja. 1271.

Ad vestram Paternitatem tamquam ad eum, in quo specialem spem habemus promotionis agendorum nostrorum, confugimus affectuose supplicantes, quatenus causa nostri hoc impetrare dignemini circa dominum Papam, ut frater Farchasius ordinis fratrum minorum, noster fidelis, accedente consensu et licentia favorabili ejusdem domini Papae, sibi stare liceat in Ungaria in domo aliqua sui ordinis, ubi apertam sibi mansionem duximus eligendam. Quod pro speciali nobis impenso beneficio reputamus.

(Palacky u. o. 292. l.)

160.

Magyarország főurai II. Otakar cseh királyhoz a békekötés tárgyában. 1271. juniusban.

Literas Celsitudinis Vestrae debito recepimus cum honore, continentes, quod vobis, qui pacis estis filii et bona pacis diligitis cum omnibus Christi fidelibus, maxime tamen cum his, qui Serenitati Vestrae cognationis funiculo conjunguntur, pacis procuratio bene placet. Nos etiam proposito nostro et literarum vestrarum serie audientiae domini nostri Regis Ungariae ex ordine recitato, pium ipsius animum multis suadentes rationibus induximus ad pacem amandam et

concordiam reformandam secundum licitum et honestum; Majestatem Vestram attentius inducentes, quatenus ad finem debitum tanto negotio imponendum vobis a Domino tradita sapientia festinetis, accelerando, quod pacis tractatus exigit et requirit, ne mora protractionis cadat in multorum perniciem animarum. Sciturі, domino nostro Regi de novo de exteris regionibus maximum advenisse populum armatorum; nec esset Deo placitum mutuis caedibus litare sarguinem subjectorum. Quod vero nota dignum reputastis, qualiter venerabilis, pater dominus Ph. Archiepiscopus Strigoniensis hujusmodi pacis tractatui non affuerit, nec per literas suam intentionem voluerit reserare, qui antea circa tractatum pacis habendae fideli animo et devoto studio laboravit: nos enim rogamus affectu (igy), sed ipsius laboris intentio nullum invenit effectum. Intererit tamen finaliter tanto negotio reformando, si ad meliora Dominus vicissim produxerit et direxeret aciem Vestrae mentis.

(Palacky u. o. 270. l.)

161.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy a puki monostor Gyarmat nevű birtokát Sándor mesternek eladta. 1271.

Nos magister Chepanus Prepositus et Capitulum Jauriensis Ecclesie damus pro memoria: Quod constitutis coram nobis ex vna parte magistro Alexandro filio Farcasii de Puk, et fratre Sebastiano Preposito de Puk cum fratre suo Mako pro se et Conuentu suo, idem Prepositus presentibus Comite filio Graas; Comite Johanne pro se et pro Comite Deta fratre suo, item magistro Thoma et Comite Luka ac Nicolao filio Martini pro se et pro omnibus cognatis suis, patronis monasterii sui, est confessus, quod possessionem Gyarmath voca-

tam, quam Petrus filius Pauli inter alias donaciones suas pro remedio anime sue de consensu cognatorum suorum predictorum monasterio de Puk contulerat, vendidisset prefato magistro Alexandro pro quinquaginta marcis denariorum Viennensium decem pensis pro qualibet marca computatis, cum syluis, feneto et omnibus utilitatibus suis perpetuo possidendam, et quod eandem pecuniam plenarie recepisset ab eodem, cui eciam vendicioni jam dicti patroni consensum adhibuerunt liberalem; et renunciauit idem Prepositus priuilegio nostro super donacionibus dicto Petro emanato, quantum ad possessionem Gyarmath memoratam, saluis aliis articulis in eodem priuilegio contentis; insuper eciam cessit et renunciauit omnibus et singulis litteriss in figura judicii super eadem possessione contra eundem Alexandrum impetratis, que casse et inutiles habebuntur, ubicunque fuerint presentate. Predicti eciam nobiles renunciauerunt juri, si quod eisdem in eadem possessione competere videbatur, tam racione juris hereditarii, quam eciam patronatus. Unde idem magister Alexander super huiusmodi contractu litteras nostras priuilegiales sibi dari postulabat : sed superueniens domina relicta Ughud, fratris ejusdem magistri Alexandri, prohibuit et contradixit protestando et dicendo, quod medietas ipsius possessionis filio suo Ughud competeret ad emendum, quod tam idem Alexander, quam predicti patroni in nostri presencia concedebant, si medietatem pecunie, pro qua ipsa possessio ad Alexandrum memoratum est deuolunta, refunderet Alexandro prenotato. Sed eadem domina nec instantanee persoluit, nec ad soluendum terminum assumpsit. Vnde ipsis taliter contendentibus de dandis litteris nostris priuilegialibus supersedimus, donec ipsorum contencio sopiatur; medio autem tempore ipsa terra apud Alexandrum remansit possidenda. Datum feria sexta ante festum Thome Apostoli, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo primo.

(A győri káptalan 1279-ik átiratából.)

162.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Tamás hantai prépost ulas nevü földét a pannonhalmi apátságnak eladta. 1271.

Capitulum Jauriensis Ecclesie vniuersis Christi fidelibus tam presentibus quam futuris presens scriptum inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod magistro Thoma, Preposito Hantensi, Concanico nostro personaliter ex vna parte, et fratre Henrico monacho, ac Wosos jobagione Monasterii Sancti Martini pro venerabili viro domino B(onifacio) Abbate eiusdem Monasterii ex altera coram nobis constitutis; idem Thomas Prepositus est confessus, quod terram suam Nulos vocatam cum suis vtilitatibus et pertinenciis, sufficientem culture decem aratrorum, ac cum viginti et quinque vineis super eandem terram existentibus ex collacione domini B(ele) Regis Hungarie felicis recordacionis possessam, et priuilegio Stephani Regis Hungarie, filii eiusdem, confirmatam vendidisset eidem domiuo Abbati et Monasterio predicto pro viginti marcis denariorum iure perpetuo pacifice possidendam eodem statu, quo idem Thomas Prepositus dinoscitur possedisse, quas viginti marcas idem Thomas Prepositus coram nobis recepit ab eisdem ex integro. Priuilegium autem ipsius domini Regis Stephani, quod idem Thomas Prepositus super collacione et confirmacione ipsius terre impetrauerat, predictis procuratoribus Abbatis et Monasterii statuit coram nobis. Cuius quidem terre mete, sicut in litteris eiusdem domini Regis vidimus contineri, hoc ordine distinguuntur. Prima meta incipit ab oriente iuxta terram monasterii Sancti Martini, et uadit cum binis metis ad meridionalem partem iuxta eandem terram monasterii; et inde vad it ad occidentalem partem ad terram ville Posnem populorum domine Regine; et inde flectitur ad septemtrionem tenendo metas cum populis castri Jauriensis et tauarnicorum domini Regis; exinde uenie

(így) ad primam metam tenendo binas metas iuxta terram monasterii Sancti Martini, et sic cursus metarum dicte terre terminatur. In cuius rei memoriam presentes litteras ad peticionem parcium concessimus sigilli nostri munimine roboratas, anno Domini M° CC° LXXI., Chepano Preposito, Hectore Cantore et Micone Custode existentibus.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

163.

A veszprémi káptalan bizonyságlevele, hogy Favus prépost veszprémi birtokát Illésre, Pál fiára, Ajka nemzetségből, átruházta 1271.

Capitulum Ecclesie Vesprimiensis omnibus presentes inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod vir nobilis et discretus magister Fauus Prepositus noster stans in medio nostri retulit et exposuit viua voce, quod cum ei Elyas filius Pauli de genere Ayka, consanguineus suus perdilectus ab infancie sue primis temporibus incipiendo seruiuisset deuote, fideliter et indefesse, eidemque seruiciis digna et meritoria solucione ac debitis stipendijs minime respondisset; quia pium erat, ac opus suadebat caritatis et justicie, vt eius seruicia absque remuneracione congrua et plenaria non debebant aliqualiter preteriri; ideo dominus Prepositus memoratus fundum curie sue existentem iuxta curiam magistri Pauli Cantoris nostri a parte meridionali cum edificijs et alijs vtilitatibus suis totalem, et fenetum quantitatis duorum iugerorum vel paulo plurium aut paucorum situm a parte aquilonis iuxta fenetum Prepositure Ecclesie nostre saluo ure eiusdem, quod per magist rum Rugas Custodem, et Conitem Ghaghan officialem nostros, videlicet sub antiquis si-

gnis et terminis est assignatum et statutum in prato Ratholt, ac centum iugera terrarum arabilium existencia in territorio Vesprimiensi, empticia sua, omnia premissa et singula premissorum prefato Elye et eius heredibus heredumque posteritati contulit in perpetuum et donauit pacifice possidenda. Insuper astiterunt omnes populi de Vesprimio, tam nobiles, quam eciam nostri jobagiones et condicionarij populi, nec non et aliarum libertatum et variorum dominorum homines, nominatim autem et expressius ex eisdem Johannes clericus, Comes Paulus filius Zobor, Betleem centurio, Michael filius Egidij, Thek filius Thekez, et Bok; qui vnanimiter et equaliter ipsum Elyam et eius successores irreuocabiliter in suos conuillanos et socios spontanee receperunt. Ex quibus quidem iugeribus terre, prout ab ipso domino Preposito et populis ville Vesprimiensis intelleximus euidenter, quatuor iugera sunt supra vallem Wamus Ozov vulgariter nuncupatam ab oriente, cui vicina est terra Beate Virginis Catharine; quinque iugera sunt ab occidente circa vallem Balaccha, quorum finis iacet ad magnam viam; item decem et septem iugera sunt in valle Balacha, quorum commetanea est terra magistri P. Canonici prenotati a septemtrione; item viginti duo iugera sunt iuxta magnam viam Sabtuth a vulgo vocatam a parte meridionali; decem autem iugera sunt de terra fimata iacencia penes terram Comitis Sughe versus fontem Kama; item decem et septem iugera sunt iacencia supra viam Poloznuk, tria iugera circa viam Zobozouth appellatam et tria ibidem ab alia parte, que separantur per viam antedictam; ibi vicina est terra Johannis filij Johannis, et in fine eorundem ab occidente sunt sex iugera circa viam Zobozouth vocatam; item viginti duo iugera sunt prope ad viam, per quam ad syluam itur Comitatus Vesprimiensis, que iacent similiter ad eandem syluam et ad territorium Porlogyerce dictum; quibus vicinatur terra Jacobi filij Olbeus a meridionali parte, a septemtrione autem sunt due arbores piri; item quatuor iugera sunt prope ad vallem Zabaozov,in medio quorum est via Kechkeozovth nominata, quibus a meridie terra Matthie filij Nicolai, a septemtrione autem terra Ecclesie Beati Nicolai, sicut id dicitur, vicinatur. Huiusmodi tamen articulo interiecto, quod donec dominus Prepositus vixerit Diuina gracia mediante,

premissorum omnium vtilitates, fructus et vsum, s
prout hactenus, percipere poterit iuxta sue libitum v
presentem autem donacionem reuocare et retracta
terit ullo modo. In cuius rei testimonium et mem
petuam presentes litteras ad peticionem domini
et instanciam omnium villanorum de Vesprimio ipsi
cessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum
Bogezlay Lectoris Ecclesie nostre, anno Domini M
tuagesimo primo. Reverendo in Christo patre dom
Episcopo nostro; magistro Paulo Cantore, Ruga
existentibus.

(Eredetie a veszprémi káptalan levéltárában.)

164.

*A veszprémi káptalan bizonyságot tesz arról, hog
Deszmics fia, örök birtokából két ekényi földet a
mellett (Somogy megyében) Rinyamelléki Györgynek
reinek nyolcz márkáért örökre eladott. Kelt 127*

(C)apitulum Wesprimiensis Ecclesie omnibu
tes litteras inspecturis, salntem in Domino sempite
uniuersorum noticiam tenore presencium volumus
quod Farcasius filius Dezmych, sicut idem dixit, ab u
et Jurk filius Pangracij de juxta Reynna ab altera
ram nobis constituti personaliter retulerunt, quod
Farcasius ex permissione filiorum suorum de posse
hereditaria, terram quantitatis duorum aratrorum
meridionalem metis et terminis separatam, pref
Schente, Gregorio et Nicolao fratribus eius octo ma
ptis plenarie ab eisdem, uendidit et assignauit pe
pacifice possidendam. Cuius quidem terre mete
Prima uidelicet meta est incipiendo a fluuio Reynn

meridionali in spacio duorum amplexuum ad quendam fontem; exinde itur per binas metas in decem locis existentes uersus orientem ad quandam vallem Galnasuelg uocatam, et reflectitur in eadem valle ad partes meridionales, in cuius vallis fine sunt due mete abhinc per duplicatas metas in decem locis erectas, currit ad occidentem iterato ad aquam Reynna, circa quam est meta finalis, iuxta portum Orev nuncupatum a parte septemtrionis, sicut partes exposuerunt. In cuius rei testimonium et memoriam presentes literas ad peticionem et instanciam utriusque partis concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Bogezlay Lectoris Ecclesie nostre, anno Domini M.° CC.° septuagesimo primo. Reuerendo in Christo patre domino Paulo Episcopo nostro, magistro Fauo Preposito, Paulo Cantore, Rugos Custode existentibus.

(Eredetie a b. Wesselényi család levéltárában..
Közli *Szabó Károly.)*

165.

V. István király megerősíti Endre beszterczebányai bíró számára IV. Bélának 1263-ki erdőadományozását. 1272.

Stephanus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem et perpetuam pacem. Justis petencium desideriis animum condescendere tam vigor equitatis, quam ordo exigit racionis, dummodo id, quod petitur, juri non prejudicet alieno. Proinde ad vniuersorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod Comes Andreas de Bysterchebana ad nostram accedens presenciam exhibuit nobis priuilegium karissimi patris nostri Bele felicis recordacionis Regis Hungarie, confectum super quadam sylua et terra inter Bysterchebana et Lypsche existentem, petens cum instancia vt nos ipsum priuilegium ratum habere et nostro dignaremur priuilegio confirmare. Cujus quidem priuilegii tenor talis est:

Bela Dei gracia Hungarie stb. (következik IV. Béla király 1263-ki privilegiuma, mint fenebb 31. sz. a,)

Nos igitur ad peticionem ipsius Comitis Andree fauorabiliter inclinati prememoratam syluam et terram sub eisdem metis et terminis, quibus antea extitit limitata, eidem et per eundem suis heredibus heredumque suorum successoribus dedimus, donauimus et contulimus perpetuo et irreuocabiliter possidendam. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes sibi dedimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Orodiensis Prepositi, aule nostre ViceCancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo secundo, Regni autem nostri anno secundo. Venerabilibus patribus Philippo Strigoniensi, Stephano Colocensi aule nostre Cancellario, Johanne Spalatensi Archiepiscopis Lamperto Agriensi, Briccio Chanadiensi, Job Quinque Eccle-

siensi, Philippo Vaciensi aule domine Regine Cancellario, Paulo Vesprimiensi, Tymotheo Zagrabiensi, Lodomerio Varadiensi, Dyonisio Jauriensi et Petro Transiluano Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; Moys Palatino Comite Supruniensi, Judice Cumanorum, Nicolao Judice Curie Regie Comite Symeghiensi, Egidio Magistro Tauernicorum Comite Posoniensi, Joachimo Bano tocius Sclauonie, Matheo Vayuoda Transsiluano, Comite de Zonuk, Laurencio Bano de Zeurino Comite de Doboka, Petro Magistro Dapiferorum nostrorum Comite de Guechke, Alberto Magistro Agazonum Comite de Zybinio, Philippo Magistro Pincernarum, Paulo Bano Comite Bachiensi, Georgio Magistro Tauernicorum domine Regine Comite Zaladiensi, Michaele Comite Nitriensi et aliis quam pluribus Comitatus Regni tenentibus et honores.

(Az esztergami káptalan 1338-ki átiratából. Beszterczebánya városnak a kir. fiscus ellen használt permelléklete.)

166.

V. István király Peerchen lévő birtokot magszakadás alapján adományoz Chepánnak, Szemere fiának.. 1270—1272.

Nos St(ephanus) Dei gracia Rex Hungarie significamus tenore presencium vniuersis: Quod cum Johannes filius Whud de Peerch sine herede decessisset, et bona ipsius de Regni consuetudine ad manus nostras fuissent deuoluta, nos terram ipsius in predicta villa Peerch existentem contulimus Chepano filio Scemere, vicino et commetaneo eiusdem decedentis, sine iuris preiudicio alieni. Vnde volumus et precipimus omnibus, quatenus nullus predictum Chepanum occasione terre predicte presumat molestare. Datum Nitrie in octauis Apostolorum Petri et Pauli.

(IV. László 1282-ki privilegiumából.)

167.

Erzsébet királyné Guna nevü szakácsát és testvéreit nemességre emeli. 1272.

(E)lisabeth Dei gracia Regina Hungarie vniuersis Sancte Matris Ecclesie filijs, presencium noticiam habituris, salutem in uero Saluatore. Circumspecta Reginalis benignitatis prouidencia metiri debet merita singulorum, et singulis secundum exigenciam meritorum respondere, vt dum hij, quorum seruicia per experienciam fidelitatis patent manifesta, prospexerint se fecundos, de uirtute crescere studeant in uirtutem, et alij eorum exemplo prouocati, ad fidelitatis opera inuitentur. Proinde vniuersorum presencium futurorumque noticie uolumus fieri manifestum, quod cum Guna filius Gyuga, cocus noster de villa Kulked, a primeuis iuuentutis sue floribus in domo nostre Celsitudinis educatus, in prosperis et aduersis, et maxime tempore persecucionis nostre, quo dominus Bela Rex, et domina Maria socrus nostra bone memorie, contra dominum nostrum Stephanum Regem, et contra nos insurgere, et nos expugnare nitebantur, in obsidione castri Potok, varijs se periculorum generibus exponens, deuote fidelitatis obsequium nobis exhibuerit indefesse; volentes eidem condigno retribucionis stipendio respondere, ipsum, ac fratres suos vterinos, Noboy uidelicet, Chaba, et Bolosey, de villa Kulked supradicta, simul cum terra eos contingente, de condicione cocorum nostrorum eximentes, in numerum et libertatem seruiencium Regalium, de uoluntate, conniuencia et consensu domini nostri Regis, duximus transferendos. Volentes, ut ijdem, et eorum heredes, sev directa generacionis linea descendentes ab eisdem eadem libertate perpetuo et irreuocabiliter gaudeant, qua ceteri Regni nostri nobiles gaudere dinoscuntur. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam, ne processu temporum possint per quempiam super premissa libertate maligna cauillacione impediri, presentes eisdem

concessimus litteras, duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Nicolai, Prepositi Transiluani, aule nostre ViceCancellarij, fidelis nostri, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo secundo.

Jegyzet. Bőrhártyáról másolta Horvát István. A királyné kettős pecséte kék, vörös és zöld sodrott selyemről függött. *Ed.*

168.

X. Gergely pápa megerősíti V. István magyar király számára az 1271-ki magyar-cseh békekötést 1272.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio nostro Stephano Illustri Regi Ungarie salutem et Apostolicam benedictionem. Lecta nobis Serenitatis Regie petitio continebat, quod cum inter te et carissimum in Christo filium nostrum Othacharum Illustrem Regem Boemie guerrarum periculosa discrimina seductor humani generis seminasset, Divina tandem clementia desuper inspirante tu et ille bonis viris mediantibus de assensu Prelatorum et Baronum utriuslibet pacem perpetuam iniistis, confectis super hoc litteris et interpositis juramentis, ac de utriusque beneplacito per certos ordinarios, quorum in vos jurisdictionem prorogare curastis, in utrumque vestrum fuerunt in scriptis excommunicationis sententie promulgate, eo inter cetera expresse in tractatu pacis habito, quod terra illius, qui violaverit pacem ipsam, per eosdem ordinarios interdicto ecclesiastico supponatur; quodque Barones illius, qui pacem ipsam violauerit, ab ipsius auxilio et defensione discedant, assistentes eidem, qui pacem servarit predictam, ipsum contra pacis violatorem adiuvent et defendant, potioribus nichilominus ex ipsis Baronibus se ad hoc de tuo et ipsius Regis mandato astringentibus per proprium iuramentum; acto etiam in eadem pace

ut eam uterque vestrum procuret per Sedem Apostolicam confirmari, prout in predictis litteris plenius dinoscitur contineri. Nos igitur attendentes, quod nonnisi in pace colitur pacis auctor, tam tuis, quam eiusdem Regis Boemie precibus inclinati, pacem ipsam, prout salubri consilio et deliberatione prouida inita est, auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus, tenorem litterarum ipsarum, qui nobis sub sigillis autenticis tam ex parte tua, quam eiusdem Regis Boemie fuit exhibitus, de verbo ad verbum presentibus inseri facientes. Qui talis est :

Othacharus Dei gracia Rex Boemie, Dux Austrie stb. (következik II. Otakar cseh királynak az 1271-ki magyar-cseh békességről kiadott okmánya, melynek lényeges része olvasható Fejérnél Cod. Dipl. V. k. I. r. 113. l.)

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Laterani III. Nonas Maii, Pontificatus nostri anno primo.

(X. Gergely pápa Regestáiból Theinernél Monumenta I. k. 295. l.)

169.

X. Gergely pápa megerösíti II. Otakar cseh király számára ugyanazon békekötést. 1272.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Othacharo Illustri Regi Boemie salutem et Apostolicam benedictionem. Lecta nobis Regie Serenitatis petitio continebat, quod cum inter te et carissimum in Christo filium nostrum Stephanum Illustrem Regem Ungarie gravium guerrarum periculosa discrimina seductor humani generis seminasset, Divina tandem clementia desuper inspirante tu et ille, bonis viris mediantibus de assensu Prelatorum et Baronum utriuslibet pacem perpetuam iniistis, confectis super hac litteris et interpositis iuramentis, ac de utriusque beneplacito per certos ordinarios, quorum in vos jurisdictionem prorogare curastis, in utrumque vestrum fuerunt in scriptis excommunicationis sententie promulgate, eo inter cetera expresse in tractatu pacis eiusdem habito, quod terra illius, qui violaverit pacem ipsam, per eosdem ordinarios interdicto ecclesiastico supponatur, quodque Barones illius, qui pacem ipsam violaverit, ab ipsius auxilio et defensione discedant, et assistentes eidem, qui pacem servarit predictam, ipsum contra pacis violatorem adiuvent et defendant, potioribus nichilominus ex ipsis Baronibus se ad hoc de tuo et ipsius Regis mandato astringentibus per proprium iuramentum; acto etiam in eadem pace, ut eam uterque vestrum procuret per Sedem Apostolicam confirmari, prout in predictis litteris plenius dinoscitur contineri. Nos igitur attendentes, quod nonnisi in pace colitur pacis auctor, tam tuis quam eiusdem Regis Ungarie precibus inclinati, pacem ipsam, prout salubri consilio et deliberatione provida inita est, auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus, tenorem litterarum ipsorum, qui nobis sub sigillis autenticis tam ex parte tua, quam

eiusdem Regis Ungarie fuit exhibitus, de verbo ad verbum presentibus inseri facientes. Qui talis est :

Stephanus Dei gracia Ungarie, Dalmatie stb. Rex stb. (következik V. István magyar királynak az 1271-ki magyar-cseh békekötésről kiadott okmánya, mint fenebb 152. sz. a.)

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam notre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Laterani III. Nonas Maii, Pontificatus nostri anno primo.

(X. Gergely pápa Regestáiból Theinernél id. m. 1. k. 299. l.)

170.

X. Gergely pápa az esztergami érsekhez és a váczi püspökhez ugyanazon 1271-ki magyar-cseh békeköztés ügyében. 1272.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Waciensi salutem et Apostolicam benedictionem. Lecta nobis carissimi in Christo filii nostri Othachari Illustris Boemie Regis petitio continebat, quod cum inter ipsum et carissimum in Christo filium nostrum Stephanum Illustrem Regem Ungarie gravium guerrarum periculosa discrimina seductor humani generis seminasset, et Divina tandem clementia desuper inspirante iidem Reges, bonis viris mediantibus, de assensuo Prelatorum et Baronum utriuslibet pacem perpetua minierunt confectis super hoc litteris et interpositis iuramenl tis, ac de utriusque beneplacito per certos ordinarios, quorum in se jurisdictionem prorogare curarunt, in utrumque ipsorum fuerunt in scriptis excommunicationis sententie promulgate, eo inter cetera *expresse in tractatu* pacis eiusdem habi-

to, quod terra illius, qui violaverit pacem ipsam, per eosdem ordinarios interdicto ecclesiastico supponatur, quodque Barones illius, qui pacem ipsam violaverit, ab ipsius auxilio et defensione discedant, et assistentes eidem, qui pacem seruarit predictam, ipsum contra pacis violatorem adiuvent et defendant, potioribus nichilominus ex ipsis Baronibus se ad hoc de ipsorum Regum mandato astringentibus per proprium iuramentum; acto etiam in eadem pace, ut eam uterque predictorum Regum procuret per Sedem Apostolicam confirmari, prout in predictis litteris plenius dinoscitur contineri. Nos igitur attendentes, quod nonnisi in pace colitur pacis auctor, eorumdem Regum precibus inclinati, pacem ipsam, prout salubri consilio et deliberatione provida inita est, auctoritate Apostolica duximus confirmandam. Quocirca de utriusque Regis assensu fraternitati vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel alter vestrum per vos vel alios seu alium pacem ipsam per penas et ea, que in ipsius tractatu pro illius observatione noscuntur expressa, faciatis auctoritate nostra inviolabiliter observari; contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, et omnes, quos pro eiusdem pacis violatione laqueo excommunicationis involvi contigerit, cuiuscunque dignitatis, ordinis vel preminentie fuerint, singulis diebus dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis in omnibus locis, quibus expe dire videbitis, excommunicatos sollempniter nuntiando, ac faciendo per ecclesiarum et monasteriorum Prelatos et clericos ac alios nuntiari. Datum Laterani III. Nonas Maii, (Pontificatus nostri) anno primo.

In e. m. scriptum est . . . Pragensi et . . . Olomucensi Episcopis.

(X. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 304. l.)

171.

Miklós és Adorján, Lukács leányainak férjei azon földet, melyet feleségeik után leánynegyed, hitbér és jegyajándok fejében nyertek, bevallják a sághi konvent előtt Péter ispánnak, Mikó fiának. 1272.

Laurencius Diuina miseracione Prepositus fratrum Ordinis Premonstratensis de Saag, et fratres eiusdem Conuentus vniuersis presentibus et futuris presencium inspecturis salutem in omnium saluatore. Vniuersis, quibus presentes patuerint, fieri uolumus manifestum, quod accedentes ad nostram presenciam Mykou de Bechke aununculus filiarum Luce, Nicolaus filius Namsa, et Adrianus filius Nicolai de Horussou, mariti earumdem, proposuerunt, quod terram ad usum unius aratri sufficientem, quam pro quarta iam dictarum mulierum, et pro dote, ac pro rebus parafernalibus maritis earumdem de terra hereditaria Luce memorati a relicta eiusdem et Abraham filio eiusdem ordine iudiciario aquisierant, que quidem terra iacet iuxta fluuium Kyurtus ab oriente, infra possessionem Petri Comitis filij Mykou, uendidissent Petro Comiti iam dicto pro quatuor marcis decime conbustionis perpetuo possidendam, et precium terre predicte ab eodem plene recepissent; assummentes, ut siquis processu temporis P. Comitem supradictum impeteret, ipsi tenerentur eumdem expedire. In cuius rei memoriam et testimonium presentes litteras concessimus Petro Comiti sepe dicto sigillo nostro sigillatas, anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo septuagesimo secundo.

A B C D E

Jegyzet. Bőrhártyára irott metszet levél, mellynek fölhajtott hasadékaiból sodrott fehér selyemről függött pecséte eltünt. A kékkői levéltárban: AL. n. 12. *Érdy.*

172.

A ságí konventnek magánharcznak elintézéséről szóló bizonyságlevele. Év nélkül, hihetőleg 1242—1272.

Datum pro memoria, quod Comes Mykus, officialis Michaelis, Mortumus, Jaco et Tyle filiorum Symonis pro eisdem dominis suis personaliter coram nobis constitutus, destruccionem villarum Ker, Wosyan et utrarumque Keresken uocatarum, tempore Comitis Demetrii filii Hunth factam, Job filio Iuanche de Palast ad plenum coram nobis relaxauit; obligans se ad hoc coram nobis, quod si ipse Job racione destruccionis predictarum villarum per dominos suos predictos processu temporis impeteretur, ipse Mikus eundem teneretur modis omnibus expedire. Datum quarta feria proxima post festum Beate Agathe virginis.

Jegyzet. Az eredetit, mely bőrhártyán van irva, közölte velünk T. Szent-Királyi László úr. Külső jelei után itélve, az okmány IV. Béla vagy V. István uralkodásának idejére mutat, s hihetőleg az ipolysági konvent kiadványa.

Ó-szláv nyelven szóló okmányok.

173. (87. b.)

Uros István szerb király bizonyos követelés ügyében Raguza várost szólítja fel. 1265.

† Лȣбовьномȣ ми приѣтелȣ кралевьства ми кнезȣ дȣбровьчьскомȣ, Жань Кȣринȣ, и вьсои опькинѣ градьскои. ере ми сте писали за соль за клаȣгеровȣ за Никоновȣ, како е ȣ Климе Ньрке вь рȣцѣ, то ви знате добрѣ, мои кȣмѣрькь и Никоновь нѣ сталь ȣ-нои рȣцѣ, лише ȣ ваше ѡпькинѣ, да ȣ томь ми се изложьни не чините. нь ако кога чȣете криба, а ви ми ȣзьмьше подаите или соль или злато, и не мозите мȣ никакоре сьмести, нь мȣ прѣдаите или соль или злато. дѣ ви знате, ере ѣ не кȣ пореки иномȣ мое рѣчи, а не тькмо Никонȣ. богь ви даи здравие.

Стефань Ȣрошь краль все србске земле.

(Tvrtkövity, Szrbszki Szpominiczi, Belgrád 1840. 12. l.; Miklosich, Monumenta Serbica Bécs 1858. 49. l.)

(Magyar forditás.)

† Országomnak tőlem szeretett barátjának, Kurin Jánosnak raguzai kenéznek, és az egész városi községnek. Minthogy a Nikon kalugert (kolostorbarátot) illető só dolgában ti azt irtátok nekem, hogy Nerke Klima kezénél van; úgy ti jól tudjátok, hogy azon áru, mely az enyém és Nikon-é, senki másnak kezénél nem találtatott, tehát községtökben meg volt; s ebben ne hazudjatok. Különben azt, kit bünősnek lenni halltok, fogjátok el, és adjátok nekem által, vagy a sót

vagy az aranyt; s ha ezt semmiképp nem tudjátok elfogni és átszolgáltatni, úgy akár a sót, akár az aranyt adjátok át. Mert tudjátok, hogy én senkinek nem szegem szavamat, és Nikonnak sem. Isten adjon nektek egészséget.

Uros István az egész szerb föld királya.

174. (172. b.)

Uros István szerb király megerősíti a raguzaiak szabadalmait. 1240—1272.

† Да есть вѣдомо всакомоу. створи милость кралевьство ми доубровьчькимь властеломь и всои опьцинѣ малнмь и велицѣмь, како имь е биль створиль брать ми, краль Степань. милость, по томоужде образоу и кралевьство ми створи имь милость, до колѣ правдоу имоуть имѣти кралевьствоу мн. коупьци ихь да си ходе по земли кралевьства ми без боязни и бе-з-абаве сь всакомь свободомь; а wни да дају wдь града кралевьствоу ми на всако годище двѣ тисоуки перьперь на дмитровь дьнь. и како цо сьгрѣше кралевьствоу ми, да се соудомь исправламо, како е по законоу; ако ли соуда не боуде сьврьшение. ихь коупьци кои боудоуть оу земли кралевьства ми, да имь есть рокь за три мѣсеце, да си изидоуть сь всѣмь своимь добитькомь. и даю имь милость до живота моего.

Стефань Оурошь по милости божи краль и с богомь самодрьжьць срьпские земли и поморьские,

(Tvrtkovity id. m. 88. l.; Miklosich id. m. 50. l.)

(Magyar fordítás.)

† Legyen tudva mindenki előtt, hogy királyságom kegyelmet tett a raguzai főuraknak és az egész községnek, kicsinyeknek és nagyoknak, valamint azt tette nekik testvérem, István király; kegyelmet tett nekik királyságom, míg igazságban lesznek királyságommal. Kereskedőik királyságom földjén járhassanak félelem és akadály nélkül minden szabadsággal; ők pedig fizessenek királyságomnak a város részéről minden évben kétezer perpert (aranypénzt) Demeter napján. S ha királyságom ellen valamit vétnének, ez bíróí úton intéztessék el, a mint erről törvény van; ha pedig az itélet végre nem hajtatnék, kereskedőiknek, kik (akkor) királyságomnak földjén lesznek, legyen három holnapnyi határidejők, hogy minden vagyonukkal elmehessenek. S ezen kegyelmet adom nekik életem folytáig.

Uros István Isten kegyelméből királya, és Istennel önuralkodója a szerb és tengermelletti földnek.

---

175. (172. c.)

Uros István szerb király megerősíti a raguzaiak törvénykezési szabadságait Szerbiában. 1240—1272.

† Да ıє свѣдомо всакомѫ. створи милость кралевьство ми градю и кнезѫ и всои wпкинѣ града Дѫбровьчкога и трьговьцемь, кои χоде вьсѫдѣ по земли краловьства ми, кьди доχоди Грѫбеша и Никѫла поклисарь на степань дьнь на Дльго Поле. и сию милость имь да господинь краль, да сѫ на законѣ, цıо имь ıє дало свето почивьши господинь ми wтьць. да имь нѣ ѫдаве ѫ комь годѣ дльгѫ, лише сѫдомь

да се ищꙋ, да іє ієдьнь срьблинь а дрꙋги дꙋбровьчанинь. аке бꙋде пра сь сасиномь, да бꙋде ієднь сасинь а дꙋги дꙋбровьчанинь, прѣдь тѣми да се расправлаю. тко ли прѣслꙋша писаниіє кралевьства ми, да приме гнѣвь и наказаниіє ѡть кралевьства ми, и да плати кралевьствꙋ ми .е. сьть перьперь, и да іє кривь, ꙋ чемь при.

Стефань Ꙋрошь милостию божиією краль всѣхь срьпскихь земль и поморскыхь.

(Tvrtkovity id. m. 34. l; Miklosich id. m. 51. l.)

(Magyar forditás.)

† Legyen tudva mindenki előtt, hogy királyságom kegyelmet tett Raguza városnak, és kenézének, és egész községének, és kereskedőinek, kik bárhol is járnak királyságomnak földén; a hova érkeztek Grubesa és Miklós követek sz. István napján Dulgo Poljére (Hosszúmezőre). S ezen kegyelmet adja nekik a király úr, legyenek azon törvényen, melyet adott nekik szentül elhúnyt atyám uram. Ne legyenek letartóztatva bárminő adósságért, hanem birói úton kerestessenek meg, s egy szerb és egy raguzai itéljenek. Ha perök volna szászszal, legyen egy szász és egy raguzai, kik előtt az ügy elintéztessék. A ki pedig nem hallgatna királyságomnak ezen irására (rendeletére), azt érje királyságom haragja és büntetése, s fizessen királyságomnak ötszáz perpert (aranypénzt).

Uros István Isten kegyelméből királya minden szerb és tengermelletti földeknek.

176. (172. d.)

Uros István szerb király megerősíti a raguzaiak kereskedők előbbi privilegiumat. 1240—1272.

† Пише кралевьство ми, да іє вѣдомо всакомꙋ. створи милость кралевьство ми градꙋ Дꙋбровьникꙋ, да приходе ихь трьговци по земли и по трьговѣхь кралевьства ми, и да не ходе на воискꙋ, и ни іеднь чловѣкь ꙋ срьпьскои земли маль же и великь да не ꙋдаіє ꙋ ꙋдавꙋ дꙋбробьчанина; и да имь се кони подь ризьницꙋ не ꙋзимаю ни на кою работꙋ; и да име не намѣтꙋіє безь воліє месо кꙋпити или браве или свиниіє или кралево или чие годѣ, ни малꙋ ни великꙋ кꙋплю. развѣ кьди се хоке кралево месо продати, да се зарꙋчи по вьсемꙋ трьгꙋ, да не продаю ни кꙋпꙋю меса, до колѣ се кралево прода; и да имь се не ꙋзима по силѣ ни скрьлато ни медь ни мꙋка ни коꙗ кꙋплꙗ; и кꙋке да имь се не печате ни ѡть кралꙗ ни ѡть властель. и како име іє законь ꙋ Брьсковѣ ѡть ис-прьва, тако да имь іє и ꙋ Рꙋдницѣ, а инога новаго закона да имь не постави бралевьство ми. и ꙋ кога се ѡбрѣте лꙋдь ѡтрокь, тере що комꙋ нспакости, да ꙋ томь господара не ищꙋ, нь да снищꙋ кривца. ако ли крьвь ꙋчини дѣтикь, да га пода господарь; ако ли га не пода, да плати господарь враждꙋ, како и саси плакꙗю. и да си ходе свободно по земли и по трьгохь кралевьства ми; да при коимь ихь селѣ чтета наиде, да плати село ближніє; ако село не плати, да плати кралевьство ми; и града да не работаю, ни га блюдꙋ; и ако се ѡбрѣте кои дльгь междꙋ срьблиномь сь дꙋбровьчаниномь, да имь іє сꙋдь прѣдь сꙋдиѡмь срьбскимь и прѣдь іеднѣмь дꙋбровчаниномь, и що сꙋдита, този да іє свршено. а прѣдь кралевьство ми да идꙋ за невѣрꙋ, за вра-

жд8, за челѧдина, за конь, 8 томь да іє с8дь д8бровчанин8 прѣдь кралевьствомь ми. и к8пци, що нес8 к8плю, ако растовари 8 Брьсковѣ, да плати царин8; ако ли мимо несе, да где прода, т8 и царин8 да плати. и ако кто пакости виноградомь д8бровьчкимь, да га позов8 прѣдь кралевьство ми: да що се ѡбрѣте кривь, да дасть кралевьство ми, чловѣка да издасть; да аке не да, да плати кралевьство ми. и іещв да ихь дрьжи кралевьство ми на томь законѣ, кои с8 имали 8 свето почившега господина ѡтьца кралевьства ми, да ходе свободно по земли кралевьства ми. и сию милость8 створи кралевьство ми 8 Врьхьлаби, кьди приходи кралевьств8 ми поклисарь ѡть Д8бровьника Никола Кр8снкь и Биньч8ла Фосковикь. и сиіє се писаниіє створи на крьстовь дьнь вь свѣдѣниіє всаком8.

† Стефань Ѹрѡшь краль. †

(Tvrtkovity id. m. 81. l.; Miklosich id. m. 51. l.)

(Magyar forditás.)

Királyságom írja azt, hogy tudva legyen mindenki előtt. Királyságom kegyelmet tett Raguza városnak, hogy járjanak kereskedői királyságom földjén és vásárhelyein szabadon, s hogy háboruba ne menjenek (ne legyenek kötelesek katonáskodni), s a szerb földen semmiféle ember, kicsi vagy nagy, raguzait le ne tartóztasson; s hogy lovaik adó fejében tőlök el ne vétessenek, sem nem valamely munkára; s hogy ne kényszerittessenek akaratuk ellen húst venni, akár legyen az birkahús, akár disznóhús, akár a királyé vagy más bárki-é, sem kicsiben sem nagyban, kivéve, hogy a hol a király húsa árultatni fog, s az egész vásáron kihirdettetik, mikép húst senki ne áruljon s ne vegyen mindaddig, míg a király húsa eladva nincsen; s hogy erőszakkal ne vétessék el tőlök sem bibor (posztó), sem méz, sem liszt, sem semmi más nemű áruik; s hogy házaik meg ne pecsételtessenek, sem a király, sem a főurak részéről. S valamint tövény van nekik Bersz-

kován régi időtől fogva, úgy legyen az nekik Rudniczán (rudnik-bánya) is, és más uj törvényt számukra királyságom ne hozzon. S ha valakinek teláltatnék olyana (otrok ?), ki máson bántalmat ejtene, ezen esetben az uron (gospodár = házi úr) ne keressék azt, hanem a bűnösön. Ha vérengzést követne el valakinek családbélije (djetik), az úr azt adja; s hogyha ki nem adná, fizesse az úr a vérdíjt (vrazsda), a mint azt fizetik a szászok (!) is. S hogy királyságom földjén és vásárain szabadon járhassanak; hogy ha valamely falunál megkárosíttatnának, fizesse ezt a legközelebbi falu; ha pedig a falu nem fizeti, fizesse királyságom. Várak építéséhez vagy őrzéséhez munkával járulni nem tartoznak; s ha találtatnék, hogy adósság van szerb és raguzai közt, itélet hozattassék egy szerb bíró és egy raguzai előtt, s a mit ezek itélnek, az végrehajttassék. Királyságom előtt pedig jelenjenek meg hűtlenség, béketörés (vrazsda), családi viszony, és törvény magyarázat (za kon, helyesebben zakon) esetében; ezekben királyságom előtt legyenek itélve a raguzaiak. S azon kereskedők, kik árut visznek, ha Berszkován lerakják azt, fizessenek vámot; ha pedig a mellett el viszik, hogy ott eladják, szintén fizessenek vámot. S ha valaki raguzai szőlőkben kárt tenne; idéztessék ilyen királyságom elé, hogy mennyiben ő bűnösnek találtatnék, annyiban királyságom elégtételt határozzon, (s) az embert kiadja; ha pedig ki nem adná, királyságom fizessen. S hogy különben is királyságom tartsa őket (a raguzaiakat) azon törvény szerint, mely nekik volt adva királyságomnak szentül elhúnyt atyja urától, hogy királyságom földén szabadon járjanak. S ezen kegyelmet tette királyságom Verchlabon, hova királyságomhoz Raguzának követei Krusity Miklós és Foszkovity Bincsula jöttek. S ezan okmány készült Krisztus napján mindenkinek tudtára

† Uros István király. †

177. (172. e.)

Uros István szerb király a raguzaikra vonatkozó utasitása Tvartko zsupánhoz. 1240—1272.

Кралевьства ми любвномѫ жѫпанѫ Тврьтькѫ. знаши, како є ѫзето Ѹрьсетеви дрѣво и з добиткомь, да много писа кралевьство ми кнезѫ дѫбровчкомѫ и всѣмь дѫбровчамь, да тамо посила кралевьство ми Ѹрсете. да тако ти моега живота и мое любве, кто ти излазе твдѣзи по работахь по своихь си, како можь, wнози ѫзми на нихь, и подаи Ѹрсетеви: а кои ти гредѫ на трьгь кралевьства ми, нѣмаи за не печали. и да види кралевство ми, како ми сврьшити хекеши сизи посльль, ере се смо wгрѣшили ѫ семьзи човѣцѣ, да wсвети га.

Стефань Ѹрwшь краль..

(Tvrtkovity id. m. 41. l.; Miklosich id. m. 53. l.)

(Magyar forditás.)

Királyságom szeretett zsupánjának Tvartkónak legyen tudtúl adva, hogy elvéttetett Ursettónak hajója a rajta lévő vagyonnal együtt, (s) hogy sokat irt királyságom (ezen ügyben) a raguzai kenéznek és a raguzaiaknak, mikép királyságom oda küldi Ursettót. A mint kedves előtted életem és szeretetem, úgy azoktól (raguzaiaktól), kik majd ügyeikben arra fognak járni, annyit vegyél el, mennyit képes vagy, és add azt által Ursettonak; a kik pedig királyságomnak vásáraira indultak, azokat ne háborgasd. Hadd lássa királyságom, mi módon hajtod végre ezen meghagyást; mert vétettünk ezen emberen, s álj érte boszút.

Uros István király.

György kenésnek, Ulászló király vejének, izenete a raguzaiakhoz a békesség megtartása ügyében. 1240—1272.

† Кнезꙋ дꙋбровьчьскомꙋ и вьсѣмь властелемь и сꙋдьцамь и вьсѣи ѡбькннѣ дꙋбровьчьскои ѡдь кнеза Ѣꙋре много поклонение. вы вѣсте, властеле, кьда на ны подꙋ дрѣва заморьска и бьнетьчьска на нашь градь, тьда ваша дрѣва польгь нихь гредꙋ на ны, и мы ꙋ томь нѣмамо гнѣва на вы. да сьда сꙋ ходили мои жꙋплане, ке е даль краль Бладнславь мьнѣ и моен женѣ а своеи кькери, прѣдь вашь градь по заповѣди крала Ꙋроша, да молꙋ кнеза вашега и вась, како да бисте ꙋ томь не зьледовали, како и мы не зьледꙋемо вась, кьда гредете на нашь градь, да молите кнеза вашега, како бимь рꙋкꙋ даль, и сь вами да би сѣдѣли не боеке се. ако ли имь хокете кою пакость ꙋчинити и чькетꙋ, то (и)мь нѣ чините; дѣ ихь е чькета моѣ и корысть ихь моѣ; и молꙋ кнеза вашега, како би ꙋписаль, что е егова вола и ваша, да би ми ꙋдаль по сихь послѣхь. ето ти греде ѡтрокь кнеза Ѡзора, именемь Братосалвь, сь потьникомь кь кнезꙋ вашемꙋ; и чтѡ говори ѡтрокь кнеза Ѡзора, ымѣте мꙋ вѣрꙋ, како самомꙋ Ѡзорꙋ, дѣ мꙋ сꙋ ѡтет — — —е гредꙋке кь ьамь.

A tergo : кнезꙋ дꙋбровьчьскомꙋ и вьсѣмь властелемь.

(Tvrtkovity id. m. 10. l.; Miklosich id. m. 54. l.)

(Magyar fordítás.)

† A raguzai kenéznek, és minden főuraknak, és bíráknak, és az egész raguzai községnek György kenéztől sok tisztelet. Ti tudjátok, főurak, (hogy) mikor ellenünk indultak a tengerentúliak és a velenczeiek hajói, (s) városunkra (törtek), akkor alattomban a ti hajóitak is indultak ellenünk, s mi ezért nem boszankodunk rátok. (Néhány) Zsupámbéliek, kiket Ulászló király adott nekem, és nőmnek, az ő leányának, oda indultak városlok elé Uros király parancsára, hogy kérjék kenézteket és titeket, mikép őket ebben (ha városlok földjén járnak) ne bántsátok, valamint mi sem bántunk titeteket, midőn a mi városunkba jártok; (s) hogy kérjék kenézteket, mikép kezemet adhassam neki, s (ők) félelem nélkül lehessenek veletek. Ha netalán szándéktok volna, rajtok valami bántalmat vagy kárt tenni, ne tegyétek ezt; mert az ő káruk az én károm és az ő hasznuk az én hasznom; s ők kérik kenézteket és titeket, mikép irja meg, mi az ő akarata és a tietek, hogy tudosítva legyünk az iránt ezen küldöttek által. S uti társul jön (ezekkel) kenéztekhez az ozorai kenéznek apródja, Bratoszlaw nevű; s a mit az ozorai kenéz apródja mond, abban hitelt adjatok neki, mert tőle elvette — — — hozzátok jövőket.

Kivül: A raguzai kenéznek és egész községnek.

179. (172. g.)

Uros István szerb királynak védlevele a raguzai kereskedők számára. 1240—1272.

† Да є вѣдомо всакомѵ. створи милость кралевьство ми трьговцемь дѵбровьчькимь, да ходе по земли кралевьства ми своводьно, а никто да имь не испакости ницта, ни имь забави ницта; а кои кѵпци гредѵ мимо Брьсково, а не съвракаю се ѵ Брьсково, да имь никто не име забављати ни на них трѣковати чеса. кто ли се обрѣте испакостивь имь или цто ѵзьмь одь них, да приме пнѣвь и наказание оть кралевьства ми, и да плати петь сьть перперь кралевьствѵ ми.

Стефань Ѳрѡшь краль српски.

(Tvrtkovity id. m. 33. l.; Miklosich id. m. 53. l.)

(Magyar fordítás.)

† Legyen tudva mindenki előtt, hogy királyságom kegyelmet tett a raguzai kereskedőkkel, hogy királyságomnak földjén járjanak szabadon, és senki őket ne háborgassa, se nem akadályoztassa semmiben; s a mely kereskedők Berszkov mellett elmennek, és Berszkovba be nem lépnek, azokat senki ebben ne akadályoztassa, se rajtuk semmit ne vegyen. A ki pedig őket háborgatandná, vagy rajtuk valamit venni fogna, azt érje királyságom haragja és büntetése, s fizessen királyságomnak ötszáz perpert.

Függelék.

Olaszhon Levéltárai

a

magyar történelem szempontjából.

Olaszhon Európában a szép művészetek és tudományok áldott földje. Miután a népvándorlás pusztító csapásai a régi classicai miveltséget csaknem teljesen tönkre tették volt, Olaszhonból indúlt ki a középkori mívelődés első hatályos, általánosb lendülete; s midőn a XIV. és XV. századokban, az ú. n. renaissance korában, Európa szellemi életének újjá-alakúlása kezdődött, ismét Olaszhon volt ezen művészeti és irodalmi mintegy feltámadásnak első szinhelye. De azóta is, ha bár nem tagadhatjuk, hogy az Olaszhon kivűli Európa az emberiség nem csak anyagi, hanem szellemi érdekeinek terén is roppant haladást tett, hogy névszerint a komolyabb tudományok mívelésében más nemzetek és államok azt sok irányban felűl is haladták, s hogy ennek folytán a mai európai cultúra kizárolagos súlypontját Olaszhonban keresni többé nem lehet: tagadhatatlan még is másrészről, hogy Olaszhon mind e mai napig maradt a finomabb ízlés és tudományos tárgyak művésziebb feldolgozásának kiváló hazája. S ehhez járúlnak az ó és középkor leélt állápotainak nagyszerű maradványai még, melyek különösen az archaeologiára és történelemre nézve felette fontosak. Nem csoda tehát, hogy Olaszhon napjainkban is még azon föld, hova nem csak szép tájékok kedvelői, hanem a művészet és tudomány munkás mivelői és diletánsai is egyaránt zarándakolnak.

S ha Olaszhon szellemi életének ezen csodateljes és mintegy varázsszerű fejlését végig tekintjük, ki vonhatná kétségbe, hogy Róma volt mindig annak középpontja, s hogy a pápai udvarnál összpontosúltak nagyobbára Olaszhon szellemi és művészeti felvirágzásának főtényezői?

Itt egyedül a történelem, különösen pedig hazai történetünk érdekeiről levén szó, nem lehet szándokom azon kérdés fejtegetésébe bocsátkozni, mi nyereményt nyújt Olaszhon s névszerint Róma az oda utazó európai tudósoknak és művészeknek általában. Az sem tartozik hivatásomhoz, ámbár a hazai művelődés történetének szempontjából nem kissé fontos, mi befolyással volt Olaszhon hajdanában, s mi befolyást gyakorol vagy gyakorolhatna talán jelenleg is még hazánk irodalmi és művészeti állapotaira. Tudva van, hogy mióta a keresztyénségnek nemzetünknél elhintett magva hajtani kezdett, Olaszhon és hazánk közt mindig volt szoros összeköttetés, s hogy kezdve sz. István királyunk római és ravennai alapítványaitól, s honfiainknak a bolognai és más olasz egyetemeken régente gyakori tanulásától, — az új korban nem kevesbbé, mint a középben, ezen összeköttetés nemzetünk szellemi életére sok tekintetben kedvezően hatott. De az olaszhoni történetírás nagy műveinek méltánylata is feladatomon kivűl fekszik. Fejtegetésem tulajdonképi tárgyát az olaszhoni levéltáraknak, saját történetünk tekintetébeni fontossága képezi.

Magyarország történeti irodalmának kettős érdeke van Olaszhon levéltáraihoz kötve: egy a többi Európával közös, és egy különös, hazai. A közös európai érdeknek alapja az, hogy Olaszhonnak politikai és cultúrai élete a középkorban döntő befolyással

volt Európa sorsára; úgy hogy nincs európai nemzet, mely saját történetének hol nevezetes, hol legalább némi felvilágosítását Olaszhon levéltáraitól ne nyerhetné. De van azon kivül még három különös ok Magyarországra nézve. Egyike azoknak a magyar korona és a római szék folytonos barátságos összeköttetése, melynek folytán nem csak királyaink, hanem népünk is mindig kiváló bizalommal viseltetett a keresztyénség fejéhez. Legvilágosabb bizonyságát ennek akkor adta, midőn hazánk főalaptörvénye, az arany bulla, 1222. hozatván, azon hét példánynak, melyben az kiadatott, egyikét biztosb őrzés végett Romába küldeni rendelte. Ehhez járúl, hogy az Anjou királyok korától kezdve Magyarország és Olaszhon közt a közvetlen politikai összefüggés csaknem két évszázadig tartott. Európailag fontos viszony létezett azon kivül Magyarország és Olaszhon közt az ú. n. keleti kérdésnek folytán is. Mert ez már az első keresztes had óta valóságos gordiusi csomóvá alakúlt, melynek megoldásán első sorban, a római pápákon kivül, csak Magyarország, Velencze és Génua működtek: a pápák mint az egyház fejei, a mennyire tőlök telt, a keresztyén világ érdekeit védték keleten; nemzetünk ritka áldozatkészséggel a legtisztább keresztyén érzést tanusította; Velencze saját hatalmát és kereskedelmi virágzását igyekezett emelni; Génua végre szennyes kalmári érdekeket hajhászott (péld. szolgálhat 1444-ki magaviselete). A többi európai nemzetek csak az újabb európai államrendszer alakúlása óta, és annak érdekében kezdtek a keleti kérdésben erélyesben működni.

Kitetszik ezekből, mily fontosak a magyar történetbuvárra nézve is Olaszhon levéltárai.

Első helyt foglal ezek közt a római vaticáni levéltár. De az előbbi velenczei köztársaság levéltára is felette érdekes ránk nézve. Ehhez legközelebb áll a nápolyi királyi levéltár. A génuai, és milanói levéltárak az előbbieknél már kevesbbé fontosak. Végre Olaszhonnak egyébb levéltárai a magyar történetbuvár előtt különös érdekkel csak kivételkép, egyes események tekintetében bírnak.

I.

A római levéltárak, különösen a vaticáni, vagyis pápai titkos levéltár.

Rómában több nevezetes leveltár találtatik; de ezek közt első helyt foglal a pápák titkos levéltára, mely, mivel a vaticáni palotában őriztetik, vaticáni levéltárnak neveztetik.

Ezen levéltár történetét a múlt században annak akkori főnöke (prefeto) Marini Kajetán írta meg: Memorie istoriche degli archivi della Santa Sede című értekezésében [1]; a jelen században pedig annak unokaöcscse Marini Marin: Diplomatica Pontificiá-jának egyik szakaszában: „ossieno osservazioni paleographiche ed erudite sulle Bolle de'Papi“ [2]. A főadatokat Dudik Béda is összeállította [3]; kinek nyomán köztünk Nagy

---

[1]) Kiadta Mai Angelo Romában 1825.

[2]) Nyomtatva a Dissertazioni della Pontificia Accademia Romana di Archeologia, XII-ik kötetében, Roma 1852.

[3]) Iter Romanum, II. kötet Bécs 1855.

Iván értekezett e tárgyról [1]). Ezekből azt tanuljuk, hogy a pápai titkos levéltárnak másodfél évezredes története van; hogy annak első keletkezését még a IV. században kell keresnünk; hogy mindazáltal IV. Sixtus pápa előtt (1471—1484), kit, valamint a vaticáni könyvtár, úgy a vaticáni titkos levéltár alapítójának szoktak tekinteni, a pápai okmányok és regesták ügye önállólag rendezve még nem volt; s hogy egyedül ezen pápa idejétől kezdődik a levéltár összpontosítása és nagyobbszerű dimensiók szerinti alakúlása. Az okmányok, melyek az előtt hol irodai, hol könyvtári, hol kincstári ügynek tartattak, a XIV. század kezdetétől fogva pedig a pápák Avignonban székelése alatt roppant veszteségeket szenvedtek, és csak IV. Jenő pápa (1411) óta szállíttatak ismét vissza Romába, úgy a fontosabb irományok, kivált melyek az egyház kiváltságait és viszonyait tárgyazták, nagyobb biztosság okáért az egyház kincseivel együtt, IV. Sixtus pápa parancsából az Angyalvárba tétettek. A regestakönyvek azonban, a mint Avignonból megkerültek, akkor még az apostoli titkos vagy vaticáni könyvtárban őriztettek. Nagy része ezeknek Avignonban maradt még, és csak később jutott Rómába. De nem csekély számú íratok, melyek ma szintén a vaticáni levéltárban találtatnak, ez időben még az apostoli kamarában léteztek. IV. Pius (1559—1565), V. Pius (1566—1572) és VIII. Kelemen (1591—1605) pápák egy egyházi birodalmi középponti államlevéltár felállítására gondot fordítván, erre is, mint legalkalmasb helyet az Angyalvárt szemelték ki. S így maradt, csekély változásokkal, az apostoli szék levéltári ügye a

[1]) Magyar Történelmi Tár, IV. kötet. Pest 1857. 246. ll.

XVIII. század második feléig. Ekkor, s névsz
1759. történt, hogy az angyalvári levéltár Gar
Józsefre, 1751. óta pápai könyvtárnokra bíz
ki 1772. XIV. Kelemen pápa elibe azon indítv
terjesztette, hogy a két levéltár (okmányok és re
ták) egyesíttessék, és állandóan csak egy igaz
által kezeltessék. Mindazáltal a formaszerinti egy
lés a vaticáni palotában csak 1799. történt. Eze
lapotban találta a vaticáni levéltárt I. Napoleon
szár, ki 1810. február 2-kán kiadott rendeleténél f
azt Párisba parancsolta áttetetni, hol a Rohan-Jou
herczegi palotában őríztetett. Ott maradt 1815
géig; a mikor ismét Rómába, a vaticáni palo
tért vissza.

E sorok írója nem oly szerencsés, hogy eze
véltárról saját tapasztalása után értekezhetne. (
mások útmutatása folytán szerezhetett magának
zelebbi tudomást róla; miben neki különösen I
G. H. [1]), Palaczky Ferencz [2]), és Dudik Béda [3])
gáltak kalaúzúl.

A pápa titkos levéltára jelenleg Rómában
ticáni palota tizenegy nagy díszes teremében ő
tik. Ezen termek belsejébe idegenek semmi szín
be nem bocsáttatnak. Csak uralkodó fejedelmel
és egyes, legmagasb társadalmi állású férfia
szokta a pápa azok megszemlelését megengedni
nagy kitűntetésnek tekintetik, s mindig csak a
különös parancsa mellett történhetik. Azon tud

---

[1]) Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Gesch
kunde, V. köt. Hanovera 1825. 1—514. l.

[2]) Literarische Reise nach Italien im Jahre 1837.
1838.

[3]) Iter Romanum, II. köt. Bécs 1855.

kik a pápa engedelméből a vaticáni levéltár adatait használhatják, a hivatalos személyzet szobáiban gondos felvigyázat alatt dolgoznak. Pertz, Palacky és Dudik, kik különösen voltak ajánlva, a praefectus szobájában dolgoztak.

Hogy a vaticáni levéltár minden európai levéltárak közt a legrégibb, legfontosabb és leggazdagabb arról nincs eltérő nézet[1]). Csak az ellen van panasz, hogy az engedelem annak tudományos használására nehezen eszközölhető ki, hogy ezen használás igen terhes feltételekhez szokott kötve lenni, hogy a levéltár lajstromai hiányosak, hogy az okmányok másolása felette költséges (Dudik szerint egyegy a levéltári praefectustól látomozott okmánymásolatért 15 paoli = 3 ft. 6 3/4 kr. pp.) stb.

A vaticáni levéltárban háromféle irományok

---

[1]) Gr. Marini Marin így nyilatkozik: „Se tutti gli Archivi di Europa sono ricchi di monumenti; i pontifici ne sono ricchissimi, e possono appellarsi Archivi europei, o piutosto universali, perchè memorie relative ai regni di tutta Europa, anzi di tutto il mondo contengono." (Diplomatica Pontificia. 3. l.) Pertz: „Dieses älteste und wichtigste der jetzigen europäischen Archive sucht seinen Ursprung in dem Dunkel des vierten oder eines früheren Jahrhunderts, vor der Zeit, als der lateranischen Bibliothek zum erstenmal gedacht wird. Es hat durch Sorglosigkeit, Plünderung und Brand unermessliche Verluste erlitten, ohne dass der gerettete Theil die Vergleichung mit einer andern ähnlichen Sammlung zu liesse. Petri Schlüssel sind noch jetzt die Schlüssel des Mittelalters" (Archiv, V. köt. 99. l.) Dudik: „Wem das Glück gegönnt war, in diesen enormen Schatz, für dessen Beurtheilung uns fast der Maasstab fehlt, einen Blick werfen zu dürfen, der wird vor Staunen, ich will nicht sagen, ob des grossartigen Einflusses, sondern ob der wahrhaft väterlichen Sorge, mit der die römisch-katholische Kirche das öffentliche wie das Privat-Leben ihrer Gläubigen umschlungen hält, ausrufen: Gross und erhaben ist der Stuhl Petri stb." (Iter Romanum, II. köt. 3. l.).

őríztetnek, önálló okmányok, pápai regesták, és közönséges kéziratok.

A magyar történetbuvár a hazai levéltárainkban található irományok minősége által kényeztetve, ha valamely levéltárban kutatásokat tehet, első helyen eredeti okmányokat szokott keresni. Másnemü kéziratokat csak akkor vesz tekintetbe, ha azok tartalmuknál fogva különösen érdekesek. Ehhez képest készültek nálunk mindenütt a levéltári lajstromok is.

Máskép van ez a vaticáni levéltárban, hol tudományos célokra eddig csaknem kizárólag a pápai regesták használtattak, az eredeti okmányok pedig alig lettek még használhatókká.

Ennek folytán az a kevés, mit magáról ezen letárról tudunk, nagyobbára a regestakönyvekre vonatkozik.

Mindamellett nem szenved kétséget, hogy e levéltár eredeti okmányokban is felette gazdag; s ha azon mutatványok, melyeket egyes tudományos vendégek ott láttak, biztos itéletnek szolgálhatnak alapúl, az eredetiekben világtörténeti jelentőségű megbecsülhetlen történettudományi kincs rejlik még. A pápák az eredeti okmányok gyűjtésére és megtartására mindig nagy gondot fordítottak [1]).

[1]) Például szabadjon felhoznom, hogy midőn nagy Lajos király Istvánt zágrábi püspököt 1356. a kereszthirdetés engedelmének megnyerése végett a pápához küldte, s ez haza térvén, a király parancsához képest megbízó levelét magának visszaadatni kérte, VI. Incze ekkép válaszolt Lajos királynak: „Nos, quia de more Curie Romane huiusmodi et alie similes scripture consueverunt in archivio ipsius Curie conservari, litteras ipsas duximus retinendas.“ (Theiner, Monumenta Hist. Hung. Sacram illustrantia, II. k. Roma 1860. 28. l.)

A pápai titkos levéltár teljesb alakját csak az 1799-ki commassátio folytán nyervén, az ezen év előtti lajstromok nem a mai egész levéltárt, hanem csak annak előbb különálló egyes osztályait tartalmazzák. S minthogy az eredeti okmányok nagyobb és fontosabb része az Angyalvárban őríztetett, tulajdonkép csak ennek lajstromai bírnak az eredetiekre nézve nagyobb érdekkel. Ebből hozhatunk itéletet azon számos lajstromtöredéki másolatokra nézve is, melyek a vaticáni levéltárról Róma, Olaszhon, sőt más vidékek egyes levél- és könyvtáraiban szétszórva találtatnak. Ezek tökéletlen mivoltuknál fogva legfelebb egyikmásik adatra fordíthatják figyelmünket, a nélkül hogy kutatási eljárásunkban biztos irányadásúl szolgálhatnának. S így csak röviden említem, hogy azon lajstrom, melylyel még ma a tudományos világ él, 1518-ben készűlt. Címe: Index scripturarum, quae sunt in scrinio facto in castro Sancti Angeli de Urbe, factus a me Zenobio Acciajolo Ordinis Praedicatorum, bibliothecario Apostolico, coeptusque die 6-o Decembris 1518. sub Leone X. Pont. Max.; nyomtatva van pedig *Montfaucon*-nál, Bibliotheca bibliothecarum manuscriptorum nova (I. köt. Páris 1739. egészr. 202—215. ll.). A régibb lajstromok már haszonvehetetlenek. Nincs ugyan kétség, hogy a levéltári hivataloskodásnál más összeirásokat is használnak; s névszerint említtetik két lajstrom, melyet Garampi József készített [1]). De ezek is, mint látszik, tökéletlenek.

---

[1]) „A Benedetto XIV. e a Pio VI. Garampi, quell' uomo di eterna rimembranza, dedicò due Indici, che con tanto sapere e maestria avea egli composti." Marini Marin, Appen-

Látni való ezekből, hogy a vaticáni levéltárban őrzött, önálló eredeti okmányokból álló megbecsülhetetlen tudományos kincsnek használása roppant külső és belső nehézségekkel van összekötve. Sőt azt gyanítják, hogy magok a levéltári hivatalnokok sincsenek kellőleg tájékozva [1]). S így egyáltalán véve nem csoda, ha egyes tudósok, kik ott dolgoztak, nem voltak képesek, az eredeti okmányok száma vagy mivolta iránt határozott tudomást szerezni [2]).

Mi névszerint a hazánkra vonatkozó okmányokat illeti, tudjuk az Acciojoloféle lajstromból, hogy a magyarországi okmányok ezelőtt háromszáz évvel, sötétsárga zsákban tartattak, s tartatnak talán még

---

dice alle Memorie storiche dell occupazione e restituzione degli archivi (kézirat) után Dudik 36. l.

[1]) Palacky az eredeti okmányokról azt mondja: „Da sie im Archive nicht chronologisch geordnet liegen, und die vorhandenen Verzeichnisse derselben höchst unvollkommen sind, so darf man wohl annehmen, dass die Vorsteher und Beamten des Archives selbst über die Zahl, das Alter und den Inhalt sämmtlicher Urkunden keine grundhältige Auskunft geben können.“ (Literar. Reise nach Italien, 8. l.).

[2]) P. o. Raumer, ki szintén a váticáni levéltárban dolgozott, a hohenstaufeni császárok történetének első kiadásában azt mondja, hogy a VII. Gergely pápa előtti időből ott vagy 10,000 eredeti okmány találtatik; miután azonban Palacky saját észlelteinek folytán ezt túlzásnak nyilatkoztatta („eine willkührliche und wahrscheinlich übertriebene Schätzung“ Reise 8. l.), Raumer a munka harmadik kiadásában előbbi tudósítását így módosítja: „Das päpstliche Archiv ist zu einem Archive der ganzen Christenheit geworden, und alle Archive der Welt zusammengenommen sind für die Geschichte des Mittelalters nicht so wichtig als dies eine. Es sollen noch eine sehr grosse Zahl Urkunden vorhanden sein, welche älter sind alst Gregor VII. stb.“ (Geschichte der Hohenstaufen und ihrer Zeit, VI. köt. I. kiad. 65. l. III. kiad. 49. lap.).

most is [1]). Palacky szintén említi, hogy Marini szivességéből több érdekes, s ezek közt magyar, eredeti okmányokat is látott ottan [2]). Nincs tehát kétség, hogy Magyarország történelmére nézve a vaticáni levéltárban nagyobb számú eredeti okmányok őríztetnek. Mindamellett Theiner „Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia" című munkájában csak kivételkép használt a regesta-könyveken kivül más ottani adatokat. S különben sincs mértékünk, mely szerint meghatározhatnók, mit tartalmaz ezeken kivül a vaticáni levéltár hazai történelmünk számára. Ennél fogva a mostani irodalmi viszonyok közt nem marad egyéb hátra, mint a római széknek, különösen pedig azon pápáknak, kik a vaticáni levéltárra nagyobb figyelmet fordítottak, emlékét ebbéli gondoskodásukért a magyar történelem szempontjából is hálásan felemlíteni, de egyszersmind azon óhajt is kifejezni, bár ne csak a pápai regesta-könyvek, hanem az ott őrzött önálló okmányok is használtathatnának múltunk felvilágosítására. Ezeknek, a hol hivatalos eljárásnak szolgáltak alapúl, a regestákba felvett tartalma, sőt itt-ott egész szövege, teljesen kielégítő pótléknak nem tekinthető; mert mellőzve az átirás természetszerű hiányait, nem szabad elnéznünk, hogy a regestákban a magyar tulajdonnevek irásában tömérdek sok hiba találtatik, a nélkül hogy azokat biztosan kijavítani képesek volnánk.

[1]) Azt mondja t. i., hogy 12 ilyen zsák (sacci) találtatott ott, melyekben az okmányok geographiailag az egyes országok szerint voltak rendezve; a római császári irományok két zsákban „coloris viridis", a magyar, cseh és austriaiak egy zsákban „in fulvo obscuro" (Montfauconnál id. m. 209. l.).

[2]) Literarische Reise, 8. l.

Ehez járúl, hogy a regestákba csak az vétetett fel, mit felvenni a pápai szék politikája tanácsosnak vagy czélszerűnek tartott. P. o. midőn nálunk az 1222-ki országgyűlésen az arany bulla hozatott, annak hét példánya egyikéről az határoztatott: „Mittatur domino Pape, et ipse in Registro suo scribi faciat.“ Mindamellett hiába keressük az arany bulla szövegét III. Honorius pápa regestáiban, melyek pedig teljesen megvannak. Az 1231-ki orsz. végzemény is, nem IX. Gergely regestáiban, hanem Jakab prenestei bíbornok-püspök és pápai követ átiratában találtatik Róbert esztergami érsek kiközösítő okmányával együtt a Liber Censuum Camerae Apostolicae-ben [1]). Azon kérdésre pedig, ha vajon a regestákba fel nem vett okmányok léteznek-e még a vaticáni levéltár eredeti pedányai közt? vagy pedig a regestákba iktatott okmányok megvannak-e még ott eredetiben? — tekintve irodalmunk és kutatásaink mostani állását, nincs módunkban felelni.

A római pápák regestakönyvei a vaticáni levéltárnak a történettudomány érdekében eddig leginkább hasznosított része [2]).

---

[1]) Theiner, Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrentia, I. köt. 107. l.

[2]) Az angol ú. n. Record-Commission számára Marini 1832. és 1833. 12,000 okmánynál többet íratott le, melyek 30 nagy egészretű kötetet tettek. Oroszország ugyan Marini által nyerte a Codex Diplomaticus Ruthено-Moscoviticus-t. Nápoly, Svéczia és Portugallia is találtak itt történetök felvilágosítására nevezetes anyagot. Azon kivül tudva van mennyire aknászták ki I. Napoleon császár korában a franczia tudósok a vaticáni levéltárt.

Ezek eredetéről a pápák régi okmányügyének egyik legszorgalmasb buvára, Jaffé Fülöp, ezeket mondja: „Erant regesta ii libri, in quos Ecclesiae Romanae Notarii epistolarum pontificiarum exempla regerebant. Quorum librorum necessitatem probabile est Sedi Apostolicae jam prioribus saeculis, quum cresceret auctoritas, obvenisse; sed confici quando coeperint, incompertum habeo [1]). A legrégibb pápai regestakönyvek, melyek megvannak, I. Gergely pápa (509—604.) regestái; s nem bírunk hiteles tudosítást, hogy az ezt megelőzött pápák regestáira gondot fordítottak volna. Pertz is, Deusdedit bibornok kánongyűjteményére, melyben a pápák régi regestái említtetnek, hivatkozván, kiemeli, hogy a III. Incze pápa előtti időből, I. Gergelyen kivül, csak II. Gergely (715—731), III. Gergely (731—741), Zakár (741—752), I. Honorius (772—795), VIII. János (872—882), VI. István (885—891), II. Sándor (1061—1073), VII. Gergely (1073—1085), II. Paskal (1099—1118), II. Geláz (1118—1119), II. Lucius (1144—1145), III. Jenő (1145—1153), IV. Anastáz (1153—1154), IV. Adorján (1154—1159), és III. Sándor (1159—1181) pápák regestáiról van ott szó [2]). S ezek is nagyobbára elvesztek. Mert első Gergely regestáin kivül, az említettek közől csak VIII. János regestáinak töredékét, és VII. Gergely regestáinak egy későbbi gyűjteményét bírjuk. A pápai regestakönyv meglévő nagyszerü gyűjteménye III. Incze (1198—1216) regestáival kezdődik.

Látjuk ebből hogy a pápai regestáknak csak

[1]) Regesta Pontificum ab condita Ecclesia ad annum post Christum natum MCXCVIII. Berlin 1851. Előbeszéd III. l.

[2]) Archiv V. köt. 28. és 87. ll.

némileg megfelelő levéltári apparátus sehol nem találtatik, s hogy a magyar kir. udv. Cancellariánál és a budai k. udv. kamarai levéltárban őrzött ú. n. királyi könyv (Liber Regius) egészen másnemű okmánygyűjtemény. Közönségesen azt tartják, hogy III. Inczétől V. Piusig (megh. 1572.) a pápai regestakönyvek folytonos sorozata a vaticáni levéltárban 2016 egészrétű vastag kötetet tesz [1]). Azonban Dudik más római könyv- és levéltárakban talált adatok nyomán azt következteti, hogy a regestakönyvek száma nagyobb, és V. Pius pápa idejét túl haladja (1604-ig legalább 2937 kötet) [2]); s hogy a sorozat még a ké-

[1]) Pertz u. o., Marini Dipl. Pontif. 7. és 8. l. Pertz ezen gyüjteményről ekkép nyilatkozik: „Der unvergleichliche Schatz der ganzen Anstalt (a vaticáni levéltárt érti) sind die 2016 Bände päpstlicher Regesten, welche in fast nie unterbrochener Reihe, als amtliche, immer gleichzeitige Sammlung der Briefe, Urkunden, Befehle, Instructionem des päpstlichen Hofes mit vielen zu ihrer Erläuterung eingeschaltenen Briefen und Urkunden der Beamten, oder anderer Mächte, von Innocentz III. an erhalten sind. Die Frage der Aechtheit, welcher jede einzelne Urkunden genügen muss, verstummt bei dieser aus dem täglichen Bedürfniss einer Weltherrschaft hervorgegangen, viele hundert Jahre mit ihr bestandenen und in ihren geheimsten Archiven aufbewahrten Sammlung, deren Gebrauch selbst in unsern Jahrhunderten nur in sehr wenigen Fällen, und in sehr beschränktem Maasse gestattet war. Caraffa, Baronius Freund, und der Fortsetzer seiner zum Schutz des päpstlichen Stuhles geschriebenen Annalen, Raynald durften sie (so scheint es) selbst benutzen; dagegen war es der Archivar, welcher den geistlichen Orden Abschriften zur Vervollständigung ihrer Bullarien, und der französischen Regierung die fehlenden Stücke von Innocenz III. Regesten lieferte.“

[2]) „Ich sah, wie bis Pius V. nicht 2016 Regestenbände vorhanden sein können, sondern weit mehr, indem das Registrum litterarum Pii V. mit Nr. 2905 signirt ist. Die höchste Nummer, die mir in der Bibliotheca Vallicelliana aufstieg, war Liber Brevium Clementis VIII. anni XIII. signirt mit Nr. 2937., also bis z. J. 1604. sind oder waren 2937 Regebände vorhanden“ Iter Romanum II. köt. 74. l.

sőbbi időben, tehát annál inkább a régibb századokban, nem mindig folytonos, hanem itt-ott hézagos [1]). Theiner Ágoston pedig panaszkodik, hogy a pápai levéltárnak több kincsei eloroztattak [2]).

A regestakönyvek tartalmáról ezek után már alapos itéletet hozhatunk. Palacky, ki 1837. volt Rómában, VIII. János és VII. Gergely regestáit vizsgálgatta: s a csehországi történet érdekében kezdve III. Coelestin pápától (1191) V. Kelemen pápa egyházi kormánya harmadik évéig (1306) a regestakönyveket végig tanulmányozta. Dudik 1852. látogatta Rómát, s Palacky munkásságát folytatva, saját kutatásait V. Kelemen pápa harmadik évével kezdve, s ezen pápának még hét regestakötetét, XXII. János pápa regestáinak pedig 49 kötetét, 1334-ig vizsgálta.

---

[1]) „Ich las unter dem Auszügen Gregors XIII. (a Bibliotheca Vallicelliában I. 56., 57., 58. és 59. signatura alatt) dessen Liber Brevium anni IV., V. und VI. mit Nr. 2916. signirt ist, die Anmerkung: „Mancano di Gregorio XIII. parte dell' anno 1578, cioè dal mese di giugno sino al fine, e l'anno 1579., poi i primi mesi e l'ultimo del 1580., come ancora del 1581. Non se sono trovati." Oder in dem Liber Brevium ad Principes Sixti V. anni I. et II. Sig. Nr. 2923. „de Sixto V. manca 1587. dal mese di marzo ed aprile sino al fine del 1588." So schrieb wahrscheinlich der Oratorianer Bianchini, welcher unter Raynalds Augen diese Auszüge im J. 1668. angefertigt hatte." u. o.

[2]) „Wenigstens ist gewiss, dass verbrecherische Hände sogar in das geheime Archiv des heiligen Stuhls eingedrungen zu sein scheinen; denn abgesehen von so vielen anderen wichtigen Documenten unter Klemens XIV., die sich nicht vorfinden, fehlt ein ganzer Band der Regesten oder der Briefe des Papstes vom vierten Jahre seines Pontificats, also vom 19. Mai 1772. bis zum 19. Mai 1773. — — — Dass dieser Band sich in der That im Archive befunden hat, beweist die fortlaufende, und nur durch den fehlenden Band unterbrochene Nummer der Regesten." Geschichte des Pontificates Klemens XIV. I. köt. Páris 1853. Előszó XIII. l.

A ki hazánk azon korbeli történetét ismeri, tudja mely szoros összefüggésben voltak egymással akkor Magyar- és Csehország viszonyai; úgy hogy az említett két tudós észleletei reánk nézve is igen tanulságosak. S ha tekintetbe veszszük, hogy III. Incze pápa (1198—1216) regestáit már Baluzius István (2 kötet Páris 1682. fol.), s Brequigny és La Porte du Theil (2 kötet Paris 1791 fol.) kiadásaiból; még hívebben és teljesebben pedig Migne Jakab Pál (4 k. Páris 1822. 4°) gyűjteményéből ismerjük; hogy a III. Incze korát megelőzőtt pápai regestákat nagy szorgalommal egybe állítva közzé tette Jaffé Fülöp (Regesta Pontificum Rom. Berlin 1850. 4-°), hogy végre Theiner Ágoston a pápáknak Magyarország egy házi ügyeire vonatkozó leveleit III. Inczetől 1526-ig nagyobbára szintén a regestakönyvek alapján közzé tette: úgy hiszem, elbizakodásnak nem mondathatik, ha részünkről is szólunk a dologhoz: mellőzve, hogy Klimó György pécsi, gr. Batthyány Ignácz erdélyi püspökök, s főhg. József nádor is a római vaticáni levéltárból, s névszerint a pápák regestakönyveiből számos Magyarországot illető darabnak másolatát készíttették.

A regestakönyvekben foglalt pápai levelek háromfélék, t. i. litterae communes, litterae curiales és litterae secretae [1]). A litterae communes az egyház belső folyó ügyeire vonatkoznak,

[1]) Ezeken kívül IV. Incze pápa előtt említettnék a litterae camerales; XI. Gergely alatt a litterae de indulto; V. Márton ideje óta a litterae expectativae melyeknek helyébe, midőn a bázeli és trienti zsinatok által megszüntettettek, a litterae officiorum léptek; V. Sixtus, XIV. Gergely és VIII. Kelemen alatt a litterae perpetuae (bolle die perpetue concessioni) stb. A már választott de még nem consecrált és koronázott pápa által kia-

s ezeknek minőségéhez képest igen különfélék *). A litterae curiales (quae expediuntur per viam curiae) oly levelek és okmányok, melyeket a pápa az összes keresztyénség számára, vagy egyesek privilegiális ügyeire nézve ad ki. Ilyenek a törvények, különféle constitutiók, békekötések, munciatúrai ügyekre vonatkozó levelek, bibornokok provisiói, s általában a pápától „motu proprio“ közös egyházi ügyekben kiadott levelek. A litterae secretae (quae per papae cameramtranseunt) a szokásos szólásmód szerint a „forum externum“-ot illetik, s a pápák világi ügyekbeli levelezéseit a keresztyén fejedelmekkel és más hívekkel tartalmazzák. Ezek alakúltak idő folytán ú. n. pápai brevékké.

E sokféle levelekre a pápai regestakönyvekben, kezdetben vegyítve, XXII. János pápa óta a litterae secretae-re különös regestakötetekben találunk.

Palacky és Dudik azon regestakönyvekről, melyeket használtak, a következő adatokat közlik.

VIII. János pápa (872—882) regestai reánk magyarokra nézve közvetlenül kevesbbé érdekesek; de miután ezen pápa uralkodása sz. Cyrill és Methód történetével összeesik, és szláv buvárok által nem csak az ú. n. nagy-morva birodalom eseményeivel,

---

dott levelek litterae dimidiae-nek neveztetnek, mert ólom pecsétöken csak sz. Péter és Pál apostolok fejei láthatók, s a pápa neve még hiányzik.

*) A következők a szokásosabbak: Provisiones Praelatorum; beneficia vacantia; dignitates, personatus et officia sub expectatione; canonicatus sub expectatione; praebendae; beneficia regularia sub expectatione; tabellionatus officium; privilegia de non residendo et percipiendo fructus in absentia; de religionis ingressu; de plena absolutione in causa mortis et electione confessarii; litterae conservatoriae; indulta; dispensationes diversi generis et privilegia.

hanem hazánk dunántuli részei nemzeti viszonyainak történetével is szoros összefüggésbe hozatott, annál inkább megérdemlik figyelmünket, minél egyoldalúabbak a szláv történetirók ezen kor eseményeire vonatkozó elbeszéllései. Az események elbeszéllése tekintetében nem lehet Dudik szorgalmát nem méltányolnom, ki a kútfői adatok gondos egybeállítása alapján a középkori történet ezen nem kevesbbé kényes mint érdekes részét ritka tapintattal tárgyalta [1]). Magát a regestagyűjteményt illetőleg szabadjon itt Jaffé szavait felhoznom : Quanticunque merito habetur amplum et grande, quod superest, registri Joannis VIII. fragmentum, epistolas 308 comprehendens, dolendum tamen est, quod non meliore conditione ad nos pervenit. Incuria enim sive ipsius notarii, sive, ut probabilius est, eorum, qui transscripserunt, non modo corruptae magnopere et truncatae haud paucae epistolae sunt, sed ne temporis quidem in iis disponendis ubique habita ratio est; quin etiam eo usque chronologiae quasi contemptio quaedam haud raro processit, ut in permultis iisque continuis litteris, quas plane manifesto ex interioribus indiciis apparet scriptas temporibus diversis fuisse, chronicis signis omnino abjectis eodem modo substitueretur : „Data ut supra.“ Quae verba ab inepto quodam aetatis posterioris librariolo pro : „Data et cetera“ apposita putem, quum praesertim quo ex codice expressum registrum est, eum undecimo demum saeculo confectum esse testetur Pertzius“ [2]). Jaffé ezen

---

[1]) Mährens Allgem. Gesch. I. k. Brünn 1860 151. sk. ll.

[2]) Regesta Pontificum Romanorum, 260. l. Palacky is azt mondja : „Der Text des ganzen Codex ist mit longobardischer Minuskel, oder wie Monsign. Marini sagt, mit beneven-

pápának 423 levelének és okmányának lajstromát közli; Palacky ezek közűl csak négyet hoz fel.

VII. Gergely pápának (1073—1085) közönségesen tizenegy regestakönyvéről van szó; de ezeknek tizedike elveszett. Ezen regestrumról Giesebrecht Vilmos, ki azt használta, így nyilatkozik: „Gregorii VII. Registrum, quod usque ad nostra tempora pervenit, non idem esse, ac verum illud et genuinum, quod publica auctoritate olim recepto in Curia Romana more compositum erat, quum multae epistolae, quas aliunde notas frustra quaesiversis, satis ostendunt, tum ex eo intelligitur, quod quae ipse Gregorius in illo scripta esse apertis verbis refert, nusquam reperiuntur. Persuasum igitur habemus, id quod vocant Registrum nichil esse aliud, nisi collectionem epistolarum a scriptore nescio quo confectam atque in lucem prolatam, ut rerum gestarum curiosis pro virili parte consuleret, magnumque Gregorii nomen posteritati commendaret. Quam collectionem jam paulo post obitum huius Papae conscriptam, moxque et in Italia et in Germania innotuisse Deusdedit Cardinalis Romanus in collectione canonum (Steph. Borgia del dominio temporali, App. p. 13. seqq.) et Bernoldus Constantiensis in Chronico ad annum 1085 testes sunt“ [1]). Egyébiránt az első könyvben van VII. Gergelynek 84, a másodikban 76, a harmadikban 21, a nedyedikben 28, az ötödikben 23, a hatodikban 40, a hetedikben 27, a nyolczadikban 23, a kilenczedikben 35, a tizenegyedikben 35 levele.

Tudva van, hogy VII. Gergely pápának néhány

---

tanischen Schriftzügen des XI. Jahrhunderts geschrieben.“ (Literarische Reise, 15. l.).

[1]) Jaffé Regesta Pontificum Romanorum 403. l.

levele Magyarország történetére nézve is igen fontos, melyeket történetbuváraink részint Baroniusból (Annales Ecclesiastici XI. kötetéből), részint Labbéből (Collectio Conciliorum XII. kötetéből) szoktak idézni [1]). A kritika szempontjából tehát, mit Giesebrecht említ, ránk nézve is érdekes. „Si paula accuratius perlustraveris, mond ez, facile animadvertes, inde ob initio libri VIII. omnes fere litteras indictione, plurimas vel die, quo datae sint, carere; quamquam in prioribus septem libris indictio et dies fere semper diligenter diffiniuntur. Fieri certe nequit, quin ea re scrupulus nobis injiciatur, et critica arte adhibita inveniemus, nequaquam eo, quo nunc leguntur ordine, sed diversis temporibus eas litteras scriptas esse, et saepe inferiorem nunc locum obtinere, quae anteposítis multo priores exstiterint. Neglexit igitur, qui Registrum composuit, in extrema operis parte temporum ordinem, quem per septem priores libros diligenter tuitus erat. — — — Est vero membranaceus in 4. minori, litteris Latinis, quo genere sub fine saeculi XI. in usu erant, exaratus. — — — Diversis manibus exaratum est, coaevis tamen et tanta similitudine, ut eas subtiliter discerni haud parvi negotii sit; nec non saepius eadem manus, quam jam in priore operis parte deprehenderis, postea iterum iterumque recurrit“ [2]).

III. Incze (1198—1216) regestáinak 19 könyve említtetik; de ezek közől a 4., 17., 18. és 19. könyvek hiányzanak. Az első könyvben találtatik a pápának 576, a másodikban 289, a harmadikban 57, az

[1]) Fejér, Codex Diplomaticus Hung. I. köt. 416. sk. ll.
[2]) Jaffé id. m. 403. és 404. l.

ötödikben 162, a hatodikban 245, a hetedikben 231, a nyolczadikban 216, a kilenczedikben 271, a tizedikben 217, a tizenegyedikben 277, a tizenkettedikben 177, a tizenharmadikban 209, a tizennegyedikben 160, a tizenötödikben 239, és a tizenhatodikban 182 levele.

III Honorius (1216—1227) regestái: (I. kötet). Az első könyvben (1216. és 1217.) van 531 levél; a másodikban (1217. és 1218.) 773. (II. kötet.) A harmadik könyvben (1218. és 1219.) van 535, a negyedikben (1219. és 1220.) 325 levél. (III. kötet.) Az ötödik könyvben (1220. és 1221.) van 761, a hatodikban (1221. és 1222.) 486 levél. (IV. kötet.) A hetedik könyvben (1222. és 1223.) van 231; a nyolczadikban (1224) 534 levél. (V. kötet.) A kilenczedik könyvben (1224. és 1225.) van 378, a tizedikben (1226) 355, a tizenegyedikben (1226. és 1227.) 226 levél.

IX. Gergely (1226—1241). (I. kötet.) Az első könyvben (1227) van 180, a másodikban (1228) 101, a harmadikban 145 levél. (II. kötet.) A negyedik könyvben (1230) van 142, az ötödikben (1231. és 1232.) 197 levél. (III. kötet.) A hatodik könyvben (1233) van 384 levél. (IV. kötet.) A hetedik könyvben (1233. és 1234.) van 579, a nyolczadikban (1234) 481 levél. (V. kötet.) A kilenczedik könyvben (1235) van 429, a tizedikben (1236) 405, a tizenegyedikben (1237) 480 levél. (VI. kötet.) A tizenkettedik könyvben (1238) van 400, a tizenharmadikban (1239. és 1240.) 250 levél. (VII. kötet.) A tizennegyedik könyvben (1240) van 300, a tizenötödikben (1241) 110 levél.

IV. Coelestin pápának (1241) nincsenek regestái.

IV. Incze (1243—1254). (I. kötet.) Az első

könyvben (1243) van 746, a másodikban (1244. és 1245.) 662, a harmadikban (1245. és 1246.) 657, a negyedikben (1246 és 1247) 1049 az ötödikben (1247 és 1248) 1057 levél. „Regestum anni VI. (1248. június 28-kától 1249. június-áig) apographum, descriptum e Regesto originali Bibliothecae Regis Galliarum Nr. 4039. anno 1779., curante equite Du Theil, petentibus Calisto et Cajetano Marinus a Tabularibus secretioribus " IV. Incze hetedik évének regestruma hiányzik. (II. kötet.) A nyolczadik könyvben (1251) van 702, a kilenczedikben (1252) 420, a tizedikben (1253) 965 levél. (III. kötet.) A tizenegyedik kötetben (1253. és 1254) van 950, a tizenkettedikben (1254) 512 levél.

IV. Sándor (1254 december 25-kétől 1261 május 25-kéig), (I. kötet.) Az első könyvben (1255) van 917, a másodikban (1255. és 1256) 491 pápai levél. (II. kötet.) A harmadik könyvben (1256. és 1257.) van 789, a negyedikben (1257. és 1258) 321 az ötödikben (1259) 263, a hatodikban (1260. és 1261) 141 pápai levél.

IV. Orbán (1261 september 4-kétől 1264. october 2-káig). Ezen pápa regestái négy kötetet képeznek, melyeknek elseje és harmadika a pápa rendes regestáit tisztázva tartalmazza; a második és negyedik kötet eredeti conceptusokat foglalnak magokban, melyek közt számos pápai bréve van, a melyeknek később a regesták közt hely nem adatott (I. kötet.) Az első könyvben (1261. és 1262) van 136, a második könyvben (1262. és 1263) van 259 pápai levél. (III. kötet.) A harmadik könyvben (1263. és 1264) van 545, a negyedik könyvben (1264) 10 pápai levél. A második kötet 259 pápai levél 1261., 1262. és

1263. évből valók; a negyedik kötet 1957 pápai levele a pápa uralkodásának mind a négy évéből, de különösen 1263. és 1264-ből származnak.

IV. Kelemen (1265. február 22-kétől 1268. november 29-kéig). Ezen pápa regestái öt kötetet képeznek, melyeknek elseje, másodika, negyedike és ötödike egyhangú másolatait tartalmazzák azon pápai bulláknak és brévéknek, melyek Martene és Durand Thesaurus novus anecdotorum című gyűjteményének második kötetében találtatnak. A harmadik kötet ezen pápa uralkodása mindnégy rendezett regestáit foglalja magában; t. i. az 1-ső évnek 242, a 2-diknak 188, a 3-diknak 171, és a 4-diknek 102 pápai levelet.

X. Gergely (1272. martius 27-kétől 1276. január 10-kéig). Ezen pápának egyetlenegy regestakötete van a vaticáni levéltárban, mely négy könyvből áll; az első könyvben (1271. néhány okmánya, 1272. és 1273.) van 247, a másodikban (1273. és 1274.) 123, a harmadikban (1274. és 1275.) 205, és a negyedikben (1275. és 1276.) 77 pápai levél

Ezen időre nézve sokkal fontosabb az ú. n. „Regestum Berardi de Neapoli," melynek eredetiét XIV. Benedek pápa 35 aranyért a vaticáni levéltár számára megszerezte, s melynek egy későbbi másolata a vaticáni könyvtárban találtatik. Ebben 533 pápai bulla és bréve foglaltatik, nagyobbrészt kelet nélkül, s nem idő, hanem tárgyszerinti rendben; t. i. super negotio Imperii 40—122, Sententiae 190—202, de negotio terrae sanctae 260—329, super unione Latinorum et Graecorum 330—390, pro Concilio Lugdunensi 391—401. conditiones Regni (Siciliae) 402—507. A 40. számú levél előtt áll „Litterae fa-

ctae per Mag. Bernardum de Neapoli, D. Pape Notarium, super negotio Imperii temporibus Urbani, Clementis, Gregorii, Innocentii, Johannis et Nicolai Summorum Pontificum"; — a 196 számú levél előtt olvassuk: „Ipso Clemens fecit istam, et ego tempore Gregorii sequentem"; — a 391. számú levél előtt pedig találtatnak ezen szavak: „Litterae factae per eundem Notarium pro Concilio congregato Lugduni." Garampi József, a vaticáni levéltár praefectusa, ezen regestakönyvet számos marginalis jegyzettel, és chronologiai tárgymutatóval látta el.

V. Incze (1276. február 26-kától 1276. június 22-kéig), és *V. Adorján* (1276. julius 11-étől 1276 augustus 16-káig) pápáktól nincsenek regesták.

XXI. János (1276. september 20-kától 1277. május 16-káig) pápának egyetlenegy kis regestakötete találtatik, melynek tartalma rendezve nincsen.

III. Miklós (1277. december 26-kától 1280. augustus 22-kéig) pápának van két regestakötete. (I. kötet.) Az első könyvben (1276. és 1277.) van 388, a másodikban (1277. és 1278.) 208, a harmadikban (1278. és 1279.) 67 pápai levél. A második kötetről, mely, mint látszik, az 1279. és 1280. évekre vonatkozik, nincs közelebbi tudomásom.

IV. Márton (1281. martius 23-kától 1285. martius 28-káig) pápának két regestakötete találtatik. (I. kötet.) Az első könyvben (1281. és 1282.) van 129, a másodikban (1282. és 1283) 216, a harmadikban (1283. és 1284.) 241. és a negyedikben (1284. és 1285.) 102 pápai levél. A II. kötet rendezetlen tartalmú.

IV. Honorius (1285. majus 25-étől 1287. april 3-káig) pápának egyetlenegy regestakötete találtatik,

melynek első könyvében (1285. és 1286) van 491, második könyvében (1286. és 1287.) 317 pápai levél.

IV. Miklós (1288. február 25-kétől 1292. april 4-kéig). Ezen pápának három regestakötete van. (I. kötet.) Az első könyvben (1288. és 1289) van 441, a másodikban (1289. és 1290) 960, (II. kötet.) a harmadik könyvben (1290. és 1291) 881, (III. kötet.) a negyedik könyvben (1291. és 1292.) 867, és az ötödikben (1292.) 40 pápai levél.

V. Coelestin pápának (1294i augustus 29-kéről 1296. majus 19-kéig) nincsenek regestái.

VIII. Bonifácz (1295. január 2-kától 1303. october 11-kéig). Ezen pápátók négy regestakötet találtatik. (I. kötet.) Az első könyvben (1295. és 1296.) van 869, (II. kötet) a másodikban (1296. és 1297.) 765, a harmadikban (1297. és 1298.) 715, (III. kötet.) a negyedikben (1298. és 1299.) 495, az ötödikben (1299. és 1300) 553, a hatodikban (1300. és 1301.) 476, (IV. kötet.) a hetedikben (1301. és 1302.) 505, a nyolczadikban (1302) 545, és a kilenczedikben (1303.) 281 pápai levél.

XI. Benedek pápának (1303. october 27-kétől 1305. julius 6-káig) egyetlenegy regestakötete van.

V. Kelemen (1305. június 5-kétől 1313. aprilis 20-káig). Ezen pápa regestái tiz kötetet képeznek. Az első kötetben van uralkodása első évének 275 levele; a másodikban uralkodása első évének 962 curiális levele (litterae de Curia); a harmadikban uralkodása második évének 802 levele; a negyedikben van uralkodása harmadik évéből (1307. november 15-kétől 1303 november 14-kéig) 1012 litterae communes és 58 litterae de Curia; az ötödikben uralk. 4-ik évéből 1182 litterae communes és 105 litterae

de Curia; a hatodikban uralk. 5-ik évéből 1086 litterae communes és 77 de Curia; a hetedikben uralk. 6-ik évéből 1022 litterae communes és 129 de Curia (pontosabb számítás szerint összesen 1152); a nyolczadikban uralk. 7-ik évéből 1269 litterae communes 121 de Curia; a kilenczedikben uralkodása 8-ik évéből litterae communes 808, de diversis annis 3, de Curia 141, összesen 952; a tizedekben (1313. november 15-kőtől 1314. aprilis 20-káig) litterae commuoes 224, de Curia 18.

XXII. János (1316. augustus 7-kétől 1334 september 4-kéig). Ezen pápától 56 regestakötet van, melyek közől 47-ben találtatnak a litterae communes et de Curia, 9-ben pedig litterae secretae. Uralkodása első évéből meg van az előbbiekuek 4 kötete összesen 4257 pápai levéllel, második évéből 4 kötet 2288 levéllel, harmadik évéből egy kötet 1787 levéllel negyedik évéből egy kötet 1625 levéllel, ötödik évéből két kötet 1708 levéllel, hatodik évéből egy kötet 1564 levéllel, hetedik évéből két kötet 1799 levéllel, nyolczadik évéből két kötet 2091 levéllel, kilenczedik évéből két kötet 2481 levéllel, tizedik évéből két kötet 2929 levéllel, tizenegyedik évéből három kötet 3112 levéllel, tizenkettedik évéből négy kötet 3617 levéllel, tizenharmadik évéből 4 kötet (melyeknek másodika hiányzik) 3435 levéllel, tizennegyedik évéből 4 kötet 3875 levéllel, tizenötödik évéből 4 kötet 3827 levéllel, tizenhatodik évéből az első köttet 999 levéllel, tizennyolczadik évéből a második kötet 1010 levéllel, tizenkilenczedik évéből a harmadik kötet 137 levéllel. A litterae secretae a tizenkét kötetben úgy foglaltatnak, hogy az I. kötetben a pápa uralkodása két első évéből van 907 levél, a II-ban uralkodása

négy első évéből 1029 levél, a III-ban uralk. 6-ik és 7-ik évéből 1721 levél, a IV-ben uralk. 8-ik évéből 995 levél, az V-ben uralk. 9-ik és 10-ik évéből 2241 levél, a VI-ban uralk. 11-ik és 12-ik évéből 2159 levél, a VII-ben uralk. 13-ik és 14-ik évéből 2157 levél, a VIII-ban uralk. 15-ik és 16-ik évéből 1821 levél, a IX-ben uralkodása 17-ik és 18-ik évéből 1658 levél.

A mennyiben a pápai regestakönyvek ezen köteteinek alapján történelem-kritikai itéletnek hely adathatik, úgy hiszem, rövid közléseim is mindenkit meggyőzketnek arról, hogy azok a magyar történetnek is igen fontos kútfejét képezik. Fejér György Codex Diplomaticusa, Koller közzétételének nyomán a Klimóféle másolatokat tartalmazván, gyakorlatilag is bebizonyította már ezen kútfő nevezetességét; s Theiner Monumentái 1526-ig a magyar egyház történetének érdekében közvetlenül magából a kútfőből merítvén, ennek még világosabb mutatványáúl szolgálnak. Okmánytárunk ötödik kötete Theiner munkáját kritikailag fogja méltatni; s így itt eleve csak röviden hivatkozom Fülöp fermoi püspök 1278-ki apostoli követségére, mely hazánk történetére nézve főfontossággal bírt, s melyre vonatkozva Okmánytárunk negyedik kötete még 38 eddig történeti irodalmunöban nem használt darabot fog a pápai regesták alapján tartalmazni. Különben Dudik a fennemlített regestaköteteken kivűl még VI. Kelemen pápa (1342 majus 9-kéről 1352. december 6-káig) regestai III. kötetének 2-ik részet, és VI. Incze pápa (1352. december 18-kától 1362. september 12-kéig) uralkodása negyedik éve regestáinak első részét is tanulmányozta.

Nem szenved tehát kétséget, hogy minden veszteségek után is, melyek azokat érték, nem létezik külföldön levéltári kincs, melytől hazánk múltjának felvilágositását oly mértékben remélhetnők még, mint a pápai regestakönyvektől. S ennek folytán helyén van itt még pár szó azoknak használási módjáról mondani.

A regestakönyvek fejér tiszta bőrhártyán irvák, mely a római cancellaria szokásos szólásmódja szerint „carta pergamena fina e bianca"-nak neveztetik; megkülönböztetésül az ú. n. „pergamena scura, rozza"-tól, melyen a pápák bullái iratnak. A bőrhártya gondosan van válogatvn, s egy bőr mindig két levelet tesz. Ezeknek rendszerint harmincza egy köteget képez, s ily kötegeknek hol nagyobb hol kisebb számából állnak az egyes kötetek. Ehhez képest a kötetek külalakja egészrétűnek neveztethetik; ámbár nagyságok nem egyforma, s vannak kötetek melyeket nagyobb negyedrétűeknek mondanak. Az egyes kötetek kötése nagyobbrészt XI. Incze (1676—1689) idejéből való, s a külső boríték különféle színű bőrből készűlt; p. o. V. Kelemen regestái kék, XXII. János regestái rózsaszínű bőrbe vannak kötve. Nagy kár, hogy bekötés alkalmával a kötegek pontos egybeállítására nem fordíttatott mindig a kellő gond, s hogy ennek folytán a kötegek közt a chronologiai rend itt-ott meg nem tartatott. Minthogy a levelek kelte gyakran csak „ut supra" vagy „anno eodem" szavakkal jelöltetett, több helyen chronologiai zavar támadt.

Az irásra kaligraphiai tekintetben általában gond fordíttatott; de a régibb kötetek irása sokkal csinosabb, mint az újabbak a XIII. szózad vége óta. Toll-

hiba igen sok van; mert a leíró gyakran fel nem fogta az eredeti levél értelmét. Különösen sajnosak a tulajdonnevekben található számos hibák. Az egyes levelek felirásai (rubricae), melyek a régibb kötetekben rendszerint igen pontosak, a későbbiekben nem ritkán hibásak; sőt vannak egész kötetek, melyekben a felirások hiányoznak. Egyébiránt a regestakönyvek legnagyobbrészt egykorú másolatok; és csak kivételkép van néhány kötet (p. o. VIII. János regestái, IV. Incze egy és IV. Kelemen néhány kötete), melyek az illető pápáknál későbbi időben írattak. A régibb kötetek mindenike az illető pápa több évét vagyis könyvét tartalmazza; a későbbiek közől gyakran több kötet egy évre vonatkozik. Legkellmetlenebb, ha egyes levelek kitöröltettek, vagy lényeges pontokban javíttattak; különösen pedig, ha a levelek csak külsőleg a regestakönyvbe ragasztattak [1]). De ezek csak ritka és kivételes esetek.

---

[1]) Névszerint VI. Incze pápa IV. éve regestái első részéről Dudik ezeket mondja: „Es ist dies ein Kladdenbuch mit folgender Einrichtung. Man nahm weisses Papier, und befestigte auf die einzelnen Bögen die gleichfalls auf Papier geschriebenen Original-Concepte an ihren zwei Ecken mittelst Buchbinderpappe. Je nach der Länge des Textes sind diese Papierstücke bald grösser bald kleiner, aber nur auf einer Seite beschrieben. Eine Ordnung nach Materien, oder nach Ländern nahm ich bei diesen aufgeklebten Zetteln, höchstens die der Raumersparniss, nicht wahr. Eine viel spätere Hand nummerirte sie, und brachte so in dieser ersten Abtheilung 417 Nummern heraus. Da ich hier auch Briefe Urbans V. anni IV., also v. J. 1366. antraf, so habe ich den klaren Beweis, dass selbst dieses Kladdenbuch, wie es vor uns liegt, nicht unter Innocenz VI. Regierung angelegt wurde. Selbst in den Jahrenist nicht durchgängig konsequent ausgeschieden worden; mitten unter Urkunden anni IV. liegen andere anni VII. Dass keinegleiche Schrift vorhanden sein kann, ist leicht zu begreifen; aber eigenthümlich ist die Wahrnehmung, dass jedes Land

Az irás betűjegyeiről, és az egyes szavakban használt rövidítésekről szólanom, nem látszik szükségesnek. Mindkét tekintetben a regesták az illető századok szokását és módját követik; s így az okmánytan és a palaeographia e kérdést tűzetesen fejtegeti. Ellenben a tételek szokásos rövidítéseit itt már csak azért is kell szemügyre vennem, mert a nyomtatás útján közzé tett regestákban is találkozunk velők. A legszokásosb ilynemű rövidítések a következők:

a) A levelek kezdetén:

Apostolicae Sedis benignitas etc. usque decorare. = Apostolicae Sedis benignitas sincere obsequentium vota fidelium favore benivolo prosequi consuevit, et illustrium sublimiumque personas, quas in sua devotione promptas invenerit et ferventes, et quibusdam titulis decentius decorare.

Cum a nobis petitur etc. usque effectum. = Cum a nobis petitur quod iustum est et honestum, tam vigor aequitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum.

Cum ex injuncto etc. usque attentatur. = Cum ex injuncto nobis Apostolatus officio ad

---

seinen besonderen Schreiber hatte, eine Einrichtung, die nur lobenswerth und äusserst practisch sich herausstellen musste. Korrecturen und durchgestrichene Urkunden kommen, wie natürlich, häufig vor; jene, welche wirklich expedirt wurden, tragen an der Rückseite die Sigle R., also „registrata“ stb. (Iter Romanum II. 12. l.). Ezen kötet tehát nem valódi regestakönyv lévén, külső jelenségei a valódi regestakönyvek megitélésére nem szolgálhatnak alapúl. Mindamellett a pápai levelek ismertetésére nézve nem csekély érdekkel bir.

ecclesiarum profectum et religiosorum locorum commodum aciem nostrae considerationis extendere teneamur, ea corrigere nos oportet, quae interdum in gravamen ipsorum temere seu etiam improvide attentantur.

Ea quae . . . statuuntur etc. usque communiri. = Ea quae ratione praevia (vagy judicio, vagy pedig quae de mandato Sedis Apostolicae concordia vel judicio, a mint, t. i. a bulla kitöltése, vagy tartalma kivánja) statuuntur, firma debent et illibata persistere, et ne in recidivae contentionis scrupulum relabantur, Apostolico convenit praesidio communiri.

Justis petentium desideriis etc. usque complere. = Justis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere assensum, et vota, quae a rationis tramite non discordant, effectu pro sequente complere.

Nimis iniqua vicissitudine etc. usque ultionum. = Nimis iniqua vicissitudine largitori bonorum omnium respondetur, dum ii, qui de Christi patrimonio inpinguati luxuriant damnabiliter, in eodem Christum in famulis suis patenter persequi non verentur, acsi factus sit impotens dominus ultionum.

Piae postulatio voluntatis etc. usque indubitanter assumat. = Piae postulatio voluntatis effectu debet prosequente compleri, ut et devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, et utilitas postulata vires indubitanter assumat.

Prudentibus virginibus etc. usque enervet. = Prudentibus virginibus, quae sub habitu religionis accensis lampadibns per opera sanctitatis jugiter se praeparant obviam sponso ire, Sedes Apost.

debet patrocinium impertiri, ne forte cuiuslibet temeritatis incursus aut eas a proposito revocet, aut robur, quod absit, sacrae religionis enervet.

Quae de Sedis etc. usque prevenire. = Quae de Sedis Apostolicae auctoritate procedunt, suae decet firmitatis robore communiri, ut et futuris temporibus valeant illibata consistere, et optata de illis possit utilitas provenire.

Quoniam ut ait Apostolus etc. usque aeternam. = Quoniam ut ait Apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi, prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit, sive malum: oportet nos diem messionis extremae misericordiae operibus praevenire, ac aeternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in coelis; firmam spem fiduciamque tenentes, quoniam qui parce seminat, parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet viam aeternam.

Quotiens a nobis etc. usque impertiri. = Quotiens a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dinoscitur, animo nos decet libenti concedere, et petentium desideriis congruum suffragium impertiri.

Religiosam vitam eligentibus etc. usque infringat. = Religiosam vitam eligentibus Apostolicum convenit adesse praesidium, ne forte cuiuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit, sacrae religionis infringat. — (V. ö. fentebb „Prudentibus virginibus).

Sacrosancta Rom. Ecclesia etc. usque confovere. = Sacrosancta Romana Ecclesia humiles et devotos filios ex assuetae pietatis officio

propensius diligere consuevit, et ne pravorum hominum molestiis agitentur, eos tamquam pia mater suae protectionis munimine confovere.

Solet annuere etc. usque impertiri. = Solet annuere Sedes Apostolica piis votis et honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri.

b) A levelek végén:

Nulli ergo etc. = Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae . . . (concessionis vagy constitutionis, vagy confirmationis stb.) infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum."

Quodsi non omnes etc. = „Quodsi non omnes his exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur" (vagy „tu frater Episcope cum eorum altero nichilominus exequaris", vagy „alter vestrum ea nichilominus exequatur").

Testes autem etc. = Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, per censuram ecclesiasticam (vagy censura simili) appellatione cessante compellas veritati testimonium perhibere."

Végre említendő még azon módszer, mely szerint a pápák levelei a regestakönyvekbe iktattatnak. Cohellius Jakab ezt következőleg írja le: „Ubi litterae Apostolicae expeditae fuerint — — — per unum ex scriptoribus, vel eorum famulum ad registrum portantur, hic taxa similis scriptoribus soluta solvitur in manibus alterius ex registratoribus ad id deputati (hi enim licet numero viginti, ex quibus collegium isto-

rum constituitur, non omnes tamen exercent officium) alteri vero registratori similiter ad hoc deputato solvitur etiam ipsarum litterarum registratura, plus vel minus, prout longa seu brevis erit illarum series; is recepta taxa alteri registratori litteras distribuit, et hic in libris publicis seu qninternis rescribit, et in regestrum ponit; registratae cum originali auscultantur, auscultatis vero magister officii a tergo eius suae auscnltationis fidem adstruit per verbum „Auscultata" — — — Et cum registratores isti ex viginti viris collegium constituunt — — duo ex ipsis Magistri Registri Bullarum dicuntur, qui duos etiam substitutos habent, et adest quoque Custos Registri Bullarum [1]).

A vaticáni levéltárban őrzött iromány ok harmadik nemét képezik az egyszerű kéziratok és ú. n. kézirati codexek. Ezekről mindazáltal csak némileg kielégítő tudósításaink sincsenek még. Lajstromuk; ha ilyen létezik is, miről sokan kételkednek [2]), közzé téve nincsen; s minthogy azon tudósok,

---

[1]) Cohellius Jakab, Notitia Cardinalatus Roma 1653. 225. l.

[2]) „Es wäre freilich, mond Dudik, der kürzeste Weg, um zur Kenntniss der literarischen Schätze des geheimen vaticanischen Archivs zu gelangen, wenn man sich die Einsicht in die etwa vorhandenen Inventarien oder Indices verschaffen könnte. Sind aber auch vollständige Inventarien oder Ingices über den jetzigen Zustand dieses Archives vorhanden? Der Umstand, dass mir und Niemandem vor mir in irgend einer Bibliothek Roms oder Italiens überhaupt eine Abschrift solcher Inventare oder Indices aufstiess, und die Wahrnehmung, dass als Monsign. Marini zur Recuperirung und Überführung der aus der Dataria und dem geheimen päpstlichen Archive nach Paris verschleppten literarischen Schätze ämtlich dahin abgeschickt wurde, man ihm in einem Prememoria die

kik eddig a vaticáni levéltárban kutatásokat tehettek, mindig főleg a regestákkal foglalkodtak, a közönséges kéziratokra tüzetes figyelmet nem fordíthattak. Magyar tudós különben is a vaticáni levéltárban még nem dolgozott; s így ezen kéziratokról csak töredékes és igen hiányos tudomásunk van. Az tehát, mit tudunk, csak példáúl és mutatványúl szolgál.

Dudik ezen kéziratok iránti tájékozás végett azt indítványozza, hogy a nyomtatásban megjelent Annales Ecclesiastici-ból, melyeknek szerzői a vaticáni levéltárt szabadon használhatták, mindazon kéziratok irassanak össze, bizonyos rovatok alatt, melyekre Baronius és Rainaldus mint ott találhatókra hivatkoznak, s hogy ezen összeírás mindaddig, míg teljesebb tudomásunk nem lesz, alapúl és útmutatásúl vétessék [1]).

A kutatások mostani álláspontjához képest tehát nem lévén módom meghatározni, mit remélhet a magyar történelem a vaticáni levéltár egyszerű kéziratitól és kézirati codexeitől, ezeknek csak egyikétmá-

---

Titel jener Bände der Dataria, auf deren Wiedererlegung er die grösste Sorgfalt verwenden sollte, nur angeben konnte „per quanto la memoria ha potuto suggerire", lassen schliessen, dass das geheime vaticanische Archiv solche allgemeine Inventare, wie sie bei den Abtheilungen der vaticanischen Bibliothek üblich sind, gar nicht besitze." Iter Romanum II. köt. 36. l.

[1]) „Es wäre bei der wenigstens für jetzt reinen Unmöglichkeit, umfassende Forschungen in diesem Archive vorzunehmen und die Resultate derselben publiciren zu dürfen, gewiss nicht ohne Zweck und Interesse, aus den Annales Eccl., und überhaupt aus den Werken jener Männer, denen dieses Archiv zur Benützung offen stand, nach gewissen Rubriken alle Mss., die diese Werke als im vaticanischen Archive liegend angeben, zu verzeichnen. Eine so gewommene Übersicht würde, wenn sonst gar keinen, doch wenigstens den Nutzen der Beruhigung gewähren" U. o. 31. l.

sikát akarom kiemelni, melyeket Dudik említ[1]). Ide tartozik :

a) Neapolitana Historia Caesaris pagani Mss. absoluta 1599., inscripta Philippo III., ex Arch. Neapol. Ms. deprompta. A Zsigmond király és Durazzói László közti viszonyra nézve érdekes [2]). — Pótlékúl szolgál: Diarium Regularium Minorum Regni Neapolitani ex libro vetusto Hectoris Pignatelli Comitis, postea Ducis Montis Leonis (1378—1477),

b) Liber Censuum Romanae Ecclesiae a Centio Camerario compositus secundum antiquorum Patrum Regesta et memorialia diversa anno Inc. 1192. Pont. Coelestini III. anno secundo. Sequitur catalogus Regnorum, Provinciarum, urbium, locorum, possessionum, monasteriorum, ecclesiarum, quae pendunt censum. (Sign. Nr. 445.).

c) Liber Privilegiorum Romanae Ecclesiae; 3 kötet.

d) Collectanea Pontificiorum Imperialiumque Diplomatum ad dignitatem Romanae Ecclesiae spectantium, opera Platinae Bibliothecarii in tres libros unita, Magyarország XIII. és XIV. századi történetéhez sok érdekes adatot tartalmaz.

e) Litterae nonnullae Coelestini V. Papae reperiuntur in libro pergameno lacerato in archivio Vaticano, sign. Nr. 539. Miután, mint láttuk, V. Coelestinus pápa regestái hiányoznak, kérdés támad, ha vajjon ezen kézirat nem tartalmazza-e az említett regestáknak legalább töredékes maradványait?

f) Rubricae litterarum seu scripturarum agen-

---

[1]) U. o. 32. sk. ll.

[2]) P. o. „Ad annum 1385. Joannes Ornach (? Horváti) Praefectus Croatiae, Caroli amicissimus in equitatum Reginae incurrit et stragem ingentem edidit.“

tium de negotiis Tartarorum partim ultramarinorum et infidelium ac schismaticorum tempore felicis recordationis Clementis V., Johannis XXII., Benedicti XII. et Clementis VI. per eosdem missarum et receptarum. XIV. századi codex, Sign. Nr. 2551. Megjelöltetik ezen szavakkal: Ex Coffro de archivio S. Romanae Ecclesiae. Tartalmaz több levelet, melyeket bizanczi császárok és örmény királyok küldtek a pápákhoz s melyekhez a másoló azt jegyzi meg: „Est sciendum, quod in registris felicis recordationis Clementis V., Johannis XXII., Benedicti XII. et Clementis VI. nulla littera praefata Summis Pontificibus missa per infideles, schismaticos, Sarracenos, Tartaros registrata invenitur. Ideo supradicte littere de dicto Coffro hic sunt posite"; és: „Est etiam sciendum, quod in dicto Coffro sunt alie multe littere tam auro, quam incaustro scripte, que non possunt hic aliqua via explicari sermone, quia non sunt interpretes seu explicatores, nec scriptores, qui scirent contrafacere."

Ezen néhány példából láthatjuk mi fontos tartalmú kéziratok őriztetnek a tulajdonképi okmányokon és a regestakönyveken kivül még a vaticáni levéltárban. S minthogy e kéziratok száma iránt sem bírunk még körülményesebb tudomással, egyáltalán nem vagyunk képesek meghatározni, mily roppant nyereséget várhat a történelem, ha a buvár előtt azoknak tudományos használása majd felszabadúl.

A pápai vaticáni levéltáron kivül találtatnak Rómában még számos levél- és könyvtárak, melyek a történetbuvár figyelmét magára vonják. Azonban a

specificus magyar történelem szempontjából csak a vaticáni könyvtár, a római róta levéltára, a Vallicelli-könyvtár, a Corsini-könyvtár, és a Casino-levéltár (Rómától nem messze) említendők még. Az általam feljebb megnevezett buvárok, kik Rómában történeti kutatásokat tettek, s a Dudik Iter Romanuma Nagy Iván-féle kivonata a Tört. Tár IV. kötetében ezekről körülményes tudósításokat tartalmaznak.

Különösen említendők Róma nehány egyházainak és néhány római családok magánlevéltárai is.

Az előbbiek közt emelem ki a lateráni sz. János egyház (Basilica S. Giovanni in Laterano), a S. Maria dei Teutonici all' Anima czímü német ápolda vagy hospitale, a S. Pietro in Vaticano egyház, és a S. Spirito in Sassia klastrom levéltárait, melyekről Dudik és Nagy Iván körülményesen szólnak. A Germanico-Hungaricum Collegium e tekintetbeni érdekéről mit sem tudunk; ha mindazáltal ennek is netalán saját levéltára, vagy önálló könyvtára volna, valószinü, hogy ezek a magyar történetbuvárnak érdekes adatokat nyújthatnának.

Az egyes római családok magánlevéltárainak magasbrendü érdeke azon alapszik, hogy ezeknek több tagjaitól, kik vagy a pápai széken ültek, vagy előkelő egyházi tisztségekben, és névszerint mint apostoli követek, eljártak, fontos iratok maradtak, melyek most nagyrészt családaik levéltáraiban őriztetnek. Mindamellett nincs biztos tudósításunk, hogy ezen iratok a magyar történelemre nézve érdekkel bírnak. Sőt mennyiben kétségkivüli, hogy a tulajdon-

képi római családok és Magyarország közt közvetlen összefüggés nem igen létezett soha, a római családi levéltárak rendszerinti irományai nem lehetnek olyanok, melyektől hazai történetünk nevezetes felvilágosítást remélhetne.

II.

A velenczei köz- és magánlevéltárak.

A vaticáni levéltáron kivül, külföldön nincs más, mely Magyarozság történetére nézve nagyobb érdekkel bírna, mint az előbbi velenczei köztársaság államlevéltára. Velencze mindazáltal sokkal közvetlenebb összefüggésben volt régenten hazánkkal, mint Róma városa és vidéke; s így az ottani magánlevéltárak is reánk nézve fontosabbak, mint a rómaiak.

Magyarország a velenczei köztársasággal kettős irányban volt történeti érintkezésben. Mert azon előkelő szerep, melyet Velencze a keresztes háborúk kezdetétől fogva a XV. század vegéig a keleti kérdésben játszott, úgy hozta magával, hogy mennyiben Magyarország is ebben részes volt, úton útfelen a velenczei köztársasággal találkozott. De ennél sokkal fontosabb volt azon viszony, melyre az adriai tenger szabadságának és Dalmátia birtokának kérdése a magyar korona és a sz. Márk oroszlánja közt adott alkalmat. Velencze kezdettől fogva az ádriai tenger uralmára törekedett, s minthogy átlátta, hogy erre szert nem tehet, ha csak egyszersmind Dalmátiát nem bírja, ennek is alávetésére minden eszközt felhasznált. Ma-

gyarország, mely az ádriai tenger szabadsága mellett küzdött, s ha ez létesül, a magyar korona déli tartományai, névszerint Dalmátia, Horvátország és Bosznia felvirágzására vezetett volna, okvetlenül a köztársaságnak folytonos vetélytársa volt. Az 1381-ki turíni békekötés folytán a magyar politika mármár határozott diadalt látszott kivívni; midőn Zsigmond király uralkodásának ferde iránya a hosszas küzdés minden eredményeit könnyelmüen feláldozta. 1420. óta Velencze Dalmátiát szakadatlanúl bírta, s ez által egyszersmind az ádriai tenger királynéjává is lett. Ehhez képest a Magyarország és Velencze közti viszony nagyon különbözött azon kegyelet- és barátságteljes kötelektől, mely hazánkat a római székhez fűzte; de másrészről nem kevésbbé érdekessé vált az által, hogy a nemzetközi jog és a diplomatia sz. Márk államában igen korán magasabb jelentőségre jutott; s így a hazánk és Velencze közti politikai conjúncturák is az államélet sokkal kifejlettebb jelenségeit idézték elő.

A velenczei köztársaság, köz okmányai és államiratai kezelésében mindig különös virtuozitásnak adta bizonyságát. Ennek folytán levéltáraira is nagy gondot fordított. Már azon terv, melynek alapján azok rendeztettek, olyan, mintha örök időre lett volna kiszámítva. De különben is az okmányügy oly szerencsés tapintattal kezeltetett, hogy abban a köztársaság politikai érettségének egyik világos jelét látjuk. Ez áll névszerint a levéltári lajstromokról is, melyek oly tökéletesek, hogy azoknak párjaira alig fogunk más levéltárakban találhatni. E sorok írója ezt nagy megelégedéssel tapasztalta, midőn 1843. a velenczei államlevéltárban dolgozván, a kivánt okmányokat rendszerint alig pár percznyi keresés után kézhez vehette.

A velenczei közlevéltár 1815-ben alakúlt I. Ferencz császár parancsából, mintegy ezer külön levéltár commassátiójából. Egyszersmind az rendeltetett, hogy a későbbi irományok is abban őríztessenek. Helyiségül egy megszűntetett kolostor, az ú. n. Convento di Santa Maria Gloriosa detto dei Frari engedtetett át, a miért frári-levéltárnak is neveztetik. Ezen kolostori épületben van az most, 298 teremben és szobában elhelyezve. Maga a levéltár 12 millió kötetből és fasciculusból áll.

A frári-levéltár Velencze város legérdekesb nevezetességei közé tartozik, s külsőleg igen gyakran látogatott le. Az ott található történelmi kincsek fontossága, valamint az egész levéltár rendezése, nagyobbára ismeretesek már. A kormány e tár tudományos használása megengedésében mindig liberális elveket követett, és csak kevés, s nem túlságosan terhes feltételekhez kötötte azt. Csak egyes darabokra p. o. tízedes tanács jegyző könyveire nézve (Misti del Consiglio dei Dieci) vannak szigorúabb szabályok. Egyébiránt megjegyzendő, hogy az előbbi velenczei köztársaság levéltárának jó része jelenleg Bécsben a császári titkos levéltárban őríztetik.

A velenczei levéltár okmányai részint eredetiek, részint regesták. Az eredetiek csomózva vannak (filze). Emezek a regestakönyvekben foglaltatnak, és négyfélék: 1) Azok melyekben a közhatóságok (nagy tanács, pregadi, tizedtanács stb.) 2) melyekben az egyes hivatalok irományai, 3) melyekben a többi hivatalos, és 4) melyekben a jegyzői irományok foglaltatnak. A velenczei köztársaság irományai 888. évvel kezdődnek, s a köztársaság elenyésztéig (1797) terjednek. Azonban 1797. után ezen levéltár csaknem szétbom-

lott, és roppant veszteségeket szenvedett. 1807. az irományok az ujjabbakkal egybe foglaltatván, ismét rendeztettek,és tartalmukhoz képest 15 osztálybasoroztattak; általában pedig három részre választattak el: politikaiakra, törvénykezésiekre, és pénzügyiekre, úgy hogy az elsők a sz. tivadari iskola, a másodrendbeliek a lateranói sz. János konventje, a harmadrendbeliek pedig sz. Proculus nevű intézet épületeiben őríztettek. I. Ferencz császár 1815. december 13-ki fenidézett parancsa e három osztályt ismét egyesíté, s miután levéltári helyiségűl 1822-ben a Dei Frári nevű konvent épületei jelöltettek ki, s a felszerelésre 500,000 frank fordíttatott, Chiodo Jakab újonan kinevezett levéltárnok dolgozta ki a tervet, mely szerint az irományok rendeztessenek, és őríztessenek. Miután pedig 1828. óta az újabb hivatalos irományok is oda csatoltattak. nyerte a levéltár azon alakot, melyben 1850-ig volt. Leírva a „Veneczia e le sue lagune" czímű munka II. kötete 2. részében (Velencze 1847.) mint függelék található.

Ezen elrendezés szerint a velenczei közlevéltár négy részre (ripartó) és ezek ismét osztályokra (divisione) osztottak. Az első ripartóban volt 4 osztály: 1) a „sei archivi generali del veneto governo"; azaz a „Cancellaria ducale", „Cancellaria secreta", „Consiglio di Dieci", „Compilazione delle leggi", „Consiglio dei XL. al criminale" és „Cancellaria inferiore" irományai. 2) a velenczei hivatalok; 3) a velenczei tartományok hatóságainak, és 4) az 1797. utáni kormány irományai. — A második ripartóban, három osztályban, az első ausztriai, az olasz és az 1815. óta fennálló második ausztriai kormány irományai voltak. A harmadik ripartóban a törvénykezési iro-

mányok hat osztályban őríztettek, melyeknek elsejét a velenczei köztársaság, a többi ötöt a későbbi kormányok actái képezték. -- A negyedik ripartóban a jegyzői irományok voltak.

A velenczei levéltár mostani rendezése 1850. lépett életbe, Mutinelli lovagnak, ki 1848-ben neveztetett ki levéltári igazgatónak, vezetése alatt; s Foucard Caesar és Toderini Tivadar levéltári főhivatalnokok (ricercatori) közremunkálatával. Mutinelli terve szerint a velenczei közlevéltár két főrészre osztatott, melyeknek egyike a tulajdonképi államiratokat, tehát a titkos Cancellaria actáit, másodika a kormányiratokat, vagyis a különféle hatóságok (magistrati) és közigazgatás irományait tartalmazza. Az első, Foucard, a második, Toderini gondjára volt bízva[1])

Nem lévén itt feladatom, a velenczei levéltári épület rendezését leirni; általában csak azt jegyzem meg, hogy a levéltárnak azon része, melyben a régi államíratok őríztetnek, a történetileg, és így reánk nézve is túlnyomólag fontosabb; s hogy a közigazgatási, törvénykezési és egyéb kormányiratokat tartalmazó rész különösen csak az előbbi köztársaság belső történetének szempontjából bír fontossággal.

Ehhez képest a velenczei közlevéltárnak legbecsesb részét képezik a Cancellaria ducale, a

[1]) „Ce n'est que depius 1850, mond Baschet Armand qu'il faut dater le vrai et important classement des Archives de Venice, et pour cette fois, il fut entrepris généralement d'une manière lucide et dans un système de simplification que l'oeil le moins exercé peut saisir et comprendre à la première vue des salles et des rayons. L'année 1850. ouvre donc, à mon sens, l'ère nouvelle de la splendeur et de l'utilité de ces archives." (Les Archives de la Serenissime République de Venise; Paris 1857. 14. l.)

Cancellaria secreta, és a Consiglio dei Dieci levéltárai. Mert itt őríztetnek a velenczei köztársaság nevezetes államirományai. Magában álló levéltár csak a tízedes tanács levéltára. A főkormány többi organumainak levéltárai közösek, és csak annyiban oszlanak két részre, a mennyiben az irományok fontosbjai mindig külön őríztettek. Ezek a Cancellaria secreta, a többiek a Cancellaria ducale levéltárában találtatnak.

A) A Cancellaria ducale levéltárában őríztetnek:

I. A nagy tanács régi törvényei (leggi antiche del Maggior Consiglio). A nagy tanács volt t. i. a köztársaság főura (il fondamento, il sovrano, il padrone della republica) és gyakorolta legfőbb fokon az államhatalmat. Az 1297-ki rendezés óta egyedül patriciusokból állt, vagyis azon nemes családok törvényes szülötteiből, kik az 1319. alapított ú. n. aranykönyvbe (libro d'oro) beiktatvák. A gyűlésben a doge, kis tanácsával együtt, elnökölt. Ezen tanácsban hozattak a köztársaság tulajdonképi törvényei is, melyeknek gyűjteménye itt számos vastag foliáns kötetekben vagyis regestrumokban találtatik 1232-től 1794-ig. Minden egyes kötetnek különös neve van, melynek alapja alig volt egyéb, mint a véletlen vagy a szeszély. Az 1232-től 1383-igi regestrumok nevei Fractus vagyis commune primum, Socius et communis vagyis commune secundum, Luna, Zanetta, Pilosus, Magnus et Capricornus, Presbiter, Clericus, Civicus, Phoronensis és Novella. Az 1384-től 1794-igi regestrumok nevei: Leona, Ursa, Regina, Stella, Deda, Diana, Novus, Rocca, Angelus Fri-

gerius, Vicus, Surianus, Antelmus Archangelus, Ottobonus, Padavinus, Marcus, Vianolus, Ballarius pater, Ballarius filius, Maria Busenellus, Vincenti Victoria, Cecilia, Joannes, Bartollinus, Columbus és Gabriellus. Ezen könyvek sorozata mindazáltal hiányos, mert néhánya azoknak régenten az Avogaria di Comun nevezetű hivatalnál őríztetett, ú. m. a Bifrons, Cerberus, Magnus, Neptunus, Brutus, Philippus, Saturnus, továbbá az A, B, C, D, E, F, G, J, P, PZ betűkkel jegyzett könyvek, a Majus Consilium, Fabritius primus, Fabritius secundus. Mivel ezen könyvek régibbjei már csak nehezen voltak olvashatók, a tízedes tanács 1684. január 23-ki határozata által azoknak hivatalos másoltatását rendelte el. Az 1508-tól 1797-igi törvények csomói még eredetiben vannak meg.

II. A velenczei tanács tárgyalásai (Deliberazioni del Veneto Senato). Ezeknek két része van; melyeknek egyike „Terra", a köztársaság szárazföldi birtokára, másika „Mare" annak tengeri viszonyaira vonatkozik. Az eredetiek mind a két osztályban 1545. évvel kezdődnek, és 1797-ig terjednek. A Terra nevezetű regestrumok 1540—1785-ig; a Mare nevű regestrumok 1545—1797-ig lefolyt időre vonatkoznak.

Ezekhez járúl a Signoria, vagyis kis tanács, mely a doge elnöklete alatt a köztársaság külső és belső kormányügyeit vitte. Ezen levéltár 1487. évvel kezdődik. Továbbá a nagy kanczellar levéltára (1300—1797); a főtitkár (segretario alle voci) levéltára (1260—1797); a kegyelmezések és magánprivilegiumok levéltára (libri gratiarum 1329—1445.); a

nápolyi királyságnak velenczei ügyekre vonatkozó privilegiumainak regestrumai; a tanács tárgyalásai (deliberazioni del Senato) stb.; végre az ú. n. Archivio delle rubriche, mely minden közirományok leltárait, lajstromait, sommás kimutatásait stb. egybe foglalva tartalmazza.

B) A Cancellaria Secreta levéltárában, mely egy patricius igazgató és négy tanácstitkár gondjára volt bizva, a köztársaságnak, a magas politika köréhez tartozó irományai őríztetnek. Ennek is több része van:

I. Az ú. n. Archivio proprio. Itt találtatnak:

1) Registri pacta, vagyis az államszerződések regestrumai; t. i, Pacta általában 883-tól 1496-ig; továbbá Pacta Ferrariae (1059—1407), Pacta Paduae, Monselicis, Cremae, Tergesti.

2) Liber albus, azaz a keleti császároktól nyert privilegiumok regestrumai.

3) Liber blancus, azaz a nyúgati császároktól nyert privilegiumok regestrumai.

4) Registri Commemorales, 1296—1797 fontos politikai tárgyalások és irományok regestrumai. (1703—1787. hiányzik).

5) Registri misti, 1332—1440, a tanács tárgyalásainak regestrumai. Az első kötet XV. számmal van jelölve, bizonyságául annak, hogy az előbbi 14 kötet elveszett.

6) Regestri secreti, 1401—1630,

7) Filze secrete, 1310—1632.

8) Registri corti, 1630—1781.

9) Registri rettori, 1630—1796.

II. A tanács tárgyalásai és másnemű irományok,

melyek a római cúriához viszonyokra és egyházi dolgokra vonatkoznak. (Csak csekély része régibb 1560-nál)

III. Archivio dei consultori in jure e revisori dei brevi.

IV. Esposizioni principi, egész sora a köteteknek, melyekben az idegen fejedelmek és hatalmasságoknak Velenczében hitelesített követei és diplomacziai ügynökeinek közleményei foglaltatnak. (1541—1797).

V. 45 csomó, mely idegen uralkodók, fejedelmek és dignitáriusok eredeti leveleit tartalmazza.

VI. Eredeti állam-, kereskedelmi és katonai szerződések csomói : 1) Jeruzsálemmel; 2) Achája, Candia, Graecia; 3—12) A német birodalom, Austria és a német államok; 13) Svéczia és Moszkóvia; 14) Magyarország; 15) Lengyelország; 16) Trienti püspökség; 17) Svajcz, 18) Holland és Flandria; 19—23, Savoya; 24) Génua; 25, és 26) Milánó; 27) Mantua és Modena; 28) Ferrára, 29) Florencz, Lucca és Pisa; 30—32) Nápoly és Sicilia; 33) Spanyolország és Portugallia; 34—39) Francziaország és Angolországgal; 40—42) különféle államszerződések idegen hatalmasságokkal, 43—60) privilegiumok, melyeket a köztársaság az alatta álló tartományoknak, városoknak és helységeknek, valamint alattvalóinak és a szolgálatában lévőknek adott. Legrégibb a velenczei S. Giorgio Maggiori czímű egyháznak privilegiuma 1173-ból.

VII. A köztársaság utasításai követei, s külső képviselői és ügynökei számára; eredetiben és regestrumokban.

VIII. A velenczei követek jelentései, levelei és

sürgönyei eredetiben. (A velenczei levéltárból elvittettek).

IX. A konstantinápolyi udvarra, és a Konstantinápolyban székelő velenczei baylora vonatkozó iratok (regesták 1556—1661. és 1682—1796.; csomókban összekötött iratok 1659—1797).

X. Algir, Tunis, Tripoli és Marocco viszonyait illető iratok (1784—1797).

XI. A hadi és névszerint a hajóseregre, annak parancsnokaira, s Dalmátia főkormányzóira (provveditori generali) vonatkozó iratok. (1700—1797).

XII. A köztársaság határviszonyait illető irományok.

XIII. és XIV. Közigazgatási iratok.

C) A tizedes tanács levéltára (Archivio del Consiglio dei Dieci).

I. Az ú. n, Misti dei Dieci, negyvenhét kötet, melyek ezen tanács tárgyalásait 1310-től 1524-ig tartalmazzák.

II. A Comun nevű könyvek, melyek a tizedes tanács 1524. utáni tárgyalásait foglalják magokban.

III. A Magnus nevű könyv (Capitolare), mely a tanácsnak végzéseit 1310-től 1588-ig tartalmazza, 25 regestakötet. Az első kötetben (1300-tól kezdve) nem a tizedes tanácsot, hanem a senatust illető iratokra találunk. A 2-ik kötet a tizedes tanácsnak 1315—1324-ki tárgyait foglalja magában; eleje nagyon megrongált állapotban van; a 80. számú irattal kezdődnek az ép acták. A 3-ik kötet 1325-től, 1330-ig terjed. Az 1331—1347-ki acták hiányoznak. A 4-ik kötetben 1348—1358, ezen czímmel „Liber Concilii de decem.“ Ezen kötetben találtatnak a Faliero Marint illető tárgyalások. Az 5-ik kö-

tet az 1359—1362, a 6-ik az 1363—1374-ki tárgyakat tartalmazza. Az 1374—1391-acták hiányzanak, és a 7-ik kötet csak egyes töredékes feljegyzéseket foglal magában az 1383—1391-ki időből. A 8-ik kötet 1391-ki majustól 1407-ki februárig; a 9-ik 1407—1419.; a 10-ik 1419—1429.; a 11-ik 1430—1437., a 12-ik 1438—1445.; a 13-ik 1446—1449.; a 14-ik 1450—1454. stb.

IV. A tizedes tanács főnökeinek levéltára (archivio dei capi del consiglio dei dieci) 1727—1797.

V. A tizedes tanács pénzügyi tárgyalásai. 1441—1797.

VI. Az államinquisitio aktái 1698—1791.

VII. Fegyelmi dolgok 1717—1797.

VIII. A velenczei papság viszonyainak VII. Kelemen pápa privilegiuma alapján rendezésére vonatkozó iratai.

IX. Különfélék.

Általán véve a tizedes tanács aktái közt sok hézagra találunk.

A Cancellaria Secreta és a tizedes tanács levéltárairól ezeket mondja Baschet: „Leur clef est celle des secrets et des mysteres; leur clef vous révélera tout au long ce que savait, pouvait et voulait être la Venise politique aussi bien chez elle qu' à l'ètranger. C'est en passant ces issues, c'est en pénétrant dans l'intérieur de cette série précieuse de seize salles, dont huit forme la Secreta et huit autres les X, que vous pourrez facilement entrer dans l'intimité de toutes les puissances politiques connues depuis la fin du XV. siècle, et cela sans interruption jusque' à la chûte, jusqu' au naufrage de 1797. Voilà le vrai fleuron de ces archives générales, voilà l'écrin au l'histoire aura long-temps à faire, à demander, à

chercher. De tout le monument, c'est le lieu que nous connaissons le mieux, nous aurions presqu' aimé à n'en jamais sortir, car nous le considérons comme une filière inépuisable dans une mine d'or pur" [1]).

Megjegyzem ez alkalommal még, hogy a velenczei köztársaság nemességének anyakönyve, az ú. n. libro d'oro (arankönyv) is, melyről azt hirdették, hogy 1797. elégett, a frári-levéltárban őríztetik. 1797. csak az államnévtár néhány példánya égetett el.

A magyarországi történelem szempontjából a Cancellaria Ducale levéltára a másik kettőnél nem csekélyebb érdekkel bír; mert a régibb időkhez képest sokkal bővebb históriai anyagot nyújt. S bármennyire osztozunk is a Cancellaria Secreta és a tizedes tanács levéltáraira nézve, az újabb európai történet szempontjából, Baschet nézetében: mégis a magyarországi történet sajátsága s természete úgy hozza magával, hogy a tizedes tanács levéltárában csak keveset fogunk találni, mi hazai történetirásunkra nézve rendkivűl fontos, s hogy a Cancellaria Secreta levéltárában különös figyelmünket csak azon regestakönyvek és iratok igénylik, melyeket fenebb az I. és VI. szám alatt említettünk. Czech János 1835. július 30-ka alatt, bécsi cs. k. udv. titkos levéltári kutatásairól a magyar akademia elibe jelentését terjesztvén, abban már felhozott ott találtató ezen velenczei államkönyvek nehányának hazánk történetére nézve nagy fontosságát feltüntette [2]). Az óta pedig a magyar történetírás figyelme mindinkább kezdett e nevezetes kútfők

---

[1]) Les Archives de la République de Venise. 20. l.
[2]) Tudománytár IX. kötet Budán 1836. 217. sk. ll.

felé fordúlni,s e sorok írója legujabban az 1381-ki turíni békekötés actáit a velenczei államkönyvek alapján közölvén [1]), bebizonyította, mily részletes felvilágosítást várhatunk még azon kutatásoktól, melyek tűzetesen az említett regestakönyvekkel foglalkodnak. Nagy csapás volt a történelemre nézve kétség kivül, hogy a XVI. század kezdetén a Cancellaria Ducalenak nagy része, hol az eredeti diplomacziai levelezések őríztettek, tűzvész által elpusztúlt.

Egészen más szempontból kell tekintenünk az előbbi velenczei köztársaság magistratúrájának levéltárait. Mert ámbár tagadhatatlan, hogy ezekben sem hiányzanak oly adatok, melyek hazai történetünk szempontjából közvetlen érdekkel bírnak: mégis ezen levéltárak nagyobbára csak Velencze belső történetét világosítják fel, s így más állam múltjára nézve csak közvetítőleg használhatók.

Tudva van, hogy a velenczei köztársaság közigazgatási és kormányrendszere, a középkorban nem kevésbbé, mint a XV. század vége óta, oly nevezetes fejlődést mutat, hogy már csak e körülmény is történeti érdeket kölcsönöz azon hivataloknak, melyek e rendszer organumai voltak. S így már e szempontból, mind a velenczei köztársaság államéletének, mind Európa általános administrativ politikájának történetére nézve, az említett hivatalok levéltárai, melyek mindig külön tartattak, nevezetesek. Ezekhez járúl még egy harmadik tekintet, t. i. a mívelődés történetének tekintete. Mert mellőzve Velencze fontos kereskedelmi állását, melynél fogva a köztársaság a keresztes háborúktól kezdve a XV. század végéig Eu-

[1]) A Történelmi Tár XI. kötetében 1—128 l.

rópa első kereskedelmi állama volt, s azóta is a polgárisodott világ commerciális és ipari fejlődésében mindig kitűnő helyet foglalt el; nem szabad soha megfeledkeznünk arról, mely nevezetes lendületet nyertek ott folyton folyvást a tudományos és művészeti érdekek, s mely hatalmas támaszt nyújtott az a nemesebb ízlésnek és a valódi mivelődési irányoknak.

Ezen conjunctúrák közt a velenczei magistratúra mindig oly történetileg nevezetes tevékenységet fejtett ki, hogy levéltárai magokban véve is, s még inkább, ha az általánosb jelentőségű más archivalis kincsekkel egybe foglaltatnak, az európai buvárok rendkivüli figyelmében részesültek. Példáúl a többi hivatalok közől csak az „ufficio alle rason vecchie," a „provveditori sopra i conti," a „provveditori alle pompe," a „riformatori allo studio di Padova," a „provveditori alla sanita," a „signori di notte al criminal," az „esecutori contro la bestemmia" stb. actáit emelem ki, melyek megbecsülhetetlen fontosságú adatokat tartalmaznak a cultúrai történethez.

A velenczei magistratúra levéltáraihoz kell némileg számítanunk az ottani templomok és kegyes alapítványok levéltárait is; névszerint a „procuratori di San Marco," a „seminario patriarchale," az „archiconfraternita di San Rocco" stb. levéltárait.

Velencze magánlevéltárait illetőleg, miután a köztársaság nevezetesb családjai 1797. előtt különös gondot fordítottak azon tagjaik iratai megőrzésére, kik nevezetesb történeti szerepet játszottak, nem szenved kétséget, hogy a magyar történetbuvár

hazai történelme számára is, e családi levéltárakban gazdag aratást nem tehetett volna. De 1797. óta a viszonyok kedvezőtlen fordúlatot vettek, és számos család levéltárai nem csak elhanyagoltattak, és ennek folytán roppant veszteségeket szenvedtek, hanem nagy részben egészen el is pusztúltak. Helyökbe mindazáltal, főkép 1815. óta, a kéziratok és archivalis kincsek több tüzetesen készített gyüjteményei léptek, melyek egyes lelkes és vagyonos tudománykedvelők magánbirtokában vannak.

A régibb családi levéltárak közől, melyek hazai történetünk szempontjából nevezetesek, említenem kell különösen a Morosini családot, melyből Thomasina, III. Endre magyar király anyja, származott, és a Gritti családot, mely a hazánk történetében szerepelt Gritti Luigit számítja tagjai közzé. A XIV. és XV. század tekintetében alig lesz az akkor virágzott velenczei családok valamelyike, melynek levéltára a magyar történet barátjára nézve valamikép tanulságos ne volna. Ezt annál inkább kell itt felemlítenem, mert egyes velenczei családok maiglan is még szeretnek azzal dicsekedni, hogy tagjaik Magyarországban történeti dicsőséget szereztek magoknak; s így hazánk legrégibb idejéig tekintenek vissza. Ilyen a gróf Sagredo család, mely szent Gellért első csanádi püspököt állítja tagjának. Ezen levéltárak hasznosítását nagyon előmozdítja a velenczei nemes családok azon szép szokása, melynél fogva családi ünnepélyek, p. o. menyegzők alkalmával levéltáraik nevezetesb kincseinek egyikétmásikát közzé teszik, s a tudósok általi ilynemű megtisztelést is nagyra szokták becsülni. Nem csak a velenczei, hanem az általános európai történet is, ez úton már több

ízben nyert igen érdekes adalékokat. A magyar történet szempontjából említem például, hogy 1840., midőn Michiel Luigi gróf Morosini Anna grófnéval házasságot kötött, a menyegző ünneplésére a Morosini család egyik barátja, Nardi Ferencz tanár, annak levéltárából három Magyarországra nézve igen érdekes okmányt tett közzé [1]).

Az újabb kézirati gyűjtemények közt kétségkivül a legérdekesebb az, mely a sz. Márk könyvtárában (Bibliotheca Marciana) őríztetik. A többiek közől említem gróf Correr Tivadar muzeumát (melyben 1500 kötetnél több kézirat találtatik); továbbá gr. Morosini Ferencz, gr. Venier Giambattista, gr. Tiepolo Alajos, gr. Gradenico Péter, Zopetti Domonkos, gr. Manin Leonard, gr. Bragadin Gáspár, Cicogna Emanuel, Malipiero Angelo, Rossi János, gr. Erizzo Guido, Boldu János, Barbaro Antal, gr. Martinengo Leopárd, Giustiniani-Barbarigo Miklós, Costa Jeromos, és mások gyűjteményeit. Nagy hírben állanak azonkivül a Giustiniani-Recanati, a Dona, a Martinengo dalle Palle, és a Tron grófi családok gyűjteményei, mely utóbbit, a Tron család kimúlta után, jelenleg az annak egyik leányágától származott gr. Conti család mint főbecsű családi kincset bírja. Újabb időben Brown Rawdon angolnak, ki a velenczei történelmet annyira megkedvelte, hogy annak alapos mivelése végett Velenczében letelepedett, kézirati gyűjteménye is európai hírre emelkedett.

---

[1]) Tre Documenti della famiglia Morosini, publicati la prima volta in occasione delle felicissime nozze del Conte Luigi Michiel colla Contessa Annetta Morosini, dal Professore Abb. Francesco Nardi, Padova 1840.

III.

Nápolyi levéltárak.

Mióta Magyarország Dalmátiát bírta, Nápolyhoz közelebbi viszonyba kezdett lépni. Már Kálmán Király Roger a normann-nápolyi grófnak frigytársa és veje volt. De sokkal szorosabb lett ezen viszony, midőn az Anjou ház Magyarországban és Nápolyban is uralkodott. Beatrix, Mátyás király második neje is nápolyi származású volt. Ezen körülmények bizonyítják a nápolyi levéltáraknak magyartörténeti fontosságát.

A nápolyi királyság középponti államlevéltára a sz. Szörény (Severino) tiszteletére címzett régi benedekrendi kolostor épületében őríztetik, mely Tasso itt tartozkodásánál fogva is híres. Rendezője Spinelli A. volt, egyszersmind az összesített levéltár első igazgatója. Azon buvárok, kik itt dolgoztak, nem kevesbbé dicsérik e levéltár bő okmányi anyagát, mint czélszerű rendezését. Spinelli, e levéltár segitségével, egy nagyszerű történelmi kútfőgyűjtemény kiadását tervezte: Monumenta Regii Neapolitani Archivi czím alatt, melynek eddig hat kötete jelent meg. Spinelli utódja Belmonte herczeg 1853. a levéltár történeti leirását tette közzé.

A magyar történelem szempontjából az Anjou ház történeti actái a levéltár legérdekesebb részét képezik. De ezek különben Olaszhon múltjára nézve is főfontossággal bírván, összeállításukra, lajstromozásukra és másolásukra különös gond fordíttatott. Belmonte herzegnek egyik nem csekély érdeme, hogy az ő felvigyázata alatt az Anjou kor okmányai csak

nem egészen el készűltek sajtó alá. Magát a kinyomatást az 1860-ki események akadályoztatták.

Megjegyzendő még, hogy halhatatlan emlékezetű főhg. József nádorunk, midőn 1820. Nápolyban tartózkodott, Magyarországra közelebb vonatkozó, Anjou korbeli tizennyolcz okmánynak másolatát vette ki hiteles formában az ottani levéltárból. E másolatok jelenleg országos levéltárunkban őríztetnek, a honnan azokat Fejér György közzé is tette Okmánytárában (V. ö. Fejér, Cod. Dipl. V. k. 1. r. 8. l.).

Különben a nápolyi törvényhozás minden az országban találtató levéltárt államvagyonnak nyilatkoztatott, a minek folytán mindnyájoknak lajstromai a nápolyi központi államlevéltárban tartatnak, magok az okmányok pedig egyszersmind ennek igazgatója főgondviselésére vannak bízva. Ehhez képest a történetbuvár, ki előtt a nápolyi államlevéltár megnyilik, ott mindazon iratokról is szerezhet magának tudomást, melyek a nápolyi egyházak, zárdák és magáncsaládok levéltáraiban találtatnak, s melyeket az általános lajstromok nyomán nyert tájékozásnak folytán azután könnyen felkereshet.

IV.

A génuai köz- és magánlevéltárak.

A génuai levéltárak Magyarországra nézve már sokkal kevesbbé fontosak az előbbieknél. T. i. Génua csak annyiban volt Magyarországgal érintkezésben, a mennyiben a középkorban Velenczének keleten vetélytársa levén, ez ellen Magyarországgal szövetkezett. S ehez képest fordítjuk reá itt is figyelmünket.

A génuai köztársaság soha nem fordított államlevéltárára annyi gondot, mint a velenczei. A génuai főurak nem voltak áthatva azon magasztos politikai közérzülettől, azon nemes öntudattól, mely Velenczét nagyravágyóvá tette, de nagyra is emelte. Génuában inkább a magánérdek bírt túlsúlylyal, s ki a sz. györgyi bank (Banca di S. Giorgio) történetét és egykori politikai fontosságát ismeri; ki tudja, hogy mindaz, mit a génuaiak a török háborúkban véghez vittek, nagyobbára csak nyerészkedési vágyból történt; az nem fog csodálkozni, hogy a génuai köztársaság belviszonyaiban is csak kalmári érdek volt az uralkodó elem. Ez mutatkozik, a génuai levéltárakban is. A közlevéltárakra útmutatásúl némileg Stefani Vilmos munkája szolgálhat: Archivi generali del Regno (Sardegna), e calendario del Regno pel 1853 (Turín 1853.).

Az államlevéltár (archivio di Governo) a régi doge-palotával szomszédos, egy kis utczácskára nyíló államházban őriztetik. Mai állapota nem szolgálhat ugyan alapúl, bármit is következtetnünk annak régi jelentőségéről. Mert I. Napoleon császár száz ládával vitette innen Párizsba a legfontosb okmányokat; honnan azoknak alig tizedrésze került vissza. A többi részint Turínba, részint máshova vándorolt. Az egyetemi könyvtárban is találtatnak egyes darabok. Magában az államlevéltárban 1513. előtti okmány csak kevés van már. Hogy a jelen század kezdetén e levéltár középkori okmányokban sokkal gazdagabb volt, arra Sacy értekezése szolgálhat bizonyságúl: „Recherches faites dans les archives de Gênes“ (Millin, Magazin encyclopaedique-jében 1807. juliusi füzet); úgy szintén a génuai köztársaság keleti ügyeire vo-

natkozó azon húsz okmány is, melyeket ugyan Sacy tett közzé a „Notices et extraits des manuscripts de la bibliothèque du roi stb.“ XI. kötetében. Richerinek a génuai aristokratia kéziratban hagyott nemzéklajstromai is hivatkoznak e levéltárnak oly adataira, melyeket ott most hiába keresnénk. De ámbár e szerint Génua régi államlevéltára csaknem elpusztúlt már; annak még is az előtt sem lehetett a velenczeivel megmérköznie. Azon négy kötetnyi kézirat, mely Pandette Richeriane nevezete alatt a túríni államlevéltárban jelenleg találtatik, a génuai államlevéltárban volt, XVI. század előtti okmányok kivonatait tartalmazza; s alapot nyújt annak állíthatására, hogy a génuai államlevéltár a velenczeihez képest csak csekély jelentőséggel bírt. Azonkivűl a turíni levéltárban őríztetik a génuai nemesség ú. n. Libro d'oro-ja, vagyis arany-könyve, és a Diversa Plebis czimű gyűjtemény is, mely a génuai kormány nevezetesb határozatait tartalmazza 1382-ig.

Az államlevéltárnál sokkal fontosabb az ú. n. Archivio Notarile, ugyanazon épületben; mely a génuai közjegyzők jegyzőkönyveit (quaterni) tartalmazza. Ezek a XII. századig mennek vissza; s tekintve hogy Génua keleti vállalatai is inkább magán-, mint államvállalatok voltak, ezen quadernók kútfői jelentőségéről könnyen meggyőződünk.

Nevezetes Génuában még a sz. györgyi bank levéltára is, mely a vámépületben (dogana) őríztetik. Azon fontos állásnál fogva, melylyel ezen bank Génuában hajdan bírt, miszerint az államnak úgy szólván minden pénzügyi viszonyait közvetitette, levéltára fontosságát is átláthatjuk. Különösen nevezetes többek közt itt az ú. n. liber Gazarie, mely

a hajdan Krimiában volt génuai gyarmatokra vonatkozó minden statutumokat tartalmazza, s így a fekete tengernek még nagy homályban lévő középkori történetére némi világosságot vet; (kiadatott a Turínban megjelenő Monumenta Historiae Patriae-ban)[1]). Mi fontosak általában e levéltár irományai, bebizonyodik, ha példáúl csak a következő, ott található actákat említem. A köztársaságnak Chios történetére vonatkozó minden privilegiumai és decretumai; az ú. n. Liber Magnus Contractuum, mely a génuai köztársaság kereskedelmi szerződéseit tartalmazza; a bank és a Lusignánok, cyprusi királyok, közti szerződések stb.

Az előbbi génuai köztársaság nemes családai közt is van néhánynak igen nevezetes magánlevéltára. Különösen nevezetesek a Giustiniani és a Cicala családok levéltárai. Az előbbiben Chios sziget viszonyaira, az utóbbiban a génuai köztársaságnak Konstantinápolybani befolyására nézve a legkörülményesb és legérdekesb adatok találtatnak. Spinola Massimiliano marchése újabb időben nagy gondot fordított a génuai köztársaság államlevéltárának az 1798-ki catastropha után elveszett irományainak újbóli összegyűjtésére. Az ú. n. Liber Jurium Januae-nak, mely a génuai köztársaság államszerződéseit tartalmazta, egy részét az enyészettől ő mentette meg; s ennek alapján készíté Ricotti Ercole ezen gyűjtemény első részének kiadását (1280-ig) mely a Monumenta Historiae Patriae VII. kötetében (1854) jelent meg.

---

[1]) A Monumenta Historiae Patriae — című gyűjteményt Pertz Monumenta Germaniae mintájára adja ki egy 1833. felállított Történelmi Bizottmány.

Egyébiránt látjuk az említettekből, hogy a génuai levéltáraknak csak azon actái bírnak hazai történetünkre nézve közvetlen érdekkel, melyek a Fekete tenger középkori történetére vonatkoznak. S minthogy a génuai köztársaság ott akkor a tengeri főhatalmasság volt, ezen acták igen részletesek. Canale és Seristori munkái, kik újabb időbben ez irányban nevezetes kutatásokat tettek, történetiróink különös figyelmét érdemlik; és Canestrini József értekezése a Giornale Storico degli Archivi Toscani első kötetében (1857). mely az olasz államok Fekete-tengerparti gyarmatairól állítja össze az eddigi kutatások eredményeit, nézetem szerint, reánk nézve a legérdekesebb munkálatok egyike, melyeket az újabb olasz historiai irodalom uyújtott.

V.

Milánói levéltárak.

Ezen levéltárak a históriai irodalomban sokkal ritkábban említtettek mindeddig, mint az előbbiek; mert az államlevéltár teljesen rendezve és lajstromozva még nem lévén, a magánlevéltárak pedig nagy részben igen elhanyagolt állapotban találtatván, a történelmi kutatás nem használhatta még adataikat oly mérvben, mint Közép- és Déli-Olaszország levéltárainak irományait.

A milánói államlevéltár a S. Fedele nevü, az előtti kolostorépületben őríztetik. Irományai ötfélék. a) Az ú. n. Pagnirola-féle jegyzői acták, így nevezve a Pagnirola családtól, melynek számos tagjai a XV. és XVI. században Milánóban közjegyzők levén, a

legnevezetesb államiratok fogalmazásával bízattak meg, úgy hogy levéltáruk, melyben a legfontosabb köziratok találtatnak, az államlevéltár főrészének tekintetett, s már a XVII. században az „Officium statutorum Inclytae Civitatis Mediolanensis“ és „Officium de Panigarolis“ ugyanazt jelentette. 2) A többi milánói közjegyzők iratai, melyek Mária Terézia alatt tétettek át az államlevéltárba; 3) A Cancellaria Ducale irományai, melyek az előtt a várban (castello) őríztettek; 4) Mintegy 250 megszüntetett kolostor levéltárai, melyeknek actái 100,000 darabra becsültetnek; 5) Azon hivatalok irományai, melyeknek levéltárai az államlevéltárral összekapcsoltattak.

Ezek közt kétségkivül legérdekesebbek a Cancellaria Ducale irományai; t. i. a herczegek diplomacziai levelezései (Corrispondenza Ducale), és az államügyekre vonatkozó számos ott található regesta- és jegyzőkönyvek. A Corrispondenza Ducale 1420. körül kezdődik, s úgy látszik, hogy már a Visconti herczegek alatt tekintélyes levéltárt képezett, a minek bizonyságául szolgálnak néhány még meglévő évfolyamainak roppant gazdagsága. Azonban 1447. a fellegvár ostromlása alkalmával e levéltár nagyobb része elpusztúlt; s így az irományok folytonos sora tulajdonkép csak a Sforza herczegekkel kezdődik, 1450. körül, és nevezetesb jelentőséggel 1535-ig bír. Ezen időben Milánó Olaszhonnak különösen érdekes politikai történetében előkelő szerepet játszott; névszerint pedig Simonetta Cicco (Franciscus), Sforza Ferencz és Galeazzo herczegek híres államtitkára (kivégeztett 1480.) Milánó állam- és közügyeinek rendezésében magát kitűntetvén, a levéltár kezelésébe is czélszerűbb rendet hozott be. Mi nagyszerűek voltak

akkor Milánó diplomacziai összeköttetései, kitetszik egy 1470-ki tituláréból, mely mindazon hatalmasságok czímeit tartalmazza, melyekkel a milánói herczegek diplomacziai levelezésben voltak; t. i. nem csak az olasz államok, a császár, a birodalom választói, Francziaország és Burgund, hanem Spanyolország, Anglia, Magyarország, Lengyelország, Dánia és Oroszország uralkodóinak és kormányzóinak czímeit is. Volt idő, midőn ezen Sforzák ötvennél több követet tartottak, kiknek utasításai, jelentései és egyébféle közleményei, s általában Milánónak ezen korbeli diplomacziai levelezése egész Európa történetére nézve rendkivüli nagy érdekkel bírnak. Simonetta ezen levelezések másolatait különös könyvekbe iktattatta, melyeknek nagy történeti becsét magasztalják. Ezen copiális könyvek egyikében, mely a Brera könyvtárban őzíztetik, Simonettanak önkezíi deductiója olvasható, melyben ő az archivális ügy fontosságáról szól. Kár hogy a milánói levéltár a XV. század óta ismételve nagy pusztításokat szenvedett. A már említett 1447-ki ostromon kivül különösen a francziák elhurczolásai fogyasztották azt nagy mértékben. Már a XV. században vítetett el onnan Párizsba a nagybecsü Visconti könyvtár, hol „fonds Visconti“ név alatt a császári könyvtárnak egy külön részét képezi. XI. Lajos franczia király igen nevezetes politikai levelezését Simonettával, mint hallom, a francziák semmisítették meg. XII. Lajos franczia király pedig, midőn olasz hadjárata alkalmával 1511. Milánót oda hagyni kénytelenült, az ottani levéltárból minden irományokat elvitt, melyek a franczia összeköttetéseket illették. Azonban ezen és más elhurczolások oly rögtön történtek mindig, hogy sokat el lehetett sikkasztani; s

tévedés, ha p. o. a francziák azt hiszik, hogy az egész Visconti könyvtárt bírják Párizsban; mert annak egy, 1435. készült lajstroma, mely eredetiben Milánóban a Brera könytárban, másolva pedig a paviai egyetem könyvtárában van, azt mutatja, hogy e könyvtár már akkor háromszor annyi volt, mint ma az egész párizsi fonds Visconti. Még nevezetesbek voltak az elsikkasztások a levéltárak elhurczolásai és pusztításainál. Így történt, hogy a milánói államlevéltár igen számos darabja Olaszhonnak csaknem minden gyűjteményeiben régóta találtatik; s névszerint a milánói Brera és Ambrosiana könyvtárak kéziratai közt is sok ily történelmi kincs őríztetik; sőt hogy több milánói államkönyvre olaszhononkivüli könyvtárakban is akadunk.

A milánói államlevéltár lajstroma, melyet Picinelli Cesare készített, már 1643-ban jelent meg (Mediolani apud L. Modoetiam 1643., de consensu superiorum 4-°, 70 lap.). Mindamellett e levéltárnak eddig aránylag csak kevés hasznát vették a búvárok; sőt vannak kik azt hiszik, hogy ottani kutatások nevezetes eredményhez sem fognának vezetni[1]). Pertz (az Archiv II. kötetében) egy ottani levéltári hivatalnok, Daveria Mihály levelét közli báró Stein porosz miniszterhez, melyben e levéltár becse kellőleg méltányoltatik; és (u. o. V. köt.) szól Carloni abbé tervéről

[1]) Például Palacky szavaira hivatkozom: „Ausserhalb der Ambrosiana habe ich in Mailand keine Forschungen unternommen. Da die alten Archive dieses ehemaligen Staats nach dem Absterben des letzten Visconti im J. 1447. in einem Volksauflaufe vernichtet wurden, so konnte ich nicht die Hoffnung nähren, darin für unsere älteste Geschichte irgend etwas Bedeutendes zu finden.“ Literarische Reise nach It 75. lap.

melynél fogva annak alapján egy Codex Diplomaticus Regni Lombardiae-t szándékozott kiadni. Különben Rosmini Károlyon és báró Gingius de Sarra-n kivül [1]) annak tudományos kincseit még eddig senki sem dolgozta fel.

A magyar történelmet illetőleg Sickel Tivadar úrtól, a bécsi palaeographiai intézet igazgatójától, ki ott tüzetes tanulmányokat tett, azt hallottam, hogy a XV. és XVI. századokra nézve a milánói levéltárban sok és igen szép adalékok találhatók. S ha azon tizenegy okmány, melyeket I. Mátyás király történetéhez Chmel József e levéltárból közölt [2]), mutatványúl szolgálhatnak, a magyar búvár is reménylhet az említett időre nézve kedvező eredményt.

VI.

Olaszhon egyéb levél- és könyvtárai.

Az említett levéltárakon kivül Olaszhonban még számos más nevezetes levéltárakra, kézirati gyüjteményekre és könyvtárakra találunk, melyek a történettudomány számára gazdag készleteket tartalmaznak, melyeket mindazáltal itt, hol egyedül a magyar történelem érdekeit tartom szemmel, részletesen felhozni vagy leírni helyén kivül volna. Mindamellett

---

[1]) C. Rosmini, Storia di Gian-Jacopo Trivulzio, és Storia di Milano; — Dépêches des ambassadeurs Milanais sur les campagnes de Charles le Hardi de 1474., publi. par le Baron Gingius la Sarra, Genf 1858.

[2]) Zur Geschichte des Königs Mathias Corvinus von Ungern, eilf Documente aus den Originalen des Mailänder Archives, a bécsi akademia Archivumának I. kötetében (Bécs 1848. 73—100. ll.).

ezekben is, bár elszórva, sok kézirati codex, sok okmány és egyéb kézirat őríztetik, melyek által hazai történetünk egyes részei nem csekély felvilágosítást nyerhetnének még. Névszerint a florenczi levéltárt és könyvtárakat említem hazánk XV. századi történetére nézve [1]), de általában mondhatjuk, hogy alig lesz Olaszhonnak csak egyetlenegy nevezetesb levél- vagy könyvtára, melyben reánk nézve érdekes adalékok nem találtatnának. Ezekre mindazáltal többnyire egészen váratlanúl akadunk. P. o. Papencordt, Cola di Rienzo czímű munkájában (Hamburg és Gotha 1841. IC. l.) I. Lajos magyar királynak egy 1359-ki okmányát közli Siena város levéltárából, mely nagy királyunknak Olaszhon és Francziaország viszonyaira volt nevezetes befolyását világosan bizonyítja.

A nélkül tehát hogy a többi olaszhoni levéltárakról és egyéb kézirati gyűjteményekről bővebben szóljak, figyelmeztetem mégis a magyarországi tudományos közönséget azoknak fontosságára; különösen pedig az olasz tudósok fáradozásaira, melyek által azoknak kincseit a tudomány érdekében hasznosítani igyekszenek. A Florenczben 1842. óta megjelenő Archivio Storico Italiano, az ugyanott 1857. megindított Giornale Storico degli Archivi Toscani; a turíni Történelmi Bizottmány, mely az 1833. óta közzé tett Monumenta Historiae Patriae czímű gyűjteményében a legnagyszerűbb kútfőgyűjtemények egyikét hozta létre: a Genuában 1859. keletkezett Società Ligure di storia patria munkássága minden történetbarát

---

[1]) Különösen Zsigmond és Mátyás királyok korára, kel a florenczi kormány közelebbi összeköttetésben volt

őszinte tiszteletére és méltánylatára számíthatnak. Úgy szintén találtatnak egyes tudósok is, kik mit sem mulasztanak el, mi által a történelem érdekeit e komoly tudományos irányban előmozdíthatják. Példáúl említem Bonaini Ferencz tanár legújabb munkáját: Gli Archivi delle provincie dell'Emilia, e le loro condizioni al finire del 1860. (Florencz 1861.).

Ezen nagyszerű történelmi munkásságban csak egyet kell nekünk magyaroknak fájlalnunk, hogy t. i. általuk a hazánkra vonatkozó adatok nem tüzetesen, hanem csak mellékesen méltányoltatnak, midőn idegen történelmi szempontokkal véletlenül összefüggenek.

S ez alkalmúl szolgáljon azon ohajtás kijelentésére hogy saját történetünk érdekében, Olaszhon levéltáraira és históriai irodalmára bár mi is nagyobb figyelmet fordítanánk, mint eddig történt. Mert bármit tartunk is különben a külső németországi és svajczi történelmi gyűjtemények hazai történetünk irányábani jelentőségéről; bármit itélünk is Francziaország és Belgium történelmi kincseiről; bármit várunk a british muzeum, és az angol államlevéltár felvilágositásaitól XVI. század ótai történetünkre nézve; bármi nagy reményeket táplálunk a Simancasban őrzött spanyol kir. levéltár azon kincseiről, melyek a mohácsi vész után Mária királyné által Belgiumba vitt magyar országos levéltárból állítólag oda vándoroltak: mégis azt hiszem, hogy fejtegetéseim világosan bebizonyították, mikép mindezek Magyarország történelmi érdekei szempontjából az olaszhoni levéltárakkal nem mérkőzhetnek. Mindamellett részünkről eddig alig történt ez irányban valami, mit az ott őr-

zött kútfők puszta ízlelésénél többnek mondhatnánk. Mert azon számos magyar utazók közt, kik Olaszhonban megfordúltak, s folyvást megfordúlnak, vajon hány volt, ki a hazai történelem érdekében az ottani levéltárakat meglátogatta vagy a könyvtárakban tanulmányokat tett volna, vagy ki csak megemlékezett volna arról, hogy ott levéltárak vannak, melyeknek a lehetőség, és a körülményekhez képesti átkutatása által magának a legtisztább és legfényesebb hazafiúi érdemet szerezhetné? — Azonkivűl a hazai könyvtárak közt sem tudok egyet is, melyben az általam idézett olasz történelmi kiadványok találhatók volnának. Midőn Olaszhon históriai kútfőivel akarunk élni, többnyire csak Murátori gyűjteményeit használjuk, azaz az olasz irodalomnak száz év előtti álláspontján vagyunk, meg sem gondolva, hogy a történelem azóta ott is mily nevezetes haladásokat tett.

A MONUMENTÁK KÖTETEINEK ÁTNÉZETE.

Első folyam.

1. az. Első Osztály: Okmánytárak, I. kötet. *(Brüsszeli M. Okm. I.)*
2. az. Második Osztály: Írók, I. kötet. *(Szerémi György Emlékirata.)*
3. az. — — II. kötet. *(Verancsics Munkái. I.)*
4. az. — — III. kötet. *(Verancsics Munkái. II.)*

Második folyam.

5. az. Első Osztály: Okmánytárak. II. kötet. *(Brüsszeli M. Okm. II.)*
6. az. — — — III. kötet. *(Brüsszeli M. Okm. III.)*
7. az. — — — IV. kötet. *(Brüsszeli M. Okm. IV.)*
8. az. Második Osztály: Írók. IV. kötet. *(Verancsics Munkái. III.)*

Harmadik folyam.

9. az. Második Osztály: Írók. V. kötet. *(Verancsics Munkái. IV.)*
10. az. Első Osztály: Okmánytárak. V. kötet. *(Londoni M. Okmánytár.)*
11. az. Második Osztály: Írók. VI. kötet. *(Verancsics Munkái. V.)*
12. az. Első Osztály: Okmánytárak. VI. kötet. *(Árpádkori új Okmánytár. I.)*

Negyedik folyam.

13. az. Második Osztály: Írók. IX. kötet. *(Verancsics Munkái. VI.)*
14. az. Első Osztály: Okmánytárak. VII. kötet. *(Árpádkori új Okmánytár. II.)*
15. az. — — VIII. kötet. (— — III.)
16. az. — — IX. kötet. (— — IV.)

Sajtó alatt, s részben sajtókészen állanak az V. és VI. folyam részére:
Az Első Osztályban: *Árpádkori új Okmánytár V. kötete.*
A Második Osztályban: *Verancsics Munkái* VII. és VIII. kötete.
— — XVII. századbeli Magyar Történetírók. I. [illegible]
Illésházy és Mikó Ferenc [illegible]
— — *Bonfini Magyar Históriája* I. II. III. kötet [illegible]
— — XVII. századbeli Magyar Történetírók. [illegible]
Gyulaffy László, Gosznyovich István [illegible]
— — XVIII. századból: *Apor Péter Munkái.* [illegible]

Minden négy-kötetes folyam ára 10 frt 15 kr. o. é.
Egyes köteteké 3 frt 50 kr. o. é.

Magyar Történelmi Tár, Kiadja a M. Tudom. Akadémia [illegible] Bizottsága. Pest, 1855—60. I. II. köt. együtt 4 frt 20 kr. III. IV. V. kötet [illegible] 1 frt 50 kr. VI. kötet 1 frt 85 kr. VII. kötet 1 frt 60 kr. VIII. kötet 1 frt 50 kr. [illegible] 1 frt 55 kr. X. kötet 1 frt 60 kr. XI. köt. 1 frt 20 kr. o. é.

Magyar Leveles Tár I. kötet: Négyszáz magyar levél [illegible] [illegible] 1 frt új pénz.

Hunyadiak Kora Magyarországon. gr. Teleki József [illegible] [illegible] Minden kötet ára 3 frt 50 kr. — VI. köt. sajtó alatt.

Hunyadi János Hadjárata Bolgár- és [illegible] Nándorfehérvár felmentése a török táborlástól 1456. [illegible] Pest, 18[illegible] 1 frt 50 kr. o. é.

Erdélyben talált Viaszos Lapok, [illegible] Pest, [illegible] *könyvnyomda.* Pest, 1858. Fűzve 1 frt 75 kr.

Az Országos Tanácsok [illegible] *1750. [illegible]* Pest, 1850. Fűzve 1 frt 90 kr.

16. sz.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
STACKS
OCT 2 9 1970

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

KILENCZEDIK KÖTET.

PEST, 1862.

MONUMENTA

HUNGARIAE HISTORICA.

DIPLOMATARIA.

IX.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

ELSŐ OSZTÁLY.

KILENCZEDIK KÖTET.

PEST, 1862.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI, ÚGY GEIBEL, HARTLEBEN, KILIÁN EGYETEMI, LAMPEL, LAUFFER ÉS STOLP, OSTERLAMM, PFEIFER, RÁTH PESTI, HAAS BÉCSI KÖNYVÁRUSOKNÁL.

CODEX DIPLOM. ARPADIANUS CONTINUATUS.

ÁRPÁDKORI
ÚJ OKMÁNYTÁR.

A M. TUD. AKADEMIA TÖRT. BIZOTTMÁNYA

MEGBIZÁSÁBÓL KÖZZÉ TESZI

WENZEL GUSZTÁV,

M. AKAD. RENDES TAG.

NEGYEDIK KÖTET.

1272—1290.

PEST, 1862.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI, ÚGY GEIBEL, HARTLEBEN, KILIÁN EGYETEMI, LAMPEL, LAUFFER ÉS STOLP, OSTERLAMM, PFEIFER RÁHT PESTI, HAAS BÉCSI KÖNYVÁRUSOKNÁL.

B932
63
?

Pest, 1862. Nyomatott Emich Gusztáv magy. tkad. nyomdásznál.

TARTALOM.

1272.

Lap

1. IV. vagyis kun László királynak Revisnye birtokra vonatkozó adománya Hocymer számára. 1
2. X. Gergely pápa IV. László magyar királyhoz uralkodása kezdetén intézett intései. 3
3. X. Gergely pápa Magyarország főpapjait és főurait felszólítja, hogy a királyt tanáccsal és tettel támogassák. 5
4. X. Gergely pápa II. Otakart, cseh királyt inti, hogy az V. István magyar királylyal kötött békességet annak utódjával IV. Lászlóval is tartsa. 7
5. Sándor országbírónak Hricso vár tulajdoni jogáról hozott ítélete. 9
6. Bruno olmüczi püspök több országról, s ezek közt Magyarország állapotáról jelentést tesz X. Gergely papának. . . . 10

1273.

7. IV. László király Hypolit gróf fiainak adományozza Ljudafö d nevü három ekényi földet. 19
8. IV. László király megerősíti a pannonhalmi apátság alattvalói számára V. Istvánnak, törvénykezési kiváltságukat tartalmazó 1270-ki okmányát. 22
9. IV. László király Péter és Máté testvéreknek a Chák nemzetségből Scynche birtokot adományozza. 23
10. Elias és Guelianus királyi udvarnokok az esztergami káptalan előtt vallják, hogy a birtokukban volt Ztorgár földét a király másnak adományozhatta. 28
11. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Lanch Pálnak fia, geudi nemes, Durug nevü foldét Győr megyében vejére Jánosra, Bathyáni Primus fiára átruházta. 29
12. A veszprémi káptalan bizonyságlevele, hogy Bonifácz pannonhalmi apát, és tordi udvarnokai a köztök fennforgó peres ügyeket barátságos úton egyenlítették ki. 30
13. Theodorik mester Koy földét nevezetes szabadságokkal új gyarmatúl adományozza. 32

Lap

1274.

14. IV. László király Atrachik fiait megnemesíti. 33
15. IV. László király az erdélyfehérvári várhoz tartozó földeket Ders esperestnek, Miklós mesternek és testvéreinek adományozza. 35
16. IV. László király levele arról, hogy Sándor bán, szebeni és dobokai főispán, Pertaltelke nevezetű földet, melyet Miklóstól Ecse fiától pénzért vett s régóta békében bírt, ugyanannak, minthogy testvérei ez eladásért háborgatták, Vajk és Moloncsa nevű földjeiért cserében visszaadta. 36
17. IV. László király Péter mester számára, a Chák nemzetségből, megerősíti Scyncbe birtokra vonatkozó 1273-ki adományát. 37
18. IV. László az okoli nemeseknek, a Henrik bán pozsonyi gróf által jogtalanul lefoglalt Sintperg és Csúrle birtokokat hadi erényeik miatt visszaadja. 39
19. IV. László magyar király I. Rudolf romai-német királyhoz, az öcscse Endre és ennek leánya közt tervezett házasság ügyében. 42
20. IV. László ugyanazon ügyben küld követet Rudolf római királyhoz. 43
21. l. Rudolf római-német király Erzsébet magyar királyné-özvegyhez. 4
22. Péter, Detre fiának Miklósnak fia, Pehchen és Podlusan földeit az esztergami káptalan előtt rokonának Péternek, Mikó fiának bevallja. 45
23. A váczi káptalan bizonyságlevele, hogy a Péter nemzetség nemesei és a nyulszigeti apáczák, Oszlár nevü peres földbirtokra nézve barátságos egyességre léptek. 46
24. A veszprémi káptalan bizonyságlevele, hogy több lövöldi erdei csőszök a borsothi jobbágyokkal bizonyos gyilkosság tekintetében egyezkedtek. 48

1275. körül.

25. IV. László király Inárcson Pest megyében lakó Inarcsi Pál, Tamás, Fene és Omb, székes-fehérvári várjobbágyokat a nemesek sorába emeli. 49
26. IV. László király helgybenhagyja és megerősíti Sándor bánnak intézkedését, melynél fogva több jószágait nejére ruházza által. 51
27. IV. László király megerősíti a pannonhalmi apátság alattvalói számára V. Istvánnak, az adószabadságról kiadott 1270-ki okmányát. 52
28. IV. László király a szenvedett károk tekintetéből több veszprémi telket adományoz a veszprémi káptalannak. . . . 58

Lap

29. Erzsébet özvegykirályné Vrbua birtokot Benedek grófnak, Iváncsa gróf fiának adományozza. 54
30. X. Gergely pápa Gellért mesterhez, hogy a szent föld segitségére Magyarországban az egyházi jövedelmek tizedrészét szedje. 57
31. X. Gergely pápa Magyarország érsekeihez és püspökeihez, hogy a szent föld segitségére a keresztet hirdessék. . . 60
32. X. Gergely pápa a dömesek magyarországi perjeléhez, hogy a szent föld segitségére a keresztet hirdesse. 67
33. Miklós Gedeyi Albeusnak fia, figyermektelen halálának esetére vejeit gyermekeivé fogadja, mely intézkedését IV. László király helyben hagyja. 72

1276.

34. IV. László király Benedek és Reche fiainak visszaadja a tőlük Henrik bán által lefoglalt Churre és Simperg nevű jószágokat. 73
35. László király Pongrácz és Péter grófoknak, Kázmér gróf fiainak Lomptó nevű birtokukat, mely tőlök el volt véve, visszaadja. 74
36. Az esztergami keresztesek konvetjének bizonyságlevele, hogy Samson és Jakab trencséni várjobbágyok Dubnicze nevű birtokukat Olthoman grófnak és utódainak eladták. . 75

1277.

37. IV. László király Tavarnak nevű földet nővérének Erzsébetnek és a Boldogasszony margitszigeti apácza kolostorának adományozza. 76
38. IV. László király megerősíti a borsmonostrai apátság számára IV. Béla királynak Sudan birtokára vonatkozó adományát. 77
39. IV. László király a Duna szigetén fekvő szent Pantaleoni monostort, melyet jogtalanul a sz. Katalin apáczazárdának adományozott volt, birtokával együtt urainak, Gabrian mester fiainak adja viszsa. 79
40. IV. László király megerősíti Erzsébet nővére számára, Tavarnak nevű birtokra vonatkozó elöbbi adományát. . . . 80
41. IV. László király ujra a pozsonyi káptalannak adományozza mindazon jószágokat, melyeket azelőtt birtak s melyekről szóló okirataikat a csehek és németek, bevevén Pozsony várát, elvitték. 81
42. IV. László király a tarnukuztái királyi tárnokokat megnemesíti. 84
43. IV. László magyar király I. Rudolf római-német királyhoz, hogy Otakar cseh király és annak emberei a követelt várakat bírják még. 85

Lap

44. XXI. János pápa a nagyváradi püspöknek meghagyja, hogy Miklós erdélyi prépostot és újonan választott esztergami érseket a római szék elejébe idézze. 86
45. I. Rudolf római-német király IV. László magyar királyt felszólítja, hogy segitségére legyen II. Otakar cseh király ellen. 87
46. I. Rudolf római-német király a borsmonostrai apátságot különös pártfogása alá veszi. 88
47. Egy névtelen püspök I. Rudolf római-német királyhoz, az annak leánya, Klementina és Endre szlavoniai herczeg közti eljegyzés iránti örömét fejezi ki. 89
48. Jolan özvegy rokonaival a budai káptalan előtt az illetőket hitbére és jegyajándoka iránt nyugtatványozza. . . . 90
49. Chernei Péter és Döme Redemech örök bir okukat Pous sógoruk fiainak adják. 91
50. Ádám Thuróczi Obusk fia, maga és vérrokonai nevében a közösen birt Nógrád (most Hont) megyei Zahara földét az esztergami káptalan előtt bevallja. 92
51. A somogyi sz. Egyed konventje bizonyítja, hogy János ispán Mogorey részbirtokát, melyet a várjobbágyokkal közösen birt, elkülönözni s határjárással kijelölni kivánván, e kivánságától a várjobbágyok kérelmére elállott. 94

1278.

52. IV. László király Ipolit gróf fiainak adományozza Fonu nevü földet. 95
53. IV. László királynak ezen adományról kiadott ünnepélyes oklevele. 96
54. IV. László király Mezőtarcsa nevü földre vonatkozó adománya Móricz és Endre grófok számára. 98
55. IV. László király János mesternek egy ekényi földet adományoz. 100
56. III. Miklós pápa Gellért mestert a papi jövedelmek tizedének, mely a szent föld segitségére fordíttassék, beszedésével tovább is megbízza. 101
57. III. Miklós pápa Miklós erdélyi prépostnak esztergami érsekké választatását törvénytelennek nyilatkoztatja és megsemmisíti; egyszersmind a veszprémi püspök postulatiójának sem engedvén helyt. 103
58. III. Miklós pápa Fülöp fermoi püspököt apostoli követül küldi Magyarországba. — 1) A pápa megbízó levele. 110
59. 2) A pápa Fülöpöt Rudolf római királynak ajánlja. . . . 113
60. 3) A pápa levele IV. László magyar királyhoz. 114
61. 4) A pápa levele Erzsébet magyar királynéhoz. 118
62. 5) A pápa levele a szerb királyhoz. 121

Lap

63. 6) A pápa levele Endre szlavoniai herczeghez. 124
64. 7) A pápa levele Magyarország és szomszéd vidékei clerusához. 128
65. 8) A pápa levele Magyarországnak és szomszéd vidékeinek világi rendeihez. 131
66. 9) III. Miklós pápa a Fülöp püspök és apostoli követ kiséretében lévő egyháziaknak megengedi, hogy követségének ideje alatt rendes jövedelmeiket húzhassák. 135
67. 10) III. Miklós pápa ugyanazon érdemben Jakab bibornokdiákonhoz. 136
68. 11) III. Miklós pápa Fülöp püspököt az apostoli követség teljhatalmával ruházza fel. 137
69. 12) III. Miklós pápa Fülöp püspököt egyházi kiközösítések elrendelésére meghatalmazza. 138
70. 13) A pápa Fülöpöt gyontató atyjának szabad választására jogositja. 139
71. 14) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy kilencz nőnek egyszer egy évben megengedheti, miszerint illő kísérettel bármely szerzet kolostorait meglátogathassák. 140
72. 15) A pápa Fülöpnek megengedi, hogy könyveiről és egyéb ingóságairól végrendeletileg szabadon intézkedhessék. . 141
73. 16) A pápa Fülöpöt felhatalmazza, hogy az egyházból kiközösített személyeket ezen büntetés alól felmenthesse. . . 141
74. 17) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy kisérőinek megengedhesse, miszerint a különben előttük elzárt helyeket látogathassák, és néhány más egyházi szabályokat szorosan megtartani ne köteleztessenek. 142
75. 18) A pápa Fülöpöt rendkivüli hatalommal ruházza fel, 15. társpapjait bármely káptalanba kanonokokká kinevezni. . 143
76. 19) A pápa Fülöpöt társpapjai feletti fegyelmi hatalommal felruházza. 144
77. 20) A pápa Fülöpöt felhatalmazza, hogy a híveket bucsukedvezményekben részesithesse. 145
78. 21) A pápa Fülöpöt meghatalmazza, hogy társpapjait ha netalán simoniát követnének el, a büntetés alól felmenthesse. 146
79. 22) A pápa Fülöpnek megengedi, hogy a megüresedett esztergami érsekség jószágait es jövedelmeit kezelhesse. . . 147
80. 23) A pápa Fülöpnek megengedi, hogy azon vidékeket, melyekbe apostoli követül küldve van, bármikor és ismételve is szabadon látogathassa. 148
81. 24) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy az őt illető provisiókat követelhesse. 149
82. 25) A pápa Fülöpöt provisióinak tekintetében rendkivüli hatalommal felruházza. 149

Lap

83. 26) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy a követségében szükséges kiviteleket tehesse. 150
84. 27) A pápa Fülöpöt feljogosítja. hogy a szót nem fogadó szerzeteseket egyházi kedvezményeiktől megfoszthassa. . 151
85. 28) A pápa Fülöpöt bizonyos egyházi felmentésekre meghatalmazza. 152
86. 29) A pápa Fülöpöt buesu-osztogató hatalommal felruházza. 152
87. 30) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy három, vagy négy arra alkalmatos egyént a római egyház szokásához képest, jegyzőnek kinevezhessen. 153
88. 31) A pápa Fülöpöt az egyházi szabálytalanságokra nézve, felmentési hatalommal felruházza. 154
89. 32) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy kisebb egyházi javadalmakat adományozhasson. 155
90. 33) A pápa Fülöpöt meghatalmazza, hogy bizonyos feltételezés mellett az egyháziakat a szabálytalanság alól felmenthesse. 156
91. 34) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy kisebb egyházi javadalmak kelletlen birtokosait elmozdítván, azokat másoknak adományozhassa. 157
92. 35) A pápa Fülöpöt meghatalmazza, hogy a kiséretében lévő személyeket születésök netaláni törvénytelensége alól felmenthesse. 158
93. 36) A pápa Fülöpöt az egyházi szerzetesekre nézve rendkivüli hatalommal felruházza. 159
94. 37) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy intézkedéseinek foganatosítását egyházi büntetések által is eszközölhesse. . . 160
95. 38) A pápa minden egyházi főnököt felszólit, hogy Fülöpöt követségi ügyeiben segítse. 161
96. III. Miklós pápa a magyarországi ferenczrendiek tartományfőnökének meghagyja, hogy nehány szerzetbélit híttéritöknek Cumaniába a tatárokhoz küldjön. 163
97. III. Miklós pápa Fülöpnek meghagyja, hogy Cumaniának állapotáról neki jelentést tegyen. 164
98. I. Rudolf római-német király tudosítása a közte és Otakar cseh király közt történt ütközetről a velenczei dogehez. . 165
99. I. Rudolf római-német király III. Miklós pápához bold. Margit, IV. Béla magyar király leánya, a szentek közé iktatása ügyében. 166
100. I. Rudolf római-német király III. Miklós pápának János ó budai prépostot, ki székes-fehérvári prépostnak választatott ajánlja. 167
101. I. Rudolf római-német király a pápa követét László magyar királynak ajánlja. 169

Lap

102. Egy névtelennek tudosítása a Rudolf római-német, és Otakar cseh király közti ütközetről. 170
103. Péter nádor bizonyságlevele, hogy Péter gróf és Oslari Madach, egyszersmind rokonaik nevében is, a köztök fenforgó határpert barátságosan kiegyenlítették. 171
104. Miklós az esztergami káptalan előtt Byter nevű Mikó fiának bevallja és eladja a Hrichó várban (Trencsinben) volt ingóságait, s ezek árát a vevőnek tisztje veretlen ezüstben és denárokban kifizeti. 173
105. Venys Luka özvegye, és Symun özvegye négy gira bécsi denárért örökre eladják a pozsonyi káptalan előtt Mikó és Márknak a velk vizén levő malomrészüket. 174
106. Detrek turuli prépost bizonyságlevele, hogy János mestert, neki a királytól adományozott egy ekényi föld birtokába iktatta. 175

1279.

107. IV. László király megerősíti azon adományt, melyet Ljudaföld nevű három ekényi földről Hypolit gróf fiainak 1273 tett. 176
108. IV. László király Abraam, Bátor és Kis-Bátord helységekre vonatkozó adománya, Hudus, Briccius, György és Benedek testvérek számára. 177
109. IV. László király az atyja V. István által 1261-ben a dézsvári vendégek részére kiadott kiváltságlevelét szóról szóra átírva megerősíti. 180
110. IV. László király Latibor és fiai, turoczi jobbágyfiak, s Demeter sárosi főispán közt Hurtus nevű földről határoz. 181
111. III. Miklós pápa Lodomér nagyváradi püspöknek esztergami érsekké választatását megerősíti. 183
112. III. Miklós pápa ugyanerről az esztergami érsekség suffraganeusaihoz. 185
113. III. Miklós pápa Fülöp püspöknek és apostoli követnek meghagyja, hogy János ó-budai prépostnak kalocsai érsekké választatását megvizsgálja, s ha azt helyesnek találja, megerősítse. 188
114. III. Miklós pápa Lodomért, ki a nagyváradi püspökségből az esztergami érsekségre emeltetett IV. László magyar királynak ajánlja. 189
115. III. Miklós pápa Magyarország egyházi és világi lakosait felszólítja, hogy Fülöp püspöknek és apostoli követnek segítségére legyenek. 191
116. III. Miklós pápa Fülöp püspököt apostoli követségében erélyes eljárásra serkenti. 198
117. III. Miklós pápa *Károlyt szicziliai*, és Rudolfot római-né-

Lap

met királyokat felszólítja, hogy IV. László magyar királyt arra birják, mikép a pápai követ tanácsainak engedjen . 199
118. III. Miklós pápának Erzsébet magyar királynéhez intézett biztató levele. 201
119. Fülöp fermói püspök és apostoli követ átirja II. Endre magyar királynak 1211-ki okmányát, melylyel az erdélyi barczaságot a német rendnek adományozta. 202
120. Máté nádor ítéletlevele, melynél fogva Fuki Simon és testvérei Alberthi Devecser grófot Miklós testvérök gyilkoltatásában ártatlannak ismerik el. 203
121. A csaszmai káptalan végrehajtja Miklós szlavoniai bán azon ítéletét, melyben idősb Belus özvegyének és ifju Belus mostohájának hitbérét és ékszereit kiadatni rendeli. 204
122. A győri káptalan Gyarmat nevű birtokra vonatkozó 1271. bevallási bizonyságlevelét átirja. 205
123. Jakab, János és Endre grófok, Jakab fiai, 20 márka ezüstön eladják a pozsonyi káptalan előtt Mátyás és Zolad pozsonyi várjobbágyoknak Pozsonyban lévő szabad telkűket és széplaki szőlejüket. 206
124. György, Simon fia, a Szathmár megyei Mok részbirtokát, Mihálynak és örököseinek a Váradi káptalan előtt bevallja. 208
125. A fehérvári keresztesek konventje Máté nádor ítéletlevelét Alberthi Devecher részére átírja. 210
126. Tevl falunak részbirtokosai örökségi jogon birt részeiket, a somogyi sz. Egyed konventje előtt bevallják Balázs Mihály fiának. 211
127. A királyi felségtől és nádortól delegált biztosok Somogy megyében határjárást tartanak a kir. udvarnokok egyik ottani helységében. 213

1280.

128. IV. László király Paskaz pozsonyi prépostnak Szelincset adományozza, hála fejében, hogy őt Fülöp pápai követtel kibékíté. 214
229. IV. László király Máté grófot és több rokanait, kik eddig a tárnoki szolgálat alatt álltak, megnemesíti. 216
130. IV. László király Jakabnak, Pozsony váralja birájának, Plumon nevű földet adományozza. 217
131. Erzsébet királyné a veszprémi egyháznak Berény helységben birtokot adományoz. 219
132. Erzsébet királyné ugyanazon tárgyban. 221
133. Erzsébet idősb királyné, V. István király özvegye, Lőcsei Geubulin gróf számára megerősíti IV. Béla királynak Nádas nevű birtokra vonatkozó adományát. 223

Lap

134. III. Miklós pápa a Lodomérnak, újjonan vállasztott esztergami érseknek szánt érseki palliumot, Román honti és Angelus nyitrai esperestek által küldi Magyarországba. . 224
135. III. Miklós pápa ugyanazon ügyben Fülöp fermoi püspök és pápai követ, s Endre egri püspökhez. 225
136. I. Rudolf római-német király II. Endre magyar királynak a német rend számára a barczaságra vonatkozó 1222. privilegiumát hitelesíti. 226
137. Lodomér esztergami érsek a veszprémi káptalan és a somogy megyei plébánosok közti tizedes perben. 227
138. Az erdélyi káptalan bizonyságlevele, hogy Erney Ipusnak fia és nemzetségének emberei Theuk nevű földüket Bálintnak és társainak bevallották. 228
139. Az esztergami káptalan Vincze nyitrai püspök közleményének folytán bizonyítja, hogy Ludani Gothard barát és Chaba gróf hátramaradt árvái közt birtokegyezkedés történt. 229
140. Adorján István székely Ispán és több Thelegd megyei székelyek egy prépostfalvai birtok eladására vonatkozó bizonyságlevele. 230
140. b. (247) Vinodol, Horvatország megyéjének régi statutumai. 385

1281.

141. IV. László király megerősíti a veszprémi káptalannak, a Pecheli nemesek birtokára nézve Sz. Gál helységben tartott határjárását. 231
142. A veszprémi káptalan IV. László királyhoz jelentést tesz, hogy a Pecheli nemesek birtokára nézve Sz. Gál helységben határjárást tartott. 233
143. A nagyváradi káptalan bizonyságlevele, hogy az erdélyi püspök és Barch fiai peres ügyben barátságos egyességre léptek. 234
144. István alországbíró határozata, hogg az erdélyi püspök Chák nemzetségű Barch fiaival folytatott birtokperében esküt tegyen. 236
144. b. (248) Uros István szerb király megújítja a raguzaiakkal a békességet úgy, hogy ezek neki minden évben 2000 perpert fizessenek. 410

1282.

145. IV. László király Grb fiainak Heche helységben két ekényi földet adományoz. 237
146. IV. László király megerősíti Dénes, Peerchi Chepán fia számára, V. István királynak, Peerch nevű birtokra vonatkozó adományát. 239

Lap

147. IV. Márton pápa a kalocsai érseknek, a szerémi és csanádi püspökkel együtt megengedi, hogy a váradi püspökké választott vasvári prépostot, Tamást megerősíthesse. 240

148. IV. Márton pápa IV. László magyar királyt biztosítja, hogy néhány plébánosnak Fülöp fermoi püspök és apostoli követ általi kinevezése, a magyar király egyházi védjogának kárára nem lesz. 242

149. Máté nádor határozata, mely a harczoló udvarnokok régi szabadságát megerősíti. 243

150. A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Centeu uzuri lakos, és annak fia Péter Bed nevű szolgájokat szabaddá bocsátották. 244

151. Chene Chugut fia Margit és Agnes szolgálóit Lukácsnak a pozsonyi káptalan előtt bevallja. 245

152. A váczi káptalan bizonyítja, hogy Herichou, várát és tartozékait Biter fizette ki egészen; Mikó pedig, kinek felét kellett volna fizetnie, meg sem jelent. 246

153. Az ipolsági konvent bizonysága, hogy Palást helység birtokosai, a köztök fenforgó pert barátságosan kiegyenlítették. 247

154. A spalatoi papság János érsek ellen fellebbezést intéz a pápához. 249

1283.

155. IV. László király Mátyás gróf és testvérei számára megújítja IV. Bélának több Vas megyei helységekre vonatkozó adományát. 251

156. IV. László király megerősíti ugyanazon adományát. . . 252

157. IV. László király parancsolja, hogy a sopronyi polgárok kik a város falain kivül kezdtek lakni, a városba visszamenjenek. 254

158. IV. László király megerősíti Erzsébet királyné azon intézkedését, mely által Erzsébet kir. herczegasszony és apácza kivánatához képest Berény helységet a veszprémi egyháznak adományozta. 255

159. Erzsébet királynénak ezen adományról szóló okmánya. . 257

160. Karchai Támás és gróf Mihály egyezkednek Peech, Tamás nővére, és Mihály nagynénje jegy- és negyedillettménye ügyében. 260

161. A váradi káptalan bizonyságot tesz arról, hogy Óthományi Buthmér és fia Buda, Kraszna vármegyei Ótomány nevű örökös földjöket Márk bán fiainak Lászlónak és Mihálynak 20. Márkáért örökösen eladta. 261

162. Apor erdélyi vajda a dézsvári vendégeket biztosítja, hogy

Lap

őket a IV. László által adott kiváltságlevelökben foglalt szabadalmaikban megtartja. 262

1284.

163. IV. László király Zalauth gróf fiai számára megerősíti V. Istvánnak, akkor ifjabb királynak, Gragyssa nevű birtokra vonatkozó adományát. 263
164. Erzsébet királyné Thos nevű földet István főtárnokmesterének adományozza. 264
165. Erzsébet idősb királyné, Theodornak IV. László király jegyzőjének, és általa öccsének Lászlónak Dench és Ztupán birtokait adományozza. 266
166. Miklós nádor és pozsonyi főispán elismeri, hogy a pozsonyi prépostság jobbágyai az ő hatósága alól felmentvék. 267
167. Roland erdélyi vajda biztosítja a dézsvári vendégeket, hogy őket V. István és IV. László által adott kiváltságleveleikben foglalt szabadalmaikban megtartja. 268
168. Az esztergami káptalan bizonyítja, hogy Dragal (Drégely) falu igtatásának Byter, Mikó fia a hely színén úgy, valamint meghatalmazottja által a káptalan előtt ellentmondott. 270
169. Zolou eláll perétől, melyet Tonkus ilkai lelkész (?) mint állítólagos szolgája, magzatai ellen vitt; Tonkus pedig, hogy minden további kelletlenségtől megmeneküljön, 15 pensa denárt fizet neki perköltség fejében. 271
170. Gredil, István Uros fiának özvegye, jegyjószágát sogorának Jánosnak hagyományozza. 273
171. G. kedhelyi apát bizonysága, hogy Herbord gróf Osl mesternek 25 bécsi girával tartozik. 274
172. Herbord gróf János Belud fiának Széplaki birtokrészét, melyet zálógban bír, Jakab grófnak és Osl mesternek, Osl bán fiainak adja alzálogba. 275
173. Mortunus mester, Zachud fia, lekötelezi magát, hogy Weychei Ivankának négy gira ezüstöt fog fizetni. . . . 276

1285.

174. IV. László király Chepánt és Iváncsot, s több tárnokjobbágyokat mint ezeknek rokonait nemesíti. 176
175. IV. Honorius pápa a nyulszigeti boldogasszony zárdája fejedelemasszonyának megerősíti a boldogasszony budai temploma jövedelmének harmad részét. 278
176. Maria salernoi herczegasszony V. István magyar király leánya, elismeri, hogy az angol királytól 800 uncia aranyat átvett. 279

Lap

177. Miriszló Anai Péter fia, a pozsonyi káptalan előtt végrendeletet készítvén, Teke nevű szolgáját és annak anyját Szimtót szabadokká nyilatkoztatja. 280

178. A királyné tárnokmestere Bobroch helységet, mivel lakosai koholt irományokat mutattak fel, Bagomérnak itéli oda. 281

1286.

179. IV. László király Miklós és Marczel Hilárius fiainak a Liptó megyei Hovran földét újdonban adományozza. . . 282

180. IV. László király a bakonybéli apátságot a révkomáromi vámjövedelmekben biztosítja. 284

181. Jegyzői okmány azon házasságról, mely Endre szlavoniai herczeg és Klára, Albert görczi gróf leánya közt terveztetett. 285

182. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Erzsébet, Örkényi Pongrátz özvegye eltartásának feltétele mellett minden birtokát a pannonhalmi apátságnak zálogképen engedte át 287

183. A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy János pozsonyi udvargróf Chenk szolgálóját annak fiával Lőrinczczel együtt szabaddá bocsátotta. 288

184. A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Duhának hátrahagyott özvegye hitbére és hozománya tekintetében annak fiaitól teljesen kilégíttetett. 289

185. A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Pokyi Tamás gróf egy Saralia helységében lévő szántóföldet Marcolf három fiának szolgálatai tekintetéből adományozott. . 290

186. Trau dalmáczíai város statutumot hoz, hogy polgárai Spalató város polgáraival fekvő birtokukra nézve szerződéseket szabadon köthetnek. 291

1287.

187. IV. László magyar király Gergelyt, Imre mester fiát az Osl nemzetségből, Byka nevű földdel adományozza 293

188. III. Honorius pápa Lodomért esztergami érseket meghatalmazza, hogy a tatárok, szaraczénok, neugerok és pogányok ellen Magyarországban és a szomszéd vidékekben keresztháborút hirdethessen. 294

189. III. Honorius pápa a romai és a cseh királynak meghagyja, hogy az esztergami érseket ebben segítsék 296

190. III. Honorius pápa Magyarország és a szomszéd vidékek főpapjaihoz ugyanazon értelemben 297

191. III. Honorius pápa a lengyel és szlavoniai herczegekhez s Magyarország és a szomszéd vidékek főuraihoz és nemeseihez ugyanazon értelemben 298

Lap

192. III. Honorius pápa az esztergami érseket meghatalmazza, hogy IV. László magyar királyt, ha a királynét szabaddá bocsátani és magához venni nem akarná, egyházi büntetéssel sujthassa. 299

193. Az erdélyi káptalan bizonyságlevele azon szerződésről, melyet Péter erdélyi püspök János kőfaragó mesterrel az ottani templom tornyának és falainak felépítésére nézve kötött. 301

194. Az erdélyi káptalan bizonyságlevele, hogy Gáldi Buken gróf és fiai Hewrimus nevű birtokukat Berger grófnak és fiainak eladták. 302

195 Pál pozsonyi kanonok a pozsonyi főtemplomnak Uzur, Okoli, Churle és Simperg helységekben lévő részjószágait adományozza. 304

196. A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Bothow pozsonyi várjobbágy Zelew nevű szolgálóját és annak fiát Pált szabaddá bocsátotta. 305

197. A pozsonyi káptalan bizonysága, hogy Pozsony városa községe és Jakab, annak előbbi birája, egy köztök fennforgó pert barátságos uton kiegyelítettek. 306

198. A veszprémi káptalan bizonyságlevele azon osztályozásról, melyet Cybrián és Cheykat grófok Usa nevü birtokukban tettek. 307

1288.

199. IV. László király a pozsonyi polgároknak Széplak helységét adományozza. 309

200. IV. László király a pozsonyi várcsőszöknek a két Widrich nevű folyó közt fekvő földét Jakabnak, Pozsony város birájának adományozza. 310

201. Erzsébet királyné a Buzád nemzetségi Jakabnak a tőle elvett birtokokat visszaadományozza. 312

202. IV. Miklós pápa II. Uros Istvánt szerb királyt inti, hogy a romai egyház egységéhez térjen. 314

203. IV. Miklós pápa Ilonát özvegy szerb királynét inti, hogy fiait Istvánt és Urost a romai egyház egységére téríteni igyekezzék. 318

204. IV. Miklós pápa IV. László magyar királyt inti, hogy a kunok társaságával felhagyván, ismét a katholika hithez térjen. 319

205. Miklós pápa ugyanazon tárgyban az esztergami érsekhez, a szomszéd országok fejedelmeihez, s Magyarország és a szomszéd vidékek főpapjaihoz és népeihez 321

206. IV. Miklós pápa meghagyása Lodomér esztergami érsekhez

Lap

Erzsébet magyar királyné fogságból szabadulása tárgyában. 324

207. Az esztergami káptalan bizonyságlevele, hogy István és Péter mesterek Csák nemzetségből palásti birtokukat több palásti nemeseknek eladták. 326

208. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy több szurcsuki birtokos birtokuk határai iránt egyezkedett. 328

209. Erzsébet Patkó özvegye férjének megöletése gyanujával terhelvén Marczelt és Pált; az ügy végre közbenjárók segedelmével 10 márka lefizetése által a pozsonyi káptalan előtt kiegyenlítetett. 329

210. A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Nyéki Jakab és Bodoló, Chene fiai, Foanka nevű szolgájukat és utódait szabadokká nyilatkotatták. 330

211. A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Butka, Wothai Ilerus özvegye, Fotka nevű szolgáját szabaddá bocsátotta. 331

212. Mykud bán Péter erdélyi püspöknek sz. Miklós nevű birtokát adományozza azon 50 gira fejében, melyeket ő és elhunyt testvére Imre, Fülöp fermói püspök és pápai követ határozata szerint, mivel a szent földre menni elmulasztották, fizetni tartoztak. 332

213. Törvénykezési okmány egy Brasza szigetén hozott birói ítéletről. 335

1289.

214. IV. László király Pétert, erdélyi püspököt, kit több jószágtól megfosztott, visszahelyezi ismét annak birtokába. . 336

215. IV. László király Gyóni Miklós és Endre grófoknak visszaadja Gomord nevü birtokukat, melyet V. István király a karakói vendégeknek adományozott. 337

216. IV. László király Gyumurd nevü birtokot a karakói vendégeknek adományozza. 339

217. IV. László király Zoich nevü birtokot, melyet tévedésből másnak adományozott, valódi tulajdonosának, nővérének Erzsébetnek adja vissza. 340

218. Erzsébet királyné megerősíti a veszprémi egyház számára Berény tulajdonára nézve 1283-diki privilegiumát. . . 341

219. Erzsébet kiralyné helyben hagyja, hogy nagyberényi hadi jobbágyai a veszprémi egyházhoz adnectálhassák magokat 343

220. A budai káptalan bizonyság levele, hogy Tak gróf Kartal nemzetségből, fiával Bekével Kartal és Ságh birtokában osztozkodott. 344

221. A pozsonyi káptalan bizonyság levele, hogy Korchai Suge intézkedéséhez képest annak örökösei Boxa nevü szolgáját szabaddá bocsátották. 345

Lap

222. László, Korchai Saul fia, meghalt testvére nejét Aglonchat, 6 girát fizetvén neki, menyasszonyi hozományát és a negyedrészt illetőleg kielégíti a pozsonyi káptalan előtt . 346
223. A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Arnold Endre fia párviádal által Zopkyban lévő földre vonatkozó pereket eldöntötték. 347
224. Tamás tihanyi apát Urkuta nevü földet szőlőmivelés végett átengedi bizonyos feltételek alatt több esztergami lakosnak 349
224. b (249) Uros István szerb király azt határozza, hogy a raguzaiak országában azon földet birhassák, melyeket atyja korában birtak. 411
224. c. (250) Ilona szerb királyné megerősíti a raguzaiak számára azon földeket, melyeket már I. Uros király korában birtak. 413

1290.

225. IV. László a dézsvári vendégek kérelmére azon régibb szabadalmakat, hogy a téli időben apró holmiaikért szerzett sójokat, Sz. György napjáig szabadon széthordhassák és eladhassák, megerősíti. 351
226. IV. László király István és Miklós testvéreket a Bakony vidékéről, hü szolgálataikért földekkel adományozza meg 352
227. IV. László magyar király megtagadja a budai vár polgáraitól a kért vásártartási jogot. 353
228. IV. Miklós pápa 1) Benvenutót eugub. püspököt apostoliköve tül küldi Magyarországba és az ahhoz szomszéd országokba. 354
229. 2) IV. Miklós IV. László magyar királyt inti, hogy Benvenuto püspök és apostoli követ tanácsára hajoljon 357
230. IV. Miklós ugyanazon követség tárgyában 3) Rudolf római német királyhoz; 4) Albert ausztriai herczeghez; 5) Venczel cseh királyhoz; 6) a lengyel herczegekhez. 359
231. 7) IV. Miklós pápa Magyarország és a szonszéd vidékek rendeit általában felszólítja, hogy Benvenutót eugubiai apostoli követségeinek ügyében támogassák. 361
232. 8) Miklós pápának ugyanazon értelemben János, Miklós és Henrik szlavoniai bánokhoz intézett felszólítása. . . . 363
233. 9) IV. Miklós pápa ugyan azon tárgyban Radoszláw és István bánokhoz. 365
234. 10) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban Miklós szlavoniai bánhoz, és Pál mesterhez, István szlavoniai bán fiához . 367
235. 11) IV. Mikós pápa ugyanazon tárgyban Gergely, Gergely szlavoniai bán fiához. 367
236. 12) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban Roland erdélyi vajdához és testvéreihez. 368

Lap

237. IV. Miklós ugyanazon tárgyban Istvánhoz és Brisdehez boszniai bánokhoz. 269
238. 14) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban a Frangepán grófokhoz. 371
239. 15) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban az almissai grófokhoz. 373
240. 16) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban több magyarországi főnemeshez. 375
241. IV. Miklós pápa László magyar királyt ismét inti, hogy Benvenutó eugubiai püspök tanácsára hajoljon. . . . 376

Év nélkül.

242. IV. László király Briccius grófnak Guthkeled nemzetségből Bátor nevű birtoka számára vásártartási privilegiumot ád. 379
243. IV. László király parancsolja László Soprony vármegyei ispánnak, hogy a Luerfalvi nyilasokat, kiket Soprony védelmére rendelt, István atyjáról nyert szabadságaikban ne bántsa. 380
244. IV. László király meghagyja Herbordnak, hogy a sonpronyi polgárokat ne háborgassa a tized huszadában, mit a vár fentartása végett nekik adott. 381
245. IV. László király parancsa a székesfehérvári káptalanhoz, hogy Kayári Dénest és Balást törvénykezési párviadal tárgyában idézzék. 382
246. A székesfehérvári káptalannak ezen ügybeni jelentése. . 383

ÁRPÁDKORI
ÚJ
OKMÁNYTÁR.
IV.

1.

IV. vagyis Kun László királynak Revisnye birtokra vonatkozó adománya Hocymer számára. 1272.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus, presentibus pariter et futuris presentes literas inspecturis salutem in omnium saluatore. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium volumus pervenire: quod dum Hocymer quandam particulam terre Revissnye vocitatam ad usum duorum aratrorum in Arva existentem ad resarcicionem mortis filii sui a nobis sibi dari petiverat, sed quia de facto ejusdem terre veritas nobis non constabat, Michaeli Comiti de Zolyom dilecto et fideli nostro dederamus in mandatis, vt terram eandem statueret Hocymero supradicto, nullius justicie derogando, qui nobis suas literas in hec verba destinavit.

Excellentissimo ac beneficentissimo domino suo Ladislao Dei gracia Regi Hungarie Michael Comes de Zolyom inclinacionem cum servicio fidelitatis. Literas Vestre Dominacionis recepimus continentes, quod terram Revissnye in Arva existentem sub metis et terminis antiquis Hocymero statuerem perpetuo possidendam. Cuius quidem terre mete distinguuntur: incipit enim prima meta e parte magne ville, vbi duo fluvii coniunguntur, videlicet fluvius Chenk et fluvius Revissnye, et per ipsum fluvium ascendendo vadit ad arborem pomi; deinde flectitur ad vnum monticulum Hradek nominatum; deinde tendit versus occidentem ad montem Saar; deinde procedendo currit per montes ad montem Valch; per summitatem eiusdem montis currit versus orientem, et per-

venit ad egressum fluvii Beztrech; et deinde flectendo currit versus meridiem per bonum spacium, de ipso fluvio exit, et vadit vltra vallem Hork, tangendo dumum spinarum et vergendo directe pervenit ad tres fontes lutosos; et abhinc descendit ad riuulum Chenk, et pervenit ad primam metam et ibi terminatur.

Vnde nos considerantes fidelia servicia eiusdem Hocymer, que nobis impendit et impendere promittit in futurum, predictam terram Revissnye sub predictis metis et terminis dedimus, contulimus et donauimus supra dicto Hocymero, et per eum suis heredibus, heredumque suorum, successoribus perpetuo et irrevocabiliter possidendam. Vt igitur nostre donacionis series robur perpetue firmitatis obtineat, in eius rei documentum presentes eidem Hocymer concessimus literas, sigilli nostri duplicis munimine roborando. Datum per manus magistri Nicolai, Albensis Ecclesie Transylvaniensis Prepositi, aule nostre Vice-Cancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° septuagesimo secundo, Regni autem nostri anno primo. Venerabilibus Philippo Strigoniensi, perpetuo Comite eiusdem loci, Stephano Colocensi et Johanne Spalatensi Archiepiscopis; Lamperto Agriensi, Job Quinque-Ecclesiensi, Comite Musuniensi, Briccio Chanadiensi, Philippo Vaciensi, aule charissime matris nostre Cancellario, Paulo Vesprimiensi aule nostre Cancellario, Timotheo Zagrabiensi, Lodomerio Varadiensi, Dyonisio Jauriensi, et aliis Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; Laurencio Palatino, Comite Supruniensi, Joachimo Bano tocius Sclavonie, Nicolao Vajuoda Transilvano, Comite de Zonuk, Ladislao Comite Posoniensi, Erney Magistro Tauernicorum, Comite Varasdiensi, Alexandro Bano, Judice Curie nostre, Emerico Comite Simeghiensi, Paulo Bano de Zeurino, Ponith Bano, Comite Zaladiensi, et aliis quamplurimis Comitatus Regni nostri tenentibus et honores.

(Gr. Batthányi József kézírati gyüjteményéből. Ezen okmány 1391-ben hitelesnek találtatván, a Regestrum Turoczense 21-dik szakába kivonatilag iktattatott.)

2.

Gergely pápa IV. László magyar királyhoz uralkodásának kezdetén intézett intései. 1272.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei carissimo in isto filio nostro . . . Regi Ungarie Illustri salutem et Apolicam benedictionem. Habes, fili carissime, unde humiliato ad Dominum spiritu et corde contrito in vocem exultatio- et confessionis erumpas, ut exultes in ipso, et eius circa immensa beneficia fatearis: ipse namque tibi donavit tanoriri natalibus, immensis habundare divitiis, et primogem concedere Regie predestinavit Excellencie successo-. Ipse clare memorie patre tuo de hac luce subtracto, te annis iuvenilibus constitutum ad paterni solii culmen sedum omnipotentiam sue virtutis erexit. Quid igitur reues Domino pro tantis, que tue tribuit iuventuti? profecto aternis aurem inclines affatibus, si pio patri de tua salute licito et eius salutaribus monitis acquiescas, Regnum tuum ipso, per quem datur regnare Principibus, recognoscens, eum, a quo bona cuncta procedunt, omnia tibi collata beicia referes. Illi iuventutis tue primitias offeres, ad ipsum itudinem tuam custodies, et residua vite tue tempora in tinuatione salutaris propositi, et piorum prosecutione ope devovebis favendo Ecclesiis, ipsarum libertates et iura, non et ministros Dei, personas ecclesiasticas confovendo. enim tibi annos vite producent, hec dierum longitudinem istrabunt, hec firmabunt procul dubio thronum tuum: itaque ab annis teneris tuum animuum imbue, hiis infor-, talibus assuesce, ut per consvetudinem mores fiant, nec verti possint amplius conversa quodammodo in naturam: quod Serenitatem Regiam monemus et hortamur in Dono, sano nichilominus tibi consilio suadentes, quod etiam siliarios et alios familiares tibi assumere studeas, qui te semitas mandatorum Domini dirigant, non perversis sug-

gestionibus a via rectitudinis abstrahant, nec exemplis detestandis abducant, tuum statum pacificum diligant, tuos subditos foveant et sua lucra in alienis dispendiis non venentur qui erga tuam et carissime in Christo filio nostre . . . Regine Ungarie Illustris, consortis tue, carissimi in Christo filii nostri C. Regis Sicilie nate personas fidelitate ac devotione debita polleant, sincero affectu serviant et consilii maturitate clarescant. Decet siquidem circa tuam et ipsius Regine custodiam sollerter intendere, ipsamque ob claram generis sui prosapiam, ob singularem sui generis claritatem, et tanti Principis, sui genitoris, obtentu, cuius virtus eminet, cuius probata strenuitas evidentia probationis experimentalis elucet, iuxta tantarum circumstantiarum exigentiam singulariter honorare, ut eiusdem Regis animus tibi vinculo tante affinitatis astrictus, toti Regni tuo et ipsius incolis proinde fortius astringantur. Nos autem zelantes etiam temporaliter prosperum statum tuum, ad ipsius conservationem et promotionem in tuis oportunitatibus Magnificentie Regie promptitudinem Apostolici favoris offerimus, et ob hoc ipsam tam affectuosis monitionibus prevenimus volentes ut ad nos et tuam matrem, Romanam Ecclesiam, cum omni fiducia et securitate recurras, que tibi oportuna fuerint, cum habundantia paterne dulcedinis, quantum cum Deo poterimus, percepturus. Et ecce, ad tui favoris augmentum venerabilibus fratribus nostris Archiepiscopis et Episcopis, ceterisque Prelatis Ecclesiarum, nec non Comitibus, Baronibus et aliis Magnatibus Regni tui affectuosas pro te litteras destinamus, ipsos ad exhibendam tue Celsitudini affectionis et devotionis debitum, tibique constanter et fideli consilio et auxilio — — — — commoditatibus assistendum efficaciter et multipliciter exhortantes.

(Theiner, Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia, I. kötet, Róma 1859. 304. l.)

3.

X. Gergely pápa Magyarország főpapjait és főurait felszólítja, hogy a királyt tanácscsal és tettel támogassák. 1272.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus universis Archiepiscopis, Episcopis, et dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Prepositis, Decanis, Archidiaconis et aliis Ecclesiarum Prelatis, nec non Comitibus, Baronibus et aliis Magnatibus per Regnum Ungarie constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem. Sacerdotium et Regale Imperium non multo ab alterutro differunt, sed velut a clémentia collata celesti, ab uno procedentia, eodemque principio, eadem origine, sola sunt ministeriorum distinctione divisa, altero, ut Divinis ministret, reliquo, ut humanis presideat, instituto. Verum hec ipsorum ordinata discretio tanto promptius officiosa sibi debet diversitate servire, quanto amplius alterum alterius eguit semper auxilio, dum tam Regalis Eminentia sacerdotali auctoritate dirigitur ad salutem, et Regnorum collisiones suffragiorum ipsius interventione pacantur; quam ipsum sacerdotium Regie potentie favore protegitur, et illius tutamine in tuto locatum ab impiorum insultibus defensatur. Curare itaque debent, curare summopere gubernantes Imperia et Regna regentes, ut Ecclesias et personas ecclesiasticas foveant, libertates et iura tueantur ipsarum, et temporalia hiis fulcimenta non subtrahant, a quibus spiritualiter fulciuntur; imo in omni promptitudine temporaliter illos communiant, quorum presidio spiritualia recipiunt munimenta. Sed nec minus, qui Ecclesiarum gubernacula gerunt, summa esse cura solliciti omni debent ope satagere, ut Reges ceterique catholici Principes debite polleant integritate potentie, status sui plenitudine' integrentur : consulte namque illis assistitur, quorum cedit prosperitas in auxilium assistentis. Debent quippe toto niti conamine, ut Regna pace refloreant, statu pacifico vigeant et tranquillitate optata f

antur. In hoc enim Ecclesiis ipsis quietis et pacis commo procurantur. Ad vos itaque, fratres et filii, paternus sern convertitur, vos hiis sollicitamus affatibus, vos talibus or culis commonemus, Universitatem vestram monentes, roga tes, et hortantes in Domino, ac vobis nichilominus per Ap stolica scripta mandantes, quatenus pensantes consultu quid Regnis dissidentibus in se ipsis evangelica veritas co minetur, evulsis inter vos zizaniorum radicibus et simulatib cunctis expulsis, studeatis sinceritatem caritatis mutue c fovere, ut quo solidius viguerit inter vos caritative unita integritas, eo promptius ad carissimum in Christo filium n strum . . . Ungarie Regem Illustrem pie, nec minus deb dirigentes sinceritatis et devotionis affectum, constanter dem in oportunitatibus assistatis, ipsum dirigentes consil et auxilio fulcientes : et tam sibi, quam in Christo carissi filie nostre Ysabelle Regine Ungarie Illustri, consorti ei nate carissimi in Christo filii nostri C. Regis Sicilie Illust que tam propter etatis sue innocentiam et generis sui cl prosapiam, quam propter eiusdem sui genitoris excellenti est non immerito multipliciter honoranda, honorem exhib tes debitum, et ad vitanda ipsorum pericula non solum a hibentes diligentiam, sed oportuna subsidia cum omni d gentia et attentione prestantes : ut cum eiusdem prosperi status pactionis arriserit, ipsi vestre recognoscentes fidei ritatem, eam condigne retributionis beneficiis prosequi te antur, nosque, qui quod eidem Regi maxime in hac sui n vitate regiminis auxilii exhibebitur et honoris, gratum ha bimus plurimum et acceptum, in prompta exhortationum strarum executione, devotionis vestre promptitudinem acc tantes, uberioris favoris benivolentia prosequamur.

(Theiner id. m. l. k. 305. l.)

4.

X. Gergely pápa II. Otakart, cseh királyt inti, hogy az V. István magyar királylyal kötött békességét annak utódjával IV. Lászlóval is tartsa. 1272.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio . . . Regi Boemie Illustri salutem et Apostolicam benedictionem. Paternum ad tue Celsitudinis incrementa morem gerimus, dum te ad ea, que saluti expediunt et honori tuo congruunt, sollicitis monitionibus invitamus: persvasiones itaque nostras devota mente suscipias, ad ea, que tibi benigne suggerimus, apertos habiturus oculos, et aures illis adhibiturus intentas; ut in rationis deducta secretum et ipsius examinata scrutinio admittantur devotionis et pressius (expressius) imprimantur: admissa et impressa fructificent, germinatura pacem et productura quietem, precidendo inimicitiarum causas et amicitias augmentando. Nosti, fili carissime, quod post varia et gravia guerrarum discrimina, quas inter te ac clare memorie Stephanum Regem Ungarie inimicus humani generis pacis impatiens excitavit: post graves ex eis hinc inde personarum strages, grandiaque rerum secuta dispendia, disponende pacis actore, inter te ac Regem eundem reformata concordia firmata sunt federa iuramenti et penarum adiectione, confirmationis nostre ad tuam et ipsius instantiam ac aliarum firmitatum robore confirmata, que idem Rex toto vite sue tempore dicitur observasse. Ceterum memorato Regi carissimus in Christo filius Latizlaus Rex Ungarie, ut tua novit sublimitas, in Regno successit: qui cum sit adhuc etatis innocentis, de nulla contra te potest offensa notari. Et cum ipsum filiis tuis uniat, sicut accepimus, sanguinis unitas, contra eum nulla tibi de futuro verisimilis potest esse suspicio, quam naturalis potius non solum excludere debet omnino coniunctio, sed et suspicantium corda ponere in tranquillo. Ad observanda igitur illi cum memorato geni-

tore ipsius inita federa tanto efficacius tuam debet Excellentiam horum consideratio invitare, quanto iudicium est de preterito certius, ea per ipsum non esse hactenus violata, et de futuro verisimilius credi potest, nec imposterum violanda. Adicit autem ad servande a te huiusmodi observationis instantiam: quia si quis in eodem genitore vel eius subditis forsan argui possit excessus, idem Rex L. ad emendationem cum debite satisfactionis promptitudine iuxta conventiones in federibus predictis adiectas dicitur esse votivus. Et quia nec gloriosum foret Celsitudini Regie, nec glorie Regali, magnificum in pupillum insurgere, aut etatem tam teneram impugnare: ideoque Serenitatem Regiam monemus, rogamus et hortamur in Domino Jehsu Christo, in remissionem tibi peccatorum suadentes, quatenus predictas conventiones diligenter observans, ab omni memorati Regis L. suorumque offensa et iniuria studeas penitus abstinere, in hoc non solum eiusdem Regis L., et carissime in Christo filie nostre Ysabelle consortis ipsius, nate carissimi in Christo filii nostri . . . Regis Sicilie Illustris, etati defenens, sed ad eundem Regem Sicilie, virum quidem tante excellentie ac virtutis, cui Celsitudini tue utile fore credimus in sinceritate caritatis uniri, prout te decet, attendens, nostrisque monitionibus, que honorem etiam tuum respiciunt, cum tue Magnitudini congruat premissa servare, taliter acquiescens, quod ad tua commoda memorati Regis Sicilie animum attrahas, et apud nos proinde augmentum tibi favoris acquiras.

(Theiner id. m. I. k. 306. l.)

5.

Sándor országbirónak Hricso vár tulajdoni jogáról hozott ítélete. 1272.

Nos Alexander Judex Curie domini L(adislai) Incliti Regis Vngarie, Comes de Vrbaz, memorie commendantes significamus vniuersis per presentes, quod cum Dominicus filius Nicolay quondam Comes de Sarus Nicolaum filium Pauli de genere Beech ordine judiciario conuenisset coram nobis, uolens requirere ab eodem Castrum Hrychouo cum possessionibus, villis, vtilitatibus, pertinencijs et attinencijs suis, idem Nicolaus exhibuit priuilegium Bele Regis pie memorie, duplici sub sigillo eiusdem Bele Regis et sub sigillo Phylipi, venerabilis patris Archiepiscopi Strigoniensis, tunc temporis aule Regie Cancellarij, in quo uidimus contineri: quod idem dominus Rex predictum Castrum Herychou cum possessionibus, uillis, utilitatibus, pertinencijs et attinencijs suis supradictis propter fidelia seruicia eiusdem Nicolai sub veteribus et antiquis metis contulerit ipsi Nicolao et eius heredibus jure perpetuo pacifice et quiete possidendam; exhibuit eciam priuilegium Regis St(ephani) felicis recordaciones, in quo nobis patuit euidenter, ut idem Rex St. collacionem seu donacionem karissimi patri sui, dicti Bele Regis confirmasset, et ipsum Castrum Hrychou cum predictis omnibus possessionibus seu villis, et alijs utilitatibus predictis eidem Nicolao reliquisset. In eodem eciam litis strepitu ipse Dominicus exhibuit quasdam litteras cursuales Regis St. supradicti, in quibus uidimus contineri, quod ipsum Castrum Hrychou cum omnibus possessionibus ad idem Castrum pertinentibus predictus Dominicus ab eodem Rege St. in concambium cuiusdam possessionis sue sibi dari postulasset. Sed quia eedem littere ad cause meritum non sufficiebant, ut per easdem sepedictum Castrum et possessiones prenotate teneri potuissent, et eciam idem Nicolaus tam ualida priuilegia habuit, sicut superius est expressum, ob hoc Castrum se-

pefatum, possessiones, villas et omnes utilitatetes quam pluris (!) nominatas eidem Nicolao, prout iuris ordo deposscebat, reliquimus perpetuo pacifice et irreuocabiliter possidendam atque possidendas; predicto Dominico, et consequenter suis heredibus heredumque successoribus super huiusmodi requisicione silencium perpetuum imponentes. In cuius rei memoriam et perpetuam stabilitatem presentes dicto Nicolao concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Anno ab Incarnaciore Domini M°- CC°- septuagesimo secundo, quintodecimo Kalendas Januarij.

(Az eredeti után, bőrhártyán, melyről az országbiró pecsétje függ.)

6.

Bruno olmüczi püspök több országról, s ezek közt Magyarország állapotáról jelentést tesz X. Gergely pápának. 1272.

Sanctissimo patri, domino G(regorio) Sacrosancte Romane Sedis Summo Pontifice, B. Dei gratia Episcopus Olumicensis, debitam reverentiam devotaque pedum oscula beatorum. Sanctitatis vestre litteras et mandatum, quod continebant, reverenter, ut decuit, suscepimus; et devote, etsi non exacta, ea tamen, qua potuimus iuxta conditionem temporis, sumus illud diligentia executi. Quod vero in missione litterarum, quas vobis rescripsimus, tardasse videmur, supplicamus humiliter et devote, quatinus Sanctitatis Vestre clementia nos in hoc excusatos habere dignetur. Receptis enim litteris vestris, ad exequendum id, quod continebant, nulla prius propter diram guerre commotionem inter Serenissimum dominum nostrum Regem Boemorum Illustrem, et dominum Ungarie nobis obtulit se facultas. In hiis etiam, que Sanctitati Vestre sub spe fiducie scripsimus, provida et circumspe-

cta discretio vestra nobis, quod necessarium arbitramur, valde cavere dignetur. Datum XVII. Kal. Januarii.

Quoniam dies mali sunt ad instantis temporis maliciam redimendam, immo potius propulsandam, Vestre providentia Sanctitatis indixit Concilium, ut communi consilio malis communibus occuratur, inter cetera mandans nobis, quatinus ea, que in Regno Alemanie et partibus convicinis, prout facultas aderit, sive in Clero cuiuscunque religionis aut status, vel in reliquo populo Christiano utriusque sexus, sive in infidelibus cuiuscumque secte vel ritus conversantibus inter eos, quatenus per illos Christiana religio infici potest seu quomodolibet fermentari, correctionis remedio indigere videntur, per nos aut alios viros ad hoc ydoneos, non quidem per testes iuratos seu alios ordinaria inquisitione, sed alia investigatione, que per familiares collationes et alios diversos indagandi modos cum religiosis, et aliis execrantibus maxime vicia colentibusque virtutes haberipoterit, diligenter exquirentes, ea singillatim, distincte et aperte conscripta, nec non et consilia de remediis adhibendis ad correctionem et reformationem illorum sub sigillo nostro per aliquos fideles nuncios ad presentiam vestram mittamus, in missione huiusmodi tempus ipsius preveniendo Concilii per sex menses, ut interim haberi possit competens discussio et plena deliberatio ad oportuna exquirenda, ut decet, antidota circa illa per approbationem eiusdem Concilii adhibenda. Volentes nos omni cautela et diligentia providere, ut ad investigationem predictorum taliter procedatur, quod nulli per hoc irrogari possit infamia, nec adversus aliquem proinde scandalum suscitari. Quod quidem intelligimus de personis specialibus, non in genere, presertim cum mandaveritis in Clero cuiuscumque religionis aut status in Regno Alemanie et partibus convicinis, in reliquo populo Christiano utriusque sexus fieri hoc debere. Nos igitur in hiis vestro parentes mandato, non secundum opinionem procedere intendentes in hiis, que per experientiam didicimus, quod scimus, loquimur, et quod vidimus potestamur: quoniam secundum Apostolum periculosa tempora iam venerunt, in quibus homines se ipsos amantes preponunt commodo reipublice rem privatam. Unde non solum Regnum Alemanie, sed ubique hec pestis in tantum invaluit, quod quan-

tum est in hominibus sive spiritualibus sive secularibus, horrentes iuga superiorum, in Regum electionibus, et eciam Prelatorum, aut tales eligunt, quos eis subesse oporteat potius quam preesse, aut in diversos dividunt vota sua, duabus forsan de causis; ut plus emungant a pluribus quam ab uno; aut ideo, ut si voluerit unus procedere per rigorem iusticie, contra ipsum per alium se defendant. Ecce, pater et domine reverende, exemplum huiusmodi coram vestris oculis est et nostris iam preteritum et iam instans; preteritum in electione Regis Yspanie et Comitis Richardi; et nunc Regis Yspanie et Comitis Rudolphi. Hoc ideo vobis scribimus, quia in littera prima, quam de Concilio scripsistis super uno principali articulo celebrando, qualiter subveniatur terre sancte, eadem subventio iam debilitata videatur, cum Imperii turbatio penitus turbet eam, cuius reformationis cosilii credimus esse summam, quod talis, si fieri possit, per vestrum consilium haberetur Imperator, consilio Concilii adiuvante, qui potenter, ordinata pace in mundo, posset esse huius executor negotii propria persona. Certe, domine reverende, si audemus dicere, videtur, quod tam spirituales quam seculares Imperatoris potentiam iam abhorrent. Volunt quidem per Spiritum Sanctum benignitatem Imperatorum habere, et per unigenitam sapientiam Dei Patris Imperatorem eligere sapientem; sed quasi personam tertiam abnegantes, potentiam ipsam horrent; cum tamen velle et scire nihil valeant sine posse, et magis expediens videatur, quod unius potentia, etiamsi aliquantulum malignari vellet, malignitatem aliorum nichilominus compescendo toleraretur quam si sine compescente insolescerent universi. Illius saltem malignitatem mors deleret unius, plurium insolentiam de facili delere non posset, cum iam in consvetudinem devenisset. Hec de Regno Alemanie sufficiant, quamvis in eis exprimendis nos diminutos potius quam superfluos reputemus.

Confinia vero Regni circa terminos nostros hec sunt: Ungaria, Ruschia, Lethovia et Pruscia.

Hec vero sunt pericula a Regno Ungarie Christianitati imminentia: Primum quod in ipso Regno Cumani manutenentur, qui non solum alienigenis, sed etiam ipsius Regni incolis atrociter sunt infesti, et modo apud alios minus solito

preliandi, infantibus et senibus non parcentes, juvenes et juvenculas captivatos in sui ritus malicie deducunt consvetudinem, ita quod potentiam suam taliter iam multiplicaverunt per eosdum, quod ipsi Ungarie certum ex hoc immineet periculum et iactura, et terris etiam convicinis. Item in eodem Regno manifeste heretici et scismatici confoventur, terrarum profugi aliarum. Ecce ipsa Regina Ungarie est Cumana, proximi parentes eius gentiles sunt et fuerunt. Due filie Regis Ungarie Ruthenis, qui sunt scismatici, desponsate fuerunt. Soror iuvenis huius Regis Vathatio est tradita, Ecclesie inimico.

Rutheni sunt scismatici, et Tartarorum nichilominus servitores. Lethwani et Prutheni velud gentiles plures Episcopatus Polonie iam penitus deleverunt.

Isti sunt parietes proximi nobis, in quibus, cum ardeant, rem nostram agi sine dubio iam videmus. Ut ergo de Principibus Teutonie taceamus, adeo in se sunt divisi, ut superiorem habere non intendant, quod desolationem et destructionem sue terre unus ab altero expectare videtur. Unde ad Christianitatem in nostris partibus defendendam, vel ad dampna transmaritimarum partium propulsanda inhabiles sunt omnimodo. Soli Regno Boemie imminere videtur in partibus nostris defensio fidei Christiane. Certe per has terras fuit introitus Tartarorum, et iterum expectatur. Nisi ergo vestra paterna providentia cavere voluerit periculis iam vicinis, sic studens in acquisitione terre sancte, quod non relinquat in periculo terras istas; volentes vitare Karibdim in Cillam utique incidemus.

De Clero vero scribimus ita vobis, quod in illis quidem, que sunt de vita et honestate eornm, satis in aliis Conciliis est provisum. De quibusdam vero emergentibus in terris nostris et nobis vicinis, nescimus autem, si sint generalia apud omnes, credimus ita esse : quod quoad paucitatem beneficiorum et eorum tenuitatem nimietas est, qui gaudere volunt privilegio clericali, ex quo nobis, qui Prelati sumus, maxima perplexio consuevit oriri. Cum enim talibus provideri non possit, coguntur mendicare in opprobrium ordinis clericalis; vel quod deterius est, nolentes fodere, artes mechanicas nescientes, quarum commercio vitam ducant, ad furta, la-

trocinia et sacrilegia convertuntur, et in talibus comprehensi quandoque traduntur Episcopis, quorum tandem carcerem evadentes, perseverantes tamen in malicia consveta, interim deprehensi suppliciis deputantur, manibus indicantium et consentientium inquinatis, adeo ut multitudinem effrenatam propter hoc accidat aliquando denunciari excommunicationis vinculum incidisse, propter quod inter Prelatos et laicos frequenter scandalum suscitatur. Placeat ergo Sanctitati Vestre, ex quo tanta est distantia Episcoporum in partibus nostris, quod de facili ad degradacionem talium convenire non possint, in talibus casibus, ubi incorrigibiles inveniuntur clerici, primo, secundo, et tertio in factis enormibus deprehensi, valeat Episcopus sine convocatione Episcoporum eos solus in sua sollempni Synodo, approbante ipsa Synodo, degradare, vel aliter propter multitudinem ipsos clericos capientium, sine difficilli accessu Curie Romane, ipsis laicis vestra studeat paternitas in absolutionis beneficio providere.

Sunt alia vero, in quibus Clerum et Ecclesias seculares, conventuales, seu parochiales adeo contingit offendi, quod Sedem Apostolicam ab huiusmodi filiabus iam non oporteat expectare, quod crescant, cum eas cotidie in rebus et iuribus minui et decrescere videamus. Illa enim ostensio, que per Dominum in Evangelio et per Moysen in Veteri Testamento leprosorum sacerdotibus debebatur, per quam peccantium confessio intelligitur, de medio est sublata. Predicationis verbum, quod eis in commisso sibi populo competebat, audiri contempnitur ab eisdem. Ipsas Conventuales et parochiales ecclesias in diebus dominicis et festivis non contingit a populo frequentari, et hoc maxime in civitatibus et oppidis, ubi predicatores et minores domicilia sua habent : solent enim dicti fratres primo diluculo dicere missas suas, usque ad horam tertiam non cessando, preter unam autem, quam dicunt solempniter in Conventu, legendo breviter continuant plures missas, et quoniam gaudent brevitate moderni, populus querit pocius missas alias, conventualibus et parrochialibus ecclesiis pretermissis. Consueverunt etiam dictis missis fratres detinere populum per sermonem, quare alias ecclesias non visitant, ut deberent. Consveverunt etiam dare indulgentiam duorum, trium, quatuor, decem et plurium an-

norum in diebus solempnitatum suarum, et per octavas earum, de indulgentiis, quas a singulis Episcopis colligere consueverunt. Vidimus etiam quasdam litteras papales, quas habent, indulgentiarum cotidie centum dierum eis, qui visitaverint ecclesias eorumdem. In quibus omnibus non solum ecclesiis civitatum ipsarum, sed eciam Liminibus Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli et aliorum Sanctorum, que exinde non frequentantur, sicut prius consuetum fuerat, non modicum derogatur. Vobis eciam, pater reverende, et aliis confratribus vestris et Coepiscopis, Legatis eciam a latere vestro missis, non bene sedere videtur, quod cum in cotidianis predicationibus vestris et nostris non plus, quam quadraginta dies dare consueverimus, eorum auctoritas excellere nos videtur. Quid ergo restat faciendum, immo nichil aliud fit cotidie, nisi quod nomen fratrum patribus preiudicet, sacerdotibus videlicet, Episcopis, immo vobis, et pastores admodum dici non debeamus, nec oporteat vultum agnoscere pecoris nostri in confessionibus, nec pabulum eis predicationis affere, nec curare infirmum, nec consolidare confractum, cum ipsi de hiis omnibus, nobis invitis et irrequisitis se cotidie intromittant, privilegiatos se in eo per Sedem Apostolicam asserentes. Unde quia non communicamus vivis, nec eciam communicamus defunctis, sive in oblationibus, sive in canonica portione. Hinc enim dicti fratres in civitatibus quasi omnium hominum sepulturas habent. Semen clericorum quod in testamentis quandoque steterat, nunc a testamentis dinoscitur penitus cecidisse, et legata sunt ab eis penitus relegata.

Hec quidem sunt dampna, que clerus sustinet ab eisdem; exinde autem plura inconvenientia subsecuntur. Certe cum Dominus Beato Petro Apostolo simul commiserit ius ligandi atque solvendi, et cum contrariorum esse debeat eadem disciplina, miramur, qualiter ius solvendi habere se dicant, cum non habeant ius ligandi, nec etiam habere vellent; cum etsi committatur eis etiam ab Episcopis, quod aliquem excommunicent, reddunt se difficiles tamquam exemptos: timent enim ex hoc eis displicere, contra quos hoc esset forsitam faciendum. Volunt quidem bibere calicem vini meri, cum tamen plenius sit mixto, et fex eius non sit exinanita, bibendam illam clericis relinquentes. Videntur enim dicti

non curando curare, cum curam non habeant animarum : utilitatem cure percipiunt, et eius periculum recusantes habere, presunt sine sollicitudine, honorem cure habentes sine onere et sine discriminis proprii periculo, agnoscentes crimina aliorum. Item auctoritas eorum in confessionibus audiendis penitentiariorum vestrorum videtur excedere potestatem. Illi enim remittunt ad nos absolutos pro penitentia iniungenda : isti vero absolvunt et iniungunt penitentias sine nobis. Legati a latere vestro missi legationis sue terminos exeuntes, Archiepiscopi et Episcopi extra suas Dioceses de absolvendo et ligando intromittere se non possunt : fratres vero ad quascumque terras veniunt, iniungunt penitentias et absolvunt, excellentes in hac iurisdiccione omnes iurisdicciones ordinarias, et eciam delegatas. In hiis omnibus consilium vires nostras excedit : sed vestrum est pocius providere, quod et Prelatorum et Cleri auctoritas conservetur, et nichilominus iam sanctorum ordinum multitudo maxima valeat sustentari, mediam forte viam tenendo inter dominum Innocentium papam IIII. et III. Alexandrum, quorum unus pro clero, alter pro fratribus suas constitutiones dinoscitur edidisse.

Quoniam autem iniunxistis nobis, aliquid consilii nostri in mare magnum discretionis vestre presumimus instillare, videlicet quod a confessionibus audiendis quoad consulendum non arceantur fratres, sed pro absolutionibus et penitentiis iniungendis remittant nichilominus confitentes ad legitimos sacerdotes. Et quamvis fratres alias sunt exempti, tamen quoad confessiones audiendum, et etiam predicandum eligantur ab Episcopis tantum, qui ad hoc ab ipsis habiles et ydonei iudicentur, habentibus potestatem eos, qui secus presumpseriut, per censuram ecclesiasticam compescendi, et eciam predicationis silentium imponendi perpetuo eis, qui in predicationibus suis clero detrahere consueverunt.

Ne autem, sicut dictum est supra, populus in predicatione fratrum distrahatur a missis in propriis parochiis audiendis, statuere potestis, ut ab ipsis fratribus tantum in parochiis predicetur, nisi forsan in fratrum festivitatibus, dedicationis videlicet et patroni, sub cuius titulo speciali eorum ecclesia est fundata. Videtur eciam, quod cum ordines isti super paupertatem et mendicitatem penitus sint fundati, ni-

chil propriis manibus laborantes; cum hoc sine maximo mundi preiudicio stare non possit, quod qui non laborat, manducet, et hoc in multitudine nimium effrenata, prohibere merito debeatis, et eciam Episcopis, ut prohibeant, potestatem dare, ne Conventum accipiant in locis omnibus, ubi placeat. Ubi autem hoc fieri possit et debeat, fiat requisita et accepta Episcopi voluntate.

Item, pater et domine reverende, discrecio vestra sciat, quod eciam ab aliis quibusdam religiosis Monasteriis parochiales ecclesie diminuuntnr ex eo, quod laici, qui jus patronatus habent in eisdem, religiosis Monasteriis illud dare solent; cuius occasione predicta Monasteria, parte redditnum ipsius ecclesie sibimet reservata, secularibus clericis, quos presentant, vix tantum relinquunt, ut taceamus de hospitalitate servanda, quod sufficere sibi possint. Presentant eciam quandoque religiosos ordinis sui, dicentes ex privilegio Sedis Apostolice hoc eis licere, et revocant eos quando volunt, forte alia non de causa, nisi quod cum eis pro velle suo bona ecclesie minime parciuntur, alias fingentes causas contra ipsos, de quibus eos coram Episcopo accusare recusant, asserentes, quod non debeant fratres sui ordinis infamare, cum illi tamen Episcopo presentati coram ipso velint defendere famam suam.

Sciat eciam vestra paternitas reverenda, quod excepto Rege Boemie, qui solus presentat Episcopo ad ecclesias sibi vacantes, in quibus ius obtinet patronatus, investiendos clericos sicut debet, omnes alii in Pragensi Diocesi hoc facere contradicunt, et ita ascendunt ad regimen animarum sacerdotes, clavibus non acceptis: et eos destituunt ipsi laici, quando placet: et hoc dominus Episcopus Pragensis propter consuetudinem nimis inveteratam et propter multitudinem generaliter contradicentium reformare non poterit, nisi ei vestra auctoritas suffragetur. Hoc de clero vobis scripsimus, sicut de veritate omnimoda nobis constat.

De populo vero Christiano utriusque sexus vobis constare scimus, tamquam ei qui Leodiensis Archidiaconus extitistis, quod in illis et aliis quibusdam partibus Christianitatis Synodus aliquotiens in anno cum laicis servari consuevit, ubi testes sinodales ad hoc electi et iurati deponere consue-

verunt, et dicere, que contra Deum et religionem Christianam publice fiunt a laicis illo anno; vel eciam que fama accusat, contra quam vel purgare se contingit accusatos, vel non purgantes se, canonicam secundum terre consvetudinem non evadere ultionem. In aliis vero Diocesibus hoc fieri non obtinet consuetudo: unde laicorum impuniti manent excessus, si sint eciam manifesti. Si vero sacerdos tales forsitan voluerit in sua parochia accusare, frequenter ex eo sentit periculum vite sue. Provideat ergo Sanctitas Vestra, si placet, ut Christianitatis Synodus servetur ubique pro conservanda honestate populi Christiani, cum idem deposcat auctoritas evangelica, in qua dicitur: „Dic Ecclesie", quod talia Ecclesie sunt dicenda.

Sunt eciam quidam et quedam apud nos religiosorum sibi habitum et nomina vendicantes, quos et quas, cum eorum non sit religio per Sedem Apostolicam confirmata, sectarum nomine credimus comprehendi, qui passim, ut iugum evadant obediencie, habentes velamen malicie libertatem, quasi liberius Domino servituri, dominos et dominas habere nolentes, fugentes eciam obedientiam sacerdotum, seu eciam cohabitacionem coniugii maritalis, et per aliquem ordinem se astringi: femine iuvenes in statu viduitatis se ponunt, illecte forsitan ab aliquibus, per quos nubere prohibentur contra Apostolum, qui de talibus ita dicit: „Vidua non eligatur, nisi sexaginta annorum"; item: „Adolescentiores autem viduas devita, volo autem huiusmodi nubere." Iste etenim sunt, que solent circuire domos non solom ociose, sed et verbose, unde et post sathanan sepius convertuntur retrorsum. Certe iste sunt religiose ille, que sub nomine honestatis, sicut olim contra Barnaban et Paulum, seditiones contra clericos suscitare sueuerunt, a quibus eciam in confessionibus fugiunt, nec recipiunt ecclesiastica sacramenta, innuentes tacite, quasi sacramenta in eorum manibus sint polluta. Consilium autem de huiusmodi aliud non damus, nisi quod Apostolus dedisse dinoscitur, sicut supra, quod tales nuberent, suam dicit omnimodam voluntatem, vel in approbatis religionibus retrudantur.

De infidelibus vero inter nos conversantibus, Deo teste, de hereticis nichil scimus. De Judeis vero dicimus, quod

Christianas habent nutrices, usuras patenter exercent, et eas indigentibus aggravant ultra modum, in tantum ut infra annum excedant ipsam sortem; publica exercent officia, thelonarii, monetarii fiunt, et cum alias sint infideles, fidem minimam eciam in hiis servant. Furatos calices, vestes sacras, nec non et libros recipiunt a furibus, et servant: et cum sic acceptos cogantur restituere Christiani, si apud eos fortassis inveniantur, Judei eos restituere non coguntur.

In hiis omnibus, que Vestre scripsimus Sanctitati, si diminuti forsan vel superflui invenimur, petimus, ut vestra discretio parcat nobis. Voluistis autem, ut vobis cum omni cautela et diligencia scriberemus, quod sine dubio nobis ipsis necessarium arbitramur; quoniam si littera ista de nomine nostro ad aliorum manus, quam ad vestras perveniret, scimus, quod persecucionis scandalum evadere non possemus.

(Theiner id. m. l. köt. 306. l.)

7.

IV. László király Hypolit gróf fiainak adományozza Ljudaföld nevü három ekényi földet. 1273.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex vniuersis Christi fidelibus presencium noticiam habituris, salutem in salutis largitore. Regie benignitatis sublimitas recto pensans libramine merita singulorum, et maxime illorum, quos sicut generosi sanguinis alta nobilitas et morum innata probitas, sic et approbate fidelitatis constancia ac stenuorum actuum experiencia efficiunt digniores, dum eos digne retribucionis beneficio refocillat, dum eis largitur quod merentur, multorum mentes ad fidelitatis fiorem excitat, et ad benemerendi studia fideliter obsequentibus prebet et prestat

operosam fiduciam seruiendi. Hoc igitur pensantes ex animo, hoc Regali moderamine in cordis nostri reuoluentes armariolo, noticie cunctorum declaramus, quod cum nobiles viri Nicolaus, Vgra, Valentinus et Ypolitus, filii Comitis Ypoliti, fideles nostri, a primeuo iuuentutis sue principio auo nostro et patri nostro victoriosissimis Vngarorum Regibus piarum recordacionum, ac nobis demum ex conspicuis actibus meruissent multipliciter complacere, diuersis clarentes meritorum uirtutibus, se et suos in omnibus Regni expedicionibus et bellorum euentibus ut leones intrepidi dubijs fortune casibus submittendo; et specialiter in memoriam reuocantes, quod cum Boemorum Rex olim patris nostri, nunc vero noster et Regni nostri capitalis inimicus, fidei sue uiolator, fracta pace, ruptis treugis et neglectis iuramenti sui uinculis, ducens secum in auxilium florem milicie tocius Almanie, fines Regni Hungarie potencialiter adhijsset, Jarinum (igy) et quedam alia castra prodicionaliter occupando; nosque ad recuperacionem eiusdem Castri Jauriensis accessissemus, idem Vgra filius Ypoliti in expugnacione eiusdem Castri Javriensis tam iaculis quam lapidum ictibus mortis articulum pro Regni commodo non metuens wlnera letalia subportauit. In aliqualem igitur recompensacionem tot et tantorum seruiciorum suorum, licet maioribus digni haberentur, quamdam terram vduornicalem Liudafelde vocatam ad usum trium aratrorum sufficientem, iuxta terram eorundem filiorum Comitis Ypoliti Elya vocatam adiacentem, sepedictis filiis Comitis Ypoliti, et per eos suis heredibus, heredumque suorum successoribus dedimus, donavimus et contulimus perpetuo possidendam. In cuius terre corporalem possessionem eosdem Nycolaum et suos fratres per Comitem Gabrielem fidelem nostrum sub testimonio Conventus Symigiensis nullo penitus contradictore existente, sicut in eiusdem Conuentus litteris, cui inspeccionem et reambulacionem dicte terre de mandato specialiter commiseramus, contineri vidimus, fecimus introduci. Vt igitur huius nostre donacionis seu collacionis series robur optineat perpetue firmitatis, nec processu temporum possit in irritum per quempiam reuocari, presentes concessimus literas sigilli nostri duplicis munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Orodiensis Ecclesie Prepositi aule nostre Vice-Can-

cellarij dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° septuagesimo tercio, quinto kalendas Octobris, Regni autem nostri anno secundo. Vacante Sede Strigoniensi; venerabilibus patribus Stephano Colocensi et Johanne Spalatensi Archiepiscopis, Lamperto Agriensi, Briccio Chanadiensi, Job Quinquecclesiensi, Phylippo Vaciensi, aule domine Regine karissime consortis nostre Cancellario Comite Neugradiensi, Paulo Wesprimiensi, aule nostre Cancellario, Tymoteo Zagrabiensi, Lodomerio Varadiensi, Dyonisio Jauriensi et Petro Transylvano Episcopis Ecclesias Dei feliciter gurbernantibus; Rolando Palatino; Enrico Bano tocius Sclauonie, Nicolao Woyuoda Transiluano Comite de Zonuk, Joachino Magistro Tawarnicorum nostrorum, Reynoldo Dapiferorum nostrorum Comite Zulga-Jauriensi, Vgrino Magistro Agasonum nostrorum Comite Symigiensi, Laurencio Magistro Pincernarum nostrorum Comite de Kewe et de Karasou, Moys Comite Symigiensi, Deudato Comite Zaladiensi, Michaele Comite Nitriensi, et alijs quam pluribus Comitatus Regni tenentibus et honores.

(Ugyan IV. László király 1279-ki megerősítő privilegiumából.)

8.

IV. László király megerösíti a pannonhalmi apátság alattvalói számára V. Istvánnak, törvénykezési kiváltságukat tartalmazó 1270-ki okmányát. 1273.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in salutis largitore. Ad vniuersorum noticiam tam presencium quam futurorum harum serie volumus peruenire, quod Bonifacius Abbas Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie fidelis noster ad nostram accedens presenciam exhibuit nobis priuilegium domini Stephani quondam Regis Hungarie Serenissimi inclite recordacionis, karissimi patris nostri, confectum super libertatibus populorum Monasterii memorati iuxta tenorem priuilegii Sancti Regis Stephani petens cum instancia, ut ipsum ratificare et nostro priuilegio confirmare dignaremur. Cuius tenor talis est.

Stephanus Dei gracia Rex Hungarie significamus stb. (következik V. István király 1270-ki okmánya, mely találtatik Okmánytárunk III. kötetében 230. l. 138. sz. a.)

Nos igitur peticionibus dicti Abbatis ex benignitate Regia fauorabiliter inclinati predictum privilegium karissimi patris nostri non abrasum, nec in aliqua sui parte viciatum ratum habentes et acceptum de verbo ad verbum presentibus insertum duplicis sigilli nostri munimine duximus confirmandum. Datum per manus magistri Benedicti Orodiensis Ecclesie Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° septuagesimo tercio, sexto decimo kalendas Augusti, Regni autem nostri anno primo. Metropolitana Strigoniensis Ecclesie Sede vacante; venerabilibus patribus Stephano Colochensi et Johanne Spalatensi Archiepiscopis, Lamperto Agriensi, Job Quinqueecclesiensi, Briccio Chanadiensi, Phylippo Wachiensi, aule domine Regine

karissime consortis nostre Cancellario, Comite Neugradiensi, Paulo Vesprimiensi aule nostre Cancellario, Tymotheo Zagrabiensi, Lodomerio Waradiensi, Dyonisio Jauriensi et Petro Transsiluano Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; Rolando Palatino Judice Cumanorum, Henrico Bano tocius Sclauonie, Nycolao Woyda Transiluano Comite de Zonuk, Joachimo Magistro Thauarnicorum nostrorum Comite Posoniensi et de Pilis, Egidio Bano de Macho, Renoldo Magistro Dapiferorum Comite Zulgageuriensi, Wgrino Magistro Agazonum Comite Syrmiensi, Lauriencio Magistro Pincernarum nostrorum Comite de Kevy et de Crasv, Paulo Bano de Sceueryno, Moys Comite Symigiensi, Dedalo Comite Zaladiensi, Gregorio Comite Castri Ferrei, Johanne Comite Supruniensi, Mychaele Comite Nitriensi, et aliis quam pluribus Comitatus Regni nostri tenentibus et honores.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

9.

IV. László király Péter és Máté testvéreknek a Chák nemzetségből Scynche birtokot adományozza. 1273.

Ladislaus Dei gracia Ungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus presens scriptum inspecturis tam presentibus quam futuris salutem in salutis largitore. Regie benignitatis sublimitas recto pensans libramine merita singulorum, et illorum, quos sicuti generosi sanguinis alta nobilitas et morum innata probitas, sic et approbate fidelitatis constancia ac strenuorum actuum experiencia efficiunt digniores, dum eos digne retribucionis beneficio refocillat, dum eis largitur, quod merentur multorum mentes, ad fidelitatis florem excitat, et ad bene merendi studia fideliter obsequentibus

prebet exemplum, et prestat operosam fiduciam serviendi. Hoc igitur pensantes ex animo, hoc Regali moderamine in cordis nostri revolventes armariolo, noticie cunctorum declaramus : quod cum nobilis vir et honestus magister Petrus, filius magistri Mathei de genere Chak, a primo iuuentutis sue principio, auo nostro et patri nostro, victoriosissimis Hungarie Regibus, ac nobis demum ex conspicuis actibus meruisset multipliciter complacere, diversis clarens meritorum virtutibus, quod longum esset propter sui multiplicitatem suo modo per singula enarrare; aliqua tamen de gestis eius, quorum quedam vidimus, que- dam a patre nostro, quedam a Regni Baronibus veraciter intelleximus, ad memoriam futurorum et informacionem ceterorum presentibus iussimus annotari. Primum siquidem cum dominus Rex pater noster tunc gerens terre transdanubialis gubernaculum a facie patris sui, qui eum ex infidelium instigacione, relegato paterne pietatis affectu, persequebatur, in castrum de Feketyuholm (Fekete halom) cum pauca comitativa declinasset, idem magister Petrus ex missione patris nostri sub castro Dewa contra Cumanorum exercitum viriliter dimicavit; quosdam ex eis captiuando, quosdam autem perimendo, triumphalem reportauit victoriam, negotium patris nostri inibi feliciter inchoando. Preterea cum castrum Borynka per inimicos patris nostri et Regni Vngarie exploratores fuisset occupatum; prefatus magister Petrus cum effusione sanguinis sui, et morte suorum recuperavit castrum illud et iurisdictioni restituit fidelium nostrorum, eliminatis infidelibus ex eodem. Ad hec cum praedictus auus noster transmissa armatorum multitudine primum nos et dominam Reginam matrem, et sorores nostras carissimas de castro Potok educi fecerat et extrahi; et exinde patrem nostrum inuestigari faciebat, machinans eum priuare iure geniture, et Regni diademate spoliare ipse magister Petrus, cum Matheo fratre suo, primum captiuauit speculatores exercitus aui nostri,contra patrem nostrum ad explorandum clanculariе destinatos, quibus de captiuitate huiusmodi ad cautelam absolutis, per quorumdam Baronum, patri nostro fidelium, licet tunc ipsi auo nostro coacte famulancium, Saxones et alii homines regionis Transiluane ad Patrem nostrum redierunt, eum na-

turalem terre Dominum cognoscentes. In quibus quidem casibus patre nostro et nobis, quasi in desperacione positis, idem Magister Petrus cum eodem Matheo fratre suo, et cum quibusdam aliis sub castello predicto et locis aliis, repetitis nempe vicibus, pro honore et liberacione negocii patris nostri, dubiis bellorum euentibus se committere non expauit, potenter dimicando miliciam exercuit frequenter virtuosam; sudores bellicos et letalia vulnera sustinendo, maxime in eo conflictu, quando Laurencius, filius Kemyn, et multi alii capti fuerunt et iugulati. Sane cum Herney Banus, et alii aui nostri barones, prenotato persecucionis tempore, contra patrem nostrum armata milicia accesissent, idem magister Petrus cum prefato fratre suo, huiusmodi preveniens exercitum, ipsum Erney Banum devictum in prelio captiuauit; vbi ipse letaliter exstitit sauciatus. Item in Ilsuazeg cum idem pater noster contra Belam Ducem, Prewcilinum, Henricum Banum et alios ipsius aui nostri adiutores et Barones, conflictum haberet, idem magister Petrus, licet antea transfossus lancea, et sectus gladio militare non valeret, mori tamen pro patre nostro et nobis elegit pocius, quam ante consumacionem laudabiliter relinquere iniciatum negocium patris nostri; ubi coronam Regni Hungarie celitus nobis per successionem traditam in persona patris nostri obtinuimus, et recuperauimus per eiusdem magistri Petri fidelitatem commendabilem. In quo quidem conflictu, Bela Duce effugato, et Prewcelino interfecto, Henricus Banus cum filiis et complicibus suis exstitit captiuatus. Porro cum Ottocarus, Bohemorum Rex, tunc patris nostri, nunc autem noster capitalis inimicus, fidei sue desertor, violata pace, fractis treugis, et ruptis iuramenti sui vinculis, ducens in auxilium sibi florem milicie tocius Alemannie, contra patrem nostrum fines Regni Hungarie potencialiter adiisset; Posonium et quedam alia castra prodicionaliter occupando; idemque pater noster generalem leuasset exercitum contra eum, sepe dictus magister Petrus, simul cum eodem fratre suo, apud Posonium, post circa Musunium, quo idem Rex Bohemorum castra sua defixerat, milicie sue aciem ad bellum preparando, ac demum in fluuio Rebuche (Rábcza), vnde de area certaminis, quum pe nostro felix cesserat victoria, vt vix euasit fugitiuus;

alios irruens in adversum exercitum tales titulos triumphi, talemque laudem obtinuit victorie, quorum memoriam non tollet obliuio in eternum. Qui licet hinc inde impugnaretur, et pugnaret, Belam tamen Ducem tunc intimum patris nostri defensorem, et militem strenuum, eius equo in bello mortuo, ipse magister Petrus de medio cuney per probitatem suam et virtutem propriam redemit et reduxit. Ceterum post decessum ejusdem patris nostri nobis ad coronam Regiam et Regni solium per successionem hereditariam seu ordine genitore annuente Domino sublimatis, cum a dileccionis retribucione et fidelitatis munere, quibus idem magister Petrus propter tot meritorum suorum prerogativam a nobis fovendus fuerat, quidam emuli sui iniqua confederacione falsa suggerentes; et instigacione felle plena animum nostrum avertissent, cum de nostrorum fidelium contubernio, et de domo nostra occasionaliter non ex causa effugare studuissent privatum honoribus et magistratu Dapiferorum, quibus ab eodem patre nostro digne fuerat sublimatus; ipse in huiusmodi adversitate constitutus fidelitatis sue meritum, et obsequiorum premium, frequentem sanguinis sui effusionem cavens ex innocencia involvi oblivionis nubilo, in („quam" helyett) vicio ingratitudinis maculari semper mansit nobis in feruore fidelitatis, et aliis quos exaltaveramus ultra meritum nobis rebellantibus solus ipse magister Petrus ea, que sibi sic injuriose inrogata fuerant, pro beneplacito voluntatis nostre, licet non absque cordis amaritudine equanimiter toleravit. Verum igitur (!) peracto alicuius temporis curriculo ab illorum manibus, qui nos nequaquam bene gubernabant, erepti, cum inter alios sollicitudines nostras cepissemus intra mentis nostre archana revolvere et pensare in animo, qualiter idem magister Petrus cui obsequiorum remuneracio ad tempora nostra celitus fuit reservata, sine excessu suo privatus erat honoribus et quibusdam possessionibus suis, ac de domo nostra occasionaliter, sicut premisimus, effugatus, et qualiter huiusmodi vindictam iniuria amaritudinis non vacuam sibi ex aliorum mortifera fraude excogitatam pro nobis sustinuit pacienter, revocavimus eum, quia in nullo contra nostram Maiestatem apparuit excessisse, sine nota et irreprehensibiliter demorando. Et ut premotatis et multis aliis actibus suis meritoriis per nos, licet

non ad plenum, satisfiat, contulimus sibi, et per eum suis heredibus, heredumque suorum successoribus totam possessionem Seynche cum tributis eius et vtilitatibus suis omnibus ac pertinencijs uniuersis, a Castro de Galgouch et eius jurisdiccione exceptam abantiquo penitus et exemptam jure perpetuo irrevocabiliter pacifice possidendam, sicut eciam primitus possessionem eandem magister Mauricius tempore Bele Inclyti Regis, avi nostri clare memorie tenuit pariter et possedit. Vt igitur hec nostre collacio robur obtineat perpetue firmitatis, neque per quempiam lapsu temporum valeat aliqualiter retractari, presentes concessimus literas duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Orodiensis Ecclesie Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo septuagesimo tercio, decimo kalend. Junij, Regni autem nostri anno primo. Venerabilibus patribus Nicolao, Sancte Strigoniensis Ecclesie Electo, aule nostre Cancellario; Stephano Colocensi et Johanne Spalatensi Archiepiscopis; Lamperto Agriensi, Job Quinque-Ecclesiensi, Philippo Vaciensi aule Domine Regine, karissime matris nostre Cancellario, Comite Neugradiensi, Briccio Chanadiensi, Paulo Wesprimiensi, Thimoteo Zagrabiensi, Lodomerio Waradiensi, Dionisio Jauriensi, et Petro Transilvano Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus: Laurencio Palatino, Comite Supruniensi et de Barana, ac Judice Cumanorum; Henrico Bano totius Sclauonie; Egidio Bano de Macho et de Bozna; Johanne Wayuoda Transyluano, Comite de Zonuk; Stephano Magistro Tauarnicorum nostrorum; Ladislao Judice Curie nostre, Comite de Bana; Reynoldo Magistro Dapiferorum nostrorum; Comite Zulgageuriensi; Vgrino Magistro Agazonum nostrorum, Comite Syrmiensi; Laurencio Magistro Pincernarum nostrorum Comite de Kewe et de Karasu; Paulo Bano de Zeurino; Emerico Comite Symigiensi Dedalo Comite Zaladiensi; Michaele Comite Nitriensi, et aliis quam pluribus Comitatus Regni nostri tenentibus et honores.

(Ugyan IV. László király 1274-ki megerősítő okmányából; mint alább 17. sz a. V. ö. Fejér Cod. Dipl. V. k. 2. r. 95. l.)

10.

Elias et Guelianus királyi udvarnokok az esztergami káptalan előtt vallják, hogy a birtokukban volt Ztorgár földét a király másnak adományozhatta. 1273. jul. 2.

Nos G. Prepositus et Capitulum Ecclesie Strigoniensis damus pro memoria, quod quidam, qui se Eliam et Guelianum de Ztorgar, ac liberos vduornicorum domini Regis esse dicebant, ad nostram accedentes presenciam, dixerunt: Quod cum dominus Rex terram ipsorum de Ztorgar Comiti Ogouch filio Mycou contulisset, ipsi recognoscentes, quod dominus Rex terram ipsorum conferre poterat, eandem terram suam iuxta uoluntatem et mandatum domini Regis, permiserint dicto Ogouch Comiti perpetuo possidendam, cum omnibus pertinencijs suis; ita quod decetero super ipsa terra eorum contra Comitem Ogouch nullam possint habere accionem. Idem eciam Elias et Guelianus noluerunt et concesserunt coram nobis, quod omnes littere eorum, que super facto predicte terre in execucionem litis emanauerant, casse sint decetero, et careant uiribus ac uigore. Et cum littere domini Regis, in quibus ueritas huius rei nobis plenius declaretur, exhibite nobis fuerint, super predicta terra Elie et Gueliani, presentibus nobis representatis, dicto O. Comiti nostrum priuilegium concedemus. Datum tercio die post festum Apostolorum Petri et Pauli, anno Domini, M°. CC° L°XX°. tercio.

Jegyzet. Bőrhártyára írott zárt levél, melynek behajtott vége, azután eleje fektetvén egymásra, mind a három rétegen keresztül vont hártyakötelék a Magyar Történelmi Tárban II.23. látható pecsétel, mint maradványai mutatják, volt lepecsételve. Hátirata ez: Pro comite Ogouch, super terra Elie et Gueliani. A kékkői levéltárban: AL. n. 18. *Érdy.*

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Lanch Pálnak fia, geudi nemes, Durug nevű földét Győr megyében vejére Jánosra, Bathyáni Primus fiára átruházta. 1273.

Magister Carachinus Prepositus Ecclesie Jauriensis totumque Capitulum loci eiusdem omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Lanch filius Pauli nobilis de Geud heredum solacio destitutus, sicut dixit, coram nobis constitutus viua voce est confessus, quod quia Johannes filius Primus de Bathyan gener suus predilectus, qui similiter coram nobis erat constitutus, sibi in omni paupertate sua manus porrexit adiutrices, ipsius inopiam ex visceribus pietatis releuando, et propter dileccionem domine Kata vterine sororis sue, vxoris scilicet dicti Johannis, cui tum causa proximitatis, tum eciam pro honoribus et seruiciis eidem intentissime impensis et exhibitis fraternaliter occurrere tenebatur, quandam terram suam Durug vocatatam (így) in Comitatu Jauriensi existentem hereditariam, et ipsum solum contingentem, sicut dixit, cum omnibus vtilitatibus et pertienciis suis et in eisdem metis et terminis, quibus ipse et pater suus pacifice possederunt, de consensu et permissione omnium vicinorum et commetaneorum suorum, prout asseruit, dedit, tradidit, contulit et donauit predicto Johanni et Pethe filio suo de predicta domina Kata procreato cum omnibus heredibus et heredum successoribus perpetuo et irreuocabiliter possidendam. Hoc adiecto, quod quicunque ipsam terram imposterum impetere attemptauerit, predictus Lanch tenebitur expedire propriis laboribus et expensis. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem litteras nostras concessimus munimine nostri sigilli roboratas. Datum anno Domini millesimo CC°- septuagesimo tercio, Alexandro Rectore et Lectore, Myku Custode Ecclesie nostre existentibus.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

12.

A veszprémi káptalan bizonyságlevele, hogy Bonifácz pannonhalmi apát, és tordi udvarnokai a köztök fenforgó peres tigyeket barátságos úton egyenlítették ki. 1273.

Capitulum Vesprimiensis Ecclesie omnibus presentes inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tam presencium quam eciam futurorum volumu peruenire; quod Andreas centurio de Gamas pro se et pr Peturne Comite vduornicorum cum Poncoz et Paulo comparentibus pro se et pro Kenerche, Choom et Moys, sociis e cognatis suis, vduornicis de villa Tord ab vna parte; et Comes Nicolaus officialis venerabilis viri fratris Bonifacii Abbatis Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie pro se et pro eodem domino Abbate ab altera parte coram nobis constituti personaliter retulerunt, quod cum prefati vduornici de Tord ac Comes et centurio eorundem super quodam fenili, quinquaginta quinque iugeribus terre arabilis in territorio ville Tord existentibus ac octo vineis ibidem situatis contra predictum dominum Bonifacium Abbatem Sancti Martini coram magnifico viro domino Rolando Palatino, Daniel prestaldo eiusdem de Simigio existente, mouissent accionem, requirentes premissa nomine sui iuris; idemque dominus Abbas eosdem vduornicos de Tord super diuersis articulis a conuerso ordine iudiciario conuenisset; tandem cum inter partes vsque ad produccionem testium processum extitisset et diucius disceptatum, ex permissione judicum per arbitrium Johannis filii Chopoz, Johannis, Vradya et Kend de Tord, Ominus filius Ambrosij et Gune de Keleuez commetaneorum suorum in huiusmodi plenam pacem et concordiam deuenerunt: Quod prenotata quinquaginta quinque iugera arabilium terrarum et octo vineas, quas magister Sixtus Lector Strigoniensis tunc a domino Rege ad reambulandum iura vduornicorum deputatus, reambulando ipsis vduornicis de Tord predicto monasterio Sancti liquerunt et remiserunt iure per-

etuo ex pacifice possidere, mixtim inter iura aliorum homi-
um de Tord, prout monasterium sepe dictum dignoscitur ante
›asedisse; pro memorato autem fenili in Tord ante Grangian
'edicti monasterii a parte aquilonis existente et ad quanti-
tem quatuor iugerum sufficiente predictus dominus Abbas
ancti Martini fenetum suum in loco Bochmala wlgariter vo-
ıto situm similiter quatuor iugerum quantitatis prememora-
ı vduornicis de Tord in concambium et commutacionem as-
gnauit et statuit possidendum irreuocabiliter et quiete. Et
c omnis lis et altercacio, que inter ipsas partes fuerat ha-
enus ventillata, sedata extitit penitus et sopita, cassatis et
tplosis litteris et cause aliis omnibus munimentis sentencio-
aliter statuendo, quod si que ex eisdem litteris fuerint ali-
ıaliter reseruate, robore careant firmitatis; et si qua par-
um presentem composicionem retractauerit, parti eam ob-
ruanti viginti marcas nomine pene soluere debeat ante li-
m. In cuius rei testimonium et memoriam presentes litteras
l peticionem et instanciam vtriusque partis concessimus si-
illi nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri
osme Lectoris Ecclesie nostre, anno Dominice Incarnacio-
s M° CC° septuagesimo tercio. |Reuerendo in Christo patre
›mino Paulo Episcopo nostro aule Regie Cancellario; ma-
stro Paulo Preposito, Paulo Cantore, Rugas Custode exi-
entibus.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

13.

Theodorik mester Koy földét nevezetes szabadságokkal uj gyarmatul adományozza. 1273.

Nos Magister Theodoricus significamus omnibus, quibus expedit per presentes, quod de consensu nostre consortis et filiorum nostrorum, terram nostram Koy uocatam, concessimus hospitibus, causa commorandi venientibus, tali tenore libertatem eisdem ordinando: Quod quinquaginta iugera terre arabilis ad quamlibet mansionem condonando, et pratum, sylvamque eisdem sufficientem, et riuulum eundem, exceptis duabus piscinis, possint libere piscari. Item in reuolucione quarti anni a die sui aduentus in festo Sancti Michaelis quelibet mansio pro terragio dimidium fertonem annuatim soluere teneatur. Item ab eodem tempore annuatim quelibet mansio denarios exercituales vnum pondus in festo Sancti Georgii soluere teneatur. Item in Nativitate Domini hospites eiusdem uille portabunt pro muneribus vnum pecudem pascualem valentem vnum fertonem, et cereuisiam cum vase continente tres tinas, duos panes, et vnam gallinam de qualibet mansione. Item de iusta decima eorum unum pondus, quelibet mansio annuatim nobis soluere debeat. Ceterum Herbordum pro villico habeant, quamdiu fuerit ibidem conuersatus, et suam curiam sine debito libere possidebit. Post decessum vero vel recessum loco eius alium, quem voluerint ex ipsis, debeant ordinare, bonaque ipsius possit vendere eadem libertate. Item omnes causas ibidem exortas eorum villicus iudicabit, excepta causa furti, homicidii, et violencie, quam cum nostro homine iudicabit, duasque partes judicij nobis exigendo, terciam vero villico relinquendo. Item si voluerint ecclesiam edificare, liberam habeant facultatem, et sacerdotem, quem assumere voluerint, teneantur. Nec hoc pretermittimus, quod quicunque voluerit abire, (ob) tenta licencia, saluis rebus suis possit recedere clara luce. Item quicunque sine heredum solacio decesserit, bona ipsius cuicunque voluerit, relinquendi

liberam habeat facultatem. Datum anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo tercio. Vt autem hoc factum ratum, et firmum perseueret, et ne a posteris possit revocari, presentes litteras concessimus, sigilli nostri munimine roboratas.

(Eredetie a szepesi káptalan levéltárában. *Hatvani Mihály.*)

14.

IV. László király Atrachyk fiait megnemesíti. 1274.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presencium noticiam habituris salutem in omnium Salvatore. (Cum ab.) exordio rerum humane condicionis libertatis omnium una eademque fuerat condicio, Divina permittit pietas et idipsum Regia debet annuere benignitas, ut pro quibus propria, vel aliorum merita — — — ad pristinum libertatis (statum) restituendi fore censeantur. Proinde ad universorum noticiam tam (presencium) quam posterorum harum serie uolumus peruenire: quod cum Leustachyus, Petryk, Petryzlow, Martinus, — — Buhte, filij Atrachyk de filijs jobagionum Gumurien — — — — oriundi a primeuis juventutis eorum temporibus, in diuersis expedicionibus Regni — — karissimi patris nostri Stephani Illustris Regis pie memorie, quam nostris temporibus multiplicia gene — fidelium seruiciorum, et graciosa obsequia laudabiliter impenderint, ac deuote; ijdem specialiter, cum in Moraviam contra Regem Bohemie nostrum exercitum misissemus, cum sumpna fidelitate in — —is Regis Bohemie ualidas deuastationes, et uarias commiserunt, ibidemque sub Castro Loaa —to, prefati Leustachyus, Petryzlow, et Buhte, ac Nemyl studium sollite fidelitatis imitantes, uulneribus exti-

ROOTER W... COLLECT...

terunt letolibus sanciati, contra hostium cuneos intrepide dimicando; et licet prescripta obsequiosa merita. et meritoria obsequia Corone Regie fideliter impensa presentibus introseri debuissent, tamen ad presens propter uicium prolixitatis euitandum recitari ordine prom — — inter multiplicia seruicia prefatorum filiorum Atrachyk, per que ijdem coram Regie Maiestatis ob — — — fuerant commendandi, et gracia Maiestatis Regie extollendi nostre mansvetudinis oculis — — — recensentes, ut eorum exemplo reliquos ad fidelitatis opera exercenda deuote incitemus, prenominatos filios Atrachyk, et per eos propinquos eorum cognatos, Stephanum uidelicet, (et) Thomam filios Kurpaas, Chepanum, et Ponkam filios Tyba, Bogyna filium Woyzlow, et Albertum filium Machyk, ac heredes ipsorum, heredumque suorum successores, de memorata condicione eorum pure, et simpliciter eximentes, cum hereditaria terra eorum, in numerum, cetum, et consorcium nostrorum seruiencium Regalium, de plenitudine nostre gracie duximus transferendos; uolentes. ut de cetero de pristine condicionis eorum honere exemti eadem perfruantur libertate, qua ceteri nostri Regni nobiles gratulantur. Ceterum quandam terram ipsius Castri Gumuriensis Harkach uocatam, quam idem karissimus pater noster prefatis filiis Atrachyk, et filijs Kurpas pro seruicijs eorum iuxta continenciam patencium litterarum suarum contulit, eisdem filiis Atrachyk, et Kurpas reliquimus, donauimus, et contulimus perpetuo possidendam. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Magistri Benedicti Budensis Ecclesie Prepositi, aule nostre Vice-Cancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno Domini 1274. Indictione secunda, pridie kalendas Februarij, Regni autem nostri anno secundo. Metropolitica Strigoniensis Ecclesie Sede uacante. Venerabilibus patribus — Colocensi, et Johanne Spalatensi Archiepiscopis; Lamperto Agriensi, Job Quinqueecclesiensi, Briccio Chanadiensi, Philippo Waciensi, aule domine Regine Cancellario, et Paulo Wesprimiensi, aule nostre Cancellario, Lodomerio Waradiensi, Thimotheo Zagrabiensi, Dionysio Jauriensi, et Petro Transsiluano, Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Dyonisio Palatino, Comite de Oklych et Judice

Cumanorum, Henrico Bano totius Sclavonie; Nicolao Judice Curie nostre, Comite de Gechke; Juachino Magistro Tawarnicorum nostrorum, Comite de Pilis; Nicolao Wayvoda Transsiluano, Comite de Zonuk; Paulo Bano de Scepus (? Sceurino); Renoldo Dapiferorum nostrorum, Comite Zulgageuriensi; Moys Comite Simigiensi; Dedalo Comite Zaladiensi, et Johanne, Comite Supruniensi; et alijs quam pluribus Comitatus, et honores Regni tenentibus.

(Közli *Hatvani Mihály.*)

15.

IV. László király az erdély-fehérvári várhoz tartozó földeket Ders esperestnek, Miklós mesternek és testvéreiknek adományoz. 1274.

Nos Ladislaus Dei gracia Rex Vngarie significamus tenore presencium vniuersis, quod nos considerantes fidelitates et seruiciorum merita Ders Archidiaconi, et magistri Nicolai, fidelium nostrorum, fratrumque ipsorum, que ijdem karissimo patri nostro, et nobis postmodum impenderunt fideliter et deuote, quandam terram castri Albensis Transiluani, Euryghaz vocatam, concernentem intra suas metas, et limitacionibus suorum terminorum rura siue sessiones villarum Demegteluke, Gwyudteluke, Oslteluke et Syneteluke vocatas, ubi eciam sita est ecclesia beati Thome Apostoli, eximendo penitus a iurisdiccione dicti castri eisdem Ders Archidiacono, et magistro Nicolao, ac fratribus eorum dedimus, donavimus et contulimus perpetuo possidendas; in cuius terre corporalem possessionem eosdem per Comitem Andream de Gyong hominem nostrum sub testimonio Capituli Albensis Transiluani, presentibus jobagionibus castri, vicinis, et commetaneis omnibus. nulloque contradictore existente fecimus introduci, prout

nobis per litteras dicti Capituli constitit evidenter. Datum in Zolum in octauis Assumpcionis Beate Virginis, anno Domin M°. CC°. LXX°. quarto.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch, zur Geschichte Siebenbürgen I. köt. Bécs 1857. 104. l.)

16.

IV. László király levele arról, hogy Sándor bán, szebeni és dobokai főispán, Pertaltelke nevezetü földet, melyet Miklóstól Ecse fijától pénzért vett s régóta békében birt, ugyanannak, minthogy testvérei ez eladásért háborgatták, Vajk és Moloncsa nevü földjeiért cserében visszaadta. Kelt Zólyomban 1274.

Nos Ladislaus Dei gracia Rex Huugarie harum serie memorie commendantes declaramus vniuersis, quod Alexander Banus, Comes de Scijbinyo et de Doboka, dilectus et fidelis noster, ab una parte, Nicolaus filius Eche ab altera coram nobis personaliter comparendo, de propria et communi voluntate, et ex nostra permissione, inter se huiusmodi concambium dixerunt ordinasse; quod terram Pertaltelyky vocatam, quam memoratus Nicolaus de hereditaria sua terra, et fratrum suorum, prefato Alexandro Bano super cuiusdam sumpma pecunie vendiderat, quam eciam idem Alexander Banus a longo tempore pacifice cum omnibus suis vtilitatibus possederat, super qua ipsum Nicolaum fratres sui infestabant, vt omnis infestacio et sedicionis materia a fratribus vterinis radiciter sopiatur, idem Alexander Banus predictam terram reddidit et restituit pro perpetue pacis vnione eidem Nicolao cum omnibus suis instrumentis, quibus eandem per modum empcionis possidebat, in concambium terrarum Woyk et Moluncha vocatarum, quarum vnam titulo empcionis, alteram vero donacionis presidio predictus Nicolaus opti-

nebat, similiter cum omnibus suis munimentis contulit Alexandro Bano prefato in concambium terre memorate, ad maiorem vero cautelam Mykou et Eche filij Eche coram nobis personaliter constituti huic ordinacioni seu concambio consensum prebuerunt et assensum; ita quod a modo vllis vnquam temporibus super hujusmodi habito concambio mouere valerent materiam questionis. Datum in Zolum in octauis Sancti Regis, anno Domini millesimo CC-o LXX-o quarto.

(I. Lajos király 1365.diki átiratából, melynek eredetije a b. Wesselényi család levéltárában van. *Szabó Károly.)*

17.

IV. László király Péter mester számára, a Chák nemzetségből, megerősíti Scynche birtokra vonatkozó 1273-ki adományát 1274.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie. Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in vero salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire: quod magister Petrus Comes Supruniensis et Sümeghiensis dilectus et fidelis noster ad nostram accedens presenciam exhibuit nobis privilegium nostrum primo anno Regni nostri super possessione Scynce vocata confectum, non rasum, non cancellatum, non abolitum, nec in aliqua sui parte viciatum; petens cum instancia, ut collacionem de ipsa possessione Scynce tunc sibi factam ratificare, et de novo ipsum priuilegium dignaremur confirmare. Cuius tenor talis est.

Ladislaus D. gr. Hungarie stb. Rex stb. (következik IV, László király 1273-ki privilegiuma, mint fenebb 9. sz. a. 28. l.)

Nos itaque eiusdem Magistri Petri justis petici annuentes, gestantesque coram nostre Maiestatis oc

concussam fidelitatem suam et gratum obsequium, quod nobis specialiter eotum exhibuit, quando nos et domina Regina, mater nostra charissima, per Henricum Banum et alios sibi adherentes, Corone Regie utique infideles, detenti fuimus apud Budam, ac demum in conflictu habito circa villam Fuen contra eosdem infideles, in quo quidem prelio ipse magister Petrus in facie sua maximam plagam sustinuit, ubi idem Henricus Banus per sepe dictum magistrum Petrum in prelio victus vitam finivit ignominiose in infidelitate manifesta, collacionem eandem ex certa sciencia et Baronum nostrorum consensu ratificando presentibus confirmamus firmitate perpetuo duraturam, ita quod presens ipsius priuilegium innouacio collacionis prioris, irretractabile sit omnino, posteris nostris sub interminacione paterne maledicciouis inhibentes, ne contra collacionem huiusmodi aliquid presumant attentare, priuilegiumque sub nostra bulla cerea super ipsa possessione Scynche Johanni filio ejusdem Herrici, tunc Comiti Supruniensi traditum eo tempore, quo dictus magister Petrus per suos emulos in persecucione positus fuit, et de domo Regia effugatus, auctoritate presencium tamquam vanum, cassum et irritum revocamus; ita ut ubicunque tam in judicio, quam extra fuerit presentatum, viribus careat, et nullius firmitatis reputetur, sicut revocatum et robore destitutum. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus literas duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti, Sancte Strigoniensis Ecclesie Electi, eiusdemque loci Comitis perpetui, aule nostre Vice-Cancellarii, et Prepositi Budensis, dilecti et fidelis nostri. Anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, secundo kalendas Januarij, Regni autem nostri anno tercio. Venerabilibus patribus Stephano Colocensi, et Johanne Spalatensi Archiepiscopis, Lamperto Agriensi, Briccio Chanadiensi, Job Quinqueecclesiensi, Philippo Vaciensi, aule domine Regine consortis nostre charissime Cancellario, Timotheo Zagrabiensi, Lodomerio Varadiensi, Dionysio Jauriensi, et Petro Tra..sylvano Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; Rolando Palatino, et Judice Cumanorum, Erney Bano Judice Curie nostre, Matheo Vojuoda Transyluanie et Comite de Zonough, Egydio Magistro Tawarnicorum, Ni-

colao Magistro Dapiferorum, Chepano Magistro Pincernarum Petro Magistro Agazonum nostrorum, Philippo Comite Castriferrei, Ochuz Comite Zaladiensi, Tyba Comite Tolnensi, Salamone Comite Albensi, et aliis quampluribus Comitatus Regni tenentibus et honores.

(Gr. Széchenyi Ferencz kézirati gyüjteményéből a Nemzeti Muzeumban, I. k. 64. sz. a. V. ö. Fejér Cod. Dipl. V. k. 2. r. 174. l.)

18.

IV. László az okoli nemeseknek, a Henrik bán pozsonyi gróf által jogtalanul lefoglalt Sintperg és Csürle birtokokat hadi erényeik miatt visszaadja. 1274.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Crouacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex vniuersis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Johannes, Petrus et Paulus filij Benedicti; item Stephanus et Nicolaus filij Racha (Rechee), nobiles de Okoly de Comitatu Posoniensi ad nostram accedentes presenciam nobis retulerunt conquerendo, quod Herricus (Henrikus mindannyiszor) Banus existens Comes Posoniensis, tempore domini Bele, Incliti Regis Hungarie, karissimi aui nostri beate memorie, quasdam possessiones ipsorum hereditarias Deda, Stephani, Petri et Pauli filiorum Petri, ac Egidij filij Walk cognati eorum, Simperg et Churle vocatas in Comitatu Posoniensi existentes, cum tributo vini et omnibus vtilitatibus ac pertinencijs suis, racione cuiusdam Mathie cognati ipsorum, qui in duello succubuerat, potencialiter et contra iusticiam occupasset et detinuisset indebite occupatam; quas karissimus pater noster (Stephanus), III Rex Hungarie felicis recordacionis, eo tempore, qu

Herricus Banus infidelitatem committens se extra Regnum transtulerat, restituisset eisdem; demum nobis Regni gubernacula adeptis, eodem Herrico Bano ad nostram graciam recepto, ipsas possessiones dictus Herricus Banus detinuisset violenter vsque modo; petentes a nobis vt humiliter, sic deuote, vt nos dictas possessiones eis restitui facere Regia liberalitate dignaremur. Nos itaque ipsorum iustis precibus inclinati; quia comperimus et didicimus a multis nobilibus Regni nostri, ipsas possessiones eorum esse hereditarias, et per Herricum Banum indebite occupatas; attendentes eciam fidelitates et meritoria obsequia Johannis, et Petri fratris eiusdem, que in diuersis Regni nostri expedicionibus tempore karissimi patris nostri et nostro laudabiliter impenderunt; primo et principaliter iuxta fluuium Rabucha (Rabcha), quando Rex Boemorum fines Regni nostri uastaturus intrauerat, idem Johannes fortune casibus se committens, contra aduersam aciem se opponere non expauit, vbi uulnus accepit laudabiliter dimicando; item sub castro Zumboth, vbi dictus Johannes et fratres sui nouem homines occiderunt; item iuxta Morauiam, vbi dictus Petrus uulnus incurrit non optatum; et sub castro Loa, vbi prefatus Petrus quendam militem lancea deiecit; ac sub castro Detreh (Detreih) viriliter preliando victoriam laudabilem reportarunt; dictas possessiones Simperg et Churle auferendo a prefato Herrico Bano, qui ablato fratre nostro Duce Andrea et infidelitatem committendo se transtulit ultra Drawam, eisdem Johanni, Petro, Paulo, Stephano et Nicolao, ac eorum heredibus, heredumque successoribus dedimus, contulimus, tradidimus, restituimus et resignari fecimus, cum omnibus vtilitatibus, pertinencijs, circumstancijs, appendicijs; tributo videlicet vini, siluis, virgulto, (tributo), ac alijs quoquo nomine censeantur iure perpetuo pacifice et irreuocabiliter possidendas. Ut igitur huius nostre collacionis, seu restitucionis series robur optineat perpetue firmitatis, nec possit vllo unquam tempore per quempiam in irritum retractari, presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis viri magistri Benedicti, Sancte Strigoniensis Ecclesie Electi, eiusdemque loci Comitis perpetui, Prepositi Budensis, aule nostre Vice-Cancellarij, dilecti et fidelis nostri, anno Do-

mini M° CC° LXX° quarto, Regni autem nostri anno tercio. Venerabilibus Patribus Johanne Spalatensi, et Stephano Colochensi (Colocensi) Archiepiscopis, Lamperto Agriensi, Briccio Chenadensi, Job Quinqueecclesiensi, Paulo Wespremiensi, aule nostre Cancellario, Philippo Waciensi, aule domine Regine karissime consortis nostre Cancellario, Lodomerio Waradiensi, Tymotheo Zagrabiensi, Dionisio Jauriensi et Petro Transiluano Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Dionisio Palatino, Comite de Oklich et Judice Cumanorum; Herrico Bano tocius Sclauonie; Matheo Wayauada Transsiluano Comite de Zounuk; Egidio Magistro Tauarnicorum nostrorum, Erne (Erney) Bano Judice Curie nostre; Moys Magistro Tauarnicorum domine Regine, karissime consortis nostre, Comite Simigiensi; Herbordo Magistro Dapiferorum nostrorum Comite de Barana; Vgrino Bano de Zeurino; Petro Magistro Agasonum nostrorum Comite Zulga-Jauriensi; Nicolao Magistro Pincernarum nostrorum, Comite Musuniensi; et alijs quam pluribus Comitatus Regni nostri tenentibus et honores.

Jegyzet. Hártyán szépen írva. A veres selymen függő kettős pecsétnek csak fele van meg. Rajza látható Práynál, de Sigil. Tab. VI. Fig. 4. azon eltéréssel, hogy ott a trónon ülő király kiterjesztett balkezében tartja az arany almát, míg ez előttem fekvő pecséten keblére tartja. A zárjel közti eltérések egy más számban levő átíratból vétettek. Pozsonykáptalani országos levéltár. Capsa VII. Fasc. 1. Nr. 1

Knauz Nándor.

IV. László király ugyanazon ügyben küld követet Rudolf római királyhoz. 1274.

Noscat universitas vestra, quod nos t. providum et discretum virum . . . Lectorem seu scholasticum Quinqueecclesiensis Ecclesiae Kathedralis, de omnium Archiepiscoporum. Episcoporum, Procerum et Baronum Regni Ungariae consilio et tractatu, intercedente etiam consensu Andreae Ducis Slavoniae et Chroatiae, fratris nostri carissimi, ex affidata nostrae fraternae caritati tutela, damus, facimus, constituimus et ordinamus nostrum procuratorem, syndicum vel actorem penes dominum Rudolfum Romanorum Regem semper Augustum et inclytam aulam ejus, super iniendis arrhis, sponsaliis seu matrimonio contrahendo nomine ejusdem Ducis Andreae, fratris nostri carissimi, inter ipsum Ducem Andream ac filiam domini R. Serenissimi Regis Romanorum, seu filii sui vel filiae aut sororis filiam, quamvis inter absentes, spiritus tamen unione praesentes, proponendum, tractandum, matrimonium contrahendum per verba de praesenti aut quolibet amminiculo juris stb.

(Palacky u. o. 319. l.)

21.

I. Rudolf római-német király Erzsébet magyar királyné-özvegyhez. 1274.

Congratulationis amicae placiditas, literis vestris, quas nuper valde gratanter accepimus, super fortunatis et prosperis nostrae sublimationis auspiciis cum tripudiosa jocunditate regalibus repraesentata conspectibus, animum nostrum tanto uberioris gaudii poculo fecundavit, quanto probabilioris ex hoc evidentiae argumento colligimus, quod illius indissolubilis dilectionis identitas, quam cum clarae recordationis (Stephano Rege Ung.) viro vestro quasi cor unum et eadem amicitia noscitur exstitisse dum annueret (igy), cum eodem decedente nequaquam extincta deperiit, sed in vobis propagatione laudabili radicata praedicabiliter et transfusa tenacius conquievit. Super quo utique, et super hoc praecipue, quod filiam nostram inclyto A. filio vestro cupitis matrimonialis vinculi foedere couniri, quod auxit in pectore nostro diffusius materiam gaudiorum, Dilectioni Vestrae ad grates uberrimas inclinantes, proinde vos et vestros invariabili animo semper disponimus gratis amplecti favoribus et condignis honoribus ampliare. Unde licet valdè cordi nobis sit, licetque laetis praecordiis affectemus, quod domus nostra cum vestra matrimonialibus uniatur amplexibus nativis floride virgulis fecundanda, quibus progenitores exultant in filios filiorum : quia tamen negotii hujusmodi arduitas principum et fidelium nostrorum consilio indiget fulciri, cum eis super hoc finalem et salutarem disponimus festinanter habere tractatum, ut ad honorem et commodum partis utriusque votiva cunclusio in praed cto negotio subsequatur.

(Palacky u. o. 319. l.)

Péter, Detre fiának Miklósnak fia, Pehchen és Podlusan földeit az esztergami káptalan előtt rokonának Péternek, Mikó fiának bevallja. 1274.

A B C

Capitulum Ecclesie Strigoniensis omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Petrus, filius Nicolai filij Detrici, coram nobis personaliter constitutus, duas terras suas Pehchen et Podlusan uocatas, quas contiguas et sub vna metarum clausura esse dixit, confessus est se uendidisse Comiti Petro filio Mycou cognato suo pro sexaginta et quinque marcis finiti argenti perpetuo possidendas; et ipsas sexaginta et quinque marcas finiti argenti affirmans ab eodem Petro Comite se plenarie recepisse, assumpsit et obligauit se coram nobis, quod quicumque decetero, videlicet siue fratres sui, siue alij de cognacione uel affinitate sua, siue eciam de extraneis, dictum Petrum Comitem filium Mycou, super predictis terris impetere attemptarent, ipse eundem Petrum Comitem teneretur ab omnibus expedire. Et sicut idem Petrus filius Nicolai dixit, terra Pehchen incipit a magna via, que venit de Wodkerth, et vadit in Hugog, et ipsa via separat eam a terra Scyud; postea cadit in siluam in uno *berch* uersus meridiem, ubi est commetaneus Abbas de Triske, et cum binis metis uenit ad fluuium Ipul, ubi est commetaneus Zatha nobilis de Curth; inde in fluuio Ipul descendit ad quandam arborem piri, ubi est commetaneus Comes Dominibus (igy); et inde tendit uersus septemtrionem, et prope quandam arborem que *zyl* dicitur, cadit in magnam viam, ubi coniunguntur due vie, quarum vna uenit de Gormath, alia uero de Podlusan; inde tendit uersus occidentem ad vnum *berch* per quandam lacum, ubi est vna ylex; et inde

uadit ad quandam vallem, ubi sunt due arbores ylicis; inde in latere montis uenit ad quatuor arbores, ubi est commetaneus Nicolaus filius Lamperti, et post hec cadit in terram eiusdem Petri Comitis filij Mycou. Et in prenotato circuitu, predicte terre Pehchen et Podlusan, distinguntur ubique cum binis metis, sicut hec omnia dixit nobis sepedictus Petrus filius Nicolaï. In cuius rei testimonium et memoriam ad peticionem eiusdem Petri filij Nicolai presentes nostras concessimus litteras, sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Sixti Lectoris Strigoniensis. Anno Domini M°. CC°. LXX°. quarto, in octaua Omnium Sanctorum.

Jegyzet. Bőrhártyán kelt metszet levél, pecséte az alul fölhajtott hártya hasadékaiból zöld selyemről függ és ugyanaz, melly réznyomatban a Magyar Történelmi Tárban II. 23. látható. A kékkői levéltárban: AL. 14. *Érdy.*

23.

A váczi káptalan bizonyságlevele, hogy a Péter nemzetség nemesei és a nyulszigeti apáczák, Oszlár nevü peres födbirtokra nézve barátságos egyességre léptek. 1274.

Capitulum Ecclesie Vaciensis omnibus Christi fidelibus quibus presentes ostenduntur salutem in omnium saluatore. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod accedentes ad nostram presenciam magistri Christoforus, Stephanus filius Oltman, pro se et pro Alexandro fratre suo, Petrus, fratres eiusdem magistri Christofori, nobiles de genere Petri, pro se et pro omnibus generacionibus suis ex una parte; ab altera vero Comes Stephanus, officialis dominarum sororum videlicet de Insula Monasterii Beate Virginis, nomine et vice ipsarum dominarum, una cum Stephano filio Nicolay de Gemereu homine domini Regis, et cum

homine nostro ad negocium dictarum parcium deputatis, proposuerunt concorditer coram nobis, quod super terra Oslar uocata in Parochia Pestiensi sita, super qua terra contencio, siue lis coram domino Rege fuisset inter nominatam generacionem et dictas dominas sorores susscitata, mediantibus uiris nobilibus concordassent partes antedicte, et ut firma et perpetua pax semper vigeat et perseveret inter partes, talis diuisio et distinccio prefate terre facta exstitit inter ipsas, presentibus homine domini Regis et homine nostro memoratis, prout nobis ijdem retulerunt. Quod a plaga occidentali pars terre predicte cessit eisdem nobilibus, et toti generacioni eorundem, a parte vero orientali alia pars cessit dominabus prenotatis; que partes terre a meridionali plaga incipiendo et uersus plagam septemtrionalem tendendo, talibus metis et terminis distinguuntur. Primo ab ipsa parte meridionali incipiendo sunt tres capitales mete et una nova in monte magno, in quo monte est fouea; inde descendit de monte per uiam, et ibi sunt due nove mete; de inde vadit ad finem uille Oslar, et ibi sunt due noue mete; hinc descendendo ad pratum, ubi consueuerunt esse paludes, sunt due nove mete; inde transit pratum, et parum per viam transeundo, et asscendendo ad extus ad montem uersus orientem sunt due noue mete; inde descendendo de monte circa uiam sunt due noue mete, et per uiam eundo transit metatim per binas metas ad ortum, in quo sunt fructus; deinde vadit ad terram Apati uocatam, et ibi sunt tres mete, una meta est dictarum dominarum, alia est predictorum nobilium, tercia vero meta est uille Apati antedicte; et ibi terminatur. Preterea dixerunt partes, quod si jobagiones dominarum voluerint sessionem suam unquam transmutare, aut a loco in quo nunc resident, in alium locum voluerint se transferre, prope dictam distinccionem, in qua metarum cursus procedit prefate terre, quantum ad iactum unius magni securis, sedere, seu collocari propyus non deberent. Et ut hec conuencio siue ordinacio et divisio facta perpetue stabilitatis obtineat firmanentum, et ne per aliquem de cetero processu temporis ualeat uel debeat retractari, presentes in testimonium et euidenciam ad frequentem parcium instanciam, sigilli nostri munimine contulimus roboratas. Anno Domini M° CC° LXX° quarto Presentibus tum magistro Grego-

rio Preposito, magistro Paulo Lectore, magistro Andrea Cantore, secundo Paulo Custode, et alijs multis ibidem in Ecclesia Beate et gloriose semper Virginis Marie; militantibus, et Deo humiliter famulantibus et devote.

(Eredetie a nemzeti muzeum kézirati gyüjteményében.)

24.

A veszprémi káptalan bizonyságlevele, hogy több lövöldi erdei császók a borsothi jobbágyokkal bizonyos gyilkosság tekintetében egyezkedtek 1274.

Capitulum Ecclesie Vesprimiensis omnibus presens scriptum inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire; quod Gregorio filio Oltus, Christiano fratre ejusdem; et Nicolao filio Venceslai custodibus sylvarum de villa Lueld ab una parte; Pous filio Pousa, Laurencio filio Thome, villico de Borsoth, jobagionibus Abbatis et Conventus de Beel pro se et ipsa villa Borsoth ab altera coram nobis personaliter constitutis, ijdem Gregorius, Christianus et Nicolaus confessi sunt viva voce, quod super homicidio fratris eorum Venceslai memorati, patris videlicet Nicolai ante dicti, per predictos Pous, Laurencium et dictam villam Borsoth solutis septem marcis juxta composicionem et ordinacionem inter eos factam, et ab eis pro bono pacis receptis partim in denarijs partim vero in estimacione condigna, ipsis fuisset per omnia satisfactum, relinquentes ipsos racione predicti homicidij expeditos et per omnia alsolutos ita, ut de cetero nec ijdem Gregorius, Christianus et Nicolaus, nec posteritates ipsorum vel cognati racione sepedicti homicidii contra predictos Pous, Laurencium vel suos heredes, ac ipsam villam Borsoth nullam possint vel debeant movere materiam questionis. In cuius rei testimonium

et firmiorem memoriam presentes ad instanciam et peticionem parcium predictarum concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Hermani Lectoris Ecclesie nostre anno Domini M° CC° LXX° quarto. Venerabilibus in Christo patre domino Paulo Episcopo nostro, aule Regie Cancellario, Paulo Preposito, Paulo Cantore, Rugas Custode existentibus.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

25.

IV László király Inárcson Pest megyében lakó Inarcsi Pál, Tamás, Fene és Omb, székes-fehérvári várjobbágyokat a nemesek sorába emeli. 1275.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in vero salutari. Ad nniuersorum tam presencium quam futurorum noticiam harum serie uolumus peruenire, quod considerantes fidelitates et meritoria obsequia Pauli, Thome, Omb et Feney filiorum Jacobi de uilla Inarch, jobagionum uidelicet castri Albensis, in Comitatu Pestiensi existencium, que et quas ijdem domino Stephano patri nostro, uictoriosissimo Regi Vngarie felicissime recordacionis, et postmodum nobis tam in Regni nostri expedicionibus, quam in alijs agendis nostris fideliter inpenderunt, adeo plene, ut meritoria seruicia sua, iuste et condigne remuneracionem Regiam postularent, eosdem, cum omnibus terris ipsorum, quas in jobagionatu dicti castri existentes, sine alieni iuris preiudicio pacifice possederunt, a jobagionatu dicti castri p(ure) et sincere eximentes, in cetum et numerum seruiencium nostrorum Regalium duximus transferendos; volentes et instituentes

decetero non inter jobagiones castri, sed inter seruientes Regales computentur, exercituantes sub nostro vexillo more nobilium eorundem. Vt igitur huius nostre translacionis series robur optineat, perpetue firmitatis, nec per quempiam ualeat in irritum reuocari, presentes eisdem Paulo, Thome, Omb, et Feney concessimus litteras duplis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti, venerabilis uiri, Sancte Strigoniensis Ecclesie Electi, aule Regie Vice-Cancellarij, et Prepositi Budensis, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° septuagesimo quinto, Regni autem nostri anno tercio. Venerabilibus patribus, Stephano Colochensi et Johanne Spalatensi Archiepiscopis, Philippo Vachiensi, aule domine Regine karissime consortis nostre Cancellario, Thymotheo Zagrabiensi, Dionisio Jauriensi, Job Quinqueecclesiensi, Lodomerio Varadiensi, Andrea Agriensi, et Petro Transsiluano Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; Nicolao Palatino Judice Cumanorum, Johanne Bano tocius Sclauonie, Joachino Magistro Tauarnicorum nostrorum, Dionisio Magistro Tauarnicorum domine Regine, Comite Zaladiensi, Matheo Voiouoda Transiluano Comite de Zonuk, Nicolao Voiouoda Judice Curie nostre, Paulo Bano de Zeurino, Lorando Comite Castri Ferrei, Michaele Comite Nitriensi, et alijs quampluribus Comitatus Regni tenentibus et honores.

Jegyzet. Eredetie börhártyán, kiváltságlevél-alakban, mely van Nagy-Kőrösön az Inárcsi Farkas testvérek levéltárában. Veres és zöld selyemről függő kettős királyi pecsétje elveszett. Találtatik ott IV. László királynak egy másik ugyanazon tartalmú, de nyilt formában kiadott okmánya is, melly a fenebbivel szóról szóra megegyez. *Szabó Károly.*

26.

IV. László király helybenhagja és megerősíti Sándor bánnak intézkedését, melynél fogva több jószágait nejére ruházza által. 1275.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus, ad quos presentes littere pervenerint, salutem in Domino sempiternam. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod Alexander Banus, Comes Scibiniensis et de Dubuka, dilectus et fidelis noster, ultronea voluntate in nostra presencia constitutus, de possessionibus suis quocunque nomine censeantur rite et legitime aquisitis, quasdam villas seu possessiones, videlicet Ilsuazyg cum tributo et aliis attinenciis suis, item villam Bagata, item villam Meger, item villam Kerepes, item villam Buda prope Zenholm, item villam Sancti Jacobi, petita a nobis licencia et obtenta, domine uxori sue contulit, tradidit atque dedit, tali condicione interjecta: quod ipsa domina predictas villas seu possessiones cum suis attinenciis et vtilitatibus habendi et possidendi usque vitam, et si inter vivos vel in ultima voluntate easdem filio suo vel filiabus suis aut cuilibet ex eisdem, vel eciam pro remedio anime sue legandi, relinquendi et eciam disponendi liberam habeat facultatem pro suo libito voluntatis. Cujus ordinacioni et disposicioni ad ejusdem supplicationem assensum Regium prebuimus et prebemus. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes nostras concessimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti, Sancte Strigoniensis Ecclesie Electi, Prepositi Budensis, et aule nostre Vice-Cancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° septuagesimo quinto, Regni autem nostri anno tercio. Venerabilibus patribus Stephano Colocensi et Johanne Spalatensi Archiepiscopis, Lamperto Agriensi, Briccio Chanadiensi,

Quinque-Ecclesiensi, Paulo Vesprimiensi aule nostre Cancellario, Philippo Vaciensi aule domine Regine consortis nostre harissime Cancellario, Lodomerio Varadiensi, Thymotheo Zagrabiensi, Dyonisio Jauriensi et Petro Transylvano Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; Rolando Palatino Judice Comanorum, Matheo Vajvoda Transylvano, Egidio magistro Tavarnicorum nostrorum, Petro Comite Suprunien[illegible]i et Simigiensi, Ugrino Bano de Severino, et aliis quam plur[illegible]bus Comitatus Regni nostri tenentibus et honores.

(A leleszi Convent levéltárából. V. ö. ezen okmány kivonatát Fej[illegible]rnél Cod. Dipl. V. k. 2. r. 298. l. *Hatvani Mihály.)*

27.

IV. László király megerősíti a pannonhalmi apátság alattvalói számára V. Istvánnak, az adószabadságról kiadott 1270-ki okmányát. 1275.

Nos Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie memorie commendamus, quod vir venerabilis Bonifacius Abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ad nostram accedens presenciam exhibuit nobis litteras patentes domini Stephani Illustris Regis Hungarie, karissimi patris nostri felicis recordacionis, petens a nobis cum instancia, vt nos ipsas litteras ratas habere et dignaremur nostris litteris confirmare. Quarum tenor talis est:

Nos Stephanus Dei gracia Rex Hungarie stb. (következik V. Istvánnak 1270-ki okmánya, mely találtatik Okmánytárunk III. kötetében 137. sz. a. 229. l.)

Nos itaque ipsius iustis precibus inclinati, litteras ipsius karissimi partris nostri ratas habentes et acceptas, ac tenorem earundem de verbo ad verbum presentibus inseri fa-

cientes presencium auctoritate confirmamus. Datum apud Monasterium Sancti Jacobi de Selcz in crastino Octauarum Natiuitatis Domini anno eiusdem M° CC° septuagesimo quinto.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

28.

IV. László király a szenvedett károk tekintetéből több veszprémi telket adományoz a veszprémi káptalannak. 1275.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christiane fidei cultoribus presentibus pariter et futuris, presentes litteras inspecturis salutem in salutis largitore. Quoniam seculi Principibus, quibus plurima largitus est Deus, quosque potentatibus prefecit plurimorum, optima rerum jure scripto censetur esse mensura, in Sacrosanctam Matrem Ecclesiam largicionis titulo inmensitas conquisita, in his potissimum, iu quibus non tam mere liberalitatis, quam pocius talis donacio dampnorum jam datorum incidit in rempensam. Hinc est, quod cum nuper nos exercitu valido innumerosa multitudine Regni nostri nobilium copioso per Wesprimiensis Ecclesie possessiones et predia transitum fecimus, eadem Venerabilis Wesprimiensis Ecclesia in suorum spoliacione, prediorum desolacione omnium et combustione damna perplurima est perpessa; quare nos de omnium Baronum nostrorum induccione, consilio benevolo, et assensu in repensam aliqualem, licet non plenam, octo mansiones castrensium in suburbio Wesprimiensi cum omnibus suis possessionibus, terris, et sylvis; quorum castrensium nomina sunt hec: Gede, Voska, Syk, Thomas, Bube, Buthus, Michael, et Iwanka; item tres mansiones bacciniferorum Ducalium in eodem Wesprimiensi suburbio constitutas, quorum

nomina sunt : Chene, et duo filii Beethleem , Thomas et Jacobus, et Nicolaus frater dicti Beethleem ; item quatuor mansiones preconum Regalium, quorum nomina sunt hec : Paulus Buga, Bulchu, et Paulus, item filius Marcelli consanguineus eorundem ; item duas mansiones — — nostrorum, qui vulgo *huro* appellantur, in villa Wrs inferiori, quorum unus vocatur Stuge, alius vocatur Zab — — cum omnibus eorum liberis et posteris, terris, possessionibus ac vineis dedimus, et donavimus irrefragabiliter jure plenario evo quolibet possidendas. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis viri magistri Benedicti , Sancte Strigoniensis Ecclesie Electi, Prepositi Budensis, aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri. Anno Domini M° CC° septuagesimo quinto, Indictione tercia, Regni autem nostri anno tercio,

(Robert Károly királynak 1323-ki megerősitő privilegiumából , mely őríztetik a veszprémi káptalan levéltárában.)

29.

Erzsébet özvegykirályné Vrbua birtokot adományozza Benedek grófnak, Iváncsa gróf fiának. 1275.

Elyzabeth Dei gracia Regina Hungarie vniuersis Christi fidelibus tam presentibus , quam futuris, ad quorum noticiam presens scriptum peruenerit, salutem in salutis omnium largitore. Reginalis benignitatis officium nos ammonet et inducit, vt quorumlibet fidelitatibus et seruiciis commode nobis impensis gratanti animo occuramus condigna retribucione meritis eorum fauorabiliter respondentes. Quia dum eorum laboribus et honestis seruiciis fauorem prebemus et assensum, ceteros ad ampliora fidelitatis opera exemplo simili in-

uitamus et de promptis reddimus prompciores. Proinde vniuersitatis vestre noticie tenore presencium fieri uolumus manifestum, quod nos fidelitates et seruicia nobilis viri Comitis Benedicti filii Comitis Iwanche, que domino Bele et domino Stephano inclytis Regibus Hungarie, et tandem domino Ladizlao Regi, karissimo filio nostro, ac nobis, personam suam casibus fortune committere non formidans, in prosperis pariter et aduersis cum summa diligencia laudabiliter exhibuit, attendentes; uolentesque eidem, in recompensacionem seruiciorum suorum aliquali retribucionis stipendio, licet ampliori munificencia dignus esset, respondere; quandam terram inferiorem Vrbua nuncupatam in Comitatu de Posoga existentem et collacioni nostre pertinentem, quam quondam Mortunus filius Myko detinebat, cum suis vtilitatibus et pertinenciis vniuersis, de beneplacito ejusdem domini Ladizlai Regis, karissimi filii nostri, et Baronum suorum consensu, ex certa consciencia dedimus, donauimus et contulimus ipsi Comiti Benedicto et per eum suis heredibus heredumque suorum successoribus perpetuo et irreuocabiliter possidendam. Mete autem ipsius inferioris terre Vrboa hoc ordine distinguuntur: Prima siquidem meta incipit a meridie juxta fluuium Churnuch ab arbore *thul*, in qua est crux; abinde procedit ad partem septemtrionalem in silua Zaua per arbores cruce signatas, et in exitu ejusdem silue, vbi ad campum protenditur, est meta terrea sub arbore *thul;* deinde tendit adhuc ad septemtrionem ad metam terream; deinde declinat per campum ad orientem ad metam terream; abhinc tendit ad arborem nucum juxta fluuium Vrbua, habentem inter frodens (? frondes) lapidem quendam; deinde appropinquat cuidam vie, juxta quam est meta terrea; abinde protenditur versus orientem ad quoddam *berch*, vbi est meta terrea, deinde reflectitur ad orientem vbi transito quodam (igy) *potok* sub arbore *nar* est meta terrea; deinde ad arborem piri cruce signatam; deinde cadit in *potok* Bokolcznyk nominatum, et vsque ad eundem *potok* semper cometatur superiori terre Vrbua; ibi vero incipit cometari terre Comitis Cheh; deinde procedit per meatum illius *potok* ad meridiem vsque ad magnam viam, que de Vrbua venit, vbi est meta terrea; deinde per eandem viam tendit ad orientem et cadit ad aquam Zlopcheny

et in eadem aqua tendit uersus meridiem, vbi est meta terrea; deinde progreditur uersus meridiem in eadem aqua, et inde exit uersus orientem, et abhinc uergit iterato uersus meridiem sub dastenlaz (?), ubi est arbor *syl* pro meta; dehinc progreditur adhuc versus meridiem ad Dobouchpotoka, et transit ipsam aquam Dobochpotoka ad orientem, et vadit ad arborem *tul* cruce signatam, que est pro meta, et ibi cadit ad magnam viam crucis, que vadit uersus meridiem vsque ad *Trestene pola*, et transeundo illum campum uenit ad aquam Luky, vbi est arbor *tul* cruce signata, et in eadem aqua Luky tendit versus meridiem ad locum, qui vna *Helvsta polya* uocatur; et inde exit uersus orientem et tendit ad meridiem ad aquam Churnuch, et ex alia parte aque in eodem loco cadit aqua Zanugna in aquam Churnuch, et ibi separatur a terra Cheh; deinde progreditur et uadit ad occidentem, peruenit ad priorem metam, ibi terminatur. Vt igitur hec nostra collacio inconcussa permaneat, nec processu temporum possit per quempiam retractari, presentes eidem Comiti Benedicto concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Gregorii aule nostre Cancellarii fidelis nostri, (anno Domini M°) CC° septuagesimo quinto.

(A pozsegai káptalan egykorú átiratából, Horvát István kéziratai közt a nemzeti muzeumban.)

30.

X. Gergely pápa Gellért mesterhez, hogy a szent föld segítségére Magyarországban az egyházi jövedelmek tizedrészét szedje. 1275.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei dilecto filio Magistro Gerardo Subdiacono et Scriptori nostro (collectori decimarum in Ungaria) salutem et Apostolicam benedictionem. Quanto extimamus negotium terre sancte sollempnius, quantoque magis insidet cordi nostro, tanto amplius ad executionem ipsius et eorum, que spectant ad ipsum, personas ydoneiores exquirimus, illud specialiter in earum ydoneitate querentes, ut fidelitate ac prudentia vigeant et zelo ferveant ad idem negotium prosequendum. Hoc de persona tua laudabile nobis testimonium a fide dignis exhibitum pollicetur. Cum itaque approbante Sacro Generali Concilio nuper congregato Lugduni, decimam omnium ecclesiasticorum redditnum et proventuum ad terre predicte subsidium per sex annos a festo Nativitatis Beati Johannis Baptiste transacto novissime numerandos duxerimus concedendam: discretioni tue presentium auctoritate mandamus, quatenus predicte decime colligende in omnibus partibus Regni Ungarie subscripto modo sollicite curam geras. Videlicet ut in singulis Civitatibus et Diocesibus Regni eiusdem de consilio locorum Ordinarii, aut eius vicesgerentis, si Diocesanus ipse absens fuerit, et duorum fidedignorum de Ecclesia Cathedrali constitutorum in dignitatibus, seu aliorum quoad non exemptos, quod exemptos vero de consilio aliquorum presbiterorum de contrata deputes duas personas fide, facultatibus, si tales commode inveniantur, ac alias ydoneas ad collectionis huiusmodi ministerium exequendum. Collectores vero, quos, ut premittitur, deputabis, in forma iurare facias infrascripta. Et tu nichilominus Regnum et partes easdem circueas, diligentius scrutaturus, qualiter in commisse sibi dicte collectionis officio iidem se habeant collectores, qualiter ipsis de decima satisfiat, collectamq

per illos ex decima ipsa pecuniam de predictorum Ordinarii et aliorum consilio facias per collectores eosdem in tutis locis vel loco deponi. Tibi quoque cum consilio eorumdem Ordinarii et aliorum mutandi collectores ipsos, quotiens videris expedire, ac eos compellendi ad reddendum coram eisdem Ordinariis et aliis computum de collectis, et contradictores quoslibet auctoritate Apostolica per censuram ecclesiasticam compescendi, plenam eadem auctoritate concedimus potestatem. Et ut tam tu, quam dicti collectores fructum de vestris laboribus reportetis, premissa tibi et eis in remissionem peccatorum iniungimus, et nichilominus a prestatione decime pro annis illis, quibus circa ea laborabitis, volumus vos esse immunes. Te preterea illius indulgentie concedimus esse participem, que crucesignatis personaliter transfretantibus in prefate terre subsidium est concessa, et quod de pecunia ex ipsa decima colligenda singulis diebus, in quibus circa premissa vacabis, tres soldos sterlingorum percipias pro expensis. Non obstantibus, si aliquibus a Sede Apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, que de indulto huiusmodi ac tota eius continentia de verbo ad verbum, et de propriis locorum et personarum nominibus specialem, plenam et expressam non fecerint mentionem, sive quibuslibet aliis privilegiis, indulgentiis, vel litteris quibuscumque, dignitatibus, ordinibus, locis vel personis generaliter, vel specialiter sub quacunqua forma vel conceptione verborum ab eadem sede concessis, de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum in nostris litteris specialis, plena et expressa mentio sit habenda. Volumus autem, ut frequenter nobis scribere studeas, quid actum fuerit in qualibet provintia tam circa collectores, quam circa collectionem, quantitatem collectam, ipsius depositionem, locum depositionis ac modum. Et insuper de premissis fideliter ac sollicite prosequendis prestes, tactis sacrosanctis evangeliis, iuramentum. Considerans itaque, quod in premissis negotium Dei prosequeris, et in conspectu Regis eius, qui cuncta discernit, sibique, nec non et nobis, qui circa hec omnem diligentiam adhibere intendimus, teneberis reddere rationem ab utroque pro meritis recepturus, sic prudenter in illis habere te studeas, sic consulte,

quod in utriusque judicio non solum vites pene confusionisque discrimina, sed laudis titulos et gratiam ac retributionis premium assequaris. Forma autem iuramenti, quod prestare volumus collectores eosdem, hec est: Juro ego . . . a vobis Magistro G. auctoritate Apostolica deputatus collector ad exigendum, colligendum et recipiendum decimam omnium reddituum, et proventuum ecclesiasticorum ab omnibus personis ecclesiasticis nen exemptis in . . . Civitate et Diocesi constitutus, a Sede Apostolica pro subsidio terre sancte concessam, quod fideliter exigam, colligam, recipiam atque custodiam ipsam decimam, non deferendo in hiis alicui persone, cuiuscunque ordinis, status, conditionis aut dignitatis existat, prece, timore, gratia vel favore, vel alia quacumque de causa, et eam integre restituam et assignabo, prout a vobis recepero in mandatis. Et super premissis omnibus et singulis plenam et fidelem rationem reddam vobis, et si contingat vos officium, quod in premissis geritis, dimittere, hec eadem faciam iuxta mandatum illius, qui substituetur, in eodem officio. Sic me Deus adiuvet et hec Sancta Evangelia. Datum Lugduni XII. Kal. Octobris. (Pontificatus nostri) anno tercio.

(X. Gergely pápa Regestáiból Theiner Vetera Monumenta Hungariam Sacram illustrantia, I. köt. Róma, 1859. 319. l.)

31.

X. Gergely pápa Magyarország érsekeihez és pilspökeihez, hogy a szent föld segítségére a keresztet hirdettessék. 1275.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei venerabi li-bus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et univers is Episcopis suc provintie salutem et Apostolicam benedicti-nem. Si mentes fidelium, terrenis abdicatis illecebris, reco-lendis immensis beneficiis nostri redemptoris intenderent; ea celesti lumine illustrate diligenti scrutarent examine; frequenter meditationis attente conspectui presentarent; pro-fecto eorum corda concalescerent intra ipsos, igne in medi-tantium animis ardescente. Cuius etenim pectus saxeum non emolliret considerata illius humanationis humilitas, in qua Dei filius factus homo exinanivit semetipsum formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inven-tus ut homo? Cuius viscera non inflammaret caritatis ardore pia consideratio illius humiliationis extreme, in qua ipse idem factus obediens usque ad mortem, ad exprobrantium ob-probria coram tondente se velut agnus abmutuit, et sicut ovis ad occisionem ductus, post contumelias et terrores, post spinas et sputa, post flagella varia, post diversa denique ge-nera tormentorum, innocens sine causa dampnatus, et demum saturatus obprobriis, clavis affixus, aceto et felle potatus, confossus lancea, in crucis patibulo tam dire mortis subiit passionem, misterium redemptionis nostre perficiens, sine qua parum nobis nativitas profuisset? Quis igitur hec et alia largitatis Divine carismata, infra pectoris claustra, debita et frequenti meditatione revolvens, non intus fervide zelo de-votionis accensus ferveat, foris ebulliat, exclamet et dicat „Quid retribuam Domino pro omnibus, que retribuit mihi?“ et non expectato monitoris, vel sollicitatoris officio subiungat ultroneus „Calicem salutaris accipiam et nomen Domini in-vocabo?“ Quem non pudeat ingratitudinis argui, quin potius

de infidelitate notari, si creatori pio, benefico Domino, piissimo redemptori tante necessitatis tempore non assistat, dum hereditatis sue funiculus, terra sancta, quam sibi testatur scripture sacre testimonium omnium cariorem, in Christianitatis confusionem et dedecus per nominis Christiani blasphemos pro parte maxima occupata tenetur, et ad occupationem residui per eosdem instantia infeste persecutionis insistitur, super eo assidue in partibus illis populus Christianus impetitur, et molestis impetitionibus infestatur? Et quidem si facultas resistendi competeret, non pateretur aliquis absque deserte fidei scrupulo sui domini temporalis vel vicum aliquem occupari; et hereditatis Dominice invasores fideles ulterius patientur? Numquid marcebunt otio, aut ocius non exurgent ad vitandum tante note discrimen? Exurgant itaque qui sunt Christi, et se ipsius esse non solum nomine, sed opere fateantur; exurgant utique in illius auxilium; exurgant ad salutis sue compendium, et illam brevis laboris pretio compendiose mercentur. Nunc precipue, dum in sacro Concilio ad hoc hiis diebus inter cetera, immo pre ceteris specialiter congregato, eiusdem terre nuper ordinata subventio sub spe illius, de cuius solius clementi providentia et clementia provida ordinatio talis et tanta processit, laboris optatum exitum repromittit. Convenientibus siquidem in eodem Concilio nonnullis Principibus et Prelatis de mundi partibus universis, aliorumque Principum, Prelatorum et Capitulorum nuntiis, post subsidium pecuniarium communi consensu terre deputatum eidem, convenit omnium sententia in id ipsum, videlicet ut in generali passagio, cuius celeriter auctore Deo terminum prefigemus, universis Christicolis contra blasphemos eosdem constantibus vires suas, quanto erit Christianorum virtus unita potentior, et tanto ad liberationem terre predicte sit via securior, sit oportunitas promptior, et de illa Deo auspice spes certior habeatur. Ceterum licet ad excitandos eorumdem fidelium animos in terre memorate succursum sufficere debeat sollers attentio premissorum, licet possit non indigne sperari, quod si fideles iidem, quo debent pietatis oculo terram eandem respiciant; si ad persecutionis acerbitatem, quam terra eadem continuis lacessita molestiis et diutinis vexationibus lassata perpetitur, convertant pie compassioni

intuitum, discriminaque considerent, que per hoc eidem fidei orthodoxe non est dubium imminere, ad assumendum terre sepefate negotium se potius ingerent, quam invitari ad hoc commonitionis alicuius suffragio expectabunt : quia tamen speramus, quod vocem virtutis tribuit Dominus voci sue, verbum crucis ad promotionem ipsius negotii in vestris Civitatibus et Diocesibus decrevimus proponendum, ad quod eo confidentius personas vestras duximus eligendas, quo magis ad id fame vestre claritas et pastoralis officii debitum nos invitat. Ideoque fraternitati vestre predicationis officium in eisdem Civitatibus et Diocesibus presentium auctoritate committimus in remissionem peccaminum iniungentes, quatenus in huiusmodi officio iuxta datam vobis a Deo prudentiam procedentes, illud efficaciter et prudenter, non obstante, quod hoc idem alii forsitan sit commissum, exequi studeatis; omnes quos hoc (igy) utiles fore putabitis, instantius inducendo, ut suscipientes cum reverentia signum crucis, ipsamque suis cordibus et humeris affigentes, ad terre memorate succursum viriliter se accingant, ac ipsius negotium fideliter exequantur. Et ut iidem fideles premissa eo libentius, eoque ferventius prosequi studeant, quo potiorem se noverint fructum ex suis laboribus percepturos, nos de Omnipotentis Dei misericordia, et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, et illa, quam nobis Deus ligandi atque solvendi contulit, potestate, omnibus vere penitentibus et confessis, qui huiusmodi laborem salutifere crucis signo suscepto in personis propriis subierint, et expensis, plenam peccatorum suorum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, veniam indulgemus, et in retributionem iustorum salutis eterne pollicemur augmentum. Eis autem, qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis iuxta qualitates et facultates suas viros ydoneos destinarint illic iuxta provideutie vestre arbitrium moraturos; et illis similiter, qui licet in alienis expensis, in personis tamen propriis assumpte peregrinationis huiusmodi laborem impleverint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis volumus esse participes iuxta quantitatem subsidii et devotionis affectum omnes, qui ad subventionem ipsius negotii de bonis suis congrue ministrabunt. Per-

sonas insuper, familias et bona eorum, ex quo crucem susceperint, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus, statuentes, ut sub Diocesanorum suorum defensione consistant. Ut autem iidem crucesignati eo exequantur libentius et ferventius votum suum, quo pluribus fuerint favoribus communiti; presentium auctoritate concedimus, ut iidem illis privilegiis eaque immunitate gaudeant, que in generali crucesignatorum indulgentia continentur. Et quod per Sedis Apostolice litteras, vel legatorum ipsius extra suas Dioceses, nisi ille, que ab eadem Sede obtente fuerint, plenam de indulto huiusmodi mentionem fecerint, non valeant conveniri, dummodo parati existant coram suis ordinariis de se querelantibus respondere, quos per vos ab hiis ecclesiastica defendi censura, cessante appellationis obstaculo, volumus, qui eosdem contra indultum huiusmodi predictave privilegia et protectionis nostre tenorem presumpserint temere molestare: ita tamen, quod aliquis vestrum de hiis, que judicialem indaginem exigunt, et indultum privilegiave huiusmodi seu personas, familias et bona crucesignatorum ipsorum non contingunt, se in hac parte nullatenus intromittat. Si qui vero illuc proficiscentium ad prestandas usuras iuramento tenentur astricti, creditores eorum per vos vel alios, sublato appellationis obstaculo, districtione simili, ut iuramenta huiusmodi penitus relaxantes, ab usurarum alterius exactione desistant: si autem quisquam creditorum eos ad solutionem coegerit usurarum, ipsum ad restitutionem earum eadem di strictione, sublato appellationis obstaculo, compellatis. Judeos quoque ad remittendas ipsis usuras per secularem compelli precipimus potestatem; et donec eas remiserint, ab omnibus Christi fidelibus, tam in mercimoniis, quam aliis, sub excommunicationis pena iubemus communionem illis omnimodam denegari. Porro ad huiusmodi ardui et salubris negotii efficaciam pleniorem, ut vos convocare possitis Cleros et populos, ad quemcumque volueritis locum ydoneum, et ibidem verbum crucis proponere, ac fidelibus vere penitentibus et confessis ad predicationem huiusmodi convenientibus, ipsamque audientibus reverenter, centum dies de iniunctis eis penitentiis relaxare, quodque vobis et vestris familiis in ecclesiis ecclesiastico interdicto suppositis, excommunicatis

et interdictis exclusis, non pulsatis campanis, voce submissa et ianuis clausis Divina celebrare officia et facere celebrari, et populis proponere verbum crucis atque crucis caractere insignitos, ab excommunicatione, quam pro eo, quod sepulchrum Dominicum contra prohibitionem Legatorum Sedis Apostolice visitarunt, et illos etiam, qui eam pro eo, quod Sarracenis merces portaverunt et arma, seu alia prohibita, vel eisdem contra Christianos impenderunt auxilium, consilium vel favorem, dummodo quicquid ex huiusmodi dampnato acquisivere commercio, et aliud tantumdem de suis facultatibus in manibus vestris assignent, in terre predicte subsidium convertendum; necnon tam clericos quam laicos crucesignandos, qui pro violenta iniectione manuum in clericos seculares, virosque religiosos, vel pro incendio seu sacrilegio inciderunt in canonem sententie promulgate, absolvere iuxta formam Ecclesie vice nostra, illis exceptis, quorum fuerit excessus difficilis et enormis; et cum clericis crucesignatis, qui cum excommunicationis sententiam latam a canone vel ab homine incurrissent, se Divinis immiscuerunt officiis, et receperunt ordines sic legati, dummodo passis dampna, vel iniurias satisfaciant competenter, et negotium huiusmodi in propriis prosequantur personis, vel ad hoc in expensis suis ydoneos bellatores transmittant, vel de bonis propriis iuxta idem arbitrium aliquod impendant subsidium, dispensare possitis, auctoritate Apostolica vobis duximus concedendum. Preterea cum nonnulli clerici et laici non ratione ecclesiarum pacifice et sine controversia quasdam dicantur decimas possidere, quod vobis sit liberum de fructibus earumdem perceptis hactenus, eisdem clericis et laicis dimittere quintam partem, eisque concedere, quod residuum fructuum eorundem in predictum convertere subsidium per se ipsos, vel vobis si voluerint exhibere in idem negotium convertendum; ita quod ipsi ad restitutionem etiam de premissis omnibus minime teneantur, sed inde maneant penitus absoluti, dummodo decimas ipsas ecclesiis dimittant in posterum, ad quas spectant, auctoritate concedimus supradicta. Amplius cum olim sedes predicta centesimam proventuum ecclesiasticorum per omnia Christiana Regna subsidio deputaverit supradicto, nec sit conveni[illegible] quod simul pro terra prefata duo subsidia

colligantur, nos centesimam huiusmodi remittentes in locis, in quibus non extitit per executores indicta, volumus et mandamus, ut singulis vestrum per se vel alios centesimam ipsam in locis sibi subditis, in quibus indicta fuit et non extitit persoluta, a tempore quo indicta fuit, usque ad tempus predicte decime, legata quoque in eisdem locis subsidio predicto relicta, omnes quoque obventiones undecumque et qualitercumque ipsi subsidio in locis provenientes eisdem, tam pro tempore preterito quam futuro colligatis integraliter, et fideliter conservetis, eaque omnia penes illos, qui decimam per nos eidem subsidio deputatam custodierint, ad opus predicti subsidii deponatis, facientes nichilominus, quod de trunco in supradicto Concilio ordinatum extitit observari, videlicet, ut in singulis ecclesiis truncus ponatur concavus tribus clavibus consignatus; prima penes Episcopum, secunda penes ecclesie sacerdotem, tertia per aliquem religiosum laicum conservandis, et in eo fideles quilibet, iuxta quod Dominus eorum mentibus inspiraverit, suas elimosinas deponere in remissionem suorum peccaminum moneantur, et in ipsis ecclesiis semel in ebdomada pro remissione huiusmodi peccatorum, et presertim offerentium elimosinas certa die, quam tamen sacerdos pronuntiet, populo, missa publice decantetur. Concedimus insuper, ut si aliqui crucesignatorum infra tempus a nobis ad votum exequendum huiusmodi assignandum decesserint, illarum indulgentiarum et gratiarum sint plene participes, que obeuntibus in eiusdem terre servitio sunt concesse. Commutandi ad hec a personis earumdem Diocesium emissum ieiuniorum ac cuiuslibet peregrinationis votum in negotii predicti subsidium, ac etiam per censuram ecclesiasticam crucesignatos quoslibet, cuiusque dignitatis, vel conditionis fuerint, compellendi, ut in eodem termino illud executuri ad terram predictam accedant, vel ipsum redimant, si legitimo fuerint impedimento detenti, et vos pensatis personarum et aliis circumstanciis illud videritis redimendum. In hoc autem et aliis premissis articulis, in quibus aliqua vestre circumspectionis arbitrio relinquuntur, maxime sic vestras conscientias oneramus, ut in dic stricti examinis teneamini Deo et nobis exactam reddere rationem; deputandi quoque personas ydoneas in eisdem Diocesibus

ad redemptiones huiusmodi fideliter colligendas, et sub testimonio fidelium consignatas deponendas in tuto, quousque per nos dispositum fuerit, qualiter in huiusmodi subsidium convertantur, vobis plenam tribuimus facultatem. Volumus preterea et concedimus, ut vos, qui in officio predicationis crucis pro presenti negotio per triennium duxeritis laborandum, illis immunitate ac privilegiis gaudeatis, illiusque indulgentie, etiamsi infra ipsum triennium cum intentione decedatis huiusmodi, sitis participes, que personaliter in terre predicte subsidium transfretantibus in Generali Concilio noscuntur esse concessa. Volumus insuper et presentium auctoritate districte precipimus, quod in premissis exequendis sitis solliciti et attenti, nec in illorum executione alter alterum impediat vel perturbet. Non obstante, si aliquibus, quod excommunicari, suspendi vel interdici non valeant, a dicta sede forsitan sit indultum, et quibuslibet aliis indulgentiis, privilegiis seu litteris ab eadem sede obtentis, per que predicta impediri vel differri possint, et de quibus specialem oporteat in presentibus fieri mentionem. Datum Lugduni VI. Kal. Octobris (Pontificatus nostri) anno tertio.

In e. m. Archiepiscopo Colocensi et universis Episcopis sue provincie.

(X. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. 1. k. 316. l.)

32.

X. Gergely pápa a dömesek magyarországi perjeléhez, hogy a szent föld segitségére a keresztet hirdesse. 1275.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei dilecto filio . . . Priori Ordinis Predicatorum Ungarie salutem et Apostolicam benedictionem. Si mentes fidelium, terrenis abdicatis illecebris, recolendis immensis beneficiis nostri redemptoris intenderent; si ea celesti lumine illustrate, diligenti scrutarent examine; si frequenter meditationis attente conspectui presentarent; profecto eorum corda concalescerent intra ipsos, igne in meditantium animis ardescente. Cuius etenim pectus saxeum non emolliret considerata illius humanationis humilitas, in qua Dei filius factus homo exinanivit semetipsum formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus, ut homo? Cuius viscera inflammaret caritatis ardore pia consideratio illius humilia tionis extreme, in qua ipse idem factus obediens usque ad mortem, ad exprobrantium obprobria coram tondente se velut agnus abmutuit, et sicut ovis ad occisionem ductus, post contumelias et terrores, post spinas et sputa, post flagella varia, post diversa denique genera tormentorum, innocens sine causa damnatus et demum saturatus obprobriis, clavis affixus, aceto et felle potatus, confessus lancea crucis patibulo tam dire mortis subiit passionem, misterium redemptionis nostre perficiens, sine qua parum nobis nativitas profuisset? Quis igitur hec et alia largitatis Divine carismata infra pectoris claustra debita et frequenti meditatione revolvens, non intus fervide zelo devotionis accensus ferveat, foris ebulliat, exclamet et dicat: „Quid retribuam Domino pro omnibus, que retribuit mihi?“ et non expectato monitoris, vel sollicitatoris officio subiungat ultroneus: „Calicem salutaris accipiam et nomen Domini invocabo?“ Quem non pudeat ingratitudinis argui, quin potius de infidelitate notari, si creatori pio, bene-

fico domino, piissimo redemptori tante necessitatis tempore non assistat, dum hereditatis sue funiculus, terra sancta, quam sibi testatur scripture sacre testimonium omnium cariorem, in Christianitatis confusionem et dedecus per nominis Christiani blasphemos pro parte maxima occupata tenetur, et ad occupationem residui per eosdem instantia infeste persecutionis insistitur, super eo assidue in partibus illis populus Christianus impetitur, et molestis impetitionibus infestatur? Et quidem si facultas resistendi competeret, non pateretur aliquis absque deserte fidei scrupulo sui domini temporalis vel vicum aliquem occupari; et hereditatis Dominice invasores fideles ulterius patientur? Numquid marcebunt otio, aut ocius non exurgent ad vitandum tante note discrimen? Exurgant itaque qui sunt Christi, et se ipsius esse non solum nomine, sed opere fateantur; exurgant utique in illius auxilium, exurgant ad salutis sue compendium, et illam brevis laboris pretio compendiose mercentur. Nunc precipue dum in sacro Concilio ad hoc hiis diebus inter cetera, immo pre ceteris specialiter congregato, eiusdem terre nuper ordinata subventio sub spe illius, de cuius solius clementi providentia et clementia provida ordinatio talis et tanta processit, laboris optatum exitum repromittit. Convenientibus siquidem in eodem Concilio nonnullis Principibus et Prelatis de mundi partibus universis, aliorumque Principum, Prelatorum et Capitulorum Nuntiis, post subsidium pecuniarium communi consensu terre deputatum eidem, convenit omnium sententia in id ipsum, videlicet ut in generali passagio, cuius celeriter auctore Deo terminum prefigemus, universis christicolis contra blasphemos eosdem constantibus vires suas, quanto erit Christianorum virtus unita potentior, et tanto ad liberationem terre predicte sit via securior, sit oportunitas promptior, et de illa Deo auspice spes certior habeatur. Ceterum licet ad excitandos eorumdem fidelium animos in terre memorate succursum sufficere debeat sollers attentio premissorum, licet possit non indigne sperari, quod si fideles iidem, quo debent pietatis oculo, terram eandem respiciant, si ad persecutionis acerbitatem, quam terra eadem continuis lacessita molestiis et diutinis vexationibus lassata perpetitur, convertant pie compassionis intuitum, discriminaque considerent, que per

hoc eidem fidei orthodoxe non est dubium imminere, ad assumendum terre sepefate negotium se potius ingerent, quam invitari ad hoc commonicionis alicuius suffragio expectabunt: quia tamen speramus, quod vocem virtutis tribuit dominus voci sue: ad promotionem ipsius negotii verbum crucis in commissa tibi provintia decrevimus proponendum, ad quod tuo ac fratrum tui ordinis ministerio tanto confidentius utimur, quanto vos ad id utiliores religionis vestre claritas et zelus, quo vos, ad ea, que Dei sunt, fervere presumimus, repromittit. Ideoque in commissa tibi provincia predicationis officium in favorem ac utilitatem eiusdem negotii presentium tibi auctoritate committimus, in remissionem peccaminum iniungentes, quatenus in huiusmodi officio, iuxta datam a Deo tibi prudentiam, cum omni, quo poteris efficatia et attentione procedens, illud per te ac alios fratres ipsius ordinis commisse tibi provintie, quos ad id de consilio discretorum fratrum eiusdem ordinis duxeris eligendos, quosque tibi per virtutem obedientie cogere liceat ad idem officium prosequendum, et mutare, quotiens opportunum ipsi negotio et tibi videbitur expedire. Non obstante, quod hoc idem alii sit commissum, studeas exequi diligenter, omnes quos utiles fore putaveris, instantius inducendo, ut suscipientes cum reverentia signum crucis, ipsamque suis cordibus et humeris affigentes, ad terre memorate succursum viriliter se accingant, ac ipsius negotium fideliter exequantur. Et ut iidem fideles premissa eo libentius, eoque ferventius prosequi studeant, quo potiorem se noverint fructum ex suis laboribus percepturos nos de Omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, et illa, quam nobis Deus ligandi, atque solvendi contulit, potestate, omnibus vere penitentibus et confessis, qui huiusmodi laborem salutifere crucis signo suscepto in personis propiis subierint, et expensis, plenam peccatorum suorum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, veniam indulgemus et in retributionem iustorum salutis eterne pollicemur augmentum. Eis autem qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis iuxta qualitates et facultates suas viros ydoneos destinaverint illic, iuxta providentie tue vel ipsorum fratrum arbitrium moraturos; et illis similiter, qui

licet in alienis expensis, in personis tamen propriis assumpte peregrinationis huiusmodi laborem impleverint; plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis volumus esse participes iuxta quantitatem subsidii et devotionis affectum omnes qui ad subventionem ipsius negotii de bonis suis congrue ministrabunt. Personas insuper, familias et bona eorum, ex quo crucem susceperint, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus; statuentes, ut sub Diocesanorum suorum defensione consistant: Ut autem iidem, crucesignati eo exequantur libentius et ferventius votum suum, quo pluribus fuerint favoribus communiti, presentium auctoritate concedimus, ut iidem illis privilegiis, eaque immunitate gaudeant, que in generali crucesignatorum indulgentia continentur. Porro ad huiusmodi ardui et salubris negotii efficaciam pleniorem, ut tu et dicti fratres convocare possitis Cleros et populos ad quemcumque volueritis locum ydoneum, et ibidem verbum crucis proponere, ac fidelibus vere penitentibus et confessis, ad predicationem huiusmodi convenientibus, ipsamque audientibus reverenter, centum dies de iniunctis eis penitentiis relaxare, quodque vobis et vestris familiis et ecclesiis ecclesiastico interdicto suppositis, excommunicatis et interdictis exclusis. non pulsatis campanis, voce submissa et ianuis clausis Divina celebrare officia, et facere celebrari, ac populis proponere verbum crucis, auctoritate Apostolica tibi et ipsis fratribus duximus concedendum. Volumus preterea et concedimus, quod tu et iidem fratres, qui in officio predicationis crucis pro presenti negotio per triennium duxeritis laborandum, vel si post inceptum laborem huiusmodi cum intentione ipsum predictum triennium prosequendi ante finitum idem triennium decedatis, illis immunitate ac privilegiis gaudeatis, illiusque indulgentie sitis participes, que personaliter in terre predicte subsidium transfretantibus in eodem generali Concilio noscuntur esse concessa. Ceterum cum huiusmodi predicationis officium venerabilibus fratribus nostris Archiepiscopis et Episcopis universis per nos in suis Diocesibus sit commissum, et Ministris Provincialibus et aliis fratribus Ordinis Minorum illud per similes presentibus litteras comittamus, te et dictos fratres eiusdem tui ordinis cum omni diligentia volumus observare,

ne cum Prelatis cisdem in predicando concurrere, vel ipsorum predicationem turbare seu impedire quomodolibet presumatis, cum dictis etiam Ministris et fratribus prefati Ordinis Minorum sic loca predicationis et tempora dividendo, ut vos mutuo non turbetis, nec impediatis aliquatenus per concursum, sed vobis invicem alternis vicibus in omni patientia et quiete cedatis. Et si forsan in aliquibus locis Conventus vos habere contingat, in quibus conventum predictus Minorum Ordo non habeat, eisdem Ministris et fratribus ipsius Ordinis Minorum ad eadem loco supervenientibns, in executione predicti officii, tu et fratres iidem, prefati tui ordinis deferatis. Non obstante aliqua indulgentia fratribus eiusdem tui ordinis a dicta sede sub quacumque verborum forma concessa, quod Apostolica mandata suscipere vel exequi per litteras Apostolicas, in quibus de indulto huiusmodi mentio non habetur, minime teneantur; et quibuslibet aliis indulgentiis, privilegiis seu litteris ab eadem sede obtentis, per que predicta impediri vel differri possint, et de quibus specialem oporteat in presentibus fieri mentionem. Datum Lugduni Idibus Novembris. Pontificatus nostri anno tertio.

In e. m. Ministro fratrum Minorum Regni Ungarie.

(X. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 320. l.)

33.

Miklós Gedeyi Albeusnak fia, figyermektelen halálának esetén vejeit gyermekeivé fogadja, mely intézkedését IV. László király helyben hagyja. 1275.

Nicolaus filius Albeus de Gedey fidelis domini Ladislai (IV.) Regis Hungarie ad ipsius domini Regis accedendo presenciam, et heredum se solacio carere ipsi domino Regi exponendo, a predicto domino Rege petiit humiliter et instanter, ut universas possessiones suas, quarum una Gedey, quam iure hereditario possidere se dixit, alia vero Abelfeuld et terra Betelfeuld nuncuparentur, quas a domina matre sua sibi relictas asseruit, si usque decisionem vite sue filium habere non posset, Erdeu et Johanni filijs Itimerij, generis suis, et Petro filio Leuke, genero suo, quos in filios recepisset adoptiuos, dandi et legandi liberam idem dominus Ladislaus Rex concederet de liberalitate Regia sibi facultatem. Ipse igitur dominus Ladislaus Rex peticionibus instantissimis eiusdem Nicolai fauorabiliter annuens, predictas possessiones supramentionatis generis suis legandi et relinquendi liberam dedit eidem Nicolao auctoritatem. (Datum anno Domini M CC LXXV.)

Jegyzet. IV. László királynak nyilt formában kiadott s a fenebbi engedelmet tartalmazó okmányát az egri káptalan ugyan 1275. ünnepélyesen írta által és a király 1279. privilegium alakjában erősitette meg. Bebek István Országbirónak 1360.ki itéletéből. *Czech.*

IV. László király Benedek és Reche fiainak visszaadja a tőlük Henrik bán által lefoglalt Churre és Simperg nevü jószágokat. 1276.

Nos Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie memorie commendantes significamus quibus expedit vniuersis, quod nos consideratis seruicijs et fidelitatibus Johannis et Petri filiorum Benedicti, Nicolai et Stephani filiorum Reche, duas possessiones ipsorum hereditarias C h u r r e et S y m p e r g uocatas, quas Herricus Banus ab eisdem auferendo potencialiter occuparat, propter notam infidelitatis filiorum eiusdem, quam contra nostram Maiestatem commiserunt, auferendo ab eisdem, ipsi Johanni et Petro filijs Benedicti, ac Nicolai et Stephani prefatorum (így) cum omnibus utilitatibus suis iure perpetuo duximus conferendas, quemadmodum plenius in priuilegio nostro, prius eisdem concesso continetur. Datum in Stephand tercio die Epifanie Domini, anno eiusdem M° CC° LXX° sexto

Jegyzet. Kis hártyaszeleten 8 sorral. Hártyazsinegen függ a pecséttöredék. Pozsonykáptalani országos levéltár. Capsa XVI. Nro. 19. *Knaus Nándor.*

35.

IV. László király Pongrácz és Péter grófoknak, Kázmér gróf fiainak Lomptó nevü birtokukat, mely tőlök el volt véve, visszaadja. 1276.

(L)adislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus, ad quos presens scriptum peruenerit, salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod Comes Pangracius et Petrus, filij Comitis Cazmerij, ad nostram accedens presenciam (igy),nobis humiliter supplicarunt, ut nos terram ipsorum Lomptou vocatam, in Comitatu Huntensi existentem, que tempore domini Regis Bele, aui nostri karissimi, felicissime recordacionis, a patre ipsorum, quodam modo, fuerat alienata, eisdem reddere et restituere de benignitate Regia dignaremur. Nos itaque, iustis peticionibus ipsorum Pangracij et Petri fauorabiliter inclinati, considerantesque multiplices fidelitates, et meritoria seruicia eorumdem, que ijdem domino Regi Bele auo nostro, et domino Regi Stephano patri nostro karissimis felicium recordacionum, a primeuis sue puericie temporibus, et postmodum nobis, in diuersis expedicionibus Regni nostri, se et sua fortune casibus exponere non formidantes, et specialiter in conseruacione castri ipsorum Chehte vocati, cum alia castra nostra, ultra Wag existencia, per homines Regis Boemorum, tunc capitalis inimici nostri, hostiliter fuissent occupata, fideliter exhibuerunt et deuote, prefatam terram Lomptow, cum omnibus utilitatibus suis et pertinencijs vniuersis, sub eisdem metis et terminis, quibus per patrem ipsorum antiquitus fuerat possessa, de consilio omnium Baronum nostrorum et beneplacito, eisdem Pangracio, Petro et fratribus eorum, ac per eos heredibus suis heredumque suorum successoribus, reddidimus et restituimus, ymo dodimus et contulimus, iure perpetuo, et irreuocabiliter possidendam

volentes, ut omnia instrumenta, uel littere, si que medio tempore super collacione eiusdem terre contra ipsos processissent, uiribus careant et inanes penitus habeantur, ubicumque in lucem prodite fuerint, uel hostense. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem, presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis viri, magistri Benedicti, Sancte Strigoniensis Ecclesie Electi, Budensis Prepositi, et aule nostre Vice-Cancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, Regni autem nostri anno quarto.

Jegyzet. Eredetie bőrhártyán,szél. 12'/$_2$ d. hüv.,mag. 5'/$_2$ d. hüv., melyen a király függö pecsétje még meg van, Ondrejovits László úr levéltárában. Közli *Ifjabb Kubinyi Ferenc*.

36.

Az esztergami keresztesek konventjének bizonyságlevele, hogy Samson és Jakab trencsini várjobbágyok Dubnicze nevü birtokukat Olthoman grófnak és utódainak eladták. 1276.

Frater Petrus Magister et Conuentus Cruciferorum Ecclesie Sancti Regis Stephani de Strigonio uniuersis presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad uniuersorum noticiam tam presencium quam futurorum harum serie volumus pervenire: Quod Samson et Jacobus filii Chepk nobiles jobagiones Castri de Trenchinio ad nostram personaliter accedentes presenciam dixerunt et confessi sunt,quandam possessionem ipsorum Dubnicze vocatam cum suis utilitatibus et pertinentiis hereditariam in Comitatu ejusdem de Trenchinio existentem, cui ecclesia fundata est in honorem Beati Jacobi Apostoli, vendidisse quinquaginta marcis mercimonialis argenti plene habitis et receptis Comiti Oltho-

man, et Chamar filio sororis ipsorum, filio ejusdem Olthoman. et per eosdem heredibus ipsorum heredumque suorum successoribus jure perpetuo et irrevocabili possidendam, tenendam et habendam. Insuper prefati Samson et Jacobus filii Chepk firmiter et solemniter assumpserunt eosdem, videlicet Comitem Olthoman et Chamar, filium ejusdem ac posteros ipsorum in perpetua possessione predicte possessionis Dubnicze vocate et utilitate ejusdem conservare ac ab omnibus impetitoribus et molestare volentibus expedire suis laboribus et expensis. In cujus rei memoriam et perpetuam firmitatem ad peticionem et instanciam parcium predictarum presentes concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum in vigilia Beatorum Petri et Pauli Apostolorum anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo sexto.

(Horvát István kézirati gyüjteményéből, mely a nemz. muzeumban találtatik.)

37.

IV. László király Tavarnuk nevü földet nővérének Erszébetnek és a Boldogasszony margitszigeti apácza-kolostorának adományozza. 1277.

Nos Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie tenore presencium significamus, quibus expedit universis, quod nos ob devocionem, quam habemus erga Beatam Virginem, ad salutem anime nostre quandam terram Tavarnuk vocatam in medio possessionis domine Elisabeth sororis nostre de Insula Beate Virginis adjacentem, quam Torzol Cumano contuleramus, ab eodem penitus revocando, et suas literas irritando et revocando, eidem domine Elisabeth, et Ecclesie Beate Virginis dedimus, donavimus et contulimus perpetuo possidendam. Vnde volumus, quod nullus tam de Hungaris, quam de Cumanis eandem sororem nostram, vel officiales suos, racione

ipsius terre audeat vel presumat molestare, super qua eidem eciam nostrum privilegium conferemus, cum presentes nobis fuerint reportate. Datum Bude tercio die Beati Francisci confessoris anno Domini 1277.

(Cornides kéziratairól. *Czech.*)

38.

IV. László király megerösíti a borsmonostrai apátság számára IV. Béla királynak Sydan birtokára vonatkozó adományát. 1277.

Nos Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad uniuersorum noticiam tam presencium quam futurorum harum serie litterarum volumus peruenire, quod cum versus castrum filiorum Henrici Küzegh vocatum accessissemus, habito colloquio cum Rudolpho Rege Romanorum, et in villa Kedhel descensum cum exercitu nostro fecissemus, Abbas et fratres Ecclesie Beate Marie Virginis Gloriose de Monte ipsius ville Kedhel, ad nostram accedentes presenciam supplicando retulerunt, quod dominus Andreas Rex proauus noster, et dominus Bela Rex felicis recordacionis, auus noster charissimus, quandam terram Castri Soproniensis Sydan vocatam Ecclesie Virginis Gloriose contulissent: conquerentes, quod dimidietatem ipsius terre Sydan Comites Parochiales de Sopronio pro tempore constituti contra formam privilegii progenitorum nostrorum nobis exhibitorum potencialiter occupatam tenuissent, petentes cum instancia, ut collaciones progenitorum nostrorum ob
Diuini Nominis factas in totali terra Sydan ratifi
uilegium eorundem progenitorum nostrorum no

mur privilegio confirmare. Cuius quidem priuilegii domini Bele Regis avi nostri tenor talis est :

Bela Dei gracia stb. (következik IV. Béla király adománylevele, mely olvasható Okmánnytárunk I. kötetében 188. sz. a. 308. l.)

Nos igitur, quem dignitatis nostre vocabulum inducit animorum (?) equitas suadet benignitas, non solum iura ecclesiastica custodire et tueri, verum et Ecclesias ditare et dotare, peticionibus Abbatis et fratrum Ecclesie Virginis Gloriose assensum fauorabilem adhibentes, collacionem progenitorum nostrorum approbantes, totam terram Sydan sub eisdem metis et terminis, prout in privilegio domini Bele Regis avi nostri nostro presenti privilegio inserto contineretur, tam racione collacionis progenitorum nostrorum, quam racione damnorum per descensum et exercitum nostrum ville Monasterii Beate Virginis Kedhel vocate illatorum, duximus ipsi Ecclesie confirmandam, et eciam de Regali nostra munificencia conferendam, dictum privilegium avi nostri charissimi habentes ratum et acceptum non cancellatum, non abrasum in sigillo nostro (?) non confractum, non diminutum, nec in aliqua sui parte viciatum de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus et presentis scripti patrocinio communiri, silencium de cetero Comitibus Soproniensibus pro tempore constitutis et officialibus eorundem, ac castrensibus eiusdem Castri super inquisicione et repeticione totalis terre Sydan perpetuum imponentes. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti viri magistri Thome Prepositi Electi Albensis aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo septimo, Regni autem nostri anno sexto, quinto Calendas Decembris.

(Hevenesi kéziratai közt LIX. köt 426. l.)

39.

IV. László király a Duna szigetén fekvő szent Pantaleoni monostort, melyet jogtalanul a sz. Katalin apáczazárdának adományozott volt, birtokával együtt urainak, Gabrian mester fiainak adja vissza. 1277.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium saluatore. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod cum propter cultum Diuini nominis monasterium Sancti Pantaleonis, situm in Insula Danubii, ad peticionem sororum Sancte Katharine de valle Sancte Marie, quia vacuum erat et omnibus bonis destitutum, ipsis sororibus contulissemus, ignorantes de jure et hereditate Dominici, Jacobi et Gabriani filiorum magistri Gabriani extitisse. Quia tamen postmodum per Barones nostros et vniuersos Regni nostri Nobiles constitit euidenter,quod ipsum monasterium cum omnibus possessionibus,populis et suis pertinencijs jure hereditario ad predictos filios magistri Gabriani pertinebat, fidelitatibus et seruiciis eorundem consideratis, que nobis indefesse, cum Regnum nostrum inopinata calamitate opprimeretur, non tam per bellum intestinum, quam per potenciam Regis Boemorum, qui per astuciam sue peruersitatis municiones seu castra Regni nostri occuparat, impenderunt; maxime in expugnacione castri Jauriensis, vbi ijdem fuerunt per ictus lapidum et sogittarum letaliter vulnerati, de consilio Baronum et Regni nostri nobilium predictis Dominico, Jacobo, et Gabriano filijs magistri Gabriani, dictum monasterium cum omnibus possessionibus, populis et aliis pertinenciis restituendum duximus et reddendum; reuocantes collacionem seu donacionem factam per literas nostras vel priuilegium sororibus Beate Katherine memoratis. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus lite-

ras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis viri magistri Demetrii Prepositi Albensis, domini Pape Capellani et Subdiaconi, aule nostre Vice-Cancellarij, anno Domini millesimo CC. septuagesimo septimo, Regni autem nostri anno quinto.

(Robert Károly király 1330-i megerősítő leveléből.)

40.

IV. László király megerősíti Erzsébet nővére számára, Tavarnuk nevű birtokra vonatkozó előbbi adományát. 1277.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire: quod frater Petrus de Ordine fratrum Predicatorum, de Insula Beate Virginis ad nostram accedens presenciam, exhibuit nobis patentes literas, sub sigillo nostro annuali confectas, petens cum instantia, ut easdem ratas habere, et nostro dignaremur privilegio confirmare. Quarum tenor talis est:

Nos Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie stb. (következik ugyan IV. László király 1277-ki okmánya, mint fenebb 37. sz. a.)

Nos igitur peticioni eiusdem Petri liberalitate Regia annuentes, prefatas literas de verbo ad verbum insertas, auctoritate presencium duximus confirmandas, duplicis sigilli munimine roboratas. Mete autem ipsius terre, prout in literis Capituli Budensis, sub quarum testimonio per discretum virum magistrum Johannem Prepositum Ecclesie eiusdem, memoratam dominam Elisabeth sororem nostram charissimam in corporalem possessionem dicte terre fecimus introduci, continentur, hoc ordine distinguuntur. Prima meta incl-

pit a parte orientali, vbi dicuntur tres mete esse terree antique separantes, una a terra Neveg, altera a terra Alberth, tercia a terra Tavarnuk; hinc eundo ad eandem meridionalem partem sunt per ordinem quatuor mete; post hoc iuxta unam viam sunt tres mete, una meta terre Vany, alia terre Deed, tercia terre Tarnuk; hinc inter terram Deed et Tarnuk sunt due mete; hinc tendit versus occidentem, iuxta unum monticulum Paczot sunt tres mete, una ville Vossian (vagy Ossyan), alia terre Nicolai, tercia terre Tarnuk; hinc parum procedendo est vna meta terre Nicolai et terre Tarnuk; hinc paulisper procedendo sunt tres mete; una terre Nicolai, alia terre Taxon, tercia terre Tarnuc, et ibi terminatur. Vt igitur huiusmodi donacionis et confirmacionis nostre series robur perpetue firmitatis obtineat, presentes concessimus literas duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Thome, in Prepositum Albensem electi, aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini 1277., Regni autem nostri anno sexto.

(Cornides kéziratából. *Csech*)

41.

IV. László király ujra a pozsonyi káptalannak adományozza mindazon jószágokat, melyeket azelőtt birtak s melyekről szóló okirataikat a csehek és németek, bevevén Pozsony várát, elvitték. 1277.

Ladislaus Dei gracia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in omnium saluatore. Pie et salubriter agitur, si que Sacro-Sanctis Ecclesijs pro animarum remedio laudanda deuocio donauit, et pro premio salutis eterne religio contulit Cristiana,

salua semper et illibata persistant, ac subnixa omni munimine perseuerent. Et ne labente curriculo temporis in hijs probacionum subtrahatur copia, ac per hoc ambigendi, quin ymo malignantibus aditus pateat litigandi; dignum est, ut literarum prouideatur testimonio ad rei memoriam sempiternam. Proinde notum sit tenore presencium vniuersis, quod vir discretus magister Antonius, Decretorum doctor, Prepositus Posoniensis, dilectus et fidelis noster ad nostram accedens presenciam, nobis exponere curauit, quod priuilegia possessionum Prepositure et Ecclesie Posoniensis, videlicet super villa Samud de Chollokuz, quam gloriose memorie dominus Bela quondam Rex Vngarie, karissimus auus noster, pro remissione peccatorum suorum in perpetuam elemosinam Prepositure et Ecclesie Posoniensi donauit, contulit et tradidit; et super terris Welk, Kuurth cum pistaturis Zoruoseurem, Senketekuta, Haruskuuth et Kurtueles uocatis, et alia piscatura Chewzweyz appellata, ac ceteris possessionibus, que vel ex donacione Regia, uel pia deuocione fidelium, vel empcionis aut cuiuscunque alterius contractus titulo ad Preposituram, et Posoniense Capitulum peruenerunt, tempore hostilitatis, quo Rex Boemorum tyrannizauit crudeliter in nos, et in Regnum nostrum nobis infra pubertatis tempora constitutis in capcione castri Posoniensis de camara Ecclesie Posoniensis vna cum alijs bonis eiusdem Ecclesie per Boemos et Theutonicos sunt ablata. Vnde idem Prepositus a nobis humiliter postulauit, ut donacionem ville Samud et aliarum predictarum possessionum collacionem et acquisicionem ratificaremus et approbaremus, et super hijs nostrum priuilegium concedere dignaremur. Nos igitur, quia nobis super premissis per Regni nostri Barones facta fuit plena fides, et quia augere intendimus ecclesiasticas facultates, annuimus iustis peticionibus Prepositi supradicti, et ex certa sciencia approbantes et ratificantes, volumus, et concedimus, ac firmamus presenti priuilegio in perpetuum valituro; quod Prepositura et Ecclesia Posoniensis villam Samud cum omnibus terris arabilibus et non arabilibus, pratis, fenetis, virgultis, arundinibus, aquis, paludibus, et ceteris utilitatibus ac pertinencijs pro remedio anime aui nostri karissimi predicti et nostre donatam et concessam; ac terram Kuurth cum pi-

scaturis Zoruoseurem, Senketekuta, Haruskuuth, Kuurtueles nominatis, et aliam piscaturam Cheuzweyz uocatam, et alias possessiones suas habitas, aquisitas et collatas, que superius comprehenduntur, in perpetuum possideantpacifice et q uiete. Hoc expresse et precise de consilio et consensu Baronum nostrorum ex speciali gracia concedendo, quod nullus Comes Posoniensis, nec aliquis eius officialis, quocunque nomine uocetur, ad villam Samud, et ad alias villas et possessiones Prepositure et Capituli Posoniensis nec citandi, nec iudicandi, nec descendendi, vel descensum seu procuracionem recipiendi, nec collectam exigendi, uel faciendi, nec aliquid horum imponendi occasione audeat extendere manus suas, aut in eis sibi ius aliquod, uel iurisdiccionem aliquam quocunque modo aliquatenus uendicare, sed a Comite Posoniensi et eius officialibus quibuslibet, et ab ipso castro Posoniensi et castri aut terris (igy) hominibus, custodijs et uigilijs plenissime in omnibus eadem villa Samud et cetere possessiones predicte sint libere penitus et exempte, et ad Prepositum et Capitulum Posoniensis Ecclesie pertineant pleno iure. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Reuerendi uiri magistri Thome Electi Albensis Ecclesie, aule nostre Vice-Cancellarij, dilecti et fidelis nostri; anno Domini millesimo CC° LXX° septimo, Regni autem nostri anno sexto.

(Eredetie hártyán szépen írva. A pecsét hiányzik. Pozsonkáptalani magánlevéltár; Capsa C. Fasc. 7. Nro. 72. Ezen okmányt átírta és megerősítette III. Endre 1291.; és Robert Károly 1317. 4° nonas Novembris. *Knauz Nándor.)*

42.

IV. László király a tarnukuztári királyi tárnokokat megnemesíti. 1277.

LAdislaus Dei gracia Hungarie, Daluacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieqe Rex vniuersis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in omnium saluatore. Regalis Magnificencia sibi totis nisibus, totis uiribus famulantes graciosis et benivolis consueuit attollere donatiuis, vt consolacionis linteo fomententur, quos labor prolixior et famulatus deuocior approbauit. Ad vniuersorum igitur noticiam tenore presencium volumus peruenire: Quod tauarnicos nostros Chotou et Chete, ac fratres eorundem, filios Hedrici, cum ipso Hedrico patre eorum; Michaelem et Lukach, filios videlicet Beed, filium Zumboth; Gueze filium Cheme, et Venceslaum filium Muz; Gregorium Chundor; Anias, Donk, Johannem, Tywoth, et Iwankam filios Iwanc; Lucam et Mydar, de Tarnukuztar, propter eorundem deuota seruicia, quibus nostre Maiestati se obsequiosos exhibuerunt famulatibus indefessis, cupientes prosequi Regalis gracie largitutis (igy), a priori statu et condicione tauarnicorum cum terra ipsorum liberatos penitus et exemptos in cetum et numerum nostrorum seruiencium Regalium cum suis heredibus heredumque suorum successoribus duximus ex plenitudine Regalis gracie transferendos; volentes, ut ea gaudeant libertate, qua vtuntur et fruuntur ceteri seruientes Regales sub uexillo Regio militantes in ipsa terra Tarnukuztar, quam exemimus pro eisdem, libere et pacifice moraturi, tanquam nobiles in terris suis hereditarijs conmorantes. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis viri magistri Thome, Electi Ecclesie Albensis, aule nostre Vice-Cancellarij, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M. ducentesimo septuagesimo septimo, Regni autem nostri anno sexto.

(A győri káptalan 1881-ki átiratából. *Ráth Károly.*)

43.

IV. László magyar király I. Rudolf római-német királyhoz, hogy Otakar cseh király és annak emberei a követelt várokat birják még. 1277.

Ne diu sermonibus immoremur, sed conscientiae nostrae secreta sermo succinctus percurrat, simpliciter teste altissimo, prout in cordis nostri continetur secretario, profitemur, quod juxta felicis unionis foedera, quibus filialitatis ac societatis vinculis unum sumus, a vestris desideriis nostra nunquam discrepabit intentio, sed in omnibus, quae vestris blandiuntur affectibus, semper prompti et benivoli assurgemus. Sane ad hoc, quod nuper Vestra Celsitudo Regia nobis conquerendo monstravit, videlicet adhuc quaedam vestra castra a nostris fidelibus detineri in vestrum praejudicium occupata, Vestrae Majestati taliter duximus respondendum: quod nos ab O. et aliis, qui castra praedicta detinent, jam dudum eadem requisivimus, qui offerunt se paratos, quandocunque Vestrae Serenitati placuerit, coram vestris Baronibus per omnia facere, quicquid juris fuerit, et consonum rationi. Propter quod Vobis consulimus bona fide, quod ad terrarum nostrarum metas et terminos viros idoneos transmittatis, et nos de nostris aliquos adjungemus, ita, quod in ipsorum et praedicta castra detinentium praesentia quaestio hujusmodi fine amicabili terminetur.

(Bodmann Fer. Jozs., Codex Epistolaris Rudolfi I. Rom. Regis, Lipcse 1806. 66. l.)

44.

XXI. János pápa a nagyváradi püspöknek meghagyja, hogy Miklós erdélyi prépostot és ujonan választott esztergami érseket a római szék elejébe idézze. 1277.

Johannes Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri... Episcopo Waradiensi salutem et Apostolicam benedictionem. Strigoniensi Ecclesia pastoris solatio destituta, dilecti filii Capitulum ipsius Ecclesie, sicut asseritur pro celebranda tutius electione Pontificis convenientes in unum, Spiritus Sancti gratia invocata, dilectum filium Nicolaum Prepositum Ecclesie Transylvane in suum et eiusdem Ecclesie Strigoniensis Archiepiscopum canonice et concorditer elegisse dicitur. Verum licet quondam Benedicto Canonico ipsius Strigoniensis Ecclesie se electum in Strigoniensem Archiepiscopum asserente, ac opponente se huiusmodi electioni Prepositi prelibati, felicis recordationis Innocentius V. predecessor noster huiusmodi electionum negocium pie memorie Adriano Pape, predecessori nostro, tunc Sancti Adriani Diacono-Cardinali, commiserit audiendum, predictis tamen predecessoribus nostris ac eodem Benedicto medio tempore viam universe carnis ingressis, et Preposito prelibato absente in negotio ipso, debitus non potuit haberi processus. Volentes igitur, ut prefatum negotium fine debito quamcitius terminetur, ne tali pretextu prefata Strigoniensis Ecclesia diu remaneat Pontificis regimine destituta, fraternitati tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus Prepositum ipsum ex parte nostra per te vel alium seu alios peremptorie citare procures, ut infra duos menses post citationem huiusmodi personaliter compareat coram nobis in negotio ipso, sicut de iure fuerit processurus, et, si negotium ipsum ad statum perfectionis decernerit, examinationem prout convenit subiturus. Diem vero citationis et formam per tuas patentes litteras tuo proprio sigillo munitas, tenorem

presentium nichilominus continentes, nobis non differas fidedeliter intimare. Datum Viterbii III. Idus Martii. Pontificatus nostri anno primo.

(Eredeti után Theiner id. m. I. köt. 322. l. Ezen okmány kivonatát lásd Fejérnél Cod. Dipl. V. k. 2. r. 423. l.)

45.

I. Rudolf római-német király IV. László magyar királyt felszólítja, hogy segitségére legyen II. Otakar cseh király ellen. 1277.

Indue mente virum, fili ac socie praedilecte! ecce, jam acceptabile tempus instat, in quo ulcisci poterimus atroces injurias callidi inimici Regis Bohemiae, qui fidei pulchritudine a se longius exulata, adhuc occultas contra vos et nos machinatur insidias malignandi. Exsurgat igitur princeps praepotens, si acta voluerit vindicare priora, et antiquam perfidiam hostis perfidi ad memoriam revocet, nec moretur, sed postpositis negotiis quibuslibet quantumcunque arduis, ad metas terrarum nostrarum veniat indilate; illuc enim vobis procul omni dubio occurremus, ordinaturi et tractaturi vobiscum, quomodo et qualiter contra dictum Regem Bohemiae in praefato negotio procedere debeamus. Et ut ad suas ulciscendum injurias una nobiscum vestra potestas Regia ferventius animetur, in illius amicae societatis et filialitatis vinculo, quo conjungimur, vos monemus, ut ad praedictas metas vestra Magnificentia veniat, et non tardet, nec a felici unione nostrae amicitiae resipiscat.

(Bodmann id. m. 40. l. V. ö. Fejér. Cod. Dipl. V. k. 2. r. 320. l.)

46.

I. Rudolf római-német király a borsmonostrai apátságot különös pártfogása alá veszi. 1277.

Rudolphus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus omnibus et singulis Sacri Romani Imperii fidelibus, ad quos presentes litere pervenerint, gratiam suam et omne bonum. Cum — — — Abbatem et fratres Ordinis Cisterciensis, in monte Sancte Marie, in nostram protectionem et gratiam receperimus specialem : volumus et mandamus vobis singulis et omnibus, ad nostre dicionis dominium pertinentibus, nostre gracie sub optentu, ne quis eosdem fratres, homines, sive bona ipsorum audeat vel presumat aliquatenus molestare : nam qui secus faceret, et nostrum mandatum transcenderet hac in parte, nostram iram incurreret ipso facto graviter et offensam. Datum Wienne XI. Kalendas Aprilis, Regni nostri anno quarto.

(Lambek Péter, Comment. de Bibliotheca Caes. Vindobonensi, 2-ik kiad. Bécs 1767. I. k. 570. l. *Czech.)*

47.

Egy névtelen püspök I. Rudolf római-német királyhoz, az annak leánya, Klementina, és Endre szlavoniai herczeg közti eljegyzés iránti örömét fejezi ki. 1276.

Cum Romani Regni felix prosperitas, et regentis Imperium Romani Regis magnifici prosperari nobis felicitas nuntiatur, ubertate mirifica faecundata, succrescit in nobis materia gaudiorum, et diversis angustiis angustatum in Ecclesiae nostrae adversitatibus pectus nostrum, laetis vestris successibus ampliatum pascitur, et in quantum vestrae potentiae brachia dilatatis funiculis virium latius roborantur, in tantum nostra praecordia redundantibus gaudiis altius elevata respirant. Illi tamen Deo altissimo dignae devotionis rependimus gratias, qui in vobis virtute suae potentiae misericorditer operatur res adeo gratiosas; ubi etiam, quod humanae modulus facultatis difficile et velut impossibile reputat, moderator alti consilii Dei filius in negotiis vestris facili levitate modificat, perficit, et consumat. Sane super sponsalibus inter Dominam nostram, filiam vestram (Clementinam), et illustrem Principem N. (Andream) Ducem Slavoniae, de consensu sanctissimi Patris nostri et Domini, Sanctae Rom. Ecclesiae Summi Pontificis laudabiliter ordinatis laudes omnipotenti Deo referimus, eo quod ad sublimationem Sacri Imperii foedus hujusmodi amicitiae feliciter duraturae credimus et speramus Divinitus adunatum. In qua sperata diutius unione divisiones et schismata, quae adversus Romani culminis unum caput se elevant et extollunt, deficiente spe vacua convertentur ad vesperam, ut adorent vestigia regis magnifici, quem magnificavit altissimus in sublimi solio monarchiae confirmans et roborans Regnum ejus.

(Bodmann id. m. 28. l.)

48.

Jolenth özvegy rokonaival a budai káptalan előtt az illetőket hitbére és jegyajándoka iránt nyugtatványozza. 1277.

A B C

Vniuersis presens scriptum inspecturis, Capitulum Budensis Ecclesie, salutem in salutis largitore. Ad omnium tam presencium quam futurorum noticiam harum serie uolumus peruenire, quod nobilis domina Jolenth nomine, relicta Ogouch Comitis, filij Comitis Mykou; magister Johannes Prepositus Ecclesie nostre frater suus, et Comes Andreas filius Comitis Ivanka pater eiusdem, ex una parte; Comes Petrus frater uterinus dicti —· — — Ogouch ab altera coram nobis personaliter constituti, predicta domina confessa est: Quod memoratus Comes Petrus — — — — —. persoluendo eidem quadraginta marcas in argento pro totali expedicione dicte dotis sue, in qua summa — — — — dotem suam, ipsi Comiti Petro relaxarat, et eadem domina omnes res suas secum tempore nupciarum asportatas, dixit sibi fuisse redditas et restitutas per Petrum Comitem antedictum, et hoc idem dictus magister Johannes Prepositus, et Comes Andreas uiua uoce affirmarunt, et sic eadem domina, magister Johannes Prepositus, et Comes Andreas Petrum Comitem antedictum, et suos cognatos, ab inpeticione dicte dotis et rerum parafernalium, reliquerunt penitus expeditos. Ita quod nec ipsi nec aliqui de cognacione eorum, dictum Petrum Comitem, occasione dotis et rerum parafernalium predictarum, poterunt aliquo umquam tempore molestare. In cuius rei memoriam litteras presentes concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Ambrosij Scolastici Budensis. Anno Domini M°. CC°. LXX°. septimo. Magistro Johanne Cantore, Petro Custode, Bedeu Decano, Scela sa-

cerdote, Damiano, Elya, et Stephano magistris, ceterisque Canonicis existentibus.

Jegyzet. Hártyára írott metszett levél, mellynek alul fölhajtott hártya hasadékaiból ibolyakék sodrott selyemről függő pecséte hasonló ahhoz, melly réznyomatban a Magyar Történelmi Tárban II. 10. látható. A kékkői levéltárban: AL. 15. *Érdy.*

49.

Chernei Péter és Döme Redemech örök birtokukat Pous sogoruk fiainak adják. 1277.

Omnibus Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris, presens scriptum inspecturis Capitulum Ecclesie Agriensis salutem in omnium Salvatore. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Comite Petro, filio Nycolai filii Detrici de Cherne, ac Demetrio fratre ejusdem ab una parte, Comite Pous filio Comitis Marcha ex altera coram nobis personaliter constitutis, per prefatos Petrum, et Demetrium propositum exstitit, quod quandam terram ipsorum hereditariam Redemech, alio nomine Wyl vocatam, Nicolao, Egidio, Stephano, et Dominico filiis ipsius Comitis Pous, a domina sorore ipsorum procreatis, et procreandis, ipsis, et ipsorum heredibus, heredumque suorum successoribus cum omnibus vtilitatibus, et pertinenciis suis, a nemine consanguineorum suorum aliquatenus repetendam, dedissent, et contulissent, et coram nobis contulerunt sub eisdem metis, et terminis, quibus pater ipsorum et iidem obtinuerunt, perpetuo iure possidendam. In cujus rei testimonium ad instanciam predictorum, presentes contulimus sigilli nostri munimine roboratas; presentibus tunc Farkas Cantore, Thoma Lectore, Myko Custode, Marco de Pata, Ladislao de Zeuleu, Anthonio de Nouo Castro, Urbano de Zobolch, Petro de Vng,

Paulo de Bursua, Archidiaconis, et aliis multis. Anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo septimo. Regnante Ladislao Illustri Rege Vngarie, Strigoniensi Sede vacante, Stephano Colocensi Archiepiscopo, patre Andrea Episcopo Agriensi existentibus.

(Eredetie a szepesi káptalan levéltárában. *Hatvani Mihály.)*

50

Adám Turóczi Obusk fia, maga és vérrokonai nevében a közösen birt Nógrád (most Hont) megyei Zahara földét az esztergami káptalan előtt bevallja. 1277. máj. 3.

A B C

Magister Ladizlaus Prepositus et Capitulum Ecclesie Strigoniensis omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium saluatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire; quod Adam filius Obusk de Turuch pro se et pro Obud fratre patris sui, ac pro Preyezlou filio Kuba cognato suo, sicut ipse dixit, coram nobis constitutus, confessus est, quod ipse et cognati sui predicti, quandam terram eorum communem Zahara uocatam in Comitatu Nogradiensi sitam, commetaneam terre Dominici Comitis, filij Nicolai, similiter Zahara uocate, uendiderint eidem Dominico Comiti, et ipsius heredibus pro decem marcis argenti, perpetuo possidendam; et quod ipsas decem marcas ab eodem Dominico Comite, plenarie accepissent. Et sicut partes predicte, videlicet Comes Dominicus et Adam nobis dixerunt, cursus metarum eiusdem terre talis est, quod prima meta incipit a septemtrione circa Zohora potoka, et tendit contra meridiem super quodam *berch*, sub ylice sunt mete, et tenet metas cum Podlosan; inde super

eodem *berch* paululum progrediendo uersus occidentem, sub ylice sunt mete, et tenet metas cum ecclesia de Bozouk; demum uadit per viam super eodem *berch* circueundo (igy) contra septemtrionem, circa viam predictam, inter quercus sunt tres mete; de eodem *berch* descendendo, circa viam sunt tres mete angulares, tenent metas cum Paznano de Chalamya; inde descendit in latere montis vmbrosi, iterato contra orientem, et in fine terre arabilis, inter rubos, sunt tres mete, ibique angulatur; demum tendit uersus septemtrionem, et transit vallem directe ad ylices, et ibi sunt mete, et tenet metas cum Batur de Nene; inde descendit per terram arabilem, et transit Zahara Potoka asscendendo ad montem, et in latere eiusdem sub quercu sunt mete; inde asscendit ad *berch*, et ibi sunt mete sub ylice et sub piro; demum per eundem *berch* circueundo, contra orientem tendit, et ibi sunt mete sub ylice; inde per viam gregum uenit super eodem *berch*, et reflectitur contra meridiem, et uenit ad metas priores, et tenet metas cum Zahara; ibique terminatur. In cuius rei testimonium secundum assercionem et instanciam parcium, presentes nostras concessimus litteras, sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Sixti Lectoris Ecclesie nostre, quinto Nonas Maij, anno Domini millesimo CC°. LXX°. VII.

Jegyzet. Hártyára írott metszett levél, melynek alúl fölhajtott hártya hasadékaiból vörös és sárga sodrott selyemről szintén pecsét függ, melly réznyomatban a Magyar Történelmi Tárban II. 23. látható. A kékkői levéltárban: AL. 16. *Érdy.*

51.

A somogyi sz. Egyed konventje bizonyítja, hogy János ispán Mogorey részbirtokát, melyet a várjobbágyokkal közösen birt, elkülönözni s határjárással kijelölni kivánván, e kivánságától a várjobbágyok kérelmére elállott. 1277.

Conventus Monasterij Sancti Egidij de Symigio omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presentes litteras inpsecturis salutem in eo qui est salus omnium. Noticie cunctorum declaramus, quod Comes Johannes filius Isyp ab una parte, Zenke filius Bed, Ioanka filius Kyrev, Nycolaus filius Tyze, Benke filius Emerici, Petrus filius Pyntek, Nyged filius Marcus, castrenses de villa Mogorey, una cum Antalo filio Wytalus de Maach, homine Gregorii Bani Comitis Symigiensis, personaliter ex altera coram nobis constituti; idem Comes Johannes dixit, ut haberet terram cum terris castrensium predictorum in dicta villa Mogorey communem et sine divisione, et nunc uellet separare de eisdem, eo quod propter presentem Regni discensionem et guerram nollet cum ipsis castrensibus possidere seu tenere. Cuius Comitis Johannis dicta prenominati castrenses uera esse communiter affirmauerunt, et ideo Comes Johannes et etiam castrenses iam dicti hominem nostrum fidelem pro testimonio postulaverunt, in cuius presencia mediante Antalo filio Wytalus, per Gregorium Banum Comitem Simigiensem dato, ipse Comes Johannes terram suam separaret de castrensibus memoratis, et undique metis distingueret seu signaret. Nos autem fidelem hominem nostrum misimus cum Comite Johanne ad omnia premissa exequenda, qui postmodum cum Comite Johanne, memorato Antalo filio Wytalus, Zenke et omnibus socijs suis supradictis castrensibus ad nos reuersus nobis dixit; ut dum terram suam Comes Johannes separare de terris ipsorum castrensium uoluisset, ijdem castrenses asseruerunt, se super sua propria terra non posse commorari, si

ipse Comes Johannes suam terram separaret ab eisdem; et ibi dicti castrenses rogaverunt Comitem Johannem memoratum, ut ipsorum peticionibus humilibus se inclinaret, et sicut ijdem castrenses in nostra presencia constituti, et Comes Johannes pretaxatus dixerunt, ipse Comes Johannes misericordia motus ipsorum peticionem admisisset, ut dictam terram suam similiter sine diuisione possideret cum eisdem, prout actenus tenuit et possedit. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem ad peticionem et instanciam Comitis Johannis filij Isyp, Zenke et sociorum suorum castrensium predictorum presentes dedimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno ab Incarnacione Domini M° CC° LXX° septimo. Elya Abbate, Luchach Decano, Petro Custode existentibus.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya, melynek alúl fölhajtott hasadékaiból hártyakötelékről függöt pecséte elenyészett. Másolta Horvát István. *Érdy.*

52

IV. László király Ipolit gróf fiainak adományoza Fonu nevü földet. 1278.

Nos Ladislaus Dei gracia Rex Vngarie significamus omnibus quibus expedit presencium per tenorem, quod magister Vgra, Nicolaus, Valentinus, et magister Ipolitus filij Comitis Ipoliti de Elya, fideles nostri, quandam terram Fonou vocatam Tawarnicorum nostrorum nomine terre vacue a nobis petierunt sibi dari; sed quia de qualitate et quantitate ac circumstancijs eiusdem terre nobis veritas non constabat, fidelibus nostris Abbati ei Conventui Symigiensi dedimus in mandatis, que postmodum rescripserunt nobis in hec verba:

Excellentissimo domino suo Ladislao Dei gracia Illu-

stri Rege Vngarie Conuentus Monasterij Sancti Egidij de Simigio oraciones in Domino debitas et deuotas. Receptis litteris Vestre Maiestatis cum Gabriano de Myrey homine vestro fidelem hominem nostrum misimus pro testimonio ad reambulandam terram Fonou uocatam Tawarnicorum vestrorum, quam magister Vgra et fratres sui, filij Comitis Ipoliti a uestra gracia petierunt sibi dari. Qui postmodum una cum eodem homine vestro ad nos redientes dixerunt, quod convocatis vicinis et commetaneis predictam terram Fonou reambulauerunt, et eandem vacuam invenerunt, et nullo contradictore apparente statuerunt Vgra et fratribus suis, filijs Comitis Ipoliti iuxta collacionem vestre magnitudinis possidendam.

Vnde nos ad peticionem prefatorum nobilium dictam terram Fonou eisdem auctoritate presencium duximus conferendam, daturi super hoc nostrum priuilegium cum presentes fuerint reportate. Datum in villa Tek feria secunda post Dominicam Exsurge, anno Domini M°. CC°. septuagesimo octauo.

(A pecsét az okmány határa van nyomva. Eredetie a nemzeti muzeum kézirati gyüjteményében.)

53.

IV. László királynak ezen adományról kiadott ünnepélyes oklevele. 1278.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in Domino sempiternam. Regijs beneplacitis insudantes Regali dignum est munificencia subvenire, eosque commodis premiorum et conuenientibus attollere donatiuis. Ad vniuersorum igitur noticiam harum serie volumus peruenire, quod cum magister Vgra, Nicolaus et magister Ipoly-

tus, filij Comitis Ipolyti, nobiles de Elya, fideles nostri, quandam terram olim tauarnicorum nostrorum Fonou uocatam vacuam et habitationibus destitutam a nostra Celsitudine petierint sibi dari, nosque quia de eiusdem terre qualitate ac circumstancijs plene non constabat, ad habendam noticiam pleniorem fidelibus nostris Abbati et Conventui Monasterij Symigiensis super hoc dedimus in mandatis. Qui postmodum nobis in suis rescripserunt litteris in hec uerba:

Excellentissimo domino suo Ladizlao Dei gracia Illustri Regi Vngarie Conuentus Sancti Egidij de Symigio, oraciones in Domino debitas et deuotas. Receptis litteris Vestre Maiestatis cum Gabriano de Myrey homine vestro, fidelem hominem nostrum misimus pro testimonio ad reambulandam terram Fonou uocatam tauarnicorum vestrorum, quam magister Vgra et fratres sui, filij Comitis Ipolyti a vestra gracia petiuerunt sibi dari. Qui postmodum unacum eodem homine uestro ad nos redientes dixerunt, quod convocatis vicinis et commetaneis predictam terram Fonou reambularunt, et eandem vacuam inuererunt et nullo contradictore aparente statuerunt Vgra et fratribus suis, filijs Comitis Ipolyti, iuxta collacionem vestre Magnitudinis possidendam.

Nos itaque eorundem Magistri Vgra et fratrum suorum precibus inclinati ipsorum famulatus et seruicia, que nobis in diversis Regni nostri negocijs, maxime in expedicione nostra contra Regem Boemie habita, et felici victoria terminata, ipso Rege Boemie in certamine prelij interempto laudabiliter impenderunt, consideracione Regalis prouidencie attendentes, in signum recognicionis Regie, non in premium remuneracionis accepte, prefatam terram Fonou uocatam eisdem, et per eos suis heredibus heredumque suorum successoribus dedimus, donauimus, et contulimus perpetuo et irreuocabiliter possidendam, non obstantibus litteris nostris prioribus Jacobo filio Hedrici super collacione, eiusdem terre, sicut dicitur, primitus impetratis, quas in sue peruersitatis penam, quia societati filiorum Henrici adhesit, maleficia plurima committendo penitus reuocamus. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis viri magistri Johannis Prepositi Budensis, et

cti Ecclesie Albensis aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri. Anno Domini M°- CC°- LXX°- octauo, Regni autem nostri anno septimo.

(Eredetie a nemzeti muzeum kézirati gyüjteményében.)

54.

IV. László király Mezőtarcsa nevű földre vonatkozó adománya Moricz és Endre grófok számára. 1278.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire : Quod Mauricius et Andreas Comites officiales venerabilis patris Lodomerij Episcopi Varadiensis ad nostram accedentes presenciam nobis exposuerunt conquerendo, quod cum ipsi quandam terram Mezeutarcha vocatam ex collacione Serenissimi Regis domini Stephani, karissimi patris nostri inclite recordacionis, et nostra aliquamdiu possedissent, eandem postmodum Gregen filius Pauli occupando uiolenter ab eis abstulisset; pecierunt igitur iidem Mauricius et Andreas Comites a nobis cum instancia, ut eis dictam terram ipsorum reddere et restituere de Magnificencia Regia dignaremur. Nos igitur iustis eorumdem precibus fauorabiliter inclinati, attendentes maxime, quod eundem Gregen propter ipsius notoria nocumenta et excessus manifestos ultimo suplicio decreuimus ulcisscendum, fidelibus nostris Preposito et Conuentui ordinis Premonstratensium de promontorio Waradiensi dedimus in mandatis, vt cum Iwanka filio Marcelli vnum ex ipsis transmitterent fidedignum, coram quo dictam terram eisdem Ma(u)ricio et Andree Comitibus restituat, citatis nichilominus contradictoribus

si qui fierent ad nostram presenciam ad terminum competentem. Iidem itaque Prepositus et Conuentus nobis rescripserunt, quod prefatus Iwanka homo noster sub eiusdem Conuentus testimonio dictam terram Mezeutarcha conuocatis et presentibus omnibus commetaneis et vicinis restituisset et assignasset eisdem Mauricio et Andree Comitibus nullo penitus contradictore existente. Nos igitur consideratis eorundem Mauricii et Andree Comitum seruiciis meritoriis, que nobis cum omni fidelitate laudabiliter in diuersis expedicionibus nostris impenderunt, memoratam terram Mezeutarcha uocatam cum omnibus pertinenciis et utilitatibus suis vniuersis, sub metis ueteribus et antiquis contulimus, dedimus et donauimus ipsis Mauricio et Andree Comitibus ac eorum heredibus, ymmo collacionem eisdem dudum factam confirmauimus perpetuo valiture donacionis titulo possidendam. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis viri magistri Nicolai Albensis Ecclesie Electi, aule nostre Vice-Cancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° LXX° octauo, Regni autem nostri anno septimo.

(Eredetie t. cz. Almásy Diénes ajándékának folytán a magyar akademia kézirati gyüjteményében.)

55.

IV. László király János mesternek egy ekényi földet adományoz. 1278.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire: quod magister Johannes Gallicus de Lypthow ad nostram accedens presenciam, quamdam terram vsui unius aratri sufficientem terre sue proxima vicinitate adiacentem, vt dicebat, petiuit a nobis sibi dari. Verum quia qualitas et quantitas ipsius terre nobis plene non constabat, Detrico Preposito de Turul dedimus in mandatis, vt accederet ad terram memoratam, et eam, si inueniret esse talem, que ad nostram collacionem pertineret, assignaret magistro Johanni possidendam. Qui quidem Prepositus eandem terram statuit magistro Johanni sepedicto, prout in tenore suarum literarum vidimus contineri. Quarum quidem literarum tenor talis est:

Nos Detricus Prepositus de Turul stb. (következik Detre turuli prepostnak ugyanazon évi beiktató bizonyitványa mint alább.)

Nos itaque grata et meritoria servicia ipsius magistri Johannis attendentes sepedictam particulam terre sub eisdem metis et terminis, prout superius est expressum — — — dedimus donauimus et tradidimus ipsi magistro Johanni jure perpetuo et irreuocabiliter possidendam, a terra populorum nostrorum de villa Lubela vocata abstractam penitus separatam. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes literas concessimus dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis viri magistri Johannis Doctoris Decretorum, Prepositi Budensis, Archielecti Colocensis, et aule nostre Cancellarij, dilecti et fidelis nostri, anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo septuagesimo octauo.

(Zsigmond királynak 1407-ki megerősítéséből.)

56.

III. Miklós pápa Gellért mestert a papi jövedelmek tizedének, mely a szent föld segítségére fordíttassék, beszedésével tovább is megbízza. 1278.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Magistro Gerardo de Mutina, Subdiacono et Scriptori nostro, Collectori decime in Ungaria, Polonia et adiacentibus prouinciis terre sancte subsidio deputate, salutem et Apostolicam benedictionem. Felicis recordationis G(regorius) papa, predecessor noster olim approbante Concilio Lugdunensi decimam omnium ecclesiasticorum reddituum et proventuum ad terre sancte subsidium per sex annos, a festo Nativitatis Beati Johannis Baptiste tunc transacto novissime numerandos, concessit, tibique dictus predecessor, et postmodum pie recordationis Johannes Papa, predecessor noster, suis dederunt litteris in mandatis, ut predicte decime colligende in Ungaria, Polonia et adiacentibus provinciis subscripto modo sollicite curam gereres; videlicet ut in singulis Civitatibus et Diocesibus partium earumdem de consilio locorum Ordinarii, aut eius vicem gerentis, si diocesanus ipse absens foret, et duorum fidedignorum de Ecclesia Cathedrali constitutorum in dignitatibus, seu aliorum quoad non exemptos, quoad exemptos vero de consilio aliquorum presbiterorum de contrata deputares duas personas fide, facultatibus, si tales inuenirentur comode, ac alias ydoneas ad collectionis huiusmodi ministerium exequendum : collectores vero, quos ut premittitur deputares, sub forma iurare faceres in eisdem litteris annotata, et ut tu nichilominus partes circuires easdem diligentius scrutaturus, qualiter in commisse sibi dicte collectionis officio iidem se collectores haberent, qualiter ipsis de decima satisficret supradicta, collectamque per illos ex decim
pecuniam de predictorum ordinarii, et aliorum co
res per collectores eosdem in tutis locis vel loco d

quoque cum consilio eorumdem ordinarii et aliorum mutandi collectores ipsos, quotiens expedire videres, ac eos compellendi ad reddendum coram eisdem ordinariis, et aliis, tibi computum de collectis, et contradictores quoslibet per censuram ecclesiasticam auctoritate Apostolica compescendi plenam concesserunt auctoritate simili potestatem. Et ut tam tu, quam dicti collectores fructum reportaretis ex vestris laboribus, iidem predecessores premissa tibi et eis in remissionem peccaminum iniunxerunt; et nichilominus a prestatione decime pro annis illis, quibus circa ea laboraretis, vos esse voluerunt immunes, te preterea illius indulgentie concesserunt esse participem, que crucesignatis personaliter transfretantibus in terre sancte subsidium est concessa, et quod de pecunia ex ipsa decima colligenda singulis diebus, in quibus circa premissa vacares, tres solidos sterlingorum perciperes pro expensis; non obstante, si aliquibus a Sede Apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possent per litteras Apostolicas, que de indulto huiusmodi ac tota eius continentia de verbo ad verbum, et de propriis locorum et personarum nominibus specialem, plenam et expressam non fecerint mentionem, sive quibuslibet aliis privilegiis, indulgentiis, vel litteris quibuscumque dignitatibus, ordinibus, locis vel personis generaliter aut specialiter sub quacumque forma, vel conceptione verborum ab eadem sede concessis; de quibus, quorumve totis de verbo ad verbum in litteris Apostolicis plena, et expressa mentio esset habenda. Voluerunt etiam predecessores iidem, ut frequenter eis rescriberes, quod actum esset in qualibet ex provinciis sepedictis, tam circa collectores, quam circa collectionem et quantitatem collectam, ipsius depositionem, locum depositionis et modum. Cum igitur huiusmodi negotium specialiter insideat cordi nostro, et ad liberandam de manibus ipsorum terram ipsam mentis nostre desiderium dirigatur, discretioni tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus ad executionem prefati negotii studeas vigilanter intendere iuxta predictorum predecessorum eorundem continentiam litterarum, sic prudenter et consulte in hac parte te dirigens, ut ab eo, qui est omnium bonorum retributor, retributionis premium, et a nobis laudis

titulos et gratiam assequi merearis. Datum Rome apud Sanctum Petrum Nonis Aprilis, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 323. l.)

57.

III. Miklós pápa Miklós erdélyi prépostnak esztergami érsekké választatását törvénytelennek nyilatkoztatja és megsemmisíti; egyszersmind a veszprémi püspök postulatiojának sem engedvén helyt. 1278.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei ad futuram rei memoriam. Dilectis filiis Karacino presbitero et Nicolao clerico procuratoribus dilecti filii Nicolai Prepositi Ecclesie Transilvane, causam electionis, que in Strigoniensi Ecclesia vacante per mortem bone memorie Philippi Strigoniensis Archiepiscopi, de ipso Preposito dicitur celebrata olim coram felicis recordationis Gregorio, Innocentio et Adriano, tunc Sancti Adriani Diacono Cardinali, ex commissione ipsius Innocentii, nec non et Johanne Romanis Pontificibus, nostris predecessoribus, ventilatam, dudum eiusdem Prepositi nomine prosequentibus coram nobis ac petentibus cum instantia, ut electionem ipsam, quam dicebant canonicam et concordem, dignaremur auctoritate Apostolico confirmare. Dilectus filius magister Paulus Prepositus Ecclesie Wesprimiensis, Canonicus Strigoniensis, procuratur venerabilis fratris nostri Vesprimiensis Episcopi, asserens, quod predicti Capitulum eundem Episcopum in Archiepiscopum Strigoniensem in concordia postularunt, ac electioni huiusmodi se opponens, tam contra personam dicti Prepositi, quam contra formam electionis predicte, defectus et crimina infrascripta, nec non et alia, propter que dicebat eandem electionem non confirmari, sed infirmari, seu potius cassam et irritam innitiari de-

bere : obiecit videlicet, quod per impressionem, minas et terrores tam per ipsum Prepositum, qui per unam diem Canonicos eiusdem Ecclesie congregatos, in ipsa ecclesia Strigoniensi ad tractandum de electione pastoris clausos, fecit inibi detinere, cibum eis sumere non permittens; quam per carissimam in Christo filiam nostram Elisabeth Reginam Ungarie illustrem, eodem procurante Preposito, Canonicis ipsis illatos, ad electionem ipsam iidem Canonici processerunt. Quodque idem Propositus raptor existit, et incendiarius ecclesiarum, aliorum locorum et villarum plurimum manifestus, et crimine homicidii perpetrati ab ipso in clericos et alios irretitus, intollerabilem patitur in litteratura defectum. Et quod olim, dum inter eum et quondam B. Vice-Cancellarium carissimi in Christo filii nostri . . . Regis Ungarie illustris, qui canonice ad ipsius ecclesie regimen, ut dicitur, erat electus, super electione huiusmodi questio verteretur, administrationi Ecclesie predicte temere se ingessit, et adhuc ingerere non veretur, Canonicos ipsius Ecclesie sibi tamquam eorum Prelato, prout nec tenentur, obedire nolentes eiciendo a dicta ecclesia, et eorum dominibus (fgy) per potenciam laicalem, ac bonis suis propriis et communibus spoliando. Sigillum quoque commune ipsius Capituli accipiens violenter, ipso ac multis aliis bonis abutitur ad Capitulum pertinentibus supradictum, nonnullas res ipsius Ecclesie pro sue voluntatis libito consumendo. Et litterarum dictorum predecessorum Gregorii et Johannis auctoritate citatus, ut certis terminis pro negotio electionis predicte Apostolico se conspectui presentaret, comparere coram eis contumaciter non curavit, nec alias a Romano Pontifice confirmationem electionis predicte personaliter petiit, nec ad petendum transmisit personas ydoneas, per quas super electoribus et electis diligens inquisitio haberi posset, iuxta canonica instituta, quamquam sex anni vel circiter tunc essent elapsi a tempore, quo dicta sua electio dicitur celebrata, et quod decretum electionis predicte pro parte sua Romano Pontifici non exstitit presentatum, licet quedam scriptura formam decreti continens ostensa fuerit sub quibusdam sigillis, quibus de iure non erat fides aliquatenus adhibenda. Quodque cum olim procurator suus in eiusdem predecessoris Innocentii presentia constitutus inter

regatus ab ipso, responderit, quod dicta sua electio quasi per inspirationem Divinam fuerat celebrata, et in predicta scriptura nuper pro parte sua exhibita contineatur, quod ad eandem electionem fuit per formam compromissi processum, tamquam allegans contraria non erat dictus Prepositus in premissa petitione confirmationis electionis sue aliquatenus audiendus. Cum autem idem Prepositus, sicut premittitur, citatus peremptorie auctoritate litterarum eiusdem predecessoris Johannis inter cetera continentium, ut se personaliter Apostolice Sedis conspectui certo termino presentaret, examinationem debitam subiturus: alioquin idem predecessor Johannes ad diffinitionem huiusmodi negotii procederet, eius absentia non obstante: apud eandem sedem, nec in prefixo sibi ad hoc termino, nec postmodum personaliter comparere curasset. Nosque dispendiis, que ipsi Ecclesie ex vacatione imminent, occurrere intendentes, proponeremus idem negotium fine celeri et debito terminare, dicti procuratores eiusdem Prepositi a nobis instanter et suppliciter postularunt, ut ipsi Preposito terminum peremptorium concedere curaremus, infra quem cum omnibus actis, iuribus, munimentis et probationibus suis, et specialiter cum decreto ipsius electionis, nec non et aliquibus Canonicis Strigoniensibus ac aliis personis ydoneis, per quas posset apud sedem ipsam super toto negotio plena veritas inveniri, Apostolico conspectui se personaliter presentaret: ita quod si dictus Prepositus in eodem termino, sicut dictum est, non compareret personaliter coram nobis, iidem procuratores in ipso eiusdem petitionis contextu et instantia suo nomine concludentes, renunciaverunt omnibus probationibus et rationibus, iuribus et allegationibus, quibus tam pro excusatione absentie ipsius Prepositi, quam pro iure, quod ex eadem electione sibi asserit acquisitum, idem Prepositus, vel ipsi procuratores sui seu alius suo nomine uti possent; petentes nichilominus, ut extunc ad diffinitivam sententiam in dicto negotio nulla alia facta citatione procederemus, sepefati Prepositi absentia non obstante. Quamquam autem contra premisse intentionis nostre propositum esset huiusmodi negotii quecumque dilatio, presertim cum sicut iam intelleximus, tam occasione vacationis eiusdem Strigoniensis Ecclesie, quam ex aliis causis variis non

solum ipsi Ecclesie, sed etiam toti Regno Ungarie gravia immineant detrimenta, variaque sint in eodem Regno tribulationes et scandala suscitata, contra que per accelerationem provisionis eiusdem Ecclesie sperantur utilia remedia proventura: tamen ad evidentiorem processus nostri iustitiam eisdem procuratoribus dicti Prepositi, super concessione sic petiti termini de fratrum nostrorum consilio annuentes, secundam feriam Resurrectionis Dominice proxime transacte octavas immediate sequentem dictis procuratoribus pro ipso Preposito, et eidem Preposito per eosdem peremptorio termino duximus assignandam, ut idem Prepositus iuxta formam in suprascripta petitione procuratorum suorum expressam personaliter compareret infra dictam secundam feriam coram nobis, facturus et recepturus super premissis negotio et obiectis contra eum, quod suaderet iustitia, quodquenos super illis statuendum duceremus, seu etiam ordinandum; ita quod nisi Prepositus idem iuxta prescriptam formam comparere in termino prefato curaret, nos predictas conclusionem et renunciationem a dictis suis procuratoribus nomine suo factas extunc ratas et firmas habentes, ac de ipsorum fratrum consilio ratas et firmas existere decernentes, lapso predicto termino ad difinitivam sententiam et ad statuendum et ordinandum, quod et prout expedire videremus, super eodem negotio et aliis omnibus supradictis absque alterius citationis edicto procederemus eiusdem Prepositi absentia non obstante. Sane licet dictus Prepositus, ut ex premissis tenebatur, non comparuerit in termino supradicto, tamen dilecti filii magister Benedictus Archidiaconus de Bekes, et sepefatus Karacinus, procuratores eiusdem Prepositi, pro parte ipsius nostro se conspectui presentarunt, et decretum super electione predicta, que de ipso Preposito facta dicitur, confectum sub nomine ipsorum Capituli et Canonicorum Strigoniensium exhibentes in nostra et eorumdem fratrum nostrorum presentia, inter cetera sunt confessi, premissum nostrum processum circa medium Quadragesime nuper preterite ad ipsius Prepositi notitiam pervenisse. Verum eiusdem Prepositi excusare absentiam satagentes asserebant, quod pro bono statu Regni prefati, quod non solum extrinsecis bellis impetitur, sed et intestinis scinditur et scissuris est multimodis laceratum, se ab illo absentare ne-

quiverat, sed necesse habebat in illis partibus remanere; maxime quia inter carissimum in Christo filium nostrum Boemie illustrem ac eundem Ungarie Reges compromissum receperat, quod nondum erat per prolationem arbitrii vel alia ratione finitum, et ideo ipsum oportebat prosecutioni eiusdem compromissi personaliter interesse; adicientes preterea iidem procuratores, quod etiam predictis impedimentis cessantibus dictus Prepositus propter graves dissentiones et guerras, que sunt in Regno predicto, nullo modo absque persone periculo, cui se non esset ausus exponere, venire in dicto termino ad nostram presentiam potuisset, petierunt alium sibi terminum assignari, in quo dicebant ipsum personaliter ad eandem sedem precise absque ulteriori dilatione venturum. Cumque diligenter quesitum fuisset ab eis, quomodo tunc posset personaliter comparere, si quod de dissentionibus et guerris premittitur, veritate fulcitur; responderunt, quod huiusmodi dissentiones et guerre, ut eorum verbis utamur, in cessando iam erant, et adeo erat inter partes in concordie reformatione processum, quod pro ipsius firmitate iam hinc inde obsides dati erant. Et cum peteretur ab ipsis, quando dati fuerunt obsides supradicti, dixerunt, quod quatuor mensibus iam elapsis. Ceterum cum memorati Capitulum et Canonici Strigonienses in concessione decreti non solum varii, sed et sibi contrarii sint inventi, nunc super electione ipsius Prepositi, nunc super postulatione prefati Vesprimiensis Episcopi diversas et adversas concedendo scripturas, non videbatur fides dicto decreto pro parte ipsius Prepositi exhibito aliquatenus adhibenda. Cum circa decretum ab ipsius actoribus, Capitulo scilicet et Canonicis, seu ab habente causam ab ipsis, puta electo per eos, ad fundandam intentionem suam producitur, equum non esset, immo prorsus absurdum, fidem ei, maxime cum non publice, sed private scripture vim habeat, adhiberi presertim hoc casu, cum, sicut premittitur, per procuratorem ipsius Prepositi fuerit in iudicio pro eius parte responsum, electionem, de qua agitur, fuisse per inspirationem; decretum vero predictum eam per viam compromissi asserat celebratam, sicque non sit dubium procuratoris responsionem et decreti scripturam tanquam diversas, immo post et adversas, fidem sibi invicem derogare, nec ali-

quid prorsus firmitatis habere. Que autem ad ipsius Prepositi excusandam absentiam inducuntur, nullum excusationis suffragium videntur afferre. Nam nec malus status Regni prefati, (itt hiányzik valami) nec per provisionem ipsius Strigoniensis Ecclesie speratur multipliciter provideri ei, necessariam in illo moram indixit sed eam ipse sua subiit voluntate. Nec compromissi predicti receptio eum a necessitate parendi edicto nostre citationis exemit, licet ei post receptum compromissum arbiter dicere sententiam sit cogendus; tamen sicut legali provisione cavetur, urgens profectio, ad quam in casu eundem Prepositum auctoritas nostre citationis arctabat, id munus remittebat eidem : sed nec allegatio premissa periculi imminentis propter dissensiones et guerras eundem Prepositum a contumatia dicti predecessoris nostri Johannis commissa tempore, nostroque non solum continuata, sed etiam multiplicata defendit; tum quia non est verisimile, immo nec verum esse credendum, viro sic in dicto Regno potenti propter dissensiones et guerras huiusmodi taliter omnes vias fore preclusas, quod saltem cum diffusioris itineris onere ipsius predecessoris, aut nostre non potuerit citationi parere; tum quia dissensionum et guerrarum periculum non probabiliter allegatur, ubi super eis concordie tractatus proponitur, iam obsidum datione firmatus. Predictis itaque memorati Prepositi excusationibus, super quibus etiam nec fides facta extitit, nec oblata probatio, rite repulsis, quasque nec non et quaslibet alias probationes, rationes, iura et allegationes eiusdem dictorum Karazini et Nicolai procuratorum suorum conclusio, renunciatio et a nobis termini ad eorum instantiam secuta prefixio, ac decreti de ipsorum fratrum consilio interpositio satis efficaciter repellebant. Nos diligentius attendentes, per exhibitionem sepefati decreti nequaquam de ipsius Prepositi electione constare, nec aliam super ea fuisse probationem oblatam, sicut nec post conclusionem, renuntiationem et decretum predicta forsitan potuisset afferri; considerantes insuper, quod famam ipsius Prepositi, precipue quod ad processum in predicta electione habitum, omnium quasi de partibus illis venientium diffamat assertio, nec non et alia multa et varia, que contra electionem ipsam et eundem Prepositum, quoad eam religionem possent

cuiusvis iudicantis inducere et non leviter animum nostrum informant, electionem, que de ipso Preposito facta dicitur, ne prefata Ecclesia Strigoniensis diutius pateat vacationis incomodis, sed per provisionem ipsius etiam sepefati Regni Ungarie dispendiis occuratur, cassamus, irritamus, cassam et irritam nunciamus; et prefatis ipsius Prepositi procuratoribus eius nomine, ac ipsi Preposito per eosdem perpetuum silentium imponimus super illa. Ceterum cum postulatio non tam iuri, quam gratie innitatur, postulationem, que de dicto Vesprimiensi Episcopo facta premittitur, non persone vitio, cum de postulationis vel postulati meritis non fuerit plene discussum, sed propter alias facti circumstantias non duximus admittendam. Ne igitur vacatio prolixior graviora eidem Ecclesie ingerat detrimenta, nos in hac vice provisionem ipsius Sedi Apostolice reservamus, decernentes ex nunc irritum et inane, si secus de provisione ipsa quoquomodo quavis auctoritate per quemcumque fuerit attemptatum. Actum Rome apud Sanctum Petrum Kalendis Junii (Pontificatus nostri) anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból Theiner id. m. l. k. 324. l.)

58.

III. Miklós pápa Fülöp fermoi püspököt apostoli követül küldi Magyarországba. 1278.

1) A pápa megbizó levele.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano, Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. In eminenti Sedis Apostolice specula, disponente Domino, constituti, domui Israel, universis videlicet Christianis, qui fidei oculis Deum vident, quantum nobis ex alto conceditur, oportunum speculatoris officium impertimur, et cum indulgetur a Divina clementia, reverenter ad cor altum accedimus, ut nomen Domini Sanctissimum tam in remotis extolli partibus, quam in vicinis etiam procuremus, apponentes manum nostre possibilitatis ad operam, quam speramus in excelsis fore placidam, et in terris novimus oportunam. Summus quidem orbis opifex et universe conditor creature terrestrem patriam disposuit sub provida discretione Regnorum, eaque consulte voluit dirigi et salubri regimine gubernari, ne creaturam humanam paulo minorem angelis, que sue creatoris ymaginem et similitudinem representat, tempestuosa fluctuatione mixtaque confunderent, et sue quietis beatitudinem impedirent; quinimmo ut omnibus sub iuris et honestatis regula limitatis, singuli vita pacifica viverent et ab offensis alterutrum abstinerent, suumque factorem affectu naturali cognoscerent, cognitum colerent et reverenter Divino imperio subiacerent. Demum vero idem pater altissimus ex alto prospiciens populum, quem curaverat, prothoplasti delicto dampnationis sententiam incurrisse, suum dilectum unigenitum misericorditer in mundum pro ipsius redemptione populi destinavit, qui carnem nostre mortalitatis indutus, eundem populum ab eterno cruciatu mortis eriperet, et redemptum suo pretioso sanguine salvaret. Nos igitur in hac terrestri patria, quatenus possimus, exequentes vices ipsius, levamus vigilis more pastoris

tam corporeos quam mentales oculos in circuitu, visuri, quid gregi commisso nobis expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum, ut illius fulti presidio, cuius sunt terre cardines, cui cogitationes hominum preparantur, quique fortium arcus superat, et infirmos robore potenter accingit, nostri partes officii salubriter et utiliter exponamus, ad ea presertim, que fidelibus populis necessario expedire videremus et noverimus profutura. Verum licet universis et singulis regionibus Deo et Apostolice Sedi devotis favorem Apostolicum, quotiens necessitas ingruit, impendere teneamur, nosque ad eas nostre considerationis diffundamus intuitum; nunc tamen nobilis Regni Ungarie necessitates Apostolice Sedi frequenter expositas precordialiter intuemur, auditas recolimus, et non sine cordis amaritudine sepius contemplamur. Condolemus enim tumultuosis motibus et seditiosis tumultibus illius, qui vel per dissidia simulctatum alterutrum dissident, vel congressus mutuos et bella plus quam civilia immaniter colliduntur. Ex quibus inter alia, dono pacis mortalibus cunctis accomodo libello dato repudii, graviter solium Regale deprimitur, eiusque depresso regimine non solum in Regno ipso vastantur bona fidelium, sed iura Ecclesiarum et aliorum piorum locorum in direptionem veniunt, et libertas ecclesiastica dampnabiliter conculcatur; animarum quoque subsecuntur deploranda pericula, nefanda personarum excidia, et alia fere innumera detrimenta. Quare non immerito accenditur zelus noster et ignis in nostre meditationis anxietatibus exardescit, dumque cogitationibus profundis immergimur, et laboriosis vigiliis fatigamur, querentes anxie oportunum in tante necessitatis articulo remedium adhibere, licet desideremus interdum, quod si cum honore Dei et Ecclesie, ac salubri statu ceterorum fidelium nostram possemus illic exhibere presentiam, et quo mente ferimur, ibi personaliter existentes, Divina fulti potentia per evidentiam operis proprios explicaremus affectus; verumtamen, quia id conditio nostra non patitur, quia ingruentium undique negotiorum immensitas sive varietas non permittit, ad te, ut fortem mittamus ac fortia et tuis robustis humeris onera grandia imponamus, nostre convertimus diliberationis intuitum, et in tuarum considerationem virtutum habuntanter tibi a Domino concessarum, de

concedentis affluenter et non improperantis omnipotentia et immensa benignitate sperando, nostre fluctuationis super hiis anxietas conquiescit. Nam cum sicut experientie probatione didicimus, dederit tibi Dominus os, et sapientiam linguamque adiecerit eruditam, ut scias, quando debeas proferre sermonem, cum etiam in te vigeat rectitudo iudicii, consilii providentia, in zelo sobrietas, in agendo strenuitas, et experientia in arduis approbata; speramus nec immerito, quod actus tuos, illo dirigente, qui novit prava in directa, et illo adiuvante, qui potest aspera in vias planas convertere, ac in predictis per tue circumspectionis industriam utili providentia et utilitate provida congrue consuli poterit et salubriter subveniri. Nos itaque tam ingenti et periculosa necessitate premissorum attente pensata, te, de cuius claris meritis et probata industria plenam in Domino fiduciam obtinemus, ad Regnum ipsum tibi legationis officio plene commisso in eodem Regno, ac Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Gallitie et Cumanie partibus illi conterminis, ut in eis evellas et destruas, dissipes et dispendas, edifices et plantes in nomine Domini, sicut videris expedire, de fratrum nostrorum consilio velud pacis angelum destinamus, iniuncto tibi nichilominus, ut in Regno ipso inter eundem Regem et Regni personas, necnon tam ibidem, quam in provinciis memoratis inter ecclesiasticos et mundanos viros, et universos alios cuiuscumque conditionis, preminentie sive status agere studeas et tractare, que ad cultum Dei, Apostolice Sedis honorem, observantiam canonice sanctionis, reintegrationem ecclesiastice libertatis, robur status Regii, honestatis cultum, reformationem pacis, relevationem pauperum, ac animarum salutem et tranquillitatem corporum pertinebunt. Et ut circa legationis officium, quod in eodem Regno Ungarie tibi duximus committendum, eo possis prosperari facilius, quo solitis legatorum, qui missi de latere mare transeant, adornatus insigniis personam nostram quodammodo presentabis, de speciali gratia Apostolica tibi auctoritate concedimus, quod eisdem insigniis infra predictum Ungarie Regnum dumtaxat et terras dominio eiusdem Regis subiectas, uti libere valeas, predicte legationis officium prosequendo; ita tamen, quod premissis insigniis in aliis com-

missis tibi partibus, provinciis et locis aliquatenus non utaris, et quod id, quod in hac parte tibi pro evidentibus necessitatibus et utilitatibus Regni predicti et terrarum earumdem conceditur, ad aliquam consequentiam pretextu huiusmodi in Regno et terris eisdem propter hoc imposterum non trahatur. Quocirca fraternitati tue per Apostolica scripta firmiter precipiendo mandamus, quatenus iniunctum tibi onus laboris huiusmodi pro Divina et nostra reverentia deuote suscipiens, illud sic sollicite, sic viriliter et laudabiliter iuxta datam tibi a Deo providentiam exequaris, quod de tuis studiosis laboribus, celesti favente clementia, fructus sperati prodeant, et sollicitudinis tue ministerium eam, que pias causas gerentibus pro retributione impenditur, palmam glorie feliciter mereatur. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 327. l. Ezen oklevél rövid kivonata találtatik Fejérnél Cod. Dipl. V. k. l. r. 485. l.)

59.

2) A pápa Fülöpöt Rudolf római királynak ajánlja.

Nicolaus Episcopus, seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio R(udolpho) Regi Romanorum Illustri salutem et Apostolicam benedictionem. Respicimus personam, cuius obtentu scribimus, ut apud te honorificum sibi locum interventio nostra constituat; nec minus attendimus, ut in illa mentem nostram conspiciens, preces Apostolicas leta mente suscipias, gratas in armario tui pectoris locaturus. Cum itaque venerabilem fratrem nostrum, Philippum Episcopum Firmanum Apostolice Sedis Legatum ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Gallitie et Cumanie partes, pro statu pacifico carissimi in Christo filii nostri . . .

Ungarie Regis Illustris et aliarum partium earumdem, commisso sibi plene legationis officio, duxerimus destinandum, sperantes, quod eo liberius commissa sibi negotia prosperentur, quo maioribus fuerit favoribur circumfultus: Celsitudinem Regiam rogamus et hortamur attente, quatenus eidem Legato in hiis, pro quibus te duxerit requirendum, clementer assistens, sic te sibi benivolum verbo constituas et vultu serenum, quod ipse Regio suffultus auxilio in exequenda sollicitudine legationis ei credite possit facilius prosperari, tuque propter hoc exinde dignis in Domino laudibus attollaris. Datum Viterbii X. Kal. Octobris (Pontificatus nostri) anno primo.

In e. m. carissime in Christo filie Regine Romanorum Illustri.

(III. Miklós pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 330. l.)

60.

3) A pápa levele IV. László magyar királyhoz.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio . . . Regi Ungarie Illustri salutem et Apostolicam benedictionem. In eminenti Sedis Apostolice specula disponente Domino constituti, domui Israel, universis videlicet Christianis, qui fidei oculis Deum vident, quantum nobis ex alto conceditur, oportunum speculatoris officium impertimur, et cum indulgetur a Divina clementia, reverenter ad cor altum accedimus, ut nomen Domini Sanctissimum tam in remotis extolli partibus, quam in vicinis etiam procuremus, apponentes manum nostre possibilitatis ad operam, quam speramus in excelsis fore placidam, et in terris novimus oportunam. Summus quidem orbis opifex et universe conditor creature, terrestrem patriam disposuit sub provida discretione [illegible]rum, eaque consulte voluit dirigi et salubri regi-

mine gubernari, ne creaturam humanam paulo minorem angelis, que sui creatoris ymaginem et similitudinem representat, tempestuosa fluctuatione mixtaque confunderent, et sue quietis beatitudinem impedirent: quinimmo ut omnibus sub iuris et honestatis regula limitatis, singuli vita pacifica viverent, et ab offensis alterutrum abstinerent, suumque factorem affectu naturali cognoscerent, cognitum colerent et reverenter Divino imperio subiacerent. Demum vero idem pater altissimus ex alto prospiciens populum, quem curaverat, prothoplasti delicto dampnationis sententiam incurrisse, suum dilectum unigenitum misericorditer in mundum pro ipsius redemptione populi destinavit, qui carnem nostre mortalitatis indutus, eundem populum ab eterno cruciatu mortis eriperet, et redemptum suo pretioso sanguine salvaret. Nos igitur in hac terrestri patria, quatenus possimus, exequentes vices ipsius, levamus vigilis more pastoris tam corporeos quam mentales oculos in circuitu, visuri, quid gregi commisso nobis expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum, ut illius fulti presidio, cuius sunt terre cardines, cui cogitationes hominum preparantur, quique fortium arcus superat, et infirmos robore potenter accingit, nostri partes officii salubriter et utiliter exponamus; ad ea presertim, que fidelibus populis neccessario expedire viderimus et noverimus profutura. Verum licet universis et singulis regionibus Deo et Apostolice Sedi devotis favorem Apostolicum, quotiens neccessitas ingruit, impendere teneamur, nosque ad eas nostre consideracionis diffundamus intuitum; nunc tamen nobilis Regni Ungarie necessitates Apostolice Sedi frequenter expositas precordialiter intuemur, auditas recolimus, et non sine cordis amaritudine sepius contemplamur. Condolemus enim tumultuosis motibus et seditiosis tumultibus illius, qui vel per dissidia simulctatum alterutrum dissident, vel congressus mutuos et bella plus quam civilia immaniter colliduntur. Ex quibus inter alia, dono pacis mortalibus cunctis accomodo libello dato repudii, graviter solium Regale deprimitur, eiusque depresso regimine non solum in Regno ipso vastantur bona fidelium, sed iura Ecclesiarum et aliorum piorum locorum in direptionem veniunt, et libertas ecclesiastica dampnabiliter conculcatur; animarum quoque subsecuntur deplo-

randa pericula, nefanda personarum excidia, et alia fere innumera detrimenta. Quare non immerito accenditur zelus noster, et ignis in nostre meditationis anxietatibus exardescit, dumque cogitationibus profundis immergimur, et laboriosis vigiliis fatigamur, querentes anxie oportunum in tante necessitatis articulo remedium adhibere: licet desideremus interdum, quod cum honore Dei et Ecclesie, ac salubri statu ceterorum fidelium nostram possemus illic exhibere presentiam, et quo mente ferimur, ibi personaliter existentes, Divina fulti potentia per evidentiam operis proprios explicaremus affectus; verumtamen, quia id conditio nostra non patitur, quia ingruentium undique negotiorum immensitas sive varietas non permittit, ad venerabilem in Christo fratrem Philippum Episcopum Firmanum, ut fortem mittamus ad fortia, et ejus robustis humeris onera grandia imponamus, nostre convertimus deliberationis intuitum, et in suarum consideratione virtutum habuntanter ei a Domino concessarum, de concedentis affluenter et non improperantis omnipotentia et immensa benignitate sperando nostre fluctuationis super hiis anxietas conquiescit. Nam cum, sicut experientie probatione didicimus, dederit ei Dominus os, et sapientiam linguamque adiecerit eruditam, ut sciat quando debeat proferre sermonem; cum etiam in eo vigeat rectitudo iudicii, consilii providentia, in zelo sobrietas, in agendo strenuitas, et experientia in arduis approbata; speramus, nec immerito, quod actus suos, illo diriginte, qui novit prava in directa, et illo adjuvante, qui potest aspera in vias planas convertere,ac in predictis per sue circumspectionis industriam utili providentia et utilitate provida congrue cousuli poterit et salubriter subveniri. Nos itaque tam ingenti et periculosa necessitate premissorum attente pensata eum, de cuius claris meritis et probata industria plenam in Domino fiduciam obtinemus, ad Regnum ipsum, sibi legationis officio plene commisso in eodem Regno, ac Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Gallitie et Cumanie partibus illi conterminis, ut in eis evellat et destruat, dissipet et dispendat, edificet et plantet in no mine Domini sicut viderit expedire, de fratrum nostrorum consilio velud pacis angelum destinamus, iniuncto sibi nichilominus, ut in Regno ipso inter te et Regni personas, necnon tam ibi-

dem, quam in provinciis memoratis inter ecclesiasticos et mundanos viros, et universos alios cuiuscumque conditionis, preminentie sive status, agere studeat et tractare, que ad cultum Dei, Apostolice Sedis honorem, observantiam canonice sanctionis, reintegrationem ecclesiastice libertatis, robur status Regii, honestatis cultum, reformationem pacis, relevationem pauperum, ac animarum salutem et tranquillitatem corporum pertinebunt. Quocirca Serenitatem Regiam rogamus et obsecramus in domino Jesu Christo, quatenus eundem Episcopum, quem pro suarum virtutum insigniis interne complectimur brachio caritatis, immo potius personam nostram in ipso, cum illuc Deo duce pervenerit, benigne recipiens et honeste pertractans, sibi tamquam Apostolice Sedis Legato pro ipsius sedis et nostra reverentia te constituas verbo benivolum, et vultu serenum eius salubribus monitis et consiliis, ac hiis, que tibi ex parte nostra suaserit; ita efficaciter intendendo, quod Episcopus ipse Regio fultus auxilio in exequenda sollicitudine legationis ei credite possit cum adiutorio Dei prosperari facilius, nosque tuam Celsitudinem dignis laudum preconiis proinde merito attolamus. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 329. l.)

61.

4) A pápa levele Erzsébet magyar királynéhoz.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, carissime in Christo filie . . . Regine Ungarie Illustri salutem et Apostolicam benedictionem. In eminenti Sedis Apostolice specula disponente Domino, constituti, domui Israel, universis videlicet Christianis, qui fidei oculis Deum vident, quantum nobis ex alto conceditur, oportunum speculatoris officium impertimur, et cum indulgetur a Divina clementia, reverenter ad cor altum accedimus, ut nomen Domini Sanctissimum tam in remotis extolli partibus, quam in vicinis etiam procuremus, apponentes manum nostre possibilitatis ad operam, quam speramus in excelsis fore placidam, et in terris novimus oportunam. Summus quidem orbis opifex et universe conditor creature terrestrem patriam disposuit sub provida discretione Regnorum, eaque consulte voluit dirigi et salubri regimine gubernari, ne creaturam humanam paulo minorem angelis, que sui creatoris ymaginem et similitutinem representat, tempestuosa fluctuatione mixtaque confunderent, et sue quietis beatitudinem impedirent; quinimmo ut omnibus sub iuris et honestatis regula limitatis, singuli vita pacifica viverent et ab offensis alterutrum abstinerent, suumque factorem affectu naturali cognoscerent, cognitum colerent et reverenter Divino Imperio subiacerent. Demum vero idem pater altissimus ex alto prospiciens populum, quem curaverat, protoplasti delicto dampnationis sententiam incurrisse, suum dilectum unigenitum misericorditer in mundum pro ipsius redemptione populi destinavit, qui carnem nostre mortalitatis indutus, eundem populum ab eterno cruciatu mortis eriperet, et redemptum suo pretioso sanguine salvaret. Nos igitur in hac terrestri patria, quatenus possimus, exequentes vices ipsius, levamus vigilis more pastoris tam corporeos quam mentales oculos in circuitu, visuri, quid gregi commisso nobis

expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum, ut illius fulti presidio, cuius sunt terre cardines, cogitationes hominum preparantur, quique fortium arcus superat et infirmos robore potenter accingit, nostri partes officii salubriter et utiliter exponamus, ad ea presertim, que fidelibus populis necessario expedire viderimus et noverimus profutura. Verum licet universis et singulis regionibus Deo et Apostolice Sedi devotis favorem Apostolicum, quotiens necessitas ingruit, impendere teneamur, nosque ad eas nostre considerationis diffundamus intuitum; nunc tamen nobilis Regni Ungarie necessitates Apostolice Sedi frequenter expositas precordialiter intuemur, auditas recolimus, et non sine cordis amaritudine sepius contemplamur. Condolemus enim tumultuosis motibus et seditiosis tumultibus illius, qui vel per dissidia simulctatum alterutrum dissident, vel congressus mutuos et bella plus quam civilia immaniter colliduntur. Ex quibus inter alia, dono pacis mortalibus cunctis accomodo libello dato repudii, graviter solium Regale deprimitur, eiusque depresso regimine non solum in Regno ipso vastantur bona fidelium, sed iura Ecclesiarum et aliorum piorum locorum in direptionem veniunt, et libertas ecclesiastica dampnabiliter conculcatur; animarum quoque subsecuntur deploranda pericula, nefanda personarum excidia, et alia fere innumera detrimenta. Quare non immerito accenditur zelus noster, et ignis in nostre meditationis anxietatibus exardescit, dumque cogitationibus profundis immergimur, et laboriosis vigiliis fatigamur, querentes anxie oportunum in tante necessitatis articulo remedium adhibere: licet desideremus interdum, quod si cum honore Dei et Ecclesie, ac salubri statu ceterorum fidelium nostram possemus illic exhibere presentiam, et quo mente ferimur, ibi personaliter existentes Divina fulti potentia per evidentiam operis proprios explicaremus affectus; verumtamen, quia id conditio nostra non patitur, quia ingruentium undique negotiorum immensitas sive varietas non permittit, ad venerabilem in Christo fratrem, Philippum Episcopum Firmanum, ut fortem mittamus ad fortia, et ejus robustis humeris onera grandia imponamus, nostre convertimus deliberationis intuitum, et in suarum considerationem virtum habuntanter ei a Domino concessarum

de concedentis affluenter et non improperantis omnipotentia et immensa benignitate sperando nostre fluctuationis super hiis anxietas conquiescit. Nam cum, sicut experientie probatione didicimus, dederit ei Dominus os, et sapientiam linguamque adiecerit eruditam, ut sciat quando debeat proferre sermonem, cum etiam in eo vigeat rectitudo iudicii, consilii providentia, in zelo sobrietas, in agendo strenuitas, et experientia in arduis approbata; speramus,nec immerito,quod actus suos, illo dirigente, qui novit prava in directa, et illo adiuvante, qui potest aspera in vias planas convertere, ac in predictis per sue circumspectionis industriam utili providentia et utilitate provida congrue consuli poterit et salubriter subveniri: Nos itaque tam ingenti et periculosa necessitate premissorum attente pensata, eum de cuius claris meritis et probata industria plenam in Domino fiduciam obtinemus, ad Regnum ipsum sibi legationis officio plene commisso in eodem Regno, ac Polonie, Dalmatie, Croacie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partibus illi conterminis, ut in eis evellat et destruat, dissipet et dispergat, edificet et plantet in nomine Domini, sicut viderit expedire, de fratrum nostrorum consilio velud pacis angelum destinamus, iniuncto sibi nichilominus, ut in Regno ipso inter Regem et Regni personas, necnon tam ibidem, quam in provinciis memoratis inter ecclesiasticos et mundanos viros, et universos alios cuiuscumque conditionis, preminentie sive status, agere studeat et tractare, que ad cultum Dei, Apostolice Sedis honorem, observantiam canonice sanctionis, reintegrationem ecclesiastice libertatis, robur status Regii, honestatis cultum, reformationem pacis, relevationem pauperum, ac animarum salutem et tranquilitatem corporum pertinebunt. Quocirca Serenitatem Reginalem rogamus, et obsecramus in domino Jesu Christo, quatenus eundem Episcopum, quem pro suarum virtutum insigniis interne complectimur brachio caritatis, immo potius personam nostram in ipso, cum illuc Deo duce pervenerit, benigne recipiens et honeste pertractans, sibi tamquam Apostolice Sedis legato pro ipsius sedis et nostra reverentia te constituas verbo benivolam, et vultu serenam eius salubribus monitis et consiliis, ac hiis, que tibi ex parte nostra suaserit, ita efficaciter intendendo,quod Episcopus ipse Regiuali fultus auxilio in exequenda

sollicitudine legationis ei credite possit cum adiutorio Dei prosperare facilius, nosque tuam Celsitudinem dignis laudum preconiis proinde merito attolamus. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 329. l.)

62.

5) A pápa levele a szerb királyhoz.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio ... Regi Servie Illustri salutem et Apostolicam benedictionem. In eminenti Sedis Apostolice specula, disponente Domino, constituti domui Israel, universis videlicet Christianis, qui fidei oculis Deum vident, quantum nobis ex alto conceditur, oportunum speculatoris officium impertimur, et cum indulgetur a Divina clementia, reverenter ad cor altum accedimus, ut nomen Domini sanctissimum tam in remotis extolli partibus, quam in vicinis etiam procuremus, apponentes manum nostre possibilitatis ad operam, quam speramus in excelsis fore placidam, et in terris novimus opportunam. Summus quidem orbis opifex et universe conditor creature terrestrem patriam disposuit sub provida discretione Regnorum, eaque consulte voluit dirigi et salubri regimine gubernari, ne creaturam humanam paulo minorem angelis, que sui creatoris ymaginem et similitudinem representat, tempestuosa fluctiatione mixtaque confunderent et sue quietis beatitudinem impedirent; quinimmo ut omnibus sub iuris et honestatis regula limitatis, singuli vita pacifica viverent et ab offensis alterutrum abstinerent, suumque factorem affectu naturali cognoscerent, cognitum colerent et reverenter Divino imperio subiacerent. Demum vero idem pater altissimus ex alto prospiciens populum, quem curaverat, prothoplasti de-

licto dampnationis sententiam incurrisse, suum dilectum unigenitum misericorditer in mundum pro ipsius redemptione populi destinavit, qui carnem nostre mortalitatis indutus, eundem populum ab eterno cruciatu mortis eriperet, et redemptum suo pretioso sanguine salvaret. Nos igitur in hac terrestri patria, quatenus possimus, exequentes vices ipsius, levamus vigilis more pastoris tam corporeos quam mentales oculos in circuitu, visuri, quid gregi commisso nobis expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum, ut illius fulti presidio, cuius sunt terre cardines, cui cogitationes hominum preparantur, quique fortium arcus superat, et infirmos robore potenter accingit, nostri partes officii salubriter et utiliter exponamus, ad ea presertim, que fidelibus populis necessario expedire viderimus, et noverimus profutura. Verum licet universis et singulis regionibus Deo et Apostolice Sedi devotis favorem Apostolicum,quotiens necessitas ingruit,impendere teneamur, nosque ad eas nostre considerationis diffundamus intuitum; nunc tamen nobilis Regni Servie necessitates Apostolice Sedis frequenter expositas precordialiter intuemur, auditas recolimus, et non sine cordis amaritudine sepius comtemplamur. Condolemus enim tumultuosis motibus et seditiosis tumultibus illius, qui vel per dissidia simulctatum alterutrum dissident, vel congressus mutuos et bella plus quam civilia immaniter colliduntur, ex quibus inter alia, dono pacis mortalibus cunctis accomodo libello dato repudii, graviter solium Regale deprimitur, eiusque depresso regimine non solum in Regno ipso vastantur bona fidelium, sed iura Ecclesiarum et aliorum piorum locorum in direptionem veniunt, et libertas ecclesiastica dampnabiliter conculcatur; animarum quoque subsecuntur deploranda pericula, nefanda personarum excidia, et alia fere innumera detrimenta. Quare non immerito accenditur zelus noster, et ignis in nostre meditationis anxietatibus exardescit, dumque cogitationibus profundis immergimur et laboriosis vigiliis fatigamur, querentes anxie oportunum in tante necessitatis articulo remedium adhibere: licet desideremus interdum, quod si cum honore Dei ac Ecclesie salubri statu ceterorum fidelium nostram possemus illic exhibere presentiam, et quo mente ferimur, ibi personaliter existentes, Divina fulti potentia per eviden-

tiam operis proprios explicaremus affectus; verumtamen quia id conditio nostra non patitur, quia ingruentium undique negotiorum immensitas sive varietas non permittit, ad venerabilem in Christo fratrem Philippum Episcopum Firmanum, ut fortem mittamus ad fortia, et eius robustis humeris onera grandia imponamus, nostre convertimus diliberationis intuitum, et in suarum considerationem virtutum habuntanter sibi a Domino concessarum, de concedentis affluenter et non improperantis omnipotentia et immensa benignitate sperando, nostre fluctuationis super hiis anxietas conquiescit. Nam cum, sicut experientie probatione didicimus, dederit ei Dominus os, et sapientiam, linguamque adiecerit eruditam, ut sciat, quando debeat proferre sermonem, cum etiam in eo vigeat rectitudo iudicii, consilii providentia, in zelo sobrietas, in agendo strenuitas et experientia in arduis approbata, speramus nec immerito, quod actus suos, illo dirigente, qui novit prava in directa, et illo adiuvante, qui potest aspera in vias planas convertere, ac in predictis per sue circumspectionis industriam utili providentia et utilitate provida congrue consuli poterit et salubriter subveniri. Nos itaque tam ingenti et periculosa necessitate premissorum attente pensata, eum, de cuius claris meritis et probata industria plenam in Domino fiduciam obtinemus, ad Regnum ipsum sibi legationis officio pleno commisso in eodem Regno, ac Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Lodomerie, Gallitie et Cumanie partibus illi conterminis, ut in eis evellat et destruat, dissipet et dispendat, edificet et plantet in nomine Domini, sicut viderit expedire, de fratrum nostrorum consilio, velud pacis angelum destinamus, iniuncto sibi nichilominus, ut in Regno ipso inter Regem et Regni personas, necnon tam ibidem, quam in provinciis memoratis, inter ecclesiasticos et mundanos viros, et universos alios cuiuscumque conditionis, preminentie sive status, agere studeat et tractare, que ad cultum Dei, Apostolice Sedis honorem, observantiam canonice sanctionis, reintegrationem ecclesiastice libertatis, robur status Regii, honestatis cultum, reformationem pacis, relevationem pauperum, ac animarum salutem ac tranquillitatem corporum pertinebunt. Quocirca Serenitatem Regiam rogamus et obsecramus in domino Jesu Christo, quatenus eundem Episcopum,

quem pro suarum virtutum insigniis interne complectimur brachio caritatis, immo potius personam nostram in ipso, cum illuc Deo duce pervenerit, benigne recipiens et honeste pertractans, sibi tamquam Apostolice Sedis Legato pro ipsius sedis et nostra reverentia te constituas verbo benivolum, et vultu serenum eius salubribus monitis et consiliis, ac hiis, que tibi ex parte nostra suaserit, ita efficaciter intendendo, quod Episcopus ipse Regio fultus auxilio in exequenda solicitudine legationis ei credite possit cum adiutorio Dei prosperari facilius, nosque tuam Celsitudinem dignis laudum preconiis proinde merito attolamus. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 329. l.)

63.

6) A pápa levele Endre szlavoniai herczeghez.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, Nobili viro . . . Duci Sclavonie salutem et Apostolicam benedictionem. In eminenti Sedis Apostolice specula disponente Domino constituti, domui Israel, universis videlicet Christianis, qui fidei oculis Deum vident, quantum nobis ex alto conceditur, oportunum speculatoris officium impertimur, et cum indulgetur a Divina clementia, reverenter ad cor altum accedimus, ut nomen Domini sanctissimum tam in remotis extolli partibus, quam in vicinis etiam procuremus, apponentes manum nostre possibilitatis ad operam, quam speramus in excelsis fore placidam, et in terris novimus oportunam. Summus quidem orbis opifex et universe conditor creature terrestrem patriam disposuit sub provida discretione Regnorum, eaque consulte voluit dirigi et salubri regimine gubernari, ne creaturam humanam paulo minorem angelis, que sui creatoris

ymaginem et similitudinem representat, tempestuosa fluctuatione mixtaque confunderent et sue quietis beatitudinem impedirent, quinimmo ut omnibus sub iuris et honestatis regula limitatis, singuli vita pacifica viverent et ab offensis alterutrum abstinerent, suumque factorem affectu naturali cognoscerent, cognitum colerent et reverenter Divino imperio subiacerent. Demum vero idem pater altissimus ex alto prospiciens populum, quem curaverat, prothoplasti delicto dampnationis sententiam incurrisse, suum dilectum unigenitum misericorditer in mundum pro ipsius redemptione populi destinavit, qui carnem nostre mortalitatis indutus, eundem populum ab eterno cruciatu mortis eriperet et redemptum suo pretioso sanguine salvaret. Nos igitur in hac terrestri patria, quatenus possimus, exequentes vices ipsius, levamus vigilis more pastoris tam corporeos quam mentales oculos in circuitu, visuri, quid gregi commisso nobis expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum, ut illius fulti presidio, cuius sunt terre cardines, cui cogitationes hominum preparantur, quique fortium arcus superat, et infirmos robore potenter accingit, nostri partes officii salubriter et utiliter exponamus, ad ea presertim, que fidelibus populis necessario expedire viderimus et noverimus profutura. Verum licet universis et singulis regionibus Deo et Apostolice Sedi devotis favorem Apostolicum, quotiens necessitas ingruit, impendere teneamur, nosque ad eas nostre considerationis diffundamus intuitum; nunc tamen nobilis Regni Uugarie necessitates Apostolice Sedi frequenter expositas precordialiter intuemur, auditas recolimus, et non sine cordis amaritudine sepius contemplamur. Condolemus enim tumultuosis motibus et seditiosis tumultibus illius,qui vel per dissidia simulctatum alterutrum dissident,vel congressus mutuos et bella plus quam civilia immaniter colliduntur. Ex quibus inter alia, dono pacis mortalibus cunctis accomodo libello dato repudii, graviter solium Regale deprimitur, eiusque depresso regimine non solum in Regno ipso vastantur bona fidelium, sed iura Ecclesiarum et aliorum piorum locorum in direptionem veniunt, et libertas ecclesiastica dampnabiliter conculcatur; animarum quoque subsecuntur deploranda pericula, nefanda personarum excidia, et alia fere innumera detrimenta. Quare non immerito accendit

zelus noster, et ignis in nostre meditationis anxietatibus exardescit, dumque cogitationibus profundis immergimur, et laboriosis vigiliis fatigamur, querentes anxie oportunum in tante necessitatis articulo remedium adhibere: licet desideremus interdum, quod si cum honore Dei et Ecclesie, ac salubri statu ceterorum fidelium nostram possemus illic exhibere presentiam, et quo mente ferimur, ibi personaliter existentes Divina fulti potentia per evidentiam operis proprios explicaremus affectus; verumtamen, quia id conditio nostra non patitur, quia ingruentium undique negotiorum immensitas sive varietas non permittit; ad venerabilem in Christo fratrem Philippum Episcopum Firmianum, ut fortem mittamus ad fortia, et ejus robustis humeris onera grandia imponamus, nostre convertimus deliberationis intuitum, et in suarum considerationem virtutum habuntanter a Domino concessarum, de concedentis affluenter et non improperantis omnipotentia et immensa benignitate sperando nostre fluctuationis super hiis anxietas conquiescit. Nam cum, sicut experientie probatione didicimus, dederit ei Dominus os, et sapientiam linguamque adiecerit eruditam, ut sciat, quando debeat proferre sermonem, cum etiam in eo vigeat rectitudo iudicii, consilii providentia, in zelo sobrietas, in agendo strenuitas, et experientia in arduis approbata; speramus, nec immerito, quod actus suos illo diriginte, qui novit prava in directa, et illo adiuvante, qui potest aspera in vias planas convertere, ac in predictis per sue circumspectionis industriam utili providentia et utilitate provida congrue consuli poterit et salubriter subveniri. Nos itaque tam ingenti et periculosa necessitate premissorum attente pensata, eum de cuius claris mer.tis et probata industria plenam in Domino fiduciam obtinemus, ad Regnum ipsum sibi legationis officio plene commisso in eodem Regno, ac Polonie, Dalmatie, Croacie, Rame, Servie, Lodomerie, Gallitie et Cumanie partibus illi conterminis, ut in eis evellat et destruat, dissipet et dispendat, edificet et plantet in nomine Domini, sicut viderit expedire, de fratrum nostrorum consilio velud pacis angelum destinamus, iniuncto sibi nichilominus, ut in Regno ipso inter Regem et Regni personas, necnon tam ibidem, quam in provinciis memoratis inter ecclesiasticos et mundanos viros, et universos

alios cuiuscumque conditionis, preminentie sive status agere studeat et tractare, que ad cultum Dei, Apostolice Sedis honorem, observantiam canonice sanctionis, reintegrationem ecclesiastice libertatis, robur status Regii, honestatis cultum, reformationem pacis, relevationem pauperum, ac animarum salutem et tranquillitatem corporum pertinebunt. Quocirca nobilitatem tuam rogamus et obsecramus in domino Jesu Christo, quatenus eundem Episcopum, quem pro suarum virtutum insignis interne complectimur brachio caritatis, immo potius personam nostram in ipso, cum illuc Deo duce pervenerit, benigne recipiens et honeste pertractans, sibi tamquam Apostolice Sedis Legato pro ipsius sedis et nostra reverentia te constituas verbo benivolum et vultu serenum eius salubribus monitis et consiliis, ac hiis, que tibi ex parte nostra suaserit, ita efficaciter intendendo, quod Episcopus ipse tuo fultus auxilio in exequenda sollicitudine legationis ei credite possit cum adiutorio Dei prosperari facilius, nosque tuam Celsitudinem dignis laudum preconiis proinde merito attolamus. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 329. l.)

64.

7) A pápa levele Magyarország és szomszéd vidékei clerusához.

Nicolaus Episcepus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus universis Archiepiscopis et Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Prepositis et aliis Ecclesiarum Prelatis sive Rectoribus, earumque Conventibus, et Collegiis per Regnum Ungarie ac partes Polonie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Lodomerie, Gallicie et Cumanie constitutis salutem et Apostolicam benedictionem. In eminenti Sedis Apostolice specula, disponente Domino, constituti domui Israel, universis videlicet Christianis, qui fidei oculis Deum vident, quantum nobis ex alto conceditur, oportunum speculatoris officium impertimur, et cum indulgetur a Divina clementia, reverenter ad cor altum accedimus, ut nomen Domini sanctissimum tam in remotis extolli partibus, quam in vicinis etiam procuremus, apponentes manum nostre possibilitatis ad operam, quam speramus in excelsis fore placidam, et in terris novimus oportunam. Summus quidem orbis opifex et universe conditor creature terrestrem patriam disposuit sub provida discretione Regnorum, eaque consulte voluit dirigi et salubri regimine gubernari, ne creaturam humanam paulo minorem angelis, que sui creatoris ymaginem et similitudinem representat, tempestuosa fluctuatione mixtaque confunderent, et sue quietis beatitudinem impedirent; quinimmo ut omnibus sub iuris et honestatis regula limitatis, singuli vita pacifica viverent et ab offensis alterutrum abstinerent, suumque factorem affectu naturali cognoscerent, cognitum colerent et reverenter Divino Imperio subiacerent. Demum vero idem pater altissimus ex alto prospiciens populum, quem curaverat, prothoplasti delicto dampnationis sententiam incurrisse, suum dilectum unigenitum misericorditer in mundum pro ipsius redemptione populi destinavit, qui carnem nostre mortalitatis indutus, eundem populum ab

eterno cruciatu mortis eriperet. et redemptum suo pretioso sanguine salvaret. Nos igitur in hac terrestri patria, quatenus possimus, exequentes vices ipsius, levamus vigilis more pastoris tam corporeos, quam mentales oculos in circuitu, visuri, quid gregi commisso nobis expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum, ut illius fulti presidio, cuius sunt terre cardines, cui cogitationes hominem preparantur, quique fortium arcus superat, et infirmos robore potenter accingit, nostri partes officii salubriter et utiliter exponamus, ad ea presertim, que fidelibus populis necessario expedire viderimus et noverimus profutura. Verum licet universis et singulis regionibus Deo et Apostolice Sedi devotis favorem Apostolicum, quotiens necessitas ingruit, impendere teneamur, nosque ad eas nostre considerationis diffundamus intuitum; nunc tamen nobilis Regni Ungarie necessitates Apostolice Sedi frequenter expositas precordialiter intuemur, auditas recolimus, et non sine cordis amaritudine sepius contemplamur. Condolemus enim tumultuosis motibus et seditiosis tumultibus illius, qui vel per dissidia simulctatum alterutrum dissident, vel congressus mutuos et bella plus quam civilia immaniter colliduntur. Ex quibus inter alia, dono pacis mortalibus cunctis accomodo libello dato repudii, graviter solium Regale deprimitur, eiusque depresso regimine non solum in Regno ipso vastantur bona fidelium, sed iura Ecclesiarum et aliorum piorum in direptionem veniunt, et libertas ecclesiastica dampnabiliter conculcatur; animarum quoque subsecuntur deploranda pericula, nefanda personarum excidia, et alia fere innumera detrimenta. Quare non immerito accenditur zelus noster, et ignis in nostre meditationis anxietatibus exardescit, dumque cogitationibus profundis immergimur, et laboriosis vigiliis fatigamur, querentes anxie oportunum in tante necessitatis articulo remedium adhibere: licet desideremus interdum, quod si cum honore Dei et Ecclesie, ac salubri statu ceterorum fidelium nostram possemus illic exhibere presentiam, et qua mente ferimur, ibi personaliter existentes, Divina fulti potentia per evidentiam operis proprios explicaremus affectus; verumtamen, quia id conditio nostra non patitur, quia ingruentium undique negotiorum immensitas sive varietas non permittit, ad venerabilem in Christo fratrem

Philippum Episcopum Firmanum, ut fortem mittamus ad fortia, et ejus robustis humeris onera grandia imponamus, nostre convertimus deliberationis intuitum, et in suarum considerationem virtutum habuntanter ei a Domino concessarum, de concedentis affluenter et non improperantis omnipotentia et immensa benignitate sperando nostre fluctuationis super hiis anxietas conquiescit. Nam cum sicut experientie probatione didicimus, dederit sibi Dominus os, et sapientiam linguamque adiecerit eruditam, ut sciat quando debeat proferre sermonem, cum etiam in eo vigeat rectitudo iudicii, consilii providentia, in zelo sobrietas, in agendo strenuitas, et experientia in arduis approbata; speramus nec immerito, quod actus suos, illo diriginte, qui novit prava in directa, et illo adiuvante, qui potest aspera in vias planas convertere, ac in predictis per sue circumspectionis industriam utili providentia et utilitate provida consuli poterit et salubriter subveniri. Nos itaque tam ingenti et periculosa necessitate premissorum attente pensata, eum de cuius claris meritis et probata industria plenam in Domino fiduciam obtinemus, ad Regnum ipsum sibi legationis officio plene commisso in eodem Regno, ac Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Gallitie et Cumanie partibus illi conterminis, ut in eis evellat et destruat, dissipet et disperdat, edificet et plantet in nomine Domini, sicut viderit expedire, de fratrum nostrorum consilio velud pacis angelum destinamus iniuncto sibi nichilominus, ut in Regno ipso inter Regem et Regni personas, necnon tam ibidem, quam in provinciis memoratis inter ecclesiasticos et mundanos viros, et universos alios cuiuscumque conditionis, preminentie sive status agere studeat et tractare, que ad cultum Dei, Apostolice Sedis honorem, observantiam canonice sanctionis, reintegrationem ecclesiastice libertatis, robur status Regii, honestatis cultum, reformationem pacis, relevationem pauperum ac animarum salutem et tranquilitatem corporum pertinebunt. Rogamus itaque universitatem vestram et hortamur attente, per Apostolica scripta firmiter precipiendo mandantes, quatenus eumdem Episcopum, quem pro suarum virtutum insigniis interne complectimur brachio caritatis, immo potius personam nostram in ipso, cum illuc Deo duce pervenerit,

benigne recipientes et honorifice pertractantes, sibi tamquam Apostolice Sedis Legato, pro ipsius et nostra reverentia, intendatis humiliter et devote ipsius statuta, monita et precepta et que vobis ex parte nostra mandaverit, efficaciter adimplendo: alioquin sententias sive penas, quas ipse rite statuerit in rebelles, ratas habebimus et faciemus auctore Domino inviolabiliter observari. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 329. l.)

65.

8) A pápa levele Magyarországnak és szomszéd vidékeinek világi rendeihez.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis nobilibus viris, universis Comitibus et Militibus ac populis, sive Comitatibus Civitatum, Castrorum et aliorum locorum per Regnum Ungarie ac partes Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Seruie, Lodomerie, Galitie, ac Cumanie constitutis salutem et Apostolicam benedictionem. In eminenti Sedis Apostolice specula, disponente Domino, constituti, domui Israel, universis videlicet Christianis, qui fidei oculis Deum vident, quantum nobis ex alto conceditur, oportunum speculatoris officium impertimur, et cum indulgetur a Divina clementia, reverenter ad cor altum accedimus, ut nomen Domini sanctissimum tam in remotis extolli partibus, quam in vicinis etiam procuremus, apponentes manum nostre possibilitatis ad operam, quam speramus in excelsis fore placidam et in terris novimus oportunam. Summus quidem orbis opifex et universe conditor creature terrestrem patriam disposuit sub provida discretione Regnorum, eaque consulte voluit dirigi et salubri regimine gubernari, ne creaturam humanam

paulo minorem angelis, que sui creatoris ymaginem et similitudinem representat, tempestuosa fluctuatione mixtaque confunderent, et sue quietis beatitudinem impedirent; quinimmo ut omnibus sub iuris et honestatis regula limitatis, singuli vita pacifica viverent et ab offensis alterutrum abstinerent suumque factorem affectu naturali cognoscerent, cognitum colerent et reverenter Divino Imperio subiacerent. Demum vero idem pater alissimus ex alto prospiciens populum, quem curaverat, prothoplasti delicto dampnationis sententiam incurrise, suum dilectum unigenitum misericorditer in mundum pro ipsius redemptione populi destinavit, qui carnem nostre mortalitatis indutus, eundem populum ab eterno cruciatu mortis eriperet, et redemptum suo pretioso sanguine salvaret. Nos igitur in hac terrestri patria, quatenus possimus, exequentes vices ipsius, levamus vigilis more pastoris tam corporeos, quam mentales oculos in circuitu, visuri, quid gregi commisso nobis expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum; ut illius fulti presidio, cuius sunt terre cardines, cui cogitationes hominum preparantur, quique fortium arcus superat et infirmos robore potenter accingit, nostri partes officii salubriiter et utiliter exponamus, ad ea presertim, que fidelibus populis necessario expedire viderimus et noverimus profutura. Verum licet universis et singulis regionibus Deo et Apostolice Sedi devotis favorem Apostolicum, quotiens necessitas ingruit, impendere teneamur, nosque ad eas nostre considerationis diffundamus intuitum; nunc tamem nobilis Regni Ungarie necessitates Apostolice Sedi frequenter expositas precordialiter intuemur, auditas recolimus, et non sine cordis amaritudine sepius contemplamur. Condolemus enim tumultuosis motibus et seditiosis tumultibus illius, qui vel per dissidia simulctatum alterutrum dissident, vel congressus mutuos et bella plus quam civilia immaniter colliduntur. Ex quibus inter alia, dono pacis mortalibus cunctis accomodo libello dato repudii, graviter solium Regale deprimitur, eiusque depresso regimine non solum in Regno ipso vastantur bona fidelium, sed iura Ecclesiarum et aliorum piorum locorum in direptionem veniunt, et libertas ecclesiastica dampnabiliter conculcatur; animarum quoque subsecuntur deploranda pericula, nefanda personarum excidia, et alia fere in-

numera detrimenta. Quare non immerito accenditur zelus noster et ignis in nostre meditationis anxietatibus exardescit, dumque cogitationibus profundis immergimur, et laboriosis vigiliis fatigamur, querentes anxie oportunum in tante necessitatis articulo remedium adhibere, licet desideremus interdum, quod si cum honore Dei et Ecclesie, ac salubri statu ceterorum fidelium nostram possemus illic exhibere presentiam, et quo mente ferimur, ibi personaliter existentes, Divina fulti potentia per evidentiam operis proprios explicaremus affectus; verumtamen, quia id conditio nostra non patitur, quia ingruentium undique negotiorum immensitas sive varietas non permittit, ad venerabilem in Christo fratrem Philippum Episcopum Firmanum, ut fortem mittamus ad fortia et ejus robustis humeris onera grandia imponamus, nostre convertimus deliberationis intuitum, et in suarum consideratione virtutum habuntanter sibi a Domino concessarum, de concedentis affluenter et non improperantis omnipotentia et immensa benignitate sperando, nostre fluctuationis super hiis anxietas conquiescit. Nam cum, sicut experientie probatione didicimus, dederit sibi Dominus os, et sapientiam linguamque adiecerit eruditam, ut sciat, quando debeat proferre sermonem, cum etiam in eo vigeat rectitudo iudicii, consilii providentia, in zelo sobrietas, in agendo strenuitas, et experientia in arduis approbata; speramus nec immerito, quod actus suos, illo dirigente, qui novit prava in directa, et illo adiuvante, qui potest aspera in vias planas convertere, ac in predictis per sue circumspectionis industriam utili providentia et utilitate provida congrue consuli poterit et salubriter subveniri. Nos itaque tam ingenti et periculosa necessitate premissorum attente pensata, eum de cuius claris meritis et probata industria plenam in Domino fiduciam obtinemus, ad Regnum ipsum sibi legationis officio plene commisso in eodem Regnó, ac Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Gallitie et Cumanie partibus illi conterminis, ut in eis evellat et destruat, dissipet et disperdat, edificet et plantet in nomine Domini, sicut viderit expedire, de fratrum nostrorum consilio velud pacis angelum destinamus, iniuncto sibi nichilominus, ut in Regno ipso inter Regem et Regni personas, necnon tam ibidem, quam

in provinciis memoratis inter ecclesiasticos et mundanos viros, et universos alios cuiuscumque conditionis, preminentie sive status agere studeat et tractare, que ad cultum Dei, Apostolice Sedis honorem, observantiam canonice sanctionis, reintegrationem ecclesiastice libertatis, robur status Regii, honestatis cultum, reformationem pacis, relevationem pauperum, ac animarum salutem et tranquillitatem corporum pertinebunt. Quocirca universitatem vestram rogamus et obsecramus in domino Jesu Christo, sano vobis consilio suadentes, quatenus eumdem Episcopum, quem pro suarum virtutum insigniis interne complectimur brachio caritatis, immo potius personam nostram in ipso, cum illuc Deo duce pervenerit, benigne recipientes et honorifice pertractantes, sibi tamquam Apostolice Sedis Legato pro ipsius sedis et nostra reverentia intendatis, efficaciter, eiusque salubribus monitis et consiliis, in hiis que vobis ex parte nostra retulerit, sic acquiescere studeatis, quod legatus ipse vestro fultus auxilio in exequenda sollicitudine legationis ei credite possit cum adiutorio Dei prosperari facilius, nosque devotionis vestre promptitudinem commendare merito valeamus. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 329. l.)

66.

9) III. Miklós pápa a Fülöp püspök és apostoli követ kiséretében lévő egyháziaknak megengedi, hogy követségének ideje alatt rendes jövedelmeiket húzhassák.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano, Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Seruie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi legationis plene officio, pro arduis negotiis destinemus, auctoritate tibi presentium indulgemus, ut clerici tui, qui tecum moram traxerint huiusmodi legatione durante, vel alibi de mandato tuo laboraverint pro negotiis tibi commissis, proventus beneficiorum, dignitatum et personatuum suorum, cotidianis distributionibus dumtaxat exceptis, cum ea integritate percipere valeant, cum qua illos perciperent, si personaliter in Ecclesiis, in quibus dignitates, personatus et beneficia ipsa obtinent, residerent. Non obstantibus contrariis ipsarum Ecclesiarum consuetudinibus, vel statutis iuramento, confirmatione Sedis Apostolice, seu quacumque alia firmitate vallatis, aut aliquibus indulgentiis dicte sedis et generalibus vel specialibus, cuiuscumque tenoris existant, per quas non expressas presentibus, vel totaliter non insertas, earum effectus impediri valeat quomodolibet vel differri; provisso quod personatus et dignitates huiusmodi debitis non fraudenter obsequiis, et animarum cura in eis, in quibus illa imminet, nullatenus negligatur. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris. Anno primo.

(III. Miklos pápa Regestáiból, Theiner id. m. 1. k. 330. l.)

67.

10) III. Miklós pápa ugyanazon érdemben Jakab, bibornok diákonhoz.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Jacobo Sancte Marie in Via Lata Diacono Cardiuali salutem et Apostolicam benedictionem. Cum venerabilem fratrem nostrum Philippum Firmanum Episcopum ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, sibi commisso inibi legationis plene officio, pro arduis negotiis destinemus, auctoritate eidem presentium indulgemus, ut clerici eius qui secum moram traxerint huiusmodi legatione durante, vel alibi de mandato suo laboraverint pro negotiis sibi commissis, proventus beneficiorum, dignitatum, et personatuum suorum, cotidianis distributionibus dumtaxat exceptis, cum ea integritate percipere valeant, cum qua illos perciperent, si personaliter in Ecclesiis, in quibus dignitates, personatus et beneficia ipsa obtinent, residerent. Non obstantibus contrariis ipsarum ecclesiarum consuetudinibus, vel statutis iuramento, confirmatione Sedis Apostolice seu, quacumque alia firmitate vallatis, aut aliquibus indulgentiis dicte sedis et generalibus vel specialibus, cuiuscumque tenoris existant, per quas non expressas presentibus, vel totaliter non insertas earum effectus impediri valeat quomodolibet vel differri. Quocirca discretioni tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus per te vel per alium aut alios proventus huiusmodi dictis clericis facias, iuxta concessionis nostre tenorem, integre ministrari. Contradictores etc. Non obstantibus omnibus supradictis, seu si aliquibus ab eadem sede sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras dicte sedis, que de indulto huiusmpdi plenam et expressam non fecerint mentionem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból. Theiner id m. I. k. 330. l.)

68.

11) III. Miklós pápa Fülöp püspököt az apostoli követség teljhatalmával ruházza fel.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano, Apostolice Sedis Legato, salutem et Apostolicam benedictionem. Prosperum statum carissimi in Christo filii nostri . . . Regis Ungarie Illustris, ac aliorum, personarum ecclesiasticarum illarum partium plenis desideriis affectantes, te, de cuius industria et circumspectione plene confidimus, ad Regnum Ungarie tibi commisso inibi, et Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galicie et Cumanie partibus, plene legationis officio, tamquam pacis angelum de fratrum nostrorum consilio duximus destinandum, quamplura tibi nichilominus per speciales Apostolicas litteras concedendo. Volentes igitur, ut premissi officii executio sit tibi libera, et submotis difficultatibus ac impedimentis quibuslibet expedita, tenore presentium declaramus, quod nostre intentionis et voluntatis existit, quod per predicta, que tibi specialiter sunt commissa, hiis que tibi ratione legationis competunt, in nullo penitus derogatur; sed volumus, quod hoc non obstante illa plenarie ac libere exequaris. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 330. l.)

69.

12) III. Miklós pápa Fülöp püspököt egyházi kiközösítések elrendelésére meghatalmazza.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem, et Apostolicam benedictionem. Prosperum statum carissimi in Chisto filii nostri . . . Regis Ungarie illustris, ac aliorum, personarum ecclesiasticarum et secularium illarum partium plenis desideriis affectantes, te, de cuius industria et circumspectione plene confidimus, ad Regnum Ungarie tibi commisso inibi et Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galicie, et Cumanie partibus plene legationis officio, tamquam pacis angelum de fratrum nostrorum consilio duximus destinandum. Ut autem in commisso tibi huiusmodi officio, Deo propitio, valeas prosperari, exercendi libere per te vel per alium seu alios censuram ecclesiasticam, in venerabiles fratres nostros Archiepiscopos et Episcopos, ac in dilectos filios Cathedralium et aliarum ecclesiasticarum domorum et monasteriorum, tam exemptorum, quam non exemptorum, Prelatos et Clericos, Conventus et Capitula, necnon Reges, Comites et Barones, et Nobiles, Potestates, Rectores, Ballivos, Consilia, Communia, Universitates et populos locorum illarum partium, et quascumque personas ecclesiasticas et seculares, publicas et privatas, cuiuscumque ordinis, conditionis vel dignitatis existant, et terras eorum legationis eiusdem, cum videris expedire, non obstantibus aliquibus privilegiis vel indulgentiis quibuscumque personis, locis vel ordinibus sub quavis verborum forma ab Apostolica Sede concessis, de quibus quorumque tenoribus plenam et expressam, ac de verbo ad verbum oporteat in nostris litteris fieri mentionem et etiam concedendis, per que effectus presentium quomodolibet valeat impediri, fraternitati tue liberam concedimus au-

ctoritate presentium facultatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 331. l)

70.

13) A pápa Fülöpöt gyóntató atyjának szabad választására jogosítja.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Ut favorem, quo te Apostolica Sedes prosequitur, circa ea potissime, que tuam salutem respiciunt, tibi sentias profuturum, auctoritate tibi presentium indulgemus, ut quandocumque et quotienscumque volueris, aliquem discretum presbiterum secularem vel religiosum in confessorem tuum possis eligere, qui audita confessione tua iniungat tibi pro commissis penitentiam salutarem et beneficium absolutionis impendat, nisi talia fuerint, propter que Sedes Apostolica sit merito consulenda. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 331. l.)

71.

14) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy kilencz nőnek egyszer egy évben megengedheti, miszerint illő kisérettel bármely szerzet kolostorait meglátógathassák.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Consvevit interdum Apostolica Sedes personas nobiles gratia prosequi et favore, ut Deo et eidem Sedi reddantur exinde plus devote. Propter hoc siquidem concedendi licentiam novem mulieribus, quod earum quelibet cum decenti comitiva mulierum semel in anno, durante tua legatione, possint monasteria quorumcumque ordinum eiusdem legationis, causa devotionis intrare, non obstantibus ordinum ipsorum quibuslibet contrariis constitutionibus vel statutis, fraternitati tue liberam concedimus auctoritate presentium facultatem; ita tamen quod eedem nobiles in eisdem monasteriis, que sic intraverint, cum personis monasteriorum eorundem non comedant in conventu, et in dictis monasteriis non pernoctent. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 331. l.)

72.

15) A pápa Fülöpnek megengedi, hogy könyveiről és egyéb ingóságairól végrendeletileg szabadon intézkedhessék.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Quia fragilitas humane conditionis nullius certitudinem status habet, et quod esse videtur, tendit potius ad non esse, tu salubri ductus consilio de libris et aliis bonis tuis mobilibus, et sese moventibus condere desideras testamentum, ut ante iudicium iustitiam tibi pares preveniendo pietatis operibus horam mortis. Tuis itaque devotis precibus inclinati, testandi, ordinandi et disponendi de libris et bonis eisdem plenam et liberam tibi concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 331. l.)

73.

16) A pápa Fülöpöt felhatalmazza, hogy az egyházból kiközösített személyeket ezen büntetés alól felmenthesse.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano„ Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Ad audientiam nostram pervenit, quod in terris tue legationis nonnulli per judices a Sede Apostolica delegatos et subdelegatos ab eis

sunt excommunicationum sententiis innodati, a quibus commode non possunt absolvi pro eo; quod aliqui judicum ipsorum, quibus in hoc alii non succeduut, viam sunt universe carnis ingressi; quorumdam vero copia de facili haberi non potest; aliquorum etiam iurisdictio expiravit. Nos itaque in hoc tuam volentes honorare personam et per honorem tibi exhibitum excommunicatis huiusmodi providere, absolvendi tales iuxta formam Ecclesie per te vel per alium aut alios ab huiusmodi excommunicationum sententiis, prius ab eis satisfactione impensa super hiis, pro quibus in eos huiusmodi sententie sunt prolate, fraternitati tue liberam concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 331. l.)

74.

17) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy kisérőinek megengedhesse, miszerint a különben előttük elzárt helyeket látogathassák, és néhány más egyházi szabályokat szorosan megtartani ne kötelezteszenek.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Ut in commissis tibi negotiis, annuente Domino, tanto possis prosperari facilius, quanto plurimum discretarum personarum suffragio et nostre auctoritatis fueris adiectione munitus; fraternitati tue pro expediendis negotiis eisdem ad te vocandi quoscumque Predicatorum, Minorum et aliorum quorumlibet ordinum fratres tue legationis, necnon dandi illis licentiam ingrediendi tecum monasteria monialium, equitandi et vescendi carnibus, dummodo eis vel eorum alicui ad id voti emissio non obsistat,

non obstantibus contrariis consuetudinibus vel statutis ordinum Predicatorum, sive quibuscumque privilegiis et indulgentiis Apostolicis, per que iidem vel eorum Prelati possent in hac parte quomodolibet se tueri, plenam auctoritate presentium concedimus potestatem. Datum Viterbii XI. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 332. l.)

75.

18) A pápa Fülöpöt rendkivüli hatalommal ruházza fel, 15 társpapjait bármely káptalanba kanonokká kinevezni.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Tuam volentes honorare personam, et per honorem tibi exhibitum aliis gratiam impertiri, faciendi recipi XV clericos tuos per te vel per alium seu alios in totidem ecclesiis tam Cathedralibus, quam aliis tue legationis, videlicet singulos in singulis, si ad id illorum, ad quos collatio prebendarum in eisdem ecclesiis pertinet, accedat assensus, in Canonicos et in fratres, ac providendi eis de prebendis, si vacant ibidem ad presens, vel quamprimum ad id obtulerit se facultas, et contradictores per censuram Apostolicam, appellatione postposita, compescendi, non obstante statuto ecclesiarum ipsarum de certo Canonicorum numero, iuramento, confirmacione Sedis Apostolice, seu quacumque alia firmitate vallato, aut si direximus in eisdem ecclesiis pro aliis scripta nostra, seu si aliquibus communiter vel divisim a sede sit indultum eadem, quod ad receptionem et provisionem alicuius minime teneantur, quodque ad id compelli, seu quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam et expressam de indulto,

huiusmodi mentionem, et qualibet alia indulgentia dicte sedis generali vel speciali, cuiuscumque tenoris existat, per quam effectus presentium impediri valeat vel differri, et de qua in nostris litteris specialis mentio sit habenda, fraternitati tue liberam concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 382. l.)

76.

19) A pápa Fülöpöt társpapjai feletti fegyelmi hatalommal felruházza.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio, pro arduis negotiis destinemus, in desideriis nostris geritur, ut submotis impedimentis quibuslibet huiusmodi negotium prosperum consequatur effectum. Sane Apostolica Sedes nonnullis clericis secularibus tue legationis in multis se liberalem exhibuit, et benignam eis tam super provisione sibi facienda de beneficiis ecclesiasticis, quam super aliis gratiis literas apostolicas et executorias etiam concedendo. Quia vero sicut favorem devotio promeretur, sic ab indevotis favor est merito subtrahendus, privando illos ex huiusmodi clericis, quos indevotos, ingratos et inobedientes in hiis, que spectare videris ad huiusmodi legationis officium, forsan inveneris, omnibus gratiis ipsis ab eadem sede concessis, ut per litteras super hoc ad eos obtentas, aliquatenus minime procedatur, executores ipsos ad id, si necesse fuerit, per

censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, plenam et liberam concedimus auctoritate presentium potestatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theineri d. m. l. k. 332. l.)

77.

20) A pápa Fülöpöt felhatalmazza, hogy a híveket bucsukedvezményekben részesíthesse.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio, pro arduis negotiis destinemus; nos volentes, ut ecclesie illarum partium ex tua legatione commodum aliquod consequantur, presentium tibi auctoritate concedimus vere penitentibus et confessis, qui ad fabricas ecclesiarum ipsarum manum porrexerint adiutricem, decem vel viginti, triginta vel quadraginta dies de iniunctis sibi penitentiis misericorditer valeas per triennium seu quinquennium, sicut expedire videris, relaxare. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatis nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 332. l.)

78.

21) A pápa Fülöpöt meghatalmazza, hogy társpapjait, ha netalán simoniát követnének el, a bűntetés alól felmenthesse.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio, pro arduis negotiis destinemus; volentes tibi aliqua concedere, per que saluti consulere valeas animarum; fraternitati tue presentium auctoritate concedimus, ut cum qui buslibet religiosis personis tue legationis, cuiuscumque sint ordinis, que dato aliquo pro acquirendis, vel recepto pro exhibendis locis in monasteriis commiserunt vel commiserint, legatione ipsa durante symoniacam pravitatem possis, prout expedire videris, dispensare. Non obstante constitutione concilii generalis. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiuer id. m. I. k. 333. l.)

79.

22) A pápa Fülöpnek megengedi, hogy a megürült esztergami érsekség jószágait és jövedelmeit kezelhesse.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad partes Ungarie, tibi commisso inibi plene legationis officio, destinemus, et Strigoniensis Ecclesia sit ad presens pastoris solatio destituta; Nos Ecclesiam ipsam preservari a dispendiis cupientes, fraternitati tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus domos, munitiones, castra et omnes fructus, redditus ac proventus ad Archiepiscopalem Sedem Strigoniensem spectantes per te vel per alium seu alios recipiens ad manus tuas, fructus, redditus et proventus predictos ad opus futuri Archiepiscopi deponas in aliquo tuto loco, et illos una cum predictis domibus, munitionibus et castris facias cum summa diligentia custodiri, rescripturus nobis fideliter conditiones et statum Ecclesie memorate, quid de premissis receperis, dispositionis modum, et quicquid in hac parte feceris, ut discernamus apertius, quod in premissis et circa statum ipsius Ecclesie sit imposterum faciendum. Contradictores etc. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. 1. k. 333. l.)

80.

23) A pápa Fülöpnek megengedi, hogy azon vidékeket, melyekbe apostoli követül küldve van, bármikor és ismételve is szabadon látogathassa.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie ac Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio, pro urgentibus et arduis negotiis destinemus, volentes ut commissa tibi negotia, submotis impedimentis quibuslibet, liberius et efficacius exequaris, fraternitati tue presentium auctoritate concedimus, ut si fueris partes illas ingressus, et ex aliqua causa rationabili vel ex improviso forsan eventu, postmodum illas egredi te forte contigerit et in vicinis partibus commorari, possis semel iterum et quotiens oportunum fuerit, reingredi ad easdem, et tam intra ipsas quam extra, prefatum officium et cetera tibi litterarum nostrarum auctoritate commissa, quantum ad negotia partium predictarum, sicut expedire videris, in omnibus exercere. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(Ill. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 333. l.)

81.

24) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy az őt illető provisiókat követelhesse.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio, pro urgentibus et arduis negotiis destinemus, in desideriis nostris geritur, ut submotis impedimentis quibuslibet huiusmodi negotia prosperum consequantur effectum; fraternitati tue, ut procurationes tibi debitas, eadem legatione durante, tam in absentia, puam in presentia petere ac recipere libere valeas, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, plenam concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 333. l.)

82.

25) A pápa Fülöpöt provisióinak tekintetében rendkivülli hatalommal felruházza.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie

ac Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio, pro urgentibus et arduis negotiis destinemus; ut in commissis tibi negotiis eo possis prosperari facilius, quo maiori per nos fueris auctoritate munitus, fraternitati tue compellendi quoslibet Prelatos, cuiuscumque preminentie vel dignitatis extiterint, nec non regulares Cistercienses, Premonstratenses, Cluniacenses et aliorum ordinum, Magistros quoque, Priores et fratres Sancti Johannis Jerosolimitani, Militie Templi et aliorum quorumcumque Hospitalium sive domorum, et alias ecclesiasticas personas cathedralium et aliarum ecclesiarum sive monasteriorum exemptorum et non exemptorum, per censuram ecclesiasticam ad contribuendum in procurationibus tibi debitis, non obstantibus quibuscumque privilegiis et indulgentiis Apostolicis, per que in hac parte possent quomodolibet se tueri, et de quibus quorumcumque totis tenoribus de verbo ad verbum deberet fieri in nostris litteris mentio specialis, plenam auctoritate presentium concedimus potestatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id m. I. k. 333. l.)

83.

26) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy a követségében szükséges kiviteleket tehesse.

Nicolaus Espicopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie ac Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio, pro urgentibus et arduis negotiis destinemus

in desideriis nostris geritur, ut submotis impedimentis quibuslibet huiusmodi negotia prosperum consequantur effectum. Quare fraternitati tue presentium auctoritate concedimus, ut evectiones, quot commissis tibi negotiis videris expedire, ducere libere valeas, constitutione Generalis Concilii non obstante. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 333. l.)

84

27) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy a szót nem fogadó szerzeteseket egyházi kedvezményeiktől megfoszthassa.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio, pro urgentibus et arduis negotiis destinemus in desideriis nostris geritur, ut submotis impedimentis quibuslibet huiusmodi negotia prosperum consequantur effectum, privandi quoslibet Religiosos cuiuscumque ordinis, qui super hiis, que spectant ad tue legationis officium, et aliis tibi commissis a te moniti mandatis tuis plenarie parere contempserint, omnibus indulgentiis et privilegiis eis ab Apostolica Sede concessis, fraternitati tue plenam concedimus auctoritate presentium potestatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestaiból, Theiner id. m. I. k. 334. l.)

85.

28) A pápa Fülöpöt bizonyos egyházi felmentésekre meghatalmazza.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie ac Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio, pro urgentibus et arduis negotiis destinemus: nos volentes, ut in terris et regionibus tue legationis eo amplius generosus occurras, quo maiori per nos fueris auctoritate munitus, fraternitati tue absolvendi iuxta formam Ecclesie, prout expedire videris, clericos et laicos utriusque sexus ab excommunicationum sententiis, quas pro eo, quod Saracenis arma et alia prohibita detulerunt, incurrisse noscuntur, liberam concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós páka Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 334. l.)

86.

29) A pápa Fülöpöt bucsu-osztogató hatalommal felruházza.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie ac Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie,

Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio, pro urgentibus et arduis negotiis destinemus : nos volentes, ut spiritualium largitione munerum incolas illarum et aliarum partium, ad quas te pervenire contigerit, reddas Deo et Apostolice Sedi plus devotos, fraternitati tue presentium auctoritate concedimus, ut quotienscumque te contigerit proponere verbum Dei, consecrare altaria vel ecclesias, aut moniales benedicere, in magnis quoque colloquiis et congregationibus, que occasione predictorum negotiorum tam infra legationis tue fines, quam extra feceris, et in festivitatibus sollempnibus, missarum solempniis et in translationibus sanctorum, centum dies, et si aliquando in premissis, raro tamen magnus casus emerserit, unum annum et sex dies omnibus vere penitentibus et confessis, qui huiusmodi propositioni, consecracioni, benedictioni et missarum solempniis interfuerint, et ad colloquia, congregationes et translationes easdem acceserint reverenter, de iniunctis eis penitentiis misericorditer valeas relaxare. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 331. l.)

87.

30) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy három, vagy négy arra alkalmatos egyént, a római egyház szókásához képest, jegyzőnek kinevezhessen.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie ac Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes tibi commisso inibi plene legationis officio pro urgentibus et arduis negotiis destinemus: ut

in eisdem negotiis eo possis prosperari facilius, quo maiori per nos fueris auctoritate munitus, fraternitati tue concedendi tabellionatus officium iuxta formam, quam in hoc Romana servat Ecclesia, tribus vel quatuor personis, quas ad illud post diligentem examinationem ydoneas esse repereris, plenam auctoritate presencium concedimus facultatem. Datum Viterbii XI. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 334. l.)

88.

31) A pápa Fülöpöt az egyházi szabálytalanságokra nézve, felmentési hatalommal felruházza.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio pro arduis negotiis destinemus; nos volentes, ut spiritualium largitione incolas illarum partium reddas Deo et Sedi Apostolice plus devotos, fraternitati tue dispensandi per te vel alium aut alios cum ecclesiarum Prelatis et personis ecclesiasticis tue legationis super irregularitate, quam contraxerunt, vel contraxerint huiusmodi legatione durante, ferendo in alios contra constitutionem Innocentii Pape predecessoris nostri super hoc editam excommunicationis sententiam sine scriptis et non abstinendo a Divinis iuxta tenorem constitutionis ipsius, liberam concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III, Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 334. l.)

98.

32) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy kisebb egyházi javadalmakat adományozhasson.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio pro arduis negotiis destinemus: nos volentes tuam honorare personam et per honorem tibi exhibitum aliis gratiam impertiri, providendi auctoritate nostra per te vel per alium seu alios centum personis ydoneis scientia, vita, moribus et etate, in ecclesiis tue legationis Cathedralibus et aliis de beneficiis ecclesiasticis, prebendis, personatibus et dignitatibus, cum cura et sine cura, si vacant ibidem ad presens, vel quamprimum ad id obtulerit se facultas, et faciendi personas ipsas in ecclesiis, in quibus eis provisum extiterit, si collegiate fuerint, in canonicos seu clericos recipi et in fratres, necnon et contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendi, non obstante statuto ecclesiarum ipsarum de certo Canonicorum seu clericorum numero, iuramento, confirmatione Sedis Apostolice, seu quacumque alia firmitate vallato, aut si direximus in eisdem ecclesiis pro aliis scripta nostra, quibus nullum volumus per hoc preiudicium generari, seu si est aliquibus ab eadem sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, quodque ad id compelli, seu quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint, et quod de beneficiis, prebendis, personatibus vel dignitatibus ad eorum collationem sive presentationem spectantibus nulli valeat provideri per litteras apostolicas, que de indulto huiusmodi plenam et expressam non fecerint mentionem, sive qualibet alia dicte sedis indulgentia, de qua cuiusque toto tenore de verbo ad ver-

bum oporteat in nostris litteris plenam et expressam mentionem fieri, et per quam effectus huiusmodi gratie impediri valeat vel differri, aut si persone huiusmodi alias beneficiate existant, fraternitati tue liberam auctoritate presentium concedimus facultatem. Datum Viterbi X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. l. k. 334. l.)

90.

33) A pápa Fülöpöt meghatalmazza, hogy bizonyos feltételezés mellett az egyháziakat a szabálytalanság alól felmenthesse.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio pro arduis negotiis destinemus : nos volentes, ut spiritualium largitione munerum incolas illarum partium reddas Deo et Sedi Apostolice plus devotos, fraternitati tue dispensandi per te vel per alium aut alios cum personis ecclesiasticis, religiosis et secularibus tue legationis super irregularitate, quam contraxerunt vel contraxerint legatione durante predicta, ex eo quod excommunicate receperunt ordines et ministrarunt in ipsis, aut excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententiis innodate Divina officia celebrarunt, postquam ab huiusmodi sententiis rite fuerint absolute, iniuncta eis pro modo culpe penitentia competenti, liberam concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 335. l.)

91.

34) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy kisebb egyházi javadalmak kelletlen birtokosait elmozdítván, azokat másoknak adományozhassa.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio pro arduis negotiis destinemus: fraternitati tue, de qua plene confidimus, amovendi a beneficiis, personatibus et dignitatibus ecclesiasticis quoscumque in tua legatione illa inveneris minus canonice obtinere, ipsaque personis ydoneis infra numerum per alias nostras litteras tibi concessum conferendi, necnon et contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendi, plenam et liberam concedimus auctoritate presentium potestatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 335. l.)

92.

35) A pápa Fülöpöt meghatalmazza, hogy a kiséretében lévő személyeket születésök netaláni törvénytelensége alól felmenthesse.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio pro arduis negotiis destinemus : nos autem volentes honorare personam et per honorem tibi exhibitum aliis providere, dispensandi cum clericis tue legationis de soluto genitis et soluta defectum natalium patientibus generaliter, quod eorum quilibet huiusmodi non obstante defectu in susceptis ministrare ordinibus, promoveri ad superiores, et simplex ecclesiasticum beneficium, ducenti vero clericorum eorumdem cum cura, centum vero dignitates citra Episcopalem vel personatus, viginti vero de presbiteris et constitutis in sacris ordinibus, decem de adulterio, decem de regularibus et septem de incestuosis geniti, sine cura obtinere possint, dummodo consideratis circumstantiis universis, que circa litterarum ydonietatem personarum fuerint attendende, et illi non sint paterne incontinentie sectatores, sed bone conversationis et vite, aliasque sibi merita suffragantur, super quibus tuam intendimus conscientiam onerare, ad dispensationis gratiam obtinendam, prout secundum Deum animarum ipsorum saluti videris expedire, plenam tibi auctoritate presentium concedimus facultatem; proviso quod quilibet clericorum corumdem ad ordines, prout requ'ret onus beneficii, quod eum post dispensationem huiusmodi obtinere contigerit, statutis temporibus se faciat promoveri, et presbiter resideat in eodem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 885. l.)

93.

36) A pápa Fülöpöt az egyházi szerzetesekre nézve rendkivüli hatalommal felruházza.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes tibi commisso inibi plene legationis officio pro arduis negotiis destinemus, in desideriis nostris geritur, ut submotis impedimentis quibuslibet huiusmodi negotia prosperum consequantur effectum. Quare iniungendi dilectis filiis fratribus Predicatorum, Minorum, Cisterciensis, Cluniacensis, Premonstratensis, Sancte Marie Theutonicorum, Sancti Benedicti, Hospitalis Sancti Johannis Jerosolomitani et aliorum Ordinum infra tue legationis terminos constitutis, quecumque prosecutioni officii vel utilitati negotiorum tibi commissorum videris expedire, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendi non obstantibus aliquibus indulgentiis eis, quibus hec iniungenda duxeris specialiter, aut personis eorumdem ordinum generaliter ab Apostolica Sede sub quacumque forma verborum concessis, per quas super hoc in nullo se tueri valeant, et de quibus oporteret in nostris litteris plenam et expressam fieri mentionem, fraternitati tue plenam et liberam concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. l. k. 335. l.)

94.

37) A pápa Fülöpöt feljogosítja, hogy intézkedéseinek foganatosítását egyházi büntetések által is eszközelhesse.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad Ungarie, Polonie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Lodomerie, Galitie et Cumanie partes, tibi commisso inibi plene legationis officio, pro arduis negotiis destinemus: ut in commissis tibi negotiis eo possis prosperari facilius, quo maiori per nos fueris auctoritate munitus, fraternitati tue compellendi auctoritate nostra per te vel per alium aut alios Prelatos, cuiuscumque preminentie vel dignitatis extiterint, necnon personas quaslibet tam Cisterciensis, Premonstratensis, Cluniacensis et aliorum ordinum, Magistros quoque, Priores, Preceptores et fratres Hospitalis Jerosolomitani, Domus Militie Templi et quorumcumque Hospitalium sive domorum, quam alias personas ecclesiasticas Cathedralium et aliarum ecclesiarum sive monasteriorum exemptorum et non exemptorum, per censuram ecclesiasticam ad providendum in necessariis nuntiis tuis, quos pro predictis commissis tibi negotiis destinabis, non obstantibus quibuscumque privilegiis et indulgentiis apostolicis, per que possent in hac parte quomodolibet se tueri, et de quibus quorumcumque tenoribus totis de verbo ad verbum in nostris litteris deberet fieri mentio specialis, plenam auctoritate presentium concedimus facultatem. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból Theiner id. m. l. k. 336. l.)

95.

38) A pápa minden egyházi főnököt felszólít, hogy Fülöpöt követségi ügyeiben segítsék.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis, ac dilectis filiis Electis, Abbatibus, Prioribus, Decanis, Prepositis, Archidiaconis, Archipresbiteris, Plebanis et aliis Ecclesiarum Prelatis et eorum vices gerentibus ac ecclesiasticis personis religiosis et secularibus, et aliis Ecclesiarum et Monasteriorum Capitulis et Conventibus exemptis et non exemptis, Cisterciensis, Cluniacensis, Cartusiensis, Premonstratensis, Sancti Benedicti, Sancti Augustini ac aliorum Ordinum, necnon Magistris et Preceptoribus Militie Templi et Hospitalis Sancti Johannis Jerosolomitani, et Beate Marie Theutonicorum, ad quos littere iste pervenirent salutem et Apostolicam benedictionem. Cum venerabilem fratrem nostrum Philippum Episcopum Firmanum Apostolice Sedis Legatum, pro magnis et arduis Ecclesie Romane negotiis destinemus, universitatem vestram rogamus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus dictum Legatum, immo potius nos in ipso, cum per partes vestras transitum fecerit, ob reverentiam Apostolice Sedis et nostram benigne recipientes et honeste tractantes eundem, sibi pro suis et familie sue necessariis et securo conductu, necnon in evectionibus oportunis, si sue in via decesserint vel defecerint, cum super hiis per ipsum vel eius nuntium fueritis requisiti, in eundo, morando et redeundo liberaliter providere curetis: et si eundem Episcopum in aliquibus locis, vel loco interdum moram trahere contigerit, volumus, quod non solum earundem, eisque vicinarum vel adiacentium partium, seu aliarum etiam, sicut eidem Legato pro huiusmodi oneribus dividendis et facilius supportandis expedire videbitur, remotarum Patriarche, Archiepiscopi, Episcopi, Electi, Abbates, Priores, Decani, Prepositi,

Archidiaconi, Archipresbiteri, Plebani et alii Ecclesiarum Prelati, eorumque vices gerentes, ac persone ecclesiastice religiose et seculares, Ecclesiarum et Monasteriorum Capitula et Conventus exempti et non exempti, Cisterciensis, Cluniacensis, Cartusiensis, Premonstratensis, Sancti Benedicti, Sancti Augustini et aliorum Ordinum, necnon Magistri et Preceptores Militie Templi, Hospitalis Sancti Johannis Jerosolomitani, Sancte Marie Theotonicorum et quorumcumque aliorum locorum ecclesiasticorum contribuere in subventionibus huiusmodi teneantur. Sic itaque mandatum nostrum efficaciter adimplere curetis, quod possetis exinde merito commendari. Alioquin sententiam, quam idem propter hoc rite tulerit in rebelles, ratam habebimus et faciemus, actore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Non obstante si aliquibus est ab eadem Sede indultum, quod Legatis vel Nuntiis Sedis ipsius aliquam procurationem exhibere, vel in ipsam contribuere, nisi ad eos declinaverunt, minime teneantur, seu quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, que de indulto huiusmodi, totoque tenore ipsius plenam et expressam non fecerint mentionem, seu aliquibus privilegiis quibuscumque personis, locis vel ordinibus sub quavis forma verborum ab eadem sede concessis, de quibus quorumque totis tenoribus in nostris litteris specialis mentio sit habenda, et per que presens mandatum nostrum quomodolibet valeat impediri. Datum Viterbii X. Kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 336. l.)

96.

III. Miklós pápa a magyarországi ferenczrendiek tartomány-főnökének meghagya, hogy néhány szerzetbelit hittérítőknek Cumániába a tatárokhoz küldjön. 1278.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio ... Ministro Provinciali Ordinis fratrum Minorum Regni Ungarie salutem et Apostolicam benedictionem. Ex tuis et aliorum fratrum tui Ordinis claris operibus fragrantiam suavitatis assumimus, et digne speramus, quod ad hoc principaliter vestra desudet intentio, ut lucrifaciatis Christo animas verbo pariter et exemplo. Quare de te plenam in Domino fiduciam obtinentes, discretioni tue presentium auctoritate committimus, ut fratres eiusdem Ordinis, quos ad hoc ydoneos esse cognoveris, de consilio aliquorum discretorum fratrum tue provincie ad Cumanos, qui ad suscipiendam fidem Catholicam dispositi esse videntur, transmittere valeas, ut eis predicent verbum Dei, tibi et per te fratribus illis, qui iam missi sunt illuc, vel quos propter hoc mitti contigerit, nichilominus concedentes, ut illos, qui ad fidem predictam converti voluerint, possint iuxta ritum, quem in talibus Romana observat Ecclesia, baptizare. Datum Viterbii Nonis Octobris. (Pontificatus nostri) anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 337. l.)

97.

III. Miklós pápa Fülöpnek meghagyja, hogy Cumaniának állapotáról neki jelentést tegyen. 1278.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Philippo Episcopo Firmano, Apostolice Sedis Legato, salutem et Apostolicam benedictionem. Sicut dilectus filius . . . Minister Provincialis fratrum Ordinis Minorum Regni Ungarie nobis significare curavit, quod plures fratres eiusdem Ordinis inter Tartaros commorantur, qui fidem Christi gratiosis studiis annuntiantes eisdem, multos ex eis ad fidem ipsam Divina cooperante gratia converterunt. Cum autem nullus sit ibi Catholicus Episcopus, qui eosdem fratres ad sacros ordines valeat promovere, et civitas de multo posita in confinibus Tartarorum, iamdudum per predictos Tartaros destructa fuerit, nec inibi Episcopus et alii Catholici habitatores extiterint quadraginta annis et amplius iam elapsis : fraternitati tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus de utilitate animarum, si Episcopus inibi, ut predicitur, esse consueverit, de proventibus ad Sedem Episcopalem spectantibus, siqui provenire possent, ne vilesceret pontificalis auctoritas; et aliis circumstantiis diligenter inquirens, quod de premissis inveneris, nobis per tuas litteras harum seriem continentes studeas fideliter intimare. Datum Viterbii Nonis Octobris. (Pontificatus nostri) anno primo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 387. l.)

98.

I. Rudolf római-német király tudositása a közte és Otakar cseh király közt történt ütközetről a velenczei dogehoz. 1278.

Rudolphus Dei gracia Romanorum Rex semper Augustus Magnifico viro domino . . . Duci Venetorum amico suo sincere dilectionis salutem cum Regie benignitatis affectu. Quantis opprobriis et probrosis injuriis indesinens Reipublice disturbator quidam O., Rex Bohemorum Illustris post pacis federa, post fidelitatis debite nobis per ipsum prestita sacramenta nos impulerit, ut ad ejus conatus nefarios reffrenandos potentie nostre brachium levaremus, omnes minores cum majoribus sepe viderunt apercius, qui conspiraciones, quas idem Rex adversus nostram salutem fecerat, insidiarum jacula, que tetenderat, laqueos, quos absconderat, non ignorant, et quoniam de Regalium successuum precordiorum nostrorum injuria credimus in gaudio redundare, sinceritati Vestre ea, que omnipotentis Dei gracia, que causas justas diligit et detestatur iniquas, in nobis et Imperio resplenduit his diebus, tenore presencium duximus declaranda. Sciat itaque Vestra providencia, quod nos feria quinta proxima post festum Bartholomei eo loco locarimus castra nostra, quod a territoriis dicti Regis Bohemie vix ad spacium dimidii milliarii theothonici distabamus, mane vero sexte ferie subsequentis una cum dilecto filio et amico nostro carissimo Illustri Rege Hungarie procedentes cunctos acierum nostrarum adjunximus stacioni hostium, sic quod hora diei quasi sexta inter nos gravis pugna committitur; in qua dictus Rex Bohemie more strenui pugilis viriliter se defendens, tandem devictus occubuit, non a nostra virtute prostratus, sed eo pocius impugnante contra Rempublicam defendente collissus. In quo eciam bello nobiles Regni Bohemie et alii, qui cum ipso Rege venerant pociores, aut mortui gladio ceciderunt, aut victo certamine, dum ad fuge presidium se converterent, ab insequentibus

sunt detenti. Verum cum et veris et certis indiciis Celsitudini nostre constet, quod non nostra sed summi Dei, salutem nostram in tanto discrimine misericorditer protegentis, potencia, triumphavit, presentem preclaram victoriam illius titulis et honori adscribimus, qui ad nostre humilitatis angustias finiendas immense sue clemencie misericordes oculos tunc misericorditer inclinavit, dum extreme necessitatis periculum imminebat. Vos igitur, amicorum sincerissime, quesumus grates Altisimo referatis et in gloriose Marie Virginis laudes, quorum presidiis vita nostra morti proxima salva substitit, et Romani Imperii Celsitudo mirabiliter incurvata respiravit, virtute mirabili Vestri cordis intima resolvatis. Datum in Castris apud Velsperg VI. Calendas Septembris, Regni nostri anno V.

(A Copia de Commemoriali czímü velenczei államkönyv I. kötetéből. 385. lev.)

99.

I. Rudolf római-német király III. Miklós pápához bold. Margit, IV. Béla magyar király leánya a szentek közzé iktatása ügyében. 1278.

Grandis adest matri Ecclesiae causa laetitiae, multa ei materia jocunditatis advenit; habet enim, unde Domino canticum novum cantet, unde inmensae laudis ymnum referat Deo suo, habet plebs catholica sonoris jubilet vocibus, et laetis animis jocundetur. De orto siquidem fidei christianae sponsa egrediens, floridae virginitatis flosculis insignita, ex Regali quoque progenie trahens originem nuper meruit aeterni Regis regale solium accensis introire lampadibus, sponsoque altissimo copulari, sancta videlicet Margaretha, incliti socii nostri et amici karissimi Regis Vngariae amita, per

quam exoratus pius opifex Jesus Christus multa miraculosa prodigia operatur in gentibus, et signis evidentibus plebem in fide corroborat et confirmat; super cujus quidem canonizatione votiva ad instantiam inclyti Regis praedicti, cujus litteras super eo recepimus, una cum ipso Paternitatem vestram piissimam humili prece deposcimus, et devota, quatenus ejusdem sanctae Margarethae Virginis, quae veluti praefulgida margarita in terris choruscat miraculis, gloriosis meritis provocati, ipsam dignemini cathalogo Sanctorum ascribere, condignis a populo per mundi climata honore et gloria venerandam.

(Bodmann J., Codex Epistolaris Rudolfo I. Rom. Regis. 102. l.)

100.

I. Rudolf római-német király III. Miklós pápának János ó-budai prépostot, ki székes-fehérvári prépostnak választatott, ajánlja 1278.

Coelesti dispensatione ipsa voce Dominica tanquam Vicarius Jesu Christi in ministerium Sacrosanctae Rom. Ecclesiae informati, alumnos ejusdem matris, et praecipuos zelatores decens est, licitum, et expediens, a Vestra Sanctitate favore prosequi speciali, et eos in gradus devotionis intendere altioris, quos perspicuis indiciis sinceritas actuum coalescente fidei unitate inter materna semper ubera feliciter conservavit. Cum itaque Illustres Reges Vngariae fidem dominicis labiis praedicatam a suis sanctis progenitoribus tenuerint fideliter et observent, et funiculos tentorii sui per amplissima vasta terrarum inter scismaticorum et gentilium ampliaverint nationes, ac novissime karissimus noster filius, et inseparabili amore nobis conjunctus, dominus Ladislaus Illustris Rex Vngariae devotione fidei et reverentia Sedis

Apostolicae progenitorum suorum in ipsa aetate tenera actus strenuos mutetur, nobisque ob reverentiam Sacrosanctae Romanae Ecclesiae, et nostrae invicem amicitiae puritate, qua idem velle, idem nolle mutuo profitemur, ad conterendos hostes Imperii, ab obedientia Romanae Ecclesiae superba cervice quodammodo declinantes, suam duxerit militiam magnifice largiendam: Beatitudinem Vestram duximus attentius exorandam, quatinus eundem filium nostrum et amicum, Regem Vngariae, habentes penes Sanctitatis Vestrae gremium commendatum, in petitionibus suis, praesertim in persona venerabilis viri Magistri Johannis Praepositi Budensis, Electi Albanensis Ecclesiae, ad sedem Sanctitatis Vestrae immediate spectantis, aulae ejusdem Domini Regis Vngariae Vicecancellarii, Doctoris Decretorum, favore benivolo prosequentes, munus confirmationis in tanta rerum turbine et guerra dignemini in Vngariam paternaliter delegare, cum eundem Magistrum Johannem Electum aetatis maturitas, opinionis celebritas, sanguinis et vitae nobilitas, quem ad nos praesentialiter cognovimus, et affatu attractavimus speciali, jugiter recommendent, ut in hoc nostrae petitionis et supplicationis intentio erga Vestrae Sanctitatis oraculum rerum efficacia solitae benignitatis affectu eniteat in effectum.

(Bodmann id. m. 96. l.)

101.

I. Rudolf római-német király a pápa követét László magyar királynak ajánlja. 1278.

Sanctissimus in Christo Dominus N. Summus Pontifex, pater patrum, cui universi orthodoxae fidei professores tenentur ad reverentiae promptitudinem singularem, venerabilem patrem, Episcopum N. (Philippum Firmanum) virum utique in spiritualibus providum, et in temporalibus circumspectum, tanquam imaginarium suae sanctae praesentiae pro negotiis Sanctae Matris Ecclesiae salubriter dirigendis, nec non ad fulcimentum vestri solii, et ad reparationem et reformationem status Regni Vngariae, et ad cultum ibidem Catholicae fidei ampliandum in vestrum favorem cum plenitudine potestatis duxit specialiter transmittendum. Eapropter Serenitatem Regiam rogamus et hortamur attente, Vobis tanquam singulari filio pleno persuadentes affectu, quatenus ob ejusdem summi patris reverentiam, nostrarumque precum intuitu, eidem Legato sic favorabiliter assistatis, quod suae legationis officium ad laudem Divini nominis, Ecclesiae Romanae decus, pacificum et tranquillum Regni Vngariae statum, nec non animarum salutem valeat Divina favente gratia feliciter exercere; propter hoc enim sub vestro felici dominio Divini cultus reflorescet amoenitas, aeterna proemia redditura, Deusque felicibus vestris successibus jocunda adjiciet incrementa, et status Regni vestri per ipsius Legati ministerium in pacis et unitatis concordia exultabit.

(Bodmann id. m. 55. l.)

102.

Egy névtelennek tudósítása a Rudolf római-német, és Otakar cseh király közti ütközetről 1278.

Si scirem, vel possem, quomodo aut qualiter pro impensis mihi a vestra Sinceritate multiplicibus curialitatum et honorum insigniis condignas Vobis gratiarum actiones exsolverem, aut quomodo pro susceptis tam gratis beneficentiae vestrae dulcoribus ad vestri honoris augmentum me vestris obsequiis utiliter applicarem, ad id revera gratum et hilarem gererem animum et affectum; semper enim apparere et exercitari delectabor ex intimis in his, quae in vestri honoris et gloriae convalescere poterunt incrementum. Sane, ut status domini nostri Regis prosper et floridus se a vestra notitia non occultet, vobis duxi praesentibus intimandum, quod idem dominus noster nuper Danubium transiens contra Regem Bohemiae, qui cum paucis finales terminos Austriae subintraverat, magnifice se accinxit, volens Divino praesidio ipsum omnino conterere, aut profugum in Bohemiae partibus occupare. Praedictus siquidem Rex Bohemiae, nescio quo spiritu, vel quo ductus consilio, pauca comitatus militiae comitiva terram subiit antedictam; nam annumeratis plebeis hominibus, et bubulcis inermibus in numerum computatis, summa sui exercitus vix ad sex milia se extendit; solus autem Vngariae Rex inclytus XL milibus Vngarorum, et XVI milibus Cumanorum, domini nostri obsequiis se aptavit; qui eundem dominum nostrum, quem in patrem elegit, filiali affectione prosequens, licet allectus variis promissionibus, et sollicitatus quam pluribus blandimentis a Rege Bohemiae, ipsi, videlicet domino nostro, indissociabiliter se conjunxit, secum in omnes, quos fortuna tribuit, accinctus eventus. Sed ecce, praefati Regis meticulositas non valens latere diutius cum dominum nostrum, et Regem Vngariae castra movisse, et coniunctos esse adinvicem percepisset, statim ad dimidii

miliaris spatium retrocessit, duo castra fidelium domini nostri, quae ante progressum ejus, per inhabitatores famulos ad manus suas traditorie pervenerant, praecipiendo quantocyus demoliri. Et quibus inter vos discutite, et discutiendo cognoscite, quod praefatus Rex Bohemiae domino nostro non valens nec sperans resistere, contendit fugae praesidio se salvare.

(Bodmann id. m. 88. l.)

103.

Péter nádor bizonyságlevele, hogy Péter gróf és Oslari Madach egyszersmind rokonaik nevében is az köztök fenforgó határpert barátságosan kiegyenlítették. 1278.

Petrus Palatinus Comes Symigiensis et Judex Cumanorum omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in eo qui est salus omnium atque vita. Ad uniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod Petrus Comes filius Mico pro se et pro fratre suo Byter, necnon pro Mico, Alexio et Detrico ab una parte; Madach de Ozlar una cum filio suo Benedicto, pro se et pro alio filio suo Andrea, Mike pro se, pro Thobia et Wolkan fratribus suis, Philipus filius Thome pro se et pro fratribus suis Gal et Thoma ex altera coram nobis constituti proposuerunt: Quod cum super metis intermedijs inter terram ipsius Comitis Petri et fratrum suorum Vztergar uocatam, et terram predicti Madach et fratrum suorum Ozlar nuncupatam suscitata fuisset materia questionis; tandem mediante sentencia Thome Comitis, Michaelis et Demetrij Comitum, ac aliorum proborum virorum de Comitatu Neugradiensi in pacis unionem se dixerunt deuenisse, et secundum eorumdem nobilium arbitrium metas super ipsis terris erexisse, et secundum earumdem cursum par-

tes ipsas terras possidebunt, quarum metarum secundum quod partes nobis retulerunt, ordo talis est. Quod prima meta incipit in *berch*, ubi sunt quinque mete que separant a Thoma Comite; inde tendit uersus orientem directe, et uenit ad duas metas; deinde tendit ad metas antiquas, ubi cadit in uallem Melpotok uocatum (igy), et ibi separat a Thoma et Demetrio Comitibus, ubi erit commetaneus Comes Petrus; et in eodem Melpotok uocato ascendendo uenit ad arborem *tulfa* uocatam, sub qua est meta; ubi exit de Melpotok uenit ad arborem *cherfa* uersus meridiem, sub qua est meta; inde tendit ad uiam superiorem, ubi sunt due mete, et per eandem eundo uenit ad unum *berch* ad metas antiquas, et in eodem *berch*, tendens uersus occidentem uenit ad arbores *tulfa*, sub quibus sunt quatuor mete; inde uenit ad metas duas; deinde tendit sub montem *kamenahora* uocatum, ubi sunt due mete; inde tendit ad uerticem ipsius montis ad lapideam metam; deinde descendit ad arborem *tulfa* uocatam, sub qua est meta; inde uenit ad arborem *berecune* uocatam sub qua est meta; deinde uenit ad planiciem ad duas metas terreas; inde uenit ad arborem *haasfa* nuncupatam, sub qua est meta, ubi cadit ad uiam que ducit ad castrum Comitis Petri antedicti; et in ipsa uia procedens inter duas metas cadit ad uallem *potok*, ubi sunt tres mete; deinde descendens ad fluuium Rechke, ubi sunt due mete ab utraque parte ipsius fluuij, et per eundem fluuium ascendens transit castrum Comitis Petri predicti, ueniens ad (arborem) *jurkenafa* uocatam, sub quibus sunt mete, ubi cadit fluuius *kuutfeupotoka* uocatus in fluuium Rechke; et in eodem fluuio *kuutfeupotoka* ascendens parum exit de ipso ueniens ad arbores *bykfa*, sub quibus sunt due mete; inde ascendit ad montem *kechkehat* uocatam, ad arbores *tulfa* uocatas, sub quibus sunt due mete; inde per eundem tendit uersus septemtrionem ad arbores *tulfa*, sub quibus sunt due mete; et in fine ipsius montis descendens, uersus occidentem declinat, et cadit ad fluuium Kurtus, ubi est meta sub arbore *bykfa*, et lapis pro alia meta; et ibi terminatur. Obligauerunt eciam se partes spontanea uoluntate, quod quecumque ipsarum parcium decetero contra presentem ordinacionem et ereccionem metarum faceret, uel procederet, extunc pro calupmniatore haberetur. In cuius rei memoriam et perpetuam

firmitatem presentes ad peticionem parcium dedimus litteras nostro sigillo communitas. Datum anno gracie M°. CC°. septuagesimo octauo in Pesche in Dominica Judica.

(A bőrhártyán írt eredeti után, melyről a nádor pecsétje függ. *Ifj. Kubínyi Ferencz.*)

104.

Miklós az esztergami káptalan előtt Byter nevű Mikó fiának bevallja és eladja a Hrichó várban (Trencsinben) volt ingóságait, s ezek árát a vevőnek tisztje veretlen ezüstben és dénárokban kifizeti. 1278.

Nos magister L. Prepositus et Capitulum Ecclesie Strigoniensis damus pro memoria, quod cum Nicolaus filius Pauli de genere Beych, frater bone memorie F. quondam Episcopi Jauriensis, seruos suos et ancillas, arma, victualia, et alia bona sua, que in Castro Herichou uocato, sicut dicit, habuerat, uendidisset Byter Comiti filio Mycou, pro septuaginta quinque marcis, prout in prioribus nostris litteris memorialibus, continetur, adueniente termino ad solvendum ipsam pecuniam assignato, videlicet octaua Beati Andree Apostoli, Comes Pouka, officialis Byter Comitis, ipsas septuaginta quinque marcas in argento communi et in denarijs secundum continenciam priorum nostrarum litterarum, prefato Nicolao filio Pauli, pro Comite Byter domino suo sol(uit ple)narie coram nobis. Datum quarto die post octauas Sancti Andree — — anno Domini. M°. CC°. LXX°. VIII°.

Jegyzet. Bőrhártyán kelt zárt levél melynek behajtott vége, azután eleje fektetvén egymásra, mind a három rétegen keresztül vont hártyakötelék már eltűnt pecséttel volt lepecsételve. Hátirata ez: „Pro comite Byter super solucione septuaginta quinque marcarum.“ A kékkői levéltárban: AL. 17. *Érdy.*

105.

Venys Luka özvegye, és Symun özvegye négy gira bécsi denárért örökre eladják a pozsonyi káptalan előtt Mikó és Márknak a velk vizén levő malomrészüket. 1278.

Vniversis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in Domino. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod constitutis coram nobis Mykolin de Ylka cum Venys relicta Luca, nunc uxore sua, et duobus filiis ipsius relicte, Luka uidelicet et Lucach; item relicta Symun similiter cum duobus filiis suis, Johanne scilicet et Andrea ab una parte; Myko uero et Mark filiis Myko ex altera, eedem domine sunt confesse, quod terciam partem molendini sui in fluuio Welk existentis, ipsam relictam Luca contingentem, et quartam partem ipsius molendini, relicte Symun prefate cedentem, pro quatuor marcis denariorum Wiennensium eisdem Myko et Mark, excepto et excluso proventu ac mercede procuratoris ipsius molendini, vendidissent in filios filiorum perpetuo possidendas, quas videlicet quatuor marcas supradicte relicte cum filiis suis ab eisdem Myko et Mark asseruerunt se coram nobis plenarie recepisse. Huic eciam vendicioni Peturke, Mychael filius Kyristfel cum Heym fratre suo, ad quos ipsa vendicio racione vicinitatis et commetaneitatis spectabat in nostri presencia comparentes consensum prebuerunt pariter et assensum. Obligauerunt eciam se ipse relicte cum filiis suis predictis, ut quicumque processu temporum ipsos racione tercie partis et quarte predicti molendini molestaret, eedem relicte cum filiis suis eosdem Myko et Mark tenerentur expedire propriis laboribus et expensis. In cuius rei memoriam presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M° CC° LXX° octauo.

A B C

(Finom hártya. — A még eléggé ép pecsét szinte hártyaszeleten csüng. Pozsonykáptalani országos levéltár Capsa XIV. Fasc. 20. Nr. 11. *Knaus Nándor.*)

106.

Detrek turuli prépost bizonyságlevele, hogy János mestert, neki a királytól adományozott egy ekényi föld birtokába iktatta. 1278.

Nos Detricos Prepositus de Turul memorie commendantes significamus vniuersis, ad quorum noticiam presens scriptum pervenerit; quod ex precepto domini Regis magistro Johanni Gallico de Lypthou quandam particulam terre culture unius aratri sufficientem, terre sue confinalem, statuimus et assignauimus perpetuo possidendam. Cuius terre meta seu distinccio principalis progreditur juxta lapidem Soosd procedendo ab una quercu, et de ipsa quercu asscendit ad partem meridionalem per antiquam viam descendendo ad aliam quercum, et de illa quercu flectitur ad aquillonem veniendo ad quandam arborem dictam *zemerekfa*, de qua *zemerekfa* procedendo venit ad metas filiorum Gyan cadendo in riuulum Prehod. Et vt statucio seu assignacio huiusmodi ad preceptum domini Regis per nos facta robur optineat perpetue firmitatis presens scriptum eidem magistro Johanni tradidimus sigilli nostri munimine roboratum. Datum anno Domini M° CC° septuagesimo octauo.

(IV. László király ugyanazon évi adományleveléből mint fenebb 55. sz. a.)

107.

IV. László király megerösíti azon adományt, melyet Ljudaföld nevü három ekényi földröl Hypolit gróf fiainak 1273. tett. 1279.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in Domino sempiternam, Ad vniuersórum noticiam harum serie volumus peruenire, quod cum anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo nono nobis in etate legitima constitutis circa festum Sancti Jacobi Apostoli cum vniuersis Prelatis Ecclesiarum, Barronibus, Nobilibus Regni nostri et Cumanis omnibus congregacionem generalem fecissemus celebrari, et omnia priuilegia seu instrumenta super possessionibus quibuscunque per nos in etate tenera constitutis collatis nobis iussissemus exhiberi, Nicolaus, Vgra, Valentinus Comites, et Magister Ipolitus, filii Comitis Ipoliti de Ilie, dilecti et fideles nostri ad nostram accedentes presenciam, exhibuerunt nobis privilegium nostrum super collacione terre Liudefolde vocate, per nos eis facta, petentes a nobis cum instancia, ut nos ipsam collacionem ratam habere et dictum priuilegium nostrum innovare, ratificare et nostro secundario priuilegio liberalitate Regia dignaremur confirmare. Cuius quidem tenor talis est:

Ladizlaus D. g. Hung. etc. Rex etc. (mint fenebb 19. l. 7. sz. a.)

Nos itaque, cui ex officio susscepti regiminis incumbit metiri merita singulorum, attendentesque ipsorum Nycolai, Vgra et Valentini Comitum, ac magistri Ipoliti, dilecti et familiaris clerici nostri grata obsequia et meritoria seruicia, quibus coram nostre Maiestatis oculis studuerunt multipliciter complacere, que presentibus longum esset per singula enarrare, quedam tamem de ipsorum seruicijs specialiter exprimamus. Cum ijdem Nicolaus, Ugra et Walentinus in exercitu nostro, quem contra Regem habuimus

Boemorum, in quo idem Rex extitit miserabiliter interemptus, strenuis actibus ut ueri milites non sine sui cruoris effusione se fortune casibus submittendo, seruicia laudabilia impenderunt. Considerantes namque ipsum priuilegium nostrum non abrasum, non cancellatum, non interiectum, (nec) in aliqua sui parte uiciatum, ymo iuste et legitime optentum, idem de uerbo ad uerbum presentibus inseri facientes, et collacionem eis rite et legitime factam, ex certa sciencia approbantes ratificantes et innouantes, auctoritate presencium confirmamus duplicis sigilli nostri munimine roborando. Datum per manus discreti viri magistri Nycolay, aule nostre Vice-Cancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo nono, Regni autem nostri anno septimo.

(Az eredeti után készült hasonmásból.)

108.

IV. László király Abraam, Bátor és Kis Bátord helységekre vonatkozó adománya, Hudus, Briccius, György és Benedek testvérek számára. 1279.

(L)adyzlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in salutis largitore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Comes Hudus, Briccius, Georgius et Benedictus fratres eiusdem, fideles nostri, possessiones Langueus filii Woyuode, cognati eorum sine herede decedentis, Abraam, Batur et Kyus-Baturd vocatas petiuerint a nobis sibi dari. Verum quia de qualitate possessionum earundem nobis veritas non constabat, fidelibus nostris Capi-

tulo Waradiensi nostris litteris dedimus in mandatis, vt mittat testimonium eorum ydoneum, cum quo Leuka de Zenyes homo noster dictas possessiones, conuocatis commetaneis et vicinis reambulet et statuat Comiti Hudus et suis fratribus supradictis, si non fuerit contradictum; contradictoribus autem, si qui fierent, ad nostram presenciam euocatis, et post hec diem citacionis et terminum assignatum, nomina citatorum, et vtrum eedem sint possessiones sine herede decedentis, nobis fideliter rescriberent. Quod quidem Capitulum demum nobis rescripsit in hec verba :

Excellentissimo Domino Ladyzlao Dei gracia Illustri Regi Hungarie Waradiensis Ecclesie Capitulum oraciones in Domino pias et deuotas. Serenitati vestre notum fiat, nos litteras vestras in hec verba recepisse :

Ladyzlaus Dei gracia Rex Hungarie fidelibus suis Capitulo Waradiensi salutem et graciam. Comes Hudus, Briccius, Georgius et Benedictus fratres eius, possessiones Langueus filii Woyuode, quem cognatum eorum fuisse dicunt, sine herede decedentis, sicut dicitur, Abraam, Batur et Kyus-Baturd vocatas a nobis sibi dari postularunt. Quare fidelitati vestre precipiendo mandamus, quatenus detis testimonium vestrum ydoneum, coram quo Leuka de Zenyes homo noster dictas possessiones, conuocatis commetaneis et vicinis reambulet et statuat Comiti Hudus et suis fratribus supradictis, si non fuerit contradictum, contradictoribus, si qui fuerint, ad nostram presenciam euocatis; et post hec diem citationis et terminum assignatum, nomina citatorum et vtrum heedem sint possessiones, sine herede decedentis, nobis fideliter rescribatis. Datum in Wereuche feria tercia post Dominicam Palmarum.

Nos igitur mandato jussionis Vestre obedientes, vt debemus et tenemur, hominem nostrum virum ydoneum, Marcellum sacerdotem de Kenez ipsi homini vestro Leuka de Zenyes duximus adiungendum ad mandata vestra exequenda, qui ad nos rediens cum eodem nobis retulit, quod ipsas possessiones, Abraam scilicet, Batur et Kyus-Baturd vocatas idem homo vester sub testimonio hominis nostri conuocatis commetaneis et vicinis, nullamque vicem ipsius contradiccionis proferentibus, reambulasset et Comiti Hudus, Briccio,

Benedicto et Georgio, fratribus suis, statuisset et assignasset iuxta edicti vestri mandatum et preceptum; dixit eciam idem homo vester ipsas possessiones esse et fuisse hominis sine herede decedentis.

Nos itaque consideratis fidelitatibus et seruiciis Comitis Hudus, Briccii, Georgii et Benedicti predictorum, que iidem nobis in diuersis expedicionibus Regni nostri impenderunt fideliter et deuote; et specialiter tunc, quando eosdem in societate magistri Joachym cognati eorum contra Stephanum et Ladyzlaum filios Stephani, infideles nostros, qui ad destruendum vniuersos nobiles et populos nostros sub Banatu Regni nostri constitutos quamplures conductos Theotonicos de Styria secum adduxerant, cum eisdem miseramus pugnaturos, qui videlicet Comes Hudus et Bryccius in ipso bello, vbi dictus magister Joachinus occubuit, per conductos Theotonicos predictos fuerunt captiuati, dictus Comes Hudus amissionem sinistre manus, prefatus vero Briccius tria vulnera letalia et emutilacionem digiti dextre manus in seruicio nobis inpendendo per eosdem Theotonicos ibidem perferentes. Insuper eciam in exercitu nostro, quem contra inimicum nostrum capitalem, Regem videlicet Boemorum habebamus, in quo, eodem Rege Boemorum interempto, felicem Domino permittente victoriam sumus consecuti; prenominati Comes Hudus, Briccius, Georgius et Benedictus coram nostre Maiestatis oculis multa fidelitatis opera inpenderunt laudabiliter dimicando. Propter que omnia, licet ipsi Comes Hudus, Briccius, Georgius et Benedictus in maioribus per nostram Maiestatem forent remunerandi, in recompensacionem nichilominus fidelitatum et seruiciorum eorundem, volentes ipsis occurrere Regio cum fauore, predictas possessiones Langveus cognati eorum, Abraam, Batur et Kyus-Baturd nominatas cum omnibus vtilitatibus suis sub antiquis metis et terminis, quemadmodum easdem dictus Langveus in antea possidebat, prefatis Comiti Hudus, Briccio, Georgio et Benedicto, quibus racione cognacionis et vicinitatis, secundum Regni nostri consuetudinem ipse possessiones magis, quam alicui extraneo debebant condonari, et per eos suis heredibus, heredumque suorum successoribus dedimus, donauimus, contulimus atque tradidimus perpetuo et irreuocabiliter possidendas. In cuius

rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roborando. Datum per manus venerabilis viri magistri Nicolai Ecclesie Albensis Electi aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo nono, Regni autem nostri anno septimo.

(Robert Károly király 1325 megerősítő privilegiumából, mely a budai kir. udvari kamara levéltárában őriztetik.)

109.

IV. László király az atyja V. István által 1261-ben a dézwári vendégek részére kiadott kiváltságlevelét szóról szóra átírva megerősíti. Kelt 1279-ben.

Ladyzlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad uniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire: Quod uillicus et hospites nostri de Deeswar, ad nostram accedentes presenciam exhibuerunt nobis priuilegium domini Stephani illustris Regis Hungarie felicis recordacionis patris nostri karissimi super libertate ipsorum confectum, et petiuerunt, ut idem ratum habere et nostro dignaremur priuilegio confirmare, cuius tenor talis est:

Stephanus Dei gracia Rex, primogenitus Illustris Regis Hungarie (Lásd: István király 1261-ki okmányát Okmánytárunk III. kötetében 5. l.)

Nos igitur peticionem dictorum hospitum nostrorum in hac parte iustam esse attendentes, dictum priuilegium patris nostri ratum habuimus, et de uerbo ad uerbum presentibus inseri, duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum per manus venerabilis viri magistri Nycolai Albensis

Ecclesie Electi aule nostre Vice-Cancellarij dilecti et fidelis nostri, anno Domini M°. CC°. septuagesimo nono, Regni autem nostri anno V°.

(III. András 1291-diki megerősítő leveléből, melynek eredetije megvan Dézs város levéltárában. *Szabó Károly.*)

110.

IV. László király Latibor és fiai, turóczi jobbágyfiak, s Demeter sárosi főispán közt Kurtus nevű földről határoz. 1279.

Ladyzlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod cum Latybor et filij sui, filij jobagionum nostrorum de Toruch, Demetrium Comitem de Sarus fidelem nostrum super terra Kurtus iuxta Kurtus adiacenti in Comitatu Neugradiensi exystenti, quam eidem Comiti Demetrio ob merita seruiciorum suorum in omnibus expedicionibus Regni nostri inpensorum contuleramus, in causam euocassent, et ipsa causa coram nobis fuisset ventilata, tandem quia dictam collacionem nostram ipsi Comiti Demetrio in recompensacionem seruiciorum suorum factam fuisse conperimus, que sub castro nostro Jauriensi, quod per Regem Boemorum, inimicum nostrum et persecutorem Regni nostri, rupta pace et uinculo treugarum dissoluto, occupatum fuerat, in expugnacione eiusdem castri inpenderat, nec non alijs quibuslibet locis, (et) temporibus oportunis, habita deliberacione diligenti coram omnibus Baronibus et nobilibus Regni nostri, qui ad congregacionem nostram conuenerant, quam anno Domini M° ducentesimo septuagesimo nono, vicesimo secundo die Sancti Johannis Baptiste cum

nobilibus et Comanis, ac alijs omnibus incolis Regni nostri habebamus, coram eisdem Baronibus et nobilibus Regni nostri dictam terram Kurtus cum omnibus utilitatibus et pertinencijs suis ipsi Comiti Demetrio et suis heredibus perpetuo relinquentes pacifice et quiete possidendam, et ipsam collacionem nostram prius factam innovando (duximus) corfirmandam et eosdem Latibor ac filios suos ad terram eorum propriam in Turuch existentem transmisimus ad seruicium consuetum nobis impendendum, silencium perpetuum dicto Latibor et filijs suis super repeticione dicte terre inponendo, cassatis omnibus litteris ipsius Latibor et instrumentis quouismodo impetratis et optentis, et in irritum reuocatis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti uiri magistri Nicolai, aule nostre Vice-Cancellarij, dilecti et fidelis nostri anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo nono, Regni autem nostri anno septimo.

(Az eredeti után. *Czech.*)

111.

III. Miklós pápa Lodomér nagyváradi püspöknek esztergami érsekké választatását megerösíti. 1279.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Lodomerio Episcopo quondam Waradiensi, Strigoniensi Electo, salutem et Apostolicam benedictionem. Ad utilem provisionem Strigoniensis Ecclesie, quam etiam totius Regni Ungarie proventura exinde, ut speratur, utilitas exigit, eo propensius pastoralis officii nos cura sollicitat, quo ad eam non solum zelus excitat et conscientia urget instantius, sed illam et instantia sue nobis non ignote necessitatis exposcit. Novimus etenim, quod electionis de dilecto filio Nicolao Preposito Transilvano dudum in eadem Ecclesia celebrate cognitio, per varia subterfugia protracta diutius, utpote felicis recordationis Gregorii Pape X. nostri predecessoris inchoata temporibus et usque ad nostra deducta, eandem Ecclesiam diutine vacationis vexavit incommodis, attrivit iniuriis, et dispendiis immensis afflixit, propter quod nos huiusmodi subterfugiis accomodis remediis iuri consonis occurentes, tandem electione ipsa de fratrum nostrorum consilio, iustitia exigente, cassata, et postulatione de venerabili fratre nostro . . . Vesprimiensi Episcopo in eadem Ecclesia celebrata, non persone vitio, cum etiam cognitum plene de ipsa non fuerit, sed propter alias facti circumstantias non admissa, ne vacatio prolixior, quam verisimilis dissensio Strigoniensis Capituli et nonnula alia minabantur, graviora eidem Ecclesie ingereret detrimenta, hac vice provisionem ipsius Ecclesie Sedi Apostolice duximus reservandam. Verumtamen ad eam aliquamdiu procedere non sine causa distulimus, ut tempore dato ad informationem recipiendam de persona ipsius Ecclesie honori et oneri congruente, quanto maturius, tanto consultius, tantoque utilius iuxta nostra desideria Ecclesie provideremus eidem. Demum autem personis variis in nostre

deliberationis scrutinium introductis, in te deliberationis ipsius exitus conquievit, et considerantes, quod sicut assertione fidedigna recepimus, vir es in consilio providus, in actibus strenuus, virtute pollens et fama, sicque in Waradiensi Ecclesia non solum fideliter, sed et utiliter ministrasti, ut super pauca fidelis, super multa constitui merearis, te a vinculo, quo eidem Waradiensi tenebaris Ecclesie, de ipsorum fratrum consilio et Apostolice plenitudine potestatis duximus absolvendum, et ad dictam Strigoniensem transferentes Ecclesiam propter urgentem necessitatem, et evidentem utilitatem ipsius, te ipsi preficimus in Archiepiscopum et Pastorem, nihilominus ut ad eandem Strigoniensem Ecclesiam libere transeas, tibi licentiam concedentes. Illa sub spe Divine misericordie concepta de tua circumspectione fiducia, quod te ipsi Strigoniensi Ecclesie sic spiritualiter et temporaliter utilem exhibebis, quod illata sibi per diurnitatem vacationis dampna, Deo auxiliante, resarcies, deformata sue forme restitues, et deperdita restaurabis. Ideoque fraternitatem tuam monemus, rogamus, ei hortamur attente, per Apostolica scripta tibi mandantes, quatenus onus iniunctum devote suscipiens, eandem Strigoniensem Ecclesiam in spiritualibus et temporalibus diligentie tue commissam celeriter adeas, administrationem ipsius ad salutem populi tibi commissi et tuam sic in utrisque diligenter exerceas, et ipsius exercitium diligentius prosequaris, quod de talentis tibi a Domino creditis rationem in die stricti examinis redditurus illa multiplicata duplicato fenore committenti cum fiducia representes. Datum Rome apud sanctum Petrum Idibus Junii, (Pontificatus nostri) anno secundo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 337. l.)

112.

III. Miklós pápa ugyanerről az esztergami érsekség suffraganeusaihoz. 1279.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabilibus fratribus Suffraganeis Ecclesie Strigoniensis salutem et Apostolicam benedictionem. Ad utilem provisionem Strigoniensis Ecclesie, quam etiam totius Regni Ungarie proventura exinde, ut speratur, utilitas exigit, eo propensius pastoralis officii nos cura sollicitat, quo ad ea non solum zelus excitat et conscientia urget instantius, sed illam et instantia sue nobis non ignote necessitatis exposcit. Novimus etenim, quod electionis de dilecto filio Nicolao Preposito Transilvano dudum in eadem Ecclesia celebrate cognitio, per varia subterfugia protracta diutius, utpote felicis recordationis Gregorii Pape X. nostri predecessoris inchoata temporibus, et usque ad nostra deducta, eandem Ecclesiam diutine vacationis vexavit incomodis, attrivit iniuriis et dispendiis immensis afflixit, propter quod nos huiusmodi subterfugiis accomodis remediis iuri consonis occurentes, tandem electione ipsa de fratrum nostrorum consilio, iustitia exigente cassata, et postulatione de venerabili fratre nostro . . . Vesprimiensi Episcopo in eadem Ecclesia celebrata, non persone vitio, cum etiam cognitum plene de ipsa non fuerit, sed propter alias facti circumstantias non admissa, ne vacatio prolixior, quam verisimilis dissensio Strigoniensis Capituli et nonnula alia minabantur, graviora eidem Ecclesie ingereret detrimenta, hac vice provisionem ipsius Ecclesie Sedi Apostolice duximus reservandam. Verumtamen ad eam aliquamdiu procedere non sine causa distulimus, ut tempore dato ad informationem recipiendam de persona ipsius Ecclesie honori et oneri congruente, quanto maturius, tanto consultius, tantoque utilius iuxta nostra desideria Ecclesie provideremus eidem. Demum autem personis variis in nostre deliberationis scrutinium introductis, in ve-

deliberationis scrutinium introductis, in te deliberationis ipsius exitus conquievit, et considerantes, quod sicut assertione fidedigna recepimus, vir es in consilio providus, in actibus strenuus, virtute pollens et fama, sicque in Waradiensi Ecclesia non solum fideliter, sed et utiliter ministrasti, ut super pauca fidelis, super multa constitui merearis, te a vinculo, quo eidem Waradiensi tenebaris Ecclesie, de ipsorum fratrum consilio et Apostolice plenitudine potestatis duximus absolvendum, et ad dictam Strigoniensem transferentes Ecclesiam propter urgentem necessitatem, et evidentem utilitatem ipsius, te ipsi preficimus in Archiepiscopum et Pastorem, nihilominus ut ad eandem Strigoniensem Ecclesiam libere transeas, tibi licentiam concedentes. Illa sub spe Divine misericordie concepta de tua circumspectione fiducia, quod te ipsi Strigoniensi Ecclesie sic spiritualiter et temporaliter utilem exhibebis, quod illata sibi per diurnitatem vacationis dampna, Deo auxiliante, resarcies, deformata sue forme restitues, et deperdita restaurabis. Ideoque fraternitatem tuam monemus, rogamus, ei hortamur attente, per Apostolica scripta tibi mandantes, quatenus onus iniunctum devote suscipiens, eandem Strigoniensem Ecclesiam in spiritualibus et temporalibus diligentie tue commissam celeriter adeas, administrationem ipsius ad salutem populi tibi commissi et tuam sic in utrisque diligenter exerceas, et ipsius exercitium diligentius prosequaris, quod de talentis tibi a Domino creditis rationem in die stricti examinis redditurus illa multiplicata duplicato fenore committenti cum fiducia representes. Datum Rome apud sanctum Petrum Idibus Junii, (Pontificatus nostri) anno secundo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 337. l.)

dientiam et reverentiam debitam, ac eius salubribus mandatis et monitis efficaciter intendatis : ita quod ipse in vobis devotionis filios, ac vos consequenter in eo patrem invenisse benivolum gaudeatis. Alioquin sententiam, quam ipse propter hoc rite tulerit in rebelles, ratam habebimus etc. usque observari.

In e. m. Clero Civitatis et Diocesis etc. Strigoniensis.

Ad utilem provisionem etc. instaurabis. Quocirca universitatem vestram monemus, rogamus etc. observari.

In e. m. Populo Civitatis et Diocesis Strigoniensis.

Ad utilem provisionem etc. instaurabis. Quocirca uniiverstatem vestram monemus, rogamus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eundem Electum cum gratia benedictionis nostre ad ipsam Strigoniensem Ecclesiam accedentem admittentes ilariter, et eidem honorificentiam patri spirituali debitam exhibentes, sibi ac eius salubribus mandatis et monitis efficaciter intendatis : ita quod ipse in vobis devotionis filios, ac vos consequenter in eo patrem invenisse benevolum gaudeatis.

In e. m. Vasallis Ecclesie Strigoniensis.

Ad utilem provisionem etc. instaurabis. Quocirca universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eundem Electum cum benedictionis nostre ad ipsam Strigoniensem ecclesiam accedentem admittentes ilariter, et eidem honorificentiam patri spirituali debitam exhibentes, sibi iuramentum fidelitatis solitum exhibere, ac de iuribus et redditibus sibi et vobis debitis respondere integre studeatis : ita quod ipse in vobis devotionis filios, ac vos consequenter in eo patrem invenisse benevolum gaudeatis. Alioquin sententias sive penas, quas ipse propter hoc rite tulerit et statuerit in rebelles, ratam habebimus etc. usque observari. Datum Rome apud Sanctum Petrum Idibus Junii, (Pontificatus nostri) anno secundo.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 338. l.)

113.

III. Miklós pápa Fülöp püspöknek és apostoli követnek meghagyja, hogy János ó-budai prépostnak kalocsai érsekké választatását megvizsgálja, s ha azt helyesnek találja, megerősítse. 1279.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri . . . Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato, salutem et Apostolicam benedictionem. Detulit ad nos fidedigna relatio, quod presentia dilecti filii Magistri Johannis Prepositi Budensis in Colocensem Archiepiscopum concorditer, ut fertur, electi est adeo in illius partibus oportuna, quod non expedit eum ad presens exinde avocari. Considerantes itaque, quod propter eius absentiam per nos adhiberi non posset, presertim circa personam ipsius, debite in talibus discussionis examen, negotium electionis de ipso in Colocensi Ecclesia celebrate fraternitati tue deliberavimus committendum; presentium tibi tenore mandantes, quatenus de prefati electi et electionis premisse meritis plene discusso, si eam inveneris canonice de persona ydonea celebratam, ipsam auctoritate nostra confirmes, faciens eidem Electo munus consecrationis impendi, et a suis subditis debitam obedientiam et reverentiam exhiberi; recepturus ab eo postmodum nostro et Ecclesie Romane nomine fidelitatis solite iuramentum iuxta formam, quam tibi sub bulla nostra mittimus interclusam. Alioquin eadem electione rite cassata, facias dicte Colocensi Ecclesie per eos, ad quos id pertinet, de persona ydonea ad eius regimen canonice provideri. Contradictores etc. usque compescendo. Formam autem iuramenti, quod ipse, si eius electionem contingat confirmari, prestabit, de verbo ad verbum nobis per eiusdem patentes litteras suo sigillo signatas per proprium nuntium destinare procures. Datum Rome apud Sanctum Petrum Idibus Junii, (Pontificatus nostri) anno secundo.

(Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 388. l.)

114.

III. Miklós pápa Lodomért, ki a nagyváradi püspökségből az esztergami érsekségre emeltetett, IV. László magyar királynak ajánlja. 1279.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio Ladizlao Regi Ungarie Illustri salutem et Apostolicam benedictionem. Ad utilem provisionem Strigoniensis Ecclesie, quam etiam totius Regni Ungarie proventura exinde, ut speratur, exigebat utilitas, eo propensius nos cura pastoralis sollicitavit officii, quod ad eam non solum excitabat zelus, et conscientia urgebat instantius, sed illam etiam sue nobis non ignote necessitatis instantia exposcebat. Novimus etenim, quod electionis de dilecto filio Nicolao Preposito Transilvano dudum in eadem Ecclesia celebrate cognitio, per varia subterfugia protracta diutius, utpote felicis recordationis Gregorii Pape X. nostri predecessoris inchoata temporibus, et usque ad nostra deducta, eandem Ecclesiam diutine vacationis vexavit incomodis, attrivit iniuriis et dispendiis immensis afflixit, propter quod nos huiusmodi subterfugiis accomodis remediis iuri consonis occurrentes, tandem electione ipsa de fratrum nostrorum consilio, iustitia exigente, cassata, et postulatione de venerabili fratre nostro . . . Vesprimiensi Episcopo in eadem Ecclesia celebrata, non persone vitio, cum etiam cognitum plene de ipsa non fuerit, sed propter alias facti circumstantias non admissa, ne vacatio prolixior, quam verisimilis dissensio Strigoniensis Capituli et nonnulla alia minabantur, graviora eidem Ecclesie ingereret detrimenta, hac vice provisionem ipsius Ecclesie Sedi Apostolice duximus reservandam. Verumtamen ad eam aliquamdiu procedere non sine causa distulimus, ut tempore dato ad informationem recipiendam de persona ipsius Ecclesie honori et oneri congruente, quanto maturius tanto consultius, tantoque utilius iuxta nostra desideria Ecclesie provideremus eidem. *Demum autem* personis variis in nostre

deliberationis scrutinium introductis, in venerabilem fratrem Lodomerium Episcopum quondam Waradiensem, Strigoniensem Electum deliberacionis ipsius exitus conquievit, et considerantes, quod sicut assertione fidedigna recepimus, vir est in consilio providus, in actibus strenuus, virtute pollens et fama, sicque in Waradiensi Ecclesia non solum fideliter sed et utiliter ministravit, ut super pauca fidelis, super multa constitui mereretur; attendentes quoque, quod tui honoris et comodi zelator asseritur, et culmini Regio astitisse indefessa constantia predicatur, in hoc tuis et Regni eiusdem providere utilitatibus intendentes, ipsum a vinculo, quo eidem Waradiensi tenebatur Ecclesie de ipsorum fratrum consilio et Apostolice plenitudine potestatis duximus absolvendum; et ad dictam Strigoniensem transferentes Ecclesiam propter urgentem necessitatem et evidentem utilitatem ipsius, eum ipsi preficimus in Archiepiscopum et Pastorem, nichilominus ut ad eandem Strigoniensem Ecclesiam libere transeat, sibi licentiam concedentes. Quocirca Serenitatem Regiam monemus, rogamus et hortamur attente, in remmissionem tibi peccaminum iniungentes, quatenus, si qua de bonis temporalibus eiusdem Strigoniensis Ecclesie in manibus tuis vel tuorum existunt, eidem Electo sine aliqua cunctatione ac diminutione restituas, et alios restituere tradita tibi potestate compellas, in manutenendis eiusdem Ecclesie iuribus sic prompte, sic favorabiliter Regalis potentie brachio foturus eundem, quod exinde a retributore bonorum omnium eterne retributionis premium, et a nobis laudis preconium et amplioris favoris cumulum merearis. Datum Rome apud Sanctum Petrum X. Kalendas Julii, (Pontificatus nostri) anno secundo.

(III. Miklós pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 339. l.)

115.

III. Miklós pápa Magyarország egyházi és világi lakosait felszólítja, hogy Fülöp püspöknek és apostoli követnek segítségére legyenek. 1279.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis, ac dilectis filiis Electis, Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Prepositis, Plebanis et aliis Ecclesiarum Prelatis et Ministris, Guardianis et Custodibus, ac Capitulis et Conventibus Cisterciciensis, Sancti Benedicti, Premonstratensis, Predicatorum et fratrum minorum ac aliorum ordinum, et universo Clero, necnon Hospitalis Sancti Johannis Jerosolomitani, Militie Templi et Sancte Marie Theutonicorum Magistris, Preceptoribus et fratribus per Regnum Ungarie constitutis, venerabili fratri nostro Philippo Episcopo Firmano Apostolice Sedis Legato, in officio sibi commisso fideliter assistentibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Militantis Ecclesie pater eternus proprium filium Jesum Christum, preter quod nemo aliud ponere potest, posuit fundamentum, ad cuius Ecclesie regimen voluit Christi clementia Romanum Pontificem vice sui deputari ministrum, ut eius fidem, instructionem atque doctrinam eloquio veritatis evangelice traditas cuncti renati fonte baptismatis teneant et observent. Qui enim sub hac fide laudabiliter cursus vite peregerint, salvationis gratiam merebuntur, et qui ab ipsa declinaverint, sunt dampnationis eterne sententia feriendi. Hoc itaque ministerium apostolice servitutis exposcit, hoc sollicitudo nostra requirit, et ad hoc continuis vigiliis anxiamur potissime, ut fides ipsa ubilibet servetur et vigeat, submotis quibuslibet nubibus, clare reluceat et effundat in singulos illam profitentibus libere suos radios claritatis: nec minus pro ecclesiastica libertate servanda curis cotidianis insistimus, et quietem querimus fidelium populorum, in hiis pastoralis officii debitum exolventes.

124.

György Simon fia a Szathmár megyei Mok részbirtokát, Mihálynak és örököseinek a váradi káptalan előtt bevallja. 1279.

(C)apitulum Waradiensis Ecclesie omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis, salutem in uero salutari. Ad vniuersorum noticiam tam presencium quam futurorum tenore presencium volumus peruenire; quod magister, Stephanus filius Comitis Micaelis filij Vbul, personaliter pro se et ipso patre suo, ac fratribus suis, Petro scilicet et Paulo, sicut dixit, ex una parte; Georgius filius Symonis ex altera ad nostram accedentes presenciam, idem Georgius personaliter coram nobis constitutus, uiua uoce, sana mente, spontaneaque voluntate est confessus, quod porcionem in quadam terra sua hereditaria Mok uocata, in Comitatu de Zathmar existente ipsum contingentem, que porcio. Deusteluke apellatur, sitam iuxta terram Comitis Mycaelis filij Vbul memorati; et uicinam Neugrad uocatam, cum omnibus suis utilitatibus, pratis scilicet et stagnis, ac pertinencijs vniuersis, dedisse, tradidisse et donasse, dicto Comiti Micaheli, et per ipsum suis heredibus, heredumque successoribus, inrevocabiliter, perpetuo possidendam et habendam pleno iure. Item quamdam particulam in eadem terra Mok, quam Marcello vendiderat similiter, dixit ipsi Comiti Mycaeli et filiis suis, ac omni posteritati sue perpetuo pacifice possidendam, pro eo, quod Comes Michael et filii sui prenominati questionem viginti marcarum ipsi supradicto Georgio dimisissent. Et insuper quartam dimidiam marcam (pro) predictarum terre particularum perpetuacione eidem Georgio persolverunt coram nobis; quarum particularum mete sic ordinantur, sicut partes ipse retulerunt. A parte septemtrionis scilicet iuxta quarumdam spinarum circulum est una meta terrea; de hinc accedit ad fluvium Zomus, et iuxta ipsum fluvium, parciendo uidelicet ipsum fluvium, uergit uersus orientem; et post se-

perando (igy) se a dicto fluuio uersus meridiem uenit ad unam arborem piri curuam, ubi est meta terrea; dehinc adhuc uersus meridiem procedendo uadit ad unum maximum pratum per metas terreas consignatas, ubi sunt quedam arbores salicis; et dehinc per medium ipsius maximi prati procedendo uersus occidentem, iungit se ad terram Neugrad prefatam iterato, ubi mete dictarum particularum terminantur. Obligans se Georgius memoratus coram nobis, super preuia particula terre Deusteluke uocata ab omnibus, qui aliquam questionom super premissa particula terre contra Comitem Mycaelem uel filios suos seu quoslibet successores, suscitare niterentur, defendere ac expedire. Super autem alia particula, quam Marcello uendiderat, assumsit eodem modo sepe dictum Comitem Mycaelem et suos successores a quolibet pro ipsa particula quamcunque questionem mouere intendente et uolente, expediturum; Marcello, cui ipsa particula uendita fuerat, et filijs suis dumtaxat exceptis; relinquendo tamen dictas particulas semper ipsi Comiti Micaeli cum sua posteritate pacifice possidendas. In cuius rei memoriam ad instanciam ipsarum parcium presentes concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum feria tercia proxima ante festum Beati Andree Apostoli, anno Domini M°. CC°. LXX. nono. Domino Batur Preposito, magistro Iwan Cantore, magistro Benedicto Custode, Alberto Decano existentibus.

Jegyzet. A Kállay nemzetségnek bőrhártyára írott példányából másolta Horvát István. *Érdy.*

125.

A fehérvári keresztesek konventje Máté nádor ítéletlevelét Alberthi Devecher részére átírja. 1279.

Nos Conventus Domus Hospitalis de Alba damus pro memoria, quod Denecher de Oberth ad nostram accedens presenciam, obtulit nobis litteras nobilis viri M. Palatini, et pecijt a nobis, ut tenorem earundem nostris litteris inseri faceremus. Qui talis est:

Nos M. Palatinus stb. (következik Máté nándornak 1279-ki ítélet levele, mint fenebb 120. sz. a.)

Nos igitur continencie earumdem litterarum domini Palatini de uerbo ad uerbum presentibus seriatim redacte nostrum sigillum duximus apponendum. Datum tercio die Sancti Stephani Regis, anno Domini M°. CC°. septuagesimo nono.

Jegyzet. E bőrhártyán kelt Kapos-Mérei Mérey László zártlevelének hátírata ez: „Pro Dewecher.“ Másolta Horvát István. *Érv.*

126.

Tevl falunak részbirtokosai örökségi jogon birt részeiket, a somogyi sz. Egyed konventje előtt bevallják Baláza Mihály fiának. 1279.

Conuentus Monasterij Sancti Egidij de Symigio omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presentes litteras inspecturis salutem in salutis auctore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod magister Blasius filius Mychaelis ab una parte, Stephanus filius Comitis Andree filij Pere, Boxa filius Kynus, Salomon filius Bulchu, Paul filius Chekev, Andreas filius Mychaelis filij Chyug, Ivanch filius Chetk, Petrus filius Galus, Egidius et Fyle filij Pousa, ac Lorandus filius Sycundus de villa Tevl ab altera, personaliter ad nostram accedentes presenciam, quilibet uirorum predictorum de suis hereditariis, vineis scilicet, terris arabilibus, et fenilibus, in territorio eiusdem ville Tevl existentibus, prout ad eosdem pertinere videbatur, permittentibus cognatis suis et vicinis omnibus, confessi sunt se vendidisse magistro Blasio antedicto et eius heredibus in perpetuum possidere, vt verius et plenius situacio locorum omnium premissorum, et quantitas recepte pecunie inferius exprimentur. Videlicet Stephanus duo iugera terre in loco Saalma apelato in vicinitate terre Clementis, pro sex pensis denariorum banalium; item Boxa tria iugera terre in loco Humuchaat uocato, distendencia cum longitudine a silua Thome usque viam Johannis uulgariter Joanvta uocatam, et alia tria iugera in fimatis prope villam in uicinitate terre Both filij Choom pro duodecim pensis denariorum banalium; item Salomon unum iuger terre in loco Saalmateluc apellato pro fertone et dymidio; item Paul unum fenile pro dimidia marca et vncia; item Andreas fenile pro marca, et fertone, quod sibi in diuisione cesserat cum Paulo antedicto, permittentibus Mooth, Yob, filijs Joseph et Dyonisio fratre eiusdem

Joseph; item Ivanch unum iuger terre et dimidium, in loco Saalma pro tribus fertonibus; item Petrus similiter unum iuger terre et dimidium in codem loco Saalma pro tribus fertonibus; item Egidius et File unum iuger terre et dimidium iuxta siluam in loco Humuc, et dimidium iuger iuxta terras Chub a parte meridionali pro dimidia marca, et unam vineam in loco Saalma in vicinitate vinearum filiorum Galus et Tuus pro tribus fertonibus; item Lorandus fenyle iacens in vicinitate fenilium Mathey et Johannis filij Paulus, obligacione tali interposita, quod si qui temporis processu super omnibus premissis uendicionibus contra magistrum Blasium pluries nominatum, aut suos heredes in forma litis vel quoquo modo insurgerent, extunc ijdem uendentes et eorum successores proprijs suis laboribus et expensis expedire tenerentur. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem ad peticionem partis utriusque presentes dedimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno ab Incarnacione Domini M° CC° LXX° nono. Johanne Abbate, Balduino Decano, Lukaach Custode, Cypriano Celerario existentibus.

Jegyzet. Másolta Horvát István, bőrhártyán kelt hiteles példányról. *Érdy.*

127.

A királyi felségtől és nádortól delegált biztosok Somogymegyében határjárást tartanak a kir. udvarnokok egyik ottani helységében. 1279.

Nos Comes Paulus filius Comitis Menzeu, Barch, homo M. Palatini, et Clemens Comes vduornicorum de Symigio, ad reambulandas terras vduornicorum domini Regis, et eisdem restituendas, a domino Rege et M. Palatino deputati et transmissi, damus pro memoria, quod cum nos in Comitatu Symigiensi terras vduornicorum reambulassemus, inter cetera quandam terram — — vocatam a filiis Comitis Ipoliti, Vgra videlicet Nicolao et Valentino Comitibus, presentibus jobagionibus vduornicorum et vduornicis — — — — — — — — reambulauimus — — — — statu, quo antea dominum Regem et vduornicos — — — — jobagiones vduornici et vduornici — — — — — — — — — — metis — — — — — — incipiunt primo et principaliter progredientes in loco — — — — — — — — — Episcopi — — — — orientalem, usque uerticem montis et ibi — — — — — — — terree, et meando usque longitudinem — — — — — — — due mete. Deinde meando similiter per longitudinem — — — ad partem orientalem sunt due mete — — — descen — — — — — — prope ad Hydus in fine fimatarum terrarum in una magna arbore piri, ubi sunt due mete; et ibi a parte meridionali remanet vduornicis, a parte vero Bolotun hereditaria terra filiorum Comitis Ipoliti predictorum; et ibi transit ultra aquam Hydus ad partem orientalem, vbi sunt due mete terree; deinde iuxta aquam vadit uersus meridiem, et ibi juxta eandem aquam sunt due mete; deinde meando sunt iterum due mete; et adhuc similiter meando sunt due mete; et ibi a parte occidentali aqua remanet vduornicis, a parte vero orientali terra filijs Comitis Ipoliti, et in eadem aqua vduor-

nici habent duo molendina, et sic terminatur. Datum anno gracie M° CC° LXX° nono.

(Máté nádor ugyanazon évi okmányából, melynek igen megrongált eredetie találtatik a nemzeti muzeum kézirati gyűjteményében.)

128.

IV. László király Paskaz pozsonyi prépostnak adományozza Szimcset, hála fejében, hogy őt Fülöp pápai követtel kibékité. 1280.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui Regibus dat salutem. Eorum digne peticionibus condescendit Regia Celsitudo, quorum fides et deuocio certis claruerunt experiencie documentis, quique Regiis ministeriis iugi famulatus obsequio absque uariacionis nota dinoscuntur sinceritatis studio adhesisse. Ad vniuersorum igitur noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod recensitis laudabilis fidei puritate solideque deuocionis famulatu dilecti et fidelis nostri magistri Pascasij Prepositi Posoniensis, quibus idem nostre se Celsitudini dinoscitur ab euo nostre puericie fideliter dedicasse, considerantes maxime, quod idem Prepositus inter alia fidelitatis sue studia, que in omnibus nostris et Regni nostri agendis sue commissis fidei laudabiliter exhibuit et impendit, in negocio reconciliacionis nostre cum venerabili patre domino Philippo Firmano Episcopo, Apostolice Sedis Legato gratum Deo et nobis prebuit famulatum, reducendo nos industrie sue monitis et induccionibus salutaribus cum eodem domino Legato ad pacis et concordie unitatem; nos peticionibus ipsius Prepositi et meritoriis obsequiis liberaliter inclinati, quandam terram castrensium Castri nostri Posoniensis Zelinch

vocatam, in qua olim Bard residebat, contiguam et commetaneam terre Ecclesie Sancti Saluatoris de Posonio similite Zelinch vocate, quam nos olim eidem Ecclesie dinoscimur contulisse, in aliqualem suorum recompensacionem meritorum, cum eidem Preposito in amplioris munificencie beneficiis propter sua obsequiosa merita teneamur, sibi et per eum Ecclesie sue predicti Sancti Saluatoris, a jure castrensium et jurisdiccione Castri Posoniensis absolutam penitus et exemptam, cum omnibus vtilitatibus suis et pertinenciis donavimus, dedimus et contulimus jure perpetuo possidendam; facientes eundem Prepositum tam suo, quam predicte Ecclesie sue nomine in vacuam et corporalem possessionem dicte terre per Petrum Magistrum Dapiferorum nostrorum, Comitem Posoniensem et Musuniensem, dilectum et fidelem nostrum, sub testimonio Strigoniensis Capituli introduci. Vt igitur hec nostra donacio seu collacio robur optineat perpetue firmitatis, presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Bartholomei dilecti et fidelis nostri, aule nostre Vice-Cancellarij, anno Domini millesimo ducentesimo octvagesimo, Regni autem nostri anno VIII., XV. Kalendas Septembris, Indiccione VIII.

(Hártya. A pecsét veressárga zsinóron függött Pozsonykáptalani magánlevéltár Capsa *C* Fasc. 5. Nro 47. Kivonata Fehérnél Cod. dipl. V. k. 3. r. 74. l. *Knaus.*)

129.

IV. László király Mátté és több rokonait, kik eddig a tárnoki szolgálat alatt álltak, megnemesíti. 1280.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex ad universorum noticiam volumus pervenire : quod Comes Matheus fidelis et familiaris tavernicus noster, ad nostram accedendo presenciam a nobis humiliter supplicando postulavit, ut ipsum ob merita serviciorum suorum nobis impensorum, et per eum Zumbor fratrem suum, Farcasium et Borz filios Bene, Girolt et Augustinum filios Gregorij, Helys et Kemyn cognatos suos de villa Thymar de populis tavernicorum nostrorum oriendos ab onere ipsius thavernicatus eximendo, cum terra ipsorum in villa Thymar existente eximere, et in cetum et collegium Regalium serviencium nostrorum transferre dignaremur. Nos igitur consideratis serviciis ipsius Comitis Mathei, que ab adolescencie sue temporibus, primum domino Regi Stephano patri nostro impendit, et cum dicto Rege patre nostro viam universe carnis ingresso Regni gubernaculum et Regium solium adepti fuissemus jure et ordine geniture, dictus Matheus Comes in domo nostra jugiter famulando, et diversis actibus suis, et conspicuorum serviciorum suorum generibus multipliciter coram oculis nostre Maiestatis meruisset commendari, et ob fidelitatem Corone Regie debitam se diversis fortune casibus submittere nunquam formidasset, voluntatem et preceptum nostrum sagaciter in omnibus, loco et tempore opportunis effectui mancipando; eo etiam tempore, cum Regnum nostrum per bellum intestinum et extrinsecum puericie nostre temporibus fere ad exinanicionem virtutis (?) extreme devenisset, idem Comes Matheus in legacionibus nostris multiplicibus insudando, in omnibus et per omnia pro commodo Regni nostri invigilando nostram effecisset voluntatem. Unde in

recompensacionem Comitis Mathei servicierum nobis cum diligencia summe fidelitatis impensorum, et que nobis impendere posset in futurum, ipsum Comitem Matheum, et per eum Zumbor fratrem suum vterinum, Farcasium, Borz, Gyrolt, Augustinum, Helys et Kemyn cognatos suos antedictos, de condicione thavernicorum nostrorum cum terris ipsorum in villa Thymar existentibus duximus ex liberalitate Regia eximendos, tam pure et simpliciter, ut de cetero idem Comes Matheus, frater et cognati sui memorati, et eorum heredes, heredumque suorum successores super terras ipsorum in villa Thymar existentes illa et eadem gaudeant libertate, qua ceteri nobiles Regni perfruuntur sub vexillo Regio militantes stb. Datum per manus discreti viri magistri Bartholomei aule nostre Vice-Cancellarii, anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo, secundo Calendas Septembris, Indiccione octaua, Regni autem nostri anno octauo.

(Hevenesi kézirati gyűjteményéből; Diplomatarium Cruciferorum Albensium III k. 25. l. *Csech*).

130.

IV. László király Jakabnak, Possony váralja birájának, adományozza Plumou nevíl földet. 1280.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presentem paginam inspecturis salutem in omnium Saluatore. Vt collaciones Principum perpetua firmitate solidentur, litterarum solent munimine roborari; inconcussum quippe permanet ac firmum, quod Regio fuerat patrocinio communitum. Proinde ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod Jacobus villicus de suburbio Castri Po-

soniensis ad nostram accedens presenciam nobis humiliter supplicavit, vt quandam terram Plumow vocatam, vacuam et habitatoribus destitutam, ad Comitatum Vztumpa pertinentem, de benignitate Regia eidem conferre dignaremur. Nos igitur consideratis fidelitatibus et seruiciorum meritis, que nobis in ipso suburbio Posoniensi commorando (igy), et specialiter contra Johannem filium Petri quondam Curialem Comitem Posoniensem, qui labe infidelitatis replotus dictum castrum nostrum Posoniense contra nos inire antemptabat, fideliter et strenue inpendit, ipsam terram Plumou a jure et jurisdiccione Comitatus de Vztumpa exceptam penitus et exemptam contulimus, dedimus et donauimus ipsi Jacobo villico, et per eum suis heredibus heredumque suorum successoribus perpetuo et irreuocabiliter pacifice possidendam. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis uiri magistri Achonis aule nostre Vice-Cancellarij, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC°. octuagesimo, Regni autem nostri anno octauo.

(Az eredeti után, melyről a király pecséte függ.)

131.

Erzsébet királyné a veszprémi egyháznak adományoz Berén helységben birtokot. 1280.

Elisabeth Dei gracia Regina Hungarie universis presentes literas inspecturis salutem in omnium Salvatore. Etsi cunctis de nostra sperantibus gracia adesse et prodesse velimus et teneamur ex debito honestatis, illis tamen pre ceteris specialius respondere volumus repensis gratuitis, ut debemus, quorum nos inducunt merita graciosa, et monent fidelitates eximie et insignes. Hinc est, quod universis tenore presencium innotescat, quod cum nos de manu venerabilis patris domini Pauli, bone memorie quondam Episcopi Ecclesie Vesprimiensis, cujus Presules pro tempore constituti, ex prerogativa ejusdem Ecclesie et eximia libertate, Reginas Hungarie inungunt, et coronant; in qua quidem Ecclesia est sedes Reginalis, in Reginam Hungarie inuncte fuissemus, et Deo propitio suscepissemus pariter Reginale dyadema, tunc temporis in corde nostro votum vovissemus speciale, eidem Ecclesie Vesprimiensi, ad instar et exemplum aliarum Reginarum Hungarie, iuxta morem solitum, in possessione aliqua prouidere, tanquam ejus specialis patrona, cujus ad nos, et alias Reginas Hungarie constitutas pro tempore jus pertinet patronatus. Cupientes itaque votum hujusmodi debitum producere ad effectum, totalem terram curriferorum, bochariorum nostrorum, ac pincernarum de territorio magne ville Beren juxta Sumberen, in Comitatu Symeghiensi constitutam, videlicet in terris fimatis, ad culturam duorum aratrorum, et in terris campestribus, sylvis et nemoribus ad quantitatem usus trium aratrorum sufficientem,et fenetum septem falcastrorum in eadem existens, prout ad mandatum nostrum Capitulum Albensis Ecclesie nobis in suis literis remandavit numerum qualitatem, et quantitatem omnium premissorum, simul cum omnibus vineis in eisdem terris existentibus, ex mera liberalitate, et certa munificencia Reginali eidem Ecclesie Vespri-

miensi, a qua in rebus temporalibus multa beneficia nos meminimus, et recognoscimus, necessitatis nostre in temporibus recepisse, ad utilitatem et perpetuitatem Prepositi et Capituli ipsius Ecclesie Vesprimiensis dedimus, donavimus et contulimus, perpetuo et pacifice possidendam; sitam mixtim, per maxime cum alijs terris ejusdem Ecclesie in eodem territorio de Beren constitutis, quas ab olym ipsa Ecclesia Vesprimiensis quiete dinoscitur hactenus possedisse, et per nobilem virum Comitem Johannem filium Sydow, sub testimonio ejusdem Capituli Albensis, Prepositum et Capitulum Ecclesie Vesprimiensis prefate in corporalem possessionem et perpetuam tenutam ejusdem terre de Beren et omnium utilitatum, ac pertinenciarum suarum, nullo contradictore apparente, jussimus et fecimus introduci. Ut igitur hujusmodi donacionis, et collacionis nostre series robur optineat perpetue firmitatis, nec possit processu temporis irritari, presentes literas duplicis sigilli nostri munimine dari fecimus roboratas. Datum per manus discreti viri **Magistri Ladislai** Prepositi Ecclesie Vaciensis, aule nostre Cancellarij, fidelis nostri. Anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo.

(Robert Károly királynak 1323-ki megerősítő privilegiumából, mely a veszprémi káptalan levéltárában őriztetik.)

132.

Erzsébet királyné ugyanazon tárgyban. 1280.

Elisabeth Dei gracia Regina Hungarie universis pre-
ıtes literas inspecturis, salutem in Domino sempiternam.
ıi cunctis de nostra sperantibus gracia adesse vel prodesse
imus et teneamur ex debito honestatis, illis tamen pre
:eris specialius respondere volumus repensis gratuitis, ut
bemus, quorum nos inducunt merita graciosa, et monent
elitates eximie et insignes. Hinc est, quod universis tenore
ıencium innotescat, quod cum nos de manu venerabilis
tris domini Pauli, bone memorie quondam Episcopi Eccle-
Vesprimiensis, cujus Presules pro tempore constituti ex
ıogativa ejusdem Ecclesie et eximia libertate, Reginas
ngarie inungunt et coronant, in qua quidem Ecclesia, est
les Reginalis, in Reginam Hungarie inuncte fuissemus, et
o propicio suscepissemus pariter Reginale dyadema, tunc
nporis in corde nostro votum vovissemus speciale, eidem
clesie Vesprimiensi ad instar, et exemplum aliarum Regi-
rum Hungarie, juxta morem solitum in possessione aliqua
)videre tanquam ejus specialis patrona, cujus ad nos, et
alias Reginas Hungarie constitutas pro tempore jus per-
et patronatus. Cupientes itaque votum hujusmodi debitum
)ducere ad effectum, totalem terram pincernarum et bocha-
rum nostrorum de territorio magne ville Bereen, juxta
mberen in Comitatu Simeghiensi constitutam, videlicet in
ris fimatis, ad culturam duorum aratrorum, et in terris
mpestribus, sylvis et nemoribus, ad quantitatem usus trium
ıtrorum sufficientem et fenetum septem falcastrorum in
dem existens, prout ad mandatum nostrum Capitulum Al-
nsis Ecclesie nobis in suis literis remandavit, numerum
alitatem et quantitatem omnium premissorum, eidem Eccle-
Vesprimiensis ex mera liberalitate, et certa munificentia
ginali, a qua quidem Ecclesia in rebus temporalibus multa

beneficia nos meminimus et recognoscimus necessitatis nostre in temporibus recepisse, ad utilitatem et proprietatem Prepositi, et Capituli ipsius Ecclesie Vesprimiensis dedimus, donauimus et contulimus perpetuo et pacifice possidendam, sitam mixtim per maxime cum alijs terris ejusdem Ecclesie in eodem territorio de Beren constitutis quas ab olim ipsa Ecclesia Vesprimiensis quiete dignoscitur hactenus possedisse, et per nobilem virum Comitem Johannem filium Sydou sub testimonio ejusdem Capituli Albensis Prepositum, et Capitulum Ecclesie Vesprimiensis prefate in corporalem possessionem et perpetuam tenutam ejusdem terre de Beren, et omnium utilitatum et pertinenciarum suarum, nullo contradictore apparente, jussimus et fecimus introduci. Salua tamen libertate vinearum, super eadem terra existencium remanente, de quibus eisdem Preposito et Capitulo Vesprimiensis Ecclesie taliter volumus et ordinavimus responderi; quemadmodum populi de eodem Comitatu Simeghiensi, alij super terris aliorum vineas possidentes respondere terrarum dominis ab antiquo tempore, cujus non extat memoria, consueuerunt. Vt igitur hujusmodi donacionis et collacionis nostre series robur obtineat perpetue firmitatis, nec possit processu temporis irritari, presentes literas duplicis sigilli nostri munimine dari fecimus roboratas. Datum per manus discreti viri Magistri Ladislai Prepositi Ecclesie Vaciensis aule nostre Cancellarij, fidelis nostri. Anno Domini M° CC° octuagesimo.

(Ugyan Robert Károly királynak ezen 1323-ki privilegiumából.)

133.

Erzsébet idősb királyné, V. István király özvegye, Löcsei Geubulin gróf számára megerősíti IV. Béla királynak Nádas nevű birtokra vonatkozó adományát. 1280.

Elisabeth Dei gracia major Regina Hungarie, Ducissa de Macho et Bosna, omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad vniuersorum presencium futurorumque noticiam harum serie volumus pervenire, quod Johannes filius Comitis Geubulini de Leuche ad nostram accedens presenciam, exhibuit nobis privilegium domini Bele Regis Illustris soceri nostri felicis recordacionis, petens, vt ipsum privilegium ratificare, et ratificatum nostro dignaremur privilegio confirmare. Cuius tenor talis est:

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie stb. Rex stb (következik IV. Béla király 1263-ki privilegiuma, mely olvasható Okmánytárunk III. kötetében 39. l.)

Nos igitur peticionibus ipsius Johannis iustis et condignis favorabiliter inclinata, privilegium soceri nostri predicti non cancellatum, non abrasum, non in aliqua sui parte viciatum, de verbo ad verbum presentibus inseri facientes, auctoritate presencium duximus confirmandum, duplicis sigilli nostri munimine roborando. Datum per manus venerabilis et discreti viri magistri Luce, Strigoniensis Ecclesie Prepositi, aule nostre Cancellarii, fidelis nostri, anno ab Incarnacione Domini M° CC° octuagesimo.

(Czech kéziratából. V. ö. Fejért Cod. Dipl. V. k. 3. r. 38. l.)

134.

III. Miklós pápa a Lodomérnak, ujonan választott esztergami érseknek szánt érseki palliumot, Román honti, és Angelus nyitrai esperestek által küldi Magyarországba. 1280.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Magistris Romano Húntensi et Angelo Nitriensi Archidiaconis in Ecclesia Strigoniensi salutem et Apostolicam benedictionem. Cum venerabilem (fratrem) nostrum Lodomerum, tunc Episcopum Wáradiensem, Electum Strigoniensem a vinculo, quo Waradiensi tenebatur Ecclesie, absolutum ad Strigoniensem Ecclesiam, tunc pastore vacantem, de fratrum nostrorum consilio et Apostolice plenitudine potestatis duximus transferendum: nos de industria vestra confisi, pallium, plenitudinem videlicet pontificalis officii, ab eodem Electo cum instancia postulatum, de corpore Beati Petri sumptum, per vos presentandum venerabilibus fratribus nostris Philippo Firmano Apostolice Sedis Legato et Andree Agriensi Episcopis, ac per eos vel ipsorum alterum sub certa forma dicto Electo tradendum providimus destinandum; a vobis recepto de prosequenda fideliter presentatione huiusmodi juramento. Quocirca discretioni vestre per Apostolica scripta sub debito prestiti iuramenti mandamus, quatenus vos ad presentiam ipsorum Episcoporum personaliter conferentes, huiusmodi pallium, sicut premittitur, dicto Electo tradendum fideliter ipsis Legato et Agriensi Episcopo presentetis. Volumus autem, quod si alterum vestrum medio tempore infirmari, aut alias impediri, vel forte mori contingat, superstes nichilominus predictum pallium iuxta premissum modum presentet Legato et Episcopo memoratis. Quod si forte vos ambos, antequam presentatio huiusmodi fieret, de medio tolli contingat, providere curetis, ut pallium ipsum apud Cathedralem vel Religiosam Ecclesiam illius loci, ubi uos obire acciderit, fideliter [illegible]natur, eisdem Legato et Episcopo

iuxta formam vobis traditam, quam citius fieri potuerit, presentandum. Datum Rome apud Sanctum Petrum Nonis Maii, (Pontificatus nostri) anno tertio.

(III. Miklós pápa Regestaiból, Theiner id. m. I. k. 846. l.)

135.

III. Miklós pápa ugyanazon ügyben Fülöp fermoi püspök es pápai követ, s Endre egri püspökhez. 1280.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Philippo Firmano Apostolice Sedis Legato, et Andree Agriensi Episcopis salutem et Apostolicam benedictionem. Cum venerabilem fratrem nostrum Lodomerum, tunc Episcopum Waradiensem, Electum Strigoniensem a vinculo, quo Waradiensi tenebatur Ecclesie absolutum ad Strigoniensem Ecclesiam, tunc pastore vacantem de fratrum nostrorum consilio et Apostolice plenitudine potestatis duximus transferendum, nos de industria dilectorum filiorum magistrorum Romani Huntensis et Angeli Nitriensis Archidiaconorum in eadem Ecclesia Strigoniensi confisi, pallium, plenitudinem videlicet Pontificalis officii, cum instancia postulatum, de corpore Beati Petri sumptum vobis per eosdem Archidiaconos presentandum, ac per vos vel alterum vestrum sub certa forma dicto Electo tradendum providemus destinandum, ab eis Archidiaconis recepto de prosequenda fideliter presentatione huiusmodi iuramento. Quocirca fraternitati vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus pallio ipso recepto, illud eidem Electo auctoritate nostra tradatis iuxta formam, quam vobis sub bulla nostra mittimus interclusam, recepturi ab eo postmodum nostro et Ecclesie Romane nomine fidelitatis solite iuramentum secundum formam, quam vobis sub eadem bulla providimus transmittendam; formam

autem juramenti, quod ipse prestabit, nobis de verbo ad verbum per eiusdem patentes litteras suo sigillo signatas per proprium nuntium quantocius destinetis. Intendimus quoque, quod tu, frater Episcope Firmane, premissa per te ipsum, si poteris, exequaris, et si extra legationem tuam, vel aliquo casu impeditum te fore contingeret, tu, frater Episcope Agriensis, ad premissorum executionem mandati nostri forma servata procedas. Datum Rome apud Sanctum Petrum Nonis Maii (Pontificatus nostri) anno tertio.

(III. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 346. l.)

136.

I. Rudolf római-német király II. Endre magyar királynak a német rend számára a barczaságra vonatkozó 1222-ki privilegiumát hitelesíti. 1280.

Rudolphus Dei gracia Romanorum Rex semper Augustus universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum. Ad universorum tam presencium quam futurorum noticiam volumus pervenire, quod nos vidimus et audivimus litteras Incliti Andree Regis Ungarie Illustris, non cancellatas, non abolitas, nec in aliqua sua parte vitiatas, cum vera bulla aurea prefati domini Regis Ungarie et filo serico integro bullatas et signatas, quarum tenor talis est:

In nomine Sancte et Individue Trinitatis Amen stb. (következik II. Endre király 1222-ki privilegiuma, mely olvasható Fejérnél Cod. Dipl. III. k. 1. r. 370. l.)

In cujus visionis nostre et audicionis testimonium presens scriptum Majestatis nostre sigillo duximus roborandum.

Datum Wine Idus Martii, indiccione VIII., anno Domini M°.CC°.LXXX°. Regni vero nostri anno septimo.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenbürgens I. k. 118. l.)

137.

Lodomér esztergami érsek a veszprémi káptalan és a somogymegyei plébánosok közti tizedes perben. 1280.

Tenor litterarum per Lodomerium Archiepiscopum Strigoniensem anno 1280. in castro Strigoniensi editarum inter cetera sic sonabat: „eundem Archiepiscopum ex Philippi Firmani, tunc in his partibus Apostolice Sedis Legati vocali commissione ordinasse ac laudasse (in causa Rectorum Ecclesiarum Comitatus Srigoniensis contra Capitulum Vesprimiense relate ad portionem iisdem Rectoribus ex decimis dicti Comitatus competentem agitata) inter partes iuxta litteras cuiusdam Rostardi Curie Apostolice Generalis Auditoris hoc modo: quod ipsi plebani integras quartas decimarum deberent percipere et habere.“

(Mátyás király ugyanazon ügyben 1482. „Bude in vigilia Purificationis Beate Virginis“ kelt okmányából, Egyházi Értekezések 1824-ki évfoly. I. R. 172. l. *Czech.*)

138.

Az erdélyi káptalan bizonyságlevele, hogy Erney Ipusnak fia, és nemzetségének emberei Theuk nevü földüket Bálintnak és társainak bevallották. 1280.

Capitulum Ecclesie Beati Mychaelis Transsyluane, uniuersis Christi fidelibus presentes p — inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium cupimus peruenire, quod constitutus coram nobis Erney filius Ipus, pro se et pro fratre suo Petro, pro Bata et Paulo filijs Yeduch, et Benedictus germanus anie personaliter constitutus pro filio Kannar paruulo, pro hijs omnibus superius nominatis, quia sint de una generacione responderunt et dixerunt, quod quandam terram eorundem hereditariam et communem superior Theuk uocatam cum omnibus pertinencijs suis et vtilitatibus iuxta ueteres metas et antiquas de consensu et uoluntate Benedicti filii Mychaelis, et Demetrij fratris ejusdem, et commetaneorum, videlicet Michaelis et Johannis filiorum Laurencij, nec non aliorum, uendidissent ac tradidissent pro decem marcis Valentino, Nicholao nigro Zalando, et Wylme, ac heredibus suis, heredumue suorum, successoribus iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam. Dixerunt eciam supra dicti Erney, et Benedictus, quod si tractu temporis aliquis consanguineorum suorum uel alius, ipsos Valentinum, Nycholaum nigrum, Zalandum et Wylme super terra memorata molestare attemptaret, ijdem proprijs laboribus et expensis eosdem defendere tenerentur. Vt igitur res gesta robur optineat perpetue firmitatis, litteras nostras testimoniales concessimus et dedimus sigillo nostro autentico roboratas. Datum anno Domini M°.CC°. octuagesimo.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch z. Gesch. Siebenb. I. k. 119. l.)

139.

Az esztergami káptalan Vincze nyitrai püspök közleményének folytán bizonyítja, hogy Ludani Gothard barát és Chaba gróf hátramaradt árvái közt birtokegyezkedés történt. 1280.

A B C D.

Magister L. Prepositus et Capitulum Ecclesie Strigoniensis omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in salutis largitore. Ad vniuersitatis vestre noticiam harum serie volumus peruenire, quod dominus Vincencius Dei gracia Episcopus Nitriensis suas nobis direxit litteras sub hac forma :

Discretis viris et honestis dominis, amicis suis in Christo karissimis L. Preposito et Capitulo Strigoniensi W. miseracione Diuina Episcopus Nitriensis mutuam in Domino caritatem. Nouerit discrecionis vestre amicicia, quod frater Gothhardus de ordine fratrum minorum, nobilis vir de Ludan, presentibus relicta Comitis Chaba fratris dicti fratris Gothhardi, Nicolao et Mykou orphanis ejusdem Comitis Chaba a predicta domina generatis, et ipsis consencientibus, proposuit coram nobis, quod totam porcionem suam, quam habebat in villa Prezlen cum omnibus utilitatibus et pertinenciis suis ipsi domine pro quinquaginta marcis in rebus, quas ipsa domina tempore nupciarum suarum dixit fuisse secum delatas, acceptis ab eadem domina, plenarie, ut asserit, vendidisset jure perpetuo et irreuocabiliter possidendam; in aliis vero possessionibus ipsorum tale dixerunt inter se concambium ordinasse, ut possessiones ipsorum orphanorum — — — — possessionibus vero ipsius fratris in Comitatu Nitriensi constitutis, Trepk, Bayuag et Koac vocatis antedictis orphanis Comitis Chaba manentibus perpetuo pacifice et quiete. Et quia nominate partes prescripta nostris priuilegialibus litteris ad robur perpetue firmitatis volunt

confirmari; eisdem nostri gracia, cum ad vos accesserint, super premissis uestras litteras conferre velitis.

Nos igitur iuxta continenciam predictarum litterarum domini W. Episcopi Nitriensis; et quia frater G. de ordine fratrum minorum uiri (igy) nobilis de Ludan predictas litteras uestras esse asseruit coram nobis; in huius rei memoriam presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti uiri magistri Sixti, Lectoris Ecclesie nostre, anno Domini M° CC° octuagesimo — — mensis Augusti.

(Eredetie a Nemzeti Muzeum kézirati gyüjteményében.)

140.

Adorján István székely Ispán és több Thelegd megyei székelyek egy prépostfalvai birtok eladására vonatkozó bizonyságlevele. 1280.

Nos Stephanus Adrianus Comes ac ceteri Siculi viri prouidi et honesti in dyocesi Thelegd constituti. Ad vniuersorum noticiam presencium sub tenore volumus peruenire, quibus presentes ostenduntur, quod Jacobus filius Jacobi frater Georgii bone memorie de Gald ex una parte, altera vero parte Gerlacus de Pulcromonte et Henricus de Sancta Agatha, et Theodoricus filius Herbordi constituti coram nobis, qui professi sunt tali modo coram nobis, quod Jacobus terram suam hereditariam, et mediam partem molendini cum attinenciis sibi pertinentibus in Probstroph, que sua erant hereditaria, supradictis probis viris G. et H. et Th. vendidit pro altera media marca fini argenti, ipsorum heredibus, heredumque successoribus possidendam, ita tamen si vll[illegible] tempore aliquis ipsorum cognatorum Jacobi

vellet revocare, et ipsis possessoribus Probstrop et in Sconberk, que sibi pertinebat, in irritum causam vellent incitare, facultatem non habeant incitandi. Testes autem Comes Wastmodus, Comes Herbordus, Comes Winricus, Comes Petrus de Dalia; insuper seniores de castro Ses, super co presentes litteras sigillo ciuium de Cibinio fecimus munimine roborari. Datum anno Domini M°CC°LXXX°.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenbürgens I. k. 121. l)

141.

IV. László király megerösíti a veszprémi káptalannak, a Pecheli nemesek birtokára nézve Sz. Gál helységben tartott határjárását. 1281.

(L)adizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Galicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in salutis largitore. Vt ea, que in tempore geruntur, ne per labencia temporum spacia defluant et labantur, litterarum solent patrocinio communiri. Proinde ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod accedentes ad nostram presenciam Jacobus et Grysgon nobiles de Pechel, retulerunt, vt terram ducentorum iugerum, et dimidium molendinum ipsorum cum terra caniferorum nostrorum de villa Sancti Gal i mixtim et communiter haberent, et petiuerunt a nobis, vt hominem nostrum ydoneum cum testimonio Capituli Vesprimiensis mitteremus, quod dictam terram et ipsum molendinum distingendo et separando a terra eorundem caniferorum nostrorum, ipsis statueret et assignaret, si non fieret aliquis contradictor. Nos itaque ad instanciam et

humilem peticionem predictorum Jacobi et Grysgon Capitulo Vesprimiensi dedimus in mandatis, vt ipsorum constituerent testimonium ydoneum, coram quo Petrus filius Pousa homo noster accederet super faciem terre eorundem ducentorum iugerum, et ad ipsum molendinum; et ipsam terram ac dictum molendinum, si non existeret aliquis contradictor, predictis Jacobo et Grysgon statueret, a terra eorundem caniferorum distingendo et separando. Quod quidem Capitulum nobis rescripsit in hec verba:

Excellentissimo domino suo Ladislao Dei gracia Regi Hungarie stb. (következik a veszprémi káptalan jelentése, mint alább 142. sz. a.)

Nos igitur seriem statucionis et assignacionis dicte terre et ipsius molendini eisdem nobilibus factam ratam habentes et acceptam, auctoritate presencium communimus. Datum per manus discreti viri magistri Achonis aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini Millesimo CC° octuagesimo primo, duodecimo Kalendas Octobris, Indiccione nona, Regni autem nostri anno decimo.

(Eredetie őriztetik a győri káptalan levéltárában.)

142.

A veszprémi káptalan IV. László királyhoz jelentést tesz, hogy a Pecheli nemesek birtokára nézve Sz. Gál helységben határjárást tartott. 1281.

Excellentissimo domino suo Ladislao Dei gracia Regi Hungarie Capitulum Vesprimiensis Ecclesie oraciones in Domino tam debitas quam deuotas. Serenitat's uestre precepta reuerenter exequentes, ut tenemur, iuxta uestrarum continenciam litterarum cum Petro filio — — homine uestro nostrum hominem pro testimonio misimus fidedignum; qui demum ad nos rediens cum eodem nobis dixit, quod idem homo uester in Dominica Palmarum iuxta mandatum Excellencie uestre accedens ad faciem terre caniferorum uestrorum de villa Sancti Galli, conuocatis commetaneis et uicinis, ipsisque populis caniferis uestris presentibus, terram Jacobi et Grysgon nobilium de Pechel habitam in predicta villa Sancti Galli cum terris predictorum caniferorum uestrorum iacentem communiter atque mixtim numero iugerum ducentorum, et dimidium molendinum reambulasset, et eisdem nobilibus, Jacobo videlicet et Grisgon reambulatam statuisset et assignasset nullo contradictore seu prohibitore apparente. Datum feria secunda proxima post Dominicam Palmarum.

(IV. László király megerősítő okmányából, mint fenebb 141. sz. a.)

143.

A nagyváradi káptalan bizonyságlevele, hogg az erdélyi püspök és Barch fiai peres ügyben barátságos egyességre léptek. 1281.

Capitulum — — — salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod — — — patris domini P. Episcopi Albensis Ecclesie Transiluane vice et nomine ipsius domini Episcopi ex una parte, magister (Ugrinus) de genere Chak pro se et nomine Mychaelis et Barch fratrum suorum, ab altera, coram nobis — — — nobis hinc inde duo paria literarum Comitis Stephani Viceiudicis Curie domini Regis eundem — — — sub hac forma :

Nos Comes St. etc. (mint alább 144. sz. a.)

Nos igitur visis literis ipsius Comitis Stephani Viceiudicis Curie domini Regis et plene intellectis communis juris debito prenotati ad instanciam utriusque parcium predictarum nobilem virum et discretum magistrum Emericum Ecclesie nostre Lectorem ad premissa exequenda duximus destinandum, qui quidem demum ad nos rediens nobis propria viva voce pro loco et die in prenotatis literis eiusdem Viceiudicis Curie domini Regis expressis utrisque partibus conuenientibus dictus venerabilis pater dominus Episcopus Transsiluanus cum personis in literis sepe dicti Viceiudicis Curie Regis nominatis presto erat suum facere iuramentum, si postremum propter bonum perpetue pacis et mutue dilectionis affectum quin pocius quoque verum foret propter iuramentum euitandum mediantibus pluribus probis et nobilibus viris idem dominus Episcopus ex vna parte, magister Ugrinus, Michael (et) Baarch filii Comitis Baarch propria in persona inibi constituti ex beneplacito suo remoto fomite tocius odii — — seu inimicicie inter ipsos — qualitercunque racione ipsius terre suscitati taliter in bonum perpetue concordie deuenerunt, quod sepedictus dominus Episcopus, sicut diximus, pro-

pter iuramenti sui remissionem de predicta terra duodecim aratrorum remisit et reliquit magistro Ugrino et fratribus suis supradictis quandam particulam terre metis infrascriptis distinctam a parte terre eorundem Gerend nuncupate, et que quedam terra Gerend uocata filiorum predicti Comitis Baarch a terris sepedicti domini Episcopi ad villam Baratpyspuky pertinentibus, nolentibus,conficientibus et efficaciter approbantibus, his metis nouis et quibusdam antiquis hoc ordine separatur, uidelicet ex publica uia a villa Baratpyspuky in villam Almas directam a parte meridionali sunt tres mete capitales magne et antique, quas propter sui euidenter apparenciam non fuit necesse renouari, que distinguunt et separant terras Bogomer Gerend et Baratpyspuky nuncupatas; dehinc tendit versus plagam septemtrionalem, ubi iuxta quandam antiquam metam partes predicte — —; abhinc uergit similiter uersus septemtrionem in loco campestri in competenti spacio — — meta noua; exinde tendit similiter ad septemtrionem iuxta siluam Gerend in spacio longitudinis — jugeris ac — ab illa silua sunt due mete noue; deinde similiter in septemtrionem obl — se ab illa silua iuxta quendam collem — una meta noua; item exinde — terras arabiles et uenit — — similem feneto, vbi sub una parva piro sunt due mete noue; post hec transit quendam paludem — uocatam, in cuius medio sunt comunia et uenit ad quendam locum — similem feneto; similiter uersus septemtrionem ubi est una meta noua, que omnes mete noue separant solum terram Gerend a terra Baratypyspuky prenotata; abhinc preterea eciam progrediens uersus septemtrionem tendit et pertingit ad finem siluc Chaslo, vbi subsequendam — — mete antique que disterminant et distinguunt ab inuicem terras Kener, Chaslo, Gerend et Baratpyspuky nuncupatas, et illinc cursus predictarum metarum terminatur. In cuius rei memoriam et rei geste robur sempiternum presentes concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M°. CC°. octuagesimo primo, feria secunda proxima post festum Adventus Sancti Michaelis Archangeli, domino Botur Preposito, Emerico Lectore, Johanne Cantore, Benedicto Custode magistris existentibus.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch z. Gesch. Siebenb. I. k. 122. l.)

144.

István alországbíró határozata, hogy az erdélyi püspök Chák nemzetségü Barch fiaival folytatott birtokperében eskült tegyen. 1281.

Nos Comes Stephanus Viceiudex Curie domini Regis damus pro memoria, quod tercio die — proxime uentur. — P. Episcopus Ecclesie Albensis Transsiluane, pro quo Comes Benedictus, filius Andree, officialis — suis comparuit in figura iudicij assumsit, continentibus, quod idem Episcopus accionem suam in hoc facto eidem commisit exequendam — Baarch et — filios Baarch de genere Chak, qui personaliter aderant super — terre contenciose — duodecim aratra sufficientis, quam predictus Comes Benedictus, officialis ipsius Episcopi dicit esse eiusdem Episcopi, et pertinere ad villam Baratpyspuky, predicti vero filii Baarch dicunt esse ipsorum, et pertinere ad villam eorundem Gerend uocatam, presento ydoneo testimonio Capituli Varadiensis, quod ijdem filij Baarch illuc adducunt, sicut partibus placuit cum uno ex fratribus suis de Capitulo suo, scilicet cum Decano vel Lectore loci eiusdem, se secundo, in predicta villa sua Baratpyspuky — are sicut mos est iurare Episcopis super terra super eo, quod predicta terra duodecim aratrorum sit ipsius et Ecclesie sue, et non fuerit et nec sit ipsorum filiorum Baarch; ipsum itaque iuramentum uolentibus et — ipsis partibus per nos exstitit judicatum post hec partes in octauis Natiuitatis Sancti Johannis Baptiste coram nobis compareb — seriem ipsius iuramenti in literis dicti Varadiensis Capituli exhibendo. Datum Bude sexto die medij quadragesime, anno Domini M°. CC°. octuagesimo primo.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch z. Gesch. Siebenb. I. k. 121. l. L. a nagyváradi káptalan bizonyságlevelét fennebb 143. sz. a.)

145.

IV. László király Grb fiainak Heche helységben két ekényi földet adományoz. 1282.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Chroacie, Rame, Seruie, Lodomerie, Gallicie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in eo, qui Regibus dat salutem. Licet Regia pietas manum munificam porrigere debeat vniuersis; illos tamen, quorum experta probitas laudata est in prosperis et aduersis, prosequi debet munificencia ampliori, ut alii eorum exemplo inuitati ad fidelitatis opera vehemencius accendantur. Igitur ad vniuersorum noticiam tam presencium quam futurorum tenore presencium volumus pervenire; quod Paulus, Rolandus, Lampertus, Blasius, ac alij fratres eorum, filij Grb de Heche, fideles nostri, quandam terram castri nostri Zulgaiauriensis ad duo aratra sufficientem, Heche vocatam in Comitatu Jauriensi existentem, vacuam, ut dicebant, et habitatoribus a tempore Tartarorum destitutam, a nobis pecierunt sibi dari. Verum quia de qualitate et quantitate ipsius terre nobis veritas non constabat, vtrum vacua sit, et nostre collacioni pertinens, fidelibus nostris Capitulo Jauriensi in litteris nostris dedimus in mandatis, ut hominem ipsorum mitterent, cum Johanne filio Chenke, homine nostro de Eurkeu pro testimonio fidelem, coram quo idem homo noster rehambularet ipsam terram, presentibus commetaneis et vicinis, et si eam vacuam inveniret, et a tempore Tartarorum habitatoribus destitutam, statueret eisdem sine preiudicio iuris alieni, et si non fieret contradictum; contradictoribus ad nostram presenciam evocatis ad terminum competentem, et postbec diem citacionis et terminum, nomina contradictorum, qualitatem et quantitatem ipsius terre nobis rescriberent seriatim. Qui postmodum nobis rescripserunt, quod receptis litteris nostris debito cum honore, cum predicto ho-

mine nostro ipsorum pro testimonio misissent hominem fidelem, coram quo idem homo noster predictam terram castri nostri Zulgaiauriensis Heche vocatam, vacuam inventam et a tempore Tartarorum habitatoribus destitutam, ad duo aratra sufficientem statuisset eisdem Paulo, Rolando, Lamperto, Blasio, ac alijs fratribus ipsorum nullo contradictore existente. Nos igitur, qui ex officio suscepti regiminis metiri debemus merita singulorum, et unicuique pro meritis respondere, considerantesque servicia ipsorum meritoria, Pauli videlicet, Rolandi, Lamperti et Blasij, et specialiter que ijdem contra Teotonicos, per quos castrum nostrum Jauriense fuerat occupatum, qui ad perpetrandas destrucciones et spolia ac incendia commitenda de ipso castro Jauriensi exierant, ubi dicti Paulus, Rolandus, Lampertus et Blasius pro defensione incolarum Regni nostri viriliter dimicantes, quosdam ex ipsis Teotonicis captivatos nobis adducendo, quosdam vero in fugam convertendo, multos captivos hominum Regni nostri de captiuitate dictorum Teotonicorum liberarunt; vbi eciam letalia in se vulnera receperunt. Pro huiusmodi igitur fidelitatibus et serviciis eorum, et alijs in diuersis expedicionibus Regni nostri laudabiliter impensis, prefatam terram sub certis metis et antiquis, cum utilitatibus et pertinencijs suis, eisdem Paulo, Rolando, Lamperto, Blasio et omnibus fratribus suis uteriris, et per eos ipsorum heredibus, eorum heredumque suorum successoribus dedimus, donauimus et contulimus iure perpetuo possidendam. Vt autem huius nostre donacionis series robur obtineat perpetue firmitatis, nec processu temporum possit per quempiam in irritum revocari, presentes concessimus literas, dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti viri magistri Bartholomei aule nostre Vice-Cancellarii, dilecti et fidelis nostri; anno Domini millesimo CC° octuagesimo secundo, sexto Idus Julij, Indiccione X^a^, Regni autem nostri X°.

(*Czech* kéziratából.)

146.

IV. László király megerősíti, Dénes Peerchi Chepan fia számára, V. István királynak, Peerch nevű birtokra vonatkozó adományát. 1282.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris presens scriptum inspecturis salutem in eo, qui Regibus dat salutem. Justis peticionum desideriis assensum prebere ius invitat et Regalis pietas exortatur. Proinde ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Dyonisius filius Chepani de Peerch ad nostram accedens presenciam exhibuit nobis patentes literas domini Stephani patris nostri karissimi Regis felicissime recordacionis, petens cum instancia, vt ipsas ratas habere ac nostro dignaremur priuilegio confirmare. Quarum quidem tenor talis est:

Nos St. Dei gracia Rex Hungarie stb. (következik V. István király adománya, mely olvasható Okmánytárunk III. kötetében 174 l.)

Nos itaque attendentes fidelitates et grata obsequia ac obsequiosa merita ipsius Dyonisij fidelis nostri, que semper et ubique locorum in diuersis expedicionibus Regni nostri fideliter exhibuit, et indefesse, et maxime tunc, cum castrum Fynta filii Dauid infidelis nostri Scelench vocatum fecissemus expugnari, idem Dyonisius consuete fidelitatis opus non deserens personam suam fortune casibus submittendo irruens ante alios, nobis cernentibus, graues ictus lapideos in suo corpore in ipsa pugna suscepit. Nos igitur pro tot et tantis meritorijs seruicijs eiusdem Dyonisij, prefatam terram, prout idem pater noster sibi contulerat, cum vtilitatibus suis vniuersis, sub eisdem metis et terminis, in quibus per ipsum Johannem habita esse dinoscitur et possessa, sepedicto Dyonisio et suis heredibus heredumque suorum successoribus dedimus, donauimus atque tradidimus perpetuo et pacifice

possidendam. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus literas duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti viri magistri Bartholomei, aule nostre Vice-Cancellarij dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° octuagesimo secundo, quarto Idus Augusti, Regni autem nostri anno decimo.

(Eredetie a nemzeti Muzeum kézirati gyüjteményében.)

147.

IV. Márton pápa a kalocsai érseknek, a szerémi és csanádi püspökkel együtt, megengedi, hogy a váradi püspökké választott vasvári prépostot, Tamást megerősíthesse. 1282.

Martinus Episcopus seruus seruorum Dei venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Colocensi et Batiensi, ac . . . Sirmiensi et . . . Chanadiensi Episcopis salutem et Apostolicam benedictionem. Sicut dilecti filii Thomas Electus et Capitulum Waradiensem nobis significare curarunt, vacante dudum Waradiensi Ecclesia per translacionem venerabilis nostri fratris, Lodomerii Archiepiscopi Strigoniensis, tunc Waradiensis Episcopi, ad Ecclesiam Strigoniensem, idem Capitulum dictum Thomam, tunc Prepositum Ecclesie Sancti Michaelis de Castroferreo Jauriensis Diocesis, in eorum Episcopum canonice ac concorditer elegerunt, et tibi, frater Archiepiscope, tunc Electo Colocensi et Batiensi, loci Metropolitano, electione huius presentata, illam confirmari cum instancia petierunt. Sed venerabilis frater noster Philippus Episcopus Firmanus, in illis partibus Apostolice Sedis Legatus, asserens, quod idem Thomas Prepositurum ipsius Ecclesie de Castroferreo post Generale Concilium Lugdu-ense fuerat assecutus, et iuxta tenorem constitutionis in o Concilio edite per felicis recordationis Gregorium Pa-

pam X. predecessorem nostrum, ordinem presbiteratus non receperat infra annum, propter quod erat inhabilis ad huiusmodi confirmationis beneficium obtinendum, inhibuisse tibi dicitur, ne dictam electionem aliquatenus confirmares, sic que pretextu inhibitionis huiusmodi dicta Waradiensis Ecclesia vacationis incommoda compellitur experiri. Cum itaque, sicut asseritur, dicta Ecclesia de Castroferreo non Parochialis, sed Collegiata existat, ita quod ad Prepositurам ipsam se dicta constitutio, que tantum de Parochialibus Ecclesiis et assumptis ad ipsarum regimen loquitur, non extendit, pro parte dictorum Electi et Capituli fuit nobis humiliter supplicatum, ut providere super hoc de benignitate Sedis Apostolice curaremus. Nos autem predicte Waradiensi Ecclesie, ne ulteriori vacationi subiaceat, paterna volentes sollicitudine providere, fraternitati vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus veris existentibus supradictis, tu, predicte Archiepiscope, cum eorum altero, si omnes hiis exequendis nequiveritis interesse, inquisita de modo electionis ac studiis eligentium, ac Electi meritis diligentius veritate, si dictam electionem inveneritis alias de persona ydonea canonice celebratam, auctoritate nostra confirmetis eandem, facientes a suis subditis eidem Electo reverentiam et obedientiam debitam exhiberi, ac nichilominus tu, prefate Archiepiscope, adiunctis tibi duobus vel tribus Episcopis, gratiam et communionem Apostolice Sedis habentibus, predicto Electo munus consecrationis impendas. Alioquin eadem electione rite cassata, extunc celebranda electio predicte Waradiensis Ecclesie ad eos, ad quos de jure pertinet, devolvatur. Datum apud Urbem-Veterem XIIII. kalendas Julii, Pontificatus nostri anno secundo.

(IV. Márton pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 850. l.)

148.

IV. Márton pápa IV. László magyar királyt biztosítja, hogy néhány plébánosnak Fülöp fermói püspök és apostoli követ általi kinevezése, a magyar király egyházi védjogának kárára nem lesz. 1282.

Martinus Episcopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio Ladislao Regi Ungarie Illustri salutem et Apostolicam benedictionem. Sicut porrecta nobis ex parte tua petitio continebat, venerabilis frater noster Philippus Firmanus Episcopus, tunc in illis partibus Apostolice Sedis Legatus, ea occasione, quod ipse in personam tuam, quamquam post appellationem pro parte tua ad Sedem Apostolicam legitime interiectam, excommunicationis sententiam promulgaret, in nonnullis Regni tui Ecclesiis tunc vacantibus, quarum Patronus existis, aliquos in plebanos, in quibusdam vero Rectores instituit a te minime presentatos: quare a nobis humiliter postulasti, ut providere in hac parte tibi, ne per hoc imposterum iuris tui tibi competentis in ipsis Ecclesiis dispendium patiaris, de oportuno remedio paterna sollicitudine curaremus. Nos itaque tuis supplicationibus favorabiliter annuentes, auctoritate tibi presentium indulgemus, ut, premissis veris existentibus, per institutiones huiusmodi taliter factas in sepedictis Ecclesiis ab Episcopo memorato nullum tibi, tuisve successoribus possit generari preiudicium vel obstaculum interponi, quominus, quotiens Ecclesias ipsas vacare contigerit, ad eas idoneas personas, prout ad te pertinet, et consueuit hactenus fieri, representes. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Datum apud Montem-Flasconem V. kalendas Septembris. (Pontificatus nostri) anno secundo.

(IV. Márton pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 350. l.)

149.

Máté nádor határozata, mely a harczoló udvarnokok régi szabadságát megerősíti. 1282.

Nos M. Palatinus Comes Posoniensis, Soproniensis, Simighiensis et Judex Cumanorum tenore presencium significamus, quibus expedit universis : quod filii Comitum Udvarnicorum ad nostram accedentes presenciam retulerunt: quod cum iuxta antiquam et approbatam libertatem eorum sub vexillo Regio, tamquam Regales servientes exercituare debuissent, et ad presenciam Palatini sub testimonio Capitulorum — aliorum locorum conventualium — in omnibus causis — et non per generales prestaldos Udvarnicorum evocari; nunc post mortem Regis Stephani inclite recordacionis in suis libertatibus plurimum essent contra iusticiam agravati, petentes instantissime, ut ipsos libertati eorum antique et approbate restitueremus equitatis gracia svadente. Sciscitari siquidem, et certificari volentes, utrum dictis eorum veritas in hac parte suffragetur nec ne, scivimus et comperimus, quod ipsi filii Comitum Udvarnicorum juxta ordinacionem Serenissimi Regis Stephani sub vexillo Regio exercituare tenerentur, sicut ipsorum libertas requirebat antiqua et approbata, et ad presenciam Palatini cum testimonio Capituli citari. Nos itaque eosdem filios Comitum Udvarnicorum in suis libertatibus illesos conservare cupientes libertati eorum antique reddidimus et restituimus pleno iure, volentes : quod sub vexillo Regio exercituare teneantur, et generalis prestaldus Udvarnicorum nec descendere possit super ipsos, nec eciam eos judicare, vel citare, sed citentur iuxta libertatem eorundem. Datum Albe in crastino Sancti Bartholomei anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo secundo.

(Bartal, Csallóköz történeti vázlata, Pest 1860. 38. l.)

150.

A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Centeu uzuri lakos, és annak fia Péter Bed nevű szolgájokat szabadalá bocsátották. 1282.

A. B. C. D.

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Posoniensis Ecclesie oraciones in Domino Jesu Christo. Ad vniuersorum noticiam harum serie uolumus peuenire, quod Petrus filius Centew de villa Vzur coram nobis personaliter comparens confessus est oraculo uiue uocis, quod quia pater eius predictus Centeu in lecto egritudinis existens diem extremam volens operibus misericordie sublevare, quemdam seruum suum empticium Bed nomine, filium Zegew, perpetue in filios filiorum donauerit et restituerit libertati, sic et idem ipse Petrus pro Deo et pro remedio ac salute anime patris sui et eciam pro remedio anime sue eundem Bed eciam coram nobis presencialiter constitutum reddidit et restituit libertati, dando eidem plenam et liberam facultatem vbicunque et apud quoscunque voluerit commorandi, ita quod de cetero nec ipse Petrus, nec filij sui uel heredes seu successores, nec cognati uel consanguinei seu extranei ipsum Bed racione pristine seruitutis possint uel debeant aliquatenus molestare, sed idem Bed a nexu pristine condicionis sue penitus exutus cum omni posteritate sua perpètua gaudeat libertate testimonio presentis priuilegij perhemniter valituri. In cujus rei testimonium et firmitatem presentes nostras concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M°. CC°. octuagesimo secundo in tercia die proxima post festum Sancti Johannis Baptiste.

(Hártya. A zöld selymen függött pecsét hiányzik. A pozsonykáptalani országos levéltárból. Capsa XIV. Fasc. 28. Nro 18. *Knauz.*)

151.

Chene Chugut fia Margit és Agnes szolgálóit Lukácsnak a pozsonyi káptalan előtt bevallja. 1282.

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Posoniensis Ecclesie salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod constitutis coram nobis personaliter Luca filio Jovan de Corcha ex una parte, et ex altera quodam, qui se dixit uocari Chene filium Chugut de Luche, cuius persona nobis non fuit bene nota, sicut postmodum certificati fuimus de eiusdem persona per Belid filium Buzad, et Turcha de Corcha, nobiles de Comitatu Posoniensi, ac per Mathiam filium Hyrchul jobagionem castri Posoniensis; qui quidem Chene est confessus oraculo viue uocis, quod ipse duas ancillas suas empticias, Margaretam et Agnes vocatas, eciam coram nobis personaliter conparentes, et se esse ancillas ipsius Cene pure confitentes, predicto Luce pro quinque marcis vendidisset, quas quidem quinque marcas idem Cene ab ipso Luca dixit se recepisse plenarie et habere, obligans se, quod nec idem Cene, nec sui cognati predictas ancillas ab eodem Luca ullo unquam tempore poterunt reuocare. Datum in vigilia Sancti Laurencij anno Domini M° CC° octuagesimo secundo.

A B C D

Jegyzet. Az Amade grófok csalóközi levéltárából másolta Horvát István. *Érdy.*

152.

A váczi káptalan bizonyítja, hogy Herichou várát és tartozékait Biter fizette ki egészen; Mikó pedig, kinek felét kellett volna fizetnie, meg sem jelent. 1282.

Nos Capitulum Waciensis Ecclesie significamus quibus expedit memorie commendantes, quod cum secundum continenciam litterarum Comitis Olinori, Vice-Judicis Curie domini Regis, Comes Biter, et Micou filius Detrici pro quodam castro Herichou uocato cum possessionibus et attinencijs suis centum marcas soluere communiter debuissent, scilicet quinquaginta marcas Biter Comes, alias uero Micou memoratus, ipsis terminis aduenientibus omnes centum marcas persoluit Comes Biter, Micou uero nec uenit nec misit aliquem comparentem ad aliquam solucionem faciendam. Datum tercio die octauarum Pasce anno Domini M° CC° LXXX° secundo.

Jegyz. Bőrhártyára írott zárt levél, mely szokás szerint már eltűnt kerek pecséttel volt lepecsételve, hátirat nélkül. A kékkői levéltárban : AL. n. 18. *Érdy.*)

153.

Az ipolysági konvent bizonysága, hogy Palást helység birtokosai, a köztök fenforgó pert barátságosan kiegyenlítették. 1282.

Nos Ladyzlaus Prepositus et Conventus fratrum Ordinis Premonstratensium de Saag memorie commendantes significamus universis, quod constituti coram nobis personaliter Bogona, Job, filij Iwanka; item Lyptov et Nicolaus filij Gurk; ac Chepan filius Louk pro seipsis et pro Martino dicto Konez fratre eorundem ab una parte; Almus, Fabian, filij Guze, pro se et pro Michaele filio Micos; item Urbanus, Michael filij Thome, et Johannes filius Leustachii de Palasth, pro se et pro filijs Ponoch, videlicet pro Bence et Pousa de eadem ex altera, dixerunt viva voce, quod causa, que inter ipsos vertebatur ante presenciam domini Palatini super divisione terre eorundem hereditarie Palasth vocate, per arbitrium virorum proborum ipsis volentibus et consencientibus in hunc modum exstitisset ordinata et decisa: quod predicta terra Palasth, porcio videlicet eorundem in duas partes equales divisa; media pars cum omnibus utilitatibus suis cessit Bogona, Job, Lyptov, Martino, et Nicolao, ac Chepano antedictis jure hereditario perpetuo possidenda, tenenda et habenda; media vero pars cessit Almus, Fabiano et Michaeli filio Mykus, item Urbano, Michelo (így) fratri eiusdem, et Johanni filio Leustachii, Bence et Pousa filijs Ponoch antedictis, similiter perpetuo possidenda; et ipsius medie partis, que Almus cum cognatis suis est devoluta, pars media, videlicet quarta pars terre tocius in feneto et alijs utilitatibus separata et distincta cessit Almus, Fabyano et Mychaeli filio Mykus antedictis perpetuo possidenda. Mete autem terrarum eorum, videlicet Almus, Fabyani et Mychael arabilium in primo loco existencium circa sessum curie eorundem hoc ordine distinguntur: incipit enim retro curiam filiorum Lewa juxta fluviu^{m} Lytova, sunt due mete terree; inde transit in

longitudine terre arabilis, venit dirrecte ad angulum curie Lewa, tenet metas cum eodem, currit circa curiam eandem in longitudine, venit sub *berch*, et ibi sunt due mete prope Ecclesiam circa viam magnam a parte inferiori, ibique angulatur; inde vadit dirrecte in latere ejusdem *berch* ad pyrum, quod est in curia Bogona ante domum ejusdem, quod est pro meta et termino deputatum, et ibi angulatur iterato; demum venit dirrecte per metas continuas iterato super fluvium Lyptowa, et ibi infra molendinum Chysk circa littus fluvii predicti juxta salicem sunt due mete terree, ibi cadit in ipsum fluvium Lytowa, descendit in eodem ad metas priores, et sic terminatur meta terrarum arabilium in primo loco existencium. In secundo autem loco in valle circa fluvium Lytava hoc ordine distingwuntur: incipit enim, ubi Ilsank potok cadit (in) Lytova, et ab altera parte iuxta eundem fluvium sunt due mete; inde vadit per longitudinem terre arabilis, tenet metas cum Bogona et fratribus suis, venit ad viam, que venit de castro Ders et Demetrii Comitum, et ibi iuxta viam eandem sub monte est quidam lapis magnus pro meta deputatus, ibique angulatur; inde per eandem viam spacio competenti venit, ubi sunt due mete juxta viam, ibique angulatur iterato; inde reflectitur, venit dirrecte iterato ad fluvium Lyptova super Guze haza, et ibi sunt due mete sub quadam arbore (que) *szeyl* nuncupatur vulgariter, ibi cadit in sepedictum fluvium Lyptova, descendit in eodem et venit ad metas priores, et sic terminantur mete terrarum arabilium in secundo loco existencium. In tercio autem loco in monte: Incipit in vertice montis circa summitatem Sezde potoka, ubi sunt due mete, vadit dirrecte per terras arabiles ad viam, que venit de Buzauk, et ibi juxta eandem sunt due mete in fine terre arabilis, ibique angulatur; inde per eandem viam currendo tendit versus Buzauk, ubi circa viam sunt due mete angulares; deinde reflectitur dirrecte super Lypouch potoka, et ibi in summitate eidem potok sunt due mete, et sic terminantur mete terrarum arabilium in tercio loco existencium. Prata autem et feneta metis non distinxerunt, sed secundum cursum predicte divisionis prata et feneta inter se ipsos, prout cuilibet eorum dari expedit, distribuerunt, silvas vero et nemora ac alias utilitates in eis existentes in, nemm. com-

munes relinquerunt. Obligaverunt se predicti, qui personaliter adstiterunt coram nobis pro se ipsis, et pro his, pro quibus adstiterunt, ut si que parcium hanc divisionem vellet infringere, sex marcas argenti ante litem solvere teneretur parti, que predictam divisionem teneret et acceptaret. Vt igitur hec divisio stabiliter perseveret inter partes presentes, in testimonium concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum et actum anno Domini M° CC° LXX° secundo.

(Hártyán, a pecsét hiányzik, de vörös zöld selyem zsinora megvan. A lontói közbirtokosság levéltárában. Capsa A. Fasc. I. Nr. 2. Közli *Rakovszky István* úr.)

154.

A spalatoi papság János érsek ellen felebbezést intéz a pápához. 1282.

In nomine Domini eterni Amen. Anno Incarnationis eiusdem millesimo ducentesimo octuagesimo secundo, indiccione decima, die tercio intrante Julii. Regnante Domino nostro Ladislao, Serenissimo Rege Ungarie; temporibus domini Johannis, venerabilis Spalatensis Archiepiscopi, domini Mladenni Stepconis de Briberio, Incliti Comitis, domini Viti Zerni Merge de Jadera egregii Potestatis; Joseb Petri, Madij Miche, Johannis Dabrali Judicum. Dominus Duimus Archidiaconus et sindicus Capituli Spalatensis, et ipsum Capitulum universum, ac dominus Georgius Abbas Monasterii Sancti Stephani, et dominus Alferius Abbas Sancte Marie de Solta, et domina Stana Abbatissa Monasterii Sancti Benedicti, et Capellani ac universus Clerus Ciuitatis Spaleti omnes unanimiter taliter in scriptis a predicto domino Archiepiscopo appellandum duxerunt. Nos Duimus Archidiaconus et sindicus Capituli predicti et universum Capitulum,

et Georgius Abbas Sancti Stephani, ac Alferius Abbas Sancte Marie de Solta, et Stana Abatissa Sancti Benedicti, et Capellani ac universus Clerus Ciuitatis, sentientes nos omnes in omnibus nostris iuribus et alijs causis quam pluribus per uenerabilem patrem dominum Johannem predictum Archiepiscopum nostrum communiter et specialiter agrauatos, ac ipsum plene cognoscentes in multis inepte et furiose procedere contra Deum et statuta sanctorum patrum, unde si nostrum ius contra ipsum prosequentes et defendentes ouiando sibi in suis prauis et ineptis ac injustis somniis et actibus contra nos comuniter uel in quemlibet specialiter uellet per aliquam sententiam uel per aliquod mandatum iniuste procedere, Sedem Apostolicam in scriptis apelamus et apellatorias instanter unanimiter omnes et communiter petimus. Actum in palacio domini Archiepiscopi presente ipso domino Archiepiscopo et ibidem astante ac apellationem predictam diligenter ascultante, et presentibus nobilibus uiris Camurcio Petri, Martino Simonis, Thomasio Dusazze, Gaudio Calendi et aliis.

Ego Lucanus Dese examinaui.

Ego vero domnus Lucas Canonicus et iuratus Notarius Spalatensis hijs interfui, et ut in scriptis predicte apellacionis inueni et audiui, legi, rogatus scripsi et roboraui.

(A bécsi cs. k. titkos levéltárban őrzött hiteles másolat után)

155.

IV. László király Mátyás gróf és testvérei számára megújítja IV. Bélának több Vas megyei helységekre vonatkozó adományát.
1283.

Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie memorie commendamus significantes quibus expedit vniuersis presencium per tenorem : Quod nos propter merita seruiciorum Comitis Mathie, Irenei, Olber, Johannis, Pauli et Stephani fratrum suorum, que ijdem in diuersis Regni nostri expedicionibus constanter impenderunt et deuote, possessiones eorum Cheyne, Kazaar, Path, Chemerei, Füzes, Ey et Zarvaskend vocatas in Comitatu Castri ferrei existentes, quas ijdem ex collacione Bele aui nostri eminentissimi felicis recordacionis se dicunt possidere, et per dominum Stephanum patrem nostrum confirmatam esse collacionem aui nostri antedictam, eisdem reliquimus imo contulimus in perpetuum possidendas et habendas in filios filiorum eo modo eaque plenitudine, quemadmodum ex collacione et confirmacione aui nostri et patris nostri dignoscuntur possedisse ; ita vt si idem Comes Mathias sine herede decesserit, ijdem Ireneus, Johannes, Olber, Paulus et Stephanus sine inquietacione cujuslibet in perpetuum possidere valeant pariter et habere possessiones antedictas. Datum in Chojne in die Cinerum anno Domini M° CC° LXXX° tercio.

(IV. László király ugyanazon évi megerősítő okmányából.)

156.

IV. László király megerösíti ugyanazon adományát. 1283.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad hoc Deus super specula eminenti Majestatem Regiam protulit et euexit, vt in apicibus summi culminis eleuata perspicuis circumspeccionis oculis contempletur merita singulorum, et si ex debito generalis gubernaculi vniuersaliter se obnoxium respiciat vniuersis; illos tamen, quos approbauit fidelitas, sedula seruiciorum extulerunt merita, suorum commendauit obsequium indefessum, Regalem expedit prosequi munificenciam amplioribus donatiuis et commendacionis magnificis titulis amplioris, vt exemplo hujusmodi in ceteris zelus fidelitatis (et) obsequiorum feruens desiderium amplietur. Hinc est quod Comes Mathias, Irencus, Olber, Johannes, Paulus et Stephanus fratres ejusdem Mathie Comitis, Majestatis nostre presenciam adeuntes implorare clemenciam Regiam supplicacione humili curarunt, super eo videlicet, quod graciam confirmacionis, approbacionis, ratihabicionis et prorogacionis Regie donacionis de persona ipsius Comitis Mathie in fratres suos predictos facte, si ipsum absque heredibus masculinis decedere contingeret, robore Regalis priuilegii muniremus, prefatam graciam et munificenciam eisdem a nobis factam per quasdam nostras patentes litteras in nostram memoriam et pleniorem noti ciam reducentes. Quarum siquidem tenor talis est:

Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie stb. (következik a király adománya mint 155 sz. a.)

Nos igitur ex sollicitudine Regalis officii recensentes fidelitatum opera, obsequiorum merita, actus strenuos militares, in quibus exercendis et expediendis temporibus Regum Illustrium, Bele videlicet Incliti aui nostri, et Stephani patris

nostri recordacionum felicium, et nostris desudarunt, ac in diuersis expedicionibus tam generalibus quam particularibus et confiniorum Regni nostri deffensionibus mortis pericula non pauentes non sine sui sanguinis effusione sudoribus bellicis militarunt et fidelitatis indefesse ardores animo conceptos exhibicione operum luce clarius demonstrarunt; prefatas possessiones vniuersas et singulas a predicto Rege Bela, Inclyto auo nostro, suis meritoriis seruiciis et fidelitatis operibus acquisitas et a predicto patre nostro Rege Illustri ratificatas approbatas et confirmatas, authoritate presencium approbamus et valituras jure perpetuo confirmamus, et nichilominus ad majorem cautelam et abundanciam stabilitatis perpetue de nouo conferimus, concedimus et donamus, prorogacionem eciam collacionis possessionum de persona ipsius Comitis Mathie, si eum sine heredibus masculinis, quod absit, decedere contingeret, in personas fratrum suorum factam et deriuatam, munimine litterarum presencium innouamus ita, vt immediate nulla alia collacione Regia expectata in prefatos fratres suos ex nunc vt ex tunc ex munificencia Regia possessiones prehabite sint translate. Vt igitur hujus rei series robur obtineat perpetue firmitatis, presentes litteras nostras concessimus duplicis sigili nostri munimine roboratas. Datum per manus viri discreti magistri Bartholomei aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo tercio, quinto decimo kalendas Maji, indiccione vndecima, Regni autem nostri anno vndecimo

(Szarvaskendi Sibrik Ferencz peréből Niczky, Szecsődy stb. családbéliek ellen, mely 1716. september 1-jén felvétetett, a k. magyar Curia levéltárában 4. 3804. szám alatt.)

157.

IV. László király parancsolja, hogy a soproni polgárok, kik a város falain kivűll kezdtek lakni, a városba visszamenjenek. 1283.

Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie fidelibus suis vniuersis quibus presentes ostendentur salutem et graciam. Ex relacione fidelium nostrorum hospitum de Sopro nio intelleximus, quod quidam ex eis derelicto castro nostro Supruniensi in rure continue residerent, et ab honere et seruicio dicti castri se penitus retraxissent, et magna pars ipsius castri per hoc uacua haberetur. Vnde cum ipsum castrum nostrum sit in confinio, et continuis vigilijs et custodijs debeat conseruari, uolumus vt vniuersi in ipso castro porcionem habentes, continuam faciant residenciam in eodem, alioquin concessimus ipsis hospitibus, vt vtilitates possessionum ad ipsam ciuitatem pertinencium percipiant in ipso castro residentes, nullam extra residentibus dando porcionem de eisdem. Datum prope Iwanushyda in festo Sancti Jakobi Apostoli, anno Domini M-° CC-° octuagesimo tercio.

(Nagy hátpecséttel. Eredetie Sopron város levéltárában. *Hatvani Mihály.*)

158.

IV. László király megerösíti Erzsébet királyné azon intézkedését, mely által Erzsébet kir. herczegasszony és apácza kivánatához képest Berény helységet a veszprémi egyháznak adományozta. 1283.

Ladislaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Regie congruit Majestati, rite negocijs ordinatis secundum faciencium beneplacitum atque votum. Regalis auctoracionis munificenciam impertiri, ut dignitas Excellencie principalis racioni consentanea approbet et acceptet, sueque sublimitatis ex — — — elata potestas emologet, seu ratificet congruencius limitata — — — auctoritatis afflato quasi spiritu — — — vivificet minus gesta — — — inibi, ubi necessitudinis est — — — et maxime sicubi Sacrosanctis Ecclesijs fit largicio Domino famulancium usibus pijssimis mancipata. Hinc est, quod consors nostra charissima, soror eciam nostra amantissima domina Elisabet de Insula, virgo Deo dicata, nobis concorditer retulerunt, quod consors nostra charissima domine Elisabeth nostre sorori dedisset, seu donasset in Simigiensi prouincia vnam villam Reginalem Beren vocatam, supplicantes communiter, quatenus donacionem predictam ratam dignaremur habere, Regioque priuilegio communire; maxime, quia soror nostra charissima eandem villam Beren sue duntaxat persone affeccione donatam, non Ecclesie, sive Monasterio de Insula elargitam, volebat et devotissime intendebat pro anima patris nostri, Illustris Regis Stephani, Ecclesie videlicet Wesprimiensi, Beato scilicet Michaeli Archangelorum Principi condonare, ut depauperata prememorata Wesprimiensis Ecclesia nostre teneritatis in tempore incursibus tyrannorum, Regni nostri Baronum, eadem villa, seu predium Prepositalis

— — — que Preposito, qui pro tempore fuerit, seu Prepositure — — — commodis perpetuo applicetur, sicut in privilegijs sororis nostre charissime nostreque consortis perlegitur manifeste; petentes eciam, quod octo mansiones vdnornicorum nostrorum, qui sunt in eadem villa Beren, daremus eidem Ecclesie Wesprimiensi nostra ex parte pro anima patris nostri. Demum consors nostra charissima easdem octo mansiones a nobis titulo permutacionis accipiens, data nobis in concambium villa magna Ladan prope fluvium Saar supra Albam, ut predicta vduornicorum nostrorum concessio, seu donacio facta Ecclesie sit omnino immota. Nos videntes devocionem earum, talique pro concambio dictas octo mansiones vduornicorum eidem nostre consorti concessimus, donacionemque ville Beren Sancte Ecclesie Wesprimiensi factam una cum illis octo mansionibus vduornicorum nostrorum ratam habuimus per omnia, atque gratam presentemque donacionem, seu donaciones antedictas, nostri sigilli duplicis appensione munitam privilegiali firmius firmitate duximus perpetuo roborandam. Datum per manus Magistri B. Prepositi Scepusiensis, aule nostre Vice-Cancellarij, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° octoagesimo tercio, quarto kalendas Decembris, Regni autem nostri anno undecimo.

(Robert Károly 1323-ki megerősítő okmányából, mely őriztetik a veszprémi káptalan levéltárában.)

159.

Erzsébet királynénak ezen adományról szólló okmánya. 1283.

Elisabeth Dei gracia Regina Hungarie universis Christi fidelibus presens scriptum intuentibus salutem in omnium Saluatore. Quoniam terrene Magnificencie decus, et gloria celesti prouisione concessa Principibus, que ipsos supra alios mundi viventes, quibus presunt, magnificat et extollit, ipsorum debet deuocionem intendere, cor, et animum prouocare, Diuine beneplacitum gracie consequi, et placare jugiter operibus pietatis, vt hi specialius Sacrosanctis Ecclesijs, in quibus Dei ministrorum suffragijs venia poscitur peccatorum, donaciones offerant largitiuas, quin imo cercius et immensas, juris notissimi testimonio, quibus Principibus plurima dedit Deus, multorumque fore Dominum, Presidem, et Rectorem. Hinc est, quod virgo Deo devota, domina Elisabeth, sanctimonialis de Insula Virginis Gloriose, nostra cognata charissima, Illustris domini nostri Hungarie Regis soror, quandam villam nostram Reginalem Beren nomine, in Provincia Simighiensi sitam, quam a nobis iam dudum petierat sibi dari, nosque eidem domine Elisabeth, nostre cognate charissime eandem villam seu possessionem Beren nomine, liberalissime dederamus et contuleramus effectualiter ex debito parentele ejusdem nostre cognate persone duntaxat, cum sibi placeret, quidquid penes nos rerum seu possessionum existit, liberalius, ut tenemur, largiri debentes, a qua plurima, videlicet quecunque in rebus preciosissimis, veluti aureis, ditibusque gemmarum clenodijs, parata eciam, seu prompta pecunia, quandocunque opus habuimus indigentes, ab eadem semper ad nostrum accipientes beneplacitum, et optatum; demum dicta nostra cognata charissima domina Elisabeth, ut dictam villam suam, et sibi a nobis jam donatam Beren nomine, quam ob remedium anime Illustris quondam Regis Stephani felicis memorie, *sui* patris charissimique nostri so-

ceri, Beatissimi Michaelis Archangeli Monasterio videlicet Vesprimiensi donare volebat, et jam eidem Ecclesie revera contulerat, prout poterat, non immerito, sicut possessionem seu villam sue persone absolute donatam, cuicunque volebat persone private, eciam in ejus servicio obsequioque constitute, vel si vellet, Ecclesie cujuscunque partis, ad sui posset beneplacitum condonare libere et secure, sicuti possessionem sue persone liberalissime disposicioni commissam, instans propensius, ut predictam suam donacionem venerabili Vesprimiensi Ecclesie factam, adhuc nostro priuilegio stabilire, ratificare, seu confirmare denuo dignaremur. Nosque ejusdem cognate nostre charissime peticionibus, dum viuimus, condescendere cupientes, predictam villam Beren nomine, supra pluries memoratam, seu donacionem de eadem factam, venerabili Vesprimiensi Ecclesie, ut dictam possessionem eadem Ecclesia inviolabiliter semper et immote possideat, et per eam Vesprimiensis Ecclesie Prepositus, qui pro tempore fuerit in ipsa Prepositura, secundum votum cognate nostre charissime, sic Ecclesie condonantis, quod per eam Preposito, seu Prepositure dicta possessio conferatur, et a nobis, prout ipsa contulerat, modo simili ratificari instancius postulantis, presentis nostri privilegij serie valituram in perpetuum roboramus nostre cognate charissime donacionem, sicut expostulat sanctam et iustam secundum sui cordis desiderium quantum possumus confirmantes, et specialiter Vesprimiensi Ecclesie, ea potissimum racione, quia plurimorum honestorum virorum, et solennium personarum veridica relacione comperimus, quod olim nobilis et magnifica domina Maria Regina Hungarie felicis recordacionis, consors Regis Bele memorie recolende eandem villam Beren nomine eidem Ecclesie Vesprimiensi sue ob remedium anime condonauerat, cum et in villa eadem Beren nomine Vesprimiensis Ecclesia condicionales habeat, et magnam illius territorij porcionem ab antiquissimis temporibus, atque a prima sui fundacione Ecclesie supradicte — —, verum in destruccione Vesprimiensis Ecclesie, proh dolor, nostris in temporibus facta, privilegia super illa donacione confecta, cum omnibus Ecclesie rebus et ornamentis nobis scientibus omnia fuere direpta, et amissa,

us quoddam privilegium scissum, minus quasi efficax

in sigillo magna ex parte rupto, nobis eciam extitit presentatum. Vnde per justissimos tam testes, quam alia, ut supra diximus, indicia est compertum, quod cognata nostra charissima merito, et laudabiliter predicte possessionis donacionem in sanctam Vesprimiensem Ecclesiam fecerit circumspecte, quam nos ratam per omnia seu gratam habentes presentis nostri tenore privilegij firmius approbamus. Insuper adicimus eciam, quod cum dominus noster, Rex Illustris, nobis in eadem villa Beren octo contulerit vduornicorum mansiones in concambium specialiter nostrarum possessionum, quas a nobis recepit, videlicet villam magnam Ladan, et aliam villam nomine Beren in Comitatu Albensi super fluvio Saar, prope Albam; nos ad instanciam nostre cognate charissime domine Elisabeth, cui dictam villam Beren contulimus modo et racione predicta, illas similiter octo vduornicorum mansiones in concambium a domino Rege receptas, cum predicta totalitate ville Beren donauimus, ac pari pro hac racione Vesprimiensi Ecclesie, cui dicta Domina Elisabeth nostra cognata possessionem seu villam Beren donauit, nec non cum illa eadem illas octo vduornicorum mansiones per dominum Regem nobis in concambium donatas, ut super hoc Regium patet priuilegium, ac per nos domine Elisabeth nostre cognate, cum tota villa donatas, sicut ville Beren donacionem, sic et illarum octo mansionum sepedictorum vduornicorum possessiones, personas eorum, posteros ac heredes, et omnia queque tenent et possident, et cum suis condicionibus Ecclesie Beati Michaelis Archangeli, similiter, ut predictam donacionem ville Beren ratificamus ac authoritate presencium duraturam in perpetuum confirmamus. In cujus rei firmitatem et sanctissimum testimonium presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis patris Thome Dei gracia Episcopi Vaciensis, aule nostre Cancellarij, fidelis nostri, anno Domini M° CC° octuagesimo tercio; quarto kalendas Octobris.

(Eredetie a veszprémi káptalan levéltárában. Itt annak csak másolatát használhattuk.)

rico Lectore, Iwan Cantore, Benedicto Custode magistris existentibus.

(Eredetije a b. Wesselényi család levéltárában. — A kék és sárga selyem zsinóron függő pecsét hegyes monyorú alaku; rajta Sz. Mária koronás fővel; ölében a kisded Jézussal. Körirata: S. Capituli Waradiensis Eccles(ie). *Szabó Károly.)*

162.

Apor erdélyi vajda a dézsvári vendégeket biztosítja, hogy őket a IV. László által adott kiváltságlevelökben foglalt szabadalmaikban megtartja. 1283.

Nos Opour Woyuoda T(ransiluanu)s, Comes de Zonuk memorie commendantes significamus quibus expedit vniuersis, quod villicus et hospites (de Dees)war, ad nostram accedentes presenciam, exhibuerunt nobis priuilegium domini nostri Ladislai illustris Regis Hungarie su(per liberta)te eorum datum et concessum, videlicet, quod a iurisdiccione Comitis de Zonuk, Curialis Comitis, et jobagionum eiusdem Castri, penitus sint exempti ita, quod ipsos non possint iudicare, sed in causis omnibus inter ipsos exortis, uillicus eorundem iudicabit pro tempore constitutus; et petiuerunt a nobis diligenti cum instancia, vt eosdem in ipsa libertate per dominum Regem eisdem data et concessa conseruaremus. Nos igitur peticionibus dictorum hospitum iustis et legitimis annuentes predictum priuilegium ipsorum libertatem continentem (igy) ratum per omnia habentes, vt tenemur, et acceptum, eosdem hospites in premissa libertate uolumus et intendimus gratulari. Dicimus eciam, quod causas extraneorum, si ibidem aliquas contingat habere, idem villicus iudicabit; plures eciam articulos, quia longum erant ad scribendum ipsum priuile-

gium tenente, et habente. Datum anno Domini M° CC° octuagesimo iij-o.

(Eredetije Dézs város levéltárában. *Szabó Károly.*)

163.

IV. László király Zalauth gróf fiai számára megerősíti V. Istvánnak, akkor ifjabb királynak, Gragyssa nevű birtokra vonatkozó adományát. 1284.

Nos Ladizlaus Dei gracia Rex Hungarie memorie commendantes significamus vniuersis quibus expedit presencium per tenorem, quod Comes Zalauth filius Comitis Mychaelis, et Magister Albertus filius eiusdem, ad nostram accedentes presenciam exhibuerunt nobis patentes litteras Stephani Regis karissimi patris nostri felicis recordacionis, super collacione terre Gragyssa uocate confectas, petentes cum instancia, vt ipsas litteras patris nostri ratas haberemus et nostris patentibus litteris dignaremur confirmare. Quarum quidem litterarum tenor talis est :

Nos St(ephanus) junior Rex Hungarie stb. (következik István király adománya, mely olvasható Okmánytárunk III. kötetében a 122. l.)

Nos itaque dignis et iustis peticionibus predictorum Comitis Zalauth et Alberti filij sui fauorabiliter inclinati, ipsis patentes litteras patris nostri super collacione prefate terre confectas auctoritate presencium duximus confirmandas. Et sicut idem Stephanus Rex pater noster karissimus ipsi Comiti Zalauth contulerat ipsam terram ; ita et nos eandem terram castri nostri de Wngh dedimus et contulimus ipsi Comiti Zalauth et Alberto filio eiusdem iure perpetuo possidendam. Et quandocunque nobis presentes fuerint reportate, nostrum priuilegium eisdem super collacione terre

predicte concedemus. Datum prope Kevrew tercio die post festum Beate Marie Magdalene anno Domini M° CC° octuagesimo quarto.

(Az egri káptalan 1335-ki átíratából.)

164.

Erzsébet királyné Thos nevü földet István főtárnokmesterének adományozza. 1284.

Elysabeth Dei gracia Regina Vngarie vniuersis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in Domino sempiternam. Fidelitas et merita subjectorum ad ampliandam Regalem graciam in subditis Celsidutinem Regiam non immerito attrahunt et inuitant, vt hoc exemplo fideles ad inquirende gracie cupiditatem multo forcius accedant. Proinde ad universorum noticiam tam presencium quam futurorum harum serie volumus pervenire; quod cum Stephanus Comes tawarnicorum nostrorum frater Sydo fidelis noster a primeuis puericie sue temporibus domino Stephano quondam Illustri Regi Vngarie pie recordacionis, et Domino Ladislao Regi consorti nostro charissimo, Regno et Corone Regie ac nobis eximie fidelitatis opera, meritoria obsequia et fidelissimos famulatus in diuersis articulis et negociis Regni, maxime et specialiter in conflictu, quem idem dominus noster Rex habuit contra perfidiam Cumanorum ipsum indebite persequencium, eidem domino nostro Regi, prout aliis Baronibus nostris referentibus intelleximus, vsque ad felicem expedicionem tocius negocii sui constanter assistens, committendo se casibus fortune, periculis variis rerum et persone, pro fidelitatis ardore impendisset, sicut laudabiliter et fideliter sic devote. Nos pro hujusmodi et aliis virtutibus ejusdem Comitis

Stephani, quas ad presens singillatim exprimere non volumus, quandam terram sanctiferorum nostrorum Thos vocatam in Comitatu Pestiensi existentem cum omnibus utilitatibus suis et pertinenciis vniversis dedimus, donavimus et contulimus eidem, et per eum suis heredibus heredumque suorum successoribus perpetuo et irrevocabiliter possidendam. Mete autem ipsius terre, quemadmodum in priuilegio ejusdem domini nostri Regis comperimus evidenter, hoc ordine distinquuntur. Incipit enim prima meta a parte septentrionali inter terram Prepositi de Sydo Lugos vocatam, et inter terram Thos, et metatim protenditur septem metis veteribus, juxta quas septem novas metas erexerunt, ad quendam montem versus orientem ascendendo ad locum Frigetarka vocatum, qui habetur pro meta in magna via, que vadit versus Pazthuh, vbi terminatur terra Prepositi prenotati; conterminat postmodum ipsa terra Thos terre nobilium de genere Akus; deinde descendendo a parte dextra sunt due arbores *thuulfa* vocate in una meta antiqua, juxta quam aliam novam erexerunt; hinc versus partem meridionalem descendit Thuulgwelg, et ibi est meta Chepani filii Hiden; deinde ascendit ad Monorofeu, et ibi sunt due mete antique, et alie due noviter erecte; inde ascendit montem, et ibi est una antiqua meta, et alia noua nouiter erecta, et de monte descendit ad magnam viam, que vadit ad Hotuon, ubi est una antiqua meta, et alia noua nouiter erecta a dextra parte Zumoryn, et descendit ad aquam Kalgria, que separat terram dicti Chepani a terra Comitis Stephani supradicti; inde versus partem occidentalem transit dictam aquam ad Futrodfew, et ibi est una antiqua meta, et alia noua nouiter erecta; inde ascendit ad Chamba haraztha, vbi in parte inferiori est una antiqua meta, et alia noua nouiter erecta, et in monte sub una magna arbore sunt due mete, una antiqua, alia nova noviter erecta, et ibi separatur a terra Chepani supradicti et conterminatur terre Stephani et suorum agnatorum Liguet vocate. Et sic mete terre Thos predicte terminantur. Ut igitur hujus nostre donacionis seu collacionis series robur obtineat perpetue firmitatis, nec processu temporum valeat per quempiam in irritum reuocari, presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Magistri Thome

Episcopi Waciensis aule nostre Cancellarii, fidelis nostri, anno Domini M° CC° octuagesimo quarto.

(Eredetie a leleszi konvent levéltárában.)

165.

Erzsébet idősb királyné, Theodórnak, IV. László király jegyzőjének, és általa öcscsének Lászlónak Dench és Ztupán birtokait adományozza. 1284.

(E)lisabeth Dei gracia maior Regina Hungarie, Ducissa de Macho et de Bozna, vniuersis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in omnium saluatore. (D)euote fidelitatis studia dignis solent premijs compensari et fructum percipere in laudem et gloriam premiorum. (P)roinde ad uniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire quod cum nobilis et discretus uir magister Theodorus Prepositus Zybiniensis, aule domini Ladizlay Incliti Regis Hungarie karissimi filij nostri notarius specialis, eidem domino Regi iugi laborum frequencia fideliter seruierit et deuote, nobisque consequenter in omnibus nostris negocijs et agendis gratum semper inpenderit famulatum; nos consideratis fidelitatibus et obsequijs eiusdem Theodori Prepositi, quibus coram nostris oculis se reddidit multipliciter commendatum, quasdam terras nostras, ad curtem nostram de Segusdino olim pertinentes, Deench et Ztupan uocatas ac ad easdem spectantes, uacuas et habitatoribus destitutas, ab eadem curte nostra Segusdiensi exceptas penitus et exemptas, eidem Theodoro Preposito, et per eum Comiti Ladizlao fratri suo, ac ipsius heredibus heredumque suorum successoribus de plenitudine gracie nostre dedimus, donauimus et contulimus perpetuo pacifica possidendas. (U)t igitur hec nostra donacio robur perpetue firmi-

tatis optineat nec ullo unquam tempore valeat retractari, presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. (D)atum per manus discreti uiri magistri Vrbazij Prepositi de Posoga, aule nostre Cancellarij fidelis nostri, anno Domini M° CC° octuagesimo quarto.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya, melynek eltünt pecséte, az alúl fölhajtott hártya hasadékaiból vörös, fehér és zöld selyemről függött. Őriztetik a Hunt-Pázmántól származott Kubinyi nemzetség levéltárában. *Érdy.*

166.

Miklós nádor és pozsonyi főispán elismeri, hogy a pozsonyi prépostság jobbágyai az ő hatósága alól felmentvék. 1284.

Nos Nicolaus Palatinus et Comes Posoniensis significamus vniuersis, quibus expedit, presencium per tenorem, quod cum ordinaciones facte per Regiam Maiestatem, tam circa donaciones, siue largiciones possessionum seu terrarum, quam circa collacionem libertatum et beneficia exempcionum, Ecclesijs maxime et Ecclesiarum populis, perpetua debeant firmitate inniti, nos priuilegia domini nostri Regis, per discretum uirum magistrum N. Prepositum Posoniensem nobis exhibita, in quibus populi Prepositure et Ecclesie ipsius Posoniensis a jurisdiccione, subieccione, potestate et judicio Comitis Posoniensis et eorum (igy) officialium, necnon ab omni honere collectarum exempti de gracia dinoscuntur, prona fidelitate, ac fideli promptitudine honorantes, uolentesque ordinacionibus Regijs ex nostre uotiue fidelitatis debito obsequi et parere, dictos populos prefate Prepositure et Ecclesie Posoniensis uti permisimus et gaudere concessimus, concessa eis et indulta per Regiam Celsidutinem, circa premissos graciarum articulos, libertate; liberantes eosdem et absoluentes

a nostra et nostrorum officialium judiciaria potestate, mandantes et iniungentes vobis nostris officialibus et collectoribus vniuersis, et specialiter Conseruatori Castri et Curiali Comiti Posoniensi ac Comiti hospitum Castri firmiter et discrete, ne aliquis uestrum ad populos sepedicte Prepositure et Ecclesie Posoniensis citandi, uel judicandi, aut collectam exigendi, seu exaccionem aliquam faciendi, uel aliquod honus imponendi occasione presumat extendere manus suas, aut in eis ius sibi aliquod, uel iurisdiccionem aliquam quocunque ingenio uendicare; alioquin poteritis nostre indignacionis uindictam non immerito formidare. Datum Posonij in octauis Apostolorum Petri et Pauli anno Domini M° CC° LXXX° quarto.

(Hártya. Hátulyán a pecsétnyom. Pozsonykáptalani magánlevéltár Capsa *B* Fasc. 2. Nr. 7. *Knauz.)*

167.

Roland erdélyi vajda biztosítja a dézsvári vendégeket, hogy öket V. István és IV. László által adott kiváltságleveleikben foglalt szabadalmaikban megtartja. 1284.

Nos Rolandus Voyauoda Transsiluanus, Comes de Zonuk, memorie commendantes significamus quibus expedit vniuersis presencium per tenorem, quod nos hospites de uilla Deeswaar, dimisimus et reliquimus permanere pacifice in eisdem libertatibus, quas in priuilegijs domini Stephani Regis, pie memorie, et domini nostri Ladislai incliti Regis Hungarie, super libertatibus predictorum hospitum confectis, per eosdem hospites nobis exhibitis et perlectis, plenius uidimus contineri, quemadmodum eciam temporibus aliorum Voyauodarum Transsiluanorum, antecessorum nostrorum, sicut in litteris patentibus eorundem, ipsis hospitibus super hoc concessis et nobis exhibitis, contineri uidimus, dicti hospites

in suis libertatibus, per predictos Reges, eisdem concessis atque traditis, dinoscuntur permansisse. Ita videlicet, quod Comes de Zonuk, qui pro tempore per nos fuerit constitutus, uel officialis siue viceiudex eiusdem, in nullo articulo causarum, quocumque modo inter ipsos hospites emergencium, eosdem ualeat iudicare, uel aliquatenus perturbare, contra formam priuilegiorum Regum predictorum, sed omnes causas inter ipsos emergentes, villicus earum, qui pro tempore per eosdem constitutus fuerit, iudicandi liberam et securam habebit facultatem. Si uero villicus ipsorum, aliquibus extraneis iusticiam facere denegaret, extunc ipse villicus ad Regiam uel ad nostram presenciam super hoc euocetur, ut omnibus querulantibus de eodem, per dominum Regem, uel per nos, iusticie complementum ordine iudiciario impendatur. Datum in Deeswaar, in festo Beati Thome Apostoli, anno Domini M° CC°. octuagesimo quarto.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens I. köt. 136. lap.)

168.

Az esztergami káptalan bizonyítja, hogy Dragal (Drégely) falu igtatásának Byter, Mikó fia a hely szinén úgy, valamint meghatalmazottja által a káptalan előtt ellenmondott. 1284. octb. 8.

Nos Magister Andreas — — — — Prepositus, et Capitulum Ecclesie Strigoniensis, memorie commendamus presencium per tenorem, quod Nicolaus de Chatar, nomine et vice Comitis Byter filij Miko, ad presenciam nostram accedens, nobis protestacione publica demonstrauit, quod villam Dragal, — — — — — — Demetrij filij — — — — — Comiti Byter, pro quantitate viginti quinque marcarum — — — annis pluribus obliga — — de mandato Regio nunc uero homo domini Regis sub testimonio hominis nostri Demetrio filio Dal — — — — — et socijs eorum statuisset et eciam assignasset ibi eodem Comite Byter, palam multis presentibus reclamante, et in hac parte suam iusticiam declarante, et licet ibidem super facto predicte ville per ipsum Comitem Byter contradictum fuisset, tamen idem Nicolaus, contradiccione huiusmodi non contentus, pro ipso Comite Byter coram nobis astando, premissa protestacione et querimonia contradixit assignacionem eiusdem ville sollempniter prohibendo, petens in testimonium nostras litteras sibi dari; cui nos presentes duximus concedendas. Datum anno Domini M°. CC°. LXXXIIII°, Dominica proxima post octavas Beati Archangeli Michaelis.

Jegyzet. Börhártyára irott zárt levél, mely szokott módon már eltűnt kerek pecséttel volt lepecsételve. Hátirata ez: pro comite Byter super protestatione facta per Nicolaum de Chatar. A kékkői levéltárban: Fasc. 1. n. 4. *Érdy.*

169.

Zolou eláll perétől, melyet Tonkus ilkai lelkész (?) mint állítólagos szolgája, s magzatai ellen vitt; Tonkus pedig hogy minden további kelletlenségtől megmeneküljön, 15 pensa denárt fizet neki perköltség fejében. 1284.

A B C D

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Posoniensis Ecclesie oraciones in Domino Jhesu Christo. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Zolou filio Mathie de Rech (?) ex una parte, et Tonkus clerico Ecclesie Beati Johannis Baptiste de Ilka ex altera coram nobis personaliter constitutis, idem Zolou proposuit viua uoce, quod cum ipse contra predictum clericum et eius liberos in presencia venerabilis viri domini nostri magistri Nicolai Prepositi Posoniensis questionem status suscitasset, ipsum clericum cum suis liberis serui sui nomine imprimendo, et super hoc inter partes fuisset diucius altercatum; tandem idem Zolou, tactus spiritu sanioris consilij cognovisset sua ipsum consciencia remordenti, quod in prefato negocio in salutis sue preiudicium processisset, allegans in sue penitudinis argumentum, quod per errorem ei ex suspicione quadam contra ipsum clericum predicte seruitutis mouerit questionem, protestans et asserens coram nobis, quod idem clericus, uel ab eo descendentes, ad eundem Zolou nullius obnoxietatis necessitudine pertinerent, sed natiue et perpetue libertatis ac ingenuitatis priuilegio fruerentur, propter quod idem liti seu accioni, quam contra ipsum clericum et eius liberos ex suspicione mouerat, ut superius est expressum, cessit et renunciauit ex permissione sui judicis, ut dicebat, spontanea — — —, qua in execucione predicte cause idem Zolou labores sustinuit et expensas, placuit eidem clerico, quod per virorum proborum arbitrium pro se et filijs

suis, pro redimenda presertim vlteriori vexacione sua, quindecim pensas denariorum Viennensium dare et refundere eidem Zolou (debeat), suarum nomine expensarum, quam pecuniam idem Zolou confessus est coram nobis ab eodem clerico se plenarie recepisse, tali condicione interiecta, quod quicunque processu temporis predictum clericum, uel ab eo descendentes consimili questione in judicio uel extra judicium temptauerit propulsare, memoratus Zolou eidem clerico uel ab eo descendentibus in ipsorum defensionis auxilium teneretur assistere et astare tamquam adiutor et defensor proprijs laboribus et expensis; si uero aliquis de cognacione sepedicti Zolou eundem clericum, uel eius posteros ullo unquam tempore traxerit in predicte recidiue scrupulum questionis, extunc idem Zolou sepedictum clericum uel ab eo descendentes teneretur mediis omnibus expedire. In cuius rei testimonium et perpetuam firmitatem presentes nostras concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas, anno Domini M° CC° octogesimo (így) quarto in festo Beate Marie Magdalene.

(Megviselt hártyán írva. Nehezen olvasható. A még ép pecsét veres, sárga és ibolyaszinű selymen függ; — Pozsonykáptalani országos levéltár Capsa XIV. Fasc. 9. Nr. 4. *Knauz.*)

170.

Grebil István Vros fiának özvegye jegyjószágát sogorának Jánosnak hagyományozza. 1284.

A B C D

Vniuersis Christi fidelibus (presens scriptum inspecturis Capitulum) Ecclesie Posoniensis oraciones in Domino Ihesu Christo. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium uolumus (peruenire, quod venientes nostram in pre)senciam personaliter Johannes filius Vros de Mogor, et Dyonisius filius Johannis de Bezene, nos rogauerunt humiliter et attente, quod nos vnum ex nobis ad dominam Gredil filiam Johaunis, sororem predicti Dyonisij, relictam Stephani filij Vros in lecto egritudinis existentem, coram quo domina ipsa suum conderet testamentum, mittere diguaremur. Nos uero ipsorum peticionibus annuentes misimus dicretum Laurencium presbiterum sacerdotem Ecclesie Crucis Sancte de Gutor ad audiendum et videndum ordinacionem testamenti domine supradicte; qui postmodum ad nos reuersus nobis exposuit oraculo viue uocis, quod ipsa domina Gredil, licet valida corporis egritudine fuerit aggrauata, mente tamen sana seusuque superstite inter ceteras ordinaciones sui testamenti dotem suam et dotalicia ac res parapharnales, quas tempore tradicionis sue secum portauerat, ipsi Johanni pro eo, quod quia idem Johannes cum omni honore semper ipsam dominam tractauerit et fauore, et maxime pro salute anime sue, in tribus marcis et dimidia marca relaxasset, et quod ipsam pecuniam ab ipso Johanne plenarie recepisset, aduertendo, quod Dyonisius supradictus frater eiusdem domine, qui litem super ipsis dote et dotalicijs mouere contra ipsum Johannem intendebat, renunciauerit omni liti et accioni, promittentes firmiter tam ipsa domina, quam Dyonisius prenominatus, quod nec ipsi, nec alij proximi sui ullo unquam tem-

pore ipsum Johannem, uel suam posteritatem racione dotis et dotaliciorum, ac rerum parapharnalium possint uel debeant molestare; si quis autem ausu temerario eundem Johannem, uel suam posteritatem pro ipsis dote et dotalicijs ac rebus parapharnalibus processu temporum perturbaret, ijdem Dionisius et domina soror sua tenebuntur eum expedire pro prijs laboribus et expensis, sicut ad hoc in presencia eiusdem hominis nostri se firmiter obligarunt. Datum anno Domini M° CC° octuagesimo quarto.

(Szakadozott elmosódott hártyán írva csak nagy nehezen olvasható. A zárjel közti szavak kitépetve, értelem után irattak ide; vöröszöld selymen függ a még ép pecsét. — Pozsonykáptalani országos levéltár. Capsa XIV. Fasc. 22. Nr. 15. *Knauz.*)

171.

G. kedhelyi apát bizonysága, hogy Herbord gróf Osl mesternek 25 bécsi girával tartozik. 1284.

Nos frater G. Abbas Montis Sancte Marie de Kedhel damus pro memoria, quod Comes Herbordus filius Herbordi coram nobis personaliter constitutus dixit se teneri Magistro Osl filio Osl cognato suo in XX quinque marcis latorum Wiennensium vel paruorum, XII pensas pro marca; quam pecuniam magister Osl soluet domino Johanni filio Henrici quondam Bani in octauis Sancti Georgij nunc venturis pro Comite H(erbordo) predicto. Item assumpsit, quod debet dare magistro Osl super debito memorato statim post presentes, litteras Capituli Jauriensis. Datum anno Domini M CC LXXXIIII in die Ambrosij Episcopi.

(Az eredeti után.)

172.

Herbord gróf János Belud fiának Széplaki birtokrészét, melyet zálogban bír, Jakab grófnak és Osl mesternek, Osl bán fiainak adja alzálogba. 1284.

Datur pro memoria, quod magistro Herbordo filio Comitis Herbord ab una parte, et Comite Jacobo filio Osl Bani pro se et pro magistro Osl fratre suo ex altera coram nobis constitutis, idem magister Herbordus propter euidentes necessitates suas, quas propter captiuitatem magistri Johannis filij Herrici perpessus est, porcionem Johannis filij Belud, quam habet in villa Zeplak, cum omnibus vtilitatibus et pertinencijs ac tributo fori, quam scilicet porcionem ipsi magistro Herbordo mediantibus nostris litteris idem Johannes filius Belud pignori pro triginta duabus marcis latorum Viennensium obligauerat, sicut dicitur, cum articulis et condicionibus in eisdem literis nostris factis et assumptis, et eisdem iuribus, quibus sibi per eundem Comitem Johannem filium Belud obligata fuisse dicitur, et obligauit prefatis Comiti Jacobo (et) magistro Osl pro triginta duabus marcis latorum Viennensium, decem pensis pro qualibet marca computatis; ita videlicet, quod si sepedictus Johannes filius Belud (voluerit), eandem porcionem suam redimet a filijs Osl Bani supradictis pro summa triginta duarum marcarum predictarum; et quia de condicione obligacionis porcionis predicte nobis plene non constabat, pro eo, quia idem magister Herbordus easdem litteras penes se non habebat, nostras litteras presentes dedimus, iuxta assercionem magistri Herbordi prenotati. Datum in octauis Passce anno Domini M° CC°. octuagesimo quarto.

(Eredetie a nemzeti muzeum kézirati gyüjteményében.)

173.

Mortunus mester Zachud fia lekötelezi magát, hogy Weychei Ivankanak négy gira ezüstöt fog fizetni. 1284.

— — — — — — — — — Damus pro memoria, quod magistro Mortunus filio Zachud ex vna parte, ab altera uero Iwanka filio Joachini de Weyche coram nobis personaliter constitutis, idem magister Mortunus assumpsit soluere eidem Iwanka quatuor marcas partim in argento mercimoniali bono, partim uero in estimacione condigna in octauis Pasce nunc venturis coram nobis, duplum incursurus, si terminum omitteret in soluendo. Datum tercio die octauarum Beati Nycolai Confessoris anno Domini M° CC° octuagesimo quarto.

(Eredetie bőrhártyán, melynek hátán a káptalani pécset csekély töredéke még megvan, a gr. Károlyi család levéltárában.)

174.

IV. László király Chepant et Iváncsot, s több tárnokjobbágyokat mint ezeknek rokonait nemesíti. 1285.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium saluatore. Regali dignum est (honore) et expediens eos,qui in seruiciis dominicis se exercent, munificencia gratulari, vt eo exemplo ceteri inuitati ad maiora fidelitatis opera perducantur, discantque suo naturali domino efficacius

adherere. Proinde ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Chepanus et Iwanch filij Zeud, jobagiones tawarnicorum nostrorum de Karumpha ad nostre Maiestatis accedentes presenciam, humiliter supplicando postularunt, vt eos propter merita suorum seruiciorum, et fratres eorum, filios Zeud, nec non ipsum Zeud patrem ipsorum, et per ipsos Baas filium Poka, et Petrum filium Pauli, et fratres eorundem, Stephanum caluum, et fratres eius Johannem filium Elbeus, nec non Pous filium Martini, et fratres ac cognatos eorundem, a jobagionatu tawarnicorum predictorum eripere et eximere, et in numerum nobilium et Regalium seruiencium nostrorum de benignitate Regia transferre dignaremur. Nos enim, cui interest metiri merita singulorum nobis famulancium, et vnicuique iuxta exigenciam suorum meritorum respondere, considerantesque servicia ipsorum Chepani et Iwanch meritoria, quibus a primeuis puericie eorum temporibus sine aliqua intermissione iugiter in aula nostre Maiestatis famulando nobis studuerunt complacere, et specialiter eo tempore, quo Tartari, capitales Regni nostri inimici, tyrannica feritate adierant Regnum nostrum, ijdem Chepanus et Iwanch se diuersis casibus fortune submittentes pro defensione Corone Regie Maiestatis, non verentes personam, neque mortem, contra ipsos Tartaros uiriliter dimicantes, non sine cruoris eorum effusione fideliter impenderunt et deuote, prefatos Chepanum et Iwanch, aliosque fratres ipsorum, filios Zeud, nec non ipsum Zeud patrem ipsorum, et per eosdem Baas filium Poka, Petrum filium Pauli, et fratres eorundem, Stephanum caluum, et fratres eius Johannem filium Elbeus, nec non Pous filium Martini, et fratres ac cognatos eorundem, et per eosdem suos heredes heredumque suorum successores simul cum terra eorum Karumpha vocata de pristina eorum condicione, videlicet de jobagionatu tawarnicorum pure et simpliciter eximentes, in numerum, cetum et collegium nobilium et Regalium serviencium nostrorum duximus transferendos; ita vt de cetero ijdem Chephanus et Iwanch, et ceteri fratres ac cognati eorum predicti, illa et eadem gaudeant libertate qua ueri et primi nobiles Regni nostri gratulantur sub vexillo Regio militantes. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes eisdem concessimus litteras

dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis patris Thome Dei gracia Episcopi Waciensis aule nostre Cancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo quinto, Regni autem nostri anno tredecimo, quintodecimo kalendas Augusti.

(Eredetie a nemzeti muzeum kézirati gyüjteményében.)

175.

IV. Honorius pápa a nyulszigeti boldogasszony zárdája fejedelemasszonyának megerösíti a boldogasszony budai temploma jövedelmének harmadrészét. 1285.

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis in Christo filiabus . . . Priorisse et Conuentui Sororum inclusarum Monasterii Sancte Marie in Insula Danubii, Ordinis Sancti Augustini secundum instituta, et sub cura fratrum Ordinis Predicatorum viventibus, Vesprimiensis Diocesis, salutem et Apostolicam benedictionem. Petitio vestra nobis exhibita continebat, quod clare memorie Bela Rex Ungarie ius patronatus Ecclesie Sancte Marie in Monte Budensi, Vesprimiensis Diocesis, tunc ad ipsum pertinens, et quicquid iuris in eadem Ecclesia, quam fundaverat, obtinebat, vobis et Monasterio vestro in ipsius Ecclesie fundatione pro vestra sustentatione Regia liberalitate concessit, vosque extunc duas partes proventuum ipsius Ecclesie percepistis, clericis servientibus in eadem Ecclesia reliquam tertiam percipientibus portionem. Demum autem venerabilis frater noster . . . Archiepiscopus Strigoniensis, asserens, que de nouo fundantur in Regno Ungarie, ex donatione Regia ad eum quoad spiritualia immediate spectare, non sine vestro gravamine postmodum ordinavit, ut predicti clerici duas partes, vos vero

tertiam partem perciperetis usque ad triennium proventuum predictorum, et extunc nullam perciperetis de ipsis proventibus portionem, nisi infra dictum triennium vos super hoc a Sede Apostolica obtinere contigerit gratiam specialem. Nos itaque volentes vobis ac monasterio vestro paterna in hac parte sollicitudine providere, vestris supplicationibus inclinati, ut premissis ueris existentibus, non obstante, quod prefatum triennium, ut asseritis, est elapsum, predictam tertiam partem iuxta huiusmodi ordinationem dicti Archiepiscopi perpetuo percipere ac tenere libere valeatis, auctoritate vobis presentium indulgemus. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Datum Tibure X. kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno primo.

(IV. Honorius pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 353. l.)

176.

Maria salernoi herczegasszony, V. István magyar király leánya, elismeri, hogy az angol királytól 800 uncia aranyat átvett. 1285.

Vniuersis presentes litteras inspecturis Maria filia Regis Hungarie, Principissa Salernitana et Honoris Montis Sancti Angeli Domina salutem in eo, qui est omnium vera salus. Noueritis, quod nos presentialiter recepimus et habuimus per manus religiosorum virorum fratrum Hugonis de Sancto Edmundo Prioris fratrum Predicatorum Chelmerfordie, et Walteri de Seggefeld ejusdem ordinis ab Excellentissimo Principe domino Hondoardo Dei gracia Illustri Rege Anglie, carissimo consanguineo nostro, octingentas uncias auri ponderis generalis pro valore duorum millium librarum Turonensium ex dono facto carissimo domino et consorti nostro Principi per Inclitum Regem Anglie supradictum. In cujus

rei testimonium et predictorum fratrum cautelam presentes litteras exinde fieri fecimus nostri pendentis sigilli munimine roboratas. Datum in Castro Nouo prope Neapolim anno millesimo ducentesimo octuagesimo quinto, vicesimo septimo die mensis Julii, tercie decime indiccionis.

(Rymer Tamás és Sanderson Robert: Foedera, Conventiones, litterae et cuiuscunque generis acta publica inter Reges Angliae et alios quosvis Imperatores, Reges, Pontifices, Principes vel Communitates, Clarke Ádám és Holbrooke Frigyesféle kiadás London 1816. I. köt. 1. r. 660. l., v. ö. Fejér Cod. Dipl. V. k. 3. r. 309. l.)

177.

Miriszló, Anai Péter fia, a pozsonyi káptalan előtt végrendeletet készítvén, Teke nevű szolgáját, és annak anyját Szimtót szabadokká nyilatkoztatja. 1285.

A B C

Uniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in Domino. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Paulus frater Comitis Pannini de Zoph, accedens in nostram presenciam a nobis cum instancia postulauit, vt unum ex nobis mitteremus, coram quo Mirizlov filius Petri de Ana cognatus suus, decumbens in extremis, suum conderet testamentum. Peticionibus igitur eiusdem annuere cupientes, ut tenemur, ydoneum virum, Arnoldum sacerdotem de Villa Sancte Marie, ad eundem Mirizlov vice et nomine nostro duximus transmittendum, qui quidem homo noster, simul cum eodem Paulo, et Teke seruo Mirizlov, ad nos rediens dixit nobis, quod prefatus Mirizlov inter ceteras ordinaciones testamenti sui, compos aduc (így) et sane mentis, eundem Teke, et matrem suam Scimtov uocatam pro remedio anime sue, presentibus Agnete sorore sua et

aliis cognatis suis consensum suum prebentibus, manumisisset, et tradidisset perpetue libertati in filios filiorum, dando eisdem inantea, standi, eundi, et manendi, ubicunque, et apud quoscunque uoluerint liberam facultatem. In cuius rei memoriam presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo quinto.

(Hártya. A pecsét nemzeti selymen függ. Pozsonykáptalani országos levéltár Capsa XIV. Fasc. 23. Nr, 16. *Knaus.*)

178.

A királyné tárnokmestere, Bobroch helységet, mivel lakosai koholt irományokat mutattak fel, Bogomérnak itéli oda. 1285.

Nos D. Magister Tavarnicorum domine Regine et Comes de Zolum, significamus vniuersis presencium per tenorem, quod cum populi de villa Bobrouch contra Comitem Bogomerium litteras domine Regine super facto terre ipsius Bobrouch coram Comite Laurencio, officiali nostro de Lypto, statuere et exhibere debuissent, adueniente quoque termino ipsarum litterarum exhibicionis, ijdem populi de Bobroch, coram probis viris, quorum nomina in litteris ipsius Comitis Laurencii plenius continentur, litteras quasdam non ueras sed falsidicas exhibuissent, et contra ipsum Comitem Bogomerium omnino remansissent rebus et personis condempnandi, et ipsam terram Bobroch eidem Comiti Bogomerio dimisimus et reliquimus perpetuo possidendam et habendam, et ullo umquam tempore per predictos populos de Brobroch posse repetendam. Datum anno Domini M°. CC°. LXXX° quinto.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya a Hunt-Pázmántól eredett Kubinyi nemzetség levéltárában. *Érdy.*

179.

IV. László király, Miklós és Marczel Hilarius fiainak a Liptó megyei Hovran földét újdonlan adományozza. 1286. jul. 9.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus tam presentibus quam futuris presentem paginam inspecturis salutem in omnium saluatore. Ad uniuersorum noticiam harum serie uolumus peruenire, quod Nicolaus et Marcellus filij Ilarij fideles nostri, ad nostram accedentes presenciam nobis referre curauerunt, quod olim dominus Bela Serenissimus Rex Hungarie felicis recordacionis, auus noster karissimus, pro seruicijs ipsorum, specialiter pro annunciacione sanitatis domini Regis Stephani clare memorie patris nostri karissimi, in expugnacione et conflictu Bulgarorum tunc agentis, vltra castrum Lom uocatum, iuxta fluuium Izker, quo dictum Marcellum dominus Rex Bela auus noster in officio legacionis seu uisitacionis destinauerat, sicut series ipsius negocij in priuilegio dicti Regis Bele aui nostri exinde confecto plenius continetur, eis quandam terram, super qua quidam Hovran nomine residebat temporibus retroactis, in Lyptou iuxta fluuium Waag et Medekus Potoka existentem, contulisset suo priuilegio mediante, petentes a nostra Celsitudine cum instancia, vt donacionem de ipsa terra eis factam ratam habere, et patrocinio noui sigilli nostri Regalis seu priuilegij dignaremur de benignitate Regia confirmare. Nos igitur, quibus ex officio suscepti regiminis nostri incumbit metiri et pensare merita singulorum, et vnicuique iuxta suorum meritorum exigenciam respondere, commendabilem fidelitatem et grata obsequia eorumdem Nicolay et Marcelli, que ijdem primum domino Regi Bele auo nostro, et postmodum domino Regi Stephano patri nostro karissimo, ac consequenter nobis et Regno in diuersis expedicionibus tam generalibus quam particularibus, cum omni fidelitatis studio

inpenderunt, attendentes, volentesque pro tanto ipsis remuneracionis beneficio occurrere Regio cum fauore, habito super hoc in generali congregacione tocius Regni nostri in Rakus celebrata, omnium Prelatorum et Baronum nostrorum consilio et consensu, predictam terram, in qua quidam Houran, sicut premisimus, olim residebat, cum omnibus vtilitatibus et pertinencijs suis vniuersis, ad instar donacionis Regis Bele aui nostri, iuxta tenorem priuilegij eiusdem, prenotatis Nicolao et Marcello, ac ipsorum heredibus descendentibus in futurum de eisdem, reliquimus perpetuo pacifice possidendam; volentes, vt presens nostra ratihabicio et confirmacio, prioris donacionis domini Regis Bele aui nostri perpetuum et irreuocabile sit munimen. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis patris Thome Dei gracia Episcopi Waciensis, aule nostre Cancellarij, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° ducentesimo octuagesimo sexto, septimo Idus Julij, Regni autem nostri anno quartodecimo.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya, melynek alúl fölhajtott hasadékaiból vörös és kék selyemről függő pecséte rongyba van varva, melyben apró darabokra morzsoltatott. A Hunt-Pázmántól eredett Kubinyi nemzetség levéltárából. *Érdy.*

180.

IV. László király a bakonybéli apátságot a révkomáromi vámjövedelmekben biztosítja. 1286.

Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie venerabili patri Lodomerio per eandem Archiepiscopo Strigoniensi, locique ejusdem Comiti perpetuo salutem et graciam plenam. Cum iuxta ordinacionem presentem, que vobis presentibus extitit celebrata, universis privilegiis sanctorum progenitorum nostrorum, Sanctissimi videlicet Regis Stephani, et Beati Regis Ladislai, nec non Regis Bele avi nostri, nobis per Abbatem de Bel exhibitis, prout in eisdem comperimus, duas partes tributi portus et fori de Camarun Monasterio Sancti Mauricii de Bel restituerimus, ut decebat; paternitatem vestram mandantes requirimus per presentes; quatenus, si Paulus et Nicolaus de Camarun, quibus super premissis litteras nostras transmisimus per magistrum Lorandum fidelem nostrum, rebelles extiterint nostrum mandatum contempnendo, vos contra eosdem procedatis, sicut expedit, ecclesiasticam per censuram. Datum in Erchy, tercio die Apostolorum Petri et Pauli, anno Domini M° CC° octuagesimo sexto.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

181.

Jegyzői okmány azon házasságról, melly Endre szlavoniai herczeg és Klára, Albert görczi gróf leánya közt terveztetett. 1286.

In nomine Christi Amen. Anno Natiuitatis millesimo ducentesimo octuagesimo sexto, indiccione quarta decima, in Ecclesia Sancti Johannis de Duyno die sexto intrante Junio; presentibus dominis Wolrico de Riffenbergh, Andrea de Peunia, Gebardo de Eberstayn, Johanne Geno, Andrea Grusoni et Bertholameo Gritti, Petro Mangono de Forliuio, et aliis testibus conuocatis atque rogatis. Cum humane fragilitatis condicio sit mobilis ad instabilitatem, necesse est, gesta hominum utilia scripture testimonio confirmari. Nouerint igitur vniuersi, quod cum inter virum Illustrem dominum Albertum Comitem Goricie ex una parte, et virum Egregium dominum Albertinum Mauroceno de Venecia, nuncium, actorem, et procuratorem pro Illustri domino Andrea, Dei gracia Duce Sclauonie, nepote olim Serenissimi domini Andree Regis Hungarie, sicut patet publico procuracionis instrumento, scripto manu Placiti condam Bertholamei Imperiali auctoritate Notarii, anno Domini nostri Jhesu Christi a Natiuitate eiusdem millesimo ducentesimo octuagesimo sexto, indiccione quartadecima, die ultimo mensis Maij ex altera, matrimonium contrahi sit promissum, videlicet quod idem dominus Comes Albertus sua spontanea uoluntate promisit fide manuali in manibus dicti domini Albertini, dare filiam suam dominam Claram in vxorem prenominato Illustri domino Andree Dei gracia Duci tocius Sclauonie secundum quod decebit utrumque, et idem dominus Albertinus, auunculus eiusdem domini Ducis, nomine ipsius dictam dominam Claram filiam prefati domini Comitis, nominato domino Andree nepoti suo acceptauit accipere in vxorem; et cum predicti domini Dux et Comes simul conuenerint, predictum matrimonium per corporale sacramentum tactis Sacrosanctis Euangeliis debent et tenentur

perducere ad effectum. Ad hec quidem stabilienda et effectui demandanda, de uoluntate parcium predictarum nobiles viri domini Hugo de Duyno et Jacobus de Ragonia pro parte domini Comitis predicti in animam ipsius Comitis, et egregij viri domini Albertinus Mauroceno supradictus et Marinus Pasqualiquo pro parte predicti domini Ducis in animam ipsius domini Ducis, super altare predicti Sancti Johannis, tactis Cruce et libro, ad Sancta Dei Euangelia iurauerunt, omnia que dicta sunt effectui mancipare, et eciam in animabus eorum jurauerunt dare opem et operam pro posse, quod predictum matrimonium legittime consumetur; et ad quorum euidenciam et maiorem stabilitatem predictus dominus Albertus Comes, et dictus dominus Albertinus Mauroceno uice, nomine et loco predicti domini Ducis fecerunt presens instrumentum sigillorum suorum pendencium munimine roborari. Et huius tenoris instrumenta duo sunt, quorum parcium predictarum quelibet habet vnum, confecta per me subscriptum Notarium et subscriptum per Ottolinum de Justinopoli Notarium, et confecta per dictum Ottolinum de Justinopoli Notarium et subscriptum per me Marcum Siboto infrascriptum Notarium.

(Jegyzői jegy) Ego Marcus Siboto, Imperiali auctoritate Notarius et Ducalis aule Venecie scriba, predictis omnibus interfui et rogatus scripsi ac meo signo solito roboraui.

(Jegyzői jegy) Ego Otolinus Justinopolitanus, Imperiali auctoritate Notarius, hiis interfui, et rogatus scribere me subscripsi.

(Eredetie, melytől két pecsét függ, a bécsi cs. k. titkos levéltárban. Kiadta Firnhaber a bécsi cs. academia Archivuma II. kötetében Bécs 1849. 201. l.)

182.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Erzsébet, Örkényi Pongrácz özvegye élte folytáiglani eltartásának feltétele mellett minden birtokát a pannonhalmi apátságnak zálogképen engedte át. 1286.

Capitulum Jauriensis Ecclesie universis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad universitatis vestre noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod nobilis domina, domina Elisabeth, filia Jhoannis (igy) de Zegh de genere Hunthpaznan, relicta videlicet Comitis Pangracii de Eurkyn, filiorum orbata solacio, et tuicione, ac defensione carens proximorum, coram nobis constituta personaliter, quia propter evidentem Regni perturbacionem se intolerabile honus dicebat sufferre paupertatis, nec commode poterat sustentare, se patrocinio Monasterii Beati Martini de Sacro Monte Pannonie ex fervore devocionis, et devote humilitatis affectu commisit, et possessiones suas universas, videlicet in Ech in vineis, quas post mortem dicti Comitis Pangracii, — — — racione dotis sue ad se dicebat devenisse, dedit et donavit predicto Monasterio perpetuo possidendas, eo scilicet modo, quod quamdiu eadem domina vixerit, Abbas Monasterii sepedicti in alimentis et vestibus eandem decentibus ipsam tenebitur sustentare. Articulo huiusmodi eciam interposito et apposito, quod quicunque cognatornm, affinium, vel proximorum dicti Comitis Pangracii ipsas possessiones a dicto Monasterio voluerit revocare, pro quinquaginta marcis, que ad racionem dotis sepedicte domine debeant pervenire, easdem Abbas dicti Monasterii reddere teneatur, et pecuniam recipere pro sustentacione domine sepedicte. In cuius rei memoriam presentes concessimus litteras nostro sigillo roborotas. Datum in octavis Pentecostes, anno Domini M°. CC°. octuagesimo sexto.

Magistro Carachino Ecclesie nostre Preposito, Dominico Cantore, Hectore Lectore, Stephano Custode exstentibus.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában).

183.

A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy János, pozsonyi udvargróf, Chenk szolgálóját, annak fiával Lőrinczczel együtt, szabaddá bocsátotta. 1286.

A B C

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in Domino. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod Johannes Curialis Comes Posoniensis, filius Comitis Petri, coram nobis personaliter constitutus est confessus, quod predictus Comes Petrus pater suus, iam dudum quandam ancillam suam hereditariam Chenk uocatam filiam Endre, simul cum filio suo Laurencio dicto Berze, ob remedium, et salutem anime sue manumisisset in filios filiorum, petiissetque ab eo cum instancia, ut ipse huiusmodi manumissioni liberaliter consentiret. Volens igitur idem Comes Johannes paterne peticioni subieccione condescendere filiali, predictam ancillam Chenk uocatam, simul cum filio suo Laurencio coram nobis, prout pater suus manumiserat et petierat, manumisit, donauit, dedit et contulit eos, tam pro se quam pro patre suo perpetue libertati, ita quod decetero sepedicta Chenk, et filius suus Laurencius antedictus, uel ab eis descendentes, ad ipsos uel ad aliquos de generacione sua nullius obnoxietatis necessitudine debeant petinere, sed tamquam natiue libertatis ac iugenuitatis priuilegio, cum omni posteritate sua perhempniter frui debeant et foueri, obligando se, quod quicunque

processu temporum, ipsam Chenk et Laurencium filium suum uel ab eis descendentes, racione condicionis pristine, in iudicio, uel extra iudicium temptauerit propulsare, idem Comes Johannes, et Comes Petrus pater suus tenebuntur eos expedire proprijs laboribus et expensis. Preterea Ipolitus, Petrus et Jacow filij Dominici cognati eiusdem Comitis Johannis, cum eodem Comite Johanne, in nostri presencia personaliter comparentes, huiusmodi manumissioni consensum suum prebuerunt pariter et assensum. In cuius rei memoriam presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo sexto.

(Hártya. Zöld selymen a pecsét. — Pozsonykáptalani országos levéltár. Capsa XIV. Fasc. 23. Nr. 5. *Knaus.*)

184.

A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Duhának hátrahagyott özvegye hitbére és hozománya tekintetében annak fiaitól teljesen kielégíttetett. 1286.

A. B. C.

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in Domino. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod Dominicus filius Duha pro se et pro Nicolao fratre suo ab una parte; domina relicta eiusdem Duha et Egidius frater eiusdem relicte ab altera coram nobis personaliter constituti super dote et dotalicijs ac rebus parapharnalibus ipsius relicte in rebus que subsecuntur, uidelicet tribus marcis, in duobus bobus, uacca cum uitulo, quindecim ovibus, decem porcis, septem satis autumnalibus et duabus uernalibus, et quadraginta saponibus (?) frugum per composicionem proborum

uirorum confessi sunt in nostri presencia concordasse, quod singula omnia eadem relicta a predicto Dominico se recepisse, et ipsa in omnibus sibi satisfactum fuisse asseruit adeo et tam plene, ut in signum huiusmodi satisfaccionis ipsa relicta super dote et dotalicijs ac rebus secum aportatis eundem Dominicum et Nicolaum fratrem eiusdem coram nobis reddidit penitus expeditos; obligando se, quod quicunque processu temporum eundem Dominicum et fratrem suum racione predicte dotis inpetere attemptarent, ipsa relicta et Egidius antedictus tenebuntur eos expedire proprijs laboribus et expensis. In cuius rei memoriam presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo sexto.

(Hártya, vizfoltos, a pecsét elveszett. Pozsonykáptalani országos levéltár. Capsa XIV. Fasc. 4. Nr. 8. *Knauz.*)

185.

A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Pokyi Tamás gróf egy Saralia helységében lévő szántóföldet Marcolf három fiának szolgálatai tekintetéből adományozott. 1286.

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis, Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in Domino. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire. Quod nobili uiro Comite Thoma de Poky ab una parte, Ladislao filio Morcolfi pro se et pro Nicolao ac Maharia, fratribus suis ab altera, coram nobis personaliter constitutis, idem Comes Thomas quandam particulam terre sue arabilis de Saralia, exemptam et excissam a terris populorum suorum in eadem uilla Saralia existencium, quam quidem particulam terre pro usu sui proprij aratri consueuerat retinere, simul cum nemore, quod iacet in fine predicte particule terre,

et protenditur usque ad ecclesiam in eadem uilla Saralia existentem, pro seruiciis eorundem Ladislai, Nicolai et Maharie, quod sibi fideliter et indefesse preterite inpenderunt et inpendere poterunt in futurum, dedit, contulit et donauit eis, ex parte sui et filiorum suorum inrevocabiliter in nostri presencia perpetuo possidendam; obligando se, quod quicunque processu temporum, siue filij sui, seu aliqui alij de cognacione sua sepedictos Ladislaum, Nicolaum et Mahariam racione prefate particule terre, et predicti nemoris retro ecclesiam existentis, impetere attemptarent, ipse teneretur eos expedire proprijs laboribus et expensis. In cuius rei memoriam presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum in octauis Assumpcionis Beate Virginis. Anno Domini millesimo CC. octuagesimo sexto.

(Hártya. A még ép pecsét vörös selymen függ. Pozsonykáptalani országos levéltár Capsa XIV. Fasc. 7. Nr. 2. *Knaus.*)

186.

Trau dalmácziai város statutumot hoz, hogy polgárai Spalato város polgáraival fekvő birtokukra nézve szerződéseket szabadon köthetnek. 1286.

† In Christi nomine Amen. Anno Natiuitatis eiusdem millesimo ducentesimo octuagesimo sexto, die Jovis ultimo mensis Februarii quartodecime indictionis. Temporibus domini L. Dei gratia Serenissimi Regis Hungarie, venerabilis patris domini G. Dei gratia Traguriensis Episcopi, et Magnifici viri domini Georgii Traguriensis Comitis, ac nobilium virorum dominorum Desse Amblasij, Duymi Domiche, et Mathei Luce Mathei Traguriensium Judicum. Cum inter cetera statuta, que in capitulari Communis Civitatis Traguriensis habentur, pateat euidenter, per ipsum Cummune Civi-

tatis Traguriensis statutum et ordinatum esse, quod nullus ex civibus Traguriensibus auderet vel deberet ab aliquo extraneo siue forensi aliqua bona siue possessiones emere, vel in cambium siue in donum vel aliquo modo suscipere aliquid de bonis et possessionibus ipsius extranei vel forensis, qui essent in Civitate Traguriensi vel ejus districtu, quod juri consonum non esse videtur; et sapientum sit in melius reuocare conscilia, ideoque predicti Judices Tragurienses et totum Conscilium Ciuitatis Traguriensis unanimiter et concorditer per se suosque successores nomine et pro parte dicti Communis Traguriensis dederunt et contulerunt omnibus et singulis civibus Ciuitatis Spaleti, qui bona aliqua siue possessiones habent in Ciuitate uel in districtu Ciuitatis Traguriensis per hoc presens publicum instrumentum plenam immo plenissimam uirtutem et liberam potestatem, ipsa bona et possessiones omnes vel singulas libere atque quiete, quod non obstante vel prejudicante capitulari sive statuto predicto absque aliqua Communis Ciuitatis Traguriensis molestia, impedimento vel contradictione cuiuscumque vel quibuscumque uoluerint, ut res et bona sua propria vendendi, donandi, obligandi, permutandi et suam ex ipsis in perpetuam omnimodam facere uoluntatem; non minus predicti Judices et Conscilium dederunt, contulerunt et concesserunt omnibus etiam suis ciuibus Traguriensibus, quod non obstante vel prejudicante statuto predicto Ciuitatis Traguriensis, absque aliquo impedimento, molestia, vel contradictione sibi inde inferendis, plenam uirtutem, licentiam habeant et omnimodam potestatem, ab omnibus ciuibus Spaletensibus ipsorum bona et possessiones, que et quas habent in Ciuitate vel in districtu Ciuitatis Tragurii, emendi, permutandi, in donum et pignus suscipiendi, et omne genus contractus cum eis, et de ipsis bonis et rebus cum dictis Ciuibus Spaleti faciendi, quid de utriusque parcium uoluntate placuerit faciendum. Et ut predicta omnia et singula robur optineant firmitatis, que ipsi Judices et Conscilium per se suosque successores nomine dicti Comunis per hoc publicum instrumentum firma et rata habere atque tenere promiserunt, et non contra facere uel uenire, se obligarunt cum bonorum sepe dicti Communis Traguriensis obligatione. Actum in camera Communis presenti-

bus domino Johannicha Casoctj, domino Luca Mathei et aliis, ac domino Dessa Duymi examinatore.

Ego Dessa Duymi examinator conscius examinavi.

Ego Sanctorius Tragurie juratus et confirmatus Notarius scripsi hoc instrumentum, quiá hijs omnibus rogatus interfui, et meo signo signaui.

(A bécsi cs. k. titkos udvari levéltárban őrzött hiteles másolat után.)

187.

IV. László magyar király Gergelyt, Imre mester fiát az Osl nemzetségből Byka nevü földdel adományozza. 1287.

Ladizlaus Dei gracia Rex Hungarie etc. significamus: quod Gregorius filius magistri Emerici de genere Osl fidelis parvulus noster, accedens ad nostram presenciam, quandam terram Byka vocatam sine herede decedencium a tempore Tartarorum vacuam et habitatoribus destitutam, et in faciem eiusdem terre ecclesiam in honore Sancti Nicolay constructam, in Comitatu Jauriensi existentem humiliter petivit a nobis sibi dari Nos siquidem stb., aliquos ex suis actibus — — — quedam per presentes duximus declaranda. Specialiter cum sub castro Pystien fuissemus cum omni exercitu Regni nostri super infideles nostros filios Henrici Bani, videlicet Johannem et Nicoluum — — — idem Gregorius cum proximis suis, Herbordo filio Herbordi, et Inda filio Petri pro nobis et Regno nostro per eosdem infideles nostros exstiterunt captivati, et idem Gregorius de eadem captivitate cum ducentis marcis se redemit; exceptis possessionum suarum spolijs et dissipacionibus. Sic igitur — — — — — in recompensacionem ipsius servicij et damnorum suorum terram Byka

nuncupatam iuxta Mezenraba adiacentem, cui a parte meridionali Moruchyda vicinatur, et a parte septemtrionali similiter vicinantur nobiles de Bobwd et Musunien — — de consensu et beneplacito omnium Prelatorum, Archiepiscoporum, Episcoporum et Baronum nostrorum dedimus etc. Datum per manus magistri Theodori Albensis Ecclesie Prepositi aule nostre Vice-Cancellarij MCCLXXXVII°.

(Az eredeti után *Czech.* Tivadar királyi alkanczellár ugyanazon évi más okmányokban czímeztetik „Prepositus Scibiniensis", vagy „Prepositus Scebeniensis, Sancte Albensis Ecclesie Electus." L. Fejér Cod. Dipl, V. k. 3. r. 339. sk. ll. Czechnek másolatából kitetszik, hogy az maga az eredeti után készült ugyan, de igen elhamarkodva.)

188.

III Honorius pápa Lodomért esztergami érseket meghatalmazza, hogy a tatárok, szaraczénok, neugerok és pogányok ellen Magyarországban és a szomszéd vidékekben kereszthábort hirdethessen. 1287.

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem et Apostolicam benedictionem. Si sparsa semina de gremio Matris Ecclesie seminata carissimus in Christo filius noster L. Rex Uugarie Illustris colligeret, Divine gratie participatione sentiret, quod ipsa Ecclesia progenitorum suorum merita clara rememorans, eum baiulare ac lactare cepit ut filium, et tandem causa suggerente, maternis allocutionibus, ne sic clarum germen decideret, informavit ipsum ac direxit indefessis sollicitudinibus et studiis oportunis, specialiter a tempore felicis recordationis Nicolai Pape predecessoris nostri, prout ipsius predecessoris actus salutiferi representant. Sed, prohdolor, sicut diversis scripturis et relatibus, ac alias fama divulgante,

amare percepimus, ipse Rex desertis progenitorum suorum vestigiis, fallibili collusione degenerans, licet interdum eiusdem matris exhortationibus acquiescere ore pretenderet, tamen in ruinam sponte prosilire dinoscitur, dum Deum contempnere non veretur, vel revereri contempnit, et alias in precipitium se devolvit, destructionem fame proprie non aspernans, cuius notabiliter prodigus, positus est in notabile spectaculum gentibus, ut tanquam criminosus mereatur a singulis denotari; pro eo maxime, quod religione Christiana postposita, vel potius abiecta, in contemptum Divini nominis se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis et Paganis conversatione dampnata confederare se dicitur, specialiter vivendi cum eisdem Neugeriis norma sumpta, et abiecta, immo potius carceri tradita immaniter uxore propria, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Regina Ungarie Illustri, deseviens in se ipsum et Regiam domum Ungarie, que consueuit claris germinibus fecundare, in ipsius domus exterminium thorum fedare non metuit coniugalem, sicque, si premissis veritas suffragatur, degit Divina et humana lege vetiti criminis labe pollutus in scandalum hominum, et redditur in conspectu superni nominis odiosus. Vnde cum ex iniuncto pastorali nobis officio animarum curam gerere teneamur, dolentes et merito, si talem de predicto Rege reddere nos contingat in examine superni judicii rationem, et cupientes ut salutis vitato dispendio, electorum aggregari consortio mereatur; fraternitati tue, de cuius circumspectione ac examinata probitate confidimus, iniungimus, ut in hac parte datas tibi a Domino virtutes exercens, predictum Regem a sic nephandis erroribus retrahas, et ad viam salutarem studiosa operatione reducas. Quocirca fraternitati tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dicti Tartari, Sarraceni, Neugerii et Pagani dampnatos suos conatus contra Catholice fidei professores exercitare voluerint, ne ipsorum invalescat temeritas in dispendium fidei Christiane, contra predictos Tartaros, Sarracenos, Neugerios et Paganos ac alios adherentes eisdem, vel eos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscunque status aut condicionis extiterint, omnibus Christi fidelibus per Regnum Ungarie, ac per alias circumpositas provintias per te, vel alium seu alios studeas sollicite pro-

ponere verbum crucis, et ad illam assumendam Christianum populum exhortari. Nos enim omnibus vere penitentibus et confessis, qui crucis signaculum contra infideles assumpserint memoratos, illam concedendi indulgentiam tibi concedimus potestatem, que in terre Sancte subsidium proficiscentibus concedere Sedes Apostolica consuevit. Datum Rome apud Sanctam Sabinam IIII. Idus Martii, Pontificatus nostri anno secundo.

(III. Honorius pápa Regestáiból, Theiner Monumenta Hist. Hung. Sacr. I. köt. 354. l.)

189.

III. Honorius pápa a római és a cseh királyoknak meghagyja, hogy az esztergami érseket ebben segítsék. 1287.

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio . . . Regi Romanorum Illustri salutem et Apostoliam benedictionem. Si sparsa semina etc. ut supra verbis competenter mutatis usque reducat. Ut igitur idem Archiepiscopus tanquam Christi operarius utilius proficere valeat, Celsitudinem Regiam rogamus et hortamur, ac in remissionem tibi peccaminum iniungentes, quatenus attendens, quod per hoc posset Catholice fidei deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, Paganos, et alios predictos eidem Archiepiscopo ad requisitionem suam sic favorabiliter assistere studeas, quod huiusmodi repressis erroribus tibi cedat ad laudis titulos et salutem. Datum Rome apud Sanctam Sabinam IIII. Idus Martii (Pontificatus nostri) anno secundo.

In e. m. carissimo in Christo filio . . . Regi Boemie Illustri, et dilecto filio nobili viro . . . Duci Austrie verbis competenter mutatis.

(IV. Honorius pápa Regestáiból, Theiner id. m. l. köt. 355. l.)

190.

III. Honorius pápa Magyarország és a szomszéd vidékek főpapjaihoz ugyanazon értelemben. 1287.

Honorius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Prepositis, Plebanis et aliis Ecclesiarum Prelatis ac Ministris, Guardianis et Custodibus, ac Capitulis et Conventibus Cisterciensis, Sancti Benedicti, Premonstratensis, Predicatorum et Minorum fratrum, ac aliorum Ordinum et universo Clero ac Hospitalis Sancti Johannis Jerosolimitani, Militie Templi et Sancte Marie Theotonicorum Magistris, Preceptoribus et fratribus per Regnum Ungarie ac circumpositas provincias constitutis salutem et Apostolicam benedictionem. Si sparsa semina etc. ut supra verbis competenter mutatis usque reducat. Ut igitur idem Archiepiscopus tanquam Christi operarius utilius proficere valeat, universitatem vestram rogamus et hortamur, quatenus attendentes, quod per hoc posset Catholice fidei deperire, contra Tartaros, Sarraceuos, Neugerios, Paganos et alios predictos eidem Archiepiscopo ad requisitionem suam sic favorabiliter assistere studeatis, quod huiusmodi repressi erroribus vobis cedat ad laudis titulos et salutem. Datum Rome apud Sanctam Sabinam IIII. Idus Martii (Pontificatus nostri) anno secundo.

(III. Honorius pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 355. l.)

191.

III. Honorius pápa a lengyel és a szlavoniai herczegekhez, s Magyarország és a szomszéd vidékek főuraihoz és nemeseihez ugyanazon értelemben. 1287.

Honorius Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis nobilibus viris Polonie ac Sclavonie, aliisque Ducibus, Marchionibus, Comitibus et Baronibus ac universo populo Christi fidelibus per Regnum Ungarie ac alias circumpositas provintias constitutis salutem et Apostolicam benedictionem. Si sparsa semina etc. ut supra verbis competenter mutatis usque reducat. Ut igitur idem Archiepiscopus tanquam Christi operarius utilius proficere valeat, universitatem vestram rogamus et hortamur, ac in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus attendentes, quod per hoc posset Catholice fidei deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, Paganos et alios predictos eidem Archiepiscopo ad requisitionem sic favorabiliter assistere studeatis, quod huiusmodi repressis erroribus vobis cedat ad laudis titulos et salutem. Datum Rome apud Sanctam Sabinam IIII. Idus Martii (Pontificatus nostri) anno secundo.

(III. Honorius pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 355. l.)

192.

III. Honorius pápa az esztergami érseket meghatalmazza, hogy IV. László magyar királyt, ha a királynét szabaddá bocsátani és magához venni nem akarná, egyházi büntetéssel sujthassa. 1287.

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem et Apostolicam benedictionem. Si sparsa semina de gremio Matris Ecclesie seminata carissimus in Christo filius noster L. Rex Ungarie Illustris colligeret, Divine gratie participatione sentiret, quod ipsa Ecclesia progenitorum suorum merita clara rememorans, eum baiulare ac lactare cepit ut filium, et tandem causa suggerente, maternis allocutionibus, ne sic clarum germen decideret, informavit ipsum ac direxit indefessis sollicitudinibus et studiis oportunis, specialiter a tempore felicis recordationis Nicolai Pape predecessoris nostri, prout ipsius predecessoris actus salutiferi representant. Sed prohdolor, sicut diversis scripturis et relatibus ac alias fama divulgante, amare percepimus, ipse Rex desertis progenitorum suorum vestigiis, fallibili collusione degenerans, licet interdum eiusdem matris exhortationibus acquiescere ore pretenderet, tamen in ruinam sponte prosilire dinoscitur, dum Deum contempnere non veretur, vel revereri contempnit, et alias in precipitium se devolvit, destructionem fame proprie non aspernans, cuius notabiliter prodigus, positus est in notabile spectaculum gentibus, ut tanquam criminosus mereatur a singulis denotari; pro eo maxime, quod religione Christiana postposita, vel potius abiecta, in contemptum Divini nominis se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis et Paganis conversatione dampnata confederare se dicitur, specialiter vivendi cum eisdem Neugeriis norma sumpta, et abiecta, immo potius carceri tradita immaniter uxore propria, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Regina Ungarie Illustri, deseviens in se ipsum et

191.

III. Honorius pápa a lengyel és a szlavoniai herczegekhez, s Magyarország és a szomszéd vidékek főuraihoz és nemeseihez ugyanazon értelemben. 1287.

Honorius Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis nobilibus viris Polonie ac Sclavonie, aliisque Ducibus, Marchionibus, Comitibus et Baronibus ac universo populo Christi fidelibus per Regnum Ungarie ac alias circumpositas provintias constitutis salutem et Apostolicam benedictionem. Si sparsa semina etc. ut supra verbis competenter mutatis usque reducat. Ut igitur idem Archiepiscopus tanquam Christi operarius utilius proficere valeat, universitatem vestram rogamus et hortamur, ac in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus attendentes, quod per hoc posset Catholice fidei deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, Paganos et alios predictos eidem Archiepiscopo ad requisitionem sic favorabiliter assistere studeatis, quod huiusmodi repressis erroribus vobis cedat ad laudis titulos et salutem. Datum Rome apud Sanctam Sabinam IIII. Idus Martii (Pontificatus nostri) anno secundo.

(III. Honorius pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 355. l.)

192.

III. Honorius pápa az esztergami érseket meghatalmazza, hogy IV. László magyar királyt, ha a királynét szabaddá bocsátani és magához venni nem akarná, egyházi büntetéssel sujthassa. 1287.

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem et Apostolicam benedictionem. Si sparsa semina de gremio Matris Ecclesie seminata carissimus in Christo filius noster L. Rex Ungarie Illustris colligeret, Divine gratie participatione sentiret, quod ipsa Ecclesia progenitorum suorum merita clara rememorans, eum baiulare ac lactare cepit ut filium, et tandem causa suggerente, maternis allocutionibus, ne sic clarum germen decideret, informavit ipsum ac direxit indefessis sollicitudinibus et studiis oportunis, specialiter a tempore felicis recordationis Nicolai Pape predecessoris nostri, prout ipsius predecessoris actus salutiferi representant. Sed prohdolor, sicut diversis scripturis et relatibus ac alias fama divulgante, amare percepimus, ipse Rex desertis progenitorum suorum vestigiis, fallibili collusione degenerans, licet interdum eiusdem matris exhortationibus acquiescere ore pretenderet, tamen in ruinam sponte prosilire dinoscitur, dum Deum contempnere non veretur, vel revereri contempnit, et alias in precipitium se devolvit, destructionem fame proprie non aspernans, cuius notabiliter prodigus, positus est in notabile spectaculum gentibus, ut tanquam criminosus mereatur a singulis denotari; pro eo maxime, quod religione Christiana postposita, vel potius abiecta, in contemptum Divini nominis se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis et Paganis conversatione dampnata confederare se dicitur, specialiter vivendi cum eisdem Neugeriis norma sumpta, et abiecta, immo potius carceri tradita immaniter uxore propria, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Regina Ungarie Illustri, deseviens in se ipsum et

Regiam domum Ungarie, que consuevit claris germinibus fecundare, in ipsius domus exterminium thorum fedare non metuit coniugalem, sicque, si premissis veritas suffragatur, degit Divina et humana lege vetiti criminis labe pollutus in scandalum hominem, et redditur in conspectu superni nominis odiosus. Vnde cum ex iniuncto pastorali nobis officio animarum curam gerere teneamur, dolentes et merito, si talem de predicto Rege reddere nos contingat in examine superni judicii rationem, et cupientes, ut salutis vitato dispendio, electorum aggregari consortio mereatur; fraternitati tue, de cuius circumspectione ac examinata probitate confidimus, iniungimus, ut in hac parte datas tibi a Domino virtutes exercens, predictum Regem a sic nephandis erroribus retrahas, et ad viam salutarem studiosa operatione reducas. Quocirca mandamus, quatenus si dictus Rex predictam Reginam a carcere liberatam resumere, ac, ut predicitur, tute tractare neluerit, tu eum ad id per censuram ecclesiasticam auctoritate nostra compellas, non obstante, si eidem Regi a sede apostolica sit Indultum, quod excommunicari, vel terre ipsius interdici non possit per litteras apostolicas non facientes etc. usque mentionem. Datum Rome apud Sanctam Sabinam IIII. Idus Martii (Pontificatus nostri) anno secundo.

(III. Honorius pápa Regestáiból, Theiner id. m I. köt. 355. l.)

193.

Az erdélyi káptalan bizonyságlevele azon szerződésről, melyet Péter erdélyi püspök János kőfaragó mesterrel az ottani templom toronyának és falainak felépítésére nézve kötött. 1287.

Nos Capitulum Ecclesie Beati Michaelis Archangeli Transsiluane memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit vniuersis, quod magister Johannes lapicida filius Tynonis de ciuitate Sancti a Deo dati in propria persona coram nobis constitutus, ex pacto inito cum venerabili patre domino P. Episcopo, Prelato nostro obligauit se eleuaturum murum ecclesie nostre, uidelicet ecclesie Beati Michaelis Archangeli et ipsius muri adiacencia, prout columnas simul cum turri seu campanili intus et exterius cum lapidibus politis, preter interiorem partem turris a parte meridionali, incipiens ab antiquo opere, et continuando ipsi antiquo operi iuxta hostium, per quod dominus Episcopus in ecclesiam intrare solet, et in suum redire palacium, in ea altitudine in toto, in qua murus ipsius ecclesie super dictum hostium per antiquum opus exstitit eleuatus pro quinkaginta marcis terrestris argenti, et minoris ponderis, de quibus quinkaginta marcis, predicto magistro J. racione cuiusdam homicidij alio die Albe perpetrati idem dominus Episcopus, in memorati operis incoacione solvit octo marcas, et in toto eidem magistro J. complebit in terminis infrascriptis. A data videlicet presencium usque octavas Passce singulis mensibus singulas marcas persolvet, in ipsis enim octavis Passce dabit sex marcas, in octavis Ascensionis Domini decem marcas, in festo Beati Johannis Baptiste iterum decem marcas, in festo Beati Jacobi Apostoli residuas decem marcas proxime venturis, ita tamen, quod si forte idem magister Johannes opus suum ante ipsa tempora perficere poterit, dominus Episcopus similiter ante eadem tempora quantitatem memorate pecunie, scilicet ipsarum quinquaginta marcarum sibi tenebitur

integrare; nichilominus ab ipsa data presencium pretactus magister Johannes cum uno socio sibi adjuncto in poliendis lapidibus statim absque medio aliquo debet ipsum opus incoare, et per totam iemem absque aliquali intermissione laborare, lapides tamen, cementum, arenam, aquam et lignamina, si que erunt pro ipso opere necessaria, dominus Episcopus deferri faciet, et deponi iuxta ecclesie fundamentum ponenda, ordinanda, et locanda, in opere, prout debent laboribus magistri Johannes memorati — — perfecto enim opere dominus Episcopus secundum suum honorem assumpsit se uestiturum magistrum Johannem supradictum. Datum in festo Omnium Sanctorum anno Domini M°.CC°. octuagesimo, septimo.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens I. k. 139. l.)

194.

Az erdélyi káptalan bizonyságlevele, hogy Gáldi Buken gróf és fiai Hewrimus nevű birtokukat Berga grófnak és fiainak eladták. 1287.

Capitulum Ecclesie Beati Michaelis Transsilvane, omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in eo. qui salutem operatus est in medio terre. Vt gestis hominum, seu actibus rite ac legitime celebratis, studiosa malignorum cupiditas nequeat obuiare atque novercari, ipsa gesta vel acta ad cautelam litterarum patrocinio consueuerunt roborari, ut in posterum minime titubent, seu vacillent. Propterea ad uniuersorum noticiam, tam presencium, quam posterorum harum serie uolumus peruenire, quod accedentes ad nostram presenciam Buken Comes, Barlabas, Nicolaus, et Gregorius filii eiusdem de Gald ex permissione et uolun-

tate commetaneorum suorum, magistrorum uidelicet Michalch, et Emur, in nostri presenciam astantium, quandam terram ipsorum Hewrimus uocatam, cum omnibus utilitatibus suis et pertinenciis, iuxta Morisium adiacentem, Berga Comiti, ac filijs suis Kemen Comiti, Andree et Petro pro quindecim marcis, — — et plenarie acceptis ab eisdem, nec non heredibus heredumque successoribus eorundem, iure perpetuo, et inrevocabiliter possidendam sunt confessi. Obligantes insuper se, et assumentes ijdem Buken, et filij sui prenotati coram nobis, ut quicunque eosdem Bergam Comitem, et filios suos prelibatos, racione dicte terre impedirent, seu in ius euocarent proprijs sumptibus et laboribus eosdem expedirent, et in possessione pacifica terre memorate conseruarent indefesse. Ut igitur hec vendicio coram nobis facta robur optineat perpetue firmitatis, nec per quempiam tractu temporis possit uel debeat immutari, ad instanciam et peticionem parcium, in testimonium rei geste, litteras nostras presentes contulimus sigilli nostri munimine roboratas, sub hijsdem tamen metis et terminis quibus ipsa terra ab antiquo per priores suos possessores exstitit limitata et possessa. Datum magistro Micaele Preposito Ecclesie nostre, Gregorio Cantore, Paulo Custode, Johanne Decano testibus. Anno Domini MCC. octogesimo septimo.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenb. z. Gesch. Siebenb. I. köt. 141. l.)

195.

Pál pozsonyi kanonok a pozsonyi főtemplomnak Uzur, Okoli, Churle és Simperg helységekben levő részjószágait adományozza. 1287.

Vniuersis presentes litteras inspecturis Capitulum Strigoniensis Ecclesie salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod nobilis vir magister Paulus filius Benedicti Canonicus Posoniensis coram nobis personaliter constitutus, considerans se Sancte Matris Ecclesie, que regenerat fideles in Christo meritis, oracionibus et suffragijs apud celi Dominum salubriter adiuuari, portiones suas de possessionibus, terris seu villis Vzur, Ocoly, Churle et Simperg vocatis ipsum de jure hereditario contingentes, saluis tamen porcionibus Johannis et Petri fratrum suorum, Ecclesie Sancti Saluatoris de Posonio et eius Preposito et Capitulo ex voto pie mentis dedit, optulit et donauit in elemosinam sempiternam, totum jus proprietatis et dominij in ipsam Posoniensem ecclesiam et eius Prepositum et fratres, seu Capitulum, de predictis possessionibus suis irreuocabiliter et irretractabiliter ac perpetuo ex tytulo huiusmodi donacionis transfundens, transferens et conuertens. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes ad peticionem et instanciam eiusdem magistri Pauli sigilli nostri appensione dedimus communitas. Datum per manus discreti viri magistri Cipriani Ecclesie nostre Lectoris, anno Domini M-mo CC-mo octauogesimo (így) septimo, octauo Idus Julij.

Jegyzet. Az esztergami káptalannak „magister Nicolaus Canonicus ecclesie Poson" kérésére kiadott átiratából „datum feria tercia proxima post festum Inuencionis s. Crucis. Datum anno Domini M-mo quadringentesimo." Hártyán; zöld zsinegen az esztergami káptalannak ismeretes s eléggé ép pecséte (lásd rajzát Magy. Történ. Tár II. köt. 22. szám). — Pozsonykáptalani magánlevéltar Capsa *C* Fasc. 11. Nr. 121. *Knauz.*

196.

A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Bothow pozsonyi várjobbágy Zelew nevű szolgálóját és annak fiát Pált szabaddá bocsátotta. 1287.

A B C

Uniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Ecclesie Posoniensis, salutem in Domino. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod — — Bothow filius Pousa de Saap jobagio Castri Posoniensis, constitutus personaliter coram nobis, uiue uocis oraculo proposuit in hunc modum; quod cum domina uxor sua Suug uocata filia Latus iam decubuisset dudum in extremis, ab eo, adhuc compos et sane mentis instantissime peciisset in sua ultima uoluntate, ut quandam ancillam ipsius Bothow mariti sui heriditariam Zelew uocatam filiam Theke, simul cum filio suo Paulo uocato, tum pro eo, quia requisicionem dotis sue, et dotalicie ac rerum secum apportatarum eidem Bothow marito suo pure et simpliciter relaxasset, tum eciam, quia quendam seruum suum tempore tradicionis sue secum addu ctum,(quem)manumittere intendebat,pro communi necessitate uendidissent, nunc ob remedium anime sue manumittere dignaretur. Volens igitur idem Comes Bothow superne peticioni predicte uxoris sue satisfacere, coniugalis matrimonij dileccionem ad memoriam reuocando, et saluti eiusdem per huiusmodi manumissionis contractum sulubriter prouidere, prefatam Zelew, et filium suum Paulum personaliter in nostri presencia constitutos, dictus Comes Bothow coram nobis uoluntate spontanua manumisit, donauit, dedit, et contulit eos perpetue libertati; ita quod decetero ipsi uel ab eis descendentes, ad ipsum Comitem Bothow, uel ad aliquem alium de cognacione sua nullius obnoxietatis necessitudine debeant pertinere; sed tanquam natiue libertatis ac ingenuitatis pri-

uilegio cum omni posteritate sua gaudere perhemniter debeant et foueri. Obligando se, quod quicunque processu temporum ipsam Zelew et Paulum filium suum supradictos, aut ab ipsis descendentes, racione condicionis pristine, in iudicio uel extra iudicium temptauerit propulsare, idem Comes Bothow tenebitur eos expedire propriis laboribus et expensis. In cuius rei memoriam presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo septimo.

(Hártya s hártyazsinegen a pecsét. Pozsonykáptalani országos levéltár. Capsa XIV. Fasc. 23. Nr. 12. *Knaus.*)

197.

A pozsonyi káptalan bizonysága, hogy Pozsony város községe, és Jakab, annak elöbbi bírája, egy köztök fenn forgó pert barátságos úton ki egyenlítettek. 1287.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis, Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in Domino. Ad vniversorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod Tyrwardo villico, duodecim juratis ac vniuersitate civium Ciuitatis Posoniensis ab una parte, Jacobo quondam villico cive de eadem ab altera coram nobis personaliter constitutis, iidem Tyrwardus villicus, jurati ac vniversitas civium fuerint confessi, quod cum super terra existenti retro castrum Posoniense inter duos rivulos Wydurcha vocatos, habita, prout dicebatur, per ipsum J. villicum ex collacione Regia inter ipsos cives et eundem J. villicum fuisset questionis materia suscitata, licet super eadem terra inter eos fuisset diutius disceptatum, ad vltimum tamen reducti essent ad talem pacis et concordie vnionem; quod quia idem J. villicus assumpsisset et prom[illegible]mnem promocionem, commodum, re-

formacionem et bonum statum Civitatis suam sollertem curam et sollicitudinem, consilio et auxilio indefessis serviciis sagaciter inpensurum, et vt ipsi cives ad hec omnia obnixius ipsum J. villicum allicere et adtrahare possent, ac de prompto eum efficerent prompciorem, predictam terram cum omnibus vtititatibus et pertinenciis suis eidem J. villico et omni posteritati sue reliquissent, et nunc eciam in maioris certitudinis evidenciam in nostri presencia singuli singulariter et vniuersi vniuersaliter ex parte sui et quoad ipsos reliquerunt et permiserunt pacifice et quiete in filios filiorum irrevocabiliter possidere perpetuo et habere. In cuius rei memoriam presentes concessimus literas sigilli nostri munimine roboratas. Datum in quindenis Beati Georgii Martiris anno Domini M°. CC°. octuagesimo vij°.

(Az eredeti után, melyről a pozsonyi káptalan pecséte függ.)

198.

A veszprémi káptalan bizonyságlevele azon osztályozásról, melyet Cybrian és Cheykat grófok Usa nevű birtokukban tettek.
1287.

Nos Capitulum Vesprimiensis Ecclesie significamus vniuersis quibus expedit presencium per tenorem, quod constitutis coram nobis Comite Cybriano de villa Vrs pro se et pro fratribus suis ab una parte, et ab altera Comite Cheykat de villa Vsa similiter pro se et pro fratribus suis; per quos propositum extitit taliter et relatum, quod habita dissensione super terris ipsorum in dicta villa Vsa existentibus per composicionem proborum virorum talis inter ipsos facta diuisio extitisset; quod in ius et proprium Comitis Cybriani a parte septemtrionis, ad porcionem vero Comitis Cheykat a parte meridiei, per eorum consensum ipsius terre binis metis sub

scriptis separando seu distiquendo fuissent denoluta (igy). Incipit enim prima meta eiusdem terre iuxta terram eiusdem Comitis Cybriani a Stephano filio Stephani emptam, et terram ipsius Comitis Cheykat, vbi sunt due mete; et exinde procedit per quandam semitam, que ducit ad vineam, et in fine eiusdem semite sunt due mete; et progrediendo abhinc ad longitudinem vnius jugeris terre sunt due mete; demum declinat abinde ad partes occidentis ad quandam pirum, vbi sunt due mete; et deinde juxta quoddam virgultum protendit ad occidentem remanente ipso virgulto Comiti Cybryano, Comiti vero Cheykat terris arabilibus remanentibus, vbi sunt due mete; deinde procedit per meridiem inter terminos vinearum et terrarum arabilium, et venitur ad arborem nucis, vbi sunt due mete; et de fine ipsarum vinearum vadit ad quandam arborem piri duos ramos habentis, vbi sunt due mete; abhinc autem tendit inter terminos terrarum arabilium et vinearum ad meridiem, vbi sunt due mete, quarum vna est sub arbore nucis in porcione Comitis Cheykat, alia vero sub arbore ilicis in porcione Comitis Cybriani; et deinde vadit inter vineas Comitis Otman et vineas dicti Comitis Cheykat ad arborem pomi, vbi sunt due mete antique; et inde ascendit ad verticem vinee Bud, et descendit inter vineas sacerdotis ad partes meridionales, vbi sunt due mete antique; abinde autem iuxta vineam Stephani, quam habet in valle, descendit ad vineam Detrici, et ibi sylua remanet in porcionem Comitis Cybriani; et juxta eandem vineam Detrici in magna via ascendit ad montem ad partes occidentis ad quandam rupem, que *heyku* uocatur; et ibi terminatur. Adiectum est eciam per partes, quod literas, si quascunque habent super ipsa terra prius emanatas, casse et friuole haberentur, et penitus contra alteram partem in notam calumpnie incidat, si exhibuerit aliquas litteras, eo facto. Dicimus eciam, quod eedem partes vsque reuolucionem presentis anni super premisse terre diuisione litteras nostras priuilegiales recipere tenebuntur; quod si non fecerint, post annum presentibus minime valituris. Datum anno Domini M°CC° octuagesimo septimo in octauis Sancte Crucis.

(Eredetie a veszprémi káptalan levéltárában.)

199.

IV. László király a pozsonyi polgároknak Széplak helységét adományozza. 1288.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex vniuersis quibus expedit presencium noticiam habituris salutem in vero salutari. Ad universorum noticiam tam presencium quam futurorum harum serie volumus pervenire, quod quia ciues nostri Posonienses per hostilem insultum Regis Boemie, inimici nostri capitalis, fuerunt miserabiliter devastati, ita vt nec habebant vnde se possent sustentare, consideratis ipsorum inedijs et paupertatibus, vt hij, qui de nostris ciuibus aufugerant, in eandem redirent ciuitatem, et per hoc ipsa eadem ciuitas nostra Regalis ampliari ualeat et augeri, quandam villam Zeplak vocatam circa Posonium existentem, in qua hospites ipsius castri Posoniensis resident et morantur, cum omnibus vtilitatibus et pertinenciis suis vniuersis, videlicet agris, vineis et cybrionibus vinearum earundem, memoratis ciuibus nostris de Posonio, ex certa sciencia et mera liberalitate dedimus, donauimus et contulimus iure perpetuo et irreuocabiliter pacifice possidendam, tenendam pariter et habendam; volentes, ut nullus Comitum Posoniensium vel aliorum quorumcunque, preter auctoritatem ciuium nostrorum, auctoritatem habeat in eandem. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes dari fecimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis virri Th. Dei gracia Albensis Ecclesie Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini millesimo CC° LXXX° octauo, V-to kalendas Aprilis, Regni autem nostri anno quintodecimo.

(Eredetie Pozsony város levéltárában.)

200.

IV. László király a pozsonyi várcsöszöknek a két Widrich nevü folyó közt fekvö földét Jakabnak, Pozsony város bírájának adományozza. 1288.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui Regibus dat salutem. Regalis sublimitas suorum subditorum fidelia et multiplicia obsequia debet et consueuit intueri occulo perspicaci, et eis digne remuneracionis premijs respondere iuxta eorum prerogatiuam et exigenciam meritorum.Hinc est, quod ad uniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod cum fidelis noster Jacobus Judex ciuitatis nostre Posoniensis in multis et arduis negocijs Regni nostri et nostris nobis deuotissime multipliciter et fideliter seruiuisset in feruore fidelitatis eximie persistendo, in legacionibus nostris perferendis ultra terminos Regni nostri, p luribus uicibus suam personam fortune casibus et periculis exponere non formidans; nos considerantes eius obsequiosa merita et meritoria obsequia, specialiter fauore Regio prosequenda, et ei volentes dignis occurrere donatiuis; vt alij eius exemplo ad amplioris fidelitatis studia fidelius et deuocius excitentur; maxime pro instantissimis peticionibus venerabilis patris domini Lodomerii miseracione Diuina Strigoniensis Archiepiscopi et Comitis perpetui loci eiusdem, dilecti et fidelis nostri; cui tanquam patri nostro spirituali et specialiter reuerendo, in rebus spiritualibus sincere submittimus caput nostrum, quem omni bono prosequimur et honore, terram custodum silue castri nostri Posoniensis retro ipsum castrum Posoniense coustitutam, inter duos fluuios Wydriche nuncupatos, a iurisdiccione et proprietate eiusdem castri nostri et Comitis sui, et jobagionum suorum excipientes, auctoritate presencium, et pariter eximentes, vna cum suis utilitatibus,

videlicet chybrionibus vinearum, locis molendinorum et villis, qui et quas idem Jacobus Judex fecerit, parauerit, construxerit et posuerit in terra eadem, et insulis, nemoribus, fenilibus, virgultis et alijs pertinencijs, et attinencijs vniuersis, eidem Jacobo Judici, et per eum suis posteritatibus dedimus, donauimus et contulimus jure perpetuo pacifice possidendam, a tempore videlicet introitus antiquorum Tartarorum hactenus desertam, vacuam et suis habitatoribus destitutam, concedentes et assignantes eisdem ipsam terram et eius vtilitates, sub eisdem metis, terminis et limitacionibus, et in eadem plenitudine, sub quibus predicti custodes silue dinoscuntur eam antea possedisse. Cuius quidem termini terre taliter distinquuntur, sicut ab ore venerabilis viri magistri Pauli Prepositi Strigoniensis, Legum Doctoris, et Administratoris Quinque Ecclesiarum, dilecti et familiarius clerici domus nostre, in hac parte nuncij eiusdem domini Archiepiscopi, recollegimus et didicimus seriatim, quod eadem terra situata retro castrum Posoniense inter duos riuulos, quemadmodum est premissum, quorum vnus a parte castri Posoniensis Nog Wyzdrice nuncupatur, et alter a parte castri Dywen Ozzywizdrice appellatur; et qualitas et quantitas eiusdem terre est tanta, quod potest eadem sufficere cum siluis, virgultis, terris non arabilibus et paucis arabilibus ad triginta aratra; et alie mete ibidem non sunt, nisi quod ijdem duo riuuli distinquunt terras castri Posoniensis et terras castri nostri de Dywen. Latitudo autem ipsius terre incipit ab oriente a parte castri Posoniensis, et protenditur usque ad terras predicti castri de Dywen ad occidentem, et potest habere in latitudine spacia ad longitudinem viginti jugerum. Longitudo vero incipit a parte meridionali a Danubio inter eosdem riuulos, et protenditur ad septemtrionalem partem vsque ad magnam viam, per quam itur in villam Stumpa, et ibi finitur. Et qnia donaciones Regum sunt largius interpretande, volumus firmiter statuentes, vt (preter) ipsum Jacobum Judicem et eius filios et successores, in predicta terra et suis vtilitatibus nec Comites Posonienses, qui pro tempore fuerint constituti, nec aliquis officialium vel jobagionum suorum habeant aliquam potestatem ex huiusmodi excepcione nostra, totum ius et dominium dicte terre et vtilitatum suarum in personas eiusdem Jacobi, Judi-

cis videlicet et posteritatum suarum in perpetuum transferentes; ita vt ex hac donacione nostra eiusdem terre et vtilitatum suarum veri domini et legitimi possessores effecti, eandem terram possidendi, et de ea quodlibet aliud faciendi, vna cum suis vtilitatibus, iuxta suarum arbitrium et lubitum voluntatum liberam habeant licenciam et plenariam facultatem. Vt igitur huius donacionis nostre series robur optineat perpetue firmitatis, nec possit per qnempiam hominum irritari seu eciam retractari, presentes litteras eidem Jacobo Judici duplicis sigilli nostri munimine dari fecimus communitas. Datum per manus venerabilis patris domini Th. Episcopi Waciensis, aule nostre Canceliarij dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° LXXX° VIII° quarto Idus Aprilis, Regni autem nostri sextodecimo.

(Eredetie Pozsony sz-k. város levéltárában.)

201.

Erzsébet királyné a Buzád nemzetségi Jakabnak a töle elvett birtokait viszszaadományozza. 1288.

(E)lyzabeth Dei gracia, maior Regina Hungarie, omnibus Christi fidelibus presentem paginam intuentibus, salutem in salutis largitore. Ad wniuersorum tam presencium quam posterorum noticiam harum serie uolumus peruenire, quod cum magistrum Jacobum filium Ponyth de genere Buzad, quidam de nostris Baronibus capitales inimicy eiusdem nobis frequenter et asidue acusas sent, non debita fidelitate nobis et filio nostro domino Regi in legacionibus nostris, quando ad partem meridionalem duxeramus transmittendum, seruiuisse, nos predictorum Barronum nostrorum, consilijs et uerbis friuolis aquiscentes, totam collacionem nostram, videliset willam Chehy, tres willas Dobza in Comitatu de Se-

gusd, duas willas Ouoche, et Berzenyche uocatas in Comitatu de Posega exhistentes, ab e(o)dem reuocaueramus, et receperamus, et quia eciam quendam tauarnicum nostrum, Paulum nomine, fecerat interimi. Wnde nos super premissis omnibus certocercius sumus experti, ut hec omnia ex odij fomite contra eundem fuerant exorta, ut eundem a nostro seruicio sub malo zelo possint separare, scientes eundem esse immunem in hoc facto et innocuum, et licet idem Paulus predictus merito fuerit interfectus, wxori et agnatis eiusdem Pauli interfecti secundum sentenciam Barronum nostrorum satisfecit. Unde attendentes totam ipsius fidelitatem et seruicia, que nobis a longo tempore inpenderat, predictam willam Cheby, tres willas Dobza, et willas Berzenyche et Ouacha nominatas reddimus et restituimus eidem ex uoluntate filij nostri karissimi, pleno iure perpetuo in filios filiorum possidendam irreuocabiliter, sicut contuleramus ab antiquo, cum emnibus vtilitatibus et pertinencijs wniuersis. Wt presens donacio robur obtineat perpetue firmitatis, presentes concessimus litteras duplicis sigilli munimine roboratas. Datum per manus magistri Laurencij Prepositi de Posaga, aule nostre Vice-Cancellarij, dilecti et fidelis nostri, anno gracie M° CC° octuagesimo octauo.

Jegyzet. E bőrhártyán kelt Kisfaludy Sándor példányának hátára a XIV. századi kéz ezeket írta: „Litera priuilegyalis super possessione Kalmanchehy." Másolta Horvát István. *Érdy.*

202.

IV. Miklós pápa II. Uros Istvánt szerb királyt inti, hogy a római egyház egységéhez térjen. 1288.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei viro magnifico Urosio Illustri Regi Sclavorum gratiam, per quam gloriam obtineat in futuro. Eterni patris immensa benignitas humani generis casum, quod primi hominis culpa corruerat, ineffabili respiciens pietate, ac illum, quem diabolica prostraverat invidia suggestione dolosa, volens ex caritate nimia misericorditer reparare, filium suum unigenitum consubstantialem sibi de celi excelso solio ad infima mundi misit, qui preelecte virginis utero, Sancti Spiritus cooperatione conceptus, et ex amina rationali et carne humana verus homo factus, ac per hoc perfectus Deus, perfectus homo, unus Dominus Jesus Christus, una persona in utraque perfecta natura, cunctis visibilem se ostendit, et salubribus homines institutis informans, vitamque ipsius indice perfecte doctrine demonstrans, dignatus est post sancte conversationis exempla et evangelice institutionis eloquia sub dire mortis supplicio mortem pati, ut de amaro mortis sue calice temporalis hauriret homo vite dulcedinem sempiterne. Pro ipsius ergo generis humani redemptione, Christus se hostiam exhibens, salutis dicti generis humani hoste prostrato, illud de opprobrio servitutis eripuit ad gloriam libertatis, superne illi patrie hostium reserando, et deinde resurgens a mortuis, ac in celum ascendens, Spiritum Sanctum sibi patrique consubstantialem et ab utroque pariter procedentem misit in Apostolos, quo congregavit, univit et roboravit Ecclesiam, cui Beatum Petrum Apostolorum principem prefecit, ac vicarium sibi reliquit in terris, animarum curam committens eidem, ut earum saluti, pro qua suam humiliavit altitudinem, intenderet vigilanter, tradendo sibi claves Regni Celorum, per quas ipsi suique successores potestatem aperiendi eiusdem Regni ja-

nuam obtinerent. Unde nos predicti vicarii, disponente Domino, licet immeriti successores effecti, super omnia, que nobis ex iniuncto incumbunt officio ad tuam aliorumque salutem nostre intentionis dirigimus aciem, ad hanc precipue mentis nostri destinamus affectum, circa ea diligenti studio et studiosa diligentia sedulo vigilamus, ut deviantes in viam veritatis adducere, omnesque lucrum facere Deo, sua nobis cooperante gratia, valeamus. Verum quia nemo pervenire valet ad viam veritatis eiusdem, nisi per fidem Catholicam a Deo et Sanctis Apostolis traditam, quam Sancta Romana Ecclesia profitetur et servat, Magnitudinem tuam monemus, deposcimus et hortamur in domino Jesu Christo, quatenus pie considerans, quod una est fides, extra quam nullus omnino salvatur, et sine qua Deo impossibile est placere, ad ipsius venias fidei unitatem, eamque fideliter teneas et observes, nichilominus populum tue ditioni Regis eterni potestate subiectum ad eandem unitatem reducas, et in illius observatione tuo exemplo laudabili et piis exhortationibus studeas conservare, ita quod ex hoc a patre luminum eterni consequaris luminis claritatem. Ceterum quia humana renitente natura, uno eodemque tempore diversis locis personaliter adesse nequimus, ne ullatenus negligentie relinquamus absentes, ad eos viros providos et discretos transmittimus vice nostra, ipsorum ministerio circa illos Apostolice servitutis debitum exolventes, propter quod viros electos de fratrum Minorum Ordine, viros utique pauperes in hoc mundo, in fide divites, in lege Domini plenius eruditos, dilectos scilicet filios fratres Marinum et Cyprianum latores presentium, ad te duximus destinandos, ut tu tuusque populus ipsum Dei filium Jesum Christum, suam gloriosam matrem ac fidei Christiane observationem ipsorum fratrum salutaribus traditionibus plenius agnoscatis. Fides autem Catholica hec est: Credimus hanc Sanctam Trinitatem, non tres Deos, sed unum Deum omnipotentem, eternum, invisibilem et incommutabilem; credimus Sanctam Catholicam et Apostolicam unam esse veram Ecclesiam, in qua unum datur baptisma et vera omnium remissio peccatorum; credimus etiam veram resurrectionem eiusdem carnis, quam nunc gestamus, et vitam eteruam; credimus etiam novi et veteris testamenti, legis ac Prophetarum

et Apostolorum unum esse auctorem, Deum ac Dominum omnipotentem. Hec est vera fides Catholica, ac hanc super dictis articulis tenet et predicat Sacrosancta Romana Ecclesia: sed et propter diversos errores a quibusdam ex ignorantia et ab aliis malitia introductos, dicit et predicat eos, qui post baptismum in peccata labuntur, non rebaptizandos; sed per veram penitentiam suorum posse consequi veniam peccatorum. Quod si vere penitentes in caritate decesserint, antequam dignis penitentie fructibus de commissis satisfecerint et omissis, eorum animas penis purgatoriis post mortem purgari, et ad penas huiusmodi revelandas prodesse eis fidelium vivorum suffragia, misse scilicet sacrificia, orationes et elemosinas, et alia pietatis officia, que a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consveverunt secundum Ecclesie instituta. Illorum igitur animas, qui post sacrum baptisma susceptum nullam omuino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, que post contractam peccati maculam, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exute, prout superius dictum est, sunt purgate, in celum mox recipi. Illorum autem animas, qui in mortali peccato, vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere, penis tamen disparibus puniendas, eadem Sancta Romana Ecclesia credit et firmiter asseverat, et quod nichilominus in die judicii, omnes homines ante tirbunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de factis propriis rationem. Tenet etiam et docet eadem Romana Ecclesia, septem esse ecclesiastica sacramenta; unum scilicet baptizma, de quo dictum est supra; aliud est sacramentum confirmationis, quod per manus impositionem Episcopi conferunt crismando renatos; aliud est penitentia; aliud eucharistia; aliud est sacramentum ordinis; aliud est matrimonium; aliud est extrema unctio, que secundum doctrinam Beati Jacobi irfirmantibus exhibetur. Sacramentum eucharistie ex azimo conficit eadem Romana Ecclesia, tenens et docens, quod in ipso sacramento panis vere transsubstantiatur in corpus, et vinum in sanguinem domini Jesu Christi. De matrimonio vero tenet, quod nec unus vir simul plures uxores, nec una mulier simul habere permittitur plures viros; soluta vero lege matrimonii per mortem alterutrius coniugum, secundas et tertias et deinceps nuptias successive

licitas esse dicit, si impedimentum canonicum ex causa alia non obsistat. Ipsa quoque Sacrosancta Romana Ecclesia summum et plenum Primatum et Principatum super universam Catholicam Ecclesiam obtinens, quem se ab ipso Domino in Beato Petro Apostolorum principe sou vertice, cuius Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter et humiliter recognoscit, sicut pre ceteris tenetur fidei veritatem defendere, sic et si que de fide suborte fuerint questiones, suo debet iudicio diffinire. Ad quam potest gravatus quilibet in negotiis ad forum ecclesiasticum pertinentibus appellare, sed et in omnibus causis ad examen ecclesiasticum spectantibus ad ipsius potest recurri iudicium, et eidem omnes ecclesie sunt subiecte, ipsarumque Prelati, et obedientiam et reverentiam sibi debent; apud quam sic plenitudo potestatis consistit, quod ecclesias ceteras ad sollicitudinis partem admittit. Quarum multas, et Patriarchales precipue diversis privilegiis eadem Romana Ecclesia honoravit, sua tamen prerogativa tam in generalibus Conciliis, quam in quibuscumque aliis semper salva. Datum Reate X. kalendas Augusti. Pontificatus nostri anno primo.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner Monumenta stb. I. k. 360. l.)

203.

IV. Miklós pápa Ilonát özvegy szerb királynét inti, hogy fiait Istvánt és Urost a római egyház egységére téríteni igyekezzék. 1288.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei carissime in Christo filie Elene Regine Sclavorum Illustri salutem et Apostolicam benedictionem. Gratiam agimus gratiarum omnium largitori, quod sicut accepimus et utique acceptamus, ipso menti iue timorem sui nominis et amorem misericorditer inspirante, ab eo, qui solus habet in Regno hominum potestatem, dignitatis Regalis gloriam recognoscens, in Deum sinceram habes fidem, ac eius Ecclesiam zelo pietatis catholice veneraris. Hanc itaque fidem vigere in tua progenie cupientes, Magnificos viros Stephanum et Urosium, Illustres Reges Sclavorum, natos tuos, per nostras litteras hortandos duximus et monendos, ut pie considerantes, quod una est fides, extra quam nullus omnino salvatur, et sine qua Deo impossibile est placere, ad ipsius veniant fidei unitatem, eamque fideliter teneant et observent, nichilominus populum sue ditioni Regis eterni potestate subiectum, ad eandem unitatem reducentes, in illius observatione suo exemplo laudabili, et piis inductionibus studeant conservare. Ceterum ut iidem Reges eorumque populus ipsum Dei filium Jesum Christum, suam gloriosam matrem ac fidei Christiane observationem agnoscant, dilectos filios, fratres Marinum et Cyprianum de fratrum Minorum Ordine, viros utique pauperes in hoc mundo, in fide divites et in lege Domini plenius eruditos, cum predictis nostris litteris destinamus; ideoque Celsitudinem tuam rogamus et hortamur attente, in remissionem tibi peccaminum iniungentes, quatenus predictos Reges, natos tuos, ut devote redeant ad predicte fidei unitatem, et humiliter suscipiant nostra et predictorum fratrum salutaria monita, sedulis exhortationibus inducere non omittas, ipsosque in ob-

servantia et perseverantia fidei prelibate foveas et confortes: ita quod in tui ventris fructu letari, et benedicta inter mulieres vocari a Domino merearis; predictos quoque fratres habens pro Divina nostra reverentia propensius commendatos, sic eos favore benivolo prosequaris, quod tua propter hoc devotio dignis possit in Domino laudibus commendari. Datum Reate VI. Idus Augusti, Pontificatus nostri anno primo.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 259. l.)

204.

IV. Miklós pápa IV. László magyar kivályt inti, hogy a kunok társaságával felhagyván, ismét a katholika hithez térjén. 1288.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio nostro L. Regi Ungarie Illustri salutem et Apostolicam benedictionem. Si sparsa semina de gremio Matris Ecclesie seminata colligeres, Divine gratie participatione sentires, quod ipsa Ecclesia progenitorum tuorum merita clara rememorans, te baiulare ac lactare cepit ut filium, et tandem causa suggerente, maternis allocutionibus, ne sic clarum germen decideret, te informavit ac direxit indefessis sollicitudinibus et studiis oportunis, specialiter a tempore felicis recordationis N. Pape predecessoris nostri, prout ipsius predecessoris actus salutiferi representant. Sed prohdolor, sicut diversis scripturis et relatibusac alias fama divulgante, amare percepimus, tu desertis progenitorum eorundem vestigiis, fallibili collussione degenerans, licet interdum eiusdem matris exhortationibus acquiescere ore pretenderes, tamen in ruinam sponte prosilire dinosceris, dum Deum contempnere non vereris, vel revereri contempnis, et alias in precipitium te devolvis, destructionem fame proprie non aspernans, cuius notabiliter prodigus, positus es in notabile spectaculum gentibus, ut tanqnam criminosus merearis

a singulis denotari; pro eo maxime, quod religione Christiana postposita, vel potius abiecta, in contemptum Divini nominis te cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis et Paganis conversatione dampnata confederare te diceris, specialiter vivendi cum eisdem Neugeriis norma sumpta, et abiecta, immo potius carceri tradita immaniter uxore propria, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Regina Ungarie Illustri, deseviens in te ipsum et Regiam domum Ungarie, que consueuit claris germinibus fecundare, in ipsius domus exterminium thorum fedare uon metuis coniugale, sicque, si premissis veritas suffragatur, degis Divina et humana lege vetiti criminis labe pollutus in scandalum hominum, et redderis in conspectu supremi nominis odiosus. Unde cum ex iniuncto pastorali nobis officio animarum curam genere teneamur, dolentes et merito, si talem de te reddere nos contingat in examine superni judicii rationem, et cupientes, ut salutis vitato dispendio, electorum aggregari consortio merearis; Celsitudinem Regiam monemus, rogamus et hortamur attente, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus eorumdem Tartarorum, Sarracenoeum, Neugeriorum ac aliorum infidelium dimissis erroribus, in quorum observatione a via lucis deviatur, et itur in tenebras, que docet et servat universalis Ecclesia, velut plantatus in domo Domini devote conversionis studiis amplectaris, et eandem Reginam resumens et in securo statu conservans, eam ut teneris, maritali affectione pertractes, ita quod tu per hec plene percipiens salutis Divine flagrantiam, efficatius ad amorem eius allectus, ad dona celestis gratie valeas pervenire, ac fugato nubilo dicta domus Ungarie reluceat titulis solite claritatis. Et ne videatur correctio paterna tepescere circa filium delinquentem, venerabili fratri nostro . . . Archiepiscopo Strigoniensi, de cuius circumspectione ac examinata probitate confidimus, per alias diversas litteras nostras iniungimus, ut in hac parte datas sibi a Domino virtutes exercens, te a sic nephandis erroribus retrahat, et ad viam salutarem studiosa operatione reducat. Et si dicti Tartari, Sarraceni, Neugerii et pagani dampnatos suos conatus contra Catholice fidei professores exercitare voluerint, ne ipsorum invalescat severitas in dispendium fidei Christiane, contra predictos Tartaros,

Saracenos, Neugerios ac paganos, ac alios adherentes eisdem, vel eos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscumque status aut conditionis extiterint, per se vel per alium seu alios studeat sollicite proponere verbum crucis; et contra te specialiter, nisi predictam Reginam resumpseris, et eam, ut predicitur, tute tractaveris, exerceat censuram ecclesiasticam auctoritate nostra munitus. Et nichilominus ceteris Regibus, Ducibus, Comitibus et Baronibus, ac populo illarum partium scribimus, ut super hiis Archiepiscopo assistant eidem, nec cessabimus, quantumcumque invite, si oportuerit, quod non credimus, ad tuam correctionem partes Apostolice sollicitudinis, sicut expediet, adhibere. Per hoc autem, quod te in presenti littera cum solite benedictionis eloquio salutamus, quia nondum de huiusmodi tuis actibus patet nobis veritas narratorum, scutum alicuius confidentie non assumas, quominus hominis et canonis sententiis, si eas forsan incurreris, sis ligatus. Datum Reate VI. Idus Augusti, (Pontificatus nostri) anno primo.

(IV. Miklós pápa Regestáibói, Theiner Monumenta I. köt. 357. l.)

205.

IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban az esztergami érsekhez, a szomszéd országok fejedelmeihez, s Magyarország és a szomszéd vidékek főpapjaihoz és népeihez. 1288.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem et Apostolicam benedictionem. Si sparsa semina de gremio Matris Ecclesie seminata carissimus in Christo filius noster L. Rex Ungarie Illustris colligeret, Divine gratie participatione sentiret, quod ipsa Ecclesia progenitorum suorum merita clara rememorans, eum baiulare ac lactare cepit ut filium, et tandem causa sug-

gerente, maternis allocutionibus, ne sic clarum germen decideret, informavit ipsum ac direxit indefessis sollicitudinibus et studiis oportunis, specialiter a tempore felicis recordationis Nicolai Pape predecessoris nostri, prout ipsius predecessoris actus salutiferi representant. Sed, prohdolor, sicut diversis scripturis et relatibus, ac alias fama divulgante, amare percepimus, ipse Rex desertis progenitorum suorum vestigiis, fallibili collusione degenerans, licet interdum eiusdem matris exhortationibus acquiescere ore pretenderet, tamen in ruinam sponte prosilire dinoscitur, dum Deum contempnere non veretur, vel revereri contempnit, et alias in precipitium se devolvit, destructionem fame proprie non aspernans, cuius notabiliter prodigus, positus est in notabile spectaculum gentibus, ut tanquam criminosus mereatur a singulis denotari; pro eo maxime, quod religione Christiana postposita, vel potius abiecta, in contemptu Divini nominis se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis et Paganis conversatione dampnata confederare se dicitur, specialiter vivendi cum eisdem Neugeriis norma sumpta, et abiecta, immo potius carceri tradita immaniter uxore propria, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Regina Ungarie Illustri, deseviens in se ipsum et Regiam domum Ungarie, que consuevit claris germinibus fecundare, in ipsius domus exterminium thorum fedare non metuit coniugalem, sicque, si premissis veritas suffragatur, degit Divina et humana lege vetiti criminis labe pollutus in scandalum hominum, et redditur in conspectu supremi nominis (igy) odiosus. Vnde cum ex iniuncto pastorali nobis officio animarum curam gerere teneamur, dolentes et merito, si talem de predicto Rege reddere nos contingat in examine superni judicii rationem, et cupientes, ut salutis vitato dispendio, electorum aggregari consortio mereatur; fraternitati tue, de cuius circumspectione ac examinata probitate confidimus, iniungimus, ut in hac parte datas tibi a Domino virtutes exercens, predictum Regem a sic nephandis erroribus retrahas, et ad viam salutarem studiosa operatione reducas. Quocirca fraternitati tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dictus Rex predictam Reginam a carcere liberatam resumere, ac ut predicitur, tute tractare noluerit, tu eum ad id per censuram ecclesiasticam

auctoritate nostra compellas. Non obstante si eidem Regi a Sede Apostolica sit indultum, quod excommunicari, vel terre ipsius interdici non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam de indulto huiusmodi mentionem. Datam Réate VI. Idus Augusti. (Pontificatus nostri) Anno primo.

In e. m. venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis, ac dilectis filiis Electis, Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Prepositis, Plebanis et aliis Ecclesiarum Prelatis ac Ministris, Guardianis et Custodibus, ac Capitulis et Conventibus, Cisterciensis, Sancti Benedicti, Premonstratensis, Predicatorum et Minorum fratrum ac aliorum Ordinum, et universo Clero, ac Hospitalis Sancti Johannis Jerosolomitani, Militie Templi et Sancte Marie Theotonicorum Magistris, Preceptoribus et fratribus per Regnum Ungarie ac circumpositas provincias constitutis etc. Si sparsa etc. ut supra usque reducat. Ut igitur idem Archiepiscopus tamquam Christi operarius utilius proficere valeat, universitatem vestram rogamus et hortamur attente, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus attendentes, quod per hoc posset catholice fidei deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, Paganos et alios predictos eidem Archiepiscopo ad requisitionem suam sic favorabiliter assistere studeatis, quod huiusmodi repressis erroribus, vobis cedat ad laudis titulos et salutem. Datum Reate VI. Idus Augusti (Pontificatus nostri) anno primo.

In e. m. dilectis filiis nobilibus viris . . . Polonie ac . . . Sclavonie aliisque Ducibus, Marchionibus, Comitibus et Baronibus, ac universo populo Christi fidelibus per Regnum Ungarie ac alias circumpositas provintias constitutis.

In e. m. carissimo in Christo filio . . . Regi Romanorum Illustri, verbis competenter mutatis.

In. e. m. carissimo in Christo filio . . . Regi Boemie Illustri.

In e. m. nobili viro . . . Duci Austrie Illustri.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 358. l. V. ö. IV Miklós pápa Lodomér esztergami érsekhezi ezen tárgyban intézett másik levelét lásd Fejérnél Cod. Dipl. V. köt. 3. r. 420. l.)

206.

IV. Miklós pápa meghagyása Lodomér esztergami érsekhez Erzsébet magyar királyné fogságból szabadulása tárgyában. 1288.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem et Apostolicam benedictionem. Dudum Romana Ecclesia per obitum felicis recordationis Honorii pape IV. predecessoris nostri vacante, Collegium Cardinalium ipsius Ecclesie, de quorum numero tunc eramus, tibi quasdam litteras destinavit, inter cetera continentes, qualiter dictus predecessor suas tibi dirigendas litteras confici fecerat et bullari; sed eo morte prevento, earum non fuerit missio subsecuta. Continebatur autem inter alia in ipsius predecessoris litteris supradictis, quod carissimus filius noster L. Rex Uugarie Illustris quasi alienatus ab utero Matris Ecclesie, in ipsius non expavens delinquere sacramentum, a carissima in Christo filia nostra E. Regina Ungarie Illustri consorte sua, non sine coniugalis thori feda violatione divertens, non solum infidelibus se copulavit mulieribus impudenter, verum etiam, ut liberius se fedaret cum illis, dictam Reginam carceri mancipavit, in quo subtracto sibi omni subventionis auxilio, idem Rex eiusdem Regine nobilitatis, quam ex Regali traxit prosapia, consideratione postposita, ipsam fame ac nuditate, subtractis sibi nichilominus aliis necessariis, affligebat, propter quod dicta Regina inter angustias maximas constituta, lacrimis irrigatur assiduis et suspiriis fatigabatur amaris. Unde prefatus predecessor ad dictam Reginam habens paterne compassionis affectum, ac propterea cupiens optate respirationis et oportune consolationis sibi commoda procurare, ne, quod absit, ipsius innocentia inter squalores carceris deficeret fatigata, te attente rogabat, tibique dabat per dictas litteras in mandatis, ut sedulis studeres vigiliis eandem Reginam de carcere meroris educere ac restituere plenarie libertati, sibique faceres etiam omnia

iura tam dotalia, quam alia iuxta consuetudinem Regni Ungarie hactenus in eodem Regno pacifice observatam impendi, contradictores et rebelles per censuram ecclesiasticam appelatione postposita, compescendo. Quia igitur eidem Regine super tam periculoso et miserabili statu eius affectu paterno compatimur, magnoque desiderio ducimur, ut ei post tante tribulationis nubilum serenitas votive consolationis accedat, fraternitati tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus super premissis auctoritate nostra procedas, iuxta prefati predecessoris expressam superius continentiam litterarum, contradictores et rebelles per censuram ecclesiastcam appellatione postposita compescendo. Non obstante, si eidem L. Regi a Sede Apostolica sub quacumque forma vel expressione verborum indultum existat, quod excommunicari, aut quod terre ipsius interdici non possint per litteras dicte sedis non facientes plenam et expressam de indulto huiusmodi mentionem, aut quavis alia indulgentia sedis eiusdem, per quam effectus presentium impediri valeat vel differri. Datum Reate VI. Idus Augusti. Pontificatus nostri anno primo

(III. Miklós pápa Regestaiból, Theiner id. m. I. k. 359. l.)

207.

Az esztergami káptalan bizonyságlevele, hogy István és Péter mesterek Csák nemzetségből palásti birtokukat több palásti nemeseknek eladták. 1288.

Universis presentes literas inspecturis Capitulum Ecclesie Strigoniensis salutem in Domino sempiternam. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod cum nobiles viri Stephanus et Petrus magistri, fylii magistri Marci de genere Chaak ad nostram presenciam accedentes, duas partes de totali terra Palasth vocata in tres porciones equales divisa, sita in Comitatu Huntensi, sub uno cursu metarum, que olim erat terra castrensium de Hunth et de Bolonduch, et per dominum Belam quartum qondam (igy) Regem Hungarie recordacionis felicis, magistro Stephano filio magistri Mathey, patri (? avo) videlicet eorundem filiorum magistri Marci, prout in privilegio ejusdem domini Bele Regis habetur, collata exstiterat et concessa, hanc collacionem domini Bele Regis, domino Ladislao Dei gracia tercio, nunc Illustrissimo Rege Hungarie, per suum privilegium confirmante, et post obitum ipsius magistri Stephani, per eundem dominum Regem Ladislaum eadem terra Palasth, ipsis filijs magistri Marci data fuerat et donata, sicut in patentibus literis eiusdem domini Regis Ladislai vidimus contineri, se confessi fuissent de Regia permissione vendidisse et assignasse, partim scilicet nobilibus viris Comiti Petro filio Bors, Petro, Bors et Bowaz filijs suis, et partim Comiti Bogonye, et Magistro Job filijs Joance (igy) et Liptou filio Gyurk de Palasth, et eorum posteritatibus successivis, pro octoginta sex marcis et dimidia ac octo ponderibus legalis argenti, ad quarum soluciones eciam termini fuerant in nostris literis pluries assignati; tandem terminis ad soluciones huiusmodi deputatis, ex parte predictorum nobilium de Palasth filijs eiusdem magistri Marci, predicta quantitas debiti ex-

stitit plenarie persoluta, ad valorem videlicet decem pensarum denariorum Vyennensium argenti pro marca qualibet ponderata. Et sic per assignacionem et vendicionem eorundem filiorum magistri Marci, quemadmodum est premissum, una pars eiusdem terre Palasth tocius, in tres porciones equales partite, et suarum utilitatum, videlicet tributi, loci molendinorum, fenilium et silvarum, nec non aliarum pertinenciarum suarum, eidem Comiti Petro et filijs suis, ac eorum posteritatibus cessit et statuta est in perpetuum possidenda, alia porcione eiusdem terre et premissarum utilitatum ac pertinenciarum suarum eisdem filijs Joance et Gyurkonis ac eorum posteris, ad habendum jure perpetuo devoluta; ita tamen, quod ab omnibus questionibus racione duarum parcium predicte terre Palasth totalis, et utilitatum suarum, ullo unquam tempore suscitatis, prefati filij magistri Marci et eorum filij et posteritates, ipsum Comitem Petrum et filios suos, nec non filios Joance et Gyurkonis et eorum successores expedient suis laboribus et expensis in perpetua tenuta et pacifica possessione duarum parcium dicte terre, et utilitatum, suarum eos indempniter conservando; prout ad hec omnia et singula premissorum irrevocabiliter observanda, se et suos posteros firmiter obligarunt. In cujus rei firmitatem et memoriam sempiternam presentes ad peticionem parcium predictarum nostro sigillo dedimus communitas. Datum per manus discreti viri magistri Cypriani Ecclesie nostre Lectoris, anno Domini M. CC°. LXXX. octavo, decimo quarto kalendas Februarii.

(Hártyán a törött pecsét sárga vörös selymen függ. Lonthói közbírt: levéltár, Caps. A. Fasc. 1. Nr. 3. Közli *Rakovszky István* úr.)

208.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy több szurcsuki birtokosok birtokuk határai iránt egyezkedtek. 1288

Nos Characius Prepositus et Capitulum Ecclesie Jauriensis damus pro memoria, quod Erd, cum Vinabur, Herando, et Samsone nobilibus de Szwrchwk sua et omnium consangvineorum suorum in personis ex una, parte vero ex altera Beuez filius Peturua de Szwrchuk similiter sua et Poza filii Cheketz in personis coram nobis constituti, iidem Erd, Vinabur, Herandus et Samson in suis et suorum consangvineorum personis fassi sunt: quod porcionem possessionariam eorundem Beuez et Poza in Szwrchuk in illa parte, que illis a Juda Charatino in communi divione obtigit, a porcionibus suis certis metis discernendo, eisdem Beuez et Poza propter bonum pacis penes dicti Juda Characii et ejus consangvinei porciones pacifice possidendam permiserunt. Cujus separate porcionis metas hoc modo retulerunt: primo ab oriente super prata de Ugh tres mete sunt; inde tendit et vadit ad magnam viam, que ad Bogdan ducit, et transit per Beuehaza; inde vertit supra, et vadit ad duas metas penes eandem viam; inde modice revertit ad orientem, ubi due mete sunt; hinc iterum vadit ad superiorem partem versus Orozi, ubi due mete sunt; hinc iterum vadit ad orientem ad quandam sylvam Telekfey nominatam ad unam herbosam viam, ubi due mete sunt; inde transit per illam sylvam ad occidentem, et vadit iterum ad viam, que ex Orozy venit, ubi sunt due mete; iterum in eadem parte in illa via sunt due mete; inde ad superiorem partem vertendo ad longitudinem unius jugeri sunt due mete; inde tendit ad occidentem ad lacum Sik, ubi sunt eciam due mete; inde vertit iterum ad superiorem partem versus terram Dobai, et vadit ad duas salices, ubi due mete sunt; inde vadit ad inferiorem partem ad rubetum, ubi sunt due mete; inde vadit ad priores tres metas. Datum feria

proxima post festum Beate Luce Virginis anno Domini M CC. LXXX. VIII.

(Hiteles másolat után. *Nagy Iván.*)

209.

Erzsébet Potkó özvegye férjének megöletése gyanujával terhelvén Marcelt és Pált; az ügy végre közbenjárók segedelmével 10 márka lefizetése által a pozsonyi káptalan előtt kiegyenlítetett. 1288.

A. B. C.

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in Domino. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod relicta Potko filia Pauli Els vocata, simul cum Aglene filia sua ab una parte, Marcello filio Mychaelis et Paulo genero eiusdem de Scemet ab altera constitutis, personaliter coram nobis eadem relicta est confessa, quod cum ipsa super morte eiusdem Potko mariti sui contra eosdem Marcellum et Paulum materiam questionis suspicionis nomine suscitasset; licet super huiusmodi suspicione inter partes fuisset diucius disceptatum, ad ultimum tamen per composicionem proborum uirorum in decem marcis concordassent, quas videlicet decem marcas eadem relicta et filia sua antedicta ab eisdem Marcello et Paulo se plenarie recepisse asserentes, eosdem Marcellum et Paulum in nostri presencia super eadem suspicione reddiderunt innoxios et immunes et penitus expeditos; obligacione huiusmodi interserta, quod quicunque processu temporum eosdem Marcellum et Paulum super morte dicti Potko mariti sui temptauerit propulsare, eadem relicta et filia sua supradicta tenebuntur expedire pro-

prijs laboribus et expensis. In cuius rei memoriam presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum in Dominica proxima ante festum Natiuitatis Beati Johannis Baptiste, anno Domini M° CC° octuagesimo octauo.

(Hártya. — A még ép pecsét hártyaszinegen függ. — Pozsonykáptalani országos levéltár. Capsa XIV. Fasc. 22. Nr. 1. *Kassa.*)

210.

A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Nyéki Jakab és Bodolo, Chene fiai, Joanka nevü szolgájukat és utódait szabadokká nyilatkoztatták. 1288.

Vniversis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in Domino. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod accedentes ad nostram presenciam personaliter Jacobus et Bodolo, filij Chene de Nek, confessi sunt oraculo uiue uocis; quod cum pater ipsorum predictus Chene in extremis laboraret, sanus adhuc mente, inter cetera, que in suo ultimo testamento ordinaverat, quemdam seruum suum hereditarium Joanka nomine, filium Dere, pro salute anime sue manumiserit atque perpetue donaverit libertati; et ex nunc ipsi Jacobus et Bodolo paternum uotum pium esse considerantes et salubre, eundem Joankam eciam coram nobis personaliter comparentem, cum omni posteritate sua, pro Deo et pro remedio anime patris ipsorum, ac pro salute animarum suarum spontanea, libera et bona uoluntate manumiserunt et perpetue restituerunt et reddiderunt libertati; dantes eidem plenam facultatem cum omni posteritate sua ubicunque et apud quoscunque uellet libere commorandi; ita quod de cetero idem Joanka vel ab eo descendentes ad ipsos Jacobum et Bodolo antedictos nullius obnoxietatis necessitudine debeant perti-

neri, sed tamquam natiue libertatis priuilegio cum omni posteritate sua perenniter frui debeant et foueri; et insuper obligantes se, quod quicunque processu temporum ipsum, Joankam aut ab ipso descendentes racione condicionis pristine in iudicio uel extra iudicium attemptarent propulsare idem Jacobus et Bodolo tenebuntur eos expedire proprijs laboribus et expensis. In cuius rei memoriam presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno M. CC. octuagesimo octauo.

(Hártya. Nemzeti szinti selymen függ a még ép pecsét. Pozsonykáptalani levéltár. Capsa XIV. Fasc. 23. Nr. 28. *Knaus.)*

211

A pozsonyi kaptalan bizonyságlevele, hogy Butka, Wothai Ilerus özvegye, Fotka nevü szolgáját szabaddá bocsátotta. 1288.

A. B. C.

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in Domino. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod domina Butka, relicta Ilerus de Wotha, filia Budocha, constituta personaliter coram nobis, quendam seruum suum, nomine Fotka, quem in recompensacionem dotis sue ac rerum paraphernalium iam pridem Nicolaus filius Elye de eadem Wotha tradiderat perpetuo possidendum, super qua quidem tradicione ex nouo nostrum priuilegium est confectum, in nostri presencia pro sue anime remedio manumisit et tradidit cum omni posteritate sua perpetue libertati, ita, quod inantea idem Fotka, uel heredes sui aut heredum suorum successores, ad ipsam, uel ad alium aliquem de cognatis suis racione alicuius obroxietatis neccessitudine non debeant per-

tinere; obligando se, quod quicunque processu temporum, eundem Fotka, aut heredes suos occasione condicionis pristine, niterentur forsitan molestare, ipsa domina tenebitur eosdem expedire proprijs laboribus et expensis. In cuius rei memoriam presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M CC. LXXX. VIII°.

(Hártya. A pecsét hártyazsinegen függ. Pozsonykáptalani országos levéltár. Capsa XIV. Fasc. 23. Nr. 7. *Knauz.*)

212.

Mykud bán Péter erdélyi püspöknek sz. Miklós nevü birtokát adományozza azon 50 gira fejében, melyeket ő és elhunyt test vére Imre Fülöp fermoi püspök és pápai követ határozata szerint, mivel a szent földre menni elmulasztottak, fizetni tartoztak.

1288.

Nos Mykud Banus, filius Comitis Mykud de genere Kukenusrennolth tenore presencium significamus vniuersis Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris, quibus presentes ostenduntur, quod cum felicis recordacionis magister Emericus karissimus frater noster, et nos, votum dicti patris nostri adimplere volentes, signacula vivifice crucis nostris humeris gestantes assumpsissemus, in subsidium Sancte terre Jherosolimam cupiendo proficisci, et hoc propriis non suppetentibus facultatibus nequiverimus adimplere, venerabilis pater dominus Philipus Episcopus Firmanus, per Hungariam et Poloniam tunc temporis Apostolice Sedis Legatus, dictum fratrem nostrum magistrum Emericum, et nos a uoto premisso absolvit, condicionem hujusmodi imponendo, quod idem magister Emericus et nos, in commutacionem ipsius nostri itineris, propter laudem nominis omnipotentis Dei, Beatissime Marie semper uirginis, matris eius, nec non omnium Sancto-

rum suorum ad utilitatem, uel opus alicujus ecclesie quinquaginta marcas offerremus, seu dare deberemus. Verum quum idem magister Emericus frater noster, antequam cum eodem solucionem ipsarum quinquaginta marcarum peregissemus, prout per memoratum dominum Legatum nobis injunctum exstiterat, evocante Divino iudicio, uita destitues (igy) de medio sit sublatus, considerantes, ne propter negligenciam, seu transgressionem solucionis premissarum quinquaginta marcarum anima ejusdem fratris nostri coram eterno judice aggravetur, et nos eciam forsan in futuro condempnemur, cum easdem quinquaginta marcas, deficientibus bonis nostris momentaneis, aliter dare et solvere alicui ecclesie non possimus, ad laudem nominis creatoris universe creature, et Beatissime Marie intemerate semper Virginis, matris eius, ac Beati Mychaelis Archangeli, nec non omnium sanctorum suorum, ob remedium anime dicti magistri Emerici fratris nostri, nostreque saluti consulentes, occasione debiti pretactarum quinquaginta marcarum quandam possessionem nostram Scenthmyklous nominatam, habitam et possessam ex donacione inclite recordacionis Bele Regis, et inprimis per ejusdem priuilegium, demum per priuilegium felicis memorie Regis Stephani, postea per privilegium magnifici Regis Ladizlai, nobis confirmatam et perpetuatam, in Comitatu de Torda juxta fluvium Aranas existentem, ab oriente terris Ecclesie Orodiensis, a meridie eundo superius per medietatem ipsius fluvii Aranas, a parte occidentali, cuidam possessioni nostre Kerekeghaz nominate, a parte septemtrionali terris nobilium de Zara Scinth vocate, inde procedendo alteri possessioni nostre Coppan nuncupate vicinantem et adiacentem, sicque revertentem ad terminos terre Orodiensis Ecclesie prenotate, cum omnibus vtilitatibus suis et pertinenciis, terris scilicet arabilibus, silvis, virgultis, nemoribus, pratis et fenetis ac locis molendinorum, sub hiisdem antiquis metis, signis, seu terminis, quibus eam habuimus et possedimus, dedimus, tradidimus, donavimus, et legauimus racione operis ecclesie Beati Mychaelis Archangeli venerabili patri domino Petro Dei gracia Episcopo Transsilvano, et per eum suis successoribus, ipsi scilicet Episcopatui Transilvano perpetuo jure irrevocabiliter possidendam et habendam. Obligantes nos

et nostros successores, expedituros propriis laboribus ac expensis ipsum venerabilem patrem dominum Petrum Episcopum, et ejusdem successores ab omnium accione, seu grauamine, quam vel quod contra eundem dominum Petrum Episcopum, ejus successores per inclitum Regem Hungarie pro tempore existentem, uel quoscunque alios omnes processu temporis oriri contingeret racione possessionis annotate, uel de nostris possessionibus hereditariis, tam nos, quam nostri successores dabimus equiualentem possessionem ipsi possessioni Scentmyklous vocate dicto venerabili patri domino P. Episcopo, et per eum suis successoribus, Episcopatui videlicet Transsiluano, uel pro ipsa possessione eidem domino Episcopo aut Episcopatui suo, sine omni strepitu judicii coram venerabilibus viris Capitulo Albensis Ecclesie Transsiluane quinquaginta marcas fini argenti persolvemus, secus facere attemtantes penam duppli incurremus. Item obligamus nos et nostros successores, memorata priuilegia dictorum dominorum Regum exhibere, seu ostendere coram omnibus judicibus quandocunque tractu temporis necesse fuerit, uel expediens, que priuilegia et nunc eidem domino episcopo offerremus, nisi in hiisdem factum tributi nostri, et quam plures alie possessiones nostre annotate haberentur. Et sic pretactam donacionem cum presentibus litteris in premissis pendenti sigillo nostro fecimus cummuniri, eandem nichilominus donacionem seu legacionem ad majorem rei euidenciam, inconcussamque perpetuo firmitatem cum pacientissimo motu cordis nostri curauimus per priuilegiales litteras memorati Capituli Albensis Ecclesie roborare. Datum Albe, in Sancto Sabato, anno Domini M°.CC. . . . esimo octavo.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens I. k. 142. l. Igen rosszul Fejérnél Cod. Dipl. V. k. 3. r. 436)

213.

Törvénykezési okmány egy Brazza szigetén hozott birói itéletről 1288.

In nomine Christi Amen. Anno Natiuitatis eiusdem 1288. ind. prima, die 3-a mensis Aprilis, temporibus Illustris et egregii domini Johannis Danduli D. g. Ducis Venetiarum, et nobilis ac potentis viri domini Ruberti Quirino Potestatis Insularum Phare et Bracie. Intorta questione inter Clementem Grubisse et Mixam Petranich de insula Bracie super quandam terram vocatam Dobro Zirje, nobilis vir Franciscus Polani, miles et Vicarius in Bracia prefati domini Potestatis Ruberti, existens super loco differencie una cum suis judicibus de Bracia, nobilibus Cherusio Obelgano, Dobreza et Ceprigna Prodani, adjudicavit et sententiavit cum eis post audicionem testium et lecturam scripturarum, dictam terram de Dobro Zirje esse et pertinere Mixe Petranich, in presencia Mathei Jurjevich, Climpse Dobranich nobilium de Bracia et Pauli Osoris nobilis et habitatoris de Phara.

Et ego Crasovus filius Petri de Spalato, juratus scriba Communis Bracie scripsi et manu mea roboravi.

(Ciccarelli után. Osservazioni sulla isola della Brazza, Velencze 1801. 112. l. *Czech.*)

214.

IV. László király Pétert, erdélyi püspöket, kit több jószágtól megfosztott, visszahelyezi ismét azoknak birtokába. 1289.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex, omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in eo, qui salutem operatus est in medio terre. Ad uniuersorum noticiam volumus pervenire, quod cum venerabilis pater P. Dei gracia Episcopus Transsiluanus ex precepto et mandato venerabilium patrum Lodomerii videlicet Strigoniensis, et Johannis Colocensis, Dei gracia Ecclesiarum Archiepiscoporum, dicencium auctoritatem Sedis Apostolice se habere et non ex proprio motu et voluntate, sicut ijdem Archiepiscopi prenotati coram nobis sunt confessi, Arbuz Cumanum, cognatum nostrum, et duos nepotes eiusdem, ac Moius Vojwodam nostrum Transsiluanum, dilectos et fideles nostros captivasset, et propter hoc solum possessiones donaticias per Inclitos Reges et Illustres, Belam videlicet clare memorie avum nostrum, et Stephanum felicis recordacionis patrem nostrum, nec non per nos, Ecclesie Beati Michaelis Cathedrali datas, factas et collatas, scilicet villam Culuswar cum suis pertinenciis, et villam Albensem cum territorio suo vniuerso, et alijs sibi attinencijs pertinentibus, nec non et alias donaciones nostras literis seu privilegijs nostris consolidatas, Ecclesie prelibate alienassemus revocando, tandem eodem venerabile patre nostram graciam et dileccionem obtinente, et per omnia immunem se nobis in execucione predicti et injuncti sibi mandati exibente et reddente, possessiones prelibatas, et omnes alias donaciones, super quibus litere, seu priuilegia nostra sunt concessa, eidem Ecclesie Beati Michaelis Archangeli reddendas duximus inrevocabiliter, ex gracia nostra pleniori et Regio cum favore, possidendas et habendas, prout hactenus Ecclesia memorata habuit

(et) possedit inconcusse ab antiquo, et ab omnibus illis, quibus villas, seu possessiones supradictas contuleramus, revocamus per presentes, et litteras nostras, eisdem super dictis possessionibus emanatas, cassas decernimus et inanes et inribus penitus carituras. In cujus rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus literas duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum in Apoldija inferiori, in festo Sancti Egidi Abbatis, per manus venerabilis patris, domini Gregorij, Dei gracia Episcopi Chanadiensis, aule nostre Vice-Cancellarij, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M°.C°C°. octogesimo nono, Regni autem nostri anno decimo septimo.

Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch z. G. Siebenb. I. köt. 146. l. Az okmányt hibásan adta ki Fejér Cod. Dipl V. k. 3. r. 454 l.)

215.

IV. László király Gyoui Miklós és Endre grófoknak visszaadja Gomord nevű birtokukat, melyet V. István király a karakoi vendégeknek adományozott. 1289.

Ladislaus ..... quod Nicolaus et Andreas Comites filii Andree de Gyou ad nostram accedentes presenciam quandam terram Gomord vocatam iuxta fluvium Morus existentem, hospitibus de Korokou per dominum Regem Stephanum karissimum patrem nostrum collatam, quam quidem progenitorum suorum hereditariam esse et fuisse asserunt, et olim ab eisdem alienatam, a nobis humiliter supplicando sibi reddi et restitui postularunt. Verum quia nos ipsam terram ex ueridica relacione quorum comperimus progenitorum eorundem Nicolai et Andree Comitum esse et fuisse hereditariam ab antiquo, et ab eisdem esse alienatam; et quia ius requirit, equitas suadet, et calculus deposcit racionis, ut quispiam suo iure pociatur, et nos unumquemque iuxta officium nostri re-

giminis in suis iuribus conseruare volumus et intendimus, predictam terram Gomord uocatam eisdem Nicolao et Andree Comitibus, et suis heredibus heredumque suorum successoribus cum omnibus utilitatibus suis et pertinenciis sub antiquis metis et terminis, tamquam ius ipsorum hereditarium, non obstantibus litteris seu priuilegiis ipsius domini Regis Stephani, aut domini Regis Bele aui nostri karissimi, per predictos hospites habitis et optentis, reddidimus et restituimus perpetuo possidendam et habendam; ita ut eedem littere seu priuilegia, si per dictos hospites in lucem deducta fuerint, iuribus careant et uigore, ac nullius sint penitus firmitatis. Ut igitur hec presens restitucio super predicta terra per nos eisdem Nicolao et Andree ac suis heredibus concessa robur optineat perpetue firmitatis, presentes concessimus litteras dvplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis patris Gregorii Dei gracia Episcopi Chanadiensis, aule nostre Vice-Cancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M°. CC°. octuagesimo nono, quarto decimo kalendas Nouembris, Regni autem nostri anno decimo octauo.

(U. o. I. köt. 149. l.)

216.

IV. László király Gyumurd nevű birtokot a karokoi vendégeknek adományozza. 1289.

Ladislaus Dei gratia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex, omnibus Christi fidelibus presentes literas inspecturis, salutem in Domino sempiternam. Ad universorum noticiam — — —ie presentium volumus pervenire, quod nos quandam — — — castri nostri Albensis Transsiluanie Gyumurd vocatam, quam scilicet Rex pater noster charissimus felicis recordacionis mediante privilegio suo fidelibus hospitibus suis de Karako contulerat cum omnibus utilitatibus et pertinencijs ejusdem, sub eisdem metis et terminis, prout in privilegio dicti patris nostri charissimi vidimus contineri, reliquimus, donavimus et concessimus eisdem fidelilbus hospitibus nostris de Karako pacifice et irrevoeabiliter possidendam et habendam, volentes quod ijdem hospites nostri de Karako eadem gaudeant et permaneant libertate, quam iisdem scilicet Rex pater noster charissimus mediante suo priuilegio dignoscitur concessisse. Vt — — nostre donacionis seu collacionis series robur obtineat perpetue firmitatis, nec processu temporum per quempiam possit vel debeat revocari, presentes concessimus literas duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerandi patris Gregorii Dei gracia Episcopi Chanadiensis aule nostre Cancellarij, dilecti et fidelis nostri, anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo nono, R— — decimo octavo.

(U. o. I. köt. 151. l. Sok hibával Fejérnél VII. köt. 1. r. 216. l.)

217.

IV. László király Zoich nevü birtokot, melyet tévedésből másnak adományozott, valódi tulajdonosának, nővérének Erzsébetnek adja vissza. 1289. Körül.

Nos Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie significamus universis presencium per tenorem, quod terram Zoich vocatam ville Taxon immediate contiguam, sicut dicitur, a Johanne canifero nostro auferendo, quam idem Johannes a nobis tacita veritate obtinuerat, domine Elisabethe sorori nostre germane duximus restituendam, eo jure et modo, quo antea eidem domine Elisabeth germane sorori nostre dignoscimur contulisse. Vnde volumus, quod nullus judicum, vel alii aliqui, officiales ipsius sororis nostre super fundo ipsius terre audeant molestare. Datum in Orget tercio die octavarum Sancti Michaelis.

(Cornides kéziratai VIII. kötetéből. *Czech.*)

218.

Erzsébet királyné megerösíti a veszprémi egyház számára Berény tulajdonára nézve 1283-ki privilegiumát. 1289.

Elisabeth Dei gracia Regina Hungarie vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in largitore salutis. Jus postulat et consentaneum fore dignoscitur racioni, ut quod cuiquam ex justis causis et titulis legitimis intervenientihus conceditur vel confertur, id solidum vel firmum debeat permanere, maxime cum aliquid in jus et proprietatem Sacrosancte Matris Ecclesie, que regenerat fideles in Christo, ex pia devocione traditur aut donatur. Proinde ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod cum statu nostro erga Illustrem Principem, charissimum consortem nostrum, dominum Ladislaum tercium, Inclitum Regem Hungarie, per Dei misericordiam in melius reformato, et post congregacionem Regni Hungarie prehabitam circa Fuen, ad Comitatum Simighiensem personaliter accedentes, terras Reginales indebite, et superflue occupatas reambulari, et in jus Reginale revocari, et reduci fecissemus; Wesprimiensem nostram Ecclesiam Reginalem, cujus Presules pro tempore constituti Reginas Hungarie inungunt et coronant, et nos Reginale dyadema de manu venerabilis patris domini Pauli quondam Episcopi ejusdem Ecclesie recognoscimus recepisse, inuenimus terram bochariorum, et pincernarum Reginalium in territorio magne ville Beren de Comitatu Simighiensi circa Sumberen constitutam, et eidem Ecclesie Wesprimiensi per nos traditam, et collatam ex tenore nostri privilegij, quiete et legitime ac racionabiliter ab antiquo tempore possedisse; reducentesque et in nostri memoriam ex animo reuocantes, ut non nostris excessibus prouenientibus, sed ex suggestione emulorum nostrorum iniqua, nobis apud Ecclesiam Beate Virginis de Insula Budensi per eundem dominum Regem Ladislaum in ergastulo carceris conclusis in-

digne, ex parte eiusdem Ecclesie Wesprimiensis in largicione, et collacione bonorum temporalium, tempore necessitatis nostre beneficia et donatiua recepimus infinita, ipsam terram de Beren, simul cum suis vtilitatibus, et pertinencijs vniuersis, vineis scilicet et alijs, ipsorum beneficiorum acceptorum in recompensacionem meritoriam et condignam, sicuti nostro privilegio continetur, eidem Ecclesie, scilicet ad vsum et proprietatem Prepositi et Capituli ipsius, primam donacionem nostram de eadem factam innovantes, ratificantes et approbantes, denuo duximus presentis scripti patrocinio roborandam, et pariter confirmandam, mixtim cum alijs terris ejusdem Ecclesie in eodem territorio de Beren constitutis; omnibus populis Reginalibus de eadem terra Beren, monere machinantibus questionem, auctoritate presencium perpetuum silencium inponentes. Vt igitur hujus nostre confirmacionis series robur optineat perpetue firmitatis, nec possit per quempiam hominum retractari, presentes litteras sigilli nostri appensione duplicis dari fecimus communitas. Datum per manus discreti viri Magistri Pauli Cantoris Budensis Ecclesie, aule nostre Vice-Cancellarij, fidelis nostri, anno Domini M°. CC°. octuagesimo nono.

(Robert Károly király 1323-ki megerősítő privilegiumából, mely őriztetik a veszprémi káptalan levéltárában.)

219.

Erzsébet királyné helybenhagya, hogy nagyberényi hadi jobbágyai a veszprémi egyházhoz annectálhassák magokat. 1289.

Nos E. Dei gracia Regina Hungarie memorie commendantes significamus universis quibus expedit presencium per tenorem, quod discreto viro magistro Andronico Wesprimiensis Ecclesie Preposito ab una parte, et Jacobo filio Chede, Marco Nicolao, et Dominico fratribus ejusdem, item Bothisio filio Salumbuth, Paulo, et Demetrio fratribus predicti Bothisij similiter de villa Nogberen ex altera, coram nobis personaliter constitutis, (iidem) concorditer retulerunt, quod licet terram, seu villam nostram Nogberen vocatam Ecclesie Wesprimiensi, imo Preposito ipsius Ecclesie, literis nostris priuilegialibus mediantibus perpetuo possidendam contulissemus, quia tamen predicti Jacobus et Bothisius, ac eorundem fratres jobagiones nostri exercituales erant, et inter ipsos, ac magistrum A. Prepositum tractu temporis occassione terre eorum hereditarie, aut empticie, materia scandali potuisset forsitan generari, idem Jacobus et Bothisius, ac eorum fratres superius notati, in eadem condicione jobbagionatus, in qua nobis tenebantur, annexerunt se Ecclesie nostre Wesprimiensi sponte seu ultronea voluntate sua, simul cum omnibus terris, seu possessionibus eorum, tam hereditarijs quam empticijs, quocunque nomine censeantur, de nostro beneplacito et consensu ac permissione speciali; volentes, quod sepedicti Jacobus, Bothisius, et eorum fratres, heredesque ipsorum universi. illa per omnia pociantur de cetero libertate, qua veri, primi, et naturaliter nobiles jobbagiones Ecclesie supradicte congratulantur, nostrum in hac parte authoritate presencium consensum dantes Reginalem. Datum in Villa Alta in crastino festiuitatis Sancti Galli Confessoris, anno Domini M° CC° octuagesimo nono.

(A székesfehérvári káptalan 1358-ki átiratából, mely őríztetik a veszprémi káptalan levéltárában.)

220.

A budai káptalan bizonyságlevele, hogy Jak gróf Kartal nemzetségből, fiával Bekével Kartal és Ságh birtokában osztozkodott. 1289.

Nos Capitulum Budensis Ecclesie damus pro memoria, quod Comes Jak ad genere Kartal ad nostram personaliter accedens presenciam dixit nobis protestando, quod ipse in possessionibus suis hereditaris acquisitis et empticis (így) cum Beke filio suo diuisionem habuisset, dando et rel — — endo ipsi Beke possessiones suas Kartas et Sagh vocatas, et vnum libertinum cum duobus filijs suis, ac boues sufficientes ad vnum aratrum perhenniter possidendum; quam diuisionem ijdem Beke, Pethew et Poton et Rap, fratribus suis, principaliter volentibus, permittentibus et consencientibus acceptauit, et per omnia ratam habuit atque gratam. Datum in octauis Natiuitatis Domini anno eiusdem M°. CC°. octuagesimo nono.

(Mátyás király 1467-ki átiratából, mely a hg. Grassalkovics-féle pozsonyi levéltárban őríztetik. Közli *Ráth Károly.*)

221.

A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Körchai Suge intézkedéséhez képest annak örökösei Boxa nevű szolgáját szabaddá bocsátották. 1289.

A. B. C.

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in salutis auctore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod accedens ad nostram presenciam personaliter quedam domina Chanir nomine, filia Suge de Corcha, pro se et pro Petro fratre suo paruolo, sicut dixit, ac pro duabus sororibus suis Thene et Pytho uocatis, et eciam pro Luca cognato suo filio Vrochi nobis exposuit oraculo viue uocis, quod cum in retroactis temporibus pater eius dem domine Chanir, predictus Suge bone memorie, dum adhuc uiueret, quendam seruum suum Boxa nomine, quem de quadam ancilla sua empticia carnaliter per ipsum cognita genuerat, pro Deo et pro salute anime sue, et presertim, quia de proprio suo semine idem Boxa fuerat procreatus, manumisisset atque libertati donasset, nunc ex nouo eadem domina Chanir, tam pro se, quam pro Petro fratre suo, et pro sororibus antedictis Thene et Pytho uocatis, ac eciam pro Luca cognato suo, cum consensu et beneplacito eorundem sicut dixit, eundem Boxam cum omni posteritate sua pro Deo et pro salute anime patris sui in nostri presencia manumisit, atque perpetue donauit liberati, dando eidem Boxe et sue posteritati liberam facultatem ubicunque et apud quoscunque uoluerit commorandi; et in supra obligauit se eadem domina Chanir pro Petro fratre suo et pro sororibus suis prenominatis, ac pro Luca, quod quicunque processu temporum, eundem Boxam uel suam posteritatem racione pristine seruitutis attemptaret impetere uel uexare, tenerentur ipsum Boxam et suam posteritatem

expedire proprijs laboribus et expensis. In cujus rei memoriam presentes nostras concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas, anno Domini M°. C°C°. L°X°X°X°. nono in quindenis Beati Micaelis Archangeli.

(Hártya. A pecsét vörös-zöld selymen függ. Pozsonykáptalani országos levéltár; Capsa XIV. Fasc. 23. Nr. 19. *Knauz.*)

222.

László Korchai Saul fia meghalt testvére nejét Aglonchat, 6 girát fizetvén neki, mennyasszonyi hozományát és a negyedrészt illetőleg kielégíti a pozsonyi káptalan előtt. 1289.

A. B. C. D. E.

Vniuersis Christi fidelibus presentes literas inspecturis Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in salutis auctore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod constituti coram nobis personaliter Tolnecus filius Tecus, et filia eiusdem Aglonch nomine, relicta Alexandri filij Sauli de Corcha, cum duabus paruunculis filiabus suis Elizabet et Margareta uocatis ab una parte, et Ladislaus filius Sauli, frater predicti Alexandri pro se et pro filijs suis Chelleo et Johanne ab altera, sunt confessi uiua uoce, quod licet mota fuerit materia questionis inter ipsos super dote et rebus parafarnalibus predicte domine Aglench, et quarta parte paternarum possessionum predictas filias eiusdem domine contingente, sicque diu ordine judiciario altercati fuissent, tandem ad ultimum mediantibus probis viris taliter concordassent, quod idem Ladislaus pro dote et dotalicijs ac rebus parafarnalibus predicte domine, et quarta parte filiarum eiusdem, deberet soluere sex marcas, quas quidem sex marcas ijdem Tolnecus et domina Aglench filia sua

pro se et pro duabus filiabus suis supradictis confessi sunt ab ipso Ladislao se recepisse plenarie et habere, et sic ipsum Ladislaum et filios suos Chelleum et Johannem de dote et dotalicijs predicte domine, et quarta parte filiarum eiusdem, ipse Tolnecus et eadem domina Aglench reddiderunt in nostri presencia penitus expeditos, obligantes se, quod quicunque processu temporum ipsum Ladislaum aut filios suos predictos Chelloum (igy) et Johannem racione dotis et rerum parafernalium predictarum, ac quarta parte sepius nominata noluerit inpetere uel vexare, extunc eadem domina et predictus Tolnecus tenebuntur eos expedire proprijs laboribus et expensis. In cuius rei memoriam presentes nostras concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Anno Dom. M°m. C°C° L°X°X°X° nono.

(Hártyán lgen apró betükkel írva. A még ép pecsét szinte hártyaszeleten függ. Pozsonykáptalani országos levéltár. Capsa XIV. Fasc. 10. Nr. 12. *Knauz*).

223.

A pozsonyi káptalan bizonyságlevele, hogy Arnold Endre fia és Jakab Betckhez fia párviadal által Zopkyben lévő földre vonatkozó perüket eldöntették. 1289.

A. B. C.

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Capitulum Ecclesie Posoniensis salutem in salutis actore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod constituti coram nobis personalter Arnoldus filius Andree de inferiori Zopy, de Comitatu Jauriensi pro se et pro Desiderio et Andrea filijs Sacud, ac pro omnibus alijs cognatis suis in proximiori linea sibi attinentibus ab una parte, et Jacobus filius Betchkez de superiori Zopy de Chollokuz

ab altera sunt confessi oraculo uiue vocis, quod cum suscitata fuisset inter ipsos materia questionis super quadam particula terre Zopy uocata, scilicet viginti et quinque jugeribus terre in Chollokuz existentibus, quam idem Arnoldus ab ipso Jacobo recipere et pro se occupare intendebat, et diu ordine iudiciario altercati — — — ad ultimum per iudicium Eberhardi Comitis Posoniensis idem Arnoldus cum predicto Jacobo in proprijs personis duelli certamen, in — — quo quidem conflictu duelli ipse Arnoldus fortuna sinistrante superatus et deuictus exstitisset per Jacobum supradictum, et ideo ipsa viginti et quinque iugera terrarum arabilium eidem Jacobo et per eum suis heredibus heredumque suorum successoribus restituisset iusticia exigente quiete et libere perpetuo possidenda, obligando se, quod quicunque processu temporum ipsum Jacobum, pro viginti et quinque jugeribus de cognatis eiusdem Arnoldi superius expressis uexare uel inpetere de cetero attemptauerit, idem Arnoldus teneretur eum expedire proprijs laboribus et expensis. Datum anno Domini M°. C°C°. L°X°X°X°. nono, in quindenis Beati Georgij Martiris.

(Szakadozott hártya. A már leesett pecsét hártyaszinegen függött. — Pozsonykáptalani országos levéltár Capsa XIV. Fasc. 17. Nr. 11. *Knauz.*)

224.

Tamás tihanyi apát Urkuta nevű földét szőlőmivelés végett átengedi bizonyos feltételek alatt több esztergami lakosnak. 1289.

Nos frater Thomas miseracione Diuina Abbas Tihoniensis memorie commendamus significantes vniuersis, quod terras nostras in Strigonio existentes Vrkuta vocatas, pro vineis aptas, dedimus et contulimus populis de eadem ciuitate sub tali condicione et libertate. Primo et principaliter magistro Chepano Canonico Ecclesie Strigoniensis vnam vineam propriam, tenetur nobis soluere annuatim quinquaginta denarios Vyennenses. Insuper juxta eandem vineam viginti duos amplexus terre cum amplexu Regio, de quibus nullum pactum nobiscum fecit. Ibidem juxta eandem viam vinea Adalberti fili Miko hoc anno plantata, de qua ab isto anno incipiendo anno quinto quinquaginta denarios annuatim soluere tenebitur. Juxta vineam eciam eiusdem magistri Chepani antedicti a parte meridionali vinea Ladizlai fabri, pro qua anno secundo quinquaginta denarios soluere tenebitur. A parte eiusdem vinee orientali vinea Petri fili Mark, pro qua annuatim ab anno secundo quinquaginta denarios. Item circa eandem vineam vinea Petri filij Lyberch, de qua annuatim ab anno secundo incipiendo quadraginta denarios. Item ibidem vinea Mychaelis sartoris, pro qua ab isto anno incipiendo annuatim quinquaginta denarios. Item ibidem Marcus Ympa, pro qua a tercio anno incohato annuatim quinquaginta denarios. Item vinea Jacobi Luaz, pro qua a quinto anno incipiendo annuatim quinquaginta denarios. Item vinea Pechke filii Symonis, pro qua a quarto anno incohato annuatim quinquaginta denarios. Item Johannes filius Cheech a quarto anno incipiendo annuatim quinquaginta denarios. Item Paulus filius Pousa ab anno secundo quinquaginta denarios. Item Paulus filius Mychaelis de media vinea a quinto anno annuatim viginti quinque denarios. Item Maranus filius

Furna de media vinea similiter quinto anno viginti quinque denarios. Item Nycolaus filius Petri quinque anno similiter viginti quinque denarios. Item Chede carnifex similiter viginti quinque denarios anno tercio. Item Nycolaus filius Pauli quadraginta denarios anno tercio. Item Jurd anno quarto viginti quinque denarios. Item Boch et Stephanus quinquaginta denarios anno quarto. Ita videlicet, quod totam istam solucionem in octauis Sancti Mychaelis Archangeli in autumpno facere tenebuntur, et si facere recusarent, cum duplo soluere teneantur, sicut ad hoc se firmiter obligarunt spontanea voluntate. Prefatas ergo vineas ipsi et sui heredes heredumque successores sub eadem libertate vendere inter ipsos valeant atque possint; ita eciam, quod si vinee memorate inculte remanerent, iterato nobis denoluentur possidende. Datum anno Domini M° CC° octoagesimo nono. Paulo Custode nostro, Clemanno sacerdote, Benedicto Cantore existentibus.

(Az esztergami káptalannak 1289. XV. Kal. Julii alatti megerősítéséből, a veszprémi káptalan 1353. Oculi vasárnapján kelt átírata szerint, mely a sz. mártoni főapátság levéltárában őríztetik.)

225.

IV László a dézsvári vendégek kérelmére azon régibb szabadalmukat, hogy a téli időben apró holmijaikért szerzett sójokat Sz. György napjáig szabadon széthordhassák és eladhassák, megerősíti. 1290.

Nos Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie memorie commendantes significamus quibus expedit vniuersis presencium per tenorem, quod cum hospitum nostrorum de Deeswar libertas ab antiquo instituta et ordinata id requirat, vt sales, quos ijdem tempore yemali pro rebus ipsorum minutis comparauerint, ab omni iurisdiccione et potestate Wayuode Transiluani et Comitis de Zonuk, aut officialium Comitum Camere nostre, pro tempore constitutorum, liberi sint et exempti, ipsos in libertate eorum, ab antiquo instituta et ordinata, dignaremur conseruare. Nos itaque peticionem dictorum hospitum nostrorum fore iustam, et legitimam esse attendentes, et libertatem primitus eisdum concessam et ordinatam immutabiliter obseruantes, statuimus et ordinauimus, vt sales quos dicti hospites nostri tempore yemali cum rebus ipsorum minutis comparauerint, ab omni iurisdiccione et potestate Woyuode Transsiluani et Comitis de Zonuk, aut officialium Comitum Camere pro tempore constitutorum, usque octauas Sancti Georgij martyris, uendendi et descendendi cum eisdem in curribus liberam habeant facultatem, nec aliquis Wayuoda, aut officialis Comitum Camere, eosdem racione huiusmodi salium presumat molestare. (D)atum in Cheenk in festo Pentecostensi, anno Domini M°. CC°. nonagesimo.

(Eredetie Dézs város levéltárában. *Szabó Károly.)*

226.

IV. László király István és Miklós testvéreket a Bakony vidékéről, hű szolgálataikért földekkel adományozza meg. 1290.

Ladizlaus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Crowacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium saluatore. Ad vniuersorum tam presencium, quam futurorum noticiam harum serie uolumus peruenire, quod nos consideratis fidelitatibus et seruiciorum meritis Comitis St(ephani) et Nicolai fratris eiusdem de Bokon fidelium nostrorum, que nobis in diuersis negociis et expedicionibus Regni nostri fideliter impenderunt et deuote, et specialiter tunc, cum castrum Parastyan nuncupatum expugnare voluissemus, iidem Comes St(ephanus) et Nicolaus frater suus in expugnacione ipsius castri coram oculis nostre Maiestatis fideles et laudabiles exhibuerunt famulatus, vbi dictus Comes St(ephanus) letaliter extitit volneratus; nos, qui ex officio suscepti regiminis metiri debemus merita singulorum et vnicuique iuxta suorum exigenciam meritorum respondere muneribus donatiuis, in recompensacionem tam fidelium seruiciorum prefati Comitis St(ephani) et Nicolai fratris sui, quasdam terras, scilicet scutiferorum nostrorum Nylas vocatam; item terram Ducatus et terram tawarnicorum nostrorum — — nominatam, cum omnibus utilitatibus suis, uineis scilicet ac pertinenciis earundem, dedimus, donauimus ac contulimus eisdem Comiti St(ephano) et Nicolao fratri suo ac per eum eorum heredibus, heredumque suorum successoribus iure perpetuo et irreuocabiliter possidendas, tenendas et habendas, quemadmodum dudum eisdem dinosscimur contulisse. Vt igitur huiusmodi collacio per nos facta robur obtineat perpetue firmitatis, nec ullo unquam tempore per quempiam possit vel debeat retractari, presentes concessimus dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis

patris Gregorii Dei gracia Episcopi Chanadiensis aule nostre Cancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno Domini M° CC° nonagesimo; Regni autem nostri anno decimo octauo.

(Eredetie a veszprémi káptalan levéltárában.)

227.

IV. László magyar király megtagadja a budai vár polgáraitól a kért vásártartási jogot. 1290.

Nos Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie memorie commendantes significamus quibus expedit vniuersis, quod licet ciues nostri de castro Budensi a nobis petiuissent annuatim nundinas celebrari; tamen quia considerauimus sororibus de Insula Virginis Gloriose dampnum per hoc in tributo suo non modicum generari, ad peticionem et instanciam domine Elysabeth sororis nostre karissime concessimus, ut ipse nundine non debeant celebrari, prout eisdem ciuibus concessum non exstitit vsque modo. Datum Bude die Dominico ante festum Marie Magdalene anno Domini M°. CC°. nonagesimo.

(Az eredeti után. *Czech*)

161.

IV. Miklós pápa 1) Benvenutót eugubiai püspököt apostoli követül küldi Magyarországba és az ahhoz szomszéd országokba. 1290.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Benevenuto Episcopo Eugubino, Apostolice Sedis Legato, salutem et Apostolicam benedictionem. Descendit de celis Deus verus a patre genitus, ut hominem perditum ad Regna celestia revocaret, mundumque relinquens in celestia elevatus super excelsa celorum terrenum corpus imposuit in gremio immortalitatis, mortali natura transfusa, suo in terris relicto vicario, ne gregi proprio redempto cruore pastoralis officii cura deesset, qui in partem sollicitudinis alios advocaret ministros ad officii sui debitum exercendum, ubi ipsius corporalis absentia illud personaliter solvere prohiberet. Unde cum simus universis renatis fonte baptismatis debitores, ne remotos nostra solertia curiosa pretereat, nonnunquam ad ipsos personas idoneas vice nostra dirigimus, ut per earum studia sollicitudinis nostre residuum dispensetur. Necessitates igitur et erumpnas multiplices Regni Ungarie Apostolice Sedi frequenter expositas compassivis visceribus attendentes, cui Principes incliti, prout habet preteritorum memoria, non solum claruerunt titulis meritorum, verum etiam coruscavere miraculis, ad subveniendum super eis ipsi Regno remediis oportunis accendimur, quod ex eo potissimum sunt exorte, quia, sicut sepius inculcata fide digna relatio publicavit, carissimus in Christo filius noster . . . Rex Regni prefati sue salutis immemor ac proprii prodigus honoris et status, in devium lapsus erroris, et a fide exorbitans, Tartarorum, Sarracenorum, Neugeriorum et paganorum nephandos ritus amplectitur, cum quibus in dispendium fidei et exterminium dicti Regni horrendo federe est coniunctus; quos etiam contra fideles in numero gravi in Regnum ipsum inducere non expavit, nobili muliere E. Regina Ungarie, filia clare memorie C.

Regis Sicilie, uxore sua a se prorsus abiecta; unde eiusdem Regni multimode turbato regimine, ecclesiarum iura et aliorum piorum locorum temere usurpantur, ac bona fidelium in Regno ipso multis direptionibus ac vastationibus exponuntur, et libertas ecclesiastica conculcatur, ex hiis animarum deploranda pericula et horrenda contingunt excidia personarum, et multiplicatis in Regno ipso dissidiis, alia non facile numeranda discrimina subsequuntur. Ideoque magno desiderio ducimur, tantis obviare periculis, et Regni eiusdem statui miserabili subvenire, ut tam procellosis fluctibus Deo actore sedatis, eidem Regno pacis illucescat aurora. Ad te igitur mentis oculos convertentes, cuius prudentiam et probitatis merita experientia nota fecit, et sperantes firmiter, quod circa executionem eorum, que in hac parte tibi committimus, operose sollicitudinis studium ad Dei laudem et gloriam exhibebis, te ad ipsius Ungarie Regnum, necnon Dalmatie, que Ungarie Regibus solet esse subiecta, ac Austrie, Stirie, Carinthie, Cumanie ac Bosne partes, commisso tibi in Regno et partibus supradictis plene legationis officio, ut in eis evellas et destruas, dissipes et dispendas, edifices et plantes in nomine Domini, sicut videris expedire, de fratrum nostrorum consensu velut pacis angelum destinamus; iniuncto tibi nichilominus, ut prefatum Regem ad viam veritatis et fidei, et Christiane religionis cultum et ritum a tanti erroris devio studeas revocare, ipsum, ut predictam uxorem suam ad se reducat, ac maritali affectione pertractet, solerter inducens, inter Regem ipsum et eiusdem Regni Ungarie personas, nec non tam in Regno ipso, quam in aliis partibus supradictis inter ecclesiasticas personas ac seculares cuiuscumque condilionis, preminentie sive status pacem et concordiam reformare procures, et reintegrationem ecclesiastice libertatis et alia promovere, que ad relevationem pauperum oppressorum, animarum salutem, et tranquillitatem corporum pertinebunt. Quocirca fraternitati tue per Apostolica scripta firmiter precipiendo mandamus, quatenus iniunctum tibi onus laboris huiusmodi pro Divina et Apostolice Sedis ac nostra reverentia prompta devotione suscipiens, illud sic sollicite, sic diligenter et provide iuxta datam tibi ex alto prudentiam exequaris, quod de tuis studiosis laboribus, superna favente

clementia, sperati fructus proveniant, optata commoda producantur, tuque illam, que pias causas gerentibus pro retributione rependitur, palmam glorie feliciter merearis. Ceterum volumus, tibi expressius iniungentes, ut si Tartari, Sarraceni, Neugerii, et pagani predicti, vel ipsorum aliqui suos conatus nepharios contra fidei orthodoxe cultores infra fines tue legationis exercere presumpserint, ne ipsorum crudelitas in eiusdem fidei dispendium invalescat, adversus eos et alios adherentes eisdem, vel ipsos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscunque status, aut conditionis extiterint, ac etiam contra hereticos, qui de diversis mundi partibus in nonnullis locis tue legationi subiectis, sicut asseritur, convenerunt, omnibus Christi fidelibus per Regnum Ungarie supradictum ac alias dicte legationis partes per te, vel per alium seu alios verbum crucis sollicite proponere studeas, et ad eam promptis animis assumendam Christianum populum exhortari. Nos enim omnibus vere penitentibus et confessis, qui signum crucis contra infideles assumpserint prelibatos, illam concedendi indulgentiam tibi auctoritate Apostolica concedimus potestatem, quam proficiscentibus in terre sancte subsidium Apostolica Sedes concedere consuevit. Datum Rome apud Sanctum Petrum XIII. kal. Junii. Pontificatus nostri anno tertio.

(In margine : Legatio ista non habuit effectum).

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner Monumenta Historica Hung. 1. köt. 361. l.)

229.

2) IV. Miklós pápa IV. László magyar királyt inti, hogy Benvenuto püspök és apostoli követ tanácsára hajoljon. 1290.

Nicolaus Eqiscopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio L. Regi Ungarie Illustri, salutem et Apostolicam benedictionem. Si sollicite considerationis indagine perscruteris et infra claustrum pectoris sedula meditatione revolvas, evidenter agnosces, tibique lucidis patebit indiciis, quod circa personam tuam Romana Ecclesia, utpote pietatis amica, benignitate plena et amatrix sollicita filiorum materna viscera baiulat, materne servat dilectionis affectum, dum, etsi per insolentie opera, pravitatis actus aususque illicitos, ne dicamus nepharios, que cautius vitare debueras, ab ipsius Ecclesie devotione recesseris, teque a dulcibus eius amplexibus elongaveris, ipsa tamen tue salutis anxia et Regii desideratrix honoris, ne te in precipitium abire contingeret, aut in tam irreparabilem casum ruinosum incurreres, vel in malorum profundum periculosius labereris, te tamquam filium predilectum a via mala pravisque retrahere studiis, ad actus revocare laudabiles et ad semitam salutarem sategit hactenus, et adhuc satagit operosa reducere, studium adhibendo sollicitum, opemque multiplicem tribuendo, ut ex huius sue sedulitatis laboribus optati fructus cumulus proveniret. Credimus etenim Regiam retinere memoriam, qualiter olim felicis recordationis Nicolaus Papa tertius, predecessor noster, ad tuum et Regni Ungarie statum pacificum et tranquillum sollerter intendens, ac ferventer cupiens, ut sedatis omnino, quibus Regnum ipsum tunc temporis operiebatur, fluctibus procellosis, quosque adhuc prohdolor turbo continuate turbationis adauget, Regnum ipsum ad votive stationis contingeret commoda revocari, venerabilem fratrem nostrum . . . Firmanum Episcopum ad Regnum ipsum duxit fiducialiter destinandum, commisso in eo sibi legationis officio, ut circa statum huius-

modi posset facilius et efficacius provideri; pieque memorie Honorius Papa quartus predecessor noster, cum ad eius notitiam pervenisset, quod tu vesanis adherens consiliis Christiana religione postposita, tueque salutis consideratione neglecta, in Divine Maiestatis contemptum cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis et paganis conversationis dampnate commercio confederationem duxeras ineundam, nepharia vivendi specialiter cum ipsis Neugeriis norma sumpta; quodque carissima in Christo filia nostra E. inclita Regina Ungarie, uxore tua, impudenter abiecta, thorum eius fedare presumpseras coniugalem, reddendo te proinde Deo et hominibus odiosum, te ad vite laudabilis studia et salubris conversationis effectum revocare desiderans, tibi paternas et affectione plenas suas litteras destinavit, te ad hoc per se ac alios, etiam salutaribus monitis et attentis exhortationibus inducendo, ut dampnatis Tartarorum et aliorum predictorum erroribus penitus derelictis, predictam Reginam, quam indigne abiecceras, non indigne resumeres, ac eam in securo statu conservans et retinens, ipsam maritalis affectionis studio pertractares. At tu per abrupta indevotionis oberrans et ad inobedientie detestande duritiem te convertens, huiusmodi monitionibus et exhortationibus, quas pii patris producebat effectus, parere humiliter, prout nobis clamoris validi revelat assertio, non curasti. Nos autem de tuo et eiusdem Regni statu sollicite cogitantes, et cupientes admodum personam tuam, ne te diutius a gregis caula dominici dispendiosius oberrare contingat, ad meliora favente Domino consilia et ad actus reducere salutares, venerabilem fratrem nostrum Benevenutum Episcopum Eugubinum, exhibitorem presentium, consilio providum, virtutibus insignitum, ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad te ac prefatum Regnum Ungarie, commisso sibi in eo ac in nonnulis aliis partibus plene legationis officio, tanquam pacis angelum destinamus. Serenitatem igitur Regiam rogamus, monemus et hortamur attente, quatenus Episcopum ipsum pro Divina et Apostolice Sedis ac nostra reverentia benigne recipiens et honorificentia condigna pertractans, verba eius devote audias et intelligas diligenter, ac eius salubribus monitis, exhortationibus et mandatis tamquam benedictionis filius promptis animis acquiescas, sic te in hiis efficaciter et

laudabiliter habiturus, ut eum, qui Regibus et Principibus dat salutem, et quem errores predictos detestabiliter imitans multipliciter offendisti, placatum tibi constituas et benignum, fameque Regie deperditos tiulos non absque uberi mortalium commendatione restaures, ac dicte Sedis gratiam, quam libenter ad filios devotionis extendimus, possis uberius promereri: alioquin dissimulare non poterit Sedes ipsa, quin contra te tuosque in hac parte fautores procedat spiritualiter et temporaliter, prout iustitia exiget et viderit. Datum Rome apud Sanctum Petrum XIII. kalendas Junii, Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. l. k. 362. l.)

230.

IV. Miklós pápa ugyan azon követség tárgyában 3) Rudolf római-német királyhoz; 4) Albert ausztriai herczeghez, 5) II. Venczel cseh királyhoz; 6) a lengyel herczegekhez. 1290.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio R. Regi Romanorum Illustri salutem et Apostolicam benedictionem. Confidimus, fili carissime, quod tu tanquam Princeps Catholicus et devotus mentem tuam ad celestia desideria dirigens, circa illa te promptum et paratum exhibeas, que superno sint accepta conspectui, tue salutis profectum respiciant et procurent fidei Christiane continuum incrementum. Sane didicisse te credimus, quam reprehensibiliter hactenus, quamque inhoneste, quinimo periculose se gesserit . . . Ungarie Rex, qui vesanis adherens consiliis et a via veritatis exorbitans, Christiana religione postposita, se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis, et paganis dampnate conversationis audacia fedus asseritur contraxisse, sumpta norma nepharia specialiter vivendi cum Neugeriis supradictis, ac

turpiter et impudenter, abiecta coniuge propria, Regalibus utique orta natalibus et honeste conversationis ac vite titulis insignita, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Illustri Regina Ungarie, crudeliter seviens in se ipsum et domum Ungarie inclitam Regibus pollere Catholicis consuetam, thorum fedare non metuit coniugalem in grandem superne Maiestatis offensam, grave sue salutis dispendium et scandalum fidelium plurimorum. Nos autem equanimiter ferre talia et tam gravia non valentes, et cupientes per Apostolice Sedis providentiam oportunum super hiis Domino favente remedium adhiberi, venerabilem fratrem nostrum B. Episcopum Eugubinum, virum utique virtutibus insignitum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad Regnum Ungarie, commisso sibi plene legationis officio in eodem Regno, nec non Dalmatie, que Ungarie Regibus solet esse subiecta, Austrie, Styrie, Carinthie, Cumanie et Bosne partibus, tanquam pacis angelum destinamus, sibi per alias litteras nostras iniuncto, ut si Tartari, Sarraceni, Neugerii et pagani prefati, suos conatus nepharios contra fidei orthodoxe cultores exercere presumpserint, ne ipsorum crudelitas in eiusdem fidei dispendium invalescat, adversus eos et alios adherentes eisdem, vel ipsos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscumque preminentie, dignitatis, status aut conditionis existerent, ac etiam contra hereticos, qui de diversis mundi partibus in nonnulis locis sue legationi subiectis, sicut asseritur, convenerunt, omnibus Christi fidelibus per Regnum Ungarie supradictum ac alias dicte legationis partes per se, vel per alium seu alios verbum crucis sollicite proponere studeat, et ad eam promptis animis assumendam Christianum populum exhortari. Rogamus itaque Celsitudinem Regiam et hortamur in filio Dei patris, in remmissionem tibi peccatorum iniungentes, quatenus diligenti meditatione recogitans, quod per hoc posset Catholice fidei non modicum deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, et paganos eosdem prefato Episcopo pro Divina et Apostolice Sedis ac nostra reverentia, cum super hoc et aliis etiam sue legationis negotiis ex parte ipsius Episcopi contigerit te requiri, assistere studeas consiliis et favoribus oportunis, ut illorum dampnatis et repressis erroribus et pravis conatibus penitus vacuatis, tibi exinde

ex alto proveniat premium, quod pro piis actibus compensatur, nosque devotionem Regiam uberibus in Domino laudibus attollamus. Datum Rome apud Sanctum Petrum XIII. kalendas Junii, Pontificatus nostri anno tertio.

In e. m. nobili viro A. Duci Austrie verbis competenter mutatis.

In e. m. carissimo in Christo filio . . . Regi Boemie Illustri sub dato apud Urbem veterem X. kal. Augusti, Pontificatus nostri anno tertio.

In e. m. nobilibus viris universis Ducibus Polonie sub dato apud Urbemveterem X. kal. Augusti, Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 363. l. Az Albert ausztriai herczeghez intézett pápai levélnek egész szövege olvasható Fejérnél Cod. Dipl. V. köt. 3. r. 494. l.)

231.

7) IV. Miklós pápa Magyarország és a szomszéd vidékek rendeit általában felszolítja, hogy Benvenutot eugubiai püspököt apostoli követségének ügyeiben támogassák.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei nobilibus viris Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus et vniuersis Christi fidelibus per Regnum Ungarie, Austriam, Styriam, Carinthiam, Cumaniam et Bosnam constitutis salutem et Apostolicam benedictionem. Confidimus, filii carissimi, quod vos tanquam fideles filii et devoti, mentem vestram ad celestia desideria dirigentes circa illa vos promptos et paratos exhibeatis, que superno sint accepta conspectui, vestre salutis profectum respiciant et procurent fidei Christiane continuum incrementum. Sane didicisse vos credimus, quam reprehensibiliter hactenus quamqe inhoneste, quinimo periculose se ges-

serit . . . Ungarie Rex, qui vesanis adherens consiliis et a via veritatis exorbitans, Christiana religione postposita, se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis, et paganis dampnate conversationis audacia fedus asseritur contraxisse; sumpta norma nepharia specialiter vivendi cum Neugeriis supradictis, ac turpiter et impudenter abiecta coniuge propria, Regalibus utique orta natalibus et honeste conversationis ac vite titulis insignita, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Illustri Regina Ungarie, crudeliter seviens in se ipsum et domum Ungarie inclitam Regibus pollere Catholicis consuetam, thorum fedare non metuit coniugalem in grandem superne Maiestatis offensam, grave sue salutis dispendium et scandalum fidelium plurimorum. Nos autem equanimiter ferre talia et tam gravia non valentes, et cupientes per Apostolice Sedis providentiam oportunum super hiis Domino favente remedium adhiberi, venerabilem fratrem nostrum B. Episcopum Eugubinum, virum utique virtutibus insignitum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad Regnum Ungarie, commisso sibi plene legationis officio in eodem Regno, nec non Dalmatie, que Ungarie Regibus solet esse subiecta, Austrie, Styrie, Carinthie, Cumanie et Bosne partibus, tanquam pacis angelum destinamus, sibi per alias litteras nostras iniuncto, ut si Tartari, Sarraceni, Neugerii et pagani prefati suos conatus nepharios contra fidei orthodoxe cultores exercere presumpserint, ne ipsorum crudelitas in eiusdem fidei dispendium invalescat, adversus eos et alios adherentes eisdem, vel ipsos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscumque preminentie, dignitatis, status aut conditionis extiterint, ac etiam contra hereticos, qui de diversis mundi partibus in nonnullis locis sue legationi subiectis, sicut asseritur, convenerunt, omnibus Christi fidelibus per Regnum Ungarie supradictum ac alias dicte legationis partes per se, vel per alium seu alios verbum crucis sollicite proponere studeat, et ad eam promptis animis assumendam christianum populum exhortari. Rogamus itaque nobilitatem vestram et hortamur in filio Dei patris in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus diligenti meditatione recogitantes, quod per hoc posset Catholice fidei non modicum depe[illegible] a Tartaros, Sarracenos, Neugerios et paganos

eosdem prefato Episcopo pro Divina et Apostolice Sedis ac nostra reverentia, cum super hoc et aliis etiam suc legationis negotiis ex parte ipsius Episcopi contigerit vos requiri, assistere studeatis consiliis, auxiliis et favoribus oportunis, ut illorum dampnatis et repressatis erroribus et pravis conatibus penitus vacuatis, vobis exinde ex alto proveniat premium, quod pro piis actibus compensatur, nosque devotionem vestram uberibus in Domino laudibus attolamus. Datum Rome apud Sanctum Petrum XIII. kalendas Junii, Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 494. l.)

232.

8) IV. Miklós pápának ugyanazon értelemben János, Miklós és Henrik szlavoniai bánokhoz intézett felszólítása.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei nobilibus viris Johanni, Nicolao et Henrico filiis Henrici, fratribus Banis Sclavonie salutem et Apostolicam benedictionem. Speramus firmiter, quod vos tanquam fideles filii et devoti mentes vestras ad celestia desideria dirigentes, circa illa vos promptos et paratos exhibere curetis, que superno sint accepta conspectui, salutis vestre profectum respiciant et procurent fidei Christiane continuum incrementum. Sane ad audientiam vestram credimus pervenisse, quam reprehensibiliter hactenus quamque inhoneste, quinimo periculose se gesserit . . . Ungarie Rex, qui vesanis adherens consiliis et a via veritatis exorbitans, Christiana religione postposita, se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis, et paganis dampnate conversationis audacia fedus asseritur contraxisse, sumpta norma nepharia specialiter vivendi cum Neugeriis supradictis, ac turpiter et impudenter abiecta coniuge propria, Re-

galibus utique orta natalibus et honeste conversationis ac vite titulis insignita, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Illustri Regina Ungarie, crudeliter seviens in se ipsum et domum Ungarie inclitam Regibus pollere Catholicis consuetam, thorum fedare non metuit coniugalem in grandem superne Maiestatis offensam, grave sue salutis dispendium et scandalum fidelium plurimorum. Nos autem equanimiter ferre talia et tam gravia non valentes, et cupientes per Apostolice Sedis providentiam oportunum super hiis Domino favente remedium adhiberi, venerabilem fratrem nostrum B. Episcopum Eugubinum, virum utique virtutibus insignitum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad Regnum Ungarie, commisso sibi plene legationis officio in eodem Regno, nec non Dalmatie, que Ungarie Regibus solet esse subiecta, Austrie, Styrie, Carinthie, Cumanie et Bosne partibus, tanquam pacis angelum destinamus, sibi per alias litteras nostras iniuncto, ut si Tartari, Sarraceni, Neugerii et pagani prefati, suos conatus nepharios contra fidei orthodoxe cultores exercere presumpserint, ne ipsorum crudelitas in eiusdem fidei dispendium invalescat, adversus eos et alios adherentes eisdem vel ipsos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscumque preminentie, dignitatis, status aut conditionis extiterint, ac etiam contra hereticos, qui de diversis mundi partibus in nonnullis locis sue legationi subiectis, sicut asseritur, convenerunt, omnibus Christi fidelibus per Regnum Ungarie supradictum ac alias dicte legationis partes per se, vel per alium seu alios verbum crucis sollicite proponere studeat, et ad eam promptis animis assumendam Christianum populum exhortari. Rogamus itaque nobilitatem vestram et hortamur in filio Dei patris, in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus attendentes sollicite, quod per hoc posset Catholice fidei non modicum deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, paganos, scismaticos, hereticos et adherentes predictis, prefato Episcopo pro Divina et Apostolice Sedis ac nostra reverentia, cum super hoc et aliis etiam sue legationis negotiis ex parte ipsius Episcopi contigerit vos requiri, assistere studeatis consiliis, auxiliis et favoribus oportunis, ut illorum dampnatis et repressis erroribus et pravis conatibus penitus vacuatis, vobis exinde ex alto

proveniat premium, quod pro piis actibus compensatur, nosque devotionem vestram uberibus in Domino laudibus attollamus. Datum apud Urbem Veterem X. kalendas Augusti, Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theinernél id. m. I. k. 494. l.

233.

9) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban Radoszlaw és István szlavoniai bánokhoz.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei nobilibus viris Radesclavo et Stephano fratribus Banis Sclavonie salutem et Apostolicam benedictionem. Speramus firmiter, quod vos tamquam fideles filii et devoti mentes vestras ad celestia desideria dirigentes circa illa vos promptos et paratos exhibere curetis, que superno sint accepta conspectui, salutis vestre profectum respiciant et procurent fidei Christiane continuum incrementum. Sane ad audientiam vestram credimus pervenisse, quam reprehensibiliter hactenus quamque inhoneste, quinimo periculose se gesserit . . . Ungarie Rex, qui vesanis adherens consiliis et a via veritatis exorbitans, Christiana religione postposita, se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis, et paganis dampnate conversationis audacia fedus asseritur contraxisse, sumpta norma nepharia specialiter vivendi cum Neugeriis supradictis ac turpiter et impudenter abiecta coniuge propria, Regalibus utique orta natalibus et honeste conversationis ac vite titulis insignita, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Illustri Regina Ungarie, crudeliter seviens in se ipsum et domum Ungarie inclitam Regibus pollere catholicis consuetam, thorum fedare non metuit coniugalem in grandem superne Maiestatis offensam, grave sue salutis dispendium et scandalum fidelium plurimorum.

Nos autem equanimiter ferre talia et tam gravia non valentes, et cupientes per Apostolice Sedis providentiam oportunum super hiis Domino favente remedium adhiberi, venerabilem fratrem nostrum B. Episcopum Eugubinum, virum utique virtutibus insignitum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad Regnum Ungarie, commisso sibi plene legationis officio in eodem Regno, nec non Dalmatie, que Ungarie Regibus solet esse subiecta, Austrie, Styrie, Carinthie, Cumanie et Bosne partibus, tanquam pacis angelum destinamus, sibi per alias litteras nostras iniuncto, ut si Tartari, Sarraceni, Neugerii et pagani prefati, suos conatus nepharios contra fidei orthodoxe cultores exercere presumpserint, ne ipsorum crudelitas in eiusdem fidei dispendium invalescat, adversus eos et alios adherentes eisdem, vel ipsos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscumque preminentie, dignitatis, status aut conditionis extiterint, ac etiam contra hereticos, qui de diversis mundi partibus in nonnullis locis sue legationi subiectis, sicut asseritur, convenerunt, omnibus Christi fidelibus per Regnum Ungarie supradictum ac alias dicte legationis partes per se, vel per alium seu alios verbum crucis sollicite proponere studeat, et ad eam promptis animis assumendam Christianum populum exhortari. Rogamus itaque nobilitatem vestram et hortamur in filio Dei patris, in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus attendentes sollicite, quod per hoc possit Catholice fidei non modicum deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, paganos, scismaticos, hereticos et adherentes predictis, prefato Episcopo pro Divina et Apostolice Sedis ac nostra reverentia, cum super hoc et aliis etiam sue legationis negotiis ex parte ipsius Episcopi contigerit vos requiri, assistere studeatis consiliis, auxiliis et favoribus oportunis, ut illorum dampnatis et repressis erroribus et pravis conatibus penitus vacuatis, vobis exinde ex alto proveniat premium, quod pro piis actibus compensatur, nosque devotionem vestram uberibus in Domino laudibus attollamus. Datum apud Urbem Veterem X. kalendas Augusti, Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theinernél id. m. I. k. 365. l.)

234.

10) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban Miklós szlavoniai bánhoz, és Pál mesterhez, István szlavoniai bán fiához.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei nobilibus viris Nicolao Bano et Paulo dicto Magistro, nato quondam Stephani Bani Sclavonie salutem et Apostolicam benedictionem. Speramus stb. (mint az előbbi levélben) Datum apud Urbem Veterem X. kalendas Augusti. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 365. l.)

235.

11) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban Gergely, Gergely szlavoniai bán fiához.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei nobili viro Gregorio nato quondam Gregorii Bani Sclavonie salutem et Apostolicam benedictionem. Speramus stb. (mint az előbbi levélben) Datum apud Urbemveterem X. kalendas Augusti. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 365. l.)

236.

12) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban Roland erdélyi vajdához és testvéreihez.

Nicolaus Episcopus seruus ser uorum Dei nobili viro Rolando Voivode Ultrasilvano eiusque fratribus salutem et quam Apostolicam benedictionem. Speramus firmiter, quod vos tanquam fideles filii et devoti mentes vestras ad celestia desideria dirigentes, circa illa vos promptos et paratos exhibere curetis, que superno sint accepta conspectui, salutis vestre profectum respiciant, et procurent fidei Christiane continuum incrementum. Sane ad audientiam vestram credimus pervenisse quam reprehensibililer hactenus quamque inhoneste, quinimo periculose se gesserit ... Ungarie Rex, qui vesanis adherens consiliis et a via veritatis exorbitans, Christiana religione postposita, se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis, et paganis dampnate conversationis audacia fedus asseritur contraxisse; sumpta norma nepharia specialiter vivendi cum Neugeriis supradictis, ac turpiter et impudenter abiecta coniuge propria, Regalibus utique orta natalibus et honeste conversationis ac vite titulis insignita, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Illustri Regina Ungarie, crudeliter seviens in se ipsum et domum Ungarie inclitam Regibus pollere catholicis consuetam, thorum fedare non metuit coniugalem in grandem superne Maiestatis offensam, grave sue salutis dispendium et scandalum fidelium plurimorum. Nos autem equanimiter ferre talia et tam gravia non valentes, et cupientes per Apostolice Sedis providentiam oportunum super hiis Domino favente remedium adhiberi, venerabilem fratrem nostrum B. Episcopum Eugubinum, virum utique virtutibus insignitum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad Regnum Ungarie, commisso sibi plene legationis officio in eodem Regno, nec non Dalmatie, que Ungarie Regibus solet esse subiecta, Austrie, Styrie, Carinthie, Cumanie et

Bosne partibus, tanquam pacis angelum destinamus, sibi per alias litteras nostras iniuncto, ut si Tartari, Sarraceni, Neugerii et pagani prefati, suos conatus nepharios contra fidei orthodoxe cultores exercere presumpserint,ne ipsorum crudelitas in eiusdem fidei dispendium invalescat, adversus eos et alios adherentes eisdem, vel ipsos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscumque preminentie, dignitatis, status aut conditionis extiterint, ac etiam contra hereticos, qui de diversis mundi partibus in nonnullis locis sue legationi subiectis, sicut asseritur, convenerunt, omnibus Christi fidelibus per Regnum Ungarie supradictum ac alias dicte legationis partes per se, vel per alium seu alios verbum crucis sollicite proponere studeat, et ad eam promptis animis assumendam christianum populum exhortari. Rogamus etc. (mint fennebb) usque laudibus attolamus. Datum apud Urbem Veterem X. kalendas Augusti.Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 365. l.)

237.

13) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban Istvánhoz és Brisdehez boszniai bánokhoz.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei nobilibus viris Stephano et Brisde Banis Bosne salutem et Apostolicam benedictionem. Speramus firmiter, quod vos tanquam fideles filii et devoti mentes vestras ad celestia desideria dirigentes, circa illa vos promptos et paratos exhibere curetis, que superno sint accepta conspectui, salutis vestre profectum respiciant et procurent fidei Christiane continuum incrementum. Sane ad audientiam vestram credimus pervenisse, quam reprehensibiliter hactenus quamque inhoneste, quin imo periculose se gesserit . . . Ungarie Rex, qui vesanis adherens consiliis et a

via veritatis exorbitans, Christiana religione postposita, se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis, et paganis dampnate conversationis audacia fedus asseritur contraxisse; sumpta norma nepharia specialiter vivendi cum Neugeriis supradictis, ac turpiter et impudenter abiecta coniuge propria, Regalibus utique orta natalibus et honeste conversationis ac vite titulis insignita, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Illustri Regina Ungarie, crudeliter seviens in se ipsum et domum Ungarie inclitam, Regibus pollere Catholicis consuetam, thorum fedare non metuit coniugalem in grandem superne Maiestatis offensam, grave sue salutis dispendium et scandalum fidelium plurimorum. Nos autem equanimiter ferre talia et tam gravia non valentes, et cupientes per Apostolice Sedis providentiam oportunum super hiis Domino favente remedium adhiberi, venerabilem fratrem nostrum B. Episcopum Eugubinum, virum utique virtutibus insignitum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad Regnum Ungarie, commisso sibi plene legationis officio in eodem Regno, nec non Dalmatie, que Ungarie Regibus solet esse subiecta, Austrie, Styrie, Carinthie, Cumanie et Bosne partibus, tanquam pacis angelum destinamus, sibi per alias litteras nostras iniuncto, ut si Tartari, Sarraceni, Neugerii et pagani prefati, suos conatus nepharios contra fidei orthodoxe cultores exercere presumpserint, ne ipsorum crudelitas in eiusdem fidei dispendium invalescat, adversus eos et alios adherentes eisdem vel ipsos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscumque preminentie, dignitatis, status aut conditionis extiterint, ac etiam contra hereticos, qui de diversis mundi partibus in nonnullis locis sue legationi subiectis, sicut asseritur, convenerunt, omnibus Christi fidelibus per Regnum Ungarie supradictum ac alias dicte legationis partes per se, vel per alium seu alios verbum crucis sollicite proponere studeat, et ad eam promptis animis assumendam Christianum populum exhortari. Rogamus itaque nobilitatem vestram et hortamur in filio Dei patris, in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus attendentes sollicite, quod per hoc posset Catholice fidei non modicum deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, paganos, scismaticos, hereticos et adherentes predictis, prefato Episcopo pro Divina et

Apostolice Sedis ac nostra reverentia, cum super hoc et aliis etiam sue legationis negotiis ex parte ipsius Episcopi contigerit vos requiri, assistere studeatis consiliis, auxiliis et favoribus oportunis, ut illorum dampnatis et repressis erroribus et pravis conatibus penitus vacuatis, vobis exinde ex alto proveniat premium, quod pro piis actibus compensatur, nosque devotionem vestram uberibus in Domino laudibus attollamus. Datum apud Urbem Veterem X. kalendas Augusti, Pontificatus nostri anno tertio.

I. e. m. nobilibus viris Nicolao et Stephano, filiis quondam Babonichi, fratribus.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theinernél id. m. I. k. 365. l.

238.

14) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban a Frangepán grófokhoz.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei nobilibus viris Johanni et Leonardo Vegle, Vinodoli, Modrusse et Gezche Comitibus salutem et Apostolicam benedictionem. Speramus firmiter, quod vos tamquam fideles filii et devoti mentes vestras ad celestia desideria dirigentes, circa illa vos promptos et paratos exhibere curetis, que superno sint accepta conspectui, salutis vestre profectum respiciant et procurent fidei Christiane continuum incrementum. Sane ad audientiam vestram credimus pervenisse, quam reprehensibiliter hactenus quamque inhoneste, quinimo periculose se gesserit . . . Ungarie Rex, qui vesanis adherens consiliis et a via veritatis exorbitans, Christiana religione postposita, se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis, et paganis dampnate conversationis audacia fedus asseritur contraxisse; sumpta norma nepharia specialiter vivendi cum Neugeriis supradictis ac turpiter et impudenter abiecta coniuge propria, Regalibus utique orta natalibus et honeste conversationis ac vite titulis insignita, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Illustri Regina Ungarie, cru-

deliter seviens in se ipsum et domum Ungarie inclitam, Regibus pollere catholicis consuetam, thorum fedare non metuit coniugalem in grandem superne Maiestatis offensam, grave sue salutis dispendium et scandalum fidelium plurimorum. Nos autem equanimiter ferre talia et tam gravia non valentes, et cupientes per Apostolice Sedis providentiam oportunum super hiis Domino favente remedium adhiberi, venerabilem fratrem nostrum B. Episcopum Eugubinum, virum utique virtutibus insignitum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad Regnum Ungarie, commisso sibi plene legationis officio in eodem Regno, nec non Dalmatie, que Ungarie Regibus solet esse subiecta, Austrie, Styrie, Carinthie, Cumanie et Bosne partibus, tanquam pacis angelum destinamus, sibi per alias litteras nostras iniuncto, ut si Tartari, Sarraceni, Neugerii et pagani prefati, suos conatus nepharios contra fidei orthodoxe cultores exercere presumpserint, ne ipsorum crudelitas in eiusdem fidei dispendium invalescat, adversus eos et alios adherentes eisdem, vel ipsos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscumque preminentie, dignitatis, status aut conditionis extiterint, ac etiam contra hereticos, qui de diversis mundi partibus in nonnullis locis sue legationi subiectis, sicut asseritur, convenerunt, omnibus Christi fidelibus per Regnum Ungarie supradictum ac alias dicte legationis partes per se, vel per alium seu alios verbum crucis sollicite proponere studeat, et ad eam promptis animis assumendam Christianum populum exhortari. Rogamus itaque nobilitatem vestram et hortamur in filio Dei patris, in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus attendentes sollicite, quod per hoc possit Catholice fidei non modicum deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, paganos, scismaticos, hereticos et adherentes predictis, prefato Episcopo pro Divina et Apostolice Sedis ac nostra reverentia, cum super hoc et aliis etiam sue legationis negotiis ex parte ipsius Episcopi contigerit vos requiri, assistere studeatis consiliis, auxiliis et favoribus oportunis, ut illorum dampnatis et repressis erroribus et pravis conatibus penitus vacuatis, vobis exinde ex alto proveniat premium, quod pro piis actibus compensatur, nosque devotionem vestram uberibus in Domino laudibus

attollamus. Datum apud Urbem Veterem X. kalendas Augusti, Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theinernél id. m. I. k. 365. l.)

239.

15) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban az almissai grófokhoz.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei nobilibus viris Paulo Bano, Georgio et Maderno fratribus, Comitibus Almasii salutem et Apostolicam benedictionem. Speramus firmiter, quod vos tanquam fideles filii et devoti mentes vestras ad celestia desideria dirigentes, circa illa vos promptos et paratos exhibere curetis, que superno sint accepta conspectui, salutis vestre profectum respiciant, et procurent fidei Christiane continuum incrementum. Sane ad audientiam vestram credimus pervenisse, quam reprehensibililer hactenus quamque inhoneste, quinimo periculose se gesserit ... Ungarie Rex, qui vesanis adherens consiliis et a via veritatis exorbitans, Christiana religione postposita, se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis, et paganis dampnate conversationis audacia fedus asscritur contraxisse; sumpta norma nepharia specialiter vivendi cum Neugeriis supradictis, ac turpiter et impudenter abiecta coniuge propria, Regalibus utique orta natalibus et honeste conversationis ac vite titulis insignita, videlicet carissima in Christo filia nostra E. Illustri Regina Ungarie, crudeliter seviens in se ipsum et domum Ungarie inclitam, Regibus pollere catholicis consuetam, thorum fedare non metuit coniugalem in grandem superne Maiestatis offensam, grave sue salutis dispendium et scandalum fidelium plurimorum. Nos autem equanimiter ferre talia et tam gravia non valentes, et cupientes per Apostolice Sedis providentiam oportunum super hiis Domino favente remedium adhiberi, venerabilem fratrem nostrum B.

Episcopum Eugubinum, virum utique virtutibus insignitum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad Regnum Ungarie, commisso sibi plene legationis officio in eodem Regno, nec non Dalmatie, que Ungarie Regibus solet esse subiecta, Austrie, Styrie, Carinthie, Cumanie et Bosne partibus, tanquam pacis angelum destinamus, sibi per alias litteras nostras iniuncto, ut si Tartari, Sarraceni, Neugerii et pagani prefati, suos conatus nepharios contra fidei orthodoxe cultores exercere presumpserint, ne ipsorum crudelitas in eiusdem fidei dispendium invalescat, adversus eos et alios adherentes eisdem, vel ipsos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscumque preminentie, dignitatis, status aut conditionis existerent, ac etiam contra hereticos, qui de diversis mundi partibus in nonnulis locis sue legationi subiectis, sicut asseritur, convenerunt, omnibus Christi fidelibus per Regnum Ungarie supradictum ac alias dicte legationis partes per se, vel per alium seu alios verbum crucis sollicite proponere studeat, et ad eam promptis animis assumendam Christianum populum exhortari. Rogamus itaque nobilitatem vestram et hortamur in filio Dei patris, in remmissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus diligenti meditatione recogitantes, quod per hoc posset Catholice fidei non modicum deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, et paganos eosdem prefato Episcopo pro Divina et Apostolice Sedis ac nostra reverentia, cum super hoc et aliis etiam sue legationis negotiis ex parte ipsius Episcopi contigerit vos requiri, assistere studeatis consiliis et favoribus oportunis, ut illorum dampnatis et repressis erroribus et pravis conatibus penitus vacuatis, vobis exinde ex alto proveniat premium, quod pro piis actibus compensatur, nosque devotionem vestram uberibus in Domino laudibus attollamus. Datum apud Urbem Veterem X. kalendas Augusti, Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 365. l.)

240.

16) IV. Miklós pápa ugyanazon tárgyban több magyar ország fői nemeshez.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei nobilibus viris Bagerio Zach, Nicolao et Stephano filiis quondam Comitis Bagi, fratribus salutem et Apostolicam benedictionem. Speramus firmiter, quod vos tanquam fideles filii et devoti mentes vestras ad celestia desideria dirigentes, circa illa vos promptos et paratos exhibere curetis, que superno sint accepta conspectui, salutis vestre profectum respiciant et procurent fidei Christiane continuum incrementum. Sane ad audientiam vestram credimus pervenisse, quam reprehensibiliter hactenus, quamque inhoneste, quinimo periculose se gesserit ... Ungarie Rex, qui vesanis adherens consiliis et a via veritatis exorbitans, Christiana religione postposita, se cum Tartaris, Sarracenis, Neugeriis, et paganis dampnate conversationis audacia fedus asseritur contraxisse; sumpta norma nepharia specialiter vivendi cum Neugeriis supradictis, ac turpiter et impudenter abiecta coniuge propria, Regalibus utique orta natalibus et honeste conversationis ac vite titulis insignita, videlicet carissima in Christo filia nostra E Illustri Regina Ungarie, crudeliter seviens in se ipsum et domum Ungarie inclitam Regibus pollere Catholicis consuetam, thorum fedare non metuit coniugalem in grandem superne Maiestatis offensam, grave sue salutis dispendium et scandalum fidelium plurimorum. Nos autem equanimiter ferre talia et tam gravia non valentes, et cupientes per Apostolice Sedis providentiam oportunum super hiis Domino favente remedium adhiberi, venerabilem fratrem nostrum B. Episcopum Eugubinum, virum utique virtutibus insignitum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad Regnum Ungarie, commisso sibi plene legationis officio in eodem Regno, nec non Dalmatie, que Ungarie Regibus solet esse

subiecta, Austrie, Styrie, Carinthie, Cumanie et Bosne partibus, tanquam pacis angelum destinamus, sibi per alias litteras nostras iniuncto, ut si Tartari, Sarraceni, Neugerii et pagani prefati suos conatus nepharios contra fidei orthodoxe cultores exercere presumpserint, ne ipsorum crudelitas in eiusdem fidei dispendium invalescat, adversus eos et alios adherentes eisdem, vel ipsos in hiis quomodolibet confoventes, cuiuscumque preminentie, dignitatis, status aut conditionis extiterint, ac etiam contra hereticos, qui de diversis mundi partibus in nonnullis locis sue legationi subiectis, sicut asseritur, convenerunt, omnibus Christi fidelibus per Regnum Ungarie supradictum ac alias dicte legationis partes per se, vel per alium seu alios verbum crucis sollicite proponere studeat, et ad eam promptis animis assumendam christianum populum exhortari. Rogamus itaque nobilitatem vestram et hortamur in filio Dei patris in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus diligenti meditatione recogitantes, quod per hoc posset Catholice fidei non modicum deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios et paganos eosdem prefato Episcopo pro Divina et Apostolice Sedis ac nostra reverentia, cum super hoc et aliis etiam sue legationis negotiis ex parte ipsius Episcopi contigerit vos requiri, assistere, studeatis consiliis, auxiliis et favoribus oportunis, ut illorum dampnatis et repressatis erroribus et pravis conatibus penitus vacuatis, vobis exinde ex alto proveniat premium, quod pro piis actibus compensatur, nosque devotionem vestram uberibus in Domino laudibus attolamus. Datum apud Urbem Veterem X. kalendas Augusti. Pontificatus nostri anno tertio.

I. e. m. nobili viro Nicolao nato quondam Mauritii Comitis.

I. e. m. nobili viro Hugunino nato quondam Comitis Pause.

I. e. m. nobili viro Comiti Garduno.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 365. l.)

241.

IV. Miklós pápa László magyar királyt ismét inti, hogy Benvenuto eugubiai püspök tanácsára hajoljon. 1290.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio L. Regi Ungarie Illustri, salutem et Apostolicam benedictionem. Inter cetera, que regnantium stabiliunt solia et Principum gesta clarificant, hoc precipuum et potissimum fore dinoscitur, ut ipsi erectis ad celum mentalibus oculis Regem Regum, per quem regendi titulum susceperunt, revereantur humiliter, eiusque beneplacitis se coaptent, seque Sacrosancte Ecclesie devotos exhibeant, ut eorum animos, quibus presunt, ad opera salutis alliciant, et per exemplum laudabilium actionum illos ad ea hortentur et excitent, que sunt Dei. Hoc profecto plerique tui progenitores incliti, fide preclari et devotione sinceri, diligentius attendentes, sic se gerere prudenter, dum viverent, sic salubribus et laudabilibus actibus solerter insistere studuerunt, quod in subiectos sibi fidelium populos laudandum et suave regimen exercentes, bonis moribus informarunt eosdem et induxerunt propensius ad Divina beneplacita exequenda; ita quod eorum aliqui non solum insignibus meritis, sed etiam miraculorum titulis, prout refert memoria celebris, claruerunt. Sane, fili carissime, nuper ad audientiam nostram aliqua de tuis actibus pervenerunt, que si veritati diserviant, si opere compleantur, tue saluti et fame preiudicant, honoris Regii laudibus derogant, cedunt in fidei Christiane dispendium, tui Regni dissipationem non modicam, et scandalum plurimorum, et nos, qui salutem et bonum tuum statum diligimus, turbant non modicum et molestant. Unde nos, qui te in visceribus gerimus caritatis, amplo desiderio ducimur, ut progenitorum ipsorum tamquam egregii generis dignum germen clara vestigia imiteris, secteris opera, sudia prosequaris, ut de bono semper in melius te amabilem Deo reddas, et magis ac magis occurras in con-

spectu altissimi gratiosus, tueque fame preconium in populis gentium suspiciat incrementum. Intendentes igitur ad tuum et Regni tui statum pacificum et tranquillum, et cupientes, ut in Regno ipso fides Catholica vigeat, crescat devotio, et bonorum operum exercitium augeatur, venerabilem fratrem nostrum, B. Episcopum Eugubinum, virum utique virtutibus insignitum, ac nobis et fratribus nostris meritis sue probitatis acceptum, latorem presentium, ad Regnum ipsum et etiam partes alias illi vicinas cum plene legationis officio de fratrum nostrorum consensu providimus destinandum, Celsitudinem Regiam rogantes attentius et hortantes, quatenus pro Divina et Apostolice Sedis ac nostra reverentia Legatum ipsum benigne recipiens et affectuose pertractans, eius salubribus studeas adhcrere consiliis et monitionibus obedire, ac ea tamquam devotus filius amplectaris, ut favente illo, a quo cuncta bona procedunt, statu votivo et prospero iugiter gradieris ad laudem Dei, tue salutis comulum ac tuorum pacem stabilem et quietem uberem subiectorum. Datum apud Urbemveterem III. kalendas Augusti. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Miklós pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 365. l.)

242.

IV. László király Briccius grófnak Guthkeled nemzetségből Bátor nevü birtoka számára vásártartási privilegiumot ád. Év nélkül.

(N)os Ladyzlaus Dei gracia Rex Hungarie significamus quibus expedit vniuersis : Quod nos Comiti Briccio filio Andree de genere Guthkeled ob meritoriam peticionem ipsius hanc graciam duximus faciendam : Quod in villa sua Batur vocata quarta feria in qualibet septimana forum publice iuxta Regni consuetudinem approbatam celebretur eo modo, quod mercatores libere veniant, libere mercimonia faciant, et absque tributo ac libere recedant et secure. Et hoc volumus, quod per vniuersa fora publice proclametur. Datum in Pathak in festo Assumpcionis Virginis Gloriose.

(Robert Kár ly király 1325-ki megerősítő privilegiumából, melynek eredetie a budai kir. udv. kamarai levéltárban őriztetik.)

243.

IV. László király parancsolja László Soprony vármegyei ispán nak, hogy a Luer falvi nyilasokat, kiket Soprony védelmére rendelt, István atyjáról nyert szabadságaikban ne bántsa. Év nélkül.

Ladizlaus Dei gracia Rex Hungarie fideli suo Ladizlao Comiti Soproniensi salutem et graciam. Sagittarij nostri de willa Lwer iuxta Sopronium constituti dicunt nobis conquerendo, quod tu compelleres eos exhibere tibi seruicium, ad quod ijdem antiquitus non tenebantur. Vnde cum Bela auus noster et Stephanus pater noster, Incliti Reges Hungarie felicium recordacionum, et nos eosdem sagittarios pro conservacione Castri nostri Supruniensis hospitibus de eodem, mediantibus priuilegijs, adiunxerimus, in eorundem libertate hospitum permansuros, fidelitati vestre precipiendo mandamus, quatenus predictos sagittarios nostros raciones premissa non molestes, sed permittas eos in libertate sua per nos et per progenitores nostros eis concessa manere pacifice et quiete. Cum ipsos in ea velimus conservare, et aliud favere non presumas, sicut nostram graciam caram habes. Datum prope Iwanushyda in festo Sancti Jacobi Apostoli.

(Soprony város levéltárából. *Hatvani Mihály.*)

244.

IV. László király meghagyja Herbordnak, hogy a sopronyi polgárokat ne háborgassa a tizedek huszadában, mit a vár fentartása végett nekik adott. Év nélkül.

Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie fideli suo Herbordo filio Herbordi salutem et graciam. Cum vicesinam decimarum Supruniensium nobis prouenientem nos et progenitores nostri mediantibus priuilegijs et litteris nostris hospitibus de Suprunio pro conservacione Castri nostri Supruniensis contulissemus ab antiquo, et eisdem velimus conservare, fidelitati tue precipiendo mandamus, quatenus non intromittas te de vicesima supradicta, sed permittas eosdem eam percipere pacifice et quiete, et aliud facere non presumas. Datum prope Ivanushyda in festo Sancti Jacobi Apostoli.

(Soprony város levéltárából. *Hatvani Mihály.*)

245.

IV. László király parancsa a székesfehérvári káptalanhoz, hogy Kayári Dénest és Balázst törvénykezési párviadal tárgyában idézzék. Év nélkül.

Ladislaus Dei gracia Rex Hungarie fidelibus suis Capitulo Albensi salutem et graciam. Fidelitati vestre mandamus precipiendo, quatenus mittatis hominem vestrum idoneum, qui accedat ad Denem et Ballasey de Kayar, et dicat eisdem verbo nostro, quod in duello, quod contra Abbatem de Ecclesia Beel in quindenis Natiuitatis Beate Virginis coram Judice Curie nostre experiri debeant, eodem statu et modo coram nobis debeant dimicare, et quidquid iidem demum responderint, nobis fideliter rescribatis. Datum in Insula Beate Virginis in vigilia Natiuitatis Beate Virginis.

(A káptalan jelentéséből mint 246. sz. a.)

246.

A székesfehérvári káptalan jelentése. Év nélkül.

Excellentissimo domino Ladislao Dei gracia Illustri Regi Hungarie Albensis Ecclesie Capitulum oraciones in Domino debitas et deuotas. Litteras Excellencie vestre honore debito recepimus in hec verba :

Ladislaus stb. (következik a király parancsa, mint fentebb 245. sz. a.).

Nos igitur vestre Celsitudinis mandato satisfacere cupientes, ut tenemur, magnum Stephanum Capellanum Chori Ecclesie nostre super ipso negocio ad predictos Denem et Ballasey transmisimus, qui postmodum ad nos rediens dixit, quod cum ipse ad domos predictorum Denes et Ballasey accessisset, idem Ballasey non fuisset inuentus, sed dictus Dene precepto vestre Celsitudinis respondisset, vt paratus esset facere juxta preceptum vestre Maiestatis.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

Ó-szláv és ó-horvát nyelven szóló okmányok.

247. (140. b.)

Vinodol, horvátországi vármegye régi statutumai. 1280.

¶. V' ime božie amen let gnih 1280 ./. 8. indicio pravo dan 6. miseca jenvara. ¶

V' vrěme krala ladizlava preslavnoga krala ugrskoga kralestva nega leto .6. nadeset

Va vrime ubo velikih muži gospode fedriga ivana levnarda duima bartola i vida krčkih vinodolskih imodruških knezi ¶ zač dole kr . . . videći ludi ki bludeći svoih starii . . . . . kušenih zakon zato ubo edin poedinom i . . . . . ludi vinodolski želeći one stare . . . . . akone shranitie napuni ke nih prvi i. . . . da su . . . neni neurěeni, ¶ Skupišese vs..na kup . . . . crikveni tako priprošći ludi sveršeněm . . . ć zdrave svet. U novom gradu pred obrazom toga istoga kneza leonarda zgora imenovana isbrašese od vsakoga grada vinodolskoga nevse st..iiši navkup nake viahu dase bole spominahu vzakonih. svoih otac iodsvoih ded ča bihu slišali, inim narediše i ukazaše tesnim zakonom dabivse dobre stare izkušene zakone uvinodol činiti položiti vpisma od kihbise mogli spomenuti. ili slišati od svoih otac ided zgora rečenih ta ko odsada naprid moguse ulećі bluenja te riči inih dětce vrime ko pride danimaju primis alě vtih zakonih. ¶ Ki ubo buduć izbrani nato odtih istih ludi vinodolskih znovoga grada Črna dvornik vsega vinodola iodknezi zgora rečenih Petar plovan ivlkona Pribohna satnik, Jaanac saražin Bogdan vlčnić : ¶ zledenic ratko prvad iradoslav popove dobroša satnik. ¶ izbribira drago slav arhiprvad ibogdan popzlonomer satnik. jurislav gradenić. ¶ zgrižan luban i Petar popovi, domian satnik. dunat. idragolub ividomir vlčić. ¶ Izdrive-

nika dragolub satnik imikula dragolub ipribinig ¶ Aizbrilina raden plovan i ivanac satnik živinasudac ikliman nedal ¶ Iz bakra krstiha plovan igrub . . a pop ivan satnik. derga vlčina. inedrag. ¶ Iz crsata vazmi na plovan inedrag satnik. dominik sudac i vieka *). ¶ Izgrobnikakirin plovan i slavan satnik i dom ian kinović paval islavina vukodružić. Itivsi pisani na vkup skupleni odvole općin ske iedinim pristanenem i nareenjem sabranimvse općini vinodolske ke budu zdola pisane vola kesu slišali odsvoih stariih.

¶ (1) Najprvo da ako ka odcrikav općinskih zvinodola imajuse kerstiti volaih bude kerstiti gdn biskup vkoi biskupii .e. crikav rečena. nima imiti odkeršćenja rečenoga neveće vernez benet ačkih soldini .40. tr. 1. obed tr. 1. večeru ana vlačno odonih kiučine tu crikav kerstiti žakan ubokiza biskupom stoi vtoi istoj crikvi zovese hrvatski malik avlaški macarol nimaimiti odtoga istoga . keršćeně neveće holanač .15. vernez benetačkih.

¶ (2) Ošće zverh crikav opat ii vola molstirov općinskih rečenih gdn biskup nemore položiti vola vzeti ali za povidati neveće ono čabi otili datikaštalditih istih crikav nemu svoju volu dobru.

¶ (3) Ošće zvrhu pop općine rečene ta isti biskup nemore niće zapovidativola vzeti neregda on sam pošle vola gre poknežstvu va vsaki grad vinodolski vkl on gre imajumu datipopi onoga grada .1. obed ter .1. večeru nišće manje nimajumu ponesti ta obed ituvečeru van izimeně onoga grada inisumu držanivan ponestiniednudrugu službu nisumu držani činiti rečeni popi i žakni nere akobi vpal kivniki dug ali zgrešene zakoimelbi platiti osud moreta biskup isti od sagrešenihvze ti soldini benetačkih .40. za osud veće osud nemoremu priti od popi ižakan tih.

¶ (4) I ošće onda kada pojde .gdn. biskup tada ima poiti ssedmimi koni pojidi osmo valižnik.

¶ (5) Ošće ako gdn knez uvinodolu vola rečeni biskup kadabi pošal poknežstvu povino dolskom ivki godbi grad prišal ki otnju more činiti ěti iksebi činiti priti poruki satnika, onoga grada zasvoe jidenje izasvoe obiteli od kih koli goved

*) vseka?

ibrav kesemogu naiti naibliže tako odskota kmetšćega tako od plemenitih ludi tako od popi i od inih vsakih ludi ništar manie zane imaju platit gdn knez gdise koli imogu otsvoih perman činit ěti zase izasvoju obitel izavassvoi dvor otnaibližnago skota te iste općine budući koga godi zgorga imenovanih.

¶ (6) Ošće akobi ki rubani naputi ili gdi indi da plati knezu libar .50.

¶ (7) I ošće kibi vgradu hramrazbil vnoći vola akobi ukral unem ter akobi gdoklical pomagaite platit ima knezu libar .50. ¶ Vapiuć ubo pomagaite esu verovani ako reku srotu da esu onoga zlotvorca poznali. Nistar mane ako nij onde klcano nima platit nego soldini .40. ter škodu kakoi više izrečeno iako tu hudobu vadne učini nii držan platit neveće soldini .40. akoe more pokazati poverovanusvedoku.

¶ (8) Ošće ako nigdovnoćijeukral vosiku niki skot vola nagumnu žito vola vaulnici vmesti gdise shranaju pčele med takoe plati knezu libr .50. ako estonde klič bil pomagai avadne soldini .40. itakoe vnoći ako nij onde bil vapai iškodu duplu kakoi pisano ikliče verovan.

¶ (9) Ako bude pred dvorom otsili pra : vola od dadbi svrhu ke budu riči iparac nima svidočastva zverhu krivca ipustise narotu od rubaně ima krivac priseć samo .20. ter .5. iot tatbi imenovani sverhusamo. 12. akosu vtoi tatbi škodni iako ondeje klican pomagai.

¶ (10) I ošće odtadbe od mošune iot žita požgania ko stoji na polji iod sena vzeta inastogu vnoći odtoga učinena imase od priseći samo šest i nima imiti ot govornika tat prez vole dvora nišće manie on ki priseći ima naidi porot nike kako bole more iakoih nemore imiti prisezi on sam vola oni toliko krat priseći imaju.

¶ (11) Ošće ako kisilu učini vpristaníšćuvinodol skom, platiti ima knezu libar pedeset ; akotadbu onde učini, plaća lbr. .20. 4. ; ako svedoci onde nisu, ima priseći ki tai samo .12. ato akose učini tako vadne.

¶ (12) I ošće ako ki prime nikoga zgonika toga knezžtva vola ako biim jisti ili inu ku pomoć volasvet platit ima knezu libar .50.

¶ (13) I ošće ka kodi bratšćina dili zbor meju sobu, držanae dati desetinu napuni.

¶ (14) Ošće niedni zavezi odke godi riči ne moguse privič meju kimi godi ludi knežstva zavezati, ili zagovor položiti općinski, vola navlašni; onoga zaveza pol gre općini apol gospodi onoga grada gdi bude taučineno.

¶ (15) Ošće vsaki pop držan je straž u strići vnoći vgradu kakoiničk.

¶ (16). I ošće niedan žakan nemore prieti stih redi knežstva ako nij odvole kneza iod općine grada gdi. e.

¶ (17) Ošće nie dan od kmet iod ludi općinskih nemore poiti prebiva ti vniednu crikav ni vniednu opatiju ili vmolstir služiti ili se onde položiti za obaritel nika ako nij svolu kneza iobćine.

¶ (18) I ošće dobra edna žena idobra glasa pomaknena za svidočastvo ako ni. veće svedoki verovanae od ženi kženi tako od psosti ězika kako od bieně i braneně.

¶ (19) I ošće niedan svedok pomak nen zasvidoka nima svidočiti ako nij prvo pitan od pristava aki to učini plati knezu .40. soldini aonomu ostani komu budi viditi damu žkodi nega svedočastvo vsu škodu kubi onde priel.

¶ (20) Ošće niedan nemore pomaknuti svoe žene za svidočastvo sebi odniedne riči nimu verovana.

¶ (21) Oće ako ki pita nikoga pred dvorom na polači ireče. e tako.

Vola nivola pita od nega nikoga zgrešeně on ima povidati volanje vola taiti.

¶ (22) Ošće akose ki prikaže pred dvorom pritče po kazaně ima pomaknuti svedoki i ukazati da tako est.

¶ (23) Ošće pudaria to est straža nadvinogradom i od zemal iodguman iod inih riči zverhukih pudari polože na verovano neveće kada bude nika škoda... dnim činitise vapii tada pomagaite, godi akone vazme nikoga znameně od škodnika onoga. ita dai ako pokaže verovanim svedokom vola pred dvorneodne se onoga znameně pria nerse bude ta krivac tužil pred dvorom vola ako nepoide stimistimkrivcem ta da e pred dvor.

¶ (24) I ošće more zvati vsaki pomagait ako vidi delajuć niko zlo izatosenima kaštigati niednu penu.

¶ (25) Oće od bieně raneně iod stučeně meju kmeti nij band. nego soldini 40. ke krivac ima platiti knezu aono-

mu ki bude bien .2. brava ter likariju ato takoe od satnika igraščika ibusovića, ki vsih esut podzakon i podpravdu, kmetsku ane otsžabniki i pozakonu kmetćskomu sudetse inim .e. zauraženě za dovole učineno.

¶ (26) Ioće satniku igraščiku ibusoviću nimase verovati vniednoj riči kabi učinena vnih vrime kabi pristočla knih oficiu neveće ednim letom ko pride ponih izšastju oficia.

¶ (27) Oće akobi muž ženi zvergal hoverlicu ili pokri vaču zglave vazli voli ter bise moglo prikazati trimi dobrimi muži volia ženami plati libar .50. akoe tužba stoga odkih gdn knez imii soldini .40. ona koije vaćina učinena .40. i .8. lbr. da ako žena ženi sverže pokrivaču više rečenu plaća .2. libre dvoru aonoi .2. ovci ako ubo onde nisu svedoci dobri prisezi kitai da nij to učinil budi prost:

¶ (28) I ošće ako ki muž iližena nepodobno reče ili svar bude govoriti nikomu mužu vola nikoi ženi terse more pokazati ednim svi dokom podobnim ili mužem ili ženom ako nij onde veće svedoki plati dvoru libre .2. astrani koie rekal libri .2.

¶ (29) I ošće akobi ki ubil od podknež inov ili od slug od obiteli kućne gdna kneza od permanov terbiušal i nemogalse eti daknez vazme vražbu toe zagovor vrnezi kakov ikolik budeotil zverh plemene zlo tvorca koliko za polovicu zač plemeni držano nere odbol azločinac drugi pol da akose ěme tazlotvorac inega ima ta isti knez iliniki mesto nega učiniti kogodi maćeni bude hotil anega pleme nišćese ne bosujuee.

¶ (30) I oće ako ki učini zasedanje od rečenih podknežinov ili služabniki ili perman terse more pokazati podobnimi svedoci, plati knezu libar .50. ato takoe akobiga bili ili ranili iza ranene platit držanje polovicu akobi odnih nikomu niki udusi kal ili shabil tako dabi odtoga nemogal priti naprvo zdravje ostani vaosudu onom vkomga knez oće osuditi.

¶ (31) Ošće akobikiubil nikoga kmeta ili odroda kmet dabise nemogal ěti vpadi vosud libr .100. bližikamonoga grada kie ubien općini libri .2. Odtih libar .100. ima imiti ditca ubienoga akoima ditcu imaju imit polovicu adrugi pol nega bližiki ta osud krivac plati ako ubigne imaju nega bližike osud platit pol apol nega rediakoe ima da akose ěti more pria

nerse vražba plati vola akoe učinena naprava budi od nega maćeni anega bližiki budite prosti.

¶ (32) Ošće hćere kesu ostale posmerti očini imaterini ili sini akonisu ostali brati tim hćeram imajuse areditati ili ostaviti tim hćeram blago otčino i materinočineći vsu službu onu ku esu imili služiti dvoru otci imaterenih itakoeakobisini ostaliiumerli brez reda.

¶ (33) Ošće akobiki držal ošastno to .e. rič niku kabi ničja bila iima kdvoru priti prez zapovidi dvorske vola prošćeně terbise moglo najti od gdna vola od nega oficiala držanje platit knezu za prihodak od ednoga .7. za vsakoleto kobi držal toisto blago ošastno ter .1. osud soldini .40. na vsako leto aono ošastno. i mase obra titi pod dvor kneža.

¶ (34) Ošće akobi kidržal ko blago niku zemlu vola nikivinograd ili pošišion ili vert odtih pošišionibi imel gdn knez učestě iakobiga nedal držanje vtom osudu zgora rečenom vola od učestnoga akose more ukazati kibi to učinil.

¶ (35) Oće akoe kiukral rič niku knezu ili nega dvoru podknežinu ili služabniku komu zgora pisanih plati knezu osud kakoe više rečeno od dadbi onomu komue bude učinil od jednoga .7.

¶ (36) I ošće kmeti ipopi od tatbi meju sobu imijte .1. zakon da ako ki ukrade rič niku nikoi crikvi ili molstiru ili opatii držane vosudu kimje držan od riči knežih ili službeniki više pisanih.

¶ (37) Ošće zaniednu tatbu kae vadne nij osud već od soldini .40. itakoe vnoci neveće akobi klić pom agaite ibilobi vgradu osvan tatbe više ime novane itakoe zavsaku tatbu vola vadne vola vnoći ima platit ta krivac soldini .40. i imaju biti općini grada gdase ta tadbaucini.

¶ (38) Ošće kadi nebi bila tužba iniedan osud nise nima stisnuti nieedan učiniti nikutužbuodnike riči pred dvorom ili indi neveće akoe šnega dobru volu tu tužbu ki učini imaju nako nac pripelati.

¶ (39) I ošće niedna ličba nima veći osud od .6. libar neveće odsil zgora rečenih.

¶ (40) I ošće niedno obranene vola osud iliband nemorese položiti prez vole kneže ili akobi nebil od kneza ki človik kibi ponega zapovidi taučinil.

¶ (41) Ošće ludi rotnici zaosuditikrivce onim rotnikom nimase verovati nego ako vazmu vsakitrat kie pregrišil zanega krivinu znemenĕ do treti dan ima priti kpravdi stim znamenom prikazatie.

¶ (42) I ošće niedan klučar nij verovan nimuse da verazverhu niedneriči kebi rekal nikomu dae dal ili prikazal ili posudil vola dabi dal žnega konobi van poki godi zakon mimo čabi vridno bilo soldini .20. neveće toliko akobi imel svedoki verovani itakoje zverhu -20. sol. čabi vridno ima priseći taknut usto : evanelje.

¶ (43) Oće niedan tovernar nij verovan prez svedočastva odnie dne krdenče kubi on učinil odsvoga vina navlaš noga neveće soldini .10. apodružnik toe kitue vino prodae soldini .50. ioće imaju zverh toga priseći.

¶ (44) Oče niedna kvaderna od tržac ni verovana prez dobrih svedoki nere od libar .50. od vsakoga duga I odtoga takoi ima srotu zverh knig svoe kvadrni pritvrditi.

¶ (45) Oće niedna cena kase otai daza naiti niku rič hudobu iliča drugo kakosu zemlo vinogradi iine druge riči zakih e zakon dati likuf vola zagove do veliko znaitie nemozi već dati soldini .40. aki veće da imij škodu shranenu akobi gdnu knezu viditi večedati znaiti za niki hud oficij vola zaniku inu rič kabi viditi pristojati istomutomu knezu zverh tih .40. soldini Ima priseć kakoe dal vola obečale dati onki govori dae tu istu cenu dal idajue iziskal iznašal dvoru zaosud od tih .40. soldini nima nišće dat nere soldini .5. zavsaku malu živinu soldina .2.

¶ (46) I ošće ako ki ukaže niko ošastno vola od učestnoga ča .e. zgora izrečeno inebi mogal pokazati ostani vonom istom osudu vkom ostal on kogabi pokazal

¶ (47) I ošće akobiki predvorom pokazal vola postavil svedoke tako govoreći ta itakov vi datako .e. astranasuprotivna reče ata itakov vi datakonij svedoki odtoga tako esupripušćeni aoniki nisu ispueni esu.

¶ (48) Ošće niedan pristav nemore veće vzeti razvi .10. soldi:. odnajveće pre:. anajvećapravda odriči ke godi kae vri dna najveće soldini .40. a od naimanše pre:. ka e takoe soldini .40. aodtoga niže doli soldini .45. od ke riči

ako suprotiv učini ostae ednoga vola ili libr .8. odkih imai knez polovicu agrad gdi bude drugi pol.

¶ (49) I ošće ako spristavomse ěme niko govedo malo živoza tatbu pristav ima imiti zato .1. par podplat, agovedo budi onoga čiee bilo sa svoju pravdu kakoe ureeno da akose ěme mertvo tere oće celo pristavima imiti odnega ednu četert ako ni naplnu meso koe ěto budi toga istoga pristava aon čiee bilo meso išći svoe pravdi.

¶ (50) Ošće odgoved velikih kasu za tatbu ieta tapristav ima imiti odvsakoga goveda soldini .5. vola budi živo vola mertvo iod riči kesu vridne soldini .40. niže kebi vridne ima imiti .2. soldina iviše toga soldini .5. nišće mane ta isti pristav imase vzeti od dvora išnega prošćenem Iimase viditi da kmet vazme za tatbu od ednoga .2. advor knež ili služabnici više pisani od ednoga 7 :.:.

¶ (51) I oče akobise našal krivpristav ostani knezuod vsega zvoga blaga čase gible inegible iako nega gdo ěme pred dvorom ili indi za falso iukazati nebude moći ostani knezu soldini .40. aonomu pristavu ednoga vola ali libar .10. da akose kriv naide ostani vpeni više rečenoj nimozi veće biti pristav, prezvole kneže astrani suprotiv kie bil rekal krivo akobi imel vnikoi rič. osuena biti budi prosta vola imi svoju pravdu od ke .pre. estizlizla nišće mane tribigae ukazati kriva strimi podobnimi svedoki.

¶ (52) Ošće akose ki naide fals svedok osta niknezu ednoga vola ili .8. libar astrani koi bude suprotiv svedočiti od vse ne škode budi odrešena akobise vkoi riči imela osuditi on ne mozi biti već esvedok odsele naprad prez vole dvora iakose ěme za kriva i ukazatise nebude moći on kigae ěl ter nemore pokazati plati knezu libre .2. aonomu svedoku vola .1. ili lbr .8. iimase pokazati za falso strimi podobnimi ludi.

¶ (53) I ošće akobi pokazal kriva pristavakikoga ili svedoka neimi niednu pravdu zato odsada naprid suprot ukazujućemu ilisuprot svedo kom ni niedan zanega, iako ki imei pristava Ili svedoka zakrivoga iodećase pokazati posvedo cih aoni svedoci nisu nemu spravni ilise neskladaju kakoe on ukazal ou suprotiv nim odse le naprid neimi niednu pravdu suprot poiti vola akoe niki svedok pomaknen zaniku rič pred

dvorom ani od stran otelabi poiti suprot svomu svedočastvu more učiniti ako ima svedoke akose svedoki pomaknu suprotiv onomu vola suprotnega svidočastvu aoni svedoče kakoeobećal pokazati odsada naprid suprot niednomu od svedokov tih neimi niednu pravdu pomaknuti svedoki vola zato neimozi vniednoi riči suprotiv poiti ili niki ini zatu pritču vola zanegovo svedočas tvo nemu nemozi utaknuti suprotiv od niednomu.

¶ (54) I ošće niedan odtvetnik odveće pre. nemozi veće vzeti za svoje odgovorene nere soldini .10. azanaimanu soldini .5. akmet za plemenita nemore biti odgovornik ni plemenit za kmeta prez prošćeně dvora odke riči akosuprotiv učini imaju platiti knezu vola .1. atoliko onomu zakoga bude odvetnik volia .8.libar.

¶ (55) I ošće vsizavezi kebi knez od sebe položil ili prie učinil občinskim i navlašćnim zakonom budite nega inemu da imaju priti.

¶ (56) I ošće akobi ki učinil silu ženi koi .... ći ilibi hotil .... ti ima knezu platit libar .50. atoi ženi tolikoe akose nebude mogal napravitišnu poniki zakon vola ako od rečene sili nima svedokivero vanae nišće mane imapriseći položivši ruku zverhu knig tičuć samo .20.5. od rečene sile zvrhu onoga odkogase bude tužiti ke porotnike ta žena najdi kako bole vi ako porotniki nima volaih toliko nemore imiti ta žena prisećie držana za onih ki joj mankaju prisegnć ubo šnu ali ona sama poprvom tretě imaju taknuti ruku ireći vtu rotu ivsi ne porotnici imaju biti žene ikase onde rota da ne odgovornik ima odgovoriti da sonu rotu prisegu aona ima priseći kakoe zgora rečeno iako ta ista žena ili niki od ne porotnikov umankalbi čae zgora rečeno on suprotivnik komu govori budi odrižen od toga griha više rečenoga.

¶ (57) Ošće niednovi će općinsko ili navlaćšno vgradu ili indi nemozi biti od niednih del kebi pristoěle kopćini akone bude onde knezova čka iako ka dela suprot učine zgublaju vse svoe blago ibudi knezu zgora rečenomu.

¶ (58) I ošće vsaki pop ki ima crikav vgradu dužanje vsaki dan služiti mašu isveti drugu oficii neveće akobi bil impačan dostoinim Impačon ako suprotiv učini zgubla .1. vola Ibudi pol knezu adrugi pol općini onoga grada vkomsetoučini.

¶ (59) I ošće akobise ka žena našla tvarnica terbise

mogla skazati svedočastvom verovanim za prvo ostaneni knezu libar .100. volasesažgi akobise neimelo od česa platiti aodsada naprid akobi učinila gdn knezju kaštigai ponega voli itakoi vtoi istoj peni akose ki muž naide dase kaštigai vtom grihu.

¶ (60) I ošćs akobi kiotel pokazati nikoga od nikoga zla tvoreně predvorom vola odnikoga inoga banda ili nike ine riči Ima tko reći dvoru ja tebi pokažuju takova odta kove riči ili tbě dim da takove učinil takovu rič. ni drugoga ukazaně vola pokazanja nevridno iakobi niki pokazal nikoga dvoru anemogal ukazatiga ostani dvoru onu penu kubi ostal on kibi ostačen bil iostačeni budiprest.

¶ (61) I ošće ličba est verovana imore biti pred gdnom knezom ipred vsakim nega oficialom ipred satnikom itakoe prednega ženu akobi satnik onde nebil.

¶ (62) I ošće akobi ki položil vkuću ogan ili vhram vola vničjiosik zapožgane zaprvo ostani vosud dvoru .100. libar ter škodu platiti onomukomuu učini vola budi osuen naživot ako nima odkud platiti iako to veće učini osudise na život inasmert ako bude onde e požgano od nikoga čka vola od nikih ludi aon zlotvorac nebise mogal jeti platise vražba za vsako ono požganje kako zgora od vražbi .e. izrečeno.

¶ (63) I ošće nigdore nemozi prositi duga učinena za dvor zvrhu stoeći vola niednoga dvorskoga oficiala odselo naprid akoga nepita meju iz šastjem s stoga oficia meju letom

¶ (64) Ošće ako ki pokaže kerv kamue učinena zazlu volu ona kerv mue verovana ništar mane ima srotu potverditi ako nisu onde svedoci.

¶ (65) Oće pristavi ipozovnici esu verovani akose krivi nenaidu.

¶ (66) I oće vani izgrada, pastiri i orači iini ludi dobra glasa to est vsaki odnih esu vrovani za svidoki tako vrubanitako vsilah ivainom drugom zlu stvorenju.

¶ (67) I oće otac sinu sin ocu ihci mogubiti svedoci abrat sestri isestra akostoe vsak posebi irazdile ni esu meju sobom.

¶ (68) I ošće od uboistva akonisu svedoci osvaeni odnega imase očistitisamo 5. deset. naiduć svoih porotniki kako naibole vi imore ako rotniki nima prisezi on sam toliko krat vola zaonih kimu mankaju.

¶ (69) Oće akobikirotu imel skim moremuju dobro prostiti ako oće karotabi bila zamalu rič kada budu nakup nanom mestu običainom kadise rote čine iprost budi onde ugotovan zatoliko zakoliko ostane priseći nišće Mane onde ima biti dvorski čk. da vse ine porot nike more pustiti prez niedne cine.

¶ (70) I oće akoseki naide preda vac gdna kneza naturalskoga ta isti gdn knez imij punu oblast zverhu nega i zvrhu negova blaga za učiniti maćene zvrhu nega na svoju volu.

¶ (71) I ošće ako razboinika zvrhu moe škodi naidu vno ći to est mne škodu čineć ter nega živa nemogu ěti vola daga neznam dabim vidil odčesase tužiti anega ubiju uniednoj riči nimamse osuditi nisuprotiv nemosi nigdore mne poiti vola priti.

¶ (72) I ošće niedan posal ni verovan koliko na pravdi nebuduć roćen shraneno ako est poslano od dvora komu posluse govori hervatski arsal.

¶ (73) I ošće pozovnici imaju biti roćeni itakoe kmeti imajuse pozivati od vsakoga pred dvorom predrotnika.

¶ (74) I ošće krivci peni iako inu ričju nimaju čim platiti više rečenih peni i bandi nimaju čim platit gdn knez nadnih životi more učiniti volu svoju čabude nemu drago

¶ (75) I oće od vsih bandi zagovori iračeni gdn knez ima pravdu i punu oblast tako zverhu plemenitih tako zvrhu ludi crikvenih i zvrhu kmeti i zvrhu vsih inih ludi kako se zgora udriži. ¶ Oće ki ubo zakoni zvrrhu pisani i vsi zgora rečeni isa brani porečenih općinah vinodolskih reklisui potvrdilisu potverdeći ipokažući potverdilisu stare iiskušene zakone vinodolske i vnihsu vsagda živili inih dedi i nih oci ivsi nih prvi ¶ I ošće na vspomenenje keriči ka ima priti i općinskoga svedetelstva ta ista općina vinodolska to sada pismo zapovidalisu učiniti i edino takaše shraniti va vsakom gradu. Bi načineno vnovom gradu nasali knezi zgoraime novanih leta miseca dne indicione rečene.

¶ (76) i ošće ako pravda zgodise vdvori alipred dvorom nikomuse podvigne od kih ludi kihgodi od koga imině to .e. od vinograda vola odzemle vola od kuće ili od verta vola od koga godi pošišiona aon reče dae kupil on

pošišion od nikoga čka koga ima onde imenovati vola reče damue dan ta pošišion vola darovan. vola založen vola za dušu sueno iima od toga svedoke onde žive kezakon potribue esu nemu ti svedoci verovani akoli nima živih svedoki nato ter pokaže mrtvimi svedoki govoreć onim živućim dae to bilo pred onimi svedoki to .e. učineno oni svedoki esu verovani da nišće mane ima priseći po zakonu grada pred onimi svedoki to .e bilo kakoe zgora rečeno i odte pravde nimase veće naprid brižiti na pače pošišion ta slobo dno i mirno uživai ter drži.

Konac.

(A modrusi káptalannak levéltárában Noviban őrzött egyik eredeti példánya után kiadta Mazuranics Antal a Kolo című folyóiratban, III. kötet, Zágráb 1843. 50. sk. ll. Az eredeti glagolita betűkkel van írva).

(Magyyar fordítás).

§. Istennek nevében Amen. Az úr 1280-ik esztendejében, a nyolczadik indictioban januar 6-kán. §. László Magyarország legdicsőbb királyának idejében, uralkodása 16-ik (?) évében. Tudniillik a főurak Frigyes, Iván, Leonárd, Duym, Bertalan és Vid urak, Veglia, Vinodol és Modrus kenézeinek idejében. §. Minthogy az alább . . . (nevezett) emberek (ludi), megtartván öregeik . . . tapasztal(ása szerinti) törvényeiket, látták, hogy azok nincsenek (kellőleg) rendezve; azért is egytől egyig a vinodoli emberek azon régi jó törvényeket, melyek elődeiktől reájok maradtak, fentartatni kivánván; §. Egybe gyültek mindnyáján, úgy az egyháziak, mint a kevesbbé tekintélyes (világi) emberek, foganatositandók . . . üdvös szándokukat. Novigrádban ugyanazon fenn nevezett Leonard kenéz színe előtt választattak Vinodol (vidéke) minden egyes városából, mindenikből a legöregebbek (legtapasztaltabbak) egyetemben, kikben bíztak, hogy atyjáik és őseik törvényeit jobban tartják emlékezetükben, a melyekről hallottak volt; s nekik meghagyatott és szigorú megbízás (törvény) adatott, hogy minden jó régi szokásos törvény Vinodolban írásba foglaltassék, a melyekről képesek volnának

megemlékezni, vagy melyekről tudomást szerezhettek magoknak apáik és fenn említett őseik után, úgy hogy ezentúl jövőre azok szerint helyreigazíttathassanak ezen vidék (ricsi) tévedései, és gyermekeik a jövő időben kénytelenek ne legyenek, ezen törvény körül gondoskodni. §. A kik pedig erre megválasztattak a vinodoli emberek közül, ezek : Novigradból, Cserna egész Vinodolnak és a fent nevezett kenézek várnagya (dvorñik), Péter lelkész, és Pribohna Vlkona százados (satnik) ; Szarazsin Janacz, Vlcsnics Bogdan : §. Ledeniczak számára Radnik előjáró (pervad) és Radoszlav papok, Dobrosa százados. §. Bribirből, Dragoszlav esperest és Bogdan pap, Zlonomer százados, Gradenics Juriszlav. §. Grizsan számára, Ljuban és Péter papok, Damian százados, Donát és Dragoljub, és Vlcsics Vidomir. §. Drivenikből Dragoljub százados, és Dragoljub Miklós, és Pribinig. §. Hriljinból pedig Raden lelkész és Ivanacz, százados, Zsivina bíró és Nedal Kelemen. §. Buccariból Kersztiha lelkész és Grubesa pap, Iván százados, Vlcsina Derga és Nedrag. §. Tersatból Vazmina lelkész és Nedrag százados, Domonkos bíró és Vieka. §. Grobnikból Kirin lelkész és Szlavan százados, és Kinovics Damian, Vukodruzsics Pál és Szlavina. §. S Vinodolnak ezen fennírott, községi akarattal választott és közhozzájárulással és közös megrendelésből egybegyült közönsége (opcsin) akarta azokat, mik alább írva vannak, a mint mindnyáján öregeiktől hallották.

(1) §. Legelőször, hogyha Vinodol községi templomainak valamelyikét meg kell keresztelni, avagy a püspök úr azokat meg fogná keresztelni, azon püspökségnek, melyben a mondott templom fekszik, a mondott keresztelés után ne járjon több, mint 40 igaz velenczei soldo s egy ebéd és egy vacsora, különösen azoktól, kik a templomot megkereszteltetik; a diákonnak pedig, ki ugyanazon templomban a püspöknek assistál, s kit horvátúl maliknak, olaszúl pedig macarolnak neveznek, ne járjon azon keresztelés után több 15 bolanácsnál igaz velenczei pénzben.

(2) §. Továbbá. A mondott községeknek templomaira, apátságaira és kolostoraira a püspök úrnak ne szabadjon többet róni, tőlök elvenni vagy velök parancsolni, mint menynyit ugyanazon templomok védurai (guastaldi) saját jó akaratukból neki adni hajlandók.

(3) §. Továbba. A mondott községeknek papjain kivül ugyanazon püspöknek ne szabadjon senkivel semmit parancsolni, vagy tőle elvenni, sem mikor valakit oda küld, sem mikor maga a kenézségben jár és kél. Vinodol minden városaiban (mindazáltal), melyekbe ő jő, kötelesek azon város papjai, neki egy ebédet és egy vacsorát adni ; ezt azonban nem tartoznak neki a város határain kivül szolgáltatni, se nem kivinni. Egyéb szolgálattal a mondott papok és diákonok nem tartoznak. Ha pedig közülök valaki adósságba esne vagy bántalmat követne el, melynél fogva bírságot (osud), elmarasztalást fizetni tartozna; a püspök a vétkesen elmarasztalás fejében 40 velenczei soldit vehet meg ; több elmarasztalás (azonban) nem jár neki azon papoktól és diákonoktól.

(4) §. Továbba, midőn a püspök úr útra indul, induljon hét lóval, Lizsnikba (pedig) nyolczczal.

(5) §. Továbbá, hogyha a kenéz úr Vinodolban van, vagy a mondott püspök a vinodoli kenézségen átutazik, s bármelyikök akármi városba jönne, jogositva legyen asztalt tartani, s üzenetével (poruki) magához parancsolni azon vár századosát, saját és családja élelmezésének ügyében ; (mely vétessék) akármelyik szarvas marhából és birkából, melyre legközelebb találnak, legyen az bár a paraszt, vagy a nemesember, a pap vagy akármi egyéb rendü ember marhája. Mind a mellett azoknak árát a kenéz úr fizetni tartozik, bárhol legyen ez, a magáéból, asztalt tartván saját, és családja, és egész udvara számára, ugyanazon községnek, az (elvett) legközelebbi marháért, akarkié legyen az a fent nevezettek közül.

(6) §. Továbbá, hogyha valaki rablásnál tetten kapatik, az úton vagy akárhol egyebütt, az fizessen a kenéznek 50 librát (fontot, lirát).

(7) §. S továbbá, a ki a városban éjjel templomot (hram) feltörne, vagy ha abban lopna ; s ha valaki azt kiáltaná : „Segítsetek“ (pomagaite) ; a kenéznek ötven librát tartozik fizetni. §. Azoknak pedig, kik azt kiáltották : „Segítsetek“, hitel adatik, ha esküsznek, hogy a büntevőre rá ismertek. Mindamellett, hogyha ott semmi kiáltozás nem történt, úgy ne kelljen többet fizetni mint 40 soldit, és a kárt, a mint fen-

tebb mondva van. Ha ezen bünös tettet nappal követi el, nem tartozik többet fizetni, mint 40 soldit, hogyha hiteles tanu által azt rá bizonyitani lehetne.

(8) §. Továbbá hogyha valaki éjjel bekerített helyen marhát lop, vagy a szérün (gumno) gabonát, vagy a méhesben, azon helyen, hol méheket tenyésztenek, mézet; szintúgy fizessen a kenéznek 50 librat, hogyha ott kiáltva volt: „Segíts"; (ha) pedig nappal (történt, fizessen) 40 soldit; s szintúgy (ha) éjjel, hogyha nem volt ott kiáltás, és a kettös kárt; s a kiáltásnak hitel adattassék.

(9) §. Hogyha az udvar (törvényszék) előtt per lesz erőszakoskodásért, vagy tolvajságért; s ha e felett (törvénykezési) szóváltás lesz, s a felperesnek nincsen tanuja az alperes terhelésére, s ez a rablás tekintetében esküre bocsáttatik; az alperes tartozik esküdni huszonötöd magával, és az említett tolvajság tekintetében tizenketted magával, hogyha azon tolvajság által károsodás történt, és ott az kiáltatott „Segíts."

(10) §. Továbbá a tolvajságról, fosztogatásról, és a mezőn lévő gabona leégetéséről, és a boglyákba rakott széna éjjeli ellopásáról, ha per lesz, a vádolt (tat = tolvaj) hatodmagával eskü által tisztitsa magát; s nincs szüksége kezesre az udvar (törvényszék) akaratán kivül; mindamellet az, ki esküdni tartozik, találjon eskütársakat tehetségéhez képest, s ha azokra szert nem tehet, esküdjék ő, vagy azok, a hányszor esküdni tartoznak.

(11) §. Továbbá hogyha valaki erőszakoskodást követne el a vinodoli kikötőben, a kenéznek 50 librat tartozik fizetni; ha tolvajságot követ el, fizessen 24 fontot; ha tanuk ott nincsenek, a ki tagad tizenketted magával tartozik esküdni; s ez akár éjjel, akár nappal történjék.

(12) §. Továbbá hogyha valaki (házába) befogadná azon kenézség számüzötteit, vagy azoknak enni avagy inni, vagy egyébb segítséget vagy tanácsot adna, a kenéznek 50 librát tartozik fizetni.

(13) §. Továbbá bármelyik testvéri közösség felosztja maga között a termést, egészben a tizedet tartozik adni.

(14) §. Továbbá semmiféle lekötelezettséget bárminő ügyben a kenézség emberei magok közt el nem vállalhatnak;

sem közösen, sem külön fogadást tenni nem képesek ; (mi ha történnék) azon kötelezettségnek fele a községet illeti, fele pedig azon város uraságát, a hol történt.

(15) §. Továbbá minden pap szintúgy köteles éjjel őrt állni a városban, mint minden egyéb ember.

(16) §. Továbbá semmi diákon nem veheti fel a szent rendeket a kenézségben, hanemha a kenéz, vagy azon vár községének akaratából, a hol van.

(17) §. Továbbá a kmetek (parasztgazdák) és a községek emberei közül senkinek tartózkodás végett (máshova) elmenni ; sem valamely egyház, vagy apátság, vagy kolostor szolgálatába szegödni ; vagy annak védnöksége alatt (za obaritelnika) ott letelepedni nem szabad, hanemha a kenéz és község akaratával.

(18) §. Továbbá minden jó nő, s ki jó hírben áll, tanuskodván, ha nincs is más tanú, hitellel bír, nő és nő közt (od zseni k zseni) úgy czívódás, mint verekedés és önvédelem dolgában.

(19) §. Továbbá semmi tanu nem tanuskodhatik más tanú mellett, ha előbb nincs mevizsgálva a prisztav által ; s a ki ezt teszi, fizessen a kenéznek 40 soldit ; az pedig, a ki találná, hogy tanusága kárára van, a kár alól mentve legyen, melyet ott vallana.

(20) §. Továbbá senki maga mellett tanuságúl nejét nem használhatja ; (mert) ennek hitel semmiféle ügyben nem adatik.

(21) §. Továbbá hogyha valaki az udvar (törvényszék) előtt a törvényházban (na polacsi) mást kérdezne, azt mondván : „Úgy van-e vagy nem?" ; vagy tőle valamiféle felvilágosítást kivánna, ez szabad akarata szerint elmondhatja ezt, vagy elhallgathatja.

(22) §. Továbbá hogyha valaki az udvar (törvényszék) előtt valamit állit peres ügyben, tartozik tanukat hozni és bizonyítani, hogy úgy van.

(23) §. Továbbá a pudarságról (csöszi kérdésekről), azaz a szőlők feletti őrzésről, s a mezőkről és a nyomtató helyekről, és egyéb dolgokról, melyek csősz őrizete alatt vannak, ha ez tanuskodik, tanusága hiteles ; de nem máskor, mint midőn előtte valami károsodás történik, és akkor azt kiáltja

„Segítsetek“; vagy midőn, a kártévő semmi jelét nem látván, hiteles tanukat hozhat fel; vagy midőn (ilyen jele levén), az udvar (bíróság) elejébe ezen jelt előbb viszi, semmint a bűnös vádoltatott; vagy midőn el nem megy ugyanazon bűnössel az udvarnak színe elé.

(24) §. Továbbá mindenki kiálthat fel „segítsetek“, ha látja, hogy valami rosz tett követtetik el; s ezért őt semmi büntetéssel nem lehet büntetni.

(25) §. Továbbá verekedés, sebesítés és vérengezés esetében kmetek (parasztgazdák) közt a bírság (band) 40 soldinál nem több, melyet a bűnös köteles fizetni a kenéznek; annak pedig, ki megveretett, 2 birkát és az orvosi költséget; s ugyanaz áll a századosról (szatnik), a várőrről (grascsik) és udvarnokról (busovik) is, kik mindnyájan kmeti törvény és jog alatt vannak; de nem a szolgákról; ők a kmeti törvény szerint ítéltetnek, és vesznek elégtételt bántalmukért.

(26.) § Továbbá a századosnak (szatnik), várőrnek (grascsik) és udvarnoknak (busivicz) (midőn hivatalából kilép), semmi dologban hitelt nem kell adni árról, mi az ő idejében történt s hivatala köréhez tartozott, egy évnél tovább, mely hivatalbóli kilépte után lefolyt.

(27) §. Továbbá, hogyha férfi rosz szándékból asszonynak fejéről annak fejdiszét vagy fejkötőjét leráutaná, s ezt be lehetne bizonyítani, három jó férfival vagy nővel, fizessen 50 librát, ha innen vád támadna; melyekből a kenéz úrnak 40 soldi, s azon nőnek, kin a bántalom elkövettett 48 libra jusson. Hogyha pedig asszony ráutaná le asszonyról a fenn mondott fejdíszt, fizessen két librát az udvarnak (törvényszéknek), amannak pedig két júhot. Ha pedig ott jó tanúk nincsenek, esküdjék meg az, a ki tagadja, hogy tette volna, és legyen szabad.

(28) §. S továbbá, hogyha férfi vagy nő illetlent mondana, vagy rágalmazót (stvar = dolog) beszélne valamely férfiról vagy valamely nőről, s ezt egy alkalmatos tanuval be lehetne bizonyítani, ha nincs ott több tanú, fizessen az udvarnak 2 librát, és a félnek, kit beszéde illetett, 2 librat.

(29) §. S továbbá, hogyha valaki az alkenézt, vagy a kenéz úr család- (vagy) házbéliei vagy szolgái, és népei közül valamelyiket megölne, s tovább állana, és őt elfogni

nem lehetne; ily esetben a kenéz vegye felerészben a bírságot (vraszba), azaz a kikötött pénzt (vernez), milyent és mennyit tetszeni fog, a gonosztévőnek nemzetségén; mert a nemzetség csak felerészben köteles, valamint a gonosztévő is felerészben: ha azonban a gonosztévőt elfogják, szükséges, hogy a kenéz vagy helyettese attól elégtételt szerezzen a sértett fél kivánata szerint, nemzetsége felett pedig itélet ne tartassék.

(30) §. Továbbá, hogyha valaki a mondott alkenézek, vagy tisztek vagy házi szolgák közül útonállást követne el, s ezt alkalmatos tanúkkal reá bizonyítani lehetne, fizessen a kenéznek 50 librát; s ez szintúgy legyen, ha valakit (azon kivül még) megsebesített volna, ekkor a sebesítés fejében felét tartozik fizetni. Hogyha valamelyik közülök valakinek valami tagját csonkítaná vagy bénitaná, úgy hogy ennek következtében előbbi testi épségét vissza nem nyerheti többé, azon elmarasztalásnak legyen helye, melyet reá a kenéz majd kimond.

(31) §. Továbbá, hogyha valaki valamely kmetet vagy kmeti nemzetségből valót megölne, s őt elfogni nem lehetne, rokonai (bližiki) 100 fontban marasztaltassanak el; s azon vár községe részére, hol a megöletés történt, két librában. Ezen 100 fontból a megölt gyermekeinek, ha vannak, fele jusson, és másik fele rokonainak. Az elmarasztalást a bűnös fizeti. Hogyha megszökik, az elmarasztalás felét rokonai fizessék, és másik felét örökösei (redi, helyesebben eredi), ha vannak; de hogyha lehetséges őt előbb elfogni, mintsem a birság fizettetett, vagy ha egyezkedés történt, úgy a sértett fél tőle követelje, és rokonai szabadok maradjanak.

(32) §. Továbbá a leányok, kik atyjuk és anyjuk halála után gyermekekül hátra maradtak, hogyha nincsenek azon leányoknak fitestvérei, örökösödjenek, azaz maradjon ezen leányoknak atyjuk és anyjuk vagyona, ha mindazon szolgálatot teszik, melylyel az udvarnak atyjuk és anyjuk tartozott. S szintúgy, ha fiuk maradtak hátra, és örökösök nélkül meghalnának.

(33) §. Továbbá, hogyha valaki osasztno-t, azaz oly dolgot bírna, mely senki-é (irtásföldet?), tartozik az udvarba menni, ha nincs neki meghagyása vagy felmentése,

(mennyiben) az úr vagy annak tiszte által elhatároztathatik, köteles fizetni jövedelem fejében a kenéznek minden esztendőben egy (osasztno) után hét (soldit); a ki (pedig máskép) bír ilyen osasztno dolgot, egy után 40 soldiban marasztaltassék el minden esztendőben; s ezen osasztno a kenéz udvará-évá válik.

(34) §. Továbbá, a ki valami vagyont bír, valami földet, vagy valami szőlőt, vagy más birtokot (possission), vagy kertet, ezen birtok után legyen a kenéz úrnak (a jövedelem) egy része; s ha ezt meg nem adná, tartozik a fennmondott marasztalással, vagy az illető részszel, ha bebizonyítható, hogy azt tette (bevette volna).

(35) §. Továbbá, ha valaki a kenéz, vagy udvartartása, vagy a fent írt alkenéz vagy tiszt dolgát ellopná, fizesse a kenéznek a bírságot, a károsítottnak pedig egy (lopott dolog) után hét (soldit).

(36). § Továbbá a kmeteknek és papoknak egymás közti tolvajság tekintetében legyen egy törvenyök; úgy, hogyha valamelyikök templomból, vagy kolostortól, vagy apátságtól valami dolgot ellopna, azon marasztalással tartozzék, melylyel tartozik a kenéz vagy a fent írt tiszt dolga után.

(37) §. Továbbá semmi tolvajságért, mely nappal követtetik el, ne legyen 40 soldinál nagyobb elmarasztalás; és szintúgy éjjel sem nagyobb, ha „segítsetek" kiáltás történt a várban, kivéve a fent mondot tolvajságot; és szintúgy minden tolvajságért, akár nappal akár éjjel, fizessen a bünös 40 soldit, s legyenek ezek azon vár községé-é, a hol ezen tolvajság elkövettetett.

(38) §. Továbbá, nem levén semmi panasz, elmarasztalásnak sincs helye; s senkit nem kell üldözőbe venni, midőn valami dologra nézve panasz történik az udvar (törvényzék) előtt avagy másutt, ha nincs több mint a panaszló vádja (š njega dobrú voljú = jó akarata); azon panaszt, melyet valaki tesz, vigye véghez.

(39) §. S továbbá semmi személyes panasz (ličba) esetében 6 libránál nagyobb elmarasztalásnak nincs helye, s úgy a fent mondott erőszakoskodások esetében sem.

(40) §. S továbbá, semmi peres vitatkozásnak (obranenje), vagy elmarasztalásnak, vagy lekötelezésnek (band) ne legyen helye a kenéz akarata nélkül, vagy ha a kenéz embere nincs ott, ki annak parancsa szerint eljár.

(41) §. Továbbá, a bünös elmarasztalása végett esküre meghivott emberek (tekintetében), az esküvőnek nem kell hitelt adni, hacsak mikor a büntett elkövettetett, a bünös büntényéről jelenséget (znamenje, indicium, Wahrzeichen) nem bir; (s) harmadnapig kell a bíró előtt megjelennie, és a jelenséget előmutatnia.

(42) §. S továbbá a kulcsárnak semmi dolog tekintetében hitel nem adatik, ki pusztán állítaná, hogy azt saját pinczéjéből valakinek oda adta, vagy átszolgáltatta, vagy kölcsönözte, vagy bármelyik törvény szerint átadta volna, hacsak értéke 20 soldit nem tesz; s nincs több (hitele), midőn hiteles tanúi is vannak; és szintúgy, ha a dolog 20 soldinál többet ér, a szent evangeliumot érintve kell esküdnie.

(43) §. Továbbá a korcsmárosnak (tavernar) hitel nem adatik tanuk nélkül semmi hitelezésre nézve, melyet ő saját borából 10 soldin felül adna; s az alkorcsmárosnak (podružnik) sem, azaz annak, ki másnak borát árulja, 50 soldin felül; szükséges még, hogy esküdjenek.

(44) §. Továbbá a kereskedők jegyzékeinek (kvaderna vagyis quaternio) hitel nem adatik jó tanúk nélkül bármi adósság tekintetében, mely 50 librát meghalad; s erre nézve szintúgy szükséges, hogy jegyzékeit tartalmazó könyveit esküvel megerősítse.

(45) §. Továbbá, semmi becsár, mely tudva nincsen, midőn meghatározandó jogügyekre (rić), kártételekre vagy más e félére nézve, földek, szőlők és más egyébb dolgok tekintetében, melyek a törvény szerint ünnepélyes átruházás (likuf, Leihkauf, örökvallás) tárgya, vagy nagy marha becslése esetében, 40 soldinál többre ne tétessék, s ki többet ád, kárát viselje; letéteményeknél, hogyha a kenéz úr szemléje szükséges, vagy kártétel vagy más valami ügy esetében, melyre nézve a szemle a kenéz tiszte, ezen 40 soldin felül esküdnie kell annak, ki állítja, hogy (többet) adott vagy adni igért, hogy ezen árt adta, s hogy az udvar (törvényszék) elmarasztalásának folytán azt behajtotta vagy kitudta volna;

ezen 40 soldi után senkinek nem kell többet adni 5 soldinál, minden apró barom után 2 soldinál.

(46) §. Továbbá, ha valaki olyasmit magáénak tartana, a mi senki-é (ošastno), vagy a miben csak része van, a mint fenn van mondva, s ha nem volna képes ezt bizonyítani, úgy marasztaltassék el, mint az, a kire bizonyítás van.

(47) §. S továbbá, ha valaki tanukat állítana az udvar (törvényszék) elé, vagy olyakra hivatkoznék, állítvan: „Ez vagy az tudja, hogy így van"; s az ellenfél azt mondja: „Ez pedig vagy az tudja, hogy nincs úgy"; ennek tanúi szintén elfogadtatnak, s azok, kik hiányoznak, pótolhatók.

(48) §. Továbbá, a pristav (birói segéd) 10 soldinál többet nem vehet a legnagyobb per után, s a legnagyobb igazság után sem, bármely dologban, és bármely értékü, legfelelebb 40 soldit; s a legkisebb per után, mely lefoly, szintúgy 40 soldit, s ezen alól 45 soldit; s a mely dologban, ha ellenkezőképen jár el, egy ökörben vagy 8 librában marasztaltatik el, melyeknek fele a kenéz-é, és fele a vár-é, hol ez történik.

(49) §. S továbbá, hogyha a prisztav által elfogatik valamely apró szarvas marha (govedo malo) elevenen, a tolvajság fejében ez után a prisztavnak egy pár talp jár, s a marha ez-é legyen, kit a maga igazsága szerint illet, a mint ez elintéztetik; de ha holtan kerül vissza, és még ép, a prisztavnak jár utána annak negyedértéke; ha (pedig) nincs ép állapotban a hús, mely visszakerül, legyen a prisztav-é, s az, ki-é volt ezen hús, keresse a maga igazságát.

(50) §. Továbbá nagy szarvas marhától, mely tolvajság esetében elfogatott, minden darab után a prisztavnak 5 soldi jár, legyen ez élő vagy holt. Azon dolgoktól, melyek 40 soldit érnek, vagy melyeknek értéke ennél csekélyebb, jár 2 soldi (és azoktól, melyeknek) értéke több, 5 soldi. A prisztavot mindazáltal az udvartól (törvényzéktől) kell venni, (ki) ennek engedelméből járjon el. S szükséges megtörténnie (viditi), hogy tolvajságért a kmét egy után kettőt, az udvar, kenéz és fennírt tisztek pedig egy után hetet vegyenek.

(51) §. S továbbá, hogyha hamis prisztav volna, száljon a kenézre annak minden vagyona, ingó és ingatlan (blaga csa se giblje i negiblje = a mi mozog és nem mozog). S ha

valaki őt hamisságért elfogja, akár az udvar (törvényszék) előtt, akár egyebütt, és nem képes azt bebizonyítani; járjon a kenéznek 40 soldi, s azon prisztavnak egy ökör vagy tíz libra. De ha hamisnak találtatik, álljon a fennt mondott elmarasztalás, s ne lehessen többé prisztav a kenéz akarata nélkül; a fél pedig, melynek ellenében hamisságot mondott, ha valami dologban elitéltetnie kellett volna, legyen szabad, vagy bírjon azon joggal, melytől a per őt megfosztaná; mindamellett három alkalmas tanú által szükséges hamisnak bebizonyodnia.

(52) §. Továbbá, hogyha hamis tanu volna, legyen kötelezve a kenéznek egy ökörrel vagy 8 librával, s a fél, melynek ellenében tanuskodott, kármentesítve legyen (általa), hogyha valami dologban elitéltetnie kellett volna. Ő ne lehessen azontúl többé tanu az udvar (törvényzék) akarata nélkül; s ha hamisnak elfogatik, de ez be nem bizonyittathatik, az ki őt elfogta és nem képes bizonyítani, fizet a kenéznek 2 librát, és a tanúnak egy ökröt vagy 8 librát; (azonban) három alkalmatos ember által szükséges hamisnak bebizonyodnia.

(53) §. S továbbá, ha valaki hamis prisztavot vagy tanut használna, ne legyen neki joga, ezentúl jövőben ezen ügyben a vádló vagy a tanúk ellen fellépni, sem másnak helyette. S ha a(z ellenfél részén levő) prisztavot vagy tanut hamisnak tartaná, és ajánlkoznék ezt bizonyítani tanuk által, és ezen tanui nem volnának helyesek, vagy összhangzók az ő állításával; ne legyen ezentúl jövőben semmiképp jogosítva, ellene fellépni. Vagy ha valamely tanu az udvar (törvényszék) előtt valamely dologban helytelennek találtatnék (pomaknjen), és a feleknek valamelyike fellépni akarna tanusága ellen, teheti ezt, ha tanui vannak, s ha tanui amazon tanu vagyis tanusága ellen vallanak, és tanuságot tesznek, a mint ő ajánlkozott volt; ezentúl jövőben ne legyen (az ellenfélnek) joga ezen tanuk valamelyike ellen ellentanukat állítani, vagy e miatt valamely ügyben neki vagy helyette másnak fellépni még, vagy tanusága miatt valamely tanu ellen.

(54) §. S továbbá szószóllónak (odvetnik) ne legyen joga nagyobb perben (odgovorenje) többet venni 10 soldinál, és kis perben 5 soldinál; s a kmet a nemes részén nem lehet szószóló, sem a nemes a kmet részén az udvar (tör

vényzék) engedelme nélkül; mely szabály ellen ha valaki cselekszik, tartozik a kenéznek egy ökröt, és szintannyi annak fizetni, kinek szószólója lesz, avagy 8 librát.

(55) §. S továbbá minden egyezkedéseknek, melyeket a kenéz a maga részéről községi vagy külön törvény szerint köt, megtartását követelheti, s kiki tartozik irányában azokat telyesiteni.

(56) §. S továbbá, ha valaki erőszakot követne el valamely —— asszonyon, vagy akarna —— ni, tartozik a kenéznek 50 librát fizetni, és szintannyit azon asszonynak. Hogyha nem tud egyezkedni vele semmi törvény szerint, vagy ha a mondott erőszakra nézve nincsenek tanúk, az asszonynak hitel adatik, mindamellett kivántatik, hogy esküdjék kezével az evangeliumot (knjiga, könyv) érintvén huszonötöd magával az erőszakról azon egyén ellen, ki vádoltatik. S ezen eskütársokat az asszony teremtse elő, a mennyire tudja; ha nincsenek eskütársai, vagy ha nem képes a kellő számra szert tenni, köteles azokért is esküdni, kik hiányoznak, (az eskütársakkal) ő maga esküdvén az első után harmadiknak, s (az eskütársak) érintsék kezét, és mondják vele az esküt. S mindezen tanúknak nőknek kell lenni; és a kik ott esküsznek, szükséges, hogy a nő szószólója felszólítsa, mikép azon esküvel esküdjenek; ő pedig köteles esküdni, a mint fennebb mondva van: s ha azon nő, vagy az ő eskütársai közül (a szükséges szám) meg nem jelenne, mely fennebb mondva van, azon ellenfél, ki vádoltatik, legyen felmentve a fenn mondott büntett alól.

(57) §. Továbbá, semmi ügy tekintetében, mely a községhez tartozik, a városban vagy másutt ne legyen községi vagy magántanács, ha ott jelen nem volna a kenéz embere; s hogyha valami ügyet ennek ellenére elintéznének, elvesztik minden vagyonukat; s legyen ez a fent említett kenéz-é.

(58) §. S továbbá, minden pap, kinek temploma van a városban, köteles minden nap misét tartani, és más isteni szolgálatot tenni, kivéve ha elégséges ok által akadályozva van; s hogyha ennek ellenére cselekszik, egy ökröt veszt el; s legyen ennek fele a kenéz-é, másik fele pedig azon város községé-é, melyben ez történnék.

(59) §. S továbbá, hogyha valamely nő bűvösségben

találtatnék, és hiteles tanuság által ez rajta bebizonyíttatnék, első elmarasztalásban a kenéznek 100 librával tartozik, vagy égettessék el, ha nem volna, ezt miből fizetné; s azontúl, ha azt még megtenné, a kenéz úr büntesse őt saját akarata szerint. S szintúgy legyen ez, és ugyanazon büntetés, ha valamely férfi találtatnék ilyenben, a ki ezen gonosz tettben szintúgy büntettessék.

(60) §. S továbbá, ha valaki mást az udvar (törvényszék) elejébe idézni akarna valamely gonosz tettért, vagy más bírság dolgában, vagy egyéb ügyben, szóljon ekkép az udvarhoz: „Én elédbe hívom őt ilyen vagy amolyan dologban"; avagy: „Neked mondom, hogy ezen egyén ilyen dolgot tett"; s másféle felszólításnak vagy idézésnek ne legyen helye; s ha valaki mást így az udvar elé idézne, s nem tudná rá bizonyítani (a vádot), marasztaltassék el azon büntetésben, melyben a vádlott elmarasztaltatott volna; a bevádolt pedig szabad legyen.

(61) §. S továbbá a nyilvános tettnek (licsba) hitele legyen, s történhessék ez a kenéz úr előtt, s annak bármelyik tiszte előtt, a szatnik előtt, szintúgy annak neje előtt, ha a szatnik ott nem volna.

(62) §. S továbbá, ha valaki üszköt tenne másnak házába, vagy a templomba, vagy valakinek bekerített javába (osik), az gyújtogatásért első alkalommal legyen elmarasztalva az udvarnak (törvényszéknek) 100 librában, és fizesse meg a kárt, a kinek milyet okozott; vagy ha nem volna neki, miből fizetni, ítéltessék el halálra. S hogyha ugyanazt azon túl is tenné, ítéltessék el halálra. Hogyha (pedig) ott valamely embernek (csloviek), vagy több embernek (ljudi) valamije elégett volna, és a gonosztévőt elfogni nem lehetne, minden gyújtogatásért fizettessék meg a bírság (vrazsba), a mint fentebb a bírságokról mondva volt.

(63) §. S továbbá, senkinek mostantól jövőre ne legyen követelése olyan dologra nézve, mely az udvar (törvényszék) tartásával jár, ugyanazon udvar tisztén többé, ha azt nem követeli egy év alatt, annak ezen tisztségéből kiléptétől számítva.

(64) §. Továbbá, hogyha valaki vért még mutatna (azon vérengzéstől), mely rajta rosz szándokból elkövettetett, azon

vérengezésre nézve neki hitel adatik; szükséges mindazáltal, hogy ha nincsenek ugyanott tanui, azt még esküvel is bizonyítsa.

(65) §. Továbbá, a prisztavoknak és a végrehajtóknak hitel adatik, ha hamisaknak nem bizonyíttatnak.

(66) §. S továbbá, a városon kivül, pásztoroknak, és szántóvetőknek, és minden egyéb jó hírü embernek, és azok mindenikének hitel adatik, miut tanúknak, valamint rablás, úgy erőszakoskodás és más gonosztettek dolgában.

(67) §. S továbbá az atya fiának (s) a fiú és a leány atyjának, továbbá a testvér nővérének és a nővér testvérének tanúja lehet, ha mindenikök külön él és már meg osztozkodtak.

(68) §. S továbbá, gyilkosság esetében, ha nincsenek tanuk, szükséges, hogy a vádlott magát tisztázza ötvened magával, találván eskütársakat, a mennyire képes és megteheti; hogyha (pedig) nincsenek eskütársai, esküdjék meg maga ugyanannyiszor, vagy azokért, kik neki hiányzanak.

(69) §. Továbbá, ha valakinek eskü dolga volna mással, azt neki elengedheti, hogyha akarja, kénye kedve szerint (dobro); ha az eskü csekély ügyre vonatkozik, akkor, midőn az eskütétel szokásos helyén együtt vannak; (s) szabad legyen ott annyi (eskütárs)ra nézve készületeket tenni, a hányra nézve hátramaradt az esküvel; szükséges mindazáltal, hogy ott legyen az udvar (törvényszék) embere, hogy bármelyik eskütársat elbocsáthasson váltság nélkül.

(70) §. S továbbá, hogyha valaki áruló volna természeti kenéz ura ellen, ugyanazon kenéz úrnak legyen felette és vagyona felett teljes hatalma, boszút állni rajta saját kénye kedve szerint.

(71) §. S továbbá, hogyha rablót károsításomon, azaz midőn éjjel káromra törekszik, rajta kapok, s azt élve el nem foghatják, vagy nem ismerve, nincs módomban tudni, mikép vádoljam be; (ha) agyon üttetik, engem semmiben nem lehet elmarasztalni, és senki ellenem vádlóképen fel nem léphet, és engem meg nem perelhet.

(72) §. S továbbá, semmi küldöttnek (posel) nem adatik hitel, hacsak a törvényben nincs megesketve; kivéve ha

az udvartól (törvényszéktől) küldve van; ezen követ horvátúl „arsal"nak neveztetik

(73) §. S továbbá, a végrehajtókat szükséges megesketni, és szintúgy a kmeteket is, midőn az udvar (törvényszék) elé idéztetnek esküttársakúl.

(74) §. S továbbá, a büntetés kiszabása tekintetében; (s) ha nem képesek egyéb dologgal megfizetni a büntetéseket, s a bírságokat (nem tudják) mivel fizetni, a kenéz úr életök felett tehesse meg akaratát, a mint kénye kedve tartja.

(75) §. S továbbá minden bírságok (bandi), összeesküvések (zagovori) és bármily pénzbéli büntetések (racseni) tekintetében a kenéz úrnak joga van és teljes hatalma, úgy a nemesek, valamint az egyházi személyek, és a kmetek, és minden egyéb emberek felett, a mint fennebb tartalmaztatik.

Továbbá, a fentebb írt törvényeket, és mindazt, mi fentebb mondva, és Vinodolnak említett községei által összegyüjtve volt, helyben hagyták és megerősítették, úgy találván, hogy ezek a régi és jóknak tapasztalt vinodoli törvények, melyekkel ősatyjáik és atyjáik, és minden őseik éltek mindig.

Továbbá, mely (azaz ezen) dolognak emlékezetben tartása végett ugyan Vinodol közönsége ezen iromány a jövő számára, s a köztanuság czéljából, készíteni parancsolta, és egy-egy példányban megtartani minden városban. Ez így meg volt téve Novigradban a fent nevezett kenézek teremében, a fent mondott esztendőben, holnapban, napon és indictióban.

(76) §. S továbbá, ha az igazság szolgáltatik az udvarban (törvényszéken) vagy az udvar előtt valaki ellen (per) kezdetik bárkitől, szőllőről, vagy telekről (földről), vagy házról, vagy kertről, vagy akármiféle birtokról, s ő azt mondja, hogy pénzen vette azon birtokot valamely embertől, ezt ott megnevezni köteles; avagy azt mondja, hogy neki azon birtok adatott vagy ajándékba, vagy zálogba, vagy hitbizományúl (dušu sujeno), s hogy neki erről élő tanúi vannak, milyeneket a törvény kiván, részére ezen tanúknak hitel adatik: hogyha (azonban) erre nincsenek neki élő ta-

núi, s holt tanúkra hivatkozik, és mondta azon élőknek, hogy az ügy azon (általa említett holt) tanúk előtt megtörtént; azon tanúknak hitel adatik; köteles mindazáltal még a város törvénye szerint azon tanúk előtt esküdni, kik előtt úgy volt, mint fentebb mondatott: s ezen ügyre nézve nem szabad őt többé perbe vonni (naprid brizsiti, gondba ejteni), sőt inkább azon birtokot élvezze és tartsa meg szabadon és békességben.

Vége.

---

248. (144. b.)

Uros István szerb király megújítja a raguziakkal a békességet, úgy hogy ezek neki minden évben 2000 perpert fizessenek 1281.

† Пише кралевьство ми кнезꙋ дꙋбровчьскомꙋ Николѣ Маврижинꙋ и сꙋдиꙗмь и вѣкьникомь и властеломь и всои ѡбщинѣ дꙋбровьчьскои. како сте послали кралевьствꙋ ми властеле ваше, придоше Зрьзь и Грꙋбѣша, какѡ се свршило бѣше врѣме ꙋстрою петь годищь, какѡ сте были ꙋговорили сь кралевьствомь ми, да ѡдь селѣ и напрѣдь кралевьство ми чини милость властеломь дꙋбровьчьскимь и ѡвьщинѣ и трьжникомь ихь, да имь е мирь, кои е и прьво имь быль, доклꙋ живꙋ право сь кралевьствомь ми. акѡ ли що погрѣше земли кралевьства ми, и не исправе ми се, да имь се да вѣдѣние трьми мѣсеци, ꙗко си могꙋ трьжьници ихь ѡтити ꙋ градь сь всѣмь своимь. а да даю кралевьствꙋ ми на годище двѣ тисꙋщи перьперь. и семꙋзи мирꙋ не ꙋрече кралевьство ми ꙋрока, доклꙋ хоке быти, нь ако ми не

сьгрѣше, и до живота моега, да си имаю сизи мирь, и сизи двѣ тисѫки да даю на дмитровь дьнь.

Стефань по милости божиен краль срѣскихъ земль и помwрьскихъ.

(Tvrtkovity, Szrbszki Spominiczi, Belgrád 1840. 39. l.; Miklosich Monumenta Serbica, Bécs 1858. 54. l.)

(Magyar fordítás).

† Királyságom írja a raguzai kenéznek Morosini Miklósnak, és a biráknak, és a tanácsbélieknek, és a főuraknak, és az egész raguzai községnek; mikép ti királyságomhoz elküldvén főuraitokat, ezek ide jöttek Giorgi és Grubiessa. A mint lejárt vala a meghatározott idő, öt esztendőre nézve megegyeztetek királyságommal, hogy ezen túl jövőre királyságom kegyelmet fog tenni a raguzai főuraknak, s a községnek és kereskedőnek. Azon béke legyen nekik, mely előbb is volt már, míg igazságban lesznek királyságommal. Hogyha pedig királyságom földjén valamit vétnének, és ez el nem intéztetik, úgy izentessék meg nekik, hogy három holnap alatt kereskedőik a városba (azaz haza) mindenökkel elmehetnek. S hogy fizessenek királyságomnak minden évben kétezer perpert. S ezen béke királyságomtól tartossék meg mindaddig, míg ellenem nem vétenek; tehát éltem folytáig legyen nekik ezen béke; ők pedig ezen 2000 perpert Demeter napján fizessék meg.

István Isten kegyelméből a szerb és tengermelletti vidékek királya.

249. (224. b.)

Uros István szerb király azt határozza, hogy a raguzaiak országában azon földeket bírhassák, melyeket atyja korában bírtak. 1289.

† Пише кралевьство ми, да е ведомо всакомꙋ. створи милость кралевьство ми градꙋ дꙋбровьчькомꙋ, що сꙋ дрьжали земле и виноградь и ѡраннꙗ ꙋ господина ми свето почившега ѡтьца ми, такожде имь створи милость кралевьство ми, да си дрьже и ꙋ крааевьства ми, а да имь не забаве ни ѡдь когаре. тько ли се ѡбрѣте потворивь повеление кралевьства ми, и що имь забави, испакости, да приме гневь и наказание ѡдь кралевьства ми. а тꙋ имь милость створи кралевьство ми ꙋ Призрене ꙋ граде, а странь кралевьства ми беше слꙋга Драгославь и Бꙋдиславь Хвальчикь. а тꙋ имь милость ꙋчини кралевьство ми, кьди приде Лꙋкарь Михоиловикь и Пѣро Гоиславликь а ꙋ то време беше кнезь ꙋ Дꙋбровьнице Маринь Жꙋрьжи.

Стефань Ꙋрѡшь краль.

(Tvrtkovity id. m. 40. l.; Miklosich id. m. 55. l.)

(Magyar fordítás).

† Királyságom írja, hogy tudva legyen mindenki előtt. Királyságom kegyelmet tesz Ragusa városnak, (hogy) a mely földbirtokuk volt, mind szőlő, mind szántóföld, szentül elhúnyt uramatyám alatt, szintúgy kegyelmet tesz nekik királyságom, hogy tartsák meg azt királyságom (uralkodásom) alatt is, és ne legyen nekik bántalmuk senkitől. A ki pedig megszegné királyságom parancsát, s őket bántaná vagy há-

borgatná valamiben az tapasztalja királyságomnak haragját és büntetését. S ezen kegyelmet tett nekik királyságom Prizren városban; és királyságommal voltak Dragoszlav szolga és Chvalisity Budiszlav. S ezen kegyelmet tette nekik királyságom, mikor eljöttek Micholjovity Lukács és Goiszlavlity Péter. S azon időben Raguzában kenéz Marin György volt.

Uros István király.

---

250. (224. b.)

Ilona, szerb királyné megerősíti a raguzaiak számára azon szőlőket, melyeket már I. Uros király korában bírtak. 1289.

† Пише кралевьство ми, да ıє вѣдомо всакомȣ. милость створи кралевьство ми ѡпьщинѣ дȣбровьчькои, що си сȣ дрьжали винограде ȣ господина ми свето почивьшега краıа, то да си и сьде дрьже; и какȣ имь ıє милость створиль синь кралевьства ми краль Ȣрошь, такоге имь и ıа стварамь. а тȣ имь милость створи кралевьство ми на Котражи. а тȣ бѣше сȣдиıа Болеславь, казньць Мрьнан, сȣдиıа Десиславь. а приде ѡдь нихь ȣ посьльство кралевьствȣ ми Лȣкарь Михоиловикь и Пиро Гоиславикъ. да кто се прѣтвори, да приме гнѣвь и наказаниıє ѡть кралевьства ми. а тьде бѣше имь кнезь дȣбровьчаномь Маринь Жарьги.

Iєлѣна кралица.

(Tvrtkovity id. m. 39. l.; Miklosich id. m. 56. l.)

(Magyar fordítás).

† Királyságom írja, hogy tudva legyen mindenki előtt. Királyságom kegyelmet tesz a raguzai községnek, (hogy) a mely szőlőket bírtak szentül elhúnyt király (férjem) uram alatt, azokat bírják most is; s a milyen kegyelmet tett nekik királyságomnak fia, Uros király, szintazt teszem én is nekik. S azon kegyelmet teszi nekik királyságom Kotrazsában. S ott voltak Boleszlav bíró, Mirnan kaznicz (és) Deszislav bíró. S eljött tőlök követségben királyságomhoz Michajlovity Lukács és Gojszlavity Péter. S a ki megszegné ezt, tapasztalja királyságomnak haragját és büntetését. S akkor a raguzaiaknak kenéze Marin György volt.

Ilona királyné.

A MONUMENTÁK KÖTETEINEK ÁTNÉZETE

Első folyam.

1. sz. Első Osztály: Okmánytárak, I. kötet. *(Brüsszeli M. Okm. I.)*
2. sz. Második Osztály: Irók, I. kötet. *(Szerémi György Emlékirata.)*
3. sz. — — II. kötet. *(Verancsics Munkái. I.)*
4. sz. — — III. kötet. *(Verancsics Munkái. II.)*

Második folyam.

5. sz. Első Osztály: Okmánytárak, II. kötet. *(Brüsszeli M. Okm. II.)*
6. sz. — — III. kötet. *(Brüsszeli M. Okm. III.)*
7. sz. — — IV. kötet. *(Brüsszeli M. Okm. IV.)*
8. sz. Második Osztály: Irók. IV. kötet. *(Verancsics Munkái. III.)*

Harmadik folyam.

9. sz. Második Osztály: Irók. V. kötet. *(Verancsics Munkái. IV.)*
10. sz. Első Osztály: Okmánytárak. V. kötet. *(Londoni M. Okmánytár.)*
11. sz. Második Osztály: Irók. VI. kötet. *(Verancsics Munkái. V.)*
12. sz. Első Osztály: Okmánytárak. VI. kötet. *(Árpádkori új Okmánytár. I.*

Negyedik folyam.

13. sz. Második Osztály: Irók. IX. kötet. *(Verancsics Munkái. VI.)*
14. sz. Első Osztály: Okmánytárak. VII. kötet. *(Árpádkori új Okmánytár. I*
15. sz. — — VIII. kötet. (— — III.)
16. sz. — — IX. kötet. (— — IV.)

Sajtó alatt, s részben sajtók vannak az V. és VI. folyam [illegible]
Az Első Osztályban: *Árpádkori új Okmánytár* V. kötete.
A Második Osztályban: *Verancsics Munkái* VII. és VIII. kötete.
— — XVII. századbeli Magyar Történetirók.
Illésházy és Miké Ferencz.
— — *Brutus Magyar Históriája.* I. II. III. kötet
— — XVII. századbeli Magyar Történetirók.
Gyulaffy Lestár, Szamosközi István.
— — XVIII. századbeli: *Apor Péter Munkái.*

Minden négykötetes folyam ára 10 frt 15 kr. ujp.
Egyes kötetnek 2 frt 50 kr. ujp.

Magyar Történelmi Tár, Kiadja a M. Tudom. Akadémia tört[illegible] Bizottmánya. Pest, 1855—62. I. II. köt. együtt 4 frt 20 kr. III. IV. V. kötet min[illegible] 1 frt 40 kr. VI. kötet 1 frt 50 kr. VII. kötet 1 frt 60 kr. VIII. kötet 1 frt 60 kr. IX[illegible] 1 frt 50 kr. X. kötet 1 frt 60 kr. XI. köt. 1 frt 26 kr. ujp.

Magyar Levelestár 1. kötet. Négyszáz magyar levél 1504— 1560[illegible] 1860. 4 frt uj pénz.

Hunyadiak Kora Magyarországon gr. Teleki Józseftől. I—V[illegible] XII. köt. Minden kötet ára 3 frt 05 kr. — VI. köt. sajtó alatt.

Hunyadi László Hadjárata Bolgár- és Szerbországban 1443[illegible] Nándorfejérvár felmentése a török tábora alól 1456. [illegible] Pest, [illegible] 1 frt 5 kr. ujp.

Erdélyben talált Viaszos táblák, [illegible] könyomattal. Pest, 1860. Fűzve 1 frt 80 kr.

Az Országos Tanács és Országgyűlések Története [illegible]

DB
932
M63
v.8-9
1862

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-1493

All books may be recalled after 7 days

DATE DUE